

Epistolari

JORDI ARBONÈS
JOAQUIM CARBÓ

A cura de Montserrat Bacardí

Visions, 5

PUNCTUM

Epistolari

JORDI ARBONÈS & JOAQUIM CARBÓ

Epistolari

JORDI ARBONÈS & JOAQUIM CARBÓ

Edició a cura de Montserrat Bacardí

PUNCTUM

Lleida, 2014

Aquest volum s'inscriu en el Grup d'Estudi de la Traducció
Catalana Contemporània (GETCC) (2009, SGR 1294),
de la Universitat Autònoma de Barcelona,
reconegut i finançat per l'Agència de Gestió d'Ajuts
Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya,
i en el projecte «La traducción en el sistema literario catalán;
exilio, género e ideología (1939–2000)» (FFI2010-19851-CO2-01),
finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación.

Primera edició: març de 2014

© 2014, dels textos, els autors

© 2014, d'aquesta edició, Punctum & Grup d'Estudi
de la Traducció Catalana Contemporània

Reservats tots els drets

Dissenyat i compost per Quadratí
Imprès per Arts Gràfiques Bobalà

ISBN: 978-84-941987-3-1

DIPÒSIT LEGAL: L 655-2014

Quan pocs dies abans de partir de Barcelona em vas proposar per telèfon d'escriure un llibre en col·laboració, a base de cartes, penso que ni tu ni jo no teníem noció de com podia ser d'important la teva idea, sobretot per a mi.

JORDI ARBONÈS (10 d'abril de 1980)

Les úniques cartes que es perden són les que no s'han escrit mai.

JOAQUIM CARBÓ (16 d'octubre de 1993)

Taula

Viatge al passat. Introducció, <i>per Joaquim Carbó</i>	9
Presentació, <i>per Montserrat Bacardí</i>	17

CARTES

1967 [1-4]	25
1968 [5-6]	34
1970 [9-11]	43
1979 [12]	49
1980 [13-26]	50
1981 [27-39]	111
1982 [40-52]	187
1983 [53-64]	253
1984 [65-75]	309
1985 [76-84]	356
1986 [85-88]	389
1987 [89-95]	401
1988 [96-101]	433
1989 [102-110]	463
1990 [111-121]	502
1991 [122-133]	546
1992 [134-143]	598
1993 [144-150]	637
1994 [151-158]	667
1995 [159-166]	704
1996 [167-175]	744
1997 [176-182]	776
1998 [183-187]	800
1999 [188-192]	821
2000 [193-195]	843
2001 [196-197]	858

ANNEX

1 Obres i traduccions de Jordi Arbonès	863
2 Obres de Joaquim Carbó	867
3 Bibliografia de Joaquim Carbó sobre Jordi Arbonès	872
4 Correspondència publicada de Jordi Arbonès i Joaquim Carbó	872
<i>Índex onomàstic</i>	873

Viatge al passat

Introducció

Fer una immersió en les cartes –converses, gairebé m'atreviria a dir– que Jordi Arbonès i Montull i jo vam mantenir a través de l'Atlàntic entre 1967 i 2001, m'ha produït una forta impressió. Quina emoció, rellegir les que ell m'escrivia de tan lluny, estalviant hores de son i del seu febrós treball de traductor, així com les que li vaig escriure jo, com a cronista que intentava posar-lo al corrent del que em pensava que li podia interessar més del que passava a casa nostra!

L'Arbonès i jo no sabíem res un de l'altre l'any 1967 quan va presentar una narració, «Tant se val tot... o no?», al premi Santamaria. Ho recordo com si fos ara perquè va ser un dels meus primers jurats. Ens vam reunir a Sant Gervasi, a casa d'una família benestant, convidats per la mestressa que també en formava part. Va ser ella, precisament, qui es va tancar en banda per evitar que premiéssim aquella narració que contenia expressions tan grolleres, d'aquelles que, segons la seva opinió, justificaven que la gent ben pensant digués que el català era d'allò més vulgar. Aquell vespre, com a secretari, vaig esgargamellar-me llegint les dues narracions finalistes en veu alta per trencar l'empat, ja que anàvem dos a dos i el cinquè membre no s'acabava de decidir. I, tot i que vaig fer trampa, perquè em vaig saltar expressament alguna obscenitat com ara «A descapollar micos a Filipines!», la decisió final no va ser favorable a qui encara no sabia que seria el meu amic. Vam obrir les pliques i vam descobrir –quina sorpresa!– que el finalista –l'Arbonès– vivia a l'Argentina. Això encara em va fer més mal perquè em vaig imaginar l'alegria que hauria tingut l'exiliat si l'haguéssim premiat. Vaig prendre nota de l'adreça i l'endemà, a casa, li vaig escriure la carta amb què s'inicia aquest epistolari.

Quina vergonya, rellegir-la, ara! No l'hem suprimida perquè, pel fet de ser la primera, no ens ho podíem permetre ja que és imprescindible perquè significa l'arrencada d'aquest volum gairebé monstuós fet de reflexions, mala bava, queixes, decepcions, entusiasmes, defallences i, sobre-tot, que mostra la tossuderia compartida de posar tot l'esforç, la il·lusió,

la capacitat i la bona voluntat al servei d'unes causes més aviat ingrates, sovint poc apreciades i menystingudes si són exercides per uns navegants independents que van contracorrent.

Tot i que l'any 1967 ja no era un jove de la primera volada, sí que tenia poca experiència pel que feia al contacte amb els altres, sobretot amb aquells als qui admirava a distància. Al principi, i ja que pensava que l'Arbonès devia ser un exiliat ja granat, tocat i posat, no se'm va ocórrer altra cosa que tractar-lo de vós per escriure-li uns mots d'encoratjament, amb tot de consells gairebé macarrònics de cara a l'estratègia aconsellable per aconseguir publicar gràcies a la participació en premis literaris. Santa innocència! Quina bestiesa!

Vam escriure les onze primeres cartes de l'epistolari d'una manera força irregular, fins que la relació es va interrompre per culpa meva, ja que ara m'adono que, incomprendiblement, vaig deixar sense resposta la seva del 7 de març de 1970. Vam passar deu anys en silenci mentre tots dos fèiem els nostres camins en paral·lel, tan allunyats físicament.

A finals de desembre de 1979 vaig rebre unes ratlles manuscrites datades el dia 20 d'aquell mes en què, sense fer-me cap retret per un silenci tan llarg, l'Arbonès m'informava que ell i la Isabel viatjarien a Barcelona a principis de 1980, que s'hi estarien un mes i mig i, també, que tenia ganes de conèixer-me personalment.

A partir d'aquesta trobada cara a cara, més d'un àpat compartit i moltes converses voltant per la ciutat o assistint junts a algun espectacle, es va afermar una amistat que ja no llanguiria mai més. En són testimoni les gairebé dues-centes cartes –cròniques/converses– que el lector trobarà a continuació, una correspondència que ell va reprendre el 25 de març de 1980, de tornada a l'Argentina, i que va durar fins a la seva mort.

Si algú s'atreveix a endinsar-s'hi, comprovarà que són l'abocador descontrolat i repetitiu d'una pila de greuges, ressentiments, inquietuds, esperances, il·lusions i, fins i tot, alguna alegria en qualsevol terreny: cívica, política i, naturalment, econòmica, sempre al voltant dels llibres i la llengua. Unes obsessions que, en el cas d'en Jordi, sobretot en els darrers anys, quan ja havia deixat la feina fixa a l'editorial, es concretaven en el neguit de si li arribaria per part d'alguna editorial catalana un nou encàrrec per traduir una altra novel·la que li permetés enllaçar la feina amb aquella en què estava treballant. I, si era possible, disposar d'un coixí, una mena de

llista d'espera, que li permetés afrontar amb cert optimisme els propers mesos. Una activitat insegura i mal retribuïda que, malgrat tot, li permetia fer la viu-viu –i fins i tot permetre's alguna breu temporada de vacances a la platja– en aquell caos econòmic que va ser l'Argentina d'aquells anys. I no és que les coses siguin molt diferents, encara! Una activitat frenètica que em feia esgarriar, ja que traduïa un títol darrere l'altre, o sobre l'altre, simultàniament, a tanta velocitat que no em permetia estar-ne al corrent. A més a més, la seva feina a la biblioteca i a l'Obra Cultural Catalana de Buenos Aires com a traductor, actor i director de teatre, la lectura de llibres, diaris i revistes que triava pel seu compte i la dels textos que li enviàvem alguns amics i els que ens demanava que li féssim arribar perquè n'havia llegit una crítica interessant, els articles que escrivia per polemitzar sobre aspectes de la nostra cultura i, és clar, sobre els seus autors preferits –alguns, pròlegs a les seves traduccions–, alguna escapada al cinema... Amb algun parèntesi en forma d'èxtasi al jardí de la casa, a Bernal, on creixia una ufanosa ginestera que li feia somiar en el país en què hauria volgut viure, mar enllà.

Per part meva, no puc estar-me d'ironitzar sobre la meva incontinença com a concursant a premis literaris que es manifesta obertament després d'aquesta relectura. Això que, al principi de la meva activitat literària, podia tenir certa justificació, ja que llavors era l'única via per ser publicat, es va tornar una mena d'obsessió que només s'hauria extingit si hagués aconseguit guanyar algun premi important. Fins i tot ara, als meus vuitanta-dos anys, m'he d'imposar certa disciplina per no participar-hi així que acabo una novel·la. Ara, ja més que en la distinció, penso que rebre una bona compensació econòmica per una feina que, a més, has fet amb entusiasme i rigor, ha de ser molt satisfactori. En aquest terreny, ser vell, haver publicat cent trenta llibres, algun ben apreciat pel públic i per certa crítica, no és suficient per estalviar-te l'examen que has de passar cada cop que entres en una editorial amb un original sota el braç. Un examen, de vegades, a càrrec d'un col·lega a qui no reconeixes prou competència ni experiència, o d'un jove director literari que no saps ben bé com l'han triat per substituir el veterà antecessor amb qui, tot i que potser haves hagut de suar, ja t'hi entenies perfectament. Els pitjors moments que he viscut com a professional del ram, els he passat escoltant les opinions amb què destrossaven algun dels meus originals. No m'ha fet mai

feliç, tampoc, adonar-me que, després de cert acalorament, acabaven perdonant-me la vida.

Així, no ha d'estranyar que bona part d'aquest epistolari l'ocupin els laments d'un parell d'obsessos a traduir, publicar i concursar. L'Arbonès i jo hem estat uns manobres que no hem parat mai de fer unes hores extraordinàries que potser no hem arribat a cobrar ni amb diners ni amb afalacs, fora de la comprensió i l'encoratjament d'un reduït grup d'amics i coneguts.

En més d'una ocasió, ara per part de l'un, adés de l'altre, sorgia la idea que les nostres cartes haurien de prendre un to més literari i no tan estripat per facilitar que, quan tots dos ens haguéssim fos, algú tingués la pensada de publicar-les. Ja hi va haver un intent prematur cap a finals de 1983, i algun altre més endavant, però sempre ho deixàvem córrer, tant podia ser per pudor com per les ganes de no molestar ningú. En tot cas, ell mateix, el setembre de 1989, m'encarregava de fer-hi una bona esporgada si algun dia m'havia d'ocupar de preparar-ne l'edició. És evident que, arribat el moment, no ho he tingut en compte, i tant les seves com les meves, les cartes surten a la llum tal com es van escriure. Maquillar-les només hauria desvirtuat allò que ens movia a escriure'ns, que ens defineix i fa ser autèntics, tal com hem estat. Em fa l'efecte que tothom pot comprendre que, en tots dos, lectors i admiradors de Henry Miller i de certa literatura força esqueixada, les al·lusions i evocacions sexuals són pura ironia, ganes de fer barrila, com l'article que vaig publicar al *Noticiero Universal*, en què explicava que l'il·lustre traductor havia sucumbit als encants de la seductora Ofèlia Dracs, que ho explicava en primera persona. Un article que va provocar certa tensió en la seva relació amb la Isabel, la muller fidel i eterna, fins que la seva filla Glòria li va fer entendre que tot plegat era literatura barata.

I ara que esmento de passada la filla, no puc deixar de comentar que si en Jordi i la Isabel no van poder complir el somni de tornar al país, ja fa uns quants anys que la Glòria viu entre nosaltres, exercint la seva professió pedagògica, un fet que faria feliç en Jordi si pogués aixecar el cap.

He hagut de frenar l'impuls que em portava a eliminar algun dels paràgrafs en què tant ell com jo fèiem un vestit a mida a alguna persona a qui havíem ficat el dit a l'ull perquè, abans, ella ja ens l'havia ficat a nosaltres. Alguns eren joves amb els qui ens les vam tenir per allò del conflicte

generacional que obliga a «matar els pares», però he de fer constar que el pas del temps ha aclarit moltes coses i situacions, i ha provocat canvis d'actitud d'uns i altres, fins al punt que avui, amb alguns dels qui havíem polemitzat, la relació és clara, respectuosa i fins i tot amical. Si a la carta del 16 de febrer de 1992 li deia: «No tinc ganes de ferir susceptibilitats de ningú. Ja et vaig dir que la totalitat només es podrà publicar un cop l'hàgim dinyada tots dos!», ara he canviat d'opinió. Han passat molts anys de tot plegat i els diaris han airejat tants fets, opinions i escàndols, que no es pot pas dir que descobreixi la sopa d'all. Tenim tants plets pendants, com ara el del Millet del Palau, que ja no hi ha qui s'escandalitzi per res.

L'epistolari, com acostuma a passar, acaba d'una manera abrupta, amb una carta meua del mes de març de 2001, molt breu, que era el pròleg de les converses que podríem mantenir a partir de mitjan abril, quan ell i la Isabel aterressin un cop més al país. És evident que llavors, un Arbonès que se sabia envellit i malalt, molt tocat de salut, va fer una llarga estada entre nosaltres per acomiadar-se de tots plegats, trepitjar Catalunya per darrera vegada i dedicar-se a allò que, evidentment, li produïa més plaer: parlar en català amb tothom i sense parar. Em va trucar el 18 d'abril, des de l'estudi que Jesús Bonals havia posat a la seva disposició a l'Hospitalet de Llobregat, per fer-me saber que havien arribat. Portava tot un pla de visites, desplaçaments, trobades i reunions. Tres o quatre dies més tard ens vam citar a la inauguració d'una exposició sobre el PEN a l'Ateneu Barcelonès. Després de prendre el sol una bona estona ben asseguts en aquella meravella de jardí, vam anar plegats amb metro al cinema Verdi a veure una pel·lícula de Claude Chabrol. A la sortida, vam fer cap a la biblioteca Mercè Rodoreda per assistir a un homenatge a l'escriptor valencià Enric Valor, on vam coincidir amb el comú amic Matthew Tree, amb el qual van tornar cap al centre, mentre jo em quedava al meu Guinardó.

Naturalment, vam coincidir en moltes altres ocasions, mirant de no interferir en els seus desplaçaments pel país, trobades amb antics i nous amics i corresponsals, algunes visites mèdiques i a l'ONCE, on el van informar d'uns estris que li podrien permetre de treballar tot i la malaltia que li afectava la visió. També la Isabel va necessitar atenció mèdica. És de destacar que tots dos van quedar molt sorpresos i agraïts pel tracte que van rebre a les instal·lacions de la Seguretat Social, així com per l'ajut econòmic que els va facilitar CEDRO, l'entitat a què pertanyem la majoria

d'escriptors i que ara mateix passa la maroma per falta de finançament, ja que l'Estat ha suprimit certs cànons que gravaven les fotocòpies i ara la pirateria és a l'ordre del dia. Més trobades, gairebé sempre a l'Ateneu. Un parell d'àpats esplèndids a la Rambla i al Maremàgnum. Passejades per l'Aquàrium, la Rambla del Raval i... Fins al moment del comiat per telèfon, el dia 15 de juny, moments abans que la parella s'enfilés a l'avió.

I cap més carta. Ell, de retorn a l'Argentina, prou feina va tenir per sobreviure uns quants mesos més després de l'intent de sobreposar-se a la malaltia i treure unes forces de flaqueza que li van permetre fer una vida aparentment normal entre nosaltres. El 8 d'octubre d'aquell 2001, l'Obra Cultural Catalana de Buenos Aires publicava en el diari *Avui* l'esquela de la seva mort, que s'havia produït dos dies abans. Vaig tenir ocasió de parlar-ne amb alguns dels més íntims amb qui havia passejat per Barcelona feia pocs mesos. Tothom estava desolat.

Vaig escriure sobre Jordi Arbonès en diverses ocasions, posteriorment. Un article a *Serra d'Or* sobre les seves cartes (febrer de 2002); un comentari sobre l'escassa narrativa que li coneixem, a la revista *Assaig de Teatre*, que dirigia Ricard Salvat (2002); l'article «Jordi Arbonès, viure per traduir, traduir per viure», a l'*Avui* (28 de febrer de 2002); un altre article, «Arbonès-Carbó, crònica d'unes cartes», a la revista del Col·legi de Llicenciats (juliol de 2003); el text que vaig llegir a l'Autònoma de Bellaterra, en constituir-se la càtedra Jordi Arbonès, a la Facultat de Traducció i d'Interpretació (2003), i, gairebé com a resum de tot plegat, «La novel·la de Jordi Arbonès», un text que va publicar aquesta Facultat en els seus *Quaderns. Revista de Traducció* (2005).

Aquest totxo que ocupa tantes i tantes pàgines no és altra cosa que el record del pas per la vida literària catalana del meu amic Jordi Arbonès, aquell singular traductor al català, des de l'Argentina!, de tants i tants títols de la millor literatura en llengua anglesa. L'acceleració constant del neguit editorial ha fet desaparèixer de la circulació la major part d'aquells títols. Per sort, i de moment, encara ens queden algunes biblioteques que els acumulen en els seus prestatges. Tant de bo els nous mitjans d'edició n'incorporin alguns a uns sistemes que, aparentment, ens poden allargar la vida uns quants anys més. L'única pretensió d'aquest volum és ajudar a no oblidar el seu nom uns quants anys més. I, de passada, potser fins i tot el meu, ves per on! Després, ja se sap, l'oblit. El silenci per sempre, fora

que algun dia un il·luminat ens redescobreixi i recuperi per uns moments les persones, les obres i unes feines que, poc o molt, van contribuir a fer-nos pensar que érem gairebé normals.

Joaquim Carbó

Presentació

Aquest llibre ja havia estat planejat pels seus autors més d'un cop, mentre l'escrivien. De ben segur, perquè s'adonaven que en bona part era un epistolari «públic», una crònica dels temps viscuts i de les circumstàncies pròpies d'interès «general», més que no pas un enfilall de vicissituds estrictament quotidianes o íntimes. La distància física afavoria que prenguéssim aquest to, com també, és clar, uns sistemes de comunicació més rudimentaris que els actuals. Jordi Arbonès (Barcelona, 1929 – Buenos Aires, 2001), emigrat a l'Argentina des del 1956 (rere les passes de la seva promesa), en una de les primeres cartes, del 9 de juny de 1980, ja demanava a Joaquim Carbó (Caldes de Malavella, 1932): «Per què no m'escrives en un paper una mica més petit, semblant al que utilitzo jo? Si algun dia fem un llibre d'aquest epistolari convindria que el poguéssim confegir fotocopiant directament aquest material, sense necessitat de reescriure'l». Més endavant, el 3 de juny de 1988, observava la importància d'aquelles lletres: «Realment el que hem escrit ja fa un bon gruix, però penso que un dia potser tindria un cert valor, documental, si més no, la nostra correspondència». Al mateix temps, el 25 de setembre de 1989 l'advertia de la possible conveniència de censura si mai havia de sortir a llum: «Espero que, si em moro, i et toca de revisar les cartes, en facis una bona esporgada». Aleshores Carbó ho veia igual, i el 16 de febrer de 1992 li recordava: «Ja et vaig dir que la totalitat només es podrà publicar un cop l'hàgim dinyada tots dos!»

Amb l'aquiescència de Joaquim Carbó i dels hereus de Jordi Arbonès, avui publiquem íntegrament totes les cartes que van intercanviar-se entre 1967 i 2001, zelosament conservades per tots dos, tant els originals com les còpies: en total, 197, a un ritme força sostingut d'una carta mensual d'un dels dos corresponents; cartes que, en el cas d'Arbonès, oscil·len entre les dues i tres pàgines mecanoscrites i, en el cas de Carbó, entre les sis o set, també mecanoscrites. Tan sols es produeix una aturada temporal entre 1970 i 1980, quan encara no es coneixien personalment i l'amistat no havia fructificat. Comprensiblement, els viatges d'Arbonès a Cata-

lunya espaiaven la correspondència, però tant abans com després seguia el seu curs regular, gairebé cartesà.

D'ocupacions, no els en faltaven, ni a l'un ni a l'altre, homes de lletres que han omplert milers de pàgines i que han vist impresos centenars de llibres. Les cartes sempre s'havien d'inserir en aquesta voràgine d'escriptura, alhora que contribuïen a engrossir-la i a accelerar-la. Per això de vegades eren fetes en diverses tandes o de vegades eren enllestides tot d'un plegat. Rarament es precipitaven en un ritme expeditiu, atès que tots dos fruïen en gran manera de l'escriptura i de la conversa. Les cartes, sovint, significaven hores robades a la son, a feines imperioses o a lleures escassos. D'altra banda, tenien una repercussió i un eco familiars, pel fet de ser de lectura compartida (sobretot, a casa d'Arbonès) o pel fet de ser-hi present la veu dels més propers (sobretot, la muller de Carbó).

Tot havia començat amb una amable carta de Joaquim Carbó: membre del jurat del premi Joan Santamaria, havia escrit a Jordi Arbonès, que n'havia sortit finalista, per encoratjar-lo a perseverar en el conreu de la narrativa, no obstant aquella petita ensopegada. Arbonès, que feia més de deu anys que es marcia a l'Argentina, la va rebre com una benedicció, com el plàcet indispensable per a esdevenir «escriptor». Ell no sabia gaire qui era Carbó i Carbó no sabia res d'Arbonès. Amb tot, les afinitats van manifestar-se de seguida: els ideals polítics i lingüístics, els gustos literaris, el tarannà, l'humor... També, és clar, els interessos, no sempre del tot altruistes. Carbó no tan sols va fer de mànager literari d'Arbonès, sinó també, incansablement, de secretari: gestions, contactes, despeses... La generositat de Carbó no pot deixar de sorprendre –i de commoure. A part, li feia d'informador i d'opinador dels principals esdeveniments del país, sobretot de caràcter cultural (llibres, teatre, cinema...). Quant a la política, miraven d'atenuar les diferències: mentre Arbonès, independentista de pedra picada, se sulfurava davant el rumb més o menys pactista dels diferents governs, Carbó, proper al socialisme, li proporcionava dades i valoracions precises, a partir de les quals confraternitzaven amb l'anhel de llibertat i de justícia nacionals.

Tots dos d'origens menestrals i de formació autodidacta, amb el pas dels anys van compartir coneixences i amistats literàries. Així, en les cartes, hi trobem referències sovintejades a Antoni Clapés, Jordi Coca, Francesc Parcerisas, Manuel de Pedrolo, Antoni Serra, Matthew Tree... També

hi tenen una presència destacada Margarida Aritzeta, Avel·lí Artís-Gener, Jaume Fuster, Maria Antònia Oliver, Montserrat Roig, Xavier Romeu, Ricard Salvat... I en un altre pla, hi apareixen força, segons les èpoques, Joan Agut, Lluís Bonada, Xavier Bru de Sala, David Castillo, Joan Baptista Cendrós, Josep M. Flotats, Patrícia Gabancho, Julià Guillamon, Joan Josep Isern, Oriol Izquierdo, Miquel Martí i Pol, Terenci Moix, Joaquim Molas, Joan Oliver, Xavier Pericay, Pilar Rahola, Joan de Sagarra, Ferran Toutain... A part de Joan Barceló, Ferran Canyameres, John le Carré, Salvador Espriu, Cèsar-August Jordana, Henry Miller, Vladimir Nabokov, Joan Puig i Ferrer o Tennessee Williams, perquè, simultàniament, també compartien lectures i afinitats estètiques.

Tot amb tot, el que va mantenir més units els dos corresponsals és l'amistat personal (no pas íntima, ho repetim) o, altrament dit, els projectes literaris i vitals de cadascun. Grafomans empedreïts, sempre treballaven en diverses tasques a l'hora, amb puntes de feina encara més intenses, en un ritme vertiginós, irrefrenable. Si Carbó podia embastar una novel·la en una setmana de vacances, Arbonès traduïa Ernest Hemingway o Henry James després de jornades laborals maratonianes. Carbó, a més, s'empescava històries per a *Cavall Fort*, participava en associacions i jurats, recorria escoles, acudia a cinemes i teatres... Per la seva part, Arbonès analitzava la vasta obra de Manuel de Pedrolo, escrivia articles per a la diàspora catalana, mantenia una correspondència –privada i professional– que comprèn alguns milers de cartes... Més d'una vegada Arbonès es definia com un «bastaix» de la ploma i, algun cop, hi incloïa l'amic, en la classificació. Tots dos treballaven per a ells i per al país, indissociablement. I en recollien alegries i tribulacions, que, explicades, vivificaven o feien de més bon passar. En aquest sentit, aquestes cartes constitueixen una pedrera d'informacions sobre el món editorial, literari i cultural de les últimes dècades del segle xx, com també sobre la gènesi de les traduccions d'Arbonès i de les obres de Carbó. En suma, podem veure –viure– amb detall com es construeixen i es consoliden dues vides d'escriptors coetanis.

La catalanitat, com dèiem, els va agermanar. Consumidors de tota mena de productes culturals que tenien a l'abast, anhelaven afermar l'ús social de la llengua en els diversos àmbits. L'escola, evidentment, hi ocupava un lloc preferent: Carbó no va escatimar esforços per proporcionar lectures atractives a la mainada i per difondre-les per mitjà de visites i

trobades. Alhora, Arbonès maldava per crear una associació de traductors en llengua catalana, similar a les que ja existien en altres països, que vetllés per les condicions legals d'aquests professionals. El seu era un catalanisme «d'afirmació» (com Carbó exposava el 16 de febrer de 1992), de fer i de construir positivament, encara que, de vegades, s'enfrontessin a «una feina poc lluïda, però útil» (com havia apuntat el 8 de novembre de 1987). Cada nova novel·la o cada nova traducció hi havia de contribuir, a aquesta consolidació de la llengua, més enllà de les pressures expressives o econòmiques que els estalonaven. Només així per explicar-se que Arbonès, quan feia de traductor *free-lance* i li escassejaven els encàrrecs, des de Buenos Aires tingués escrúpols de traduir al castellà. Tots dos deixaven entreveure un esperit de lluita infranquejable, manifest en expressions freqüents, que actuaven a tall de divises, com «Ja tornem a ser-hi!», «Que duri!», «Salut i que duri!», «Salut i feinal!», «Amunt i crits!», «Pit i fora!», «Endavant!», «Endavant les atxes!»...

El model de llengua que propugnaven es va convertir en una altra afinitat. Havien conegut el català popular i força genuí de la Barcelona d'abans de la guerra, se n'havien amarat i havien persistit a conservar-lo, cadascú a la seva manera i perfilant un estil propi. La correcció i la vivesa de la llengua anaven de bracet. Per això, Arbonès va encaixar tan malament algunes crítiques a traduccions seves de desuetes o encarcerades. Expatriat quaranta-cinc anys, potser sí que el «seu» català no havia seguit exactament el camí del del país, però, en qualsevol cas, al darrere hi havia un gust i una resolució ben conscients.

Aquestes cartes en són una mostra fefaent, d'aquest estil que persegueix un efecte d'espontaneïtat i fins d'oralitat. És bastit a partir d'oracions llargues, sense gaires pauses i amb parèntesis d'aclariments o rectificacions que reflecteixen la immediatesa del discurs. I, per descomptat, amb vocabulari i frases fetes col·loquials—que inclouen alguns barcelonismes i força creacions pròpies—, d'un temps en què la llengua mantenia un grau de naturalitat i de puresa que després, amb la llarga repressió franquista, es va esvaïr. Altrament, cal destacar-ne el to bonhomios i, alhora, vehement, gairebé sempre tenyit amb una punta d'humor relaxant i endolcidor, i de tant en tant amb llambregades d'ironia resplendent.

Submergir-se en la lectura d'aquestes cartes de Jordi Arbonès i de Joaquim Carbó significa endinsar-se en un llibre que és un epistolari, natu-

ralment, i és també, a estones, un dietari, unes memòries, un volum de retrats, un assaig d'història, un reportatge periodístic, un recull de crítiques cinematogràfiques i teatrals, un noticiari editorial, un manual de literatura contemporània, un aplec de comentaris lingüístics i de jocs de paraules... Una obra, ras i curt, d'enorme vàlua documental, testimonial i literària. I, de retruc, una raresa: un dels epistolaris més extensos, més complets i més «contemporanis» que mai s'hagin publicat, confegit, a més, en una època en què el telèfon i el correu electrònic ja havien desbancat el costum secular d'escriure cartes, l'únic mitjà de nodriment, des de la distància, de l'amistat i el companyonatge.

Criteris d'edició

La nostra intervenció en l'edició de les cartes de Jordi Arbonès i Joaquim Carbó s'ha limitat a esmenar les errades tipogràfiques, ortogràfiques, gramaticals i de puntuació manifestes, respectant, per descomptat, les peculiaritats i les tendències estilístiques dels corresponsals. Així hem mantingut les repeticions de pronom i complement en posició de datiu i en oracions relatives, l'ús del gerundi de posterioritat i el futur de probabilitat i les vacil·lacions de les preposicions *per* i *per a* davant d'infinitiu i de les preposicions *a* i *en* en locatius, com també l'habitud –no del tot sistemàtica– de fer servir partícules prenominals davant el nom i el cognom de personatges «històrics». Tampoc no hem corregit alguns barcelonismes, argentinismes i castellanismes no admesos per la normativa; tan sols hem metoditzat alguna expressió que, al principi de la correspondència, era emprada de manera impròpia i, després, els interlocutors ja s'ajustaven a la forma estàndard: *arrel de* per *arran de* o *mitjans de* per *mitjan*. Igualment hem respectat la manca de comes en algunes oracions subordinades, que contribueix a conferir un ritme ràpid i àgil al text, i, en contrapartida, el costum d'introduir comes entre subjecte i verb a fi d'emfasitzar la primera part de la frase. Hem regularitzat, això sí, l'ús d'algunes abreviacions (*Ed. 62* per *Edicions 62*), de les majúscules i les minúscules, de les cometes i la cursiva i de la datació i la signatura de les cartes.

A causa de l'extensió de la correspondència, hem hagut de prescindir de les notes a peu de pàgina, que haurien engruixit molt més el volum, ple com és de referències a persones i fets del moment i a la seva pròpia

obra. Tal vegada així se'n podrà valorar més la «narrativitat» de la prosa i les múltiples i variades «trames» que conté. Mirem de compensar-ho, a l'annex, amb unes llistes de la producció d'Arbonès i de Carbó, que poden facilitar el seguiment del diàleg, i, al final, amb un índex de noms.

Ens plau agrair, finalment, la benvolença d'Isabel Villaverde i de Glòria Arbonès, que sempre han confiat –cegament– en la nostra feina, i la generositat –ja proverbial– de Joaquim Carbó, que, a més, s'ha avingut a revisar tot l'epistolari i a encapçalar-lo amb una indispensable introducció. Moltes gràcies, mestre corresponsal!

Montserrat Bacardí

Cartes

Barcelona, 26 de maig de 1967

Benvolgut company i amic,

Ahir al vespre, a quarts d'una, es va decidir el premi Joan Santamaria de narració, del qual jo formava part del jurat. El va guanyar Ramon Folch i Camarasa. Potser ja ho sabeu si és que els de la Penya, que convoquen el premi, m'han passat al davant a l'hora d'escriure.

El cas és, pel que us afecta, que el vostre treball «Tant se val tot... o no?» va quedar classificat en segon lloc. Però va classificar-se en segon lloc perquè només podia guanyar una obra. Pràcticament no hi havia diferència entre l'un i l'altre, i això potser m'ho fa dir el fet que jo vaig votar el vostre des del primer moment. Ara això no té importància, perquè si al final vam donar el premi a Folch i Camarasa –que també se'l mereixia, naturalment–, ho vam fer per votació i després de llegir tots dos treballs d'una tirada –em va tocar a mi de llegir-los i vaig quedar sense veu. Només podia guanyar un...! Què hi farem!

Hi havia també dos treballs més molt estimables, de Maria Assumpció Torras, l'un, i de l'Estanislau Torres, l'altre. A l'hora de presentar els guanyadors a l'organització del premi, vam demanar que, en lloc d'uns possibles accèssits –de vegades eren de mil o dues mil pessetes, que no solucionen res–, la Penya Santamaria fes un esforç i en un volumet publicués tots quatre treballs. Sembla que la cosa va interessar i anirà endavant. A mi em fa l'efecte que és la millor solució: així els lectors podran opinar sobre la justícia o injustícia de la concessió del premi.

Potser el que us va perjudicar a l'hora final va ser el to una mica de reportatge periodístic i totes les referències d'altres autors i que entre tot només fes vint-i-sis pàgines quan se'n demanava un mínim de trenta... Tot això no s'hauria tingut en compte si no hi hagués hagut la narració d'en Folch, d'un Folch una mica diferent, més atrevit, que portava el drama fins a les últimes conseqüències, sense cap concessió sentimental. Era una narració més clàssica, en una paraula...

A mi, la vostra em va plaure des del primer moment. L'he llegida tres vegades: quan em va correspondre, en veu alta a la meva dona més endavant, i, finalment, en veu alta, també, a tot el jurat, a l'hora dels dubtes. I em plau ara més que el primer cop, encara. Hauria pogut ser molt fàcil emocionar el lector recurrent als sentiments de cadascú davant el fet de la guerra, però el que aixecava el nivell de l'obra era, al meu entendre, la problemàtica que es plantejava al protagonista, la intervenció personal en el conflicte bèl·lic malgrat la distància... I, al costat de la importància del tema, d'aquest «jugar fort», hi havia l'estil, el ritme, el to literari. Després de la primera lectura vaig anotar: «Treball reeixit, actual, perfecte. Llenguatge correcte i adequat. Interès: extraordinari».

És clar que tot això no val massa quan no us ha correspost el premi, però em fa l'efecte que us interessarà saber-ho, com m'hauria interessat a mi, que ja sóc gat vell en això dels concursos, havent participat tres vegades en aquest Santamaria, cinc al Víctor Català, tres al Ruyra, dues al Sant Jordi i dues al Folch i Torres, havent aconseguit només els dos primers després de les temptatives que us dic...

El que interessa, crec, és que us engresqueu i participeu en d'altres concursos. No sé el temps de què disposeu ni les ganes que en teniu. El que hi ha, és evident, és disposició. Vós teniu la paraula, ara! És un bon moment, sembla. Les editorials necessiten originals. Pot ser que després no els publiquin, però, de moment, els demanen... Abans, ni això no feien...

Us suposo al corrent dels concursos i premis en català. Si no ho esteu, escriviu-me i procuraré documentar-vos. Ara hi haurà, aviat, el de Cantonnigròs, amb el premi Vida Nova no sé si de cinc o deu mil pesstes per a un grup de narracions inèdites o no publicades en un volum. Hi ha un jurat competent. Aquest és el sistema que jo vaig seguir en començar a escriure, fa cosa de sis anys. Cantonnigròs, Palafrugell, el Santamaria, i els de la nit de Santa Llúcia... De mica en mica es fixen en un i la cosa comença a rutllar. Fa riure una mica, però cal fer-ho així, crec.

Sóc col·laborador de *Cavall Fort* des del començament i formo part del consell de redacció. Per què no ens envieu un conte? Hauria de fer de tres a quatre fulls holandesos, a doble espai. Proveu-ho, tenint en compte que el públic al qual es dirigeix la revista va dels nou als catorze anys... Podeu estar segur que no us el publicarem per compromís. Només ho farem si el terrible «consell de lectura» el troba adequat al nostre públic. Crec que

val la pena de provar-ho. Fer-ho equival a escriure per al públic de demà i que avui podem ajudar a fer més nombrós. Penseu que tirem trenta-cinc mil exemplars tres vegades al mes... Vós mateix!

I prou per avui, que n'hi ha massa i tot.

Us felicito ben cordialment.

Joaquim Carbó

Us asseguro –podria jurar-ho sobre el diccionari Fabra, el nostre llibre sagrat– que el jurat del Santamaria no sabia que el treball que va guanyar era d'en Folch i Camarasa. Paraula d'honor! Ho vam saber només en obrir les pliques a l'hora del sopar.

Bernal, 17 juny 1967

Benvolgut amic,

La vostra carta del dia 26 del mes passat va ser, per a mi, un autèntic premi. Així ho he manifestat en tot moment als amics d'ací que van compartir l'emoció intensa que em va produir la lectura de les vostres paraules. Què hi fa que no m'atorguéssiu el premi? La vostra carta m'ha donat molt més, i no sols per les paraules amables d'encoratjament, sinó, i principalment, per la generositat amb què us heu produït envers mi i el meu treball. Això no és corrent, lamentablement és molt poc corrent. Per això quan ho trobem, nosaltres que juguem per l'home, per damunt de qualsevol altra cosa, ens sentim conhortats i compensats.

No he rebut cap carta de la Penya. L'altra carta que he rebut, després de la vostra, ha estat unes ratlles de l'amic Garcia Grau, el qual ho va llegir, diu, a la premsa. I us ho cito, perquè, precisament, unes setmanes enrere, m'havia escrit i entre altres coses em deia que ell, justament, havia fet l'informe de la vostra novel·la *Els orangutans* per a l'editorial Nova Terra.

Estic molt content que aquesta avinentesa ens hagi apropat i que avui, i d'ara endavant, puguem dir-nos «company» i «amic». Una mica us coneixia, no gaire, però. He llegit el vostre conte a *Narracions d'avui*, publicat per Aportació, i l'aplec de contes sota el títol de *Les arrels*, publicat per Raixa. També havia llegit alguna cosa vostra a *Cavall Fort*. Rellegides aqueixes pàgines vostres novament, he cregut endevinar per què el meu conte us plau, perquè la vostra carta ha estat millor que el premi per a mi (i per a la meva muller, val a dir-ho), perquè, ara, em sembla que he guanyat un amic per sempre. Això que pressento, el temps no farà més que confirmar-ho. N'estic segur.

Heu treballat molt i, bé que lentament, s'han fixat en vós, però estic segur que no ha estat per la persistència, sinó pel vostre valor. Les poques coses que conec vostres, així m'ho fan creure.

I bé, no tinc massa temps lliure, per bé que la major part del que dedico a la feina també l'esmerço escrivint. Actualment estic fent traduccions de l'anglès al català per a l'Aymà, a la qual cosa hi dedico mig dia. La resta del temps és per a Obra Cultural Catalana, que fa funcionar una llibreria catalana, atesa per mi, i després preparo les sessions culturals que rea-

litzem cada dissabte, dicto algun curs de català, o de literatura catalana, correspondència, gestió de subscripcions a les revistes catalanes de tot el món (ara també ens ocuparem de fer-ho a *Cavall Fort*, segons una carta que vaig rebre ahir), etc. Vol dir, doncs, que poc temps dedico al treball de creació. Faig algun article per a *Ressorgiment*, la cinquantenària publicació del gran patriota H. Nadal i Mallol. L'any passat, em van premiar un treball als Jocs Florals celebrats a Caracas i em donaren un accèssit a l'Englantina, guanyada per Josep Carner. Estic treballant en un assaig sobre els sis o set autors teatrals catalans més importants apareguts després de la guerra, amb la intenció de trametre'l a l'Yxart. Ho tinc bastant verd i no sé si faré a temps d'enviar-lo enguany. Però..., agraeixo la invitació a enviar algun conte per a *Cavall Fort* i la vostra reflexió final m'indueix a fer l'intent. Alguna cosa us faré a mans!

Us agrairé que vulgueu mantenir-me informat respecte al curs que pugui seguir el vostre suggeriment de publicar aquests quatre contes. Em faria il·lusió de saber, més ben dit, de rebre *Tele/Estel* i *Destino*, si publicaven alguna cosa sobre el premi. *Serra d'Or*, la rebo. Us ho puc demanar?

Com que sou del consell de redacció de *Cavall Fort*, permeteu-me que us parli una mica d'un projecte que tenim a Obra. Ací, a l'agost, se celebra el dia del nen. Nosaltres l'any passat vam dedicar una sessió al nen, en el curs de la qual es van fer titelles en català i vam presentar la vostra revista, per bé que no vam fer una promoció quant a les subscripcions. Rebuda la carta per la qual *Cavall Fort* ens autoritza a actuar com a representants, hem pensat organitzar una sessió, a l'agost, també amb la intenció d'aplegar unes quantes subscripcions. Ara bé: voldríem presentar el programa com si la sessió fos organitzada per *Cavall Fort* mateix. Faríem titelles, i hom explicaria algunes historietes de *Cavall Fort*, il·lustrant-les amb la projecció de diapositives, que prèviament trauríem de la revista, i una cosa similar voldríem fer amb un conte, il·lustrant-lo amb figures retallades. Cançons infantils, la marxa de *Cavall Fort*, etc. i... berenar. Considerem que fóra convenient tenir una colla d'exemplars de la revista (números endarrerits) per a obsequiar als nens. Si ens els poguéssiu trametre, ho hauríeu de fer per via aèria, altrament no els rebríem a temps. Potser no aconseguirem massa subscripcions, però..., si alguna se'n pot obtenir, creiem que aquest és el mitjà més adient. Esperem els vostres comentaris. Us adjunto un programa d'Obra per tal que us forgeu una idea de

les coses que fem. L'any passat un company va fer un viatge a Barcelona i el va aprofitar per a fer una sèrie d'intervius (nou en total) a escriptors i intellectuals catalans, els quals, gravats en cinta, passem, bo i fent un comentari previ sobre l'obra de l'autor entrevistat, i oferim els seus llibres. El primer va ser el d'en Rafael Tasis, que, dissortadament, va haver de constituir un homenatge pòstum. El mes passat li va tocar el torn a l'amic Joan Oliver; aquest mes, a en Ricard Salvat, amb el qual ja havíem fet alguna cosa plegats, quan ell començava, a la Penya Cultural Barcelonessa. El mes vinent, li dedicarem a Ramon Folch i Camarasa (hem avançat el seu torn, pel fet d'haver guanyat el Santamaria) i encara ens queda en Pedroló, en Triadú, la Maria Aurèlia Capmany, en Sarsanedas... D'aquesta manera, fem conèixer els valors de les nostres lletres i promocionem llurs llibres. (En Porcel és l'altre que completa els nou noms.) Per a l'any vinent, voldríem presentar-ne uns quants més i, evidentment, ens plauria molt que vos accedíssiu a ésser entrevistat.

Bé, aquesta carta ha tingut unes derivacions que res no tenen a veure amb el motiu que ens ha posat en contacte, però penso que, en definitiva, tot mena al mateix lloc. I plego. Espero les vostres notícies i mentrestant, repeteixo, gràcies per la vostra generositat i una abraçada ben cordial del vostre

Jordi Arbonès

Barcelona, 4 de juliol de 1967

Estimat amic,

Ara que ja ens coneixem, crec que val més que ens tractem de tu, que això de vós encarcara una mica, i més essent com som gent jove... Oi? Endavant!

Jo havia llegit ja alguns dels teus reportatges a *Serra d'Or*, però amb les presses de fer-te arribar les noves del premi Santamaria no se'm va acudir associar-hi el teu nom. També he parlat de tu, posteriorment, amb l'Estanislau Torres, que és molt amic meu, veí i company de feina. Ell et coneix d'unes xerrades a la Penya Cultural, segons crec.

He trobat molt interessant tot el que m'expliques de les teves ocupacions a la República Argentina. Dedicar tot el dia a cultura catalana, i a tants centenars de quilòmetres, ha de ser apassionant. Darrerament vaig entrar en relació també amb Víctor Mora arran de l'èxit que va tenir en el premi Víctor Català, i resulta que viu a París, ocupat en una feina no tan bonica com la teva, però també per a una empresa editorial, la Bruguera, de Barcelona.

He passat el teu encàrrec a *Cavall Fort*. M'han assegurat que t'enviaran exemplars endarrerits de la revista per a la festa que dediqueu a la mainada el mes d'agost. Ara bé, jo no te'n responc personalment. Les coses de l'administració segueixen un camí en el qual no tinc massa accés –hi vaig un cop cada setmana a trobar-me amb els del consell de redacció–, ja que cada grup treballa pel seu compte. Això d'enviar-ho per correu aeri, tot i comprendre'n la urgència, no els acaba de fer el pes, perquè estem passant un moment deficitari. Així i tot, em van dir que ho farien. Cal esperar que ho compleixin.

T'envio el que he trobat de premsa relatiu al Santamaria. És ben poca cosa. *Destino* crec que no n'ha parlat, perquè he repassat tots els números i no hi he sabut veure res. Els retalls, com veuràs, són de *Tele/Estel* i el *Brusi*. Que en Folch guanyés els dos premis va ser una sorpresa per a tots dos jurats, sorpresa que esclatà la mateixa nit del premi. El que en va tenir menys la culpa, però, va ser en Folch, que havia treballat tan bé...

Crec que cal treure el temps d'on sigui i enviar el treball per al premi Yxart d'enguany. I si vols seguir un consell meu, et recomano que escri-

guis contes i facis alguna cosa per al Víctor Català de l'any que ve. El teu estil em va resultar tan directe, tan punyent, que crec que en la narració de testimonis faries coses ben importants. O una novel·la, i llavors m'afaitaràs el Sant Jordi d'un any d'aquests... Com em va passar l'any passat amb el premi Folch i Torres, que va ser guanyat per Maria Novell amb *Les presoners de Tabriz*, que va ser un llibre que jo mateix li vaig encarregar –la Maria Novell és una llicenciada en filosofia veïna de casa que em va iniciar en el món de la lectura i de les sardanes. Jo li havia encarregat un guió per a una aventura seriada a *Cavall Fort*, però un cop a mig fer, i en llegir-lo, vam veure que no era ben bé un guió, sinó una narració novel·lada. Ella estava a punt de llançar-ho, quan se'm va acudir que podia fer una novel·la per al premi Folch i Torres. La va fer i el va guanyar. Jo, que també m'hi vaig presentar, vaig quedar tercer o quart... Gairebé em mereixia una comissió!

Amic Arbonès, ja tindrem temps i ocasió de comentar altres coses i esdeveniments, suposo. I espero poder fer-ho personalment i aquí, a Barcelona.

Saluda la teva esposa de part meva i, mentrestant, rep una abraçada ben amical.

Joaquim Carbó

T'escric a l'OCC perquè he perdut la teva adreça particular. Suposo que és igual!

Barcelona, 16 d'octubre de 1967

Estimat amic,

Et dirigeixo aquestes quatre ratlles a l'Obra Cultural Catalana perquè he perdut la teva adreça particular de Bernal.

Ja fa dies que havia d'escriure't, però he estat molt atrafegat amb la novel·la que enguany presento al Sant Jordi. Ara ja està enllestida i m'he tret un gran pes de sobre. No perquè n'hagi quedat massa satisfet, al contrari, sinó perquè quan aquestes coses es fan d'una manera no professional, no te les acabes de treure mai dels dits.

I havia d'escriure't per fer-te cinc cèntims de la impressió que ens va produir, a la gent de *Cavall Fort*, vull dir, el programa i la teva carta de fa cosa d'un mes i mig. Sabíem el teu entusiasme, però no ens podíem imaginar tanta eficàcia. Aquell programa era magnífic. Ens van impressionar molt les fotos. No sé si hauràs rebut ja alguna notícia de la revista, crec que en Martí Olaya havia de fer-te una carta donant-te les gràcies, però per si no ho ha fet, deixa'm que te'n remerciï jo. Vam quedar que dedicaríem un article a la vostra festa del nen. No sé quan sortirà, perquè pensem els números amb força anticipació, o sigui, que crec que tardarà encara, però se'n parlarà com a exemple del que es pot fer quan hi ha algú que té ganes de treballar.

Com va la teva producció?

Voldria poder-te donar noves concretes de la gent de la Penya Santamaria amb relació a la publicació que van prometre que farien dels treballs finalistes, però fa temps que no els veig i per ara no respiren en cap sentit. Són gent que treballen molt a poc a poc. Quan vaig guanyar-lo, aquest premi, van tardar a la ratlla d'una parell d'anys a publicar-lo. Què hi farem! Val més tard que mai...

I res més. Enllesteixo perquè he de fer un mos i anar a la reunió de *Cavall Fort*.

Et saludo ben amicalment,

Joaquim Carbó

Buenos Aires, 10 de gener de 1968

Com que ha passat molt de temps d'ençà que et vaig escriure la darrera carta i no n'he rebut cap resposta de part teva, sospito que o es va perdre la meva (i per si de cas te n'adjunto la còpia) o bé s'ha perdut la teva.

Per bé que la teva novel·la va quedar empatada amb la finalista, m'imagino que deus haver quedat una mica decebut. Realment, no hi ha dret! Amb el temps que vas a frec del premi, ja hauria estat hora que te l'haguessis endut i, sobretot, vist que la novel·la s'ho val segons algun comentari que he llegit. M'imagino que, tanmateix, te la publicaran i això ja és una mena de compensació... Vaig veure, però, amb una gran satisfacció, que a Cantonigròs t'atorgaren el Vida Nova. Vaja! No tot han de ser amargors! Et felicito sincerament!

Tornant als premis de Santa Llúcia, ara per referir-me a mi, ja veus que ens podem donar el condol mútuament (per bé que tu quedares molt més bé que no pas jo). De totes maneres, com et deia a la carta anterior, jo no tenia massa esperança d'anar amunt. I el cas és que no em faig tampoc il·lusions quant a la possibilitat de publicar-lo, perquè en conjunt els treballs són compromesos i em sembla que actualment ningú no està per brocs. Però, no ens donarem per vençuts..., oi?

Segurament et vindrà a veure una amiga i col·laboradora nostra, Nuri Seras, la qual, bo i aprofitant un viatge que ha fet per raons personals, s'ocuparà d'obtenir-nos uns quants intervius per a les sessions d'enguany, i tu ets a la llista.

Una altra cosa: no he sabut res més de la gent de *Cavall Fort*, però sobretot el que més em preocupa és que cap de les persones que s'hi subscriueren el dia de la festa del nen no ha rebut encara cap exemplar de la revista. Com et pots imaginar, estem quedant molt malament, perquè en algun cas ja vam cobrar la subscripció. La llista figurava en la mateixa carta. Te n'adjunto una còpia i crec que pagaria el tret que els fessin quatre ratlles, via aèria, a tall de justificació. Els altres subscriptors (entre els

quals hi figura la meva filla) la reben d'una manera molt irregular; alguns números no arriben. No crec que es perdin perquè, quan manca algun número, resulta que és el mateix per a tothom, si més no el d'aquesta tongada, car en Fivaller Seras, que és un subscriptor més antic, els rep. T'agrairé que vulguis fer una gestió prop de la persona que se n'ocupi. A veure si es regularitza i aleshores cobraríem els imports de les subscripcions corresponents a aquest any i els giraríem juntament amb els de l'any passat, que era molt poca cosa i costaven més les despeses de la transferència que el valor del que havíem de trametre.

No triguís a escriure. Una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 16 de gener de 1968

Estimat amic,

Passo a contestar-te immediatament la teva atenta del dia 10. Lamento tot l'embolic que hi ha hagut amb *Cavall Fort*. Avui mateix he anat a l'oficina i he parlat amb l'Anna Pàmies de Tremoleda, que és la persona que porta aquests assumptes. Bé, el cas és que no tenien nota de les subscripcions que vas enviar-nos. No sé com ha anat, això. Em fa l'efecte que tu les hi vas enviar directament a ella i no pas a mi, ja que jo les hauria cursat immediatament. A més, en la còpia de la carta que m'envies –i que sí que havia rebut, però que et demano que em disculpis per no haver contestat–, hi ha la llista de subscriptors, en vermell, al darrere, cosa que no constava a l'original que tinc i que conservo, naturalment.

Bé, el que em fa l'efecte que ha passat és que ho han perdut a l'oficina. Per intentar d'arreglar-ho, i ben aviat, els he donat la llista amb els sis noms i hem quedat que no enviarem res de l'any 1967 i que les cursarem per al primer número d'enguany, que, per cert, encara no ha sortit. Els diners que vagis cobrar per les èpoques de l'any passat poden servir-te per pagar les d'aquest any. He fet constar que per a qüestions de cobrament, tu t'encarregaries de fer-nos arribar els diners.

Tot això et deu produir una impressió una mica trista quant a la nostra organització burocràtica. En efecte, jo n'estic força disgustat en relació amb la pila de subscriptors que he fet pel meu compte. El que passa és que jo rebo les queixes personalment i amb una visita a la redacció puc obtenir de seguida els exemplars que no s'han rebut, o els que no s'han cobrat, etc. Ara, però, sembla que les coses aniran d'una altra manera. Hem canviat de local. Pren nota: som al carrer de les Carolines, número 22, justament al primer edifici que va construir en Gaudí a Barcelona, és allà on hi havia la font de Santa Rita, recordes? Ara en el local nou també hi ha personal nou i tothom treballarà amb més possibilitats.

Fes-me arribar, a mi o a Carolines, 22, les teves queixes referents a la distribució, t'ho prego, i procurarem posar-ho tot en ordre, sobretot quant als números que no heu rebut.

Si no estàs d'acord amb el sistema que hem intentat per solucionar el cas de les sis subscripcions de la teva llista, digues-m'ho també de seguida.

Gràcies pels teus mots d'encoratjament i per la felicitació per haver obtingut el Vida Nova. Respecte al Sant Jordi, ja són figues d'un altre paner. És difícil d'aconseguir-lo i jo me'n faig càrrec. Quan em van «timar», sembla que va ser l'altre any, amb la Mercè Rodoreda. Però cal tenir en compte que a ella l'havien timada ja feia molt de temps... Una cosa va per l'altra! Aquest any el Sant Jordi és només per a obres publicades en els darrers dos anys. Ho trobo una mica bèstia, però així em permetrà tornar a presentar *Els orangutans* i, si trobo editor, el d'aquest any, *El carreró contra Còssima*, que es diu. Per cert que ara faig la ronda d'editors. He vist els d'Aymà, que en principi estan ben disposats però que no disposen de consignació en el pressupost. Ara el tenen els d'«El Club dels Novel·listes», però em fa l'efecte que no lligarem. Sortosament queden altres editorials, alguna de nova, però és una mica cansat. No goso anar a can Edicions 62 perquè ja se'm van carregar *Els orangutans* l'any passat, ni tampoc a Terra Nova, perquè ja van perdre prou calés amb aquest llibre, precisament. Ara se'n rescabarien si m'atorguessin el Sant Jordi, però per a això cal esperar el mes de desembre.

He començat a preparar un llibret per al Folch i Torres i penso enllistir-lo a finals de mes. Llavors em posaré a treballar de valent de cara al premi Josep Pla que patrocinarà Destino –ja era hora que al costat del Nadal s'arreglerés un altre premi català...! i que serà de mig milió de pessetes. Sé que no serà per a mi, però m'interessa lluitar en aquest cas al costat de Pedrolo, Rodoreda, Espinàs, Sarsanedas, Torres, Ferran de Pol, Benguerel, etc., que m'imagino que s'hi presentaran com uns llops...

Has de fer-me cas i treballar de cara al Víctor Català del dia de Santa Llúcia. Segur que te l'emportes! Endavant!

Aquest any hem tingut una temporada teatral que, si bé econòmicament, deu haver estat un fracàs, artísticament ha estat sensacional. De moment ens han fet un Pirandello, després *Adrià Gual i la seva època*, de Ricard Salvat, que és una mena de revista intel·lectual de primer ordre, i ara *La primera història d'Esther*, amb una presentació i interpretació sensacionals. Després han de seguir *Les mosques* d'en Sartre, *Ronda de mort a Sinera* d'Espriu, *Gorra de plat* de Benguerel i *El malentès* de Camus. Tot això en una temporada normal, no allò d'una sessió un dia al vespre... Per altra part, *Cavall Fort* ha organitzat uns cicles infantils fantàstics. Diumenge vam fer *La rosa i l'anell* de Thackeray, en versió de Josep Carner, i farem

després una òpera de Mozart –*Bestià i Bestiana*–, *El petit cercle de guix* d'Alfonso Sastre –traducció–, que és una versió de Bertolt Brecht a escala infantil, i un muntatge *Goldoni*. Tot això ho fem els diumenges al matí, al Romea, dues sessions per a cada obra. I abans hem fet, a la tardor, *El metge a garrotades* de Molière, *En Pere sense por* de Folch i Torres, *L'olla de Plaute* i altres... No t'estranyi que l'administració no funcioni d'una manera perfecta. Segurament que intentem fer massa coses, saps? Anem de bòlit, francament.

No he tingut el gust encara de rebre la visita de Nuri Seras. No cal dir com m'agradarà de conversar-hi. A més, segons com, si em feies arribar aviat el que et falta de *Cavall Fort*, podríem intentar que us ho portés de seguida que torni, no sé, tu mateix.

No sé res de la gent del Santamaria. I un dia m'hi he de posar en contacte, perquè hem de celebrar una reunió literària a casa d'un amic i hi vull llegir el teu treball. Suposo que me'l deixaran.

Adéu. Saluda la teva família de part meva. Ben amicalment, teu,

Joaquim Carbó

Buenos Aires, 5 de maig de 1968

Estimat amic,

És terrible com passa el temps! Ara veig amb sorpresa que la teva darrera és del dia 16 de gener!

Evidentment, la primera vegada que vaig enviar la llista dels nous subscriptors de *Cavall Fort* ho vaig fer directament a ells, conjuntament amb la ressenya de l'acte que els vàrem dedicar a Obra (que per cert no l'ha reproduït en cap número). Jo te la vaig reproduir, perquè ja m'imaginava que l'havien perduda. Ara ja van rebre la carta i han començat de rebre la revista també. De manera que m'ocuparé de cobrar les subscripcions que encara em deuen i els faré una transferència oportunament.

Ja ha tornat la Nuri Seras i ha dut una gravació amb l'equip de *Cavall Fort*, però encara no he tingut el goig d'escoltar-la. Tots anem tan enfeïnats!

Veig que treballes amb molt de braó, malgrat els inconvenients que, segons que sembla, hi ha per a poder publicar. Realment deu ser cert el que et diuen les editorials perquè la qüestió de les traduccions també se m'està posant un xic malament. Tant és així que ja m'estic buscant una altra feina.

No cal dir que és una tasca extraordinària la que està fent *Cavall Fort* en això del teatre per a infants. Aquí ho anem seguint a través de *Serra d'Or*, *Tele/Estel* i el mateix *Cavall Fort*. Felicitacions!

T'agraeixo que m'encoratgis a presentar-me al Víctor Català. De moment, però, el més calent és a l'aigüera. La preocupació per la situació econòmica em té un pèl desassossegat i se'm fa difícil de concentrar-me en treballs de creació.

A Obra ja vàrem començar la temporada (ja rebràs el programa), dedicada enguany a la memòria de mestre Fabra. Diumenge passat ens vàrem fer presents a l'Aplec de la Sardana, organitzat pel Grup Joventut Catalana anualment, des de fa onze anys, amb una gran parada de llibres catalans (t'adjunto un retall del diari *La Nación*). Per a més endavant muntem una exposició de la premsa catalana a l'exili; farem un cicle de conferències, en castellà, sobre la figura de Fabra, la literatura catalana, la llengua catalana, la premsa catalana i la nova cançó. Aquestes conferències les oferirem a les entitats argentines que els puguin interessar. L'es-

criptor Pere Mas i Perera i el doctor Abili Bassets han preparat uns articles sobre mestre Fabra per als suplementes literaris dominicals dels diaris *La Prens*a i *La Nació*n. Si podem, encara pensem presentar *Homes i No* en un teatre d'aquesta capital, en català, i potser interessarem un grup argentí perquè la munti en castellà.

En el número d'abril de *Serra d'Or* he vist que Edicions 62 està preparant una Gran Enciclopèdia Catalana, la qual cosa és realment extraordinària, donades les circumstàncies. D'una banda, em desconcerta una mica, perquè algunes editorials es queixen de la crisi, es lamenten que no tenen pressupost (com t'han dit a tu), en canvi a can 62 s'emprenen una tasca gegantina, apareixen noves editorials (com Llibres de Sinera, per a la qual acabo de traduir una novel·la de Gore Vidal, *Washington D.C.*, que volen treure al setembre perquè fa una crítica als sistemes electorals dels Estats Units), Salvat publica el *Diccionari enciclopèdic*... No ho entenc.

I plego perquè aquesta carta, començada el 5, l'acabo el 18 i vull que surti demà. Un altre dia ja t'explicaré més coses, quan estigui més d'humor. Una abraçada i records per als teus de part de

Jordi Arbonès

Barcelona, 31 de juliol de 1968

Estimat amic,

Ja fa dies, és clar, que vaig rebre la teva volguda carta. D'aleshores ençà, he fet vacances i he passat uns quants dies a la Vall d'Aran, on, per cert, no havia estat mai. Allò és molt bonic, però no t'ho comentaré perquè em sembla que et faria dentetes i no seria correcte.

Periòdicament rebo el vostre butlletí d'informació, gràcies al qual estic al corrent de les activitats de l'Obra Cultural Catalana. No cal dir com m'emociona la feina que hi feu entre tots –especialment tu, val a dir-ho–, i la importància que té per als catalans d'ambdós costats de l'Atlàntic. Per cert, que veig que aquest mes de juliol us heu ocupat de Raimon. Amb la Nuri Seras, el dia que va gravar el reportatge amb els de *Cavall Fort*, ens vam assabentar de les incidències que havia tingut en efectuar la gravació del recital del Romea. Jo hi vaig assistir en una de les sessions. T'asseguro que va ser de les coses més emocionants que he vist. Si tens a mà la portada de *Serra d'Or*, on hi ha la sala del teatre agafada des de l'escenari, amb el cantant d'esquena, em podràs veure. Sóc l'individu que, en mànigues de camisa, s'està, dret, al primer pis: el primer a la dreta.

Comprenc tot el que m'expliques de les dificultats que les editorials manifesten respecte a la qüestió econòmica, i de les quals jo també me n'he ressentit pel fet de no trobar editor per a la meua última novel·la. El que et sorprèn d'Edicions 62 també sorprèn una mica a tothom. És clar que la Gran Enciclopèdia que preparen és per a ells, ara, qüestió de vida o mort. L'han de treure endavant com puguin, perquè ja han fet despeses molt importants. El que els ha partit pel mig és el cas de la Salvat. Aquests s'han aprofitat de les circumstàncies favorables i, gràcies a la gran organització comercial que tenen, els han passat al davant. Ja veurem en què parerà tot plegat.

He tingut ocasió de llegir un parell de vegades a grups d'amics «Tant se val tot... o no?». T'asseguro que ha impressionat molt. S'han mogut molts comentaris, tots favorables. Això em fa creure que cal encoratjar-te a escriure conte, narració o novel·la. I no pel fet que això t'hagi de reportar grans èxits i encara menys grans beneficis, sinó perquè ho fas bé i la teva veu, per poc ressò que tingui, és necessària. Un dia que estava tip de

tot i comentava si no val la pena de plegar, llavors, amb un amic, vam adonar-nos que entre tots fèiem d'obriers d'una gran piràmide, una piràmide que potser no s'acabarà mai. Què hi fa que d'un llibre se'n venguin només tres-cents exemplars! Si només n'hi hagués un... Però aquest, i un altre, i centenars d'altres, formen una pila i es fan sentir, oi? No cal que et digui res més d'això, perquè tu bé prou que ho saps i que ho practiques.

Una abraçada,

Joaquim Carbó

1970

9

Bernal, 23 de gener de 1970

Estimat amic,

Em sembla mentida (i em fa vergonya) que la teva darrera carta sigui del juliol de 1968 (!) i que encara no l'hagués contestada. Què deus haver pensat de mi? Podria dir-te, com a descàrrec, que a partir de les darreries de l'any 68 vaig haver de canviar de feina i que fins ara pràcticament no he tingut ni un minut de lleure. Però, amb tot, és imperdonable que no t'hagi fet ni quatre ratlles. Tenia la teva carta separada per contestar-la, però, creu-me, no m'imaginava que el temps hagués passat tan rabent. Veuràs, estic treballant en una companyia d'assegurances en la qual, d'entrada, vaig haver de fer-me càrrec d'un lloc de molta responsabilitat i fent l'horari monstruós de 9 del matí a 9 del vespre, amb un parèntesi al migdia per dinar. A més, m'havia quedat una traducció encetada (que no he acabat encara) i els dissabtes a la tarda i els diumenges els he dedicats a enllestir un treball sobre el teatre català de postguerra que vull enviar a un premi que, segons en va dir en Manent, convocarien la gent de Reus. Tot amb tot, això no és excusa perquè no t'hagués pogut escriure uns mots. Bé, no sé si em voldràs disculpar.

Ara, en veure que vas guanyar el Folch i Torres, no he volgut deixar passar més temps de silenci i l'he volgut trencar amb unes paraules de felicitació ben sinceres, car t'ho mereixes i t'han fet justícia. Segons que sembla hi ha hagut mullader pel problema del Sant Jordi, oi? Ja em faràs cinc cèntims del que s'ha produït entretelons. Els del Santamaria no m'han dit res més del conte; jo em pensava que potser el publicarien a *El Pont* de l'Arimany, ara que torna a sortir.

Espero les teves notícies per saber que no estàs enutjat. Una abraçada,

Jordi Arbonès

Pel febrer pot ser que et visiti un amic, en Jaume Garriga, que fa un breu viatge a Catalunya. Si el veus, dóna records a l'amic Torres.

Barcelona, 31 de gener de 1970

Estimat amic,

Agraeixo ben sincerament les teves ratlles i la felicitació que m'envies per això del premi Folch i Torres. En realitat, no t'has de preocupar pel temps que feia que «em devies carta». Jo també feia temps que pensava escriure't, sense recordar-me de qui havia estat l'últim, i ho deixava per a un altre dia ja que estic carregat de feina. Ara aprofito que acabo de rebre la teva per contestar-te de seguida, no fos cas que també passés massa temps.

La gent del Santamaria no han complert el compromís que van contreure quan s'atorgà el premi de narració en què tu vas quedar finalista. Em fa l'efecte que ni tan sols han publicat el treball guanyador, ja que era, si mal no recordo, una cosa d'en Ramon Folch i Camarasa que es publicà més tard, allargassada, en un dels volums d'«El Club dels Novel·listes», i que es deia *Fi de setmana damunt l'herba*. Dels altres treballs no se n'ha sabut mai més res. Sé que l'Estanislau Torres presentà el seu en un altre concurs, a Alcoi, amb èxit, i que l'Assumpció Torras publicà al butlletí del Centre Lleidatà el seu. Pel que fa a *El Pont*, no crec que s'interessi pel teu, ja que sol treure coses molt més curtes. En parlaré amb l'Arimany, però. Si no et sap greu, i això m'ho hauries de confirmar abans, el podríem presentar al premi de la Colla Excursionista Cassanenca, dotat amb cinc mil pessetes, i per al qual hi ha temps fins a finals de març.

Les coses, aquí, estan molt embolicades. Com si no hi hagués prou dificultats amb les tradicionals, imposades pels altres, han entrat en el nostre ambient uns aires revisionistes que espanten... Ara resulta que si les coses van malament com van, si no es venen llibres, si no tenim un nivell internacional, no és culpa del que tots havíem pensat, sinó perquè tots els que ens hem preocupat d'aquestes coses som una mena de retardats mentals. El mateix Joaquim Molas, que ho hauria de conèixer tan bé, parla despectivament dels «escriptors de diumenge a la tarda», segons paraules de Josep Pla, qualificatiu que inclou, naturalment, des d'en Pedroló fins a la Capmany, des de l'Oliver fins a en Calders, passant per tots els noms que vulguis a excepció d'en Baltasar Porcel, en Pla i en Terenci Moix. Jo em pensava que l'únic que distingia els escriptors era la qualitat de llur obra,

però ara es veu que és una pura qüestió d'horari. En el cas que ens ocupa, entre els uns i els altres, hi ha una diferenciació fonamental: els primers només s'escriuen en català i, per tant, han de practicar la pluricoll·locació. Els altres no tenen escrúpols i tiren pel dret: són bilingües. Aquests són els distingits amb el premi Pla del Destino, naturalment, i viuen de la literatura, i això enlluerna el mateix Joaquim Molas. Naturalment, els que escriuen en castellà tenen accés als diaris i es presenten ells mateixos com a fenòmens de la literatura, i menyspreen els de l'altre grup. Una bestiesa, tot plegat. En el fons, només hi ha un desig de justificar-se, saps?

Aquest any, amb el Sant Jordi, les coses van arribar a posar-se malament. En Moix es pensava que era per a ell –algú del jurat li ho havia promès, sembla–, però va enviar l'obra fora de temps, de manera que els altres del jurat no van tenir ni ocasió de llegir-la pràcticament. I com que el noieta és extravertit, va explicar-ho a tothom fent grans escarafalls que era un salvador de la cultura catalana, ja que l'havien hagut d'anar a buscar perquè no hi havia res que valgués res. Llavors, la gent ho va saber, i es va fer de tot punt impossible premiar-lo pel mullader que hi hauria hagut. Però tampoc no es van atrevir a donar el premi a ningú més, amb la qual cosa el noieta encara es va sentir més justificat i va fer tot de declaracions a la premsa dient que això és una merda, i que l'espardenya i la barretina, i el tortellet, i tot de ximpleries de noieta histèrica. I tot això, ben puntualment, ho van reproduir tots els diaris. Per mi va estar bé que el declaressin desert si no hi havia res que s'ho valgués, però pel sol fet de no permetre que es despatxés d'aquesta manera al seu gust, valia la pena de donar-lo a un altre. No sé, tot és molt embolicat. Això i que en Porcel digui que s'ha presentat al premi Pla perquè és el més honest que s'atorga, quan tots sabem que tant ell com en Moix, que el guanyà l'any anterior, són empleats de la casa que el concedeix...

Veig que has canviat de feina i que vas de bòlit. Què hi farem! Sembla ser el nostre destí. Què ha passat, però, amb l'Obra Cultural Catalana? En tot ens passa el mateix: falten diners, falta gent, falta ambient. I aquests dropos que ho revisen tot –perquè està de moda, perquè han llegit que a l'estranger també ho fan...– no s'adonen de totes les dificultats, que no hi ha país, que som un malalt a dos pams del coma... Avui en Pere Calders, a *Tele/Estel*, ho comenta i diu que ell pensava que això d'ensorrar-ho tot no era feina nostra, que ja ens ho havia fet algú fa anys, i que el que calia fer

era reconstruir-ho, però que segons sembla anava errat de comptes, perquè s'hi ha de tornar, com més desfet, millor... Tot plegat, cosa de cretinisme, snobisme i ganes de ser vedet. Què hi farem!

Bé, no et pots queixar, em penso. Adéu, i ja em diràs alguna cosa.

Una abraçada del teu amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 7 de març de 1970

Estimat amic,

Vaig rebre la teva extensa carta curulla d'informacions i comentaris sobre la nostra vida literària, la qual no saps com t'agraeixo.

D'entrada, t'he de dir que no tindria cap inconvenient a presentar aquell famós conte (famós només perquè serví per a posar-nos en contacte i crear la nostra amistat) al premi que dius. El problema rau que no tinc temps de fer-ne còpies. Quant a publicar-lo a *El Pont*, se m'havia acudit perquè l'Arimany hi havia publicat altres narracions premiades amb el Santamaria o bé que hi quedaren finalistes, i per tal com l'amic Arimany fou qui publicà per primer cop una cosa escrita per mi. Però no conec les característiques actuals d'aquesta publicació. No t'hi encaparris.

Pel que fa a aquesta campanya encaminada a desprestigiar els escriptors que s'han mantingut sempre fidels a la llengua, m'havia causat tanta indignació que justament amb motiu d'escriure una nota sobre el darrer llibre de Xavier Benguerel, un altre escriptor «de diumenge a la tarda», per a la revista *Ressorgiment*, m'ho vaig fer venir bé per clavar una garrotada a aquesta colla de pipiolis que es pensen haver inventat la sopa d'all i que, inescrupolosament, gosen atacar amb llurs escopinades verinoses els nostres escriptors de pedra picada. Quan aparegui, ja te l'enviaré. Efectivament, revolta de veure com aquests «trànsfuges» (alguns dels quals s'han valgut de la llengua catalana com a trampolí per a llur escalada), tot i tenir consciència de la conjuntura desgraciada, actuen com si la situació fos normal.

Això que m'expliques del Sant Jordi – Moix és realment una vergonya, com ho és el fet que en Porcel hagi dit això del Pla. On hem arribat? Serà possible que la prostitució assoleixi graus tan alts?

L'Obra Cultural Catalana continua anant endavant. Lamentablement no podem mantenir la llibreria oberta tot el dia, però les sessions dels dissabtes a la tarda no pensem pas suspendre-les. Ara, fem vacances. El mes vinent, però, les reiniciarem. Fa cosa d'un mes, un company, col·laborador d'Obra, partí cap a Catalunya, on pensava quedar-s'hi poc més de trenta dies. Li vaig donar la teva adreça per si de cas tenia temps de fer-te una visita. No sé si ja t'ho havia anunciat a la meva darrera carta.

Tornant als problemes del país, penso que un dels mals més greus que patim és que les noves promocions no tenen consciència nacional. Un exemple: el noieta Serrat, que es passeja per Amèrica fent un cabàs de diners, sense aprofitar la popularitat de què gaudeix per fer conèixer el nostre problema. Bé és cert que, de vegades, el presenten com «el catalán», però el nom no pren més dimensió que la que implica pertànyer a una província d'Espanya. Quan es presentà per primera vegada a la televisió de l'Argentina fins i tot cantà alguna cançó en català, però, tan bon punt entrà a la roda, es va acabar el bròquil. Per carnaval (tres o quatre dies) va guanyar més de deu milions de pesos argentins (uns dos milions de pessetes). Mira que li n'han fet, d'intervius i que n'ha tingut d'ocasions de denunciar el genocidi que hom comet a la nostra cultura, doncs res. Ell representa la joventut espanyola i llestos.

No triguís a escriure. Una forta abraçada del teu amic,

Jordi Arbonès

1979

12

Bernal, 25 de gener de 1980

En desitjar-te un feliç any nou, vull fer-te saber que el proper mes de febrer seré a Barcelona amb la meva muller. Espero que ens podrem veure. Els telèfons de les meves ties, a casa de les quals ens estarem, són 2307447 i 2493443.

Una abraçada i fins aviat,

Jordi Arbonès

Barcelona, 25 de març de 1980

Estimat amic,

Com ha anat el viatge de tornada? Com t'han rebut els argentins? Com has trobat la família?

No pretenc que em contestis aquests tres interrogants al peu de la lletra. En el fons, la pregunta hauria hagut de ser una altra: què sents, ara, en reintegrar-te a la teva vida habitual argentina després d'haver fet l'estada de quaranta-cinc dies a Catalunya? En realitat, tampoc no pretenc que contestis aquest interrogant. Hi ha sentiments particulars que han de formar part del secret del sumari... Corresponen a intimitats que no s'han de desvelar.

Et volia escriure l'endemà mateix que te'n vas anar per explicar-te que vaig venir a l'aeroport del Prat a dir-te adéu, però que me'n vaig tornar amb la cua entre cames en no trobar-te al vestíbul del pont aeri. Vaig arribar-hi a les vuit i cinc i després d'estar més de mitja hora veient la gent que anava amunt i avall, ho vaig deixar córrer perquè vaig creure que havia entès malament l'hora, o que algú, endevinant que divendres hi hauria més moviment que de costum, t'havia aconsellat de ser-hi més d'hora i ja te n'havies anat. Faltava molt poc per tres quarts de nou quan vaig trobar un veí que hi havia anat a acompanyar un peix gros de la feina —ja ho veus, és això del sucursalisme...!—, i vaig acceptar el seu oferiment d'una plaça de cotxe perquè vaig pensar que tu ja devies ser a la vora de Madrid. En canvi, després, he sabut per un dels Albert que no te'n vas anar fins a un quart de deu. Què hi farem! Em va saber molt de greu no poder encaixar amb tu i la Isabel. Tota l'estona, en aquell vestíbul, vaig tenir la sensació de fer l'estaquirot.

Si no et vaig escriure llavors va ser perquè volia deixar passar les eleccions i fer-te'n un comentari. Diumenge, a l'*Avui*, vaig llegir l'entrevista que et va fer l'Agustí Pons, i no em va sorprendre que t'impressionés la magnitud de la campanya desenvolupada amb uns recursos que voregen el malbaratament... En efecte! Dins el nostre ambient —de lletraferits

tocats per la xafarderia— corria l'anècdota que el conseller de Cultura de la Generalitat havia hagut de pagar de la seva butxaca un diccionari Fabra perquè el departament no tenia ni un ral. Imagino que no és veritat, però respon una mica a la idea que ens hem fet entre tots que la Generalitat no pot resoldre res perquè no té calés, que sembla certa, i que contrasta amb l'excés de paperassa que aquests dies ha plogut sobre Catalunya. Quants milions es deuen haver gastat entre tots? Què s'hauria pogut arreglar amb aquests milions? No ho sé, potser és demagògic aquest comentari, però si no som capaços de mantenir un diari, o de millorar-lo; si no arrenquem un teatre nacional; si els instruments de l'orquestra de la ciutat no sonen bé perquè són vells..., quantes coses no hauríem pogut endegar o apedaçar amb aquests diners? Veus, jo mateix, hauria d'haver fet arreglar la lletra «o» d'aquesta màquina, perquè si et descuides s'enfila i gairebé s'enganxa amb la ratlla de dalt... Deixa'm que intenti arreglar-la! oooooooooo... Sí, de moment funciona: s'ha dessoldat i l'he de portar al mecànic, però em fa mandra, tot i que suposo que la reparació no farà trontollar el meu pressupost.

Bé, matem-ho! Pel que fa als resultats, que suposo que ja t'hauran arribat, no sé què dir-te. Bé, sí, podria dir moltes coses que no serien sinó el reflex del que diu per aquí la gent del carrer i que es pot classificar de dues maneres: els que opinen que ha guanyat el nacionalisme i els que creuen que s'han perdut molts punts del progrés que s'havia iniciat el juny de 1977. Ara, en aquests moments, els diaris juguen a fer pronòstics i fan totes les combinacions possibles amb les sigles, en un intent d'aprofitar totes les regles matemàtiques de la combinatòria... Tot això em fa recordar el dia que vaig veure la pel·lícula *Companys, procés a un poble*, quan un dels protagonistes comenta que l'esquerra només s'entén quan els seus membres es troben a la presó. En aquell moment, una dona que tenia al costat, castellana, no es va poder aguantar i va etzibar: «¡Pues a ver si aprendéis de una puñetera vez!». Els resultats són prou clars: ha guanyat el partit d'en Pujol lligat amb la tradicional Unió Democràtica de Catalunya, el centre dreta civilitzat, però per poder governar —malgrat que sigui amb les estretes limitacions de l'Estatut, ens haurem de fer aquesta il·lusió i direm «governar»—, necessita reforços. La qualitat d'aquests reforços determinarà si va cap a la dreta o es queda en un centre-esquerra. En canvi, si l'esquerra de debò fos prou valenta, malgrat el

triomf de CiU, no hauria de tenir problemes: socialistes, més comunistes, més ERC, formen una majoria contundent, però és una coalició impossible per falta de convicció, per temor de l'etiqueta de Front Popular que els encolomarien, i perquè, sembla, ERC no vol ni sentir parlar de marxisme. Què passarà? La solució dintre d'un mes. Ja en parlarem!

Els Nacionalistes d'Esquerra vam fer un paper ben galdós. La vigília de Sant Josep es va celebrar un míting al Palau dels Esports que va ser el que va aplegar més gent de tots els que s'havien portat a terme durant la campanya per part de qualsevol partit. La gent responsable ja ho tenia tot coll avall. Algú, però, em va dir, sorneguer, que si hi havia assistit tanta gent era per sentir cantar en Lluís Llach de franc. A la vista dels resultats, potser cal pensar que tenia raó...

Ja saps que jo figurava a la llista. En el número seixanta-set. I això em va crear un problema de consciència greu. M'hi vaig adherir perquè no era un partit, sinó un moviment que podia portar al Parlament la veu dels Països Catalans, dels ecologistes, de les feministes... I quan en Tísner em va dir per telèfon que sortiria en una llista de suport, vaig creure que seria allò d'un requadre en el diari explicant que «aquests senyors estan d'acord amb la línia d'aquest grup...» o allò altre de «nosaltres votarem aquesta candidatura perquè ens ve més de gust que les altres». Per això, quan vaig veure el meu nom a la llista, vaig empal·lidir. Tot i que era ben clar que hi figurava de suport, oi, amb el número seixanta-set! Hauria tingut el recurs de desdir-me'n i negar-me a firmar la conformitat, però allò m'hauria representat una violència i un enfrontament amb una colla d'amics. Ho vaig deixar córrer. T'asseguro que ha estat la primera i darrera vegada que surto en una llista!

Deixa'm que et faci cinc cèntims de com vam passar aquest diumenge passat la Rosa i jo entre la una del migdia i les nou del vespre. Va ser un dia d'aquells que dubtes entre anar a la muntanya o quedar-te a ciutat. La nit abans va ploure fortament i vam descartar la primera possibilitat. Apunta: passada la una, entràvem en el cinema Publi 2 per veure *La pareja perfecta*, una comèdia americana força intel·ligent que intenta lligar dues persones que tenen entre si les mateixes diferències que la música pop i la clàssica, dels mons de les quals procedeixen l'una i l'altra. Un divertiment, si de cas. I, després, *Crist s'ha aturat a Èboli*, un film de Francesco Rosi, sobre la novel·la de Carlo Levi que no conec, però que em sembla que

va circular entre nosaltres, en català, a la col·lecció catalana de l'editorial Vergara que es deia «Isard». És una pel·lícula perfecta i que ens porta a situacions ben conegudes entre nosaltres, però situades a Itàlia, l'any 35, quan els *azzurri* van ocupar Abisínia, vull dir Abissínia, amb dues esses. Recordo una novel·la italiana, també, d'aquesta guerra, que no recordo com es diu, però sí el nom de l'autor, Ennio Flaiano, que em va deixar en Pedroló fa molts anys, d'un gran interès, més novel·lístic que polític. Els intel·lectuals italians, com es veu a la pel·lícula de Rosi, van ser tractats amb miraments pel Duce, que els admirava, i que es limitava a desterrar-los a la quinta força, i que els amnistiava quan les coses li anaven bé. Suposo que no la veureu, vosaltres, aquesta pel·lícula, però és una meravella. La vida d'un poble deixat anar de la mà de Déu, la seva gent, el feixista de torn que hi fa de batlle, els carrabiners, la superstició, la duresa del camp, el poder de l'Església, malgrat ser en mans d'un sacerdot borratxo i guillotat... Tot un document!

Però això no és tot, encara, perquè, en sortir d'aquest segon cinema, que era el Capsa, vam córrer cap a la Cuina de les Arts, un local petitó –hi cabien cent espectadors, només–, on tres cops a la setmana hi ha un espectacle de mim, circ, varietats... En aquesta ocasió hi actuaven uns pallasos catalans, els germans Poltrona, en companyia d'un italià realment sensacional que es diu Sergio Bustrick, al qual havia vist actuar uns dies abans pels carrers de la ciutat, concretament, davant la catedral. Diuen que és un artista que es diverteix treballant pels carrers. És jove i ja ha actuat amb els principals circs del món, però l'home no hi ha renunciat per poder estar en contacte amb la gent. De tant en tant deia alguna catalanada, la qual cosa feia entendre que sabia on era. A la Cuina també hi havia uns titellaires i un tal Leo Bassi, francès, que és un antipodista formidable.

Què et sembla aquest programa? La Rosa i jo en diem una «diada boja» i la practiquem de tant en tant. Després, tenim tota la setmana per treballar sense distreure'ns i pensant que ja ho hem vist tot, encara que en algunes ocasions tornem a fer alguna escapada, principalment jo, de nit, quan hi ha alguna estrena teatral.

No saps el greu que em sap que la teva estada hagi estat tan curta i tan densa. M'hauria agradat, sobretot, que assistís a la reunió de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i a la presentació d'algun llibre. Per

cert, que el dia 17 es va presentar un recull de contes d'en Guillem Viladot a la sala Maeght, on el mateix Viladot hi exposa unes composicions o poemes visuals sòlids, elaborats amb objectes d'una quotidianitat que es perd –ventalls, bitllets, planxes de carbó...–, i hi vaig trobar la Patrícia Gabancho. Estava empipada amb tu perquè te n'havies anat tan de pressa. Em penso que si t'escriu, t'esbrincarà. És tot un personatge, la Patrícia! Fa una temporada que la trobo a tot arreu. És una font d'informació inesgotable.

Demà en Maurici, el meu fill, se'n va a Florència amb gent de la facultat d'arquitectura. La Rosa i jo, a tot estirar, hem fet alguna escapada a la Cerdanya francesa a veure la família, i ell, en canvi, ja ha recorregut de la Ceca a la Meca. S'emporta moltes càrregues fotogràfiques i, a la tornada, ens passarà les diapositives. Sempre és un consol!

Em penso que ja està bé! Quan hi hagi novetats pel que fa al Govern de la Generalitat o a alguna altra cosa que et pugui interessar, hi tornaré.

Saluda la Isabel de part meua i de la Rosa. Repeteixo que em va saber molt de greu no trobar-vos a l'aeroport.

Rep una abraçada del teu amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 10 d'abril de 1980

Estimat amic,

Quan pocs dies abans de partir de Barcelona em vas proposar per telèfon d'escriure un llibre en col·laboració, a base de cartes, penso que ni tu ni jo no teníem noció de com podia ser d'important la teva idea, sobretot per a mi. Per la meva banda, me n'he adonat en rebre la primera lletra als quinze dies de ser de nou a Buenos Aires. Un cop acabada l'eufòria pròpia del retrobament amb els fills i familiars, que durà estrictament el cap de setmana de la nostra arribada a l'Argentina, tan bon punt vaig reprendre la rutina el dilluns següent, em vaig sumir en una pregona depressió, de la qual encara no n'he sortit. D'ací que la teva carta hagi tingut la virtut d'actuar com una mena d'estimulant i m'ha fet veure fins a quin punt em farà bé anar rebent aquestes lletres.

Dit això, ja he contestat, en certa manera, la teva primera pregunta. És molt fotuda aquesta readaptació a la vida de l'exili. Has de pensar que durant els quaranta-cinc dies passats entre vosaltres m'ha semblat com si hagués viscut, d'una manera comprimida, no cal dir-ho, les emocions que m'havia estalviat en el curs de vint-i-tres anys de trobar-me situat en una mena de llimbs. És talment com si, al cap de ser mort durant vint-i-tres anys, hagués ressuscitat entre els meus. Després d'aquesta experiència un home ja no pot tornar a ser mai més el que era. La confrontació és terrible. I ara em cal viure la transfiguració que se'n segueix. Suposo que aconseguiré de superar la crisi.

No saps el greu que em sap que no ens trobéssim a l'aeroport! S'esdevé que nosaltres havíem d'agafar l'avió per al qual ja teníem feta reserva per empalmar amb el vol internacional, i calia esperar-lo en una sala altra que aquella destinada al pont aeri, sense reserva. Suposo que aquesta va ser la causa per la qual no ens vas trobar, perquè ja veus que, efectivament, vam ser-hi fins a un quart de deu, al Prat, en companyia de l'Albert Albert i la seva muller, a més de la família. És una llàstima, perquè hauríem pogut arrodonir una mica més la idea del llibre epistolar, no et sembla? Això al marge de poder-nos acomiadar d'una manera més directa, naturalment. Què hi farem!

T'agraeixo el comentari que em fas sobre les eleccions, car no he pogut veure els resultats en detall, per tal com la premsa argentina no ha fet més que reproduir els cables d'agència i tan sols donen compte dels resultats generals referits als partits més grans. Sé, però, que en Reventós i el PSUC refusaren establir cap mena de compromís amb en Pujol, per la qual cosa potser es veurà «obligat» a pactar amb en Suárez. Pot ser això? Aquests dies la premsa d'ací ha anunciat, també, quines són les fortunes més grans dins l'Estat espanyol, i la que hom atribueix al senyor Pujol sembla que supera la de la senyora del Sisquet!

Renoi, tu, quina «diada boja» que vas fer! Com us envejo! Sobretot per la mena d'espectacles i de pel·lícules que podeu veure. I verament va ser una pena que nosaltres anéssim tan curts de temps, perquè ens hauria agradat força haver sortit amb vosaltres unes quantes vegades més. La Isabel va quedar encantada amb la Rosa, i penso que ens ho hauríem passat d'allò més bé. Així mateix, m'hauria plagut d'assistir a la reunió de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. Per cert, tal com vaig dir-te, voldria saber què cal fer per fer-se'n soci. També em faria goig de rebre els butlletins o les coses que publiqueu.

Doncs, a la Patrícia, li vaig trucar –després d'haver estat un dia dinant amb ella– arran d'una nota que va publicar al *Ciero* sobre l'afer Melendres-Moix, però quan vaig voler connectar amb ella per acomiadar-me, no vaig poder localitzar-la per telèfon. De manera que li he fet quatre ratlles excusant-me, tal com he hagut de fer amb altres amics. Si no ha sortit encara, deu estar a punt d'aparèixer un llibre d'ella (a Edicions 62) en el qual, segons que ens va dir, s'ho carrega tot i a tothom. Serà interessant, oi?

I ara que parlo de llibres... L'Agustí Pons em va comentar que havia llegit proves o el manuscrit de *Deu pometes té el pomer*, un recull de contes eròtics de diversos autors, segons vaig entendre, i que jo vaig associar amb un comentari que tu vas fer a casa teva a en Torres, respecte a un recull semblant que inclou un conte teu. És així la cosa? En Pons em deia que considerava que en alguns autors del recull hi endevinava una influència de les meves traduccions d'en Miller, pel que fa al lèxic eròtic. M'interessaria de rebre'l, aquest llibre, quan el publiquin.

Espero que per Sant Jordi sortirà el meu llibre sobre la novel·lística pedroliana. Et publiquen alguna cosa a tu? Del periple barceloní vaig

aplegar una colla de llibres –entre els quals hi figuren els teus–, però la majoria els vaig haver de deixar als meus parents perquè me’ls enviïn per correu. Amb tot, dúiem dotze quilos de més, que per sort no ens els van cobrar, altrament hauria estat un cop molt fort per a la nostra butxaca, car no sé si saps que cobren 1.200 pessetes per quilo excedent!

Això que et passa amb la «o» de la màquina d’escriure potser és una cosa transitòria. No és per Pasqua quan fan ballar l’ou a la catedral? Qui et diu que aqueixa no té vocació de ballarina...? Deixa-ho córrer! La depressió em deu afectar el cervell!

Sí, sempre és un consol això de mirar diapositives dels llocs als quals un no hi pot anar (o estar-s’hi). Per això ara nosaltres també ens hem de consolar veient les diapositives que vaig treure durant l’estada a casa nostra, algunes de les quals són una vertadera meravella, no pas per mèrit meu, sinó pels paisatges, sobretot les d’Andorra fins al Pas de la Casa i les de Ripoll, Sant Joan de les Abadesses, Camprodon, Setcases, Coll d’Ares, Prats de Molló, etc.

Per tal com no vull encomanar-te el meu mal humor, m’estimo més plegar per avui.

Una salutació ben afectuosa per a la Rosa de part de la Isabel i meva, i tu rep una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 30 d'abril de 1980

Estimat amic,

La meva intenció de mantenir-te informat gairebé al dia, i de contestar les teves cartes a tornajournals, se n'ha anat en orris en aquesta ocasió per culpa del mes del llibre. Aquest any ja no puc dir-ne el dia del llibre, ans ho he d'eixamplar a tot el mes. No em voldria fer pesat ni que et pensessis que et volia fer dentetes, i menys en aquests moments que veig que encara no has paït el contrast o, millor, l'enyorament de la nova fugida, ara encara potser més dolorosa que la primera. No. Però he tingut un mes d'abril molt agitat. Només te'n faré una ressenya molt breu, perquè la cosa no s'ha acabat: continua...!

La conya va començar el dia 14, a darrera hora de la tarda, en un local prou conegut de la *gauche divine* barcelonina, aquella gent que feia i desfeia durant els anys seixanta, a l'entorn de l'Escola de Cinema de Barcelona –pel·lícules buides, on només jugava fort l'estètica irritant i, contemplada avui, amb bonhomia, pedant, amb desig d'*épater*. Un desig que, en ple franquisme, cal reconèixer que s'agraïa força perquè, si més no, trencava amb el conformisme mesell dels feliços pluricol·locats. Bé, al Bocaccio, que així es diu el local, es va presentar el llibre *Deu pometes té el pomer*, amb el qual vuit escriptors vam guanyar el premi La Sonrisa Vertical. La cosa és divertida, perquè va ser un joc entre amics, sense cap altra pretensió que divertir-nos una tarda deixant-nos anar pel camí del «fot-me-les aquí, que no tinc butxaques», en to esqueixat i prou. Però la vida té aquests cops. Ara resulta que, entre les vuitanta-vuit novel·les que van concursar, la majoria sud-americanes –sembla– i algunes d'autors famosos, la nostra –junt amb una altra, les úniques escrites en català– va impressionar el jurat format per gent completament aliena a la cultura catalana... L'acte de presentació va consistir amb unes paraules –entre copa i copa d'un suc enterbolidor– de la mestressa o la directora de l'editorial, una brasilera de molt bon veure, Beatriz de Moura, i del director de cinema valencià Berlanga, per acabar amb unes paraules del nostre company del col·lectiu Ofèlia Dracs, el narrador, periodista, home de teatre, etc., Joan Rendé, el qual va oferir la solidaritat de l'eròtica Ofèlia al professor Rodés, de la Universitat Autònoma de Bellaterra, qüestionat

aquests dies pel fet d'haver-se negat a explicar les seves classes en altra llengua que no fos la seva en la Facultat de Ciències de la Informació. Com pots veure, tot i que el parlament d'en Rendé va seguir després per d'altres camins, en plena gresca vam tenir l'obligació de tocar de peus a terra i posar el dit a la nafra, aquesta nafra que ara podem considerar en tot el seu abast i treballar per atacar-la amb antibiòtics lleugers, ja que els més poderosos –televisió i ensenyament a tots nivells– encara ens estan prohibits.

A partir del 14, la bogeria. He participat en col·loquis, xerrades i jocs florals escolars com no m'havia imaginat mai que n'hi poguessin arribar a haver. El dia del llibre, per exemple...

Vaig començar a les dotze del migdia a la plaça de Sant Jaume, després d'aconseguir permís de la feina, on tinc un cert horari flexible que em permet algunes francesilles d'aquestes a base de recuperar el temps perdut –aprofitat, hauria de dir!– amb hores suplementàries de matinada o de tarda. Vaig seguir fins a Canaletes, a la una, a la parada de *Cavall Fort* i a la de l'Arc de Berà. Un entrepà en un bar i escapada ràpida a l'escola Thau, on vaig ser un mantenidor de via estreta dels jocs florals de l'escola que dirigeix en Joan Triadú. A cuita-corrents, després de firmar una pila de llibres que els vaillets havien portat de casa seva –alguns pertanyien a germans més grans–, vaig fer cap a l'Ipsi, on tradicionalment ens trobem la gent del llibre per a nois i noies. Hi havia en Josep Albanell, en Robert Saladrigas, en Sebastià Sorribes, la M. Lluïsa Solà, en Joan Barceló, la M. Dolors Alibés, l'Oriol Vergés i potser algú més i tot. A les set, l'Albanell i jo ja érem a la Mediterrània, la llibreria d'en Cendrós –la seva filla feia la caixa–, per arribar a casa a quarts de nou, agafar el cotxe i fer cap a Vilassar de Mar, on, en companyia d'en Paco Rodon, fèiem una xerrada a la biblioteca de la Caixa.

Queden moltes coses per explicar-te. La carta hauria de ser molt més llarga, però ara he de marxar perquè vull assistir a la primera representació del muntatge poètic que la Núria Candela i en Josep Montanyès presenten al nou teatre Regina. I demà volo a Ciutat de Mallorca, on, fins al dia 4, se celebrarà el IV Encontre d'Escriptors en Llengua Catalana.

No et contesto res del que m'exposes en la teva carta. Queden una pila de temes oberts, pendants... El llibre de la Patrícia Gabancho *Cultura rima amb confitura*, el teu *Pedrolo contra els límits*, que tinc sobre la taula sense

haver-lo pogut obrir, la informació dels dos llibres –les *Pometes* a part– que he publicat aquests dies –*Som qui som*, per a nois i noies, i *El setè filtre*, una novel·la antiga, que ja té vuit anys i que ha trobat editor finalment–, la forma de fer-te de l'Associació, algunes pel·lícules que he vist i la situació política, ara que ja tenim President...

De tot això i moltes altres coses, te'n faré la ressenya quan torni de Mallorca, un cop hagi posat el papers i les idees en ordre, circumstància que m'és absolutament imprescindible si vull posar-me aviat a escriure una pila de coses que tinc pendants.

Adéu, records nostres per a la teva dona.

Una abraçada ben cordial,

Joaquim Carbó

Ei! He portat la màquina a arreglar. Ara utilitzo aquesta altra, que és elèctrica, però que té l'inconvenient que s'escalfa. Deu haver llegit les *Pometes* o les teves traduccions d'en Miller...

Bernal, 29 de maig de 1980

Estimat amic,

En rebre la teva del 30 d'abril, vaig entendre que m'escrivies de nou molt aviat, de manera que em vaig estimar més esperar a rebre la nova lletra abans de contestar-te. Tanmateix, veig que passa el temps i la teva no arriba, i ara penso que potser esperes que t'escrigui jo. I això és el que faig. Tot el que pot passar és que les dues cartes es creuin.

Bufo, tu, quina activitat que desplegues! Segons el que he pogut deduir del que he llegit de la diada del llibre, sembla que enguany ha anat més bé que l'any passat. Les teves paraules gairebé m'ho confirmen. Veig també que no anava errat d'osques respecte a les *Pometes*. He llegit que l'edició en català ja s'ha exhaurit. Espero no quedar-me sense cap exemplar. Me n'has enviat un, potser? Per la meua banda hauria volgut enviar-te'n un del meu, però estic esperant de rebre els exemplars que he adquirit de l'editorial, però per tal com vénen en vaixell encara trigaran un parell de mesos a arribar; després, com que també els hauré d'enviar per via marítima, encara trigaran uns dos o tres mesos més a arribar a mans dels destinataris. Tot això és una conya, perquè mentrestant els amics ja l'han comprat, tal com has fet tu. Bé, potser sigui un consol pensar que així semblarà que se n'han venut més!

Malgrat haver-li escrit un parell de cartes, a la Patrícia Gabancho, no he tingut notícies d'ella, així que tampoc no sé si m'ha enviat algun exemplar del seu llibre. L'has llegit ja?

Per aquests verals ha causat molt de renou la possible adquisició per part del Barça del jugador Maradona per deu milions de dòlars! I també diuen que ara vol comprar en Kempes per cinc. Què passa? S'han tornat boigs, els del Barça? No fóra millor que destinessin totes aquestes milionades a coses més positives per a Catalunya? On és la catalanitat tan cantada del club?

Els de ca l'Aymà m'han anunciat que s'ha esgotat la primera edició de *L'amant de Lady Chatterley*, malgrat l'aparició de diverses versions en castellà. Això ha fet que se'ls hagi desvetllat l'interès per publicar alguna altra novel·la d'en Lawrence i existeix la possibilitat que m'encarreguin la traducció de *Women in Love*, de la qual ja n'han aparegut dues en caste-

llà. En tot això hi juga un paper molt important el fet que, en haver-se complert cinquanta anys de la mort de l'autor, els drets han passat a ser de domini públic. Per tal com fa molt de temps que no tradueixo res al català, aquesta possibilitat m'ha fet il·lusionar i ha mitigat una mica la meva depressió.

Espero que en la teva vagis tancant els temes que restaren oberts i, mentrestant, amb una salutació per a la teva muller de part nostra, rep una cordial abraçada del teu

Jordi Arbonès

Ep! Para compte amb aqueixa màquina tan calenta, eh?

Barcelona, 9 de juny de 1980

Estimat amic,

Tens tota la raó del món! Rellegeixo ara les ratlles que et vaig escriure abans d'anar a Mallorca, ara ja fa una mica més d'un mes, i m'adono que venia a dir que completaria la informació a la tornada «un cop hagi posat els papers en ordre»... Però el cas és que encara no els hi he posat, ni les idees tampoc. Segueixo immers en una activitat desacostumada que m'ha reprès, acostumat a fer una vida de formigueta, de casa a la feina i a l'inrevés.

Deixa'm que et faci una ressenya de tot plegat, agrupat per capítols i telegràficament.

Mallorca – Viatges esplèndids en avió. L'hotel prou confortable. Vaig compartir la cambra amb en Jordi Llimona, el caputxí, un company formidable però que ronca quan dorm... Les sessions de treball normals, sense cap descobriment llevat de la ponència de David Rosenthal, un americà que ha traduït alguns poetes a l'anglès i que ara treballa en la versió del *Tirant lo Blanc*. Ell, la seva companya –em penso que jueva– i una altra nord-americana, Ita, que fa sis mesos que viu entre nosaltres i parla el català, també, com nosaltres, van ser l'atracció. Ens vam divertir força. Interessant el retrobament amb els valencians i mallorquins –Josep Lluís Seguí em va encarregar un pròleg per a una narració seva que recomençarà, a València, la tradició d'«El Conte del Diumenge», que ja he escrit, i molt a gust, perquè el seu conte, una curta novella negra, s'ho val. Em penso que el més interessant de tot l'encontre va ser la proclamació de la unitat de la llengua que van fer –i que després van recollir els diaris de les Illes i del Principat– el batlle de Ciutat –socialista– i el president del Consell Interinsular –d'UCD. La cosa va acabar diumenge, dia 4, a Sant Llorenç des Cardassar, amb un homenatge a Salvador Galmés i, posteriorment, un dinar a pagès, sensacional, amb coques de tota mena –una mena de pizzes, però de gran varietat– i un poti-poti de freixura que coïa de debò. Els fils de l'organització van córrer a càrrec d'en Jaume Fuster, que se'n va sortir de primera sense que hagués d'imposar mai un principi d'autoritat. No et diré els noms dels assistents perquè me'n deixaria: érem un centenar entre tots.

Maradona – Val la pena que en parlem? Em penso que ho enfoques malament quan en parles des del punt de vista de la catalanitat del Barça. És senzillament una operació comercial i de prestigi. Aquí, molts dels que s'estripen les vestidures són els que van a favor del Madrid. A més, pensa que són unes pessetes perdudes d'entrada. Les pagaran els socis, i molt a gust si els dona bon resultat. Són uns diners que mai no anirien a parar a la cultura, sinó a millorar el cotxe, fer un tiberi o llançar-los en un bingo. El mateix setmanari *Canigó*, tan poc sospitos d'alienació futbolística, va publicar un article titulat «UCD contra Maradona»... Després de reflexionar-hi una estona penso que això no té importància, les peles se les gastaran igualment en qualsevol paquet. Preu per preu, que els faci quedar bé, oi? Tot i que em sabia una mica de greu que el Barça d'avui quedés massa bé.

Els collegis – He viscut en ple floralisme collegial. Hi ha hagut talment una epidèmia de poesia. De tot arreu em demanen per fer de jurat, de mantenidor o de borinot en algun certamen escolar. He passat, que ara recordi, per l'escola Sant Gregori, la Mowgli d'Igualada, els Escolapis del carrer de Balmes, la Baloc, l'institut Ferran Casablanques de Sabadell, El Puig d'Esparreguera, Tècnic Eulàlia, Lestonnac de Badalona, Nausica... A l'escola El Puig, d'Esparreguera, que és on treballa Ramon Besora, un mestre que ha sabut encomanar als seus alumnes el gust per la poesia, hi vaig assistir d'una manera molt especial. Els vaillets de setè i vuitè –tretze, catorze, quinze anys...– van llegir *La casa sota la sorra*. Després un parell van engiponar un conte amb els meus personatges i un altre el va il·lustrar. Me'l van oferir en una edició artesanal que fa molt de goig i m'he compromès a escriure una altra història que enllaci amb la que han escrit ells. El que és més curiós és que uns dies abans el dibuixant Josep M. Madorell, que fa en còmic per a *Cavall Fort* els guions d'aquesta sèrie, em va demanar que canviés d'emplaçament el país on es desenvolupen, ja que està tip de dibuixar negres, sobretot ara que ha enllestit *El país d'en Fullaraca*, que comença a publicar-se aquests dies a la revista. I la història dels nois i les noies de l'escola El Puig se situa a l'Índia, precisament! O sigui, que ja tenim un nou emplaçament.

Junt amb en Josep Albanell i en Joan Barceló, he participat en unes jornades del Seminari de Sociologia de l'Educació a la universitat. T'asseguro que hi vaig anar força encongit perquè la universitat em fa basarda.

No haver-hi anat quan era l'hora em fa sentir un complex d'inferioritat. Un cop allí, però, les coses van rutllar força: resulta que el Seminari havia estudiat molt a fons *Cavall Fort*, *Tretzevents* i el *TBO*. Ja pots comptar que figurarem en una pila de tesines. I és que ja comencem a fer història!

La cultureta – No tinc prou temps ni espai per comentar a fons el llibre de la Patrícia, tan curiós i, segons com, tan empipador. Es tracta, potser, de tornar a posar en solfa el vell tema de la «cultureta». La Capmany ha escrit un article a l'*Avui* de fa un parell de diumenges que se'l carrega de cap a peus. És natural, la Patrícia sembla que vulgui obrir un debat: ja ho ha aconseguit, però les esquitxades l'arreglegaran de valent. El mateix Joan de Sagarra semblava molt emprenyat pel fet que en Joaquim Molas hagués tingut accés a les declaracions dels altres entrevistats, la qual cosa li va permetre de dir l'última paraula que, naturalment, el feia quedar millor que a ningú.

A mi, aquesta mena de debats, em molesten, em foten negre. Cada paraula és una acusació, em sento al·ludit contínuament, és com si tots aquests partidaris de l'«alta cultura» m'invitessin a plegar: deixa-ho córrer Quimet, que no s'ha fet la mel per a la boca de l'ase (que dirien en castellà). I jo sé quines són les meves limitacions i fins on puc arribar, i mai no he pretès posar-me en un lloc que no em correspon. Però sé que actualment encara en tinc un, de lloc. De bastaix, de camàlic, del que vulguis. Però a alguns, en Sagarra, en Molas, em fa l'efecte que els molesta que hi hagi gent que treballi de bona fe i algú se l'escolti. En Sagarra ho diu dels poetes, dels poetes joves que publiquen, que tenen facilitat per publicar. El més fotut és que mai no es diuen noms. Qui són aquests poetes? Algú m'ha comentat que són Xavier Bru de Sala, Ramon Pinyol... Bufa! Però si han estat capaços de muntar-se una editorial de la categoria dels «Llibres del Mall»! Això sol ja em mereix tot el respecte, a mi. Ah, i també es parla molt de política cultural... Què vol dir política cultural? Que uns senyors des d'una poltrona pontifiquin a l'estil de l'Eugeni d'Ors, potser? A mi em sembla que hi ha algú a qui li sap greu l'èxit popular de Manuel de Pedrolo –deu mil exemplars venuts d'*El mecanoscrit* durant el mes de desembre!–, de Lluís Llach, de Miquel Martí i Pol... Sembla que l'únic èxit hauria de ser de poetes altíssims com Carles Riba. On aniríem a parar, d'aquesta manera? El país està com està i ja podem estar ben contents si els nostres èxits populars són de la categoria dels que t'he esmentat, em penso.

Manuel de Pedrolo – Un company meu de feina, Jordi Pujol i Cofan, lletraferit palafrugellenc i amic d'en Josep Pla de tota la vida, ha publicat un parell d'articles a *Tele/Exprés* parlant de la «llengua viva» d'en Pla i la d'en Manuel de Pedrolo. Els empordanesos es pensen normalment que el seu país és el melic del món, i que l'únic accent i l'única manera d'expressar-se en català és la seva. En el fons hi ha un fet important: no els interessa la novel·la! És més, ni en llegeixen ni hi entenen ni saben trobar el gust en un text contemporani. En resum, el meu amic ve a dir que l'èxit de Pedrolo es produeix únicament en un cert cercle ideològic concret de la ciutat. Quina conya! I això ho creu, també, el senyor Pla, que és un dels culpables –potser el més culpable– que *La plaça del Diamant* passés pel primer premi Sant Jordi sense pena ni glòria, perquè ell es va encaterinar amb la novel·la del dissortat Enric Massó, que després ja no va fer res més de bo...

La cultureta (bis) – Ara ensopego amb un retall de diari que parla de la darrera Setmana Santa, a Madrid, en què la cultura catalana va assaltar aquella ciutat. I esmenta les actuacions de la coral Sant Jordi amb uns programes de música coral catalana, els recitals de la Maria del Mar Bonet, les representacions teatrals de *Mori el Merma*, dels Claca sobre els ninots de Joan Miró, i d'*El bufó*, d'Albert Vidal, un home de teatre total que no fa molt de temps que ens va enlluernar al Romea amb *L'aperitiu*, un espectacle sorprenent, inquietant i d'una precisió i professionalitat més enllà del corrent... També s'hi indicava l'estrena, en versió castellana, de *La revolta de bruixes*, d'en Josep M. Benet i Jornet, pel Centro Dramático Nacional.

A tot això jo encara afegiria pel meu compte uns recitals d'Ovidi Montllor, al Romea, sobre poetes contemporanis, *Les llàgrimes amargues de Petra Von Kant*, poesia de Josep M. de Sagarra que representaven Josep Montanyès i Núria Candela, que no ha tingut èxit de públic, però que ha estat un plaer per a l'oïda, amb la recepció de poemes i proses d'una gran bellesa, especialment en sentir-los ben dits... L'aparició d'un llibre, *Signes, llengua i cultura*, de Sebastià Serrano, professor de matemàtiques i lingüística, d'una simplicitat meravellosa posada al servei d'una ciència obscura i envitricollada, que es llegeix com una novel·la. I l'allau de publicacions, llibres, revistes: *Saber*, *L'Avenç*... I, per què no? L'extraordinari de *Cavall Fort* dedicat a la poesia.

Hi ha hagut també una setmana de la poesia organitzada per l'Ajuntament, amb taules rodones, col·loquis i homenatges a poetes en els llocs on

van viure. Vaig assistir a Sarrià, amb una sala plena –més de quatre-centes persones–, a l'homenatge a J.V. Foix. Narcís Comadira, Jordi Sarsanedas i Guillermina Motta van presentar-lo amb comentaris i la lectura d'alguns dels més coneguts dels seus poemes.

És evident que som molt poca cosa, però cal que ens deixin fer, sense negligir l'esforç de ningú.

Les Pometes – El dia 5, quan feia poc més d'un mes que havia sortit el llibre, en va aparèixer la tercera edició. Em sembla que això constitueix un rècord. Jo encara no en tinc cap exemplar. Els dos que em van correspondre els vaig regalar i fins que no vagi a l'editorial no en tornaré a tenir, però et prometo que te'n faré arribar un tan aviat com pugui. El mateix dijous, a la fira del llibre que s'acaba de celebrar amb cent cinquanta para-des al llarg del passeig de Gràcia, els tres Quims, en Soler, en Monzó i jo, en Xavier Romeu i en Joan Rendé vam ser a la parada de l'editorial i en una hora i mitja en vam signar gairebé un centenar.

Pedrolo contra els límits – Confesso que encara no l'he llegit, però em penso que te'n faràs càrrec, oi?

Feines – A part d'aquest tràfec, segueixo complint el meu horari els matins a l'oficina, on hi ha més feina del compte –tot es complica– i alguns encàrrecs que ara em cauen amb freqüència. A *Cavall Fort* preparem un número per a l'estiu dedicat als grups d'animació: que canten, que ballen, que fan cercaviles, que fan riure, etc. Ja n'he escrit un parell: el dedicat a la gent del circ, als professionals –un malabarista, un hipnotitzador, un domador i uns pallassos–, i un altre a la rel popular que hi ha en totes aquestes actuacions de mims i animadors. També he escrit per a en Joan Barceló, que prepara un llibre sobre en Folch i Torres, un article on pretenc descobrir la vena surrealista d'algunes de les seves narracions d'aventures –principalment en Jep Ganàpia. I ara estic preparant un extens article sobre l'Eduard Toldrà a partir d'una entrevista que he fet a l'Oriol Martorell de cara al llibre que acompanyarà un disc antològic de l'obra de Toldrà per a cobla.

Final – T'he de dir, per fer el fatxenda, que m'han atorgat el premi de la crítica de *Serra d'Or* per a llibres per a nois i noies –*Calidoscopi de l'aigua i el sol* és el llibre. Que vaig assistir a la manifestació contra els grups ultres. Que he firmat la mar de papers a favor dels patriotes empresonats, ara que estan a punt de ser jutjats... Ah! I una notícia que per a mi té un valor fora

de sèrie: l'Hogar del Libro, que s'ha proposat continuar i reeditar el fons de l'antiga Nova Terra, m'ha demanat de tornar a publicar *Els orangutans*, la meua novel·la més passable, que havia maldat per col·locar a tots els editors del món, incloent en Josep M. Castellet, dels quals no havia obtingut altra cosa que el silenci. La carta que em van enviar, signada per Antoni Munné, l'antic gerent de Nova Terra, em va emocionar. Oh, i m'ofereixen una anticipació i tot, a mi, que estava disposat a publicar-la de franc!

Hi ha hagut, també, quatre conferències importants per celebrar els vint-i-cinc primers anys del premi Lletra d'Or. Ricard Salvat, Josep M. Castellet, Joan Triadú i Antoni Comas ens han parlat, és clar, de teatre, poesia, novel·la i llengua. He assistit a totes quatre, naturalment.

I t'he de dir que *Cinco horas con Mario*, l'obra de teatre que ha tingut més èxit aquests darrers temps, em va ensopir considerablement. No m'agrada el teatre a la madrilenya! El trobo mecànic, massa professional, sense ànima. Prefereixo un grup independent d'aquí, amb l'entusiasme i la dedicació habituals, que no pas uns quants posats de vedet i un to certament desmenjat. La gent, el públic, però, no ho ha entès així i han omplert el Barcelona, mentre que el nou Regina, amb un programa molt atractiu i divers, no atreu sinó a quatre convençuts.

Sembla que el Grec d'aquest any pot ser sonat. De moment, dissabte passat, amb la Rosa, vam anar a la festa feminista que se celebrava per recaptar diners per a la llibreria que es va incendiar, però va ploure. Comencem malament!

No et voldria haver empatxat, però hi ha hagut moltes coses, aquests dies, i encara te'n podria explicar moltes més. Ja veus que no em fico en política, tot i que sembla que l'equip d'en Max Cahner funcionarà.

Saluda la Isabel. I la propera vegada, parla'm de tu, del que feu a l'Argentina, de com està la situació i dels llibres que llegeixis. Jo, mentrestant, em penso que ja hauré llegit el teu. Aquests dies només m'empasso algun novel·lot de lladres i serenos que puc fullejar distretament dins el metro.

Una abraçada del teu amic,

Joaquim Carbó

Per què no m'escris en un paper una mica més petit, semblant al que utilitzo jo? Si algun dia fem un llibre d'aquest epistolari convindria que

el poguéssim confegir fotocopiant directament aquest material, sense necessitat de reescriure'l. Però els teus fulls no caben a les fotocopiadores d'aquí. Tu mateix!

Com pots veure, la màquina ja torna a rutllar.

Bernal, 1 de juliol de 1980

Estimat amic,

He rebut la teva llarga carta del dia 9 –visca!–, que ha trigat deu dies a arribar. També n’he rebuda una de l’Aymà que n’ha trigat quinze! Es veu que els avions deuen anar amb llet de tortuga en comptes de benzina!

Bé, en primer lloc, la meva enhorabona pel premi de la crítica de *Serra d’Or* que t’han atorgat! T’ho mereixies, eh! Malgrat que és un premi honorífic, penso que, precisament per aquest motiu, té encara més mèrit i segur que no hi juguen els tripijocs que potser són els més habituals en d’altres premis dotats amb calés. Felicitats, doncs, a les quals s’hi sumen les de la Isabel.

Renoi, tu, quina manera de rutllar! Pel que sembla, tot això t’ha vingut una mica de nou, oi? A què es deu? Però més val així. L’única cosa és que aquesta activitat et restarà temps per escriure, oi?

Continuo a l’escapça respecte al llibre de la Patrícia, car, si m’he l’ha enviat, no l’he rebut. Pel que tu me’n dius, però, m’he fet una idea de com deu anar la cosa. Quan vaig enraonar amb ella, ja em va dir –tal com et comentava en una carta anterior– que s’ho carregava tot i a tothom, però pel que tu comentes endevino que es carrega algunes persones i certes coses més que no pas unes altres, oi? No he pogut llegir encara l’article de la Maria Aurèlia Capmany, però un amic que rep l’*Avui* me’n va parlar. Quant a aquesta qüestió, punt. Penso que tens raó: allò que cada vegada haurà de comptar més és la gent que penca i no pas els mandarins que, darrere d’un prestigi, legítimament guanyat o no, es dediquen a pontificar i a atorgar diplomes.

He vist que (a part d’haver sortit ja la tercera edició) les *Pometes* aniran al cel·luloide, en una pel·lícula filmada en català. Visca, de nou! Aquestes són les coses que pesen. T’adjunto un retall d’un diari d’aquí, on es fan ressò de la publicació d’aquest llibre. També és una bona notícia que et tornin a publicar *Els orangutans*. Així tindrè ocasió de llegir-la (quin egoista, oi?). No, seriosament, ho celebren per tu, de debò.

Penso que deuen ser interessants aqueixos articles d’aquest amic teu sobre la «llengua viva» de Pedrolo i de Pla. Això em fa recordar una cosa que volia demanar-te, per bé que serà una feina més que tindràs: que

m'enviïs retalls de totes aquelles coses que, a criteri teu, em puguin interessar. Aquest cas, n'és un exemple. Només cal que ho fiquis en un sobre i ho enviïs, sense necessitat que escriguis res. I ja que parlo d'això, t'ha quedat al tinter la qüestió de com puc fer-me soci de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. No és una queixa, eh? Només t'ho recordo perquè me'n diguis alguna cosa a la propera.

Tu, és molt bonic això que em dius d'aquests nanos que van escriure un conte amb el personatge de *La casa sota la sorra* i fins i tot el van il·lustrar! M'imagino que devies estar tot cofoi, no?

Vols que t'expliqui quina vida faig... Home, comparat amb tu, sóc un anacoreta. Malgrat el temps que ha passat del retorn ençà, encara continuo immersit en la depressió, per bé que faig el cor fort i procuro dissimular-ho. El ritme de vida és rutinari i amb pocs al·licients. Buenos Aires és una ciutat monstruosa que, en no tenir cap barrera que li tanqués el pas –llevat del riu per un costat–, s'ha estès horitzontalment pels tres altres costats tot formant això que hom coneix com Gran Buenos Aires, o sigui, una sèrie de petites poblacions que es van unint sense solució de continuïtat per les vies fèrries i les avingudes, algunes de les quals són autèntiques carreteres. Doncs bé, nosaltres vivim en una d'aquestes petites ciutats, que és Bernal. Les cases solen ser d'una o dues plantes, la majoria xalets, i tenen jardins. En el nostre cas, tenim una casa d'una sola planta, amb jardí al davant i al darrere. Hi tenim una barbacoa, com dieu a Barcelona, o una *parrilla* com en diuen aquí, on hi fem *asados* i unes paelles sensacionals, i a l'estiu generalment dinem en aquest jardí sota una parra monumental. Per a l'hivern, tenim una sala d'estar molt gran amb escalfapanxes de llenya. La localitat és més aviat residencial i gairebé tothom té el seu cotxe. Nosaltres no en tenim, de manera que ens cal viatjar cada dia de Bernal a la capital en tren, que triga uns 25 o 30 minuts a fer el recorregut, i després, en general, cal agafar algun altre mitjà de transport, metro o autobús, per anar de l'estació terminal a la feina. Vol dir que cal comptar que ens passem de dues a tres hores en total viatjant d'anada i tornada. Tanmateix, tens l'avantatge d'estar lluny del brogit i l'atapeïment de la gran urbs. Per contra, quan vols anar al teatre, a sentir un concert i totes aquestes coses, se't fa costa amunt, car cal tornar en tren a hores desavinents en què els serveis són més espaiats i et trobes amb tot d'inconvenients. O sigui que, per tal com viatgem cada dia, quan arriba el cap de setmana no hi ha qui ens arrenqui de casa.

D'altra banda, a més de les hores destinades a viatjar i a la feina a l'editorial, quan arribo a casa en dedico un parell a traduir. Els dissabtes, que no treballo, també els aprofito per avançar les traduccions i, de vegades, ho faig els diumenges i tot.

De tant en tant, anem al cinema. Molts cops a la «barraca» de Bernal. Sovint també ens reunim la família que, per part de la Isabel, som tota una colla, o bé ho fem amb uns amics argentins –els únics que tenim– que són pintors. En una època, quan era més jove, duia una vida més activa dins la collectivitat catalana, però això ho deixarem per tal de comentar-ho un altre dia...

En aquesta grisor que m'envolta, de vegades hi penetra un raig de llum i s'il·lumina una mica la meva ànima. Això s'esdevé quan rebo carta d'algun amic, com ara tu; algun llibre, la *Serra d'Or*, alguna recensió sobre alguna de les meves traduccions, encara que em clavin pallissa; un encàrrec de traducció, etc. L'altre dia, per exemple, arran del traspàs d'en Henry Miller, em va telefonar l'Agustí Pons per demanar-me que li fes una nota per al diari. Era un dimarts i la volia perquè sortís al número del diumenge següent. Em va dir que, si m'avenia a fer-la, em trucaria l'endemà per tal que li dictés per telèfon. Li vaig demanar un dia més, i vam convenir que em telefonaria dijous. I així ho va fer. Això em va donar una gran alegria: d'una banda, el fet que s'hagués recordat de mi, i de l'altra, per l'avinentsa de poder retre un homenatge pòstum al vell i admirat Miller. La nota va sortir diumenge, 15, i suposo que ja la devies veure.

Lectures... En efecte, lleigeixo força. Aprofito els viatges quotidians en tren per empassar-me tot allò que puc. Ara he acabat de llegir la darrera novel·la d'en Pedrolo *Aquesta matinada i potser per sempre*, la lectura de la qual constitueix un bon exercici mental. Abans, però, he estat llegint una biografia de D.H. Lawrence, un estudi de l'obra d'Scott Fitzgerald, així com una selecció de les seves cartes i una biografia de Zelda Fitzgerald, la seva muller. Per cert que aquest és un escriptor que ha estat poc traduït a la nostra llengua, oi? Com a cosa anecdòtica, cal dir que fou el descobridor d'Ernest Hemingway.

També escolto molta música (en general, en conserva), sobretot clàssica i jazz. Em sol fer companyia mentre tradueixo o escric.

Bé, vosaltres ja heu encetat l'estiu, el qual per obra i gràcia de l'ETA, promet ser molt calent, oi? En canvi, nosaltres, a l'entrada de l'hivern,

estem amb l'aigua fins al coll, literalment parlant, per culpa de les inundacions i del pla econòmic de l'actual govern, que procura que no ens n'anem tots cap al fons a base d'inflar globus amb paraules buides... És notable com han arrelat entre el «cuiram indocte» d'aquests països els ensenyaments del «mestre» Goebbels!

Ah, si veus en Xavier Romeu, digues-li que espero carta d'ell, car suposo que haurà rebut la meua i el llibre que li vaig enviar. Per cert: fa uns quants dies també te'n vaig enviar un exemplar a tu, dedicat. Espero que a hores d'ara ja l'hauràs llegit i me'n faràs algun comentari. I pensa que se'm fa la boca aigua només de pensar en les *Pometes*!

Què diu la Rosa? Encara es baralla amb en Lau? La Isabel us envia molts records. Saluda la Rosa de part meua, i tu rep una cordial abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 17 de juliol de 1980

Estimat amic,

Aquesta setmana faig vacances. Unes vacances una mica atrotinades, és clar, ja que no m'he mogut de casa, remenant papers, posant en ordre alguns llibres, i poca cosa més. Entre llevar-me mitja horeta més tard, anar a buscar el pa, mirar el diari pel damunt i fer un parell de gestions, ja es pot dir que liquido el matí...

Bé, ara que ja és la tarda, deixa'm que t'expliqui que he acabat el teu llibre *Pedrolo contra els límits*. M'ha rejoyenit, perquè m'ha fet recordar personatges i situacions mig arxivades, i milers de pàgines que he llegit al llarg dels anys escatimant hores de son. El llibre, per a mi, té un interès extraordinari. No és, però, com tu ja deixes entendre, un llibre definitiu de l'obra d'en Pedrolo. En primer lloc, perquè ell encara té corda per a molts d'altres llibres i, en segon lloc, perquè no crec que sigui possible de fer-ne un d'exhaustiu. Estic totalment d'acord amb tu quan dius: «manquen també els assaigs de caràcter erudit que n'enfoquin els diversos aspectes que la constitueixen». És una obra que caldrà que s'estudiï per separat, compartimentant-la. Però no crec que això s'arribi a realitzar de moment. És una feina monstruosa. Déu n'hi do, però, la que has tingut tu, per redactar el teu treball! Ara em diverteix pensar en aquella trobada, a casa meva, tots dos, amb la meva dona i l'Estanislau Torres, quan ell es pronunciava de manera tan contundent contra determinats llibres d'en Pedrolo i tu callaves, cosa que em feia pensar que no els coneixies... I ja n'havies fet un estudi aprofundit! Tu no volies soroll. Ara no recordo si te n'he parlat en una altra ocasió, però en Lau també es va deixar anar contra les *Deu pometes* a casa un llibreter amic que n'és un entusiasta, i hi va haver força soroll. Aquell dia vaig ser jo qui va callar. Per cert, que abans d'ahir el vaig trobar pel carrer, amb la Neus, la seva dona, que descarregaven el cotxe: acabaven d'arribar d'Escòcia, després de fer un viatge de sis mil quilòmetres, amb la rulot al darrere. No para, aquest xicot!

Insistent en el cas Pedrolo, t'he de dir que en alguna ocasió hem discutit –més o menys, gent de l'Ofèlia Dracs– d'escriure alguna novel·la, cadascú pel seu compte, que continuï la sèrie «Temps obert». A mi em

sembla que seria el millor homenatge que li podríem fer. En aquests moments estic una mica endarrerit de lectures dels seus llibres. I és que amb en Pedroló, si et descuides ja has perdut el tren. Tinc pendents *Conjectures de D.B.*, *Aquesta matinada i potser per sempre* i *Baixa a recules i amb les mans alçades*. Així que pugui començaré per aquesta última.

Em passa allò que l'escriure no em deixa llegir. I quan dic «escriure» no vull dir escriure, precisament, sinó tot de coses que s'hi relacionen i de les quals més o menys en reps notícia. Ara, per cert, l'Ofèlia es torna a bellugar. He rebut una carta-circular anònima on se m'explica que la molt múrria vol engiponar un llibre de por, de terror, en la línia del cava-ller Lovecraft. I ja em tens arreplegant llibres d'aquest senyor i empol-llant-me'ls per captar-ne l'alè. M'he repassat *Charles Dexter Ward*, que, segons el meu fill –va tenir la seva temporada lovecraftiana, el noi– és el que li sembla millor, *Els mites de Cthulhu* i *La muntanya...* –com que no el tinc a l'abast, ara no recordo si és *misteriosa* o *fantàstica*... En realitat, no ha aconseguit posar-me la pell de gallina ni, tampoc, engrescar-me gaire. Suposo que en Josep Pla no deu haver-ne llegit res, d'en Lovecraft, però en tot cas, ell, tan entusiasta de l'adjectivació com a punt final de la literatura, n'hauria trobat alguns de curiosos. Per exemple: «angoixa», «inusitada», «ominosa», «repulsiva», «terrorífica», «olivàcia», «febril», «apocalíptica», «decrèpit», «paorosa», «sardònica», «críptica», «còsmica», «alambinada», «sinistre», «horrible», «fètida», «inexplicable», «angosta», «àvida», «inclassificable»... El joc consisteix a escriure una narració en algun moment de la qual sigui imprescindible col·locar l'expressió: «Oh, Lovecraft, Lovecraft»... Ahir la vaig enllestir. Fa quinze pàgines i és una història realment d'horror que vam viure la Rosa i jo amb un colom que agonitzava a la terrassa de casa sense que cap dels dos tingués recursos per ajudar-lo. Aquesta exposició ocupa les deu primeres pàgines, al final de les quals hi he encaixat l'expressió màgica que ha fet canviar el to de la narració per continuar-la ja en un pla de plagi total de l'autor de referència, amb la transcripció de tot el joc d'adjectius, una petita mostra dels quals t'he ressenyat abans. Com que sóc molt mal crític, i més encara amb un text meu, no sé com pot haver quedat aquest poti-poti. Si més no, m'ha divertit. És un joc en el qual em sembla descobrir la mà d'en Josep Albanell, però com que el text era d'algú que no signava, en nom d'Ofèlia Dracs, no puc pas assegurar res. Tampoc no sé la destinació del conte,

llevat que és per a un llibre col·lectiu. Per tant, desconec si anirà a parar a un premi, a un editor o al cistell dels papers. De moment, estic a l'espera que en Lovecraft em truqui per dir-me què he de fer amb els papers.

Per cert, Jordi, que m'hauries de dir si aquell conte teu, tan antic, «Tant se val tot... o no?», que a mi em va entusiasmar quan el vas presentar al premi Santamaria, l'has publicat en alguna banda o altra. Es tracta que si restés encara inèdit, i tu m'hi autoritzaves, el podria enviar a l'editorial Prometeo, de València, que m'acaben de demanar un original de 15 a 25 pàgines –les justes del teu conte–, de cara a una publicació setmanal que pensen titular «El Conte del Diumenge». D'ells dependria, després, la publicació definitiva, és clar, però a mi m'agradaria molt de provar-ho. Ja em diràs alguna cosa! Sembla que comencen amb molta empenta. Tenen programats ja els primers catorze contes, tots d'autors valencians, per continuar després amb autors d'arreu els nostres Països i, més endavant, traduccions internacionals. Hi haurà il·lustracions, un breu «currículum» de l'autor i el dibuixant, una presentació de l'autor a càrrec d'un altre escriptor –en el teu cas, si la cosa rutllava i tu t'hi avenies, me n'encarregaria jo mateix–, i pensen pagar, diuen, 35.000 pessetes. No! 37.500, exactament. Un tiratge de deu mil exemplars que es vendran a setanta pessetes, i embolica que fa fort! A mi em sembla massa bonic, tot això, tan ben concebut i organitzat. Ho manega en Vicent Franch, un escriptor valencià que conec arran dels dos darrers encontres d'escriptors. És una persona seriosa i competent. Tant de bo que se'n surtin, perquè té tot l'aire d'una empresa solvent.

No sé si t'havia parlat en alguna ocasió de la meua feina de jurat del premi Recull de Blanes. Doncs, s'ha acabat. He dimitit. La darrera festa dels premis –pel mes de gener, em sembla– ja va constituir una festa de Convergència, i en això, és clar, no hi ha res a dir. Hi havia en Jordi Pujol –encara no era President, llavors–, i tot de personalitats del partit, entre les quals es trobava en Joan Colomines, és clar, perquè és el president del jurat. Però, com a deferència per ser-ne membre, la gent de la revista *Recull*, de la mà d'en Benet Ribas –una persona excel·lent, honesta, catalanista de soca-rel–, m'enviaven tots els exemplars que editaven, els quals, a mesura que passava el temps, eren cada vegada més enverinats contra els partits d'esquerra, en especial, el PSC. A mi, en Reventós, la Marta Mata, la Maria Aurèlia Capmany, en Cirici, en Castellet, l'Isidre Molas, en Jordi

Llimona, i tanta altra gent que hi ha en aquest partit, em mereixen un gran respecte i els atacs de què eren objecte em molestaven molt. Vaig fer una carta a l'amic Benet en què li ho expressava i dimitia. Si un dia la trobo, te'n faré una còpia i te l'enviaré. Li explicava que em feia càrrec que a Blanes la rivalitat entre els partits deu ser aferrissada, i potser tot s'hi val, però que jo no vull entrar en aquest joc, i que la meva condició de membre del jurat del Recull –testimoni mut d'aquells impropis– me'n feia solidari i que no ho podia acceptar. Em sap greu, perquè la feina era bonica, la gent esplèndida i els dos desplaçaments anuals a Blanes, fantàstics, perquè m'oferien l'oportunitat de visitar el Jardí Botànic de Karl Faust –sensacional–, caminar pel port i... fer un parell de tiberis de peix que Déu n'hi do. Què hi farem!

Abans que me n'oblidi: per ingressar a l'Associació d'Escriptors caldria que omplissis el full que et trameto i que algú d'aquí –jo mateix, per exemple– pagués anualment 1.200 pessetes. Després, si tens algun administrador dels teus béns al país, me les pot reembossar a la seva comoditat. O, si vols, ja ho trobarem quan ens tornis a visitar. Més facilitats no pots trobar, oi?

Et puc parlar, si vols... Sí, ja veig que sí que ho vols! Et puc parlar, doncs, d'espectacles d'estiu. Renoi! Si en l'administració de la ciutat els socialistes encara no han acabat de trobar el sistema de demostrar que hi són, perquè sembla que fins ara només els deixen pagar els deutes de les administracions anteriors, et puc assegurar que el Departament de Cultura, de la mà dels amics Prades i Benach, està donant fe de vida. Han posat en funcionament tres escenaris a la vegada: el Teatre Grec, la Plaça del Rei i els jardins de l'antic Hospital de la Santa Creu. Mira, avui, dijous, dia 17, hi ha, respectivament, *Titus Andrònic*, per la gent del Teatre Lliure, en Ramon Muntaner amb les guitarres –t'ho aclareixo no fos cas que et creguessis en la resurrecció del cronista– i el Teatre del Rebombori. No dones l'abast a seguir aquests cicles perquè cada tres o quatre dies canvien de programació. He assistit a l'estrena de *Les bacants*, d'Eurípides, dirigida per Ricard Salvat i interpretada per Ovidi Montllor i la companyia Adrià Gual; *Le cirque impérial*, pels francesos de Le Courneuve; *Misterio Bugo*, per l'italià Dario Fo, i un recital d'en Raimon. Això al Grec. Que a l'Hospital hi he vist una obra de Peter Handke, *La cavalcada sobre el llac de Constança*, una mena de revival d'aquell teatre de l'absurd de Beckett, Ionesco,

Pedrolo, però més divertit i, en aquest cas, molt ben interpretat per la gent de La Gàbia, de Vic. L'espectacle d'en Salvat va haver de ser, per força, una mica improvisat. El va muntar en menys d'un mes, i ja va fer prou de donar-hi un aire personal, sense aprofundir-hi massa, o millor dit, sense recrear-s'hi. Un to professional, digne i molt correcte. Els francesos van tenir elogis excessius per part de la crítica, al meu entendre. Ho feien tot: cantaven, ballaven, tocaven música, feien malabarismes i exercicis de trapezi, però el text era primari i no eren extraordinaris en cap dels altres aspectes. Hi havia un treball immens, és clar, però em penso que la gent es va enlluernar. No m'estranya, ara, l'èxit que tenen a l'estranger algunes formacions d'aquí com els Comediants, que participen una mica d'aquest joc, però d'una manera més vital, més enjogassada, que no necessiten intèrprets. O els Joglars, dels quals recordo *Mary d'ous*, sensacional. *OM-7 Catalunya*, formidable. En vaig parlar amb un escriptor, ficat en el món del teatre i la televisió, en Xesc Barceló, el qual em va dir que havia estat testimoni de l'entusiasme que en alguna localitat de l'estranger han desvetllat totes dues formacions... Dario Fo, per altra banda, és una bèstia teatral fora de sèrie: ell tot sol omplia l'escenari i la gent en demanava més i més. En Raimon, com sempre. Segur, bé de veu, de crit i amb alguna cançó nova, irònica... Però els temps han canviat. Durant el recital ell va dir alguna cosa relacionada amb això. Va comentar la passivitat de la societat catalana davant la detenció de les germanes Serra –ara ja deixades anar, plenes de blaus–, i és aquesta passivitat, o aquestes ganes que per fi siguem un país normal el que pot allunyar la gent d'un recital d'en Raimon. En aquests moments, em penso que hi ha una massa considerable d'habitants –no sé si els escau el nom de ciutadans– que passen de tot, que enyoren potser l'antic sistema perquè ningú els deia que patíem una crisi i els enlluernava amb alguns avantatges de tipus material. I un altre contingent que tenim ganes que la Generalitat rutlli d'una punyetera vegada, i que l'Ajuntament torni els carrers més nets. I que el respecte regni pels carrers. I que tot això ho facin de pressa i de manera fins i tot brillant, que es noti, que puguem dir als detractors que tenim un govern que fa coses, que ha millorat l'ensenyament, que les carreteres estan ben asfaltades, que ha ocupat part dels parats, que ha netejat les façanes de les cases, i no solament que s'han apujat els transports, l'electricitat, l'aigua, el telèfon, etc., que s'apujaran igualment perquè això ja

no depèn de nosaltres. Però que puguem justificar-nos d'alguna manera, que n'estiguem contents nosaltres mateixos.

Vaig participar en un col·loqui força divertit a l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat, a Bellaterra, que se'm va menjar un dia de vacances. Mentre uns actors feien una paròdia de l'escola religiosa dels anys quaranta, en Tísner, en Joan Rendé, l'Armonia Rodríguez, en Jordi Monés, en Sebastià Sorribes, l'Ignasi Riera i jo intercalàvem experiències passades. El públic es va divertir, però tots plegats vam quedar glaçats pel vent que es precipitava sobre la Universitat Autònoma.

Carme Riera ha guanyat el premi Bertrana de novel·la. Això no tindria res de particular, perquè estic convençut que se'l mereixia, però un parell de membres del jurat, els gironins Modest Prats i Narcís Comadira, s'han apressat a mostrar-se reticents i molts crítics. Em penso que és a l'únic país del món que passa, això. Un premi és una festa, i si m'equivoco, que ho preguntin al senyor Lara de l'editorial Planeta, que és capaç d'inflar un fideu fi. Però això de concedir un premi i, tot seguit, començar a justificar-se dient que hauria pogut ser millor, que prometia més del que donava, és aigualir la festa. El premi, si s'atorga, s'ha de defensar. Després, quan es publiqui, la crítica que compleixi la seva feina. Aquesta actitud tan distanciada, tan poc compromesa per part dels jurats, comença a indignar el gremi. Em consta que la gent està força empenyada. Ja comencem a estar tips que ens titllin de mediocres. Els únics que se salven són els crítics, que diuen la darrera paraula. Crítics que, en moltes ocasions, no tenen un coixí d'obra pròpia –estudis, assaigs, llibres...– al darrere. En moltes ocasions, em penso que aquestes reticències són per defensar-se de probables crítiques que més endavant, en publicar-se el llibre premiat, els faran altres col·legues tan saberuts com ells. I, així, ja es cobreixen d'entrada. Em penso que és molt millor deixar un premi desert que no pas concedir-lo com aquell qui perdona la vida. I que no em diguin que ho fan en benefici de la nostra literatura! La Carme Riera, amb dos llibres de narracions, és llegida per una munió de lectors. És un autèntic *best-seller*: en aquest cas, doncs, premiar-la no ha estat desorientar el públic.

He vist un programa de cinema fora de sèrie: *La mujer zurda*, de Peter Handke, i *El segundo despertar de Christa Klages*. He vist, també, *El balcó*, de Jean Genet, a càrrec del Teatre Lliure, a través d'un muntatge espectacular i fora de sèrie. Van estar més d'un mes per canviar l'estructura del local

amb ferros i passadissos aeris... Una meravella! Ara, l'obra és desconcertant, no sé si *per se* o per la versió que n'han donat. Era, realment, una preestrena que ha durat tres dies. Ara, amb les experiències recollides, se la tornaran a plantejar per a la temporada vinent, que començarà el setembre. Així es fan les coses, caram!

I em penso que ja n'hi ha prou, per avui! Ah, vaig veure un reportatge a la televisió sobre Buenos Aires. Deu ser enorme i monstruosa, però em va semblar que tenia caràcter. Ja en parlarem! Plego. Una abraçada per a tots,

Joaquim Carbó

T'envio un retall de l'*Avui* que t'afecta. És d'ahir, diumenge (ara és dilluns!).

Bernal, 18 d'agost de 1980

Estimat amic,

Per tal com he suposat que les teves vacances no es limitaven a una setmana, he deixat passar uns quants dies abans de contestar la teva lletra del 17 de juliol per deixar-te una mica tranquil.

Celebro que hagi llegit el meu llibre sobre la novel·lística d'en Pedroló i que l'hagi trobat, si més no, interessant. L'obra d'en Pedroló, per la seva vastitud i per la profunditat d'alguns dels llibres, demanaria un estudi molt més consciencios i un estudiós molt més preparat que no pas jo. D'això, en sóc conscient. Tant és així, que, de fet, no tenia pas intenció d'enllestir el meu de la manera que, finalment, ho he fet. Com que ningú no em donava pressa, anava prenent notes i conjuminant fitxes, establint coordenades, analitzant la temàtica, etc., i pensant que algun dia posaria fil a l'agulla per bastir un llibre d'una extensió quilomètrica. Però, vet aquí que, l'any passat, quan van atorgar el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes a en Pedroló, en Cendrós —que sabia que estava embarcat en aquesta feina— em va enviar un telegrama en el qual em demanava que acabés el llibre per publicar-lo tot seguit. En un primer moment, vaig pensar agrair-li l'oferiment i informar-li que el més calent era a l'aigüera i que no podia enllestir-lo en tan poc temps. Després, però, vaig recapacitar i vaig arribar a la conclusió que si no aprofitava l'avinentesa, corria el risc de trobar-me amb un llibre molt més voluminós, sí, però sense cap editor que es veiés amb cor de publicar-lo. I, així, vaig tirar endavant...

Això de continuar la sèrie «Tems obert» una colla d'escriptors joves és una bona idea i, segons crec, el mateix Pedroló ho havia suggerit en algun moment. Si la concepció de la sèrie ja és tot un encert la mar d'original, si arribava a quallar aquesta idea penso que en podria sortir quelcom d'inèdit en qualsevulla altra literatura del món, no trobes?

D'en Lovecraft, no te'n puc dir res perquè és un autor que ha conreat un gènere que té poc atractiu per a mi i, sobretot, m'ha resultat sempre una mica repelós el seu racisme i el seu filofeixisme.

Quant al conte «Tant se val tot... o no?», lamentablement me'l va publicar l'Arimany a *El Pont* (número 69), ja fa temps. I dic lamentablement perquè, a part de no haver cobrat ni cinc, m'hauria plagut més que

ara pogués sortir en aqueixa col·lecció de què em parles. No cal dir, tret que hagin de ser contes inèdits, que igualment el podrien publicar, car l'Arimany no hi té pas cap dret exclusiu. A més, a mi em faria molta il·lusió que tu hi fessis la presentació. Sigui com sigui, t'agraeixo que hagi pensat en mi, no cal dir-ho.

Sí que és una llàstima això que m'expliques de la revista *Recull* i el fet que hagi dimitit com a jurat, però entenc les teves raons i les comparteixo.

T'adjunto la sol·licitud per ingressar a l'Associació d'Escriptors, degudament emplenada, amb dues fotografies carnet, que són les que em van quedar en treure el passaport i, com és habitual en aquesta mena de fotos, semblo un facinerós. Has estat molt gentil a oferir-te a pagar la quota i, per tal d'accelerar el procediment, ho accepto. Ara: m'ha fet molta gràcia això que dius respecte a si tinc algun «administrador dels meus béns al país»! De quins béns em parles, tu? Mira, jo vaig néixer al carrer de Cortines, en un pis on vivien rellogats els meus pares. El pare treballava de fuster d'obres després d'haver-se passat no sé quants anys llaurant les terres dels altres, sense haver pogut fer ni tan sols l'escola primària, allà al seu poble, a Torrent de Cinca. La mare, que és de Vilella de Cinca, prop de Fraga, va haver de posar-se a servir a Lleida i després a Barcelona de molt jove, i tampoc no va poder estudiar. Els únics béns que han tingut sempre han estat l'honoradesa i la dedicació al treball. Per la meua banda, vaig anar a escola fins als catorze anys, al col·legi Pelayo del carrer del Portal Nou. Quan vaig començar a treballar, a catorze anys, estirava el carretó tot portant paquets a les agències i recaders. Aleshores, amb el que guanyava, podia pagar l'acadèmia –l'acadèmia Fernández del carrer de la Princesa–, on vaig fer la teneduria de llibres, estudiant de nit. En aquells anys de la postguerra obscurs i tristos, després que el pare retornà de França, on hi va passar no sé quant temps tancat en un camp de concentració, vam haver de treballar tots tres per mal viure: el pare del seu ofici mal pagat, la mare fent feines en un despatx i jo pencant en dues o tres feines, des de les nou del matí a les deu del vespre. Com podràs comprendre, així, treballant honradament, no se'n poden tenir, de béns.

Respecte a la quota, però, per tal com jo sempre cobro alguna cosa de les traduccions, demanaré a la meua tia que et restitueixi l'import. Li puc dir que et vingui a veure a la Caixa, algun dia al matí? T'agraeixo, doncs, la gentilesa. I ara, abusant-ne una mica més, et vull plantejar un

parell de coses. D'una banda, recordar-te que encara no he pogut cruspí-me ni assaborir les *Deu pometes*, les quals, segons que veig, van desvetllar les ires d'en Lau, oi? I de l'altra, he vist que la Caixa ha editat un llibre de Lluís Busquets i Grabulosa que es diu *Plomes catalanes contemporànies*. Me'n podries aconseguir un exemplar? Si cal pagar-lo, ja em diràs el preu.

De més a més, volia fer-te una pregunta que es relaciona amb els drets d'autor. He vist, en algunes obres, que hi figura el nom del traductor amb el símbol del *copyright*, la qual cosa em fa suposar que potser hi ha alguna llei contractual que estableixi la conservació dels drets sobre la traducció per part del traductor. El cas és que, fins ara, a mi sempre m'han pagat un import, calculat a tant la pàgina, i això és tot el que he percebut, tant li fa si del llibre n'han fet una sola edició com si n'han fet dues o més. En saps alguna cosa, d'això? En cas contrari, podràs averiguar-ho a través de l'Associació d'Escriptors?

Renoi, dius d'en Lau que no para, però tu també et portes l'oli, eh? Quina manera d'anar al teatre i al cinema, tu! I a mi les dents se m'aceren! D'enveja, és clar!

He rebut les fotocòpies dels retalls que m'has enviat. Respecte a l'article de Jordi Pujol i Cofan, em sembla que aquest senyor s'ha equivocat d'entrada en comparar la prosa d'un novel·lista amb la d'un escriptor que no n'és, de novel·lista. Cal tenir present –i aquest senyor sembla que no ho ha fet– que el novel·lista és un creador fins i tot pel que fa al llenguatge que utilitzen els seus personatges, el qual ha de *fer l'efecte* de ser un calc del llenguatge parlat, però *no ha de ser-ho*. Si tots els novel·listes del món haguessin fet com en Pla –que segons en Pujol i Cofan «escriu bàsicament amb el dialecte de Palafrugell i la seva rodalia»– i haguessin escrit en el dialecte de llur contrada sense recrear-lo, avui no tindríem l'*Ulisses* ni *El so i la fúria* ni... Per tal de reblar l'encert de les seves divagacions, el senyor Pujol i Cofan acaba dient que el *Llibre de lectura* bastit tot espigolant la prosa de l'escriptor empordanès, al cap de dotze anys veu la seva tercera edició, i que, en canvi, les criatures es desentenien de la prosa de l'escriptor de la Sagarra. Per ventura no sap aquest senyor quantes edicions s'han fet del *Mecanoscrit del segon origen* d'ençà que és utilitzat com a llibre de lectura a les escoles?

Penso que encara caldria fer-li d'altres objeccions, com ara que en Pedroló no pot fer parlar els seus personatges amb el dialecte de la Sagarra,

quan gairebé sempre són barcelonins; que, en aquests moments i des de fa molts anys, no hi deu haver cap corrector que li esmeni la plana; que si bé és capaç de redactar una novel·la en tres mesos, és possible que s'hagi passat qui-sap-lo documentant-se, etc. En fi, podríem continuar, però no crec que pagui la pena.

Arran d'un pròleg que m'han demanat per a una traducció del *Babbitt* de Sinclair Lewis, feta fa anys pel no sempre prou valorat Cèsar-August Jordana, estic rellegint aquesta novel·la del primer escriptor nord-americà al qual li fou atorgat el premi Nobel. En realitat, no sé si aquesta obra en Jordana la va traduir abans de la guerra, a casa nostra, o bé si ho va fer quan voltava per Xile i l'Argentina durant la postguerra. A mi m'agrada de creure –potser identificant-me una mica amb ell– que se les va haver amb aquesta tasca quan vivia a Buenos Aires, on es va mantenir al marge dels cenacles de la colònia catalana i treballava com a lector i traductor per a una editorial argentina (em penso que era la Sudamericana d'en López-Llausàs), tancat en el seu món, en el qual tants de paral·lismes hi podríem descobrir amb *El món de Joan Ferrer*, on va saber recrear l'atmosfera del Buenos Aires de trenta anys enrere. Tanmateix, em sembla que la traducció del *Babbitt* la devia fer, en realitat, abans de la guerra, que era l'època brillant de la Proa.

No sé on va ser que vaig llegir una crítica del llibre *El detectiu, el soldat i la negra* de Jordi Coca, la qual va desvetllar la meva curiositat. La coneixes, aquesta novel·la? Què me'n pots dir?

Has vist en Xavier Romeu? M'estranya no tenir notícies d'ell, car li vaig escriure poc després de tornar de Buenos Aires i li vaig enviar, també, un exemplar del meu llibre.

T'agraeixo la fotocòpia de la nota d'en Triadú, que està molt bé, oi?

I res més, per ara. Records per a la teva muller i una abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 2 de setembre de 1980

Estimat amic,

T'equivoques pel que respecta a les meves vacances! En vaig fer una setmana el mes de juliol, setmana que em vaig passar íntegrament a casa, regirant papers i fent alguna escapada al cinema, les tardes, i al Grec, les nits. Després, n'he tornat a fer una setmana més, de l'11 al 17 d'agost, i ara me'n resten onze dies, que faré quan pugui, aquest mes o el mes que ve.

Per cert, que he batut un rècord –un rècord meu, és clar!–, ja que de dilluns a divendres d'aquesta setmana que vaig tenir de lleure el mes d'agost vaig escriure una novel·la. Què et sembla? Però és una novel·la amb trampa... A partir de *La casa sota la sorra* que vaig publicar el 1966, en col·laboració amb el dibuixant Madorell vam fer uns guions per a unes aventures que es van publicar en forma de còmic a *Cavall Fort*. La primera, que es deia *Els bruixots de Kibor*, ha estat producte, ara, d'un procés a la inversa: a partir dels dibuixos, vinyeta per vinyeta, amb els diàlegs i el moviment dels personatges, he engiponat un text que no és altra cosa que substituir el dibuix per paraules i mantenir, en la major part de les ocasions, els mateixos diàlegs. És clar que m'he vist obligat a introduir algunes modificacions, però he intentat ser el màxim fidel a la primitiva estructura. Era un exercici que m'havia proposat feia temps, però que no trobava el moment de posar-m'hi en circumstàncies normals. Necessitava disposar de molt de temps per enllestir-ho amb rapidesa. Els cinc dies de vacances han estat suficients. És una historieta d'aventures, amb tots els tòpics i convencionalismes del gènere. Sembla, però, que encara n'hauré d'escriure unes quantes més, tantes com guions vam inventar. No sé si t'ho he explicat en alguna altra ocasió –em fa por repetir-me, però també em fa mandra haver de consultar cartes endarrerides: perdona'm, per tant, si duplico les explicacions! A la feina els companys em diuen que començo a repapiejar perquè, en alguna ocasió, i amb aires de misteri, insinuo la narració d'un fet que m'han sentit explicar infinitat de vegades...–, però *La casa sota la sorra* és el meu *best-seller*: ara sortirà la vuitena edició. A la Gran Enciclopèdia s'explica –ho va escriure la Montserrat Roig– que vaig guanyar el premi Joaquim Ruyra, amb aquest llibre, però la veritat és que vaig quedar tercer, i que ni el guanyador –Carles Macià– ni el finalista

—Ramon Folch i Camarasa— no han vist els seus textos publicats. Perdona altra vegada si reincidenteixo en l'explicació, perquè aquesta és una de les meves obsessions a l'hora d'exposar els meus greuges.

Veig que no t'ha fet gràcia que parlés del teu «administrador al país»... La cosa era purament de conya, és clar! Però això ha anat bé perquè m'expliquessis els teus orígens. Jo també sóc dels que he nedat sempre en l'abundor: els meus pares es van casar amb les mans al cap. No tenien un ral. Al cap d'un any de viure a casa els meus avis paterns, van sortir-ne de bufa —la mare i l'àvia estaven a partir un pinyó... amb destràl— i van muntar un pis amb quatre fustots i dos ansats de cuina, a Gràcia, en una casa molt freda i molt calenta, sempre a la inversa del que hauria convingut. Després es van traslladar a Sant Gervasi —bon barri, sí senyor!— però en una casa que encara s'aguanta per miracle entre tot de residències senyoriales que amb el temps s'han convertit en cases de pisos de preu. He vist convertir en habitatges els vells jardins de la família Vicenç Ferrer —els de la drogueria de la plaça de Catalunya enderrocada per fer lloc a El Corte Inglés—, situats entre els carrers de Laforja i Marià Cubí, Balmes i Alfons XII. És un barri que va tenir una certa personalitat fins que les noves edificacions li van llevar el seu caràcter. La decadència i transformació són evidents a *El carreró contra Còssima*, una novella meua que no hi ha manera d'exhaurir tot i que el Grup del Llibre l'ofereix de torna als que compren lots d'altres llibres... He arribat a pensar que, realment, no val res —tothom ho diu!—, però jo l'estimo prou perquè hi vaig enterrar tot de vivències i records d'una època que, afortunadament, sembla que no es pot repetir. Ahir mateix, quan vaig tornar al carreró —queda molt lluny d'on vivim, ara—, em vaig entendre una mica i tot. Hi vaig cada dos o tres mesos, quan necessito que em tallin els cabells. Sóc fidel —ai, sóc fidel a tantes coses, que no ve d'una!— al barber que hi ha al xamfrà de Madrazo amb Alfons XII. Es diu Lluís Bosch i havia treballat a l'Agrupació Dramàtica de Barcelona. Va ser un dels protagonistes més destacats de l'obra d'en Pedroló, *Cruma*... Ah! Per cert! És germà d'en Ferran Bosch, el marit de la Roser Albert, que tu coneixes tan bé. Ell, en els meus temps del barri, també hi exercia, de barber. El pare i els dos fills... Després de diverses experiències que han transformat la barberia en un local progressiu, amb tractaments especials, personal especialitzat, decoració sofisticada, etc., ara l'establiment torna a ser familiar: hi ha en Lluís, la seva

dona i la seva filla. Els clients han canviat. Homes i dones, ara. Però, ahir mateix ho comentàvem, tot és diferent de fa, posem, quinze anys: de gairebé dos-cents serveis d'afaitada a la setmana, han passat a sis o set en el mateix període. Abans, tenien una tertúlia: estudiaven la travessa de la setmana, feien partides d'escacs entre servei i servei, resolien –si podien, i amb l'ajuda del diccionari– els mots encreuats de *La Vanguardia*... Sempre hi havia el client que deixava passar els altres perquè gaudia de la conversa. Avui, tots tenim pressa. Mentre la filla renta un cap, la dona pentina i en Lluís, amb un cop de tisores, liquida el servei. Hi ha una activitat extraordinària. Va fer bé en Ferran de canviar de feina! Ell era, en realitat, un artista. Lent, conscienciós, aplomat. Cada cop de tisora era producte d'una decisió lentament sospesada.

Com pots veure, t'envio el carnet de l'AELC i el rebut d'aquest any. A falta d'«administrador», bo serà que la teva tia em faci una visita a la Caixa. Però sense presses, eh?

No ha estat la «meva», de «Caixa», que ha publicat *Plomes catalanes* d'en Lluís Busquets, sinó la coneguda normalment com la de «la Diputació», i ara, «de Catalunya». Em penso, però, que es pot obtenir a les llibreries perquè crec recordar que en van fer una edició venal. Te'l faré arribar. També t'enviaré el llibre d'en Coca *El detectiu, el soldat i la negra*. Avui queden moltes coses per explicar, encara, i no m'hi referiré. No al llibre, que encara no he llegit, sinó a Jordi Coca. És un bon company, un amic excel·lent, en Jordi. I a mi em sembla que és un bon escriptor, també, però que s'ha imposat la missió d'incordiar. *Els Lluïsos*, la seva primera novel·la, em va interessar molt. Era un exercici dur de seguir: dos personatges, que es deien igual, actuaven de manera ben diferent a l'entorn d'un mateix ambient i circumstància. És un text podríem dir experimental, d'avantguarda. En Coca està molt relacionat amb el món de la pintura. Quan era més jove –ara encara ho és, i millor per a ell!– era difícil, no de tracte, sinó d'idees. Té, em penso, una qualitat molt bona: és sincer. Ara ha madurat molt! Recordo un col·loqui organitzat per *Taula de Canvi* on, a més d'en Coca, participaven Àlex Broch –moderador–, i dos innovadors iconoclastes, Biel Mesquida i Carles Hac Mor, ben diferents l'un de l'altre. També hi havia l'Oriol Pi de Cabanyes. Després de la introducció de l'Àlex Broch, en Carles Hac Mor va llegir una nota, un petit conte, on intentava definir-se d'una manera simple i simbòlica, molt poètica, tant que va desconcertar

l'auditori. En Biel Mesquida també va llegir un paper i va resumir la seva participació dient que havia assistit al col·loqui només que per educació, però en el fons ens va fer una gran botifarra a tots. L'Oriol Pi de Cabanyes es va sincerar, i ho va fer de tal manera que es va posar de peus a la galleda en diverses ocasions tot venint a dir que havia jugat la carta textual o de *trip* —*Oferiu flors als rebels que fracassaren*— perquè calia que això es toqués en català... Els altres somreien, l'Àlex Broch anava de bòlit intentant centrar la conversa i no se'n sortia, fins que en Coca va encarrilar la cosa amb encert i picant la cresta als uns i als altres.

És un tipus de literatura que en alguna ocasió em plau molt de llegir. Avui, també m'interessa, però en passo... Tinc una temporada en què em torna a apassionar la història. M'he empassat d'una tirada tres llibres del senyor John Le Carré: *Mirall dels espies*, *El talp*, *La gent de Smiley* i —quatre, són!— *Un crim de qualitat*... Noi! Com respire, després de llegir-ne un! Com celebres haver arribat al final i com laments que no sigui més llarg! Rellegeixo alguna cosa de Salinger, i quedo embadalit. Ara me les tinc amb *El món segons Garp*, de John Irving, i m'agrada molt. No em faria res rellegir *La gran dormida* de Chandler, etc., etc. I m'espera a la tauleta de nit *Lord Jim*, que no conec, però que ja se'm fa la boca aigua. La Rosa ha llegit aquests dies —a part la lenta assimilació de l'obra completa de Virginia Woolf i la biografia de Quentin Bell, el seu nebot— *Crist s'ha aturat a Èboli*, de Carlo Levi, que hem vist fa poc al cinema, i està entusiasmada.

I ara que parlem de llibres, demà passaré a l'amic Pujol i Cofan el fragment de la teva carta que li dediques. Li ho vaig anunciar i té ganes de llegir-ho. Ell diu que els que no opinem com ell ho hem d'escriure i publicar. Penso que tu podries fer-ho: un article que girés a l'entorn del que m'exposes sobre l'obra del novel·lista Pedrolo —res de política ni d'actituds personals, que sembla que aviat seran suspectes, els íntegres!— i el faríem arribar a *Tele/Exprés*. En realitat, és una vergonya que ningú no l'hagi rebutat o, si més no, no hagi expressat els dubtes a uns raonaments més falsos que un duro sevillano.

Així que em posi en comunicació amb València els parlaré del teu conte. Pots estar segur que insistiré al màxim perquè l'acceptin malgrat haver estat publicat a *El Pont*.

Aquests dies s'han acabat les activitats teatrals de l'estiu que ha organitzat l'Ajuntament. Em penso que ha estat una cosa fora de sèrie. Ja era

hora que algú s'ho prenguésseriosament! En Joan A. Benach, que havia exercit fins ara de crític teatral i de llibres, ha estat la mà dreta del periodista Rafael Prades, regidor de Cultura. Tots plegats han compaginat un programa extraordinari. Barcelona té uns racons tan esplèndids per aprofitar les nits d'estiu! Aquests dies estic una mica cansat, en el sentit físic. Em pensava que podia ser per culpa de no haver fet vacances, però crec que cal atribuir-ho a les hores que he manllevat a la son: teatre, cançó, òpera, ballet... Hi ha hagut de tot, i molt! Aquests darrers dies encara hem pogut veure els Joglars –*Laetius*–, *El mentider*, de Goldoni; *Il trovatore*, de Verdi; i escoltar l'Ovidi Montllor, l'occità Claude Martí...

Procuraré informar-me pel que fa a l'afer de les traduccions. En tenim molt pocs, de traductors, ara, a l'Associació. En Jaume Fuster mateix, que és el secretari, i la seva dona, la Maria Antònia Oliver, s'hi han dedicat sovint i, pel que sé, sempre han cobrat a tant la pàgina. Amb tot, em sembla que seria interessant esbrinar què passa en els casos on, com tu dius, al costat del nom del traductor hi ha el senyal del *copyright*. En això passa una mica com amb els dibuixants del llibre per a nois i noies. Ara es mouen molt i estan muntant una associació. Només cobren, normalment, per la primera edició, mentre l'autor, l'escriptor, segueix percebent drets.

M'agradaria parlar extensament de Cèsar-August Jordana, que tu em recordes a la teva carta! Quin escriptor més excel·lent! El meu pare sempre m'ha parlat d'una novel·la policíaca seva, *El collar de la Nuri*, que segons m'explica era d'allò més interessant. Però no l'he trobada mai enlloc. El que sí que he trobat, he llegit i he assaborit és *El món de Joan Ferrer*, un llibre que em va emocionar. Recordo que en vaig parlar a la Montserrat Roig i ella després en va escriure un article, ara no recordo on. És un llibre que em va fer posar la pell de gallina, com em va passar ja fa més temps amb *La lluna i les fogueres* de Pavese. La reconstrucció d'un món, d'una atmosfera que ja ha passat, irrecuperable; la liquidació d'unes il·lusions; una vida frustrada per l'exili, la llunyania i, malgrat tot, una acceptació fatalista dels fets... Són textos que m'agafen el cor en un puny i el premen a poc a poc, fins que s'humitegen els ulls. És la sensació que em fa sentir, de vegades, l'Avel·lí Artís-Gener, l'entranyable Tísner, quan m'explica alguna història de l'exili. Ser vell i exiliat... Prou! Perdona, noi, però ara m'adono que tu no ets pas a la cantonada, tot i que el teu cas em sembla del tot diferent del d'en Jordana.

Suposo que has rebut uns retalls de diari amb les necrològiques d'en Joan Ballester i en Joan Barceló, dues morts tan lamentables, tan desesperants. No puc afegir-hi gran cosa. En Ballester ja era prou conegut. En Barceló restava per presentar-se amb tot l'esclat que prometia la seva passió i preparació per ser un gran escriptor. He entrat en contacte amb el seu germà i ara traïem entre tots l'entrellat dels papers que han quedat inèdits i que maldarem per fer conèixer. Ultra un recull de contes irregular –*El més dur sempre guanya*–, que és molt notable per un escriptor novell, però que desmereixeria de la seva obra ja coneguda, queden obres de teatre per a nois i noies –dues com a mínim–, contes, dues novel·les, i, per a adults, dues novel·les més –*Diumenge a la tarda*, que acabo de llegir, excel·lent– i un o dos reculls de narracions –*Les garses són dimonis*–, a part d'un material que encara no s'ha classificat: poemes, narracions... I un llibre que havia presentat en un concurs al ministeri, a Madrid, i que hauré de recuperar.

En Barceló és un exemple d'una gran qualitat humana. S'havia protegit amb una cuirassa de cinisme, de passar de tot, i semblava que es reia del mort i de qui el vetllava, però era d'una tendresa excepcional. En aquests moments estem descobrint que va crear lligams de profunda amistat en tots els ambients en què es va moure, que són molts i variats. M'arriba una revista de Tortosa on es parla dels amics que hi va fer en una estada curta, i dels projectes que van bastir plegats. El dibuixant Cormenzana em telefona per fer-me saber d'un llibre que preparaven a mitges, i m'ho diu amb veu plorosa. Alumnes seus, gent gran que havia assistit a les classes que feia a Rosa Sensat, en parlen amb emoció. S'interessava per tot i per tothom. Tenia una capacitat de treball extraordinària –pensa que als seus vint-i-quatre anys ha deixat tota aquesta obra inèdita a part els set o vuit llibres que ja havia publicat... Ara, entre Balaguer i la gent del seu poble, Menàrguens, es prepara un llibre d'homenatge.

Adéu, Jordi! La Rosa em crida per anar a sopar. Records a la Isabel. Un abraçada,

Joaquim Carbó

Bernal, 29 de setembre de 1980

Estimat amic,

Cada cop que rebo una carta teva em faig el propòsit de contestar-la tot seguit, però, per una raó o altra, no hi ha manera d'acomplir-ho.

Gràcies per haver realitzat el tràmit d'inscripció a l'AELC amb tanta celeritat. Ara, amb el carnet, ja em sento una mica escriptor i tot, tu! Ja diré a la meva tieta que passi per la Caixa per fer-te efectives les 1.200 de l'ala, però també hauries de dir-me quant et dec per aqueixos dos llibres que tan gentilmente has volgut enviar-me.

Per fi ja vaig rebre les *Deu pometes*, les quals me les he cruspides ràpidament. He mirat d'endevinar quina podia ser la que corresponia al teu «pomer», però no me n'he sortit. En general, els contes són bons, si bé, a mi, el que més m'ha agradat ha estat el darrer, o sigui, «Els tres senyals», sobretot pel llenguatge.

Em parles de la barberia dels germans Bosch... Imagina't! Quines coses passen a la vida! Resulta que aqueix establiment jo el vaig conèixer fa uns vint-i-cinc anys, quan s'hi deixaven caure en Joan Brossa i tota una colla d'ocells de virolat plomatge, i no sé pas si mai afaitaven o tallaven els cabells a ningú... I així que tu ets d'aquell barri! Per cert, que no conec *El carreró contra Còssima* i penso que faries bé d'enviar-me'l perquè ara dius que el regalen, aquest llibre, però el dia que s'hagi exhaurit, de ben segur que tothom el buscarà com una peça molt preuada.

Ja són ben curioses aqueixes tergiversacions que solen fer els periodistes quan fan l'esbós biogràfic d'algun escriptor o resumeixen el que hom ha dit en una entrevista. Així neixen les llegendes com ara la d'en Pedroló detectiu o investigador privat. És així, també, que qui llegeixi la nota que en Ventalló escrigué sobre el meu llibre a la secció «El llibre català» de *La Vanguardia*, suposarà que em dedico a fer de periodista, conferenciant i director escènic, car en reproduir el que diu la solapa del llibre, ha omès d'especificar que aquesta tasca l'he feta en català o sobre temes catalans exclusivament! D'una manera semblant, l'Agustí Pons, a l'interviu que em va fer quan era a Barcelona el passat mes de març, em feia dir que havia traduït una obreta d'Oscar Wilde, quan en realitat el que jo li havia dit era que havia començat traduint contes d'Oscar Wilde, i que la pri-

mera cosa que vaig fer que tingué una certa transcendència pública va ser una obreta de teatre de Richard Hughes, que va ser representada a la Penya Cultural Barcelonesa, dirigida per en Ricard Salvat. I així s'escriu la història!

Home, quan vaig fer-te aquells comentaris sobre les notes del teu amic Pujol i Cofan no tenia la intenció que els hi deixessis llegir. Em sabia greu que es molestés, si troba que el to és una mica punyent. Ara, no, no, jo no vull sortir a la palestra per rebatre els seus raonaments, sobretot perquè no tinc massa temps sobrer. (Tu, de què seran suspectes, els íntegres?)

Quant a en Cèsar-August Jordana, jo tampoc no la conec, aqueixa novel·la policíaca *El collar de la Nuri*, però sí *El món de Joan Ferrer* que a tu et va causar tanta d'impressió. Ja pots imaginar-te la que em va fer a mi! Veig, també, que coneixes en Tísner, un escriptor al qual admiro d'allò més, i que si hagués sabut que el coneixies, t'hauria demanat d'anar-lo a veure, car m'hauria agradat de conèixer-lo personalment. Un llibre d'ell que em va impressionar molt va ser *Les dues funcions de circ*, sobre el qual vaig fer-ne una recensió per a la revista *Ressorgiment* fa uns quants anys. A cada pas constato les coses que van quedar al tinter després del famós viatge, de manera que cada vegada estic més fermament disposat a repetir-lo com més aviat millor. Tanmateix, l'augment dels passatges aeris sumat a la situació econòmica que travessem en aquest país sembla que s'uneixin per tal que el projecte cada cop sigui més semblant a un somni irrealitzable...

Encara no he rebut els retalls amb les necrològiques d'en Joan Ballester i en Joan Barceló que m'anuncies. En Ballester era un home amb el qual estàvem molt vinculats els elements d'Obra Cultural Catalana, car mercès a ell vam poder organitzar la Primera Exposició del Llibre Català a Buenos Aires deu fer més de dotze anys, la qual donà peu a la fundació de l'Obra. I ara, amb motiu del viatge, vaig tenir l'avinentsa de conèixer-lo personalment. Més: li vaig enviar un exemplar del meu llibre, amb una dedicatòria, que mai no rebrà. I una altra casualitat: la seva muller va resultar que era neboda d'una senyora que vivia al replà de l'escala de la casa on jo vaig néixer i vaig viure fins que vaig venir a Amèrica! O sigui que coneix la meva mare, i em coneixia a mi de quan era petit. En Joan Barceló, en canvi, hauria de dir que no el conec gens ni mica. Potser em sona el seu nom, però res més.

Ja t'ho deia jo que en feies un gra massa! Aquesta activitat tan desfermada, sense deixar res per verd, et fotrà, tu! I, ara, només cal que et posis a escriure novel·les en cinc dies! Escolta, t'ho hauràs de fer mirar, això, eh? I la teva muller, què hi diu? Per bé que també veig que no para, car suposo que no et deu deixar anar sol i, de més a més, encara es llegeix l'obra completa de la Virginia Woolf i la biografia d'en Quentin Bell i, per postres, *Crist s'ha aturat a Èboli*! I jo que em queixo que no tinc temps! D'ençà de la meva darrera carta, he estat immersit en la preparació del pròleg per al *Babbitt* de Sinclair Lewis, o sigui, que m'he llegit la novel·la de nou diverses vegades, una monumental biografia de Mark Schorer i un assaig d'un tal Dooley sobre l'obra d'en Lewis. Ara m'entretinc llegint els *Diaris* de l'Anaïs Nin. Sempre hi pesco alguna cosa interessant que vaig bolcant a les fitxes sobre en Henry Miller, car no sé si t'havia dit que tinc la mala pensada de fer-ne un estudi, de la seva obra. No cal dir, però, que aquesta és una d'aquelles coses que van per llarg. D'altra banda, no sé si, quan l'acabi, ja haurà perdut l'interès de cara a ser editat en català. Siguí com sigui, m'hi diverteixo força, de moment.

Alguns caps per lligar:

Ja vaig entendre que allò de l'administrador anava de conya, eh?

Has vist en Xavier Romeu? I, en aquest cas, li has dit que fa temps que no tinc carta seva? Més ben dit, que no n'he rebuda cap d'ençà que vaig tornar cap aquí.

Has rebut un exemplar dedicat del meu llibre?

Què ha passat amb la *Confitura* de la Gabancho? A mi, no me n'ha enviat cap exemplar. Me'n voldries enviar un tu? (Carrega'l al compte!)

A veure si em demanes tu també alguna cosa car, si no ho fas, em sentiré escanyat per un sentiment de caradurisme.

Records a la Rosa de part meva i de la Isabel, i tu rep una cordial abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 12 d'octubre de 1980

Estimat amic,

Tot i que, en un principi, havia de ser secret de sumari, ara ja es comença a desvetllar el misteri de «qui és qui» a les *Deu pometes*. El conte que t'ha agradat més, i que a mi també em plau molt, correspon a en Jaume Fuster. Et podria escriure una carta sencera, i de les més llargues, parlant d'en Jaume, i sempre bé, que ja és difícil, això, entre la gent del nostre ram. És el secretari de l'Associació d'Escriptors i, per tant, l'ànima optimista i carregada de bona fe d'un cos —l'Associació— raquític i pobre com una rata. Si existim, és gràcies a ell, que té una infinita confiança en l'esdevenidor. Durant els tres anys del Congrés de Cultura va treballar a fons en l'àmbit de Creació Literària a més de portar la campanya per a l'ús oficial del català. Si en va fer, llavors, de xerrades, actes, reunions i hores de feina...! Avui segueix essent l'impulsor dels encontres que periòdicament celebrem. Aquest final de mes serà a València pels premis Octubre. Col·labora amb l'Ajuntament en tot el que fa olor de llibre i activitat literària... És un activista total de la literatura catalana per més que, com pots comprendre, gairebé no té temps d'escriure. De tant en tant escriu una novel·la —fa temps que no en publica cap, ara— i, de moment, participa en aquests jocs de l'Ofèlia i té una secció setmanal a *L'Hora* i a *La Bimba*, on es diverteix —com havia fet abans de desaparèixer a *Amb Potes Rosses*—, amb un revival del català xava, xaró i de l'argot trinxeraire que seria una cosa més a recuperar de la gegantina llista que espera el seu torn. A més, en Jaume ha escrit, com podràs veure quan rebis el llibre, el pròleg a la reedició d'*Els orangutans*. Ara li acaben de publicar en castellà, a la col·lecció més popular que funciona avui —«Libro Amigo» de can Bruguera—, una traducció d'una novel·la de lladres i serenos. Estic convençut que el dia que algú o altre prengui el relleu d'activista professional, en Jaume parirà una pila de novel·les que ens faran llepar els dits.

Per cert que, naturalment, en Jaume també hi era, a la reunió que vam tenir un grup de lletraferits, a la Generalitat, amb el president de l'Associació d'Escriptors Bielorrussos. No cal que t'expliqui com va anar. Només et diré que l'home ens va fer saber que *La plaça del Diamant* es publicarà molt aviat a Rússia en una revista literària que té set-cents mil subscrip-

tors. T'ho repeteixo en xifres perquè no et pensis que hi ha error: 700.000 exemplars. I no es ven a les llibreries perquè tenen problemes de paper... També vam saber que un poeta conegudet tira dos-cents mil exemplars de cada llibre de poemes i es guanya les garrofes amb uns circuits de recitals de l'obra pròpia que estan perfectament organitzats. Els poetes que assistien a la reunió posaven els ulls en blanc en escoltar aquestes xifres. I, no tant, quan ens van explicar que hi havia unes residències on els autors podien recloure's, invocar les muses i engiponar els seus versos, així com torns especials de vacances al mar Negre. És evident que una programació tan ben estructurada equival a un control estricte de la persona i el seu pensament, i això, segurament, no fa per a nosaltres, que tenim d'altres costums. Però jo imagino que molts d'ells ho troben natural, i que per als vells revolucionaris –si és que l'Stalin en va deixar algun– no deixa de ser una conquesta social important. Jo, que sóc disciplinat de mena, no m'hi faria gens l'estrany, em penso. És més, ara trobaria arguments a favor i en contra suficients per a omplir pàgines i pàgines. No hi ha dubte que és una altra manera d'entendre la societat. El preu de renunciar a la nostra anàrquica llibertat individual –tan important, és clar!– compensa els neguits que ara veiem tan a prop per part de veïns, amics, i familiars que s'estan quedant sense feina, una malaltia tan escampada en el nostre món capitalista, regit per capitalistes, vull dir, perquè nosaltres anem vivint, i gràcies! Bé, no segueixo per aquest cantó perquè encara no tinc una opinió ben concreta del cas. Només sé que quan parlo amb un reaccionari, defenso a capa i espasa el model oriental, i quan ho faig amb un dogmàtic d'esquerres, adopto actituds pròpies d'un liberal conservador...

Encara no t'he enviat els llibres que he adquirit per a tu. He esperat uns dies fins que sortís la nova edició d'*Els orangutans*. Ara no tinc exemplars de *El setè filtre*, però en tindrè demà o demà passat. Faré un paquet monumental i te l'enviaré per vaixell, perquè per avió val una fortuna i estem en crisi econòmica.

Un altre dia et faré el panegíric d'en Tísner. Avui ja he parlat bé d'en Jaume Fuster i ja està bé d'aquest color, que al final semblarà que tots som germans i que això és una bassa d'oli... Et puc anticipar, però, que és una de les persones més estimades d'aquest món. Sempre és a punt, no té un no per a ningú, és d'una generositat sense límits, cosa que el fa estar sempre sense un ral. És un home de casa seva –té una família sensacional– i,

al mateix temps, es fa amb tothom i participa en qualsevol empresa a la qual se l'inviti. Té una vitalitat extraordinària. I una vivor lingüística fora de sèrie. Sempre té l'acudit filològic a punt. En un viatge en avió a Mallorca –érem veïns de seient– va passar una hostessa força revinguda. Jo, que li dic: «Mira, Tísner, quina “safata” més planeta...!» I ell, que em contesta: «Què vols, home, si s'afarta com un lladre!». T'hauria agradat coneixe'l, i tant! És el cunyat d'en Pere Calders. Ara crec que sortirà un llibre de converses Maria Aurèlia Capmany/Tísner que serà d'allò més curiós: divertit, mordaç i, n'estic segur, rigorós.

Avui –avui no, que és diumenge–, demà enviaré a València el teu conte junt amb el meu, que ara acabo de passar en net. El meu es diu «Amb el cap sota l'ala» i em sembla una parida estranya. Això d'haver d'escriure per precepte una narració entre quinze i vint-i-cinc pàgines condiona molt. Vaig partir d'una anècdota que coneixia –una nit de nocs que acaba amb el noi a l'hospital, accidentat– i la vaig redactar a la inversa, situant-lo ja a l'hospital sense desvetllar-ne les causes fins al final. Així, ha resultat que l'estada a l'hospital ha pres més importància de la que calia i l'anècdota queda com a traca final. M'agradaria rellegir-lo d'aquí a un mes, però m'han donat presses i he decidit enviar-lo tal qual. Ja veurem què ens diuen, tant pel que fa a «Tant se val tot... o no?» com al meu.

Avui és un dia trist. L'estiu que acabem de passar, malgrat que ha estat poc humit i molt calorós, ha estat prou bo pel que es refereix als incendis forestals. La Generalitat s'ho va prendre molt seriosament, es van establir uns controls i els diferents cossos de bombers estaven molt amatents. Ahir, però, es va desfermar un vent terrible, força insòlit entre nosaltres, i, aquest matí, al diari, llegim que hi ha quinze focs importants a Catalunya, l'extinció dels quals es fa molt difícil per culpa del vent, ja que s'escaça a tota velocitat i les avionetes que llancen l'aigua no poden actuar. Ara, mentre t'escric aquestes ratlles, la Rosa m'acaba de dir que surti a la terrassa que mira la muntanya. Pel cantó del camí de Cerdanyola, on hi ha tot de muntanyes pelades, hi ha un incendi petit però intens, i això que no hi ha arbres. Des de casa veiem els llums intermitents dels bombers que intenten sufocar-lo. Aquest raí, que no té importància, però els altres, un que crema entre Manresa i Igualada, i el del Saler de València –provoat, diu el diari–, són d'unes proporcions esgarrifoses. Tot això, a mi, m'és incompreensible... Ja hi tornem! Sóc antirepressor de mena,

naturalment, però em pregunto què cal fer si trobes un piròman amb les mans a la massa. En moltes ocasions es tracta de boigs, de desequilibrats mentals. Sé com són de lamentables els manicomis, els electroxocs, i que hi ha una nova psiquiatria que vol veure'ls lliures... entre l'altra gent... Sí, d'acord! Però, i si tens la desgràcia de tenir-ne un a casa, què? Si saps que en qualsevol moment t'ho pot trencar tot, que has d'estar pendent d'ell en tot moment i no et deixa viure, no és millor la reclusió? Si enxampes un piròman, és lògic renyar-lo, dir-li que no ho faci més, i deixar-lo anar de manera que l'endemà encengui un altre bosc? És el que passa, avui, amb els lladres, els xoriços i la prostitució a ple carrer. Una nit, a la rambla de Catalunya, vaig quedar parat. Del carrer d'Aragó per avall, putes; del carrer d'Aragó per amunt, transvestits. Tu mateix, tria! Aquests dies sembla que fan unes ràtzies importants, però després els han de deixar anar perquè no hi ha prou espai a la cangrí. Sí, sí, ja ho sé, que jo mateix ho he discutit molt sovint davant els amants de la llei del talió, que hi ha un munt de causes sociològiques i, sobretot, l'opressió dels de dalt, que és pitjor el fabricant que amb una firma acomiada cent treballadors, ven la fàbrica i s'enriqueix per tota la vida... D'acord! Que s'imposa un canvi de societat on l'escola sigui per a tots i bona. Però, i mentrestant? Em fa molta por veure com aquests nous «durs» proliferen. Molts d'ells són d'una generació que va conèixer una escola d'allò més lliure perquè calia lluitar contra el dictador, però ara aprecio símptomes de dictadors en molts dels que es volen dedicar a l'ensenyament. Anem de cara a un altre feixisme quan encara no hem pogut consolidar la democràcia? Per això em preocupen tants desencisats que procedeixen dels rengles dels polititzats d'abans que ajuden a desacreditar un sistema que si es desestabilitza estic convençut que no es decantarà cap a l'esquerra, sinó tot el contrari. I tu, això, al país on vius em penso que ho toques de prop, oi?

Ara potser ha arribat el moment de passar revista a les darreres activitats i al món de l'espectacle. No sé si és correcte que te'n parli cada vegada, perquè tinc la sensació que et faig dentetes, però si he de ser fidel als meus actes, no tinc més remei que referir-m'hi. No l'encertes quan suposes que la meva dona participa en totes les meves escapades. Només surt de nit en casos excepcionals. Les tardes, però, ja és una altra cosa i m'acompanya quan ensuma que s'hi ha de divertir.

Les festes de la Mercè d'aquest any han funcionat molt bé pel que fa al carrer. La fira del llibre vell, com de costum, ha tingut molt de públic i un nivell acceptable de vendes pel que he sentit comentar a algun llibreter, com en Millà o en Marca. He fet alguna adquisició poc sonada: no res, algun llibrot de la sèrie negra i una geografia de l'Àfrica actual, més que res, per posar-me al dia de la nomenclatura africana, ja que hi situo les aventures d'aquells meus personatges, i em convé saber el territori que trepitjo. És clar que l'Àfrica d'aquelles aventures no deixa de ser un xic tòpica, més pròpia del temps de les mines del rei Salomó que no pas la de les crispacions actuals, tan apassionats pel que fa a les noves –i, segurament, velles– nacions.

Hi ha hagut una fira de vins catalans que ha tingut un èxit sorprenent. L'ha muntada el meu amic Jaume Ciurana, avui incorporat a la Conselleria d'Agricultura de la Generalitat, i ahir tècnic de can Codorniu, a qui conec dels vells temps de *Cavall Fort*, quan érem del consell de redacció dels primers anys, que va iniciar un nou camí en la presentació d'alguns articles de divulgació. Avui és, encara, un dels assessors o encarregats de l'administració –dir finances resultaria pedant, en aquest cas– de la nostra revista. Els barcelonins –i els que no ho són, però que han tret el nas a la fira– hem quedat bocabadats davant la mostra tan variada de suc de raïm que s'arriben a envasar en aquest país. També s'han sorprès alguns dels expositors en veure que els prenien el gènere dels dits. Per dues-centes pessetes tenies dret a pinsar els sis gotets de diferents elixirs. Les borratxeres i els càncers de fetge, a hores d'ara, deuen haver augmentat de mala manera. La cosa és prou interessant. Crec que ara se'n prepara una altra, de fira, de formatges. És allò de tornar una mica a «Catalunya endins», que potser ens cal en un temps que l'austeritat s'imposa. No hi ha dret que a tot arreu t'encolomin un Rioja qualsevol quan, pel mateix preu o menys, pots xumar suc fet a casa.

Pel que fa a espectacles, hi ha hagut de tot. En aquesta ocasió no he vist gran cosa. M'he mogut un parell de dies pel carrer, seguint els Comediants, els cercavilers, les corals –el dia de la Mercè n'hi havia catorze que actuaven en diferents racons del Barri Gòtic: Museu Marès, Arxiu de la Corona d'Aragó, plaça Sant Just i Pastor...–, que es van aplegar finalment a la plaça del Rei. Vaig sentir els discursos de Joan Oliver i Mercè Rodoreda al Saló del Cent, ple de gom a gom. L'Oliver, a peu dret, i amb la seva

veu pausada i ferma, es va fer seu l'auditori. Amb motiu dels seus vuitanta anys va merèixer el premi a l'actuació cultural més destacada. També el pregó de la Mercè Rodoreda va ser molt celebrat: el seu record de Barcelona des de l'exili, un passeig per les plantes barcelonines, pels barris...

En la propera carta que t'escrigui et podré parlar de teatre. El mes que ve tindrà lloc la presentació a Barcelona de les obres seleccionades –vuit– en la campanya teatral que va organitzar la Caixa, tres de les quals ja he vist, perquè vaig assistir a la preestrena que es va fer a Mataró, i d'unes altres que aquests dies es representen. Una cosa curiosa: aquest mes encara no he anat ni una sola vegada al cinema! No sé si és perquè les entrades s'han apujat un vint-i-cinc per cent o perquè la cartellera és més fluixa que mai.

Ah, sí! Oblidava dir-te que dimarts passat vaig ser a La Paloma, la sala de ball del carrer del Tigre. La cantant Anna Ricci hi presentava una evocació dels anys vint –més o menys– amb la col·laboració d'uns músics, d'en Miquel Porter –que va estar molt divertit– i d'altra gent –l'Ovidi Montllor, en Feliu Formosa, l'Hermann Bonnín... Va ser una festa de debò! Les cançons se simultaniejaven amb diapositives i filmacions. Unes filmacions molt divertides, trucades, on es barrejaven escenes de cine alemany mut amb d'altres filmades ara, expressament, per a ser-hi intercalades. Les cançons eren d'Erik Satie, Weill-Brecht... La més coneguda, «Lluna d'Alabama», formidable! Ja l'havia trobada fa un parell d'anys en un espectacle del teatre Lliure, *Mahagonney*, de Bertolt Brecht. Va ser una festa d'amics i coneguts que ens fèiem l'ullet, complaguts. Com de costum, hi vaig trobar a faltar escriptors...

Bé, adéu! Records a la Isabel. Ara ja comencem a protegir-nos del fred que s'acosta. I vosaltres, de què us heu de protegir, ara?

Una abraçada del teu amic,

Joaquim Carbó

Ei! Me'n descuidava! Aprofito el teu oferiment: hi hauria manera d'obtenir algun exemplar de *Flush*, de la Virginia Woolf? Aquí hi ha la referència de l'edició argentina, però no es troba.

[Barcelona, 1980]

Hola, Jordi!

Només dues paraules per dir-te que avui la Rosa ha comprat *Flush* en una llibreria, publicat a la col·lecció Destino, edició de la qual desconexíem l'existència.

M'afanyo a comunicar-t'ho per estalviar-te que el busquis, aquest llibre.

Adéu!

Bernal, 2 de desembre de 1980

Estimat amic Joaquim,

Quina pila de llibres, tu! No saps quina il·lusió que em fa rebre llibres, i aquests darrers dies, a més dels teus, he rebut un parell de paquets amb els que vaig haver de deixar a Barcelona per «raons de pes» (literalment), i que les meves ties m'han anat enviant en comptagotes, i encara en Cendrós m'ha tramès també un exemplar d'*El noucentisme* de l'Enric Jardí. És clar això em produeix, alhora, una ànsia extraordinària, car voldria poder llegir-los tots a la vegada. Suposo que aquesta golafreria deu ser semblant a la que deu experimentar el Don Joan quan veu un pet de flàvies d'aquelles que et tallen la respiració, i se les voldria cruspir totes plegades, oi? Refrenant, però, la meva golafreria (davant els llibres, s'entén), he començat pel començament i m'he empassat *Els orangutans*. I m'ha sabut greu no haver-la llegida abans, aquesta novel·la. Apart d'haver-m'hi divertit molt, he assaborit amb delit el llenguatge col·loquial que hi has emprat. Penso que has recollit una sèrie de modismes, de mots i de frases fetes que foren ben vius en l'època que hi retrates i que podrien figurar en un diccionari o vocabulari d'argot català. Quant a la temàtica, estic molt d'acord amb el que diu en Jaume Fuster al pròleg d'aquesta segona edició. Ara, allò que compta és que la primera es va exhaurir, i estic segur que aquesta també s'esgotarà. Per a mi, aquesta novel·la és d'antologia. A mesura que vagi llegint les altres ja et faré cinc cèntims del que em semblin. No gaire més que això, perquè tu tampoc no et vas esplaïar gaire en parlar del meu llibre, bandarra!

I ara m'has dit el nom de l'autor-pecador del conte que més em va agradar de les *Pometes*, però, tu, muts i a la gàbia, respecte a quin és el teu. Doncs bé, em tiraré a l'aigua i m'arriscaré a consignar en negre sobre blanc el títol del que segons em sembla te'n correspon a la paternitat: «Els pantalons». L'he ensopegat?

Jo també en sóc, de disciplinat (altrament no podria ser traductor), però, què vols que et digui, sóc també massa anarquista per trobar-m'hi bé en aquell paradís que pintava el bielorús. És clar que, comptat i debatut, potser si ens posàvem a fer comparacions amb el que s'esdevé a certs països occidentals, on ens diuen que són democràtics i totes aquestes

endergues, ens trobaríem que els homes hi viuen amb tan poca o menys llibertat que els de l'est i, potser, amb cap dels avantatges que poden tenir els súbdits dels darrers. No sé quina diferència hi ha entre les «purgues» dels uns i les «escabexades» dels altres, entre la dictadura del proletariat i la del «cuiram indocte»..., i per aquest camí arribaríem a allò tan suat que fa: «els extrems es toquen».

Mira, nosaltres, del que hauríem volgut protegir-nos hauria estat de la generalització d'un nou impost (l'IVA, «impuesto al valor agregado») que ha incidit en un 20% sobre tots els productes de consum i els serveis (llum, gas, telèfon, els quals han rebut aquesta sotragada a més del 4-7% habitual de cada mes), a l'extrem que aviat haurem de retornar a les bombetes de 25 watts (o de 15, si n'hi ha) i no podrem fer servir ni la màquina d'afaitar elèctrica. Quant al temps, la primavera aquí és molt variable. Es veu que, per tal com tot això de les estacions està capgirat, s'assembla més a la tardor que no pas a allò que nosaltres entenem per primavera. Tan aviat plou com fa sol, o fot un fred que pela els nassos o bé una xafogor que se't fon la cansalada. Però mira, més malament ho passen a Itàlia, oi?, que ni Déu ni el Papa no han pogut fer-hi res per evitar-ho. De manera que no ens podem queixar. Jo em consolo admirant i ensumant la gines-tera que tenim a casa, al davant, que aquests dies ha esclatat com una bandera catalana al vent...

Darrerament, hem vist tres pel·lícules molt bones, pel meu gust, és clar. *All that Jazz*, de Bob Fosse, i dues on actua en Dustin Hoffman: *The Graduate* i l'escriuixidora pel·lícula d'Schlesinger, *Perduts en la nit*, amb en Jon Voight. Com que suposo que les deus haver vistes, no cal que te les comenti.

Respecte a les traduccions al català, sembla que durant una llarga temporada estaré condemnat a no fer-ne. En efecte, fa pocs dies he rebut una carta de ca l'Aymà d'allò més pessimista. No solament han decidit alen-tir el ritme de publicacions de llibres traduïts, de manera que allò de les *Dones enamorades* d'en Lawrence per ara res, sinó que han retornat els manuscrits dels «Anònims» II i III a en Pedroló, perquè tampoc no s'han vist amb cor de publicar-los arran de la poca venda que ha tingut l'*Anò-nim I*, segons ells. De traduccions, les altres editorials en publiquen d'una manera molt esparsa i, d'altra banda, jo no hi tinc contactes. Quan vaig ser a Barcelona, vaig conèixer en Francesc Vallverdú de can 62 i li vaig dir

que em tingués present, però ja em va assenyalar que ells en treuen molt poques, de traduccions. De manera, doncs, que hauré d'anar traduïnt al castellà...

Fóra injust si et feia alguna mena de crítica a les teves cartes, molt més llargues i interessants que les meves, sense dubte. Però no puc deixar de fer-te un retret: deixes preguntes o qüestions sense contestar. Per això, a la darrera, vaig obrir una secció de «caps per lligar», però, de totes maneres, tampoc així no he aconseguit que t'hi referissis. Com ho podríem arranjar, això, tu? De moment, jo insistiré:

Has vist en Xavier Romeu? I, en aquest cas, li has dit que no he rebut cap carta seva d'ençà que vaig tornar cap aquí?

Has rebut un exemplar dedicat del meu llibre?

Respecte al que et deia que em demanassis alguna cosa, per tal que no em senti tan caradura quan jo ho faig, ja vas fer un intent, però el vas esborrar amb el colze tot seguit. Espero, doncs, que no quedi així.

Suposo que a hores d'ara la meva tieta ja haurà vingut a pagar-te els calés de la quota de l'AELC, car l'altra, de tieta, fa poc que ens va trucar i em va dir que ho faria tot seguit.

Deixant de banda els teus llibres, t'agraeixo molt els altres que m'has enviat així com les dedicatòries tan simpàtiques i afectuoses.

Ja que dius que la Rosa no t'acompanya quan fas aqueixes escapades nocturnes, a veure si fas bondat, eh? Dóna-li molts records de part de la Isabel i meva, i tu rep una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 15 de desembre de 1980

Estimat amic,

Veig en la teva darrera que, per cert, has tardat molt de temps a escriure, que em fas passar per un sedàs molt fi pel que fa a la dispersió de continguts en les meves cartes. En realitat, t'he de dir que tens tota la raó del món: sóc bastant caòtic i desordenat, incapaç de seguir un raonament rigorós –d'aquí la meva incapacitat per a l'assaig– i me'n vaig d'una cosa a l'altra.

Ara intentaré centrar-me i resseguir els interrogants que em plantejes. Aquest estiu, al Teatre Grec, vaig trobar en Xavier Romeu i em penso –no ho podria jurar– que li vaig parlar de tu i que esperaves carta d'ell. De tota manera, no l'he vist més per poder insistir. En Xavier té un peu a Tarragona, un altre a Barcelona, i si vols que et digui la veritat, no sé mai on trobar-lo. Ara, de tota manera, em penso que s'ha embarcat en una nova editorial que, per cert, es diu Barcanova, per a la qual prepara un diccionari escolar. La Barcanova ha ancorat davant mateix de l'oficina on treballa, de manera que em penso que el podré abordar ben aviat. Això pel que fa al primer punt. Anem pel segon: em penso que en algun moment et vaig acusar rebuda del teu llibre, dedicatòria inclosa. No m'ho facis buscar entre els duplicats de les meves cartes perquè em fa molta mandra. De tota manera, per si no ho vaig fer, ara t'ho confirmo: el vaig rebre quan ja havia llegit i rellegit l'exemplar que havia comprat i que ara hauré de regalar a algú, perquè circuli, mentre em quedaré el que em vas enviar. Tercer punt: de les teves tietes, no n'he vist ni el rastre. Em temo que s'hauran fugat a França amb les rendes de les teves propietats... D'això et volia parlar, precisament: em penso que no val la pena que m'hagin de venir a veure amb aquest motiu –poden venir quan vulguin per veure com sóc de ben plantat, és clar–, ja que, si tu vols, em puc convertir en administrador de les liquidacions que et corresponguin per la publicació de «Tant se val tot... o no?» a «El Conte del Diumenge» que a can Prometeo, de València, han acceptat amb gran entusiasme.

Deixa'm que te'n parli, d'això! Resulta que en Vicent Franch és un gran admirador teu –és, a més, el director de «El Conte», professor i no sé quantes coses més, a part d'una gran persona. Me'n va parlar poc des-

prés de rebre el teu conte, per telèfon, tot emocionat de rebre un original de l'andova que fa les traduccions més primfilades de les obres més recargolades dels estimadíssims americans de la bona època. Ara que s'acaba el full, t'encolomo la presentació que he fet.

QUAN L'ATLÀNTIC ÉS MÉS ESTRET QUE EL VINALOPÓ

La nit del 25 de maig de 1967, en un restaurant barceloní, després que el president de la Penya Santamaria cridés a l'ordre tots els presents fent dringar la copa amb un ganivet, em vaig haver d'aixecar i, mig embarbussat pels efluvis de l'alcohol que acabava d'ingerir i, també, principalment, perquè era la primera vegada que actuava de secretari del jurat d'un premi literari, vaig llegir allò tan tradicional de «A la ciutat de tal i tal...», per seguir amb una pila de consideracions abans d'acabar pronunciant el màgic ritual que t'encongeix el melic quan ets un dels dos concursants finalistes i maleeixes una i mil vegades els membres d'aquell jurat d'incompetents que tindran la barra de premiar l'obra del teu adversari...: «... determina l'atorgament del premi Joan Santamaria de narració a l'obra «Fi de setmana damunt l'herba», quedant finalista «Tant se val tot... o no?»

Han passat els anys i recordo com si fos ara aquella història que, com totes les històries, havia anat d'una manera diferent, el jurat havia pres la decisió unes nits abans, a la llar de la distingida família d'un pintor tradicional, la muller del qual formava part del jurat. Una llar decorada amb retrats familiars pintats feia uns anys per Antoni Tàpies, en la seva primera època figurativa, quan acomplia encàrrecs com qualsevol que es vol obrir camí. Uns retrats, tot s'ha de dir, sensacionals. Qui no recorda aquell de Carles Riba, tan divulgat?

Em retrobo en el saló d'aquella casa com si fos ara, després de prendre cafè, un bon pèl encongit, com correspon a un obrer que entra a la casa d'uns senyors. Érem en un carreró sense sortida –l'Espriu en diria «atzucac»–, després de la selecció inicial. Hi havia dubtes sobre l'obra guanyadora que havia de sortir de les dues que havien arribat al final. Mentre tres membres del jurat restaven indecisos, jo no em feia enrere en el meu vot constant a favor de «Tant se val tot... o no?», i la mestressa de la casa tam-

poc no es desdeïa de manifestar-se fidel a l'altra obra. I ho fèiem, tots dos, per una qüestió de principis. Ella perquè, pertanyent a una classe social molt concreta, es lamentava tant de les expressions gruixudes que apareixien en l'obra que jo recolzava, que va arribar a dir que, de premiar-la, no volia que el seu nom aparegués entre els del jurat que li havien atorgat el premi. I afegia una sèrie de consideracions per defensar-se adduint que textos com aquell donaven peu a allò que deien les seves amistats –fervents lectors d'aquell *Destino* i aquesta *Vanguardia*– que deien que el català era una llengua vulgar, grollera i de mal gust. Uns catalanets –ben coneguts de tots– que, després del desastre de 1939, havien corregut a aixoplugar-se en la florida llengua de Cervantes, neta com una patena– «¡vamos anda, no te jode la tia ésa!»...

I vam sortir de l'atzucac tot i que jo vaig fer trampa inútilment. Després de múltiples discussions, pels volts de la una de la matinada, com a secretari, vaig enrogallar-me llegint en veu alta els dos treballs finalistes. I dic que vaig fer trampa perquè, sobre la marxa, vaig suprimir de la lectura alguna de les expressions que podien molestar més aquella bona senyora, com ara un «... a descapollar micos a les Filipines!» que jo havia sentit de petit i que em tenia el cor robat, tan entranyable i evocador.

El meu nas, llavors, era ben fi. En estripar el sobret que amagava l'anònimat, l'autor del meu treball preferit –i, és clar, perdedor– resultava ser en Jordi Arbonès, que anys a venir ens havia de servir modèliques traduccions, entre altres joies literàries, dels estimats americans Henry Miller, Anaïs Nin i Ernest Hemingway, i que aquest mateix any ha publicat l'estudi *Pedrolo contra els límits*, una aproximació gairebé definitiva al nostre primer novel·lista.

Darrere «Tant se val tot... o no?» hi havia intuït la passió de viure, els dubtes i neguits de l'intel·lectual, la precarietat d'una professió i, sobre-tot, els paranys que el poder –l'amo, el director, el diner...– teixeixen amb cants de sirena en forma d'afalac i xantatge a qualsevol professional de la ploma... Han passat més de tretze anys. Aquell, potser era el punt dolç d'en Jordi Arbonès. Un punt dolç que aneu a saber si es va trencar per sempre de cara a la creació. Si l'haguéssim premiat, llavors, potser hauria insistit i hauria engiponat la novel·la que és capaç d'escriure. Però l'home, llavors, vinculat de sempre al món editorial, es va decantar cap a les traduccions. També aquí hi va haver entrebancs, sempre els mateixos! La

censura no va permetre que aquelles traduccions veiessin la llum fins gairebé una dècada després, i sempre que hi haguessin versions castellanques ben controlades que marquessin la pauta del sostre expressiu. Sort que la gent d'Aymà no en va fer cas!

La qüestió és que, portat pels records, he escrit tot això d'una tirada i no he explicat un dels trets més distingits de l'amic Arbonès i que vaig descobrir en el mateix moment d'obrir la plica: l'home fa vint-i-tres anys que viu a l'Argentina i durant aquests anys, llargs, durs, penosos, ha conservat una fidelitat total al seu país, a la seva llengua, als seus homes... Tot això ho he sabut a través de cartes que ens hem escrit i, finalment, ara, aquest estiu de 1980, quan l'Arbonès s'ha decidit a travessar físicament l'Atlàntic –sempre ha estat amb nosaltres, ell!– per respirar la nostra democràcia –no oblideu que viu a l'Argentina!– i retrobar els amics, els parents, les ciutats i les muntanyes.

En aquests moments, en Jordi Arbonès torna a ser a la seva casa de Bernal, a tocar la monstruosa urbs de Buenos Aires, on es desplaça cada dia per anar a treballar a l'editorial, però té, més que mai, el cor a les rambles barcelonines, els ulls al Mediterrani, les mans sobre l'herba del Pirineu.

Com m'agrada, ara, de presentar-vos-el, d'oferir-vos aquest seu conte-reflexió, una mica antic, però vàlid com tot el que és autèntic! En Jordi i jo, ara, ens escrivim més sovint que no pas abans de coneixe'ns personalment, i mentre ell m'explica que prepara lentament, conscienciosament, un pròleg per a l'obra de Sinclair Lewis que publicarà la Proa, jo li faig cinc cèntims de l'últim disc d'Al Tall, de l'estrena del Teatre Lliure, la xafarderia del Parlament i li envio retalls de l'*Avui*. Voldria que us agrades aquesta narració. A través d'ella i de les traduccions, en Jordi Arbonès trenca una llança a favor d'una expressivitat total en la nostra llengua amb la recuperació de les expressions més populars, ben encaixades en una redacció culta i civilitzada.

Joaquim Carbó
octubre de 1980

Què me'n dius, noi?

El que lamento és que tant la teva història, com la meua, tardaran força a publicar-se, això en el cas que la idea no naufragui abans que ens arribi

el torn de publicació. En Franch, però, està molt esperançat, i t'asseguro que és un home d'empenta. Primer, com és molt natural i lògic, pensen publicar una sèrie d'autors del País Valencià. Em penso que ja t'ho havia explicat un altre dia, també, oi? Bé, ara, el que has de fer, és escriure un bon «currículum» –màxim mil cinc-cents paraules–, cercar d'entre el teu arxiu la fotografia que et faci semblar més a en Carlos Gardel i enviar-ho tot a l'amic Vicent Franch, a l'editorial Prometeo, de la plaça de Cànovas del Castillo, 9, 6è, València (5), España... Allà ja han obert un dossier amb tota la paperassa del cas i esperen amb candeletes les teves notícies. No estaria malament per part teva que hi posessis unes lletres ben engiponades per saludar en Franch. Ja li pots dir que ho fas de part meva i, també, si et sembla bé, que la qüestió dels drets me la traspasses per tal que t'administri els calés que et puguin correspondre, dels quals jo et garanteixo la correcta distribució i conservació. Amb tot, em penso que no ens enfitaran, perquè jo em pensava que pagaven 37.500 peles de cop, i el que sembla que pot passar és que si s'exhaureix l'edició podrem arribar a cobrar aquesta quantitat de mica en mica, en concepte de drets. Bé, tu mateix! Ja em diràs alguna cosa. És clar que si en Franch té un sistema d'enviar-te les peles directament, valdria més que ho féssiu així. Ja ho decidiràs!

T'agraïxo com es mereixen –i més, procedint d'un tècnic, un artista, millor dit, de l'argot de trempar i riure– les coses que dius arrel d'*Els orangutans*. M'imagino que si en el moment de la publicació hagués rebut algun estímul, ja de la crítica, ja del públic, ja d'alguna editorial, el meu camí de novel·lista s'hauria consolidat. Però la indiferència total que va seguir, i la dificultat que algú es fes càrrec de la publicació d'alguna altra de les meves novel·les –*El setè filtre* ha tardat set anys a trobar editor–, em va portar de ple als llibres per a nois i noies. L'èxit d'«Els pantalons» –és cert, amic, l'has ensopegada!– em demostra que encara estic en forma i que m'hi podria posar tot seguit si volgués. Ho he d'intentar, però ara tinc una pila d'encàrrecs que he de complir.

Ah, mentrestant n'ha passat una altra de bona: l'equip Ofèlia Dracs –i crec recordar que ja t'ho havia explicat, també– ha parit un altre engendre: un llibrot titulat *Lovecraft, Lovecraft!*, que hem presentat al premi Documenta. El premi ja s'ha fallat i, si bé no l'hem guanyat, sí que et puc dir que n'hem quedat finalistes. En el curs de la sessió ja vam rebre una

oferta d'en Castellet, i ben aviat te'l podré oferir sota el segell de can 62. Tot i la seva modèstia, és un èxit que m'afalaga: tota la vida que he somiat la publicació d'una novella a «El Balanci», i ara ho he aconseguit, si bé només en una dècima part, car els altres Ofelis també compten. En realitat, potser compten ells, només. En aquesta ocasió hi ha hagut alguns canvis respecte a l'aventura eròtica: en Quim Monzó, en Josep M. Illa i en Xavier Romeu encara devien estar en ple deliri orgasmàtic de manera que no van poder complir una segona temptativa, i van ser substituïts per la Maria Antònia Oliver, la Joana Escobedo, en Josep L. Seguí i l'Isidre Grau. Ara ja n'estem preparant una altra: aquesta vegada, de la sèrie negra. Ja veurem què en sortirà, de tot això.

Tinc un fotimer de coses per explicar-te, però em penso que m'hauré de reservar per a una altra ocasió. De moment, deixa'm plorar amb tu aquesta conya de l'IVA que els vostres militars s'acaben d'inventar per acabar de plomar-vos. No et pensis que aquí les coses siguin gaire més falagueres. Hi ha allò de l'IRPF, que vol dir Impost sobre el Rendiment de les Persones Físiques, que se t'emporta un ou i el rovell de l'altre. Ara, això sí, tenim la tranquil·litat de pensar que tota aquesta fortuna tan immensa està administrada pels senyors de la Unió del Centre Democràtic, elegida, com el seu nom indica, de forma democràtica.

Ja m'estranyava que no aparegués algun dels altres «Anònims» d'en Pedroló! Però, tot i tractar-se d'uns volums tan compactes, que potser et frenen d'entrada, em fa l'efecte que en mans d'una altra editorial hauria funcionat d'una altra manera. No puc criticar ningú, és clar, però a can Aymà hi ha alguna cosa que no acaba de funcionar. No sé com estan organitzats, però les coses, perquè vagin bé, han de tenir algun home d'empresa al davant. Tenir-ho com un acte de servei al marge de l'activitat principal, com és el cas d'en Cendrós, en aquests moments pot ser suïcida. O es porta com una empresa de debò, o s'intenta fer la viu-viu, només, d'una manera molt seriosa, ben conscient de les pròpies limitacions. Els dos exemples més clars entre nosaltres de cada un d'aquests dos sistemes em penso que són Edicions 62, en el primer apartat, i La Magrana, en el segon.

Ei, jo també he vist *All that Jazz* i, si bé no em va entusiasmar en el moment de veure-la, ara, com més hi penso, més m'imagino que deu estar bé. Em fa l'efecte que és una mena d'aposta, una juguesca contra el

que semblava impossible d'aconseguir: un gran espectacle presidit per uns elements tan sinistres com el llit de l'hospital, el gota a gota, i la mort que planeja en tot moment per l'escenari. Hi havia el risc que fos una cosa macabra i van obtenir un espectacle. Déu n'hi do! Pel que fa a *The Graduate*, ja fa anys que la vaig veure, tot i que ara, aquí, també l'han tornat a comercialitzar. En tinc un bon record. En canvi, no he vist *Perduts en la nit* ni em sona que l'hagin projectada, o potser sí i ara no hi caic.

Com que no voldria abusar –i ja és de nit, i tinc son–, plego i em reservo per a una altra oportunitat d'enlluernar-te amb les meves escapades diürnes i nocturnes, que han estat moltes i variades, sempre dins la més gran de les ortodòxies...

No cal dir que la Rosa i en Maurici s'afegeixen al meu desig que tots plegats passeu unes bones festes amb l'escalf familiar adequat, sense crits ni sorolls, en bona harmonia. I que penseu una mica en nosaltres, també.

Rep una abraçada del teu amic

Joaquim Carbó

Incloc un exemplar de l'entrevista que em va fer en Lluís Busquets. Em va tocar a mi!

Bernal, 13 de gener de 1981

Estimat amic,

La teva carta del 15 de desembre m'ha donat tres satisfaccions (a part de la que sempre em causa rebre lletra teva): la primera saber que en Vicent Franch no solament va acceptar el meu conte sinó que ja era un admirador de les meves traduccions (!). O sigui: sempre és una satisfacció saber que hi ha algú que et llegeix i que no és, precisament, un amic. La segona ha estat la presentació que has tingut la valentia de fer (ultra la gentilesa), amb aquesta gràcia teva tan característica i, sobretot, amb vertader afecte i una gran generositat. Això tampoc no és gens corrent i sols he pogut trobar-ho en les figures realment grans, intel·lectualment i literàriament parlant. Que consti que no foto conya! I, *last but not least*, la tercera: veure que t'ha tocat sortir a «Plomes catalanes».

Ves per on, en llegir aquesta entrevista, m'assabento que també tu vas estudiar català amb l'Antoni Jaume! Nosaltres (érem una colla de quatre o cinc) potser més que català, hi vam aprendre el gust per la literatura catalana i un gavadal de coses més. Amb l'Antoni Jaume fèiem «excursions» culturals, com ara visitar la casa on va morir en Verdaguer a Vallvidrera, o bé assistir a una missa del gall (malgrat que jo no sóc creient, eh?) al convent dels caputxins de Sarrià, una freda i transparent nit de Nadal, o... què sé jo. Qui ens hauria pogut dir —a tu i a mi— aleshores que els nostres camins paral·lels un dia s'encreuarien, oi? Però això que mai no s'esdevé a la geometria, a la vida sol passar.

Bé..., a pams, però.

D'acord. Escriuré a en Franch, tot enviant-li el meu «currículum», per a la redacció del qual penso que en tindrà ben bé prou amb «quatre» paraules, així com la foto a la Carlos Gardel, ben clenxinat i *engomado* (de *gomina*=fixador). També li atorgaré plens poders perquè et faci les liquidacions dels drets a tu, i així podràs anar-te rescabulant de les pèrdues que has hagut de sofrir pel mal cap de lligar (que no té res a veure

amb un *ligue*) una amistat amb aquest andova que, en comptes d'anar-se'n a les Filipines, a descapollar micos, va anar a petar al cul del món.

Ja m'he empassat *El carreró...* i *El setè filtre*. Home, jo no diria que la primera sigui tan dolenta com em vas donar entenent que l'havia trobada la crítica, però sí que és lluny de les altres dues. Tanmateix, a mi m'ha agradat de reviuire una d'aquelles festes majors de carrer, per bé que la que pintes al llibre ja no té el regust de quan actuava l'orquestra d'en Busquets i t'empalagava les orelles en Bonet de San Pedro, mentre, una mica entresuat i bavós, miraves d'arrambar una mica l'api, o et fonies com un bolado als braços de la noieta que et duia de corcoll. No, al *Carreró*, les coses ja havien començat a canviar... i no han parat. És clar, jo no sabria dir si els temps passats foren millor. Penso que cap allà als anys 40-50 la passàvem bastant peluda, però aquells eren els anys tendres i tot tenia una aureola romàntica que, recordant-ho a la distància temporal i espacial, encara afua més el meu enyor per una època que mai més tornarà i que vaig viure intensament, a desgrat de les repressions de tota mena, de l'escassetat de tantes coses, de la censura, etc., car semblava llavors que tots aquells grillons se't clavaven a la carn i el dolor et desvetllava l'afany de lluita per alliberar-te'n... i era bo el combat... Mira per quins camins m'ha portat la lectura del teu *Carreró*!

El setè filtre, naturalment, l'emparento amb *Els orangutans*, per bé que és una obra més treballada, més subtil, on ja es nota que grates el paper amb eines més esmolades. Jo crec que no n'hauries de fer cas, dels estímuls que puguis rebre o no, i que hauries de tirar pel dret i escriure novel·les per a gent gran també, encara que després les hagis de guardar al calaix (tot i que ja sé que això no fa ni té cap gràcia), però algun dia seran llegides com es mereixen. De totes maneres, penso que la publicació de la segona edició d'*Els orangutans* i *El setè filtre* pot fer girar l'agulla d'imant devers la teva persona.

Apa, felicitats, doncs, Ofèlia Dracs! I que tingueu sort amb la sèrie negra, ara!

Em dius que en Xavier Romeu s'ha embarcat a la Barcanova però et calles que tu també figures entre la llista de col·laboradors que han posat a la nadala d'enguany. Ah, puta! Resulta que el gerent general, en Joan Agut, és conegut meu! Veuràs. Abans de partir del terror, cap allà l'any 53, aquella colla de què et parlava en referir-me a l'Antoni Jaume ens van «infil-

trar» a la Penya Cultural Barcelonesa d'acord a un pla que ens havíem fet per tal de catalanitzar-ne les activitats. La idea era crear una mena de cèl·lules que havien de dur a terme una tasca semblant a diverses entitats culturals i esportives. D'ací que jo també fes feines de secretaria al Pedraforca, que és on vaig conèixer en Lau. Alhora manteníem contactes amb en Triadú i d'altra gent. A la Penya érem de la Comissió de Cultura i manegàvem la biblioteca. Entre d'altres coses, fèiem cursets d'idiomes, dictats de català. O sigui que jo, per exemple, ensenyava anglès, en català, mentre que en Max Cahner feia una cosa semblant amb l'alemany. En Ricard Salvat dirigia teatre. En Manent també ens assessorava en no sé quines coses, etc. També hi havia un grup que liderava en Serra i Gasulla, el qual s'ocupava d'economia, tot seguint les idees d'Henry George, i l'integrava en Joan Agut. Després, aquest minyó va fer recensions per a *Serra d'Or*, va dirigir la col·lecció «Quaderns de Cultura» de Bruguera. Un cop, quan encara era en aquesta editorial, va fer un viatge a Buenos Aires, i ens vam retrobar. És clar, havien passat els anys i jo el vaig trobar bastant canviat. Potser no em va semblar tan idealista com abans. Ara era un executiu. Després vaig saber que dirigia l'Edhasa, i quan vaig venir a Barcelona, no sé de què s'ocupava a Dopesa... i vet ací que, no fa gaire, vaig rebre una tarja en la qual m'anuncia que era el gerent d'aquesta nova editorial. I ara per Nadal he rebut la felicitació que et deia. És clar, tot aquest anar d'Herodes a Pilats no l'acabo d'entendre massa. Tu hi tens alguna relació, amb ell? No cal dir que quan li vaig retribuir la felicitació, el vaig felicitar, precisament, per haver-se buscat col·laboradors tan fermes com ara tu i en Xavier Romeu!

Respecte als «Anònims», una carta d'en Pedrolo m'ha fet conèixer l'altra cara de la medalla. En realitat, no és que l'Aymà li va retornar els manuscrits, sinó que va ser ell qui els reclamà, ja que havien vençut amb escreix els terminis contractuals per a llur publicació. De manera que ara han anat a parar a can 62, fet que, si bé permetrà que el públic tingui ben aviat a l'abast aquestes novel·les, d'altra banda tindrà l'efecte negatiu d'endarrerir la publicació dels «Apòcrifs», la nova sèrie en què ara sembla que està treballant el nostre escriptor i de la qual ja n'ha enllestit tres o quatre volums.

A part dels teus llibres, m'he cruspit el d'en Busquets, que m'ha semblat d'allò més interessant, per la bona idea d'incloure la nota biogràfica, la biografia i l'autoanàlisi literària. Els dibuixos no sempre son reeixits.

(Per cert que a tu t'ha tret pastat, amb aqueixa mirada entre inquisidora i burleta..., eh?). Després he llegit també *Justificació de Catalunya* de l'Armengou, la primera versió del qual nosaltres vam tenir per aquests verals fa anys per veure si hi havia cap possibilitat de publicar-lo, però no va poder ser. Ara m'estic delectant amb la prosa robusta, vital i poètica alhora de l'eximi Pablo Neruda, en un llibret o llibràs que es diu *Para nacer he nacido*, on han aplegat poemes, pròlegs, articles, notes de viatges i necrològiques en homenatge a escriptors o artistes amics seus, etc. Te'l recomano, com també et recomano *Confieso que he vivido*, un llibre de memòries, per bé que potser ja els has llegits.

Ah, *El detectiu, el soldat i la negra* no m'ha fet ni fred ni calor. Hi ha algunes coses del llenguatge que no estan malament, però, no sé, la novel·la en si...

I encara no em trec del cap la idea de fer un altre viatge a Catalunya, però cada vegada la cosa es posa més negra. Fins i tot aquest estiu, poc abans que comencessin les vacances, per tal com la majoria dels argentins se'n van a passar-les al Brasil o a Europa, on sembla que els surt més barat que estiuejant al país, van estar a punt de posar un impost al turisme: 500 dòlars per càpita per als qui anessin a Europa per menys de trenta dies i uns 750 per als qui s'hi quedessin més. Què me'n dius? Finalment no ho van materialitzar perquè ja no tenien temps de promulgar el decret, etc., però la cosa no quedarà així, car és una manera de reforçar els recursos fiscals per compensar el dèficit del pressupost, que fa feredat. De manera que, davant aquests inconvenients, ja començo d'esverar-me. Hauré de mirar si la Conselleria de Cultura o alguna altra institució del nostre país em paga el viatge tot invitant-me a donar conferències sobre l'art de descapollar micos o alguna cosa semblant. A tu què et sembla? Ara va venir per aquí, amb motiu d'una Expo Catalunya 80, organitzada per un Instituto Hispanoamericano Catalán, o com es digui, un dels germans Ainaud de Lasarte, el diputat, i va fer unes conferències. La llàstima és que d'això se'n van ocupar els del Casal de Catalunya, i en comptes de fer-ho en un indret de la municipalitat de Buenos Aires, de cara als argentins, com hauria hagut de ser, ho van ficar dins el Casal i no va tenir cap mena de transcendència. Ni tan sols no van fer enganxar els cartells pels carrers o les botigues, uns cartells molt bonics d'en Miró. Bé, si tens alguna influència i m'aconsegueixes alguna cosa, ja m'avisaràs, eh?

I res més, perquè ja surt fum de la màquina, car fa una temperatura de 34° i molta humitat. Una abraçada per a tots,

Jordi Arbonès

Barcelona, 2 de març de 1981

Estimat amic,

Aquesta vegada he estat jo qui ha tardat més del compte a contestar. Hi ha hagut unes Jornades del Llibre per a Infants, en l'organització de les quals em van embolicar, i he tingut una feina que Déu n'hi do. La cosa es va celebrar entre els dies 6 i 12 de febrer. Després hi va haver més feina a l'hora de desmuntar una exposició de llibres i fer la recopilació de les ponències, comunicacions i taules rodones que es van celebrar. T'acompanyo un programa. La qüestió és que, entre passar a màquina els escrits dels altres i intentar treure'n unes conclusions, he hagut de pensar més que si hagués escrit un llibre.

Quan ja disposava de certa tranquil·litat per reprendre la vida normal i posar-me en contacte amb els amics –o sigui, escriure't la carteta mensual–, va esclatar l'afer que ha fet vessar més tinta i vendre més diaris d'ençà que s'ha inventat la impremta. Suposo que a hores d'ara ja deus estar prou informat de tot allò que va passar, de com va passar, i del que ens hauria pogut passar... Potser, si visquessis en un altre país te n'hauria arribat informació més exacta i puntual, però, de tota manera, m'imagino que la premsa i fins i tot la televisió us deu haver entretingut una bona –o mala, és clar– estona.

No em sembla oportú recórrer als tòpics de boca en boca aquests dies. Ni voldria reproduir una cronologia que a hores d'ara ja et deu constar i deu figurar en els manuals d'història. Però tampoc no et voldria deixar orfe de tot allò que vam sentir i que tu hauries sentit si haguessis estat aquí amb nosaltres. Van ser unes hores, moltes, de total desconcert, d'apassionament, de discussió, de no deixar tranquil el transistor, de perseguir-nos per saber si realment no es tractava d'un somni. Només hi ha un adjectiu per qualificar-ho, tot això. I és un adjectiu que em resisteixo a emprar perquè ara s'ha posat molt de moda. En dir ara, em refereixo a abans dels esdeveniments. Tot és «increïble», ara: un llibre increïble, una tia increïblement bona, un espectacle increïble... Però tot allò que va ocórrer entre les sis de la tarda del 23 de febrer i el migdia del 24, va ser terriblement increïble. I no perquè a casa, la Rosa, en Maurici, el meu pare i jo mateix fóssim capaços de creure que era possible un cop d'estat,

sinó per la forma que es va produir. A l'esperit del general Pavía li devia caure la baval

La Rosa i jo havíem sortit, a quarts de sis, per fer cap a l'Ateneu, on hi havia un homenatge a la memòria d'Edmon Vallès, de qui tots dos acabàvem de llegir el *Dietari de guerra*, un document escruixidor de tan senzill, escrit per un vailet de disset anys que, en veure la guerra pràcticament perduda, s'hi va comprometre, de voluntari, perquè la desfeta no fos culpa seva. A més, coneixem la vídua, amb qui vam coincidir fa una pila d'anys a Arbúcies i ens hi vam fer amics. Amics d'aquella manera que sembla ja característica en nosaltres: amics a distància, amb anys llargs de silenci, però amb el convenciment que en un moment donat ens podem trobar.

Bé, doncs, sortim de casa, ens aturem a la llibreria Maga i fem la xerrada amb en Gaspar –en Gaspar i la Marina són els millors llibreters del món, capaços de col·locar dos-cents exemplars entre els seus clients d'un llibre meu, o de l'Albanell, si els ha agradat i es veuen amb cor de recomanar-lo–, després fem via cap al metro, on sentim que uns empleats parlen d'un cop d'estat. Com que podien ser uns afeccionats a la història, i la nostra –la dels nostres veïns, hauria de dir– no n'està mancada, d'aquests esdeveniments, no en vam fer cas i vam continuar tan tranquils. Poc abans de sortir de casa havíem sentit encara els discursos que havien de precedir la votació d'investidura, i no ens podíem pensar que tot hagués canviat tan de sobte. Però, en ser al centre de la ciutat i entrar en una botiga dels Mobles Maldà, l'encarregada, que és amiga nostra, ens va explicar que anaven maldades. Astorats, vam fer cap a l'Ateneu, on l'ambient era, com et pots imaginar, d'estupor barrejat amb incredulitat. Van xerrar en Josep M. Ainaud Lasarte, en Nèstor Luján i en Josep M. Castellet. El tema de la xerrada permetia l'alusió al present, però només l'Ainaud em sembla que s'hi va referir sense concretar. A la sortida, tothom tenia ganes de córrer cap a casa, no sé si a estripar papers –les centrals sindicals van canviar de lloc les llistes–, preparar les maletes o, com nosaltres, a escoltar la ràdio. Sí, la ràdio, perquè la televisió callava i feia el programa normal. Van ser unes hores d'angoixa, de neguit, de tensió. Cops de telèfon, veus crispades, alguna broma i molts nervis. La ràdio es va portar molt bé: un parell d'emissores informaven amb insistència del que havia passat al parlament de Madrid. Després, els que escoltaven en directe la votació de la investidura van explicar la sensació que havien experimentat en sentir,

en directe, l'assalt, els crits i els trets dintre l'hemicicle («hemicicle», una altra paraula que s'ha posat de moda, aquests dies...).

Més tard, no gaire, el discurs del president de la Generalitat, serà, tranquil·litzador, tot i que després s'ha sabut que havia estat gairebé un globus-sonda per forçar els esdeveniments, que cadascú aclarís la seva posició. A la televisió, per fi, van fer algun comentari. Un locutor desconegut –que va resultar ser el cap dels informatius– va explicar que els havien assaltat i impedit d'informar, però que la companyia assaltant ja era fora i que confirmaven el que passava i que més endavant transmetrien un missatge del Rei. I ja ens tens, amb la televisió engegada però sense so –van projectar *La princesa i el pirata*, un film amb en Bob Hope i la Virgínia Mayo que recordava haver vist fa més de trenta anys– i els dàtils, o sigui, els dits, fent giravoltar els comandaments de la ràdio per saltar d'una informació a l'altra. Tant o més greu que el segrest de tot el Parlament, ens semblava l'estat de setge de València. Sortosament, les altres capitals no es van aixecar, tot i que hi ha qui diu que moltes van estar a punt.

N'hi havia per passar tota la nit en blanc, però poc després de sentir el Rei, que va estar decidit i totalment respectuós amb el compliment de la Constitució, me'n vaig anar a dormir. Eren les dues de la matinada. Sóc fatalista de mena, jo, i comprenia que per més que fes o vetllés, les coses seguirien el seu curs. No vaig pensar a marxar ni amagar-me. Al cap i a la fi, sóc, només, un resistent cultural –i encara els crítics això de «cultural» ho posarien en dubte... És clar que estava convençut que si es repartien bufetades alguna o altra m'arreglegaria, però què hi podia fer? Vaig clapar d'una tirada fins que va sonar el despertador a quarts de set. La ràdio seguia funcionant. La televisió, també. No hi havia novetat. Feien un reportatge sobre Orson Welles que em va saber greu perdre'm, però calia anar a la feina.

Va ser un matí indescriptible. Algú diria «increïble», però m'imagino que te'l pots imaginar i ben creure. Ningú va donar cop. Els parlamentaris seguien segrestats. Hi havia comentaris per a tots els gustos. Un company va portar un televisor menut, menut, i vaig poder veure els primers guàrdies civils que saltaven per la finestra, gairebé en directe em penso. Quin espectacle! Tot feia pensar que el malson s'acabava.

Després, les notícies que es van anar confirmant: el setge havia acabat! Un cop a casa, aquella tarda del dimarts 24 de febrer, demà farà una set-

mana, vam veure dues, tres, quatre vegades les imatges que les càmeres televisives van recollir automàticament. Quin gran invent, la televisió! La irrupció del tinent coronel, els seus esgarips, l'entrada dels sequaços, els trets, els moviments dels parlamentaris, l'enfrontament del vicepresident del govern, el militar Gutiérrez Mellado amb el tinent coronel Tejero, els crits, els «Se sienten, coño!». Tot això és ja història, i quina història! Com ja ho seran, també, algunes frases. La primera, la que he reproduït ara mateix. L'altra, la que en Pujol va explicar que li havia dit el Rei: «Tranquil, Jordi, tranquil...!». Em penso que serà gairebé tan famosa com el «Ja sóc aquí!» d'en Tarradellas. Divendres, a les set, hi va haver una manifestació de solidaritat amb la democràcia: els grups més divertits van usar-la en pla irònic. Deien: «Tranquil, Jordi, tranquil!/És la Guàrdia Civil!». Com també cantaven: «Aquí no pasa nada! Todos al suelo!».

Què et podria explicar més, de tots aquests dies? Els altres diaris ja ho han explicat tot. Hi ha especulacions per a tots els gustos i, sobretot, una sensació terrible d'impotència, de saber que, si hi ha algú que s'ho proposa, tot l'edifici s'enfonsa. Hi ha un article a l'*Avui* d'ahir, d'en Jaume Sobrequés, el senador socialista, en el qual l'home passa revista a tot el que vam estar a punt de perdre si el cop hagués tingut èxit: realment, és escruixidor. I és una lliçó per a aquells que segueixen afirmant que res no ha canviat. Ha canviat poc, és clar, però ha canviat. La mateixa actitud del Rei i dels generals que li van fer costat em sembla força positiva. Tot plegat també hauria de servir perquè els polítics s'adonessin del que els pot passar d'un moment a l'altre. Els socialistes repeteixen una i mil vegades el seu oferiment per a un govern de coalició, o de defensa nacional. Però el partit que mana no en vol fer cas.

Després de tot això hi ha una cosa que ha quedat molt clara si ens atenem al possibilisme: qui hem de triar entre els que hi ha i els que podrien venir? És clar que això és amagar el cap sota l'ala, però no hi ha més cera que la que crema, que diuen. La filla d'uns amics meus, aquests dies, s'ha fet un embolic polític i no para de preguntar: «Però, no havíem quedat que era en Suárez, el dolent?». La nena té nou anys, saps?

Reprenç la carta el dia 3, o sigui dimarts. Òndia, tu, sembla que cada setmana hem de començar amb l'ai al cor. Ara resulta que diumenge a la nit, de matinada, acabat el partit de futbol de can Barça, uns elements van segrestar en Quini, que és el davanter centre de l'equip. Ja pots comptar

com estan, les coses! Els diaris no paren, ni les ràdios, ni la televisió. I la gent! Aquest any que el Barça tenia l'oportunitat de quedar campió, i ara trenquen els nervis de l'equip la mateixa setmana del partit decisiu que han de jugar diumenge a Madrid contra l'Atlètic!

No costaria res, ara, muntar tot un seguit de filosofies sobre la precarietat de l'èxit personal en la societat de consum, i de com els ídols atreuen l'embadaliment de les masses i, també, l'atenció d'aquells que sempre se'n pensen una per viure amb l'esquena dreta, però suposo que m'agrairàs que t'ho estalvii. Però el lamentable és que, a partir d'ara, cada futbolista haurà de portar un guardaespalles i això encarrirà les entrades i estimularà l'increment d'inflació, i... Bé, tot plegat, una conya. Recordo un film –ara no recordo si d'en Vadim o d'un altre director de la *nouvelle vague*– que es deia *Vida privada*, en el qual la Brigitte Bardot no podia ni tan sols sortir al balcó perquè els periodistes no la deixaven tranquil·la ni un segon. No hi ha mesura, en aquest model de societat. Però penso que una miqueta d'èxit no aniria malament. T'imagines que en el teu proper viatge, quan anassis pel carrer, a cada cantonada hi hagués un parell o tres de persones que t'assenyalessin amb el dit i diguessin, lleugerament despistats: «mira: és en Jordi Miller, el traductor de l'Henry Arbonès!»

Deixem-nos de catastrofismes, temps hi haurà per tornar-hi!

Va venir-me a veure la teva tia. Li vaig dir que tornés a embutxacar-se els seus calerons i que ja ens arreglaríem tu i jo per la via administrativa, o sigui, que m'ho cobraré dels drets d'«El Conte del Diumenge», si és que ens arriben a pagar alguna cosa, que m'imagino que sí, ja que el Vicent Franch és una persona seriosa. Em penso que el veuré aviat a l'assemblea reglamentària de l'Associació d'Escriptors que hi haurà a finals de mes.

T'agraeixo els comentaris que fas a les meves novel·les. Tal com imaginava, la publicació de l'una i la reedició de l'altra no han fet girar l'agulla d'imant devers la meva persona. És més, i ho lamento sincerament, em temo que tots dos editors s'hi picaran els dits. D'*Els orangutans* m'ha arribat una liquidació amb quatre-cents volums venuts... Tot un rècord! És clar que no s'han gastat ni un ral en publicitat. És clar que no han fet cap tiberi a la premsa per presentar-me com una mena de salvador de la nostra literatura. És clar que no han subornat els jurats del premi Nobel perquè em sigui atorgat aquest any. Ara, sense bromes, el que es veu molt clar és que hi ha col·leccions que funcionen i d'altres que no i que, en algunes

ocasions, sona la flauta per casualitat. Els meus llibres per a nois i noies se segueixen venent força bé. La Galera n'ha venuts gairebé dotze mil, repartits, és clar, entre tots els títols que hi tinc. N'hi ha un –*La colla dels deu*– que es va publicar l'any 1969, i que ara és a la quarta edició, del qual se n'han venut 2.272 aquest 1980. Ja sé que tot això són xifres de fer riure al costat de les liquidacions editorials de debò que es fan en els països normals, però entre nosaltres no deixa de ser esperançador que d'un llibre publicat fa dotze anys encara en surtin tants. I el secret és que la col·lecció s'ha introduït a les escoles, i que els mateixos vaillets se'ls recomanen els uns als altres.

El nostre amic Pedrolo, per exemple, és a punt de vendre l'exemplar cent mil –sí, he escrit 100.000!– d'*El mecanoscrit del segon origen*. En canvi, m'agradaria saber quants n'ha venut de *Procés de contradicció suficient*. I són dos llibres que no admeten comparacions, oi?

No seria mala idea introduir-te a la Conselleria de Cultura! Home, hi tens bons amics, pel que sembla! Tant en Max Cahner com l'Albert Manent són dels qui hi tallen el bacallà. En Max és una persona més aviat enigmàtica. Un gran treballador i amb idees molt concretes del que vol fer. Aquí, ara, entre nosaltres, passa una cosa curiosa, trista i, segurament, que molt normal. Tothom es veu en el lloc del Conseller de Cultura, i tothom sap les prioritats que cal atendre. Però aquestes no coincideixen gairebé en cap dels casos, de tan fotut que està tot i de tantes coses que estan endarrerides i que s'aguanten amb pines. En Max Cahner té la idea de crear una col·lecció bàsica de cultura que no ha estat ben vista per gairebé ningú. Comprens la posició dels editors. Comprens, sobretot, la dels escriptors, als quals se'ns oferirà fer alguna de les traduccions, quan el que caldria és, segurament, ajudar a projectar l'obra pròpia. Però també comprens que la Conselleria creu que la necessitem com el pa que mengem, aquesta col·lecció...! La que ha estat un èxit és la que ha patrocinat la Caixa on treballa i ha editat Edicions 62. Té uns deu mil subscriptors i s'han fet alguns tiratges de més de trenta mil exemplars. I ara en preparen una que es dirà «Les Millors Obres de la Literatura Universal», que pot tenir tant o més èxit.

Tornant a la Conselleria, t'he de dir que aquests dies, arran de les Jornades del Llibre Infantil, hi he estat molt en contacte. Hi ha un ambient molt cordial i hi entro com si fos a casa. En cap moment he ensopegat

amb l'encarcament d'uns funcionaris tradicionals! Però no tenen camàlics, i això és lamentable, perquè els mateixos que hem organitzat les Jornades n'hem hagut de fer massa sovint. Amb tot, el resultat ha estat ben positiu i els dies que han durat –del 6 al 12 de febrer– ens hem divertit bastant. Ara, però, em convé plegar perquè entre una cosa i altra no tinc temps de fer ni tan sols dues ratlles pel meu compte. És més, aquests dies he entrat en contacte amb mestres i bibliotecaris i ara m'he carregat ja una pila de compromisos de fer xerrades i col·loquis a diferents llocs del país. I tot recau sobre els mateixos, perquè n'hi ha alguns que no volen saber res d'una vida d'anar amunt i avall. En Josep Albanell ara està fora de circulació, perquè aquests darrers temps li ha donat per ser pare de família i això l'omple de feina, i en Joan Barceló, que ens va deixar fa mig any. Tots dos eren autèntics activistes i s'hi podia comptar sempre.

Vaig llegir fa una temporada el llibre –un dels llibres– que em recomanes d'en Neruda. *Confieso que he vivido* és un gran llibre de memòries i el seu autor un poeta i, sobretot, un home total. Per cert, que cada dia lleigeixo menys. El darrer llibre que m'he empassat ha estat *La Regina de la Pobra de les fembres peccadrius*, d'en Ferran Cremades i Arlandis. És un text potser excessivament llarg, però d'un gran valor de recreació. No sé si dic alguna heretgia, perquè no puc recórrer al comentari dels nostres crítics –els millors del món, és clar– ja que encara no s'han dignat a ocupar-se'n –com no acostumen a ocupar-se d'un text que no faci pudor de resclosit–, però el cas és que el llibre de referència està escrit en català actual però de manera que faci la impressió que és medieval. Si més no, aquesta és la sensació que m'ha fet. Hi ha un esforç extraordinari de llenguatge al servei, potser, d'una anècdota mínima. D'aquí ve que pensi que és massa llarg.

Ara he començat *L'hora violeta*, de Montserrat Roig, que té una entrada molt bona. La meva dona, que ja l'ha enllestit, el troba molt interessant i d'una gran sinceritat. És, segons m'han dit, una mena d'estriptis interior i, també, una mica exterior i tot. No sé, tot just començo... Un altre llibre que em va fer força impressió és *Amic amat*, de Joana Escobedo. És una mossa molt callada, molt intel·ligent, que inspira confiança, i molt intel·lectual. La Joana ha viscut sempre en un món de llibres i de pensament, i això vessa en les seves obres. En aquesta que et dic, hi ha un personatge fora de sèrie, la Maria, que em sembla tot un encert.

Després del llibre de la Roig, li tocarà el torn a la Carme Riera. Què et sembla aquest esclat de literatura femenina? Potser ja te n'he fet cinc cèntims en alguna altra ocasió, però he entrat en contacte amb un món apassionat a partir de Marilyn French, Mary McCarthy, Doris Lessing, Lilien Helpman... I la Rosa hi afegiria, però, en primer lloc, la Virginia Woolf. Se l'està empassant tota d'una tirada: els llibres, les biografies, els comentaris. A mi em fa por d'enfrontar-m'hi perquè temo que m'arplegui també pel ganyot i ja no em pugui dedicar a cap altra cosa. Ho deixaré per a quan em jubili...

Ara, adéu, Jordi. Una abraçada i records per a la Isabel,

Joaquim Carbó

Bernal, 19 de març de 1981

Estimat Joaquim,

Tot aclarit! Acabo de rebre la teva i veig que el retard no era degut que t'estiguessis rasant el nas, sinó que et feien pensar com un negre.

Sí, noi, quina sotragada, el *tejerazo*, eh? Segurament si hagués estat aquí se m'hauria encongit i arrugat el melic i se m'haurien posat els dallonses per corbata, però t'asseguro que quan em vaig assabentar del que passava, em vaig quedar com si se m'hagués escolat tota la sang del cos. Resulta que la Isabel i jo ens estàvem, aquells dies, a San Bernardo, que és un poblet de la costa atlàntica on una germana de la meua muller hi té una caseta, un dúplex, en diuen, i ens havia invitat a passar-hi una setmana. Vet aquí, doncs, que estàvem vivint uns dies d'una beatífica tranquil·litat, tot acumulant iode i torrant-nos al sol com llangardaixos, amb la ment en blanc i el propòsit de no llegir diaris ni mirar televisió ni escoltar la ràdio, si no era música, quan justament, mentre buscava una emissora en el transistor que passés un programa de música clàssica, pesco la veu d'un comentarista que deia: «...el golpe militar en España...». Em vaig quedar de pedra i vaig exclamar: «Ja la ballem!». Com pots suposar, els dies que ens quedaven d'estiueig, malgrat el sol espaterrant que va fer, foren com si uns núvols negres i espessos no me'l deixessin veure. I malgrat les paraules assossegadores del Rei, «Tranquil, Jordi, tranquil», adreçades a en Jordi Pujol, jo, en Jordi Arbonès, no vaig quedar-m'hi gens, de tranquil. Pel meu cap van passar raudament tota una allau de pensaments molt similars als que exposa en Sobrequés a l'article que m'has enviat. De retorn a Buenos Aires, encara vaig poder veure per televisió el material fílmic que vosaltres coneixeu (àdhuc el Rei dient el seu missatge), ben amanit amb els comentaris dels lacais llepaculs del «cuiram indocte», als quals se'ls feia la boca aigua davant la perspectiva que la «madre patria» tornés a quedar ben protegida pels «gossos guardians» i deixés de córrer el perill de restar «rota» pels separatismes, etc., etc. N'hi va haver un que va arribar a dir per un canal de televisió que no era qüestió de fer-ne una idolatria, de la democràcia, i que no hi feia res que a Espanya hi hagués un règim feixista o nazi, sempre que continués essent «una, grande y libre»! Ja es veu quina mena d'idolatria professava ell! De manera que ja et pots

imaginar la bilis que m'he hagut d'empassar. En fi, aquesta batzegada ja ha passat, però dubto que la mar s'aquieti definitivament...

Em sembla que vas fer mal fet de no acceptar els calés que et va dur la meva tia, oi més quan ja t'hauria hagut de pagar la quota d'enguany. Esperem, doncs, que el projecte d'en Franch tiri endavant i que ens llenci algunes beces (s'escriu així?). Altrament, ja passarem comptes un dia o altre.

Sí, per un cantó, resulta encoratjador de veure que de certs llibres se'n venen quantitats respectables, però, per l'altre, és decebedor que les xifres no arribin ni al miler. Però encara és més fotut que l'editor et faci, tot passant, un comentari com el que m'ha fet en Cendrós en enviar-me la liquidació de *Pedrolo contra els límits*, del qual, en nou mesos, se'n van vendre prop de set-cents, tot i que l'única campanya publicitària que va fer fou posar-lo a la llista dels «dotze» del mes d'abril. Aleshores, sense més ni més, m'etziba que d'aquí a un parell de mesos els haurà de liquidar, donant-los a un llibreter de vell, si és que en troba un que els vulgui. A part de semblar-me insultant el to, es tracta d'una cosa que no pot fer, segons el contracte, fins al cap de dos anys de la publicació del llibre. Jo voldria saber, però, quants títols no deu tenir al dipòsit dels quals no en deu haver venut ni la meitat del meu en un lapse semblant i no per això els ha donat al drapaire. Ara, mira, ni tan sols m'he pres la molèstia de contestar-li. Devia tenir un mal moment, perquè, la veritat sigui dita, sempre hem mantingut un tracte cordial. Però són aquelles coses que t'emprenyen i et fan venir ganes d'engegar la ploma a la merda.

Quant al que dius de les liquidacions que es fan als països normals, et puc assegurar que no pas a tot arreu són tan extraordinàries com tot això. No sé si l'Argentina es pot considerar un país normal, en el sentit que tu ho dius, però, si més no, ha tingut sempre un públic lector i la indústria editorial ha estat força important. Doncs bé, tot i això, a l'editorial on treballa tenim llibres d'autors de prestigi dins el país dels quals no se n'ha venut ni la meitat que del meu en tot un any. I pensa que som vint-i-cinc milions d'habitants!

Pel que em dius del projecte de la Conselleria de Cultura i de la Caixa, sembla que hi haurà feina de traducció a dojo. M'agradaria saber per quins canals s'acondueix tot això, car ja fa una pila de temps que no tradueixo al català i m'agradaria fer alguna cosa: tinc por que no se'm roveli l'èina.

Potser guiat per l'entusiasme de la teva muller per la Virginia Woolf, vaig anar a parar davant els dos volums de la biografia de Quentin Bell en una llibreria que s'especialitza en obres en anglès, i no vaig poder resistir la temptació de comprar-los. També vaig quedar-me un volum que aplega la selecció de cartes de James Joyce.

No hi ha dubte que la distància que em separa del terror em fot la punyeta en moltes coses, i una d'elles és la dificultat per aconseguir llibres catalans, per la qual cosa estic força endarrerit en la lectura de les obres de la darrera fornada d'escriptors i, sobretot, d'escriptores. Els teus comentaris em serviran de pauta a l'hora que decideixi posar-me al dia.

Això que dius respecte a deixar certes lectures per a quan et jubilis, m'ha fet recordar que mentre érem la Isabel i jo a San Bernardo, ben reposadets, lluny de les bregues diàries per poder pujar als trens farcits de gent, i de la contaminació urbana, vam estar pensant que, un cop hàgim «collocat» els nanos i hàgim passat a la «classe passiva», si no podem tornar a Catalunya, ens vendrem la casa de Bernal i ens en comprarem una vora el mar, en un indret solitari, on puguem dedicar-nos a viure realment, és a dir, escriure una mica, llegir, escoltar música, anar a pescar, passejar descalços per la sorra tot deixant que les ones ens llepin els peus, que el vent ens acaroni el rostre i el sol ens amoreseixi els cabells, i, si ens queden forces, fer-nos una mica l'amor... i els moros que els mati Ahà!

Caps per lligar:

No em dius com vas conèixer l'Antoni Jaume.

Ni si coneixes en Joan Agut, i, en aquest cas, a sant de què.

Malgrat que aquesta no m'ha sortit gaire llarga, plego, perquè ja hem estat massa temps sense comunicar-nos.

Records per als teus, i tu rep una abraçada d'aquest pobre sassari.

Jordi Arbonès

Barcelona, 3 de maig de 1981

Estimat amic,

Han passat molts de dies d'ençà que vaig rebre la teva darrera carta. Lamento que el ritme comunicatiu hagi minvat i, encara més, que sigui per culpa meva, però em penso que pel que t'explicaré te'n podràs fer ben bé càrrec.

Per no deixar més caps sense lligar, rellegeixo ara el teu paper i passo de seguida a contestar preguntes relacionades amb gent que hem conegut. Primer, l'Antoni Jaume va ser el meu primer mestre de català. Un mestre que em va durar molt poc perquè va desaparèixer per causes que no et podria precisar bé i que segurament tu deus saber molt millor que jo: o el van desterrar o va estar malalt. Devia ser l'any 51, potser. A través d'uns amics de les sardanes –en Josep Tremoleda, en Manuel Cardena, l'Anna M. Pàmies...– vaig assistir a unes classes a l'estudi del pintor Créixams fins que un dia vam trobar la porta tancada i barrada amb un enorme cadenat: el nostre pintor s'havia escagarrinat. I n'hi havia per escagarrinar-se, ja que allò, de dia en dia, prenia tot l'aire d'una acadèmia normal. L'únic que no ho era, de normal, era la matèria que s'hi estudiava: una llengua condemnada a mort per un govern fort com mai. Després, els mateixos organitzadors van iniciar un període de transhumància. Recordo que vaig seguir –ara ja sense l'Antoni Jaume–, unes classes en una escola ben establerta de la rambla de Catalunya, en un club de la Diagonal i, finalment, en el local del carrer de Fivaller on hi havia l'esbart Verdaguer. Tot això en molt poc temps, uns mesos, potser. Les classes, llavors, les feia el senyor Balot, un vellet eixerit com un gínjol que havia estat força popular abans de la guerra –això algú ens ho va explicar– quan feia classes de català per ràdio –com ara en Xavier Bru de Sala, el poeta– en uns programes d'en Toreski i en Míliu.

Segon, en Joan Agut. El vaig conèixer fa també molts anys, quan em sembla que havia mort la seva mare i encara tenia una parada de peix, a la Boqueria. El noi no tenia la panxa que té ara, naturalment, però ja disposava de certa corpulència. Anava sempre –devia ser l'hivern, és clar– amb una bufanda i una americana que li anava una mica curta. Aquest és el meu record més llunyà. Em sembla que era tímid i que no s'acabava

de treure les paraules de la boca... Quin canvi, renoi! Ara té tot l'aspecte d'un potentat i meravella el seu aplom i seguretat en el món dels negocis –editorials, sempre. Em sembla recordar que quan es va polir la parada de peix va muntar la llibreria Signe –en el bateig de la qual va participar el meu amic Albert Jané– i que després se'n va anar a França una temporada. O va ser a l'inrevés, que primer se'n va anar a França i després va muntar la llibreria? El cas és que després d'haver liquidat la llibreria –que avui encara existeix, i té uns aparadors que fan molt de goig– va anar a parar a l'editorial Bruguera, on va muntar un tinglado que Déu n'hi do. Hi va anar per les bones, amb tota la cara, a oferir-los de publicar en català. Em penso que no se l'acabaven de creure, però després d'unes converses el van deixar fer. D'aquí procedeixen els «Quaderns de Cultura» que van tenir tanta acceptació i, sobretot, la monumental *Història de la premsa catalana*, obra del tàndem Tasis/Torrent. Amb motiu de la publicació d'aquest llibre, recordo l'homenatge que es va tributar a Rafael Tasis a la torre de Sant Sebastià, a la Barceloneta, en un sopar memorable on l'homenatjat va parlar públicament per primera vegada, després de tants anys, del president Lluís Companys. Ho puc assegurar, perquè jo hi era. I recordo com l'Agut ens va explicar, després, que havia hagut de tranquil·litzar el delegat governatiu, molt exaltat per aquella relliscada. Era ja l'any 1966. En feia, per tant, vint-i-set que s'havia acabat la guerra... Pocs dies després moria Rafael Tasis a París, on havia anat a participar en l'homenatge a uns exiliats, em sembla. Coneixes el poema que li va dedicar, llavors, Pere Quart, que comença així: «Te n'has anat a la francesa/–des de París–,/de sobte, Rafael»? Després, l'Agut va ocupar llocs de més responsabilitat a can Bruguera: va anar a Madrid, i a l'Argentina –us vau trobar, oi, a Buenos Aires? I, de llavors ençà, ha estat conseller delegat a *El Correo Catalán* quan el va comprar –*El Correo*, s'entén– en Jordi Pujol; a Dopesa, del Grup Mundo; a Edhasa, i, ara, finalment, és el gerent d'una nova empresa editorial, Barcanova, que es vol dedicar al llibre d'ensenyament, en català i en castellà, que encara no ha publicat cap llibre, però que ja en té una pila de preparats. Crec que n'hi ha uns quants a punt de sortir. Quatre, de lectura per a la primera etapa de l'ensenyament bàsic, contenen quatre minicontes meus que he escrit per encàrrec d'un dels coordinadors de l'editorial, el pedagog Ramon Besora, de l'escola El Puig, d'Esparreguera, que és un dels mestres que més s'ha distingit per la traça de fer llegir els vaillets. En

són una mostra els llibres que ha publicat al Mall: *Primavera*, *Rel·lotge de pagès*... Sé més coses de l'Agut, és clar. Es va casar amb una filla d'en Ferran Canyameres, l'autor, entre altres coses, d'aquell –per a mi– lamentable *El gran sapastre* que va dedicar a Joan Puig i Ferrer. Quina història, la d'aquests dos homes! En llegir això del sapastre, en lloc de fer-me indignar contra en Puig, em va semblar un text baix de sostre, ridícul, que més aviat enaltia la figura d'aquell a qui volia ensorrar. Però em va moure la curiositat i me les va fer emprendre amb un dels volums d'en Puig i Ferrer de la sèrie *El pelegrí apassionat*, amb els quals no m'atrevia a enfrontar-me atesa llur densitat. Així, vaig empassar-me *La traïció d'en Lllaneras* i vaig quedar decebut. Si literàriament era molt superior al pamflet d'en Canyameres, l'autor se'm va fer molt petit en l'aspecte humà. L'autor i la major part de tots els nostres prohoms que van viure un exili prou daurat a França, entre ells, naturalment, en Josep Tarradellas i en Ventura Gassol...

En un sobre a part t'enviaré una pila de retalls de la premsa d'aquí. Per cert que, si ho trobo, hi inclouré l'anunci que el teu amic Cendrós va fer publicar com a propaganda de les *Memòries polítiques* d'en Puig i Ferrer. En Tarradellas hi queda com un drap brut. Això em sembla que justifica les tensions entre l'expresident i la gent d'Òmnium: els devia trobar massa de dretes, des de l'exili, o els retreia –a en Cendrós en particular, és clar– la publicació de les obres d'en Puig. El cas és que s'havia comentat molt l'absència del President als sopars de Santa Llúcia dels premis literaris catalans, quan l'home no es feia l'estret a l'hora d'assistir als Destino i Planeta, de tota una altra significació. Un dels motius, sembla, doncs, que era no ensopegar-se amb en Cendrós. Pot ser, això? Quines coses! Mira, ara no trobo el text de la cèlebre carta d'en Tarradellas, però si el recupero te la faré arribar. Ara resulta que tots els nostres mals provenen de les injustícies amb què en aquests moments estem sotmetent els pobres castellans que tenen la dissort de viure entre nosaltres. Això seria còmic si no fes plorar! És fer el joc al manifest dels dos mil tres-cents pretesos intel·lectuals castellans que conviuen entre nosaltres i que se senten tan i tan marginats –pitjor que els *chicanos* als EUA ha dit un...!

Me'n vaig una mica d'una cosa a l'altra, però hi ha tant i tant per dir i comentar, que no puc entrar en profunditat –si és que en sóc capaç– en cap d'aquests camps. Fa uns dies que pensava escriure una mena d'arti-

cle que s'hauria de dir «Catalunya endins». Era abans que en Tarradellas escrivís la carta. El tema, segurament seria el mateix, però el sentit seria molt diferent. A mi, el que em fa l'efecte que ens perjudica més és l'intent de projecció exterior, de fer el fatxenda de la nostra política. Així, sembla que a la resta de l'estat els treu de polleguera que en Jordi Pujol vagi a Roma a veure el Papa i li demani que, si passa per Barcelona, ens digui unes paraules en català. O que assisteixi a París, com a figura de la política internacional, a unes setmanes catalanes... Tot això desencadena un seguit de comentaris i de repressions terribles. A París, sembla –i això no ens ho ha dit ningú prou clarament– que els funcionaris espanyols van intentar tapar qualsevol rastre de catalanitat d'aquella Setmana Catalana. Es pot arribar a entendre, això? A mi, que el Papa ens digui, en català après cinc minuts abans, que hem de ser bons minyons, me la porta fluixa. I que a l'estranger se'ns consideri, mentre a l'interior seguim com estem, tant me fot. El que cal és la reconstrucció nacional, pacient, tenaç, feta de la suma d'esforços individuals i col·lectius. Que no sigui lluita, que no sigui espectacular, m'és igual. Per això crec en una etapa sorda, poc vistosa, de treball interior. Sobretot, de cara a l'escola. Però els polítics, en qualsevol de les seves manifestacions, conscientment o no, fan electoralisme. I, aquí, el gran públic, com potser a tot arreu, sembla necessitar figures, èxits espectaculars, títols, quan jo crec que ens fan falta escoles. Un grup escolar bo, amb mestres ben preparats, és un punt a favor del futur. I, tal com estan les coses, em penso que és l'únic camí, i així i tot, el treball és llarg i molt penós.

Fa molts pocs dies, dilluns, precisament, vaig anar a xerrar en una escola de Cornellà, els mestres de la qual són catalans majoritàriament. El primer que em van preguntar alguns d'aquells vaillets va ser si els parlaria en català, car tenen dificultats de comprensió. I és que viuen en barris immensos on trobar algú que parli en català és buscar una agulla en un paller. Quan surten de l'escola no senten en cap moment la necessitat de saber-lo, el català, sobretot mentre viuen al barri. I són vaillets ben disposats, no hi tenien res en contra, llevat de la dificultat de comprensió: «Hable despacio, por favor», em deien. Aquesta és la batalla que s'ha de guanyar: oferir-los millors escoles, més barates, amb un ensenyament engrescador. En molts pobles o en d'altres barris, el problema no és tan greu. A Castellterçol, per exemple, els vaillets s'integren sense

adonar-se'n: l'ambient en general és català i a l'escola i al carrer el senten parlar. Aviat, ells també, adquireixen l'accent del Vallès, tan dolç i melòdic. Però, què es pot fer a Cornellà? I a l'Hospitalet, i a Sant Vicenç dels Horts, i a Sant Adrià, i al Polígon Canyelles...? És fàcil atacar els partits d'esquerres –els parlamentaris, vull dir– d'oferir moltes concessions de cara als vots, però se'm posa la pell de gallina només de pensar en uns partits purament espanyols, de caire lerrouxista, situats en aquells barris. La nostra lluita comença i acaba a l'escola, n'estic convençut. S'hi ha d'abocar el bo i millor dels nostres efectius. I s'ha de tenir paciència. Alguns grups molt radicals tant pel catalanisme com per l'esquerranisme sembla que ho veuen molt clar, tot això, però quan topen amb la realitat s'han de fer enrere. Un amic meu, professor de català en un institut d'un d'aquests guetos, va haver de plegar perquè no se'n sortia. En una ocasió va anar a mastegots i tot, en plena classe, amb un dels seus alumnes. I així no es pot arreglar res. Com podem guanyar-nos la voluntat de tota aquesta gent si entre nosaltres, a la família, entre els amics, som conscients de tantes i tantes desercions i claudicacions? Per tant, crec que hem d'estrènyer els rengles, recuperar la catalanització dels que ho som per naturalesa i oferir als altres alguna cosa a canvi de la integració. I aquesta cosa només la podem oferir als més petits: una escola progressista, gratuïta i engrescadora. I, així i tot, en tenim per anys, per molts anys!

Deixa'm que et faci cinc cèntims de les meves activitats aquests darrers temps. T'envio un parell de retalls de sengles entrevistes que m'han fet a *El Correo Catalán* i a *l'Avui*. M'adono que he de canviar de repertori perquè en repeteixo molt. Quan només tenia l'oportunitat d'explicar-me un cop cada dos anys, la cosa no tenia importància, però ara cal mesurar bé les paraules. També he participat en algunes xerrades radiofòniques i, dos dies abans de la festa del llibre, el 21 d'abril, vaig estar vint minuts en directe en una taula rodona a la televisió, en companyia de la Maria Antònia Oliver i el doctor Joaquim Molas. Em feia força por, sobretot perquè era en directe, però la traça de la noia que ho va manegar tot, la Núria Ribó, va fer que llisqués la conversa com una seda. L'estona se'ns va fer curta i tot. Després, en acabar, vam discutir una bona estona més sota els porxos dels estudis de Miramar. Els punts de vista d'en Molas i la Maria Antònia i jo eren prou diferents. Un dia en parlarem, si vols. En Molas, com és natural, pensa en una literatura erudita. Ell és un savi i li agra-

daria poder oferir als altres savis de tots el països del món una sèrie de la categoria d'un Carles Riba, posem per cas. I no pensa, em sembla, que als lectors dels altres països del món no és, precisament, això el que els interessa, sinó altres productes més de consum. En tot hi ha una actitud de justificació. En Molas lamenta haver-se de justificar a l'hora d'oferir els nostres productes. Això ja li passava a en Maragall quan, en les cèlebres sessions del Laberint d'Horta, s'omplia de joia en oferir a la burgesia contemporània unes obres que els descobrien que «el català, aplicat a grans coses, no era ordinari». Veus, amb els nostres intel·lectuals passa el mateix que amb els polítics: sempre volen ensenyar coses als estrangers. I a mi, avui, em sembla que el que cal és que les sapiguem nosaltres mateixos. Si en Calders ven quaranta mil llibres de contes, o en Pedroló cent mil mecanoscrits, m'omple molt més de joia que no pas que a la universitat de Berkeley un professor escrigui un article sobre un poeta hermètic que aquí només estimen quatre universitaris. I sé que potser no és ben bé això, que jo també em deixo endur per la passió, i que s'hauria de matisar molt més, però que en substància és així. Bé, ja m'ho discutiràs i en tornarem a parlar.

Mira, ara llegeixo vint-i-cinc novel·les –l'una darrere l'altra– que s'han presentat al premi que per a inèdits ha convocat l'editorial Pòrtic. Entre les que em semblen més destacables de les que he llegit fins ara n'hi ha una l'autor de la qual és Rafael Tasis, un fill del Tasis a què m'he referit abans, curiós, oi? Tot això, com pots comptar, em dóna molta feina. Això, i d'altres coses, com la presentació dels llibres de La Galera, que es va fer en tres sessions a locals diferents: a Sant Medir (la Bordeta), al CIC (Via Augusta) i al Foment Martinenc, davant d'una munió de nois i noies d'una cinquantena d'escoles. Hi van participar en Josep Albanell –guanyador del Folch i Torres d'enguany amb un llibre sensacional que es diu *En Patancràs Xinxolaina*, del qual he escrit el pròleg–, la M. Àngels Gardella –finalista–, el dibuixant Joan A. Poch, en Josep Vallverdú i d'altres, segons el dia. Jo hi anava en representació d'en Joan Barceló, ja que La Galera ha publicat dues novel·les seves, *Estimada gallina* i *El somni ha obert una porta*, que va deixar enllestides abans de morir, i que hem repescat gràcies al seu germà Damià. Un dia n'haurem de parlar, també, d'aquest personatge. Ara s'ha posat a escriure i acabo de llegir una novel·la prou interessant –sense ofici, encara– que ha presentat al concurs dels inèdits. També he

estat a Reus a parlar de revistes infantils. I he llegit els treballs d'un concurs del barri, organitzat per l'Ajuntament. I he estat reelegit tresorer de l'Associació d'Escriptors. I he hagut de dir que no a moltes altres coses a les quals m'ha estat impossible d'acudir.

T'envio, també, un paper de la gent d'«El Conte del Diumenge». Què fem, en el teu cas? De moment, m'envien a casa un exemplar de cada número per a tu. Te'ls guardo? Te'ls faig enviar per ells? Te'ls envio jo mateix? Acceptes que la collecció sigui una part del pagament?

I ara plego. Són dos quarts d'una del migdia i la Rosa i jo ens n'anem al cinema. Quan torni te'n faré cinc cèntims. Comença una d'aquelles diades boges dels diumenges barcelonins!

És la tarda de dilluns. Ahir vaig veure *Con amor y con humor*, una pel·lícula americana tendra, una comedieta entre polis –homes i dones– l'únic atractiu de la qual era que començava a un quart de dues de la tarda, que era, exactament, l'hora que la Rosa i jo podíem ser al cinema. En aquest cas vam tenir sort perquè la pel·lícula, tot i no ser res de l'altre món, era divertida i simpàtica. A la sortida del Publi vam entrar en el *self-service* del Drugstore i vam dinar bé, de pressa i barat, per, tot seguit, visitar la llibreria, comprar un llibret i marxar a tota màquina passeig de Gràcia amunt fins al cinema Casablanca –són dues saletes molt petites que encara no fa un any que han obert les portes–, on vam assistir a la projecció de *La muerte en directo*, un film angoixant, que mostra els excessos d'un periodisme televisiu sense escrúpols: una cadena de televisió adquireix els drets de retransmetre les darreres hores d'una dona –la Romy Schneider– que creu que ha de morir de malaltia. Em va agradar molt. Com també m'havia agradat un film de Joseph Losey sobre l'òpera *Don Giovanni*, de Mozart, que vaig veure divendres passat, que dura tres hores i està filmada en uns castells o palaus, millor dit, que l'arquitecte Palladio va construir a Vicenza. És un espectacle extraordinari de color, moviment i, és clar, música. A la Rosa i a mi ens va interessar encara més perquè ens els sabíem de memòria, els palaus d'en Palladio: en Maurici hi va ser fa un parell d'estius, a Vicenza, expressament per visitar-los i retratar-los de cap a peus, perquè així els ho havien recomanat a l'escola d'arquitectura. Aquest mateix divendres vaig veure, també, *Maravillas*, una pel·lícula espanyola d'un director que em sembla que es diu Guitérrez

Aragón, no sé si Manuel o Fernando, que em va semblar molt interessant, ja que crea d'immediat un ambient que, si hi entres, t'inquieta i t'atreu de mala manera. És el mateix director d'una altra pel·lícula que es deia *El corazón del bosque* que m'havia interessat molt. Feia un mes que no hi anàvem al cinema, la Rosa i jo, i entre la festa de l'1 de maig i ahir, diumenge, ens hem posat gairebé al corrent de la cartellera barcelonina.

I em sembla que plego. Què més t'hauria d'explicar? Ah, sí! Que el dia del llibre va ser trist per culpa de l'aigua que va caure sense parar. Malgrat tot, l'Ajuntament havia muntat un escenari en plena plaça de Catalunya pel qual van desfil·lar cantants i taules rodones d'escriptors. Malgrat el temps, els badocs van aguantar estoicament la pluja...

Ei! Si la Isabel i tu us arribeu a instal·lar a la vora del mar, a l'hora de la jubilació, valdria la pena que us recordéssiu dels amics i ens convidéssiu a fer-vos una visita... Una abraçada per a tots dos,

Joaquim Carbó

Bernal, 26 de maig de 1981

Estimat Joaquim,

Home, a mi també em sap greu que les teves lletres siguin tan esparses, però què hi farem si t'has begut l'enteniment? Vols dir que no en fas un gra massa? Mira que tota aquesta activitat pot arribar a tenir conseqüències greus, eh? Un dia, quan menys t'ho esperes, el cor fot un pet com una gla, i ja has begut oli, tu! En fi, pensa que encara hem de moure molta brega, i que heu de venir, tu i la teva muller, a passar una temporadeta vora el mar i tot això...

Ja sabia jo que, arran de la reedició d'*Els orangutans* i la publicació d'*El setè filtre*, pujaries rabent devers el cel reservat per als déus, i el teu nom brillaria al firmament com un estel amb llum pròpia. I ja ho veus: entrevistes als diaris a dojo, a la ràdio, participació en programes televisius, xerrades públiques, integració de jurats literaris... Que consti que t'ho havia pronosticat. Felicitacions!

Encara no he pogut llegir la carta famosa d'en Tarradellas, però ja me l'han comentada i no m'ha causat cap sorpresa. La visió que tenim d'aquest personatge els qui vivim a fora de fa tants anys és molt distinta de la que tenen la majoria de la gent de l'interior. Has de pensar que aquest senyor pels Jocs Florals de Perpinyà va tenir la barra de denunciar els integrants del consistori a les autoritats franceses. La cosa va anar més o menys així: l'any anterior, els Jocs van tenir lloc a l'Alguer, i segons que sembla, en Domènec de Bellmunt (el senyor Pallarola) es pensava que havia de guanyar un premi. Com que no el va guanyar, va publicar una sèrie de notes a *Mai no Morirem*, una publicació que surt a Angulema (França) bescantant alguns membres del jurat. Els articles foren replicats per en Tasis i en Ferran Soldevila. L'any següent, a Perpinyà, el nomenen integrant del consistori, però, arran del que havia passat l'any anterior, els altres membres hi posaren objeccions, de tal manera que l'home va haver de plegar. Aleshores, en Tarradellas, que es veu que era molt amic seu, va denunciar prop del prefecte de Perpinyà que els Jocs eren orientats contra les bones relacions espanyoles i franceses, que hi participaven elements feixistes francesos i separatistes catalans, etc. De la mateixa manera, en una altra avinentesa, en una de les seves famoses lletres

impreses en paper de seda, acusava els escriptors catalans de l'interior de col·laboracionistes pel fet de publicar llurs obres dins l'estat franquista i també despotricava contra l'abat Escarré i denunciava l'Òmnium com un bastió del comunisme! En canvi, els delegats de la Generalitat a l'Argentina van fer córrer que els integrants d'Obra Cultural Catalana, com a delegació d'Òmnium de París, érem de l'Opus! I embolica que fa fort! Em sap greu no haver tingut esment d'aquesta carta abans de redactar-ne una que he enviat a la «Bústia» de l'*Avui*, per bé que no sé pas si la publicaran.

Trobo bé tot això que dius respecte a la necessitat de fer Catalunya endins, però penso que no cal condemnar tot allò que es faci a fora i que pugui contribuir a fer conèixer el nostre problema i la nostra identitat nacional a l'exterior. I em refereixo concretament a la tasca que duen a terme entitats com ara l'Anglo-Catalan Society o la North American Catalan Society, la qual acaba d'organitzar una gira d'en Xavier Ribalta per les universitats canadenques i dels Estats Units. També és important allò que fan els casals catalans arreu del món. Ara, això que em dius respecte als polítics catalans que surten a fer el fatxenda pel món, són figures d'un altre paner. El que passa, em sembla, és que els polítics catalans en tota llur activitat sempre avantposen els interessos del partit als interessos de la pàtria. Aquesta és la mare dels ous..., o si vols, la causa fonamental dels mals que patim. Això que tu proposes no és ni més ni menys el que feien una colla de catalans en les èpoques més obscures del franquisme, sense buscar lluïments personals ni prebendes de cap mena, amb un sol objectiu: salvar la pàtria.

Respecte a «El Conte del Diumenge», ja he vist que la cosa va endavant, per un anunci a l'*Avui*, i ara per aquesta circular que m'envies. No cal dir que estic d'acord que la col·lecció sigui un acompte del pagament. Penso que més val que te'ls enviïn a tu, com fins ara, i potser podríem establir (malgrat que això se sumi a les moltes tasques que fas) que cada mes em trametis els que hagin sortit, per correu ordinari, certificat, però, eh? Què et sembla?

He vist que ha estat un èxit la publicació de la versió catalana de l'*Ulysses* de Joyce. T'agrairia que em diguessis el preu d'aquest llibre, car recordo haver llegit que n'havien de fer una edició reduïda i que costaria unes deu mil bales l'exemplar. En canvi, veig que figura a la llista dels llibres més venuts i crec que, fins i tot, ja s'ha esgotat la primera edició, per tant suposo que finalment en devien fer una edició corrent. És així, la cosa?

Tu, es veu que ja mantenim una mena de comunicació telepàtica. Resulta que volia demanar-te que signessis en nom meu la declaració de defensa de la llengua i la cultura catalanes, i vet aquí que tu m'envies el full perquè pugui adherir-me a la campanya. Després de signar-lo tots els de casa, l'he passat als amics d'OCC per veure si l'acabaven d'omplir. T'agrairé que sempre que hi hagi alguns d'aquests manifestos, comptis amb mi.

Celebro que t'hagin reelegit tresorer de l'AELC. Per cert que no rebo mai cap comunicació, d'aquesta associació. És que no en fan o bé que no figuro a la llista?

Durant el periple pel terror, vaig aplegar una colla de llibres, la majoria dels quals vaig haver de fer-me enviar per la família, car altrament no m'haurien deixat pujar a l'avió. (Qui ho diu que el saber no ocupa lloc?) I fa uns dies vaig rebre els últims que restaven, entre els quals hi havia *La senyora* (novella que, per cert, em van regalar el malaguanyat Ballester i la seva muller) i una antologia d'escriptors lleidatans. La novella m'ha semblat sensacional, i l'antologia m'ha permès de llegir unes proses d'en Joan Barceló, del qual no n'havia llegit mai res, i també uns minicontes d'en Josep Albanell, que són una delícia.

Mai no he tingut oportunitat de llegir *El gran sapastre*, i de la saga d'*El pelegrí apassionat*, encara no he acabat el tercer dels dotze volums. Me'l vaig prenent a petites «diocesis», car és una obra monumental com una catedral. Ara tu m'has posat la curiositat ben pebrada amb això que em dius sobre *La traïció d'en Llavaneres*, de manera que segurament faré un salt i me l'empassaré, aquest volum, sense esperar a haver llegit els que el precedeixen. També miraré que en Cendrós m'envii les *Memòries polítiques* d'en Puig i Ferrer, que deuen ser força sucoses. Com a autor, sempre m'ha inspirat una gran admiració, en Puig, però el que més m'agrada d'ell és *Vida interior d'un escriptor* i *Camins de França*, i després potser hi afegiria *El cercle màgic*.

Per fi he rebut carta d'en Xavier Romeu! El noi està molt amargat per l'atac que hom fa als independentistes. I té raó, és clar!

No hi ha dubte que la cosa es va posant espessa. Hem tingut ocasió de veure, gairebé en directe, l'operació del GEO al Banc Central de la plaça de Catalunya. Si continuem així, aviat no caldrà que facin més pel·lícules per a la televisió: només caldrà que passin la gravació de fets reals, car resul-

ten molt més emocionants i tenen molt més enjòlit. Ara, seriosament, si el govern no es posa ferm i deixa que els *golpistas* entrin per una porta i surtin per l'altra, cada cop n'hi haurà més d'aquesta mena de fets i dubto molt que d'aquestes situacions la «democràcia» no en surti afectada.

És evident que aquesta vocació pels «cops» i els governs *de facto* és una exclusiva dels militars espanyols i, per extensió, dels sud-americans. En cap altre país europeu els agafa aquesta malura, per malament que ho facin els civils. Itàlia n'és una mostra, oi?

Al cinema fa molt de temps que no hi anem. Darrerament, però, vam anar a veure *Ordinary People*, una *opera prima* d'en Robert Redford com a director, que no està gens malament.

I plego. Espero que m'escriguis aviat perquè ara tindràs força tela per tallar. Records a la Rosa i al teu fill, i tu rep una abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 19 de juny de 1981

Estimat amic,

El Barça és campió de copa, i el seu capità, un català –de Sabadell: Antonio Olmo– de parla castellana, va rebre el trofeu de mans del Rei, a Madrid, mentre a l'estadi voleiaven milers i milers de banderes catalanes i blaugranes... Que bonic, oi? Tot això passava ahir, a les onze del vespre. La gent que havia envaït Madrid, bé que pacíficament, van voltar i cridar i xisclar la seva alegria fins a la matinada. Dos companys meus de la feina que hi van anar amb cotxe particular –han arribat avui, a les nou, sense haver dormit–, es van enfil·lar en el monument a Felip III i li van penjar la senyera a les mans. Avui tothom estava content. S'havia fet justícia. Però no crec que s'hagin venut més *Avui*, no hagin augmentat les subscripcions de *Cavall Fort*, ni el Romea rebi més aflluència de públic...

Ja sé que tot això és enterbolir l'aigua, o igualar el vi, com vulguis, però no deixa de ser desesperant que hi hagi coses que mobilitzen tant, i d'altres que no mobilitzen gens. Fa un parell de diumenges, a la fira del llibre que hi havia al passeig de Gràcia, una noia de La Galera em deia que no feien ni per pagar les despeses, i que la gent trobava els llibres tan cars. Ara es comprèn: la gent estalviava per poder desprendre els diners en gasolina ahir per anar a fer forrolla a la capital! El joc és bastant clar, i la cosa es comprova en el cas particular d'aquest parell de companys meus de treball: no són activistes, ni es distingeixen pel seu esperit de resistència ni per l'ajuda a determinades activitats. Més que catalanistes, són antimadridistes i, ahir, s'ho van passar de primera fotent-se de la gent de la capital i rient-se de l'afició futbolística que aquest any no ha guanyat cap campionat.

No fa gaires dies que vaig anar a l'estrena de *Tafalitats*, un espectacle que presentava per a una curta temporada un grup de Terrassa, El Globus, sobre uns textos d'un polonès, Karl Valentin. No et diré que fos una cosa fora del normal. Més aviat era un pèl feixuga, però plena d'humor, un humor que vorejava l'absurd, però que et feia somriure. La presència d'en Feliu Formosa i la direcció de Pau Monterde eren remarcables. Doncs bé, érem quatre gats. M'imagino qui hi deu haver anat durant els quinze dies d'actuació i sento ganes de plorar. Tampoc no va tenir gent un grup que

es diu L'Altern, que presentava un espectacle musical molt fresc i espontani, un pèl ingenu, però amb una gran dignitat i sentit de la professionalitat: *En Papitu enamurat*. Per cert, posats a parlar de teatres buits, el rècord l'ha batut el Poliorama! El Poliorama ja fa uns anys que s'havia passat al cinema, tot i que, de tant en tant, fan alguna temporada curta de teatre. En aquesta ocasió, s'hi ha instal·lat el Centro Dramático Nacional, de Madrid, i hi representa *La velada en Benicarló*, ni més ni menys que de Don Manuel Azaña. Hi vaig anar dimecres a la tarda i érem vint-i-dues persones a la platea i quatre vailets al primer pis. I no dic quatre en sentit figurat, sinó comptats i debatuts. Què passa, aquí? Ara ja no es tracta dels mals del teatre català, sinó de l'afició al teatre en general. L'obra d'Azaña és poc teatral, és un muntatge sobre unes reflexions que el president va escriure a Barcelona en plena guerra civil. El subtítol diu: *Diálogo de la guerra de España*. És que ja no interessa, tampoc, la guerra? És que la figura d'Azaña, tan maltractada durant quaranta anys, no desvetlla ni un bri d'interès a tots els seus contemporanis, o als estudiants? És una obra amarga, és cert, en la qual es reparteixen garrotades a tort i a dret: les més fortes, potser, als catalans, a la Generalitat, a certs polítics que se n'anaven a París a veure-les venir. Ja ho sé, jo, que la guerra no era una cosa del tot nostra, però també sé que era «molt» contra nostra. En perdre-la, vam rebre per totes bandes. En fi, no cal parlar-ne, i menys a tu, oi? Però jo havia sentit parlar, d'amagat, en família, és clar, de l'Azaña amb molt de respecte. Per això em sorprèn encara més aquesta indiferència. Què hi farem!

El que funciona a ple rendiment, en canvi, és l'espectacle *Nou de trinca*, de La Trinca. Fa un mes i mig que dura i encara no l'he pogut veure. Ja no el veuré perquè només els queda una setmana i ja han dit que s'han acabat les entrades. Tinc el disc amb les cançons de l'espectacle i em diverteixo escoltant-les. L'han ben ensopegada, aquests minyons! Són murris com ells sols: dosifiquen la seva ciència natural amb tota la gràcia del món. No sé si te n'ha arribat algun ressò, però si tens ocasió, escolta'ls! Diu que tornaran el mes desembre, perquè fins llavors tenen compromisos per tot arreu. Veus, Jordi, quins contrastos!

El 21 de maig va aparèixer la carta de què em parles a l'*Avui*, però en forma d'article. Com és natural, la vaig retallar i la guardo a la calaixera. Amb tot, si no en tens cap exemplar, em sacrificaré i te l'enviaré. És evident que sembla que la humanitat s'hagi begut l'enteniment, però això

ja ve de lluny. Ara, el que passa és que estem puntualment informats –és una expressió que s’ha posat de moda, aquesta– de moltes coses que passen aquí i a la resta del món. Només has d’engegar la pantalleta i te n’assabentes, de manera manipulada, és clar, però ja estem acostumats a llegir entre ratlles i ens fem a la idea de com funciona tot.

És natural que estigui d’acord amb el que dius de les entitats que treballen per fer conèixer la nostra existència a l’estranger, però em temo que en moltes ocasions ens estimem més apuntar-nos un punt a l’estranger, un afalac, un reconeixement, que no pas consolidar una posició a casa mateix. L’altre dia me les vaig tenir amb un company de la feina, catalanista cent per cent, d’un romanticisme i una puresa tan excepcionals que es pot dir que només li serveixen a ell, ja que no exerceix cap mena de mestratge quan és un filòleg considerable. Doncs bé, l’home em va venir a veure perquè l’ajudés a recaptar diners per a l’escola Bressola de la Catalunya Nord. Era l’endemà d’una sessió que havia tingut jo a Cornellà de Llobregat, a tocar de casa, i portava al cap tot el que m’havien explicat els mestres i el que m’havien dit els alumnes: «Nos hablarás en castellano, ¿verdad?». «Home, això no pot ser: vosaltres parleu com en sapigueu més, però jo m’he d’expressar en la mateixa llengua que escric els contes, m’enteneu?». «Bueno, pero habla despacito, que te podamos seguir...». I això passava a dotze parades del metro de casa i aquell em sortia amb la Bressola! Què més voldria, jo, que ajudar la Bressola, però em sento impotent, no hi arribo. En canvi, d’aquest mateix company recordo que, en fer una campanya a la feina per recollir subscripcions per a l’Avui un any o més abans que aparegués, no en va voler saber res perquè primer el volia veure i volia saber quines tendències tindria. Avui, tot s’ha de dir, l’home n’està satisfet i l’exhibeix orgullós i no vol sentir parlar dels seus recels, però ahir l’home s’esforçava per salvar una escola llunyana incerta, en una mena de lluita romàntica, i discutia la possibilitat de disposar d’un vehicle que ens podria servir a tots, diàriament, intensament. Bé, doncs tot això de tornar Catalunya endins vol dir, segons la meua manera de veure, no defallir, no caure en el que diu el meu pare: «No ens donaran res!», que ja ho sé, jo, que no m’han de donar res, però, si més no, ara que m’ho puc guanyar, he de treballar, he de participar. La reconstrucció interior és imprescindible. Crec que en Pujol també ho sap –i tant que ho sap!– i que farà molts esforços per a l’escola, l’objectiu principal del

moment. D'aquí vénen les queixes d'aquella gent del «Manifiesto de los 2.300 intelectuales», dos conspicus representants del qual van fer acte de presència avui fa set dies a la televisió, en un debat que va durar tres hores, en el curs de les quals els dos representants catalans –Francesc Noy, director general d'ensenyament, i Sebastià Serrano, professor, filòleg i matemàtic– van haver de suar i d'aguantar per no fotre el camp davant les acusacions del terror que regna avui a Catalunya entre la població castellanoparlant, pobrets, que es veuen teòricament obligats a aprendre tres hores setmanals de català... La jugada d'aquesta gent és clara: volen establir dues comunitats ben definides que no tinguin cap mena de relació, no, rectifico, dues comunitats definides en el moment actual: qui és català avui tindrà l'autorització de poder-ho ser fins que es mori, i els seus fills també, sempre que hagin estat concebuts en un ventre català, perquè si no és així, la diglòssia l'arrossegirà cap a l'altra banda. Així, ells deuen confiar que l'atractiu sexual que els membres d'una comunitat senten pels de l'altra accentuarà la barreja i la nostra davallada total d'aquí a un parell de generacions. És una cosa de collons, com pots veure! En canvi, si fem escoles obertes on alumnes castellans puguin rebre ensenyament en català, hi ha perill que els nostres mestres, d'acord amb la tradició pedagògica del país que els fa ser poc funcionaris, captin aquells vaillets que hagin de fugir de les escoles regides amb criteris plenament oficials. Es preparen anys durs, és evident. La convivència serà molt difícil, però em sembla imprescindible, encara que s'hagi de bastir una estratègia de gran flexibilitat, ja que el perill d'una estocada decisiva sempre és present. Pacència i treball! Sembla un sermonet del vicari, oi?

Parlem de l'*Ulisses*! El preu de venda a les botigues és de 1.700 calàndries, però a mi me n'ha costat deu mil. M'explicaré. Fa cosa d'un any i mig, o dos, no ho recordo prou bé, em va trucar una noia que em va començar a explicar tota la història d'un traductor tarragoní que havia fet una filigrana amb l'obra d'en Joyce. Feia pocs dies que jo n'havia sentit parlar o ho havia llegit al diari, i m'havia imposat l'obligació de participar-hi com a «mecenes», de manera que a mitja conversa la freno i li etzibo: «Molt bé, nena, ja m'hi pots apuntar», i ella que diu: «Però, escolti, jove –ja es veia que no em tenia al davant, oi?–, si no m'ha deixat acabar!», i jo: «No cal: que ho vol en bitllets o en un taló?». La noia va quedar bastant parada de la meva bona predisposició. Ara ens coneixem i ja

hem xerrat en diverses ocasions. Són la gent de la llibreria –que ja només és editorial– del passeig de Gràcia, Letteratura. Vaig aconseguir un parell més de subscriptors cars i tots estem contents. El que passa, ara, és que ja m’han tornat a trucar per informar-me que aviat tornaran a recollir peles per editar el *Dr. Faustus* de Thomas Mann. Alto les seques, li vaig dir per telèfon: ja en parlarem més endavant, d’això! Estic satisfet d’haver ajudat a la publicació de l’*Ulisses*, és clar, però em penso que he de rumiar ben bé si cada any em puc desdinerar per una empresa com aquesta. Mai no l’he tingut, jo, la pretensió de tenir edicions de bibliòfil, ni sóc col·leccionista: només sóc utilitari i, com diu l’Espinàs, «home de fer feines».

No reps papers de l’AELC, és clar. No tenim calés ni per comprar segells. De moment, el que rep la gent són avisos de reunions i poca cosa més de caràcter molt puntual. Però les coses han de canviar. Hi ha grans projectes per a quan hi hagi grans peles. Aviat rebrem alguna ajuda. No te’n parlo més extensament perquè tot se’n pot anar en orris i semblaria que faig el fatxenda, però les coses no poden seguir en la precarietat actual. Ens gastem els diners que tenim, procedents tots de quotes, amb els desplaçaments a València i les Illes del secretari per mantenir els contactes, o cap a Barcelona per part d’illencs i valencians –els de la junta– quan hi ha reunió. Confio poder-te cobrir de paperassa més endavant. Paraula!

No he llegit encara *La senyora*, però conec força l’autor, una persona extraordinària i d’una cordialitat excepcional. És el gerent de Perles Majòrica, i pertany a un grup d’escriptors mallorquins que he conegut en els darrers anys, la sola existència del qual et fa pensar en la perdurabilitat dels Països Catalans: Jaume Vidal, Josep M. Llompарт, Antoni Mus, Antoni Serra, Llorenç Capellà, Damià Huguet, Guillem Cabrer, Antònia Vicens, Biel Janer i Manila i una llista molt més llarga al costat dels que ja coneixia d’abans: Maria Antònia Oliver, Blai Bonet, Xesc Barceló, Guillem Frontera...

No sé si t’he dit en alguna altra ocasió que ha aparegut *L’ocell meravellós*, un llibret per a infants petits, petits. Posem de set o vuit anys, o menys si els ajuden els seus pares o mestres. Hi ha uns dibuixos de la Monste Ginesta sensacionals. És una mena d’objecte preciós. N’estic molt content. Penso que n’hauré de fer d’altres, ja que és el primer que he escrit per als més petits.

També he escrit una narració, «La por del caixer davant la pistola», per al nou llibre d'Ofèlia Dracs. Crec que ja n'hi ha set o vuit d'escrites, de manera que tindrem el llibre a punt per als concursos de finals d'any.

Avui fa vuit dies, també, vam celebrar una festa en un local del carrer de l'Argenteria, el Zeleste, en una mena de racó o antre per a fumar, beure i gairebé jeure, tot escoltant algun cantant o músic de molt o poc xivarri. En aquesta ocasió, però, era a mitja tarda i l'organització era a càrrec de l'editorial Laia. Carme Sansa i Joan Miralles, excel·lents actors, van presentar la desfilada dels autors de la casa que es van deixar interrogar davant la benèvola paciència dels amics i coneguts.

Sense proposar-m'ho, em vaig apuntar un tanto amb la lectura del text que transcriu a continuació:

L A I A

Capítol primer: *Les eines*

M'he perdut en el pàrquing, sota els plàtans de Barcelona, després d'esquiar
Víctor Mora Víctor Mora

var el detectiu, el soldat i la negra l'amor de la qual ens retratava la nuesa
Jordi Coca Josep Albanell

quan, des del futur, seguíem la ruta dels cangurs en el vaixell d'iràs i no
Howard Fast Guillem Frontera Maria Antònia

tornaràs. Pos per testimoni les gavines que, en entaforar el cap dins el
Oliver Carme Riera Antoni

cercle, se m'obren les finestres del passat on busco un lloc entre els morts
Serra Manuel de Pedrolo M.A. Capmany

pel camí ral del nord on m'he ensopegat la santa: Vés-te'n ianqui, m'ha
Robert Saladrigas Antònia Vicens M.A. Capmany

dit, i amb paraula de botxí m'ha receptat whisky i napalm que hauré de
Manuel de Pedrolo Víctor Mora

compartir amb la dona del capità Tiranosaures. Un flash-back de París
Josep Elies Guillem Frontera Víctor Mora

m'ha fet adonar de la vulnerabilitat del meu present sense laberint. Quin
Feliu Formosa Quim Soler

maig de les dones que em reserven els inquisidors! Un clam de desgavell
Teresa Pàmies Manuel de Pedrolo Gabriel Tomàs

i d'enyorança m'ha tornat a la nit horitzontal que l'ascendent escorpió
Manuel de Pedrolo Xavier Romeu

d'aquell Jack Pistoles, somiador de milions d'ampolles buides, feia pensar
Llorenç Capellà Manuel de Pedrolo

en la història d'aquell gos geomètric que neix de nou cada dia. He obert
Agustí Bartra Robert Saladrigas

el llibre d'hores que no és sinó la novella d'un congrés sobre les darreres
Oriol Pi de Cabanyes Jaume Fuster Vicenç Altaió/

tendències de la poesia catalana.
Josep M. Sala-Valldaura

No som res: Sic transitò Glòria Swanson!
Emili Teixidor

Joaquim Carbó

Vaig ser dels únics que havien preparat alguna cosa i vaig pujar a l'escenari disposat a enllestir aviat. Les meves naturals condicions histriòniques, ben aptes –i fins ara més amagades, encara– per a l'escena, van escl-

tar en la lectura d'aquest text que és, com pots veure, un enfilall de títols de la col·lecció «Les Eines». Vaig aparèixer a l'escenari amb una maleta i vaig dir que tanquessin les portes per tal que ningú no es pogués escapar, que lliguessin el director literari a la seva cadira i vaig treure de la maleta més de cinc-cents fulls de paper que vaig escampar per terra davant l'astorament de la concurrència, que es veia ja condemnada a escoltar la lectura tan o més llarga que l'*Ulisses*. Tothom va respirar molt quan vaig acabar la llista i em van aplaudir més del compte per la por que havien passat. L'endemà vaig fer cap a la plaça del Rei, on s'atorgaven els premis L'Esparver de novel·la per a adolescents, La Xarxa de llibre infantil i Llibres del Sol i de la Lluna per a il·lustracions inèdites. Feia un sol aclaparador. Es reparava coca amb xocolata, però la xocolata era gairebé desfeta.

Posats a parlar de premis, t'he de dir que ja hem atorgat El Brot per a inèdits. Em vaig divertir força el dia del dinar previ a les votacions i durant el sopar del veredict, ja que la companyia era bona: Maria Aurèlia Capmany, Dolors Oller, Núria Fornas –filla de l'editor Josep Fornas, de l'editor de Pòrtic–, Josep Faulí i jo mateix. Va guanyar Rafael Tasis... Sí, senyor! Què et sembla, això? Rafael Tasis i Ferrer, fill de l'inoblidable Rafael Tasis i Marca, aquell que, com diu Joan Oliver, «Te n'has anat a la francesa/—des de París—, de sobte, Rafael./Algú et poà cap a un estel/on tecleja el lletrat a tesa/delicieuses màquines de ploma...»

No és cap nen, aquest altre Tasis, no. És un minyó de trenta-vuit anys, cabell escàs i blanquinós, ple de murrieria literària. Els seus contes em van agradar molt. Ja s'havia destacat en el premi Víctor Català, sembla. El recull es diu *Retrobament* i és molt progressiu, perfectament escrit i interessant. Va quedar com a finalista la fins ara coneguda només com a poetessa Rosa Fabregat, amb un text molt autobiogràfic, un pèl crispat, prou interessant. Al darrerre, un veterà del teatre, Francesc Lorenzo Gràcia, amb una novel·la sorprenent sobre la retirada, els camps francesos i la resistència. I, encara, un parell de textos d'uns vailets que es diuen Sales, Alcoberre i Fariñas que estaven prou bé.

I plego, que ja està bé. Adéu. Records a la Isabel. Una abraçada,

Joaquim Carbó

Bernal, 13 de juliol de 1981

Estimat amic,

D'acord. No hi ha dubte que allò que més els manca, als catalans d'avui, és consciència nacional, i és una llàstima que aqueixa eufòria que esbravaren a Madrid no la canalitzin devers fites més positives. Tanmateix, trobo que està molt bé que hagin refregat les banderes catalanes pels dallonses als madrilenys. Que tants romangos! Si ens han de tirar alguna cosa en cara, que sigui amb motiu.

Justament a un company d'OCC, un amic li ha dut la cinta de les cançons d'aquest nou espectacle de La Trinca de què em parles. De manera que un dia d'aquests tindrà ocasió d'escoltar-les.

Per bé que jo no he rebut cap exemplar del diari, vaig saber que havien publicat la meua carta en forma d'article, la qual cosa m'ha plagut força. Gràcies pel sacrifici que t'ofereixes a fer, però hi ha un amic que m'ha promès passar-me el retall, *for the record*.

Respecte a totes aqueixes consideracions que fas a l'entorn del concepte «Catalunya endins», no cal dir que hi estic completament d'acord, també. Tanmateix, jo crec que nosaltres, els catalans, sempre pequem de massa prudents i, en algunes coses, crec que hauríem de sortir disposats a fer joc ras i puntada de peu al cap, perquè, si no, de tant ajupir-nos ens quedarem geperuts i ens l'endinyaran fins al mànec. I perdona que les meves paraules siguin un pèl fortes, però t'asseguro que encara no tradueixen tota la indignació que sento per causa de tota aquesta campanya dels castellanoparlants malparits, que, sortosament, no ho són tots. I no continuo per aquest camí, perquè si tu m'has fet el sermonet del vicari, jo t'engegaria ara una arenga de barricada.

T'agraixo l'aclariment sobre el preu de l'*Ulisses*. 1.700 bales ja pinten més bé, però les deu mil de l'ala m'havien fet esfereir, sobretot ara que, en poc temps, ens han clavat unes devaluacions que representen un 200%! De manera que ja ens podem anar fent a la idea de restar ací condemnats a no sortir, com aquells qui entraven a l'infern, *in secula seculorum*, com no sigui que fem un cop de cap i retornem a casa nostra per no moure'ns mai més. I, si les coses continuen com ara, em penso que no tindrem més remei que fer-lo, aqueix cop de cap, car una de les ombres omi-

noses que es perfilen a l'horitzó és l'atur, que ja supera les xifres (hom parla d'un 40% sobre la força activa) de l'Estat espanyol (i pensa que ací els aturats no cobren cap subsidi). Un dels rams que comença d'acusar la crisi d'una manera violenta és el dels llibres, i les editorials, distribuïdores i llibreries, que en aquests moments, estan amb l'aigua fins al coll, per dir-ho d'alguna manera. Com pots suposar, jo no les tinc totes. De moment, la distribuïdora que està vinculada a l'editorial on treballo ja ha acomiadat més de la meitat del personal i tenen el projecte de reduir-se a 25 persones, quan fins ara en tenien unes 130. És allò de les barbes, saps? (No te l'has afaitada pas tu, oi?) És clar que, quan exposo aquesta situació als amics de Barcelona, em diuen que vosaltres també la passeu magra, però quan em poso a fer comparacions, no puc evitar de petar-me de riure. Pensa que la inflació que vosaltres teniu en un any, nosaltres la tenim *mensualment*; a sobre, aquestes devaluacions que, lògicament, no es reflecteixen als índexs d'inflació, però hi són, eh?, malgrat les xifres oficials, car els preus, serveis, impostos, etc. s'apugen en conseqüència, i els sous resten cristallitzats. En aquests cinc anys del Proceso de Reconstrucción Nacional (a jutjar pels resultats, sembla que més aviat es van equivocar en posar-li el nom, puix han estat cinc anys de Proceso de Destrucción Nacional), el país ha quedat devastat com si hi haguessin passat els *cinc* genets de l'Apocalipsi. Han desballestat la indústria, assolat el camp i enfonsat el comerç (i no diguem res del que ha passat amb la classe mitjana i la baixa). I han pogut fer-ho impunement perquè han gaudit d'un poder omnímode, o sigui que han fet i desfet segons els ha rotat, sense que ningú digués ni piu, car ja van tenir la precaució de silenciar el poble amb la mordassa de la por, durant la lluita contra la subversió, en la qual empraven els mateixos mètodes que els altres, fins a l'extrem que després han hagut de reconèixer que allò va ser una «guerra sucia». Mentre el «cuiram indocte» gaudeix de tres i quatre sous, per tal com figuren com a interventors a diverses empreses, oficials o no, i augmenta l'arsenal de guerra, la deserció escolar, sobretot als nivells primari i mitjà, assoleix xifres escruixidores; les càtedres universitàries són ocupades per tòtils; els professionals han de guillar devers terres llunyanes; el poble es mor de fam al país de la carn i el blat; els periodistes decents i valents són apallissats o acusats judicialment per cantar les veritats, mentre una de les figures responsables de la situació caòtica que va provocar el cop militar,

l'expresidenta Isabelita, la deixen anar a passeig, sense que mai hagi estat jutjada per allò que hauria hagut de ser-ho... En fi, noi, que això és ben bé una *wasted land*.

Vol dir, doncs, que cada cop és més absurd que ens estiguem aquí, però el cas és que subsisteixen els mateixos impediments que abans de l'actual situació. D'una banda, els nois, els quals, malgrat tot, no estan tan disposats a pirar, per ara, com nosaltres; de l'altra, trobar a casa nostra una feina a la meua edat, i en aquests moments no crec que fos gens fàcil. Però ja veurem què passarà. Potser la fam ens farà decidir d'una vegada, vés a saber.

No saps com m'hauria agradat de veure't representar aquest personatge despiatat que et vas inventar! Molt bo l'enfilall de títols de novel·les.

L'altre dia em va plaure de veure un comentari de la Maria Aurèlia Capmany a l'*Avui* sobre la qüestió del *copyright* en el qual es referia, precisament, a la desprotecció dels traductors en aquest terreny, tema que, com recordaràs, vaig tocar fa temps en una lletra i sobre el qual et demanava si l'AELC havia propugnat alguna mesura. Potser fóra bo que a partir d'aquesta nota de la Maria Aurèlia, l'Associació es proposés de tractar el tema en una futura sessió.

Tal com t'anunciava a l'anterior, vaig fer el salt i em vaig cruspir *La traïció de Llanerxes*. Realment, em va decebre força. Potser allò que més ha perjudicat aquest llibre, a criteri meu, és la manca del sentit de la mesura. Una bona esporgada penso que li hauria anat molt bé. El cas és que, enllaminat per aquesta lectura, he reprès la dels volums anteriors i ja sóc al cinquè. Un personatge que m'entusiasma (i considero que és un dels més reeixits) és en Josep, el vagabund. Tots els llibres o les parts on apareix aqueix murri tan català són magnífics. Ara espero amb candeletes el llibre de les memòries polítiques d'en Puig i Ferrer que l'Aymà m'ha enviat, segons m'anunciava en una carta. Per cert, que no he rebut els retalls que em deies haver tramès, relacionats amb l'afer Tarradellas. Segurament deuen viatjar en vaixell i un dia o altra arribaran. Parlant de retalls, ara penso que no he vist cap recensió de l'*Anònim II* d'en Pedroló. És que ningú no n'ha dit res? Però, per tal com és molt probable que se m'hagi escapat, ja que no sempre veig tots els *Avui*, t'agrairé que em facis arribar una fotocòpia (o el retall mateix) del que hagi aparegut.

Suposo que ja deveu estar programant les vacances d'enguany, oi? Tinc entès que fot una calda de ca l'ample, no? Cap a on penseu anar, aquest any, a Miami?

No sé si t'havia dit que, finalment, vaig tenir carta d'en Xavier Romeu, i fa uns quants dies vaig rebre també dos números de *Lluita*. Bufa! Aquests sí que juguen fort, eh? És allò que et deia abans: joc ras i puntada de peu al cap!

Caps per lligar:

No m'has dit si et sembla bé això d'enviar-me els «contes del diumenge» per correu certificat un cop al mes ni si ja me n'has fet alguna tramesa.

Com sigui que no estic gaire d'ullera avui, plego. Records a la Maria Rosa (encara sirga amb la Virginia Woolf?) i tu rep una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 28 de juliol de 1981

Estimat amic,

Ja fa alguns dies, pocs, que vaig rebre noves teves. M'exposes la gravetat de la situació econòmica que patiu que fa posar els pèls de punta. En una actitud egoista, mirant per casa, només hi trobo una cosa optimista: que els generals d'aquí bé deuen haver comprovat, a la vista de l'experiència argentina, que no tenen solucions per als problemes comuns a tots dos països. I és que aquí vivim cada dia amb l'ai al cor. Els diaris no fan res per atenuar aquesta sensació i fa ben bé l'efecte que només tenen ganes de parlar de desgràcies i d'amenaques. En més d'una ocasió, a casa, i amb d'altra gent, comentem que han perdut la memòria i no recorden les privacions que vam haver de viure durant tants i tants anys passats. Ara, comprenc perfectament els teus dubtes i les ganes de fugir, sobretot en un moment que la indústria del llibre tremola. Jo, per fortuna, no en depenc, ja ho saps, d'aquesta indústria, però s'acosten mals moments per a tots –llevat d'uns quants, dels que sempre suren quan van maldades!–, i si la meva font d'ingressos prové de l'estalvi, ja pots comptar que quan ningú no pugui estalviar nosaltres també la ballarem. Els bancs, en canvi, han fet uns beneficis extraordinaris durant l'any passat. Sembla que han estat els més grans de la història. Ara, per celebrar-ho, es posen a cobrar tota mena de serveis, àdhuc aquells de cobrament de rebuts per compte de companyies i entitats que, en fer-los de franc, havien servit d'esquer i de propaganda per atreure la clientela. Un cop la tenen, i ben assegurada, a cargolar s'ha dit! Comprend, de totes passades, que la decisió sobre el retorn per part vostra hagi de ser molt meditada i sospesada. Hauria d'anar una mica sobre segur, que ja no som uns nens!

Ara acabo de deixar la televisió on ja s'acabava un programa que protagonitza en Terenci Moix cada setmana, instal·lat en un racó guarnit a l'estil àrab –una mena de pastitx, és clar, que recorda una fotografia molt divulgada d'en Francesc Cambó–, i on rep algun visitant amb el qual parla sobre un tema determinat. Avui hi havia en Ventura Pons, director de teatre i darrerament de cinema –*Ocaña* i *El vicari d'Olot*–, Pepon Corominas –productor i actor ocasional de *Salut i força al canut*– i la Rosa M. Sardà –actriu. La cosa, és clar, anava de cinema. Que n'és, de difícil, d'arreglar-ho

tot! La conclusió, si més no per part d'en Ventura Pons, era que la gent que regeixen avui la cultura a casa nostra l'estan vessant de mig a mig, ja que ell, si manava, suprimiria el doblatge d'una manera automàtica i amb això ja beneficiaria de cop el cinema espanyol i, és clar, el que es pugui fer aquí. I, en canvi, deia, tot el que s'ha fet –a càrrec d'en Miquel Porter, que n'és el responsable– ha estat doblar una pel·lícula d'una multinacional al català, fent el joc a l'imperialisme o al colonialisme mundial... Em consta que en Miquel Porter és el primer enemic del doblatge, però en alguna ocasió ha dit –i a l'hora de comentar-ho ningú no ho vol recordar– que, mentre a Catalunya les pel·lícules arribin doblades al castellà, no tenia més remei que fer-ho també al català. I és que tothom s'ho mira des del seu cantó. En Ventura, i és molt comprensible, voldria que s'accelerés la producció de pel·lícules aquí i en català. Molt bé. Però amb els calés que compten a Cultura no n'hi ha ni per començar. Si durant l'any es poden doblar deu pel·lícules que tinguin prou pes per mantenir-se una bona temporada en els cartells pel mateix preu que produir mitja pel·lícula feta a casa, de moment em sembla més efectiu el doblatge. És diferent que hi hagués diners per doblar deu pel·lícules... Perquè, a més, si només se'n podia rodar una, qui l'hauria de fer? Aquí vindrien les garrotades!

Amb tot això no intento defensar l'actitud de la Generalitat per partidisme, sinó únicament per sentit comú. Tot just acaben de començar i ja se'ls demana tot. Mira, ara, de moment, han convocat un concurs de curtmetratges per a vaillets en col·laboració amb *Cavall Fort*, Rialles i Drac Màgic, que són els primers de la importació de cinema per a infants. Fa poc que, patrocinat per aquests pioners, s'ha projectat una pel·lícula anglesa, *La guineu de Bambury*, que no ha tingut l'acolliment que esperàvem. La gent ha estat reticent. Hi havia alguna escena de violència i els comentaris per ràdio i premsa no han estat gaire favorables. És curiós, això! Quan fem alguna cosa en català ho ha de tenir tot. La gent s'ha escruixit amb unes escenes d'un tren que s'emporta una pila de gosses –caçadors de guineus– pel davant i, en canvi, no diu ni piu quan en una pel·lícula «apta per a tots» es maten persones de la manera més gratuïta. *L'home elefant*, que ha estat el film patrocinat per la Generalitat, en canvi, ha tingut un èxit considerable de públic.

Em sembla que si no has vist o llegit cap comentari sobre *l'Ànònim II* d'en Pedroló és perquè no n'ha aparegut cap, que jo sàpiga. Ni de tants

altres llibres seus! Per cert que l'altre dia em va trucar en Vicent Franch i ens vam posar d'acord per enviar-te ell directament, des de l'editorial, tota la pila de «contes del diumenge». L'home no sabia exactament si tu corries per aquí o eres a Amèrica, tot i que jo creia haver-li-ho explicat en alguna altra ocasió. Vam quedar, doncs, que ells te'ls enviaran. El teu sortirà molt aviat. En canvi, el meu, es retardarà fins a finals de setembre per una qüestió del dibuixant. En Franch, llavors, quan va ratificar que vivies a Amèrica, em va explicar que havia pensat enviar-te el conte d'en Pedrolo per tal que li escrivissis el pròleg, però que el seu desig era que pogués aparèixer aviat i, per tant, em traslladava a mi aquest encàrrec. Encàrrec que vaig acceptar, naturalment, com una distinció personal, tot lamentant que les circumstàncies físiques del teu allunyament ho haguessin volgut així. I ja l'he escrit! Darrerament m'estic tornant un prologuista de marca registrada... Sembla que em deuen sortir molt millor els pròlegs que les novel·les o els contes! N'he escrit per a l'Andreu Sotorra, en Celdoni Fonoll –que diu versos pel món–, en Josep L. Seguí, tu mateix, en Josep Albanell i, ara, per a en Pedrolo. Aquest darrer m'ha estat força difícil. El conte del nostre amic és dur, fosc, si més no, per a mi. Té tot el misteri d'aquells textos pedrolians que m'agraden i m'atreuen a primera vista però que resulten difícilment explicables. El vaig haver de desfer a bocins, d'establir paral·lelismes i concretar una intenció que se m'escapava a primera vista. Demà, si puc, aniré a veure'l i procuraré que se'l llegeixi abans d'enviar-lo a València. Ell no en sap res, em penso, i m'agradarà saber si l'he encertada. El que he intentat ha estat d'entrar-hi. No hauria estat gens difícil d'explicar coses personals d'en Pedrolo i de la seva obra, però em penso que calia parlar concretament del seu conte que es diu «Transgressió ritual». En canvi, quan t'arribi el que em publicaran a mi, veuràs que en Josep Faulí, a qui vaig demanar la presentació, liquida el comentari del conte en dues ratlles. És evident que no li va agradar gens!

Encara no sé si ho faré a part, o ho inclouré en aquest mateix sobre, però t'envio –això depèn del volum de la carta que t'escriu...– un article que m'han publicat a l'*Avui* sobre la meua estada a València. Hi vaig anar amb la Maria Rius, una companya del món del llibre infantil que m'ha il·lustrat el llibre *En Felip Marlot*, a part d'una pila de llibres que té escampats per diverses editorials i col·leccions. Ens havien convidat a l'Escola d'Estiu del País Valencià: l'ambient que hi vam trobar va ser formidable

dintre el sentiment general d'opressió i d'incomprensió del qual tots els autèntics valencianistes són tan conscients.

El que no s'explica en l'article és que hi vam ser unes hores –anada i tornada en avió entre les set del matí i les deu del vespre–, però amb l'ajuda d'una guia vam recórrer tota la ciutat vella, des de la Porta dels Serrans a les Torres de Quart, tot passant, és clar, pel Miquelet i el carrer de Cavallers que canta la Maria del Mar Bonet en una de les seves millors cançons. Vam dinar al Grau, un bon àpat de peix i síndria per postres. Què més vols?

També he participat en l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat. En una ocasió, tot sol, durant una hora i mitja, davant més de vuitanta mestres, me les vaig tenir explicant tota la meua història del llibre i les revistes per a nois i noies. Ja començo a ser un xerrameca professional... I, després, en una altra ocasió, en una taula rodona davant de llicenciats –professors de batxillerat–, junt amb la Marta Pessarrodona, l'Emili Teixidor i en Jordi Sarsanedas. Va ser una sessió molt interessant i en el transcurs de la qual cadascú va exposar les seves respostes i actituds a una mena de qüestionari orientat cap a la necessitat i formes d'expressió particulars; també, pel que fa al professionalisme.

Parlant, ara, de professionalisme, tenim sobre la taula l'afer de les traduccions. El que passa és que la Maria Aurèlia, activista com tu saps en aquest assumpte, com en tantes altres coses, no és membre de l'Associació. De moment, em sembla una mica difícil lligar les actuacions de tots plegats, però estic segur que tard o d'hora ens en sortirem.

Aquest any no estic gaire al corrent del que es fa a l'aire lliure en la temporada del Teatre Grec, tot i que no n'estic del tot desconnectat. La temporada va començar amb pluges –que van ser ben rebudes, de tant que necessitàvem l'aigua– i això ja la va deslluir. De moment, he vist un espectacle de l'Adrià Gual –el nét, és clar!– sobre Santiago Rusiñol que es deia *Chauffeur al Palace...!*, que és un muntatge sobre sis peces curtes de Don Santiago. A mi em va semblar prou entretingut i divertit. El llenguatge, amb els castellanismes de rigor, era d'allò més fresc. La representació va tenir força èxit. Però és difícil d'escampar-la arreu. M'han dit que un *bolo* costa tres-centes mil pessetes. Són molts actors, una orquestra, llums... També vaig veure al pati de la Casa de la Caritat –entre els carrers de Ferlandina i Valldonzella– una obra d'un grup valencià, El Cortesà, molt

entusiasta però sense entusiasmar... Avui, aquest vespre, la Rosa i jo tornarem al Grec a presenciar un espectacle que ara no recordo exactament com es diu, bastit sobre poemes del poeta rus Maiakovski, que ha preparat l'Ovidi Montllor amb Maria Josep Arenós i diversos músics. Ja te'n parlaré un altre dia.

Ah, t'envio un altre retall de diari. En aquesta ocasió es tracta d'*El País*, on vaig enviar una carta i veig que me l'han publicada molt de pressa. És un cas curiós, el d'aquest diari. No se sap ben bé qui hi ha al darrere. Sembla que tothom, pel que es diu, però va començar si fa no fa al mateix temps que l'*Avui*, però amb deu vegades més de diners. Té corresponsals, informadors, filtracions i tot el que vulguis i s'ha convertit en el primer informant de tot l'Estat. Pel que fa a Catalunya, és contradictori. Mentre, en general, es manté força objectiu —hi va haver una editorial molt interessant en relació a l'afer del «Manifesto»—, de vegades hi ha articles que ens ataquen o ens menyspreen. L'actitud més difícil de jutjar és la de l'equip corresponçal a Barcelona, a càrrec d'Alfons Quintà, un veterà periodista que durant el franquisme —els darrers temps, eh!— va fer antifeixisme a la ràdio, i que ara només obre la boca per atacar cada decisió del Govern de la Generalitat. Abans ho havia fet, també, amb en Tarradellas. Si tot això ho fes, només, en actitud constructiva, podria anar bé, però a mi em sembla veure-hi una certa rancúnia, un no estar disposat a acceptar-ne ni una.

No em parlis de vacances! Aquest any em penso que tornaré a quedar-me sense fer-ne. Resulta que ja n'he després deu dies dels vint-i-sis que em corresponen. Un dia, per anar a València, l'altre per ser a l'Escola d'Estiu, cinc —del 13 al 18 d'aquest mes— que m'he quedat a casa a enllestir un llibret per a menuts que es diu *Una caseta amb rodes* i preparar *Un altre Felip Marlot, si us plau* —en el qual treballo ara— i ja només me'n queden quinze. En penso fer una setmana a meitat d'agost, però ja la tenim compromesa: la Rosa i jo —i si en Maurici ens dona un cop de mà millor— ens dedicarem a netejar la caseta que hem comprat a Castellterçol. Ara no recordo si te n'he parlat en alguna altra ocasió, però ja fa uns deu anys que tenim un apartament a Sant Quirze Safaja, on anem a passar els caps de setmana i alguna temporadeta d'estiu, ja que s'hi està molt fresc perquè és a set-cents mestres d'altura, entre pins i alzines. Castellterçol és, només, a sis o set quilòmetres, i és on normalment ens arribem a comprar. La Rosa, que no vol conduir, tenia ganes d'instalar-s'hi perquè hi ha

poble, metge, botigues i companyia, tot això de cara a quan siguem vells si hi podem passar alguns mesos seguits. Així, a la primera oportunitat, hem comprat una caseta amb un jardí minúscul, petit com un cop de puny, i ara ens l'estant pintant. Ja veus que les vacances les passarem ben magres, traient pintura de les rajoles i netejant vidres. Després encara ens quedarà una setmana que, si podem, passarem a la Vall de Boí, a Erill la Vall, potser. Durant el mes de setembre, també, un jardiner ens plantarà tres o quatre arbres, i cap a la propera primavera, quan hi hagi tres o quatre flors, farem el canvi de mobles. Ningú no ens apressa a marxar de l'apartament perquè, tal com van les coses, em sembla que tindrem feina llarga a vendre'l, i encara més a cobrar-lo.

De moment, res més. Molts de records per a tots. Una abraçada del teu amic i un grapat d'il·lusions democràtiques a la catalana,

Joaquim Carbó

Hola, noi! Ja han passat un parell de dies. No havia enviat aquesta carta perquè sabia que havia de veure'm amb en Josep M. Castellet ahir. Li vaig parlar de la possibilitat que els fessis una traducció. Ell en va prendre nota, molt interessat, i em va dir que en parlaria amb en Francesc Vallverdú, que és el que té cura d'aquests afers a can 62. Em fa l'efecte que, per reblar el clau, aniria bé que escrivissis quatre ratlles a en Vallverdú, a l'adreça d'Edicions 62, carrer de Provença, 278, de la ciutat comtal, i li exposessis, sobretot, el ritme de treball que podries assolir. I dic que val la pena que li facis quatre ratlles perquè demà comencen les vacances, pot ser que perdin el paper on hi ha escrit el teu nom i que quan tornin ja no hi pensin més. Jo procuraré insistir amb discreció.

T'envio, també, un retall de l'*Avui*, escrit pel Sr. Cendrós, on tu tens la teva participació. Jo el trobaria divertit si no fos pel to, que regalima calé i superioritat.

Ahir vaig veure en Pedrolo, amb el qual vam discutir el pròleg que he escrit per al seu conte. Em va aclarir un aspecte que havia quedat fosc i que, amb un lleu retoc, millorarà la meva interpretació.

I ara sí que plego. Adéu!

Joaquim Carbó

Bernal, 25 d'agost de 1981

Estimat amic,

No et facis il·lusions respecte que el «cuiram indocte» d'aquí no vulgui imitar el d'ací pel fet de no poder resoldre els problemes del país. Has de pensar que ells no tenen cap intenció de resoldre problemes (en tot cas ens els creen), car, a ells, totes els ponen, són la nova casta que es manté a costelles de la gleba, com feien els tsars, els faraons o la noblesa d'on sigui. No sé si m'entens. Però, va, per ara, ja n'hi ha prou d'aquest color, perquè no faria més que amargar-te amb les nostres tribulacions domèstiques.

Prenc nota que els «contes del diumenge» me'ls enviarà directament en Franch i que ja està a punt de sortir el meu. Visca! Així que m'has pispat el pròleg per al conte d'en Pedrolo, eh? No t'amoïnis; estic segur que te n'has sortit més bé tu que no pas ho hauria fet jo. D'altra banda, vaig tan curt de temps que no sé com m'ho hauria fet per poder complir com cal. Entre la feina quotidiana a la sinya i les traduccions, no em queda ni un minut per a fer res de creació. I parlant de traduccions, mira tu com són les coses! Resulta que un parell de dies abans de rebre la teva carta, en rebo una, adreçada a l'editorial, d'en Francesc Vallverdú, en la qual s'excusa per no haver-me acusat rebut del meu llibre quan l'hi vaig trametre (fa més d'un any) i, de més a més, m'ofereix la traducció d'un llibre per a la col·lecció de clàssics de tots els temps de can 62, tot donant-me a triar entre *Vanity Fair* i *Jude, the Obscure*. No cal dir que em va plaure que s'hagués recordat de mi, perquè quan vaig ser a Barcelona vaig tenir ocasió de conèixer-lo personalment en una reunió que va organitzar una amiga, la Montserrat Solanas (companya de feina nostra, de la Isabel i meva, de quan vivíem a Catalunya), en la qual hi assistiren també la seva muller, la Carme Vilagines, l'Alfred Badia, amb la seva dona, i en Lau, sol, que no sé quina vinculació tenia amb aquesta colla. Ara resulta que, en realitat, la cosa no li va sortir d'ell sinó que va respondre a l'estímul d'en Castellet, atiat per tu! És fantàstic, eh? Bé, jo li he contestat, acceptant de traduir *Vanity Fair*, però per tal com ell no feia esment de la intervenció d'en Castellet, jo he callat com un mort i no he fet més que posar-li records per a ell. A veure com reacciona. Bé, al marge de l'anècdota, no saps com t'agraeixo que hagis fet aquesta gestió, i aquesta prova d'afecte per la teva

banda, que se suma a les moltes que ja m'has donat, compensa l'agror que m'ha causat veure que en Vallverdú, si no hagués estat per aquest efecte de carambola, no hauria pensat en mi, malgrat que jo li havia demanat que em tingués en compte. És evident, però, que tant en Castellet com ell s'ho van prendre amb interès, car em va escriure l'endemà mateix d'haver parlat tu amb el primer. I posa en relleu, també, la gran influència que deus tenir prop d'en Castellet, tu!

He rebut, finalment, les *Memòries polítiques* d'en Puig i Ferreter. Encara no l'he acabat, però el que n'he llegit m'ha deixat verament escruixit. Mai no m'hauria imaginat que aquest home covés en el fons del seu cervell tot el que va anar bolcant en aquestes pàgines. L'has llegit tu, aquest llibre? Deixant de banda totes les consideracions que fa sobre les dones, els francesos, l'admiració per l'Alemanya nazi i el menyspreu per la democràcia, que ja donaria tela per estona, allò que més m'ha colpit han estat les recomanacions que fa als catalans de «passar-se» a Espanya i a la llengua castellana. És evident que quan escrivia tot això era un home que estava decebut de la política catalana de la Generalitat, així com dels homes que tallaven el bacallà aleshores, dels quals no se salven ni en Macià ni en Companys, però, sobretot, jo crec que en aquells moments afloraven en ell tots els deliris de grandesa, tots els afanys de ser famós, totes les ambicions d'universalitat, i això era el que el feia penedir-se, en definitiva, de no haver emprat la llengua espanyola per a bastir la seva obra, car aleshores, hauria tingut la satisfacció d'ocupar un lloc entre les glòries de les lletres castellanques, que ell tant admirava, però s'adonava que havia fet tard. No sé explicar-me-la de cap altra manera, la seva actitud sobre aquest particular. Després de llegir totes les atzagaiades que diu a l'entorn d'aquestes coses, ja em miro amb una mica de recel les diatribes que etziba a tort i a dret, sigui quan parla d'en Tarradellas, sigui quan es refereix als altres polítics de la seva època. A part això, el llibre és tot un document i una radiografia d'un ésser humà amb totes les seves tares i virtuts. Poques vegades els escriptors es mostren d'una manera tan descarnada, amb tanta sinceritat, quan es proposen de deixar unes notes íntimes a la prosperitat. També és interessant la fèrria voluntat de tirar endavant la seva obra a despit de la salut malmesa i de tots els entrebancs que li dreça la vida domèstica. Ja me'n faràs cinc cèntims del que tu en penses, eh?

No, tu, res no m'havies dit respecte a l'apartament de Sant Quirze Safaja. Devies tenir por que no et titllés de burgesot (que és el que cuito a fer tot seguit). Així que tu volies que us invitéssim a passar una temporadeta prop del mar el dia que hi tinguem una caseta, i en canvi vosaltres no solament ja disposeu d'un pis de cap de setmana, sinó que ara us l'heu comprada vosaltres, la caseta, de manera que ens tocarà a la Isabel i a mi de venir a passar-hi una temporadeta. Què et sembla? De moment, però, us en felicitem de tot cor!

Nosaltres, al desembre, complirem les noces d'argent i havíem pensat anar a passar una segona lluna de mel a Bariloche, que és una regió del sud, a tocar de la cordillera andina, amb boscos d'avets, llacs, cims nevats, etc., una mica com els Pirineus, però a escala monumental, com si diguéssim. Tanmateix, queda a 1.500 quilòmetres i costa un ronyó el viatge i un altre l'estada. De manera que segurament llogarem alguna cosa a la platja i ens hi anirem amb els nanos. Això si les coses no empitjoren abans de l'estiu...

Una de les meves debilitats consisteix a cercar llibres per les llibreries i parades de vell, i és així com he anat bastint una mica de biblioteca. Quan vaig venir cap Amèrica tot el meu equipatge eren llibres. Però allò que més m'ha apassionat sempre ha estat aconseguir que els llibres me'ls autografi l'autor, o bé, si és un llibre vell, que hi dugui una dedicatòria autògrafa. És clar que més m'estimo que me'l dediquin a mi. Vet aquí, doncs, que acabo de tenir una alegria. Un vell amic, combatent a la guerra civil i després exiliat, ara ha decidit de retornar a Barcelona i m'ha passat una quantitat de llibres que ja no li interessien. Són quasi tots de la col·lecció Catalonia, editats a Mèxic, els primers anys de la postguerra. Hi ha *La novella del besavi*, d'August Pi i Sunyer; *De la pau i del combat*, de Pous i Pagès; *A la boca dels núvols*, de Ramon Vinyes, i *Tots tres surten per l'Ozama*, de Riera Llorca, autografiat. Així mateix, hi ha *L'arbre de foc*, d'Agustí Bartra, amb una dedicatòria autògrafa també. Entre els tresors més preuats que tinc, hi figuren la traducció de l'*Odissea* dedicat per Carles Riba, *Converses amb Pau Casals*, dedicat pel Mestre, i un llibre que em va dedicar en Henry Miller, amb reproduccions d'aquarel·les seves. Demés tinc tota la collita que vaig fer durant el periple de l'any passat, en la qual hi figuren els teus, i un disc amb una dedicatòria de l'amic Raimon.

Un amic que ha rebut la casset de *Verges* 50 d'en Llach me n'ha feta una còpia «pirata». Em sembla que mai no n'hem parlat, d'aquest minyó. A

mi, potser una de les coses que més m'agraden d'ell és *Campanades a morts*, però aquesta gravació darrera és també molt estimable, per bé que em fa l'efecte que queda una mica curta. O sigui, penso que havia de desenvolupar una mica més la part estrictament musical, la de les impressions infantils, per tal d'abastar zones més vastes. A part de ser un lluitador, és un bon músic, més que no pas cantant, potser, tot i que en algunes peces assoleix uns efectes i uns tons prenyats d'un gran dramatisme, no trobes? Quan vaig escoltar per primera vegada un disc gravat en directe al Palau dels Esports, em sembla que és corejat pel públic, se'm van posar per corbata i les llàgrimes m'inundaren els ulls. Encara ara no puc escoltar-lo sense que se'm faci un nus a la gola.

Darrerament m'ha cridat l'atenció una sèrie de llibres de memòries, escrita per gent jove, i que comprenen períodes molt curts, com ara: *Llibre d'hores* (1975–78) d'Oriol Pi de Cabanyes, *Dietari* (1979–80) de Pere Gimferrer i *El present vulnerable* de Feliu Formosa. En general, aquesta mena de llibres, els escriptors sempre els han publicat a les acaballes de la seva vida o bé hom els ha donat a conèixer quan ells ja eren morts. A què atribueixes el fet que ara proliferin com els bolets? Per ventura, obeeix a una mena de moda o bé és que l'esdevenidor és tan incert que no tenen esperança de viure gaires anys més? Si els has llegit, aquests llibres, voldràs dir-me què en penses i si me'ls recomanes?

Quina sort que has pogut veure en Pedroló! Jo fa temps que no he tingut cap lletra d'ell. Potser més val que aprofiti el temps fent novel·les i articles que no pas escrivint cartes, oi?

Gràcies pels retalls. Sí, el d'en Cendrós, em deia ell que l'havia escrit tot fent una mica de «barrila», però a mi m'ha fet la mateixa impressió que a tu. Quant a la teva lletra a *El País*: l'actitud d'en Julián Marías és coherent amb la de la intel·lectualitat castellana i no fa més que corroborar que els separatistes són ells, però també demostra que els Països Catalans no són Espanya... i més val que ells es mantinguin en aquesta posició, que no barregin les cartes.

Ah, per fi vaig poder veure la meua carta convertida en article a l'*Avui*. Em van censurar un parèntesi que feia: «(ara no sabia dir si) l'Estatut (és passat per aigua com els ous o bé és passat pels ous com l'aigua)». Sense comentaris.

I res més, per ara. Desitjo que t'hagis fet un tip de pintar la caseta, però pensa que aquesta mena de feina és salut... de cara a l'esdevenidor.

Records de la Isabel i meus per a tots vosaltres. A reveure,

Jordi Arbonès

Barcelona, 6 de setembre de 1981

Estimat amic,

No sabia ben bé com posar-m'hi, ara, a l'hora d'escriure't. Et volia comentar punt per punt cada apartat de la teva darrera carta, però hi ha un aspecte personal que s'imposa i que fa que et parli de mi, en primer lloc. Sóc un element força extravertit, com ja deus haver pogut comprovar al llarg del temps, i no em puc estar d'informar-te que he estat a punt d'anar al gremi dels difunts.

Dimarts passat, dia 1, després de dinar i de complir amb la mitja horeta de migdiada reglamentària –que de vegades és una mica més, segons la Rosa–, vaig rebre la visita del meu pare, que, tal com havíem quedat, es va presentar a casa amb una bossa de viatge plena de roba. Vam xerrar una estona i, tots dos junts, vam pujar en el meu Dyane i vam anar cap a Sant Andreu, on, en una cruïlla ben determinada, ens esperava una parella, un matrimoni de jubilats, els Copons, bons amics de tota la família. Carreguem més paquets, ens saludem i cap a Arbúcies s'ha dit! Els meus pares i els Copons em penso que es coneixen de fa una pila d'anys, precisament, per haver estat junts en una fonda que la Rosa i jo vam recomanar als meus pares: un lloc tranquil, amb jardí i una piscineta, arbres, menjar casolà, etc. Ara, quan ja fa tres anys que la meva mare ja no hi és, els altres tres es continuen veient i fan estades de deu o quinze dies en aquell lloc, en el qual hi ha un eslògan que diu: «El jardí del Montseny»... Bé, el cas és que hi arribem després d'un viatge tranquil i sense sotrac, amb un xàfec molt fort en la darrera part del trajecte, descarreguem maletes i els altres tres s'hi queden mentre jo, que tenia ganes de tornar a casa, me'n torno tot sol. Tot anava com una seda quan, en sortir de la zona de pluja, m'adono que el cotxe es posa a ballar com una mala cosa, redueixo marxa –de tercera a segona, fixa't si anava a poc a poc–, però inútilment. Les rodes patinaven d'una manera d'allò més divertida fins que no vaig poder resistir el rept i vaig tocar el fre. Mai no ho hagués fet! La dansa es va convertir en capgirell i ja em tens fent un viratge de cent vuitanta graus en una carretera estreta com un fideu. En trobar-me encarat en la direcció contrària de la que havia seguit fins aquell moment, el cotxe va sortir lleugerament de la carretera i en ensopegar el desnivell de la cuneta

va perdre l'equilibri i, com amb cambra lenta, va caure de cantó. I jo a dintre, és clar, perquè, capità del vaixell, no vaig voler –ni poder, és clar!– abandonar-lo. Mentre passava tot això, no res, qüestió de segons, em van passar moltes coses pel cap. En primer lloc, creure fermament que jo no n'era el protagonista. Després, en constatar-ho, creure que els déus em tractaven injustament. En tercer lloc, fotre'm a riure com un boig en adonar-me que el vehicle s'havia aturat i que estàvem ajaguts sobre l'herba humida per la pluja que en aquells moments es posava a repicar amb molta fúria. Tot i la diversió del moment, no vaig oblidar que cal treure el contacte per evitar mals majors. I, després, em vaig disposar a sortir, cosa que és més difícil del que sembla. En aconseguir-ho a través de la porta del darrere del cantó invers al que jo anava assegut, vaig sentir la temptació de tornar a entrar perquè l'aigua queia sense misericòrdia, però vaig decidir que calia allunyar-se de l'indret, no fos cas que explotés, cosa que es veu sovint als serials de la televisió americana, la nostra.

De seguida es va aturar gent de tota mena que em feien saber que acabava de néixer en adonar-se que no tenia ni un cop, ni una rascada, ni un descosit a la roba. «El cel em protegeix», vaig haver de repetir infinitat de vegades! I, després, un viatget fins al taller del poble, tornar al lloc dels esdeveniments amb la grua, ajudar a adreçar el meu cotxet i, oh, miracle!, veure que encara funcionava: el vaig portar fins al taller, a deu per hora, no fos cas..., i després de canviar targetes amb el mecànic, em vaig disposar a tornar a casa. Primer, vaig telefonar a la Rosa per fer-li saber que havia tingut una avaria i que tardarien una mica a reparar-la. Després, com que ja no hi havia servei d'autobús amb Barcelona –eren quarts de vuit del vespre–, vaig tornar a la carretera com a autoestopista. Al vuitè o novè intent em va recollir un xicot de Cerdanyola, amb el qual vam xerrar de moltes coses durant el camí. En ser a casa d'ell, vaig agafar un autobús fins a Barcelona i, allí, un taxi fins a casa. A les nou ja li estava explicant la història a la Rosa.

Tot plegat, un cop passat, no res. Però he de fer constar que vaig tenir molta sort. És una carretera molt estreta, plena de camions d'aigua de la Font Vella que gairebé no et deixen passar quan te'ls trobes de cara. Ara fixa't si vas fent esses! Sembla que la culpa va ser, precisament, d'aquests camions tan poderosos que desprenen força oli pel trajecte, oli que quan comença a ploure fa una pasta que rellisca. Molt bé! Ara ja ho sabré per una altra ocasió, si és que m'atreveixo a tornar-hi, és clar!

I ara estic sense cotxe, ja que abans que comencin a apedaçar-lo, l'ha de veure un pèrit de la companyia asseguradora. I ahir, dissabte, encara no hi havia passat. Precisament el dia 12, dissabte que ve, pensava fer uns dies de vacances –els que em queden–, però em penso que no en podré disposar. No sé què fer: si ajornar-les o bé fer-les i enllestir en deu dies un novel·lot de la meva sèrie *La casa sota la sorra* que ja tinc planificat de fa temps, i que només em falta la tranquil·litat necessària per atacar-lo. Ja t'ho explicaré!

No saps com celebros que t'hagin encarregat la traducció de *Vanity Fair*! Potser m'hauria estimat més que t'haguessis decantat per l'altre, *Jude, the Obscure*, que no conec, ja que ara no tindrè més remei que rellegir les trapperies d'aquella mossa, Becky, em penso que es diu, oi? És un llibre que he llegit fa molts i molts anys, quan era un marrec, i que llavors em va agradar molt. Fa goig de debò aquesta col·lecció de «Les Millors Obres de la Literatura Universal» que han engegat a can 62 en col·laboració de la «meva» Caixa! I, a més, era d'allò més necessària. Tot ho és, em penso, de necessari. Per això, quan es desencadena una polèmica a l'entorn d'un fet, d'un personatge, un acte, sento cert neguit: amb la necessitat que hi ha de resoldre o d'embastar tantes i tantes empreses, no podem perdre temps xerrant i traient drapets al sol –com si els que els treuen estiguessin nets de culpa!– d'aquest o d'aquell, parlant, sempre, de pureses.

Et dic això perquè em ve al cap un fet que ha ocorregut on treballa, en el butlletí que publiquem els empleats. El dirigeix, fa cosa d'un any, un company que es diu Jordi Pujol –no té res a veure amb l'altre, que consti!–, que és de Palafrugell i un admirador incondicional d'en Josep Pla, com els passa a la majoria de gironins que, en això, esdevenen completament provincians. En Pujol, en escriure un comentari amb motiu de la defunció del narrador, ho va fer d'una manera tan elogiosa, que va ensorrar tots aquells que pensem que no n'hi ha per a tant i que trobem bé que no se li hagi atorgat el Premi d'Honor, perquè va ser un premi instituït per premiar la resistència, i en Pla, evidentment, no ho va ser mai, un resistent. Bé, el cas és que ens les vam tenir, de paraula, el vaig acusar que mentia, ell es va defensar com va poder i em va dir que escriviés un article i que així encetaríem una polèmica. Mai! Vaig dir-li. Tinc massa coses a fer, que discutir *in extenso*! Però ja ho han fet d'altres i la cosa, ara, agreja. Es diuen coses molt fortes. Algunes ho són tant que no es poden publicar,

llavors s'invoca la llibertat d'expressió... bé, un merder! I ara n'hi ha un altre sobre la manera de conservar les anxoves. Prou, tu, que jo passo, de tot això! Si dispo de temps, escriuré per al *Cavall Fort*, per al *Tretzevents*, per a l'*Avui*. Intentaré divulgar els llibres arreu, sobretot els per a nois i noies, treballaré a l'Associació, o me n'aniré al cinema o a la muntanya. Ens agrada, discutir, massa! I sembla que ens agradi fer-nos mal, mossegar-nos. Ens estem demostrant contínuament que som millors que els altres, i tots plegats no som altra cosa que una tifarada de les grosses. I això t'ho diu un ressuscitat del dia 1!

Inevitablement hem d'anar a parar a en Puig i Ferrer. Estic d'acord, naturalment, en tot el que comentes, en la impressió que t'ha produït el seu llibre. Ara a la televisió –la nostra– hi ha un programa de la Capmany que es diu *La ciutat dels llibres*, en el qual ella i un invitat analitzen i comenten l'obra d'algun dels nostres autors. L'altre dia, la setmana passada, hi va intervenir en Guillem-Jordi Graells, que és de la junta de l'Associació, i un dels estudiosos de l'obra d'en Puig, a part d'haver estat, com has pogut veure, l'editor i prologuista d'aquestes *Memòries*. Durant el programa es van dir coses molt interessants que ara no et repetiré. Es va parlar, però, del caràcter d'en Puig, un home assedegat de glòria que demanava el reconeixement, una paraula amable de les generacions que havien vingut al seu darrere, més preparades i intellectuals que no pas ell, autodidacte en tot. La Capmany va recordar com les cartes que dirigia a Riba –onze anys més jove que en Puig– anaven encapçalades amb paraules com ara «mestre» o «guia». En Puig implorava paraules d'afecte per a ell i per a la seva obra d'un grapat de gent força més jove que no pas ell. En Puig i Ferrer creia en la glòria, en la noblesa del seu ofici. En un moment de penediment, quan reconeix d'haver-se quedat diners de la Generalitat amb els quals va poder viure força bé durant tot l'exili i es va poder editar tota la seva obra, creu que la seva obra l'haurà redimit, que el que ell haurà aportat a Catalunya –tota la rastellera de volums de color carbassa– li pot servir de pagament a la malifeta d'haver-se embutxacat uns diners que, al cap i a la fi, havien sortit del poble. D'acord! Però, i els altres? Quina excusa poden donar tots els altres que també se'ls van embutxacar? Quina gent, amic Arbonès! Mentre el meu sogre, i tants d'altres, deixaven la pell a la sorra, ells, de tiberi en tiberi, de llit en llit, vivien sense donar cop tota la resta de la seva vida...

Ja sé que no te'l pots creure del tot, en Puig, és evident. Però em sembla molt representatiu de tota una colla de mangants que es van posar a fer política perquè eren amics d'un o altre prohom. És lamentable: són els homes de l'Esquerra que havíem més o menys mitificat, quan no se'n pot mitificar cap, d'home! Van actuar en el Govern de la Generalitat com potser actuen ara també alguns homes destacats. Prefereixen posar en llocs de gran responsabilitat gent que els és fidel però que no han nascut per al càrrec. Això, a la llarga, s'ha de pagar, amb eficàcia, bé, amb detriment de l'eficàcia, vull dir.

En Puig m'ha fet pensar molt en el nostre poble. Comprenc que en la seva vellesa i en els deliris de glòria l'home declari la seva admiració per l'altra cultura veïna i es lamenti de no haver treballat per ella, ja que n'hauria obtingut un altre reconeixement. Ho comprenc, però sé que s'equivoca perquè a més a més, no és cert. Tots els intents de catalanitzar la península han fracassat. Àdhuc, el general Prim va quedar ben decebut, ell, tan ple d'honors. Aquí hi ha el gran error d'en Puig: si renunciem a expressar-nos en català, com es notarà que som catalans? Em sembla que la vinculació amb Catalunya seria totalment epidèmica, a l'estil de les novel·les d'un Luis Goytisolo, per exemple, on entre el text castellà es colen expressions com ara: «estoy de lo más fotuda», «más nervio, más empena», «ni carne ni pesacado, no sé, aigualidos», «pequeña aldea, un poble de huertas»..., talment els exotismes sud-americans d'un Vargas Llosa o un García Márquez, i que a mi em fereixen.

Però hi ha algun aspecte en què té raó, quan es refereix al catalanisme de tanta gent que no és altra cosa que «antiespanyolisme». Fa pocs dies, al camp del Barça, hi havia un torneig d'estiu. Els jugadors del Madrid, que anaven a jugar a Girona, van assistir-hi. Així que llur presència va ser detectada, hi va haver una cridòria monumental, xiulets, crits, botifarres... Al Madrid, el que cal fer és guanyar-lo i, si pot ser, amb jugadors de casa, com fan els bascos. En Puig es pregunta com havent-hi tants i tants catalans de la flamarada, del crit, de la manifestació «anti», hi ha la crisi de la premsa, de la novel·la, del teatre. Com pot ser que els llibres d'en Carner tinguin tiratges de cinc-cents exemplars. De què li serveix a en Carner ser un dels millors poetes del món si a casa seva només el llegeixen un miler de persones? Bona pregunta! Estic tip de fanàtics del Barça que criden contra el Madrid i no han comprat ni una sola vegada l'*Avui* perquè ja

en tenen prou amb *La Vanguardia*, que és el diari, sembla, del seny català. A finals de juliol, en els actes a l'aire lliure que l'Ajuntament va organitzar arreu de la ciutat, hi va haver uns recitals de cantants valencians a la plaça del Rei. Hi vaig anar tots dos dies: érem una cinquantena de persones en cada una d'aquestes ocasions. On eren els milers i milers que cridaven a favor dels Països Catalans el dia de Sant Joan al camp del Barça? Què devien pensar aquests valencians en veure l'acollida que els va dispensar la gran Barcelona? També érem encara no un centenar als jardins de la Casa de Caritat a veure un espectacle de teatre a càrrec d'un grup valencià. En canvi, per veure la Núria Espert, en una *Medea* castellana, hi va haver bufetades i els plens en el Grec van fer època.

Però tot això ja és vell, arcaic, conegut. I això no em pot fer trontollar. Però comprenc que un obsedit per la *grandeur* com en Puig s'estirés els cabells de no haver treballat per a una cultura més generosa. És clar que podia pensar que el senyor Antonio Machado moria de misèria i de pena a Cotlliure, com el senyor Manuel Azaña i tants d'altres, per més que, al cap de quaranta anys, es reeditin els seus llibres, es comentin i serveixin d'exemple. Però, punyeta, també es reediten els d'en Puig i els d'en Carner i els d'en Gassol...

Amb tot, em penso que si aconseguim afermar encara que només sigui aquesta minsa autonomia i Generalitat que tenim, les coses hauran de canviar, estan canviant. Per aquest motiu jo no em vull mostrar tan radical com aquests que ho estripen tot i que afirmen que anem pitjor que abans. El català està entrant a l'escola. Costa molt, hi ha resistència, oposició, dubtes i escarafalls, però guanya terreny. I aquest és l'únic camí.

Trobo natural l'actitud dels grups més radicals, els extraparlamentaris, perquè sé que seria la dels parlamentaris així que deixessin de ser-ho, com també els extra d'avui afliuxarien així que ho fossin. Però comprenc també la dels que seuen al Parlament. El que lamento és la falta d'unitat. Els socialistes han pactat amb el partit del Govern una concertació autonòmica. Immediatament, CiU fot el crit al cel i clama tot proclamant el sucursalisme dels socialistes catalans. Bé, però, quan els socialistes van proposar una moció de censura, o quan es va votar la investidura, què va fer CiU? Votar a favor del partit del govern i girar-se d'esquena als socialistes! Ara la gent de CiU s'esgargamella contra el senyor Martín Villa, però no et volen escoltar quan els dius que aquest senyor és al govern perquè

ells van votar a favor seu. La qüestió és que ara ja podem estar més tranquils, diuen, perquè en Pujol ha parlat amb en Calvo Sotelo i li han donat seguretats que respectaran l'Estatut. Ara sí que ens ho podem creure, però quan això ho asseguraven els socialistes, els quals, a més, deien que havien aconseguit millores substancials per als ajuntaments, pobre de tu que te'ls escoltessis! En definitiva, em sembla tot plegat un joc d'infants. Però un joc molt perillós.

Veig que prepares la celebració de les teves noces d'argent. Les de la Rosa i meves seran d'aquí a un any, el 19 de setembre. No sé què farem. Si més no, un tiberi a can Agut i una pujada al Tibidabo... Això si no ens estem a la caseta de Castellterçol contemplant Moia i, en la llunyania, els Pirineus. Ja en parlarem!

No tinc opinió respecte al llibre de memòries d'aquesta gent tan jove. En realitat, els tinc, tots els llibres que m'esmentes, però encara no n'he llegit cap. És cert que semblen prematurs, però em penso que poden ser d'utilitat. Al cap i a la fi, aquesta correspondència que mantenim, molt més familiar, no és una mena de mirar-se el melic?

He enllestit un parell de llibrets. Un per a infants, que es diu *Una caseta amb rodes*, amb destinació a «La Gavina», una col·lecció de l'editorial La Galera. És curt, un conte de vuit o nou, no de dotze pàgines, i *Un altre Felip Marlot, si us plau!*, on hi ha una vintena de contes d'uns vaillets dels quals em penso que ja te n'he parlat en alguna altra ocasió, del col·legi del Sagrat Cor, de Tona, i cinc històries meves d'aquest personatge que no té aturador. Realment, m'hi he divertit força, en l'elaboració d'aquest llibre. Dues mosses van escriure un conte que es diu «Mireu què els passa, als ministres!» i es refereix a un encàrrec que en Max Cahner fa a en Felip Marlot perquè li trobin la cultura, que l'ha perduda entre tanta feina com té. He treballat una mica el text, sobretot cap al final, i l'he enviat al conseller de cultura. Sembla que s'hi va divertir força, perquè de la seva secretària he rebut una fotocòpia de la carta que han dirigit a les dues noies en la qual les conviden a Palau quan surti el llibre per tal de xerrar amb en Max, personalment. No cal dir que també hi estarem convidats la mestra i jo, el pare pedaç de tota la història.

Vaig acabar el mes d'agost molt embalat, ple de projectes de cara al curs que començava, però tot just va arribar el primer de setembre que va sonar el telèfon i ja s'ha acabat la tranquil·litat. Demà he d'anar a Mataró,

a xerrar a l'escola d'estiu del Maresme, i no sé quantes coses més he de fer. Ja veurem què passa, però ara tenia ganes d'escriure, caram! M'he apassionat amb un text del senyor John Le Carré, *L'honorable collegial* –l'he llegit en castellà, és clar–, i ja em trobo prenent notes d'unes idees que tinc per fer una novel·la per a adults –ja era hora!– d'acció, centrada en el nostre país, que serà l'escenari d'una conxorxa internacional. L'hauré de meditar molt bé, perquè pot ser molt superficial o molt compromesa. Ja t'explicaré de què va a mesura que la perfili. De moment, però, calculo que hauré de tardar un any com a mínim per posar-me a redactar-la ja que primer vull enllestir diversos llibres dels meus personatges seriat, els de *La casa sota la sorra* i *La colla dels deu*.

Em sembla que ja està be, oi, per avui? He aprofitat aquest diumenge que no tenia cotxe i t'he escrit amb calça curta i samarreta. Tot i que el setembre avança, encara fa prou calor, a Barcelona.

Adéu! Saluda la teva dona, els fills, «mi Buenos Aires querido», i tu rep una abraçada ben cordial.

Joaquim Carbó

I pensar que no t'he explicat gairebé res de la temporada del Grec!

Bernal, 7 d'octubre de 1981

Estimat amic,

Home, tu, no fotis conya! Res d'anar a tocar l'arpa encara! Has de pixar molta tinta primer. És clar que, tal com tu ho expliques, més aviat fa riure l'accident que vas tenir, però la cosa és molt seriosa. Això de passar cap a l'altre barri no s'ha de fer d'una manera tan prosaica, o sigui, anant-hi amb cotxe. És massa burgès, això. Mira, jo una vegada també vaig passar per un d'aquests tràngols, però la cosa va ser més heroica: vaig salvar la Isabel de morir ofegada en un riu, a Còrdova, tot i no saber nedar... És clar, per poc que no ens hi ofeguem tots dos, i davant els ulls astorats dels nostres nanos! Sigui com sigui, el cas és que vam tornar a néixer, tal com t'ha passat a tu. I és una bonica experiència. Jo crec que després d'haver tingut un peu a l'altre cantó, et mires el món –i l'home– amb uns altres ulls, i veus que tant l'un com l'altre són una tifarada, com dius tu, i de les grosses. Per això, Jesucrist, quan va ressuscitar, se'n va anar de pet cap al cel i va dir: «Ja us ho fareu, això». Benvingut, doncs, a la Confraria dels Ressurrectes! Ja ens enviaràs confits del nou bateig, oi?

Efectivament, comparteixo el que dius sobre en Puig i Ferrer. El pobre, amb el seu afany de conquerir la gossa fama, no s'adonava que hi ha una colla d'escriptors en llengua castellana, a Espanya i a l'Amèrica Llatina, que no els coneixen ni a casa seva, o que ni tan sols han tingut un nombre de lectors com el que ha pogut tenir ell escrivint en català.

No sé per quins set sous, tot just ahir (6 d'octubre, quina data!), em va arribar l'original de *Vanity Fair*, i encara després d'enviar a en Vallverdú la còpia de la meva carta del mes d'agost, certificada, car vaig pensar que potser no havia rebut l'original. Suposo que em farà quatre ratlles i m'ho explicarà. Sigui com sigui, ara ve la feina, la gran feinada! És un llibre, com recordaràs, de més de 700 pàgines de lletra tupida, i escrit el segle passat, amb totes les dificultats idiomàtiques que això comporta. De manera que ja m'estic lligant les espardenyas. Però, vaja, jo també m'estimo més fer feina que no pas passar-me la vida discutint, empenyant, posant bastons a les rodes, etc. També en això tens raó, a la meua manera de veure: si tots anéssim per feina, uns altres serien els resultats, i una

altra cara faria el nostre país. Veig que tu també estàs carregat de projectes i que penques com un bastaix. Ja va bé, això! Amunt i crits!

El cap de setmana darrer, els integrants de l'Obra Cultural Catalana vam fer una escapada fins a Pergamino, una localitat de la província de Buenos Aires, situada a 240 quilòmetres de la capital, eminentment agrícola, on hi ha una Agrupació Catalana de Pergamino, que ens havia demanat si volíem anar a passar-hi un audiovisual que tenim muntat, en català i castellà, sobre Pau Casals. En aqueixa zona hi ha hagut sempre molts catalans, la majoria pagesos de les comarques lleidatanes (de Mollerussa, sobretot), i fins i tot hi ha una població, San Pedro, que va ser fundada per un català. Són una gent molt senzilla, d'una enorme bona fe, i d'una generositat extraordinària. Ens van preparar un dinar casolà, però d'allò més abundant, després a la tarda va ser qüestió de passar l'audiovisual a l'escola de Belles Arts de la ciutat, però va fer fallida l'equip tècnic, de manera que hi haurem de tornar el mes entrant, i després, vulgues no vulgues, ens van fer endrapar un pisolabis, i cap a Buenos Aires falta gent. Jo arribava a casa, a Bernal, a les tres de la matinada, i m'havia de llevar a les sis, per bé que satisfet d'haver escampat una mica la boira, a desgrat del fracàs. Aquesta gent han format una mena d'esbart amb els fills, que són nascuts aquí, aprenen català en cursets que fan entre ells mateixos i estan bastint una biblioteca, a base de donacions, car no tenen recursos. (Per cert, he pensat que potser alguna de les editorials amb les quals tens relació els podria donar algun lot de llibres per a adolescents, per tal de fomentar l'hàbit de la lectura en català, entre llurs fills. Ja me'n diràs alguna cosa.) En fi, gent sana que compensen amb la voluntat la manca de preparació que no van poder tenir de petits quan vivien a casa nostra. Tant de bo en tinguéssim molts com ells als Països Catalans.

Ara, passo a un altre tema que a mi m'interessa i em preocupa molt, sobre el qual ja te n'he parlat alguna altra vegada: la qüestió de l'estat legal dels traductors. Resulta que ahir al vespre vaig assistir a una mena de conferència que donava la professora Nieves del Valle Gaete de Kielbowicz, delegada argentina de la FIT (Federació Internacional de Traductors), sobre els resultats del IX Congrés Mundial de Traductors, que va tenir lloc a Varsòvia, el proppassat mes de maig. Una de les conseqüències d'aquest congrés fou que aquesta professora ha estat designada per integrar un Centre Regional Iberoamericà, en el qual s'apleguin totes les

associacions d'Amèrica Llatina i Espanya, amb seu a l'Argentina. Ara bé, resulta que aquí, a l'Argentina, a aquesta altura de les coses encara no existeix cap associació de traductors literaris (només hi ha la de traductors públics, que estan col·legiats), de manera que arran d'aquesta reunió, organitzada per una escola privada de traductors literaris, va sorgir la iniciativa de fundar-la, aqueixa societat que mancava, quan secundaren una moció que vaig presentar jo. Què me'n dius? Dit i fet, ja van formar una comissió encarregada de redactar un esborrany d'estatuts i va quedar convocada una reunió per al dia 27, a la qual invitaren la màxima quantitat de traductors per tal que es pugui fer una mena d'assemblea i nomenar les autoritats de l'associació, que segurament es dirà Sociedad Argentina de Traductores Literarios e Intérpretes (SATLI).

Després vaig enraonar amb aquesta professora que va assistir al congrés i em va dir que els catalans també hi havien concorregut i havien demanat el reconeixement del català com a llengua de treball, dins la FIT. Les llengües oficials, per ara, són només l'anglès i el francès. Les de treball: l'alemany, el rus, i enguany han acceptat l'espanyol, i no sé si alguna altra més. I una altra de les coses que s'ha aprovat és la de considerar la traducció com una obra original, i el traductor com un autor, amb dret a cobrar drets d'autor i a conservar tots els drets en poder seu, tal com ja funciona en alguns països.

Ara bé, jo no sé qui devien ser els catalans que van assistir-hi, car la professora no ho sabia tampoc, per bé que em va dir que el president de la FIT és un català que es diu Germán Muñiz Castro, el qual vindrà a Buenos Aires pel desembre. Sigui qui sigui, crec que allò que caldria fer és formar una associació de traductors en llengua catalana. Per tal com, en general, a casa nostra, els traductors són alhora escriptors, penso que aquesta associació podria ser bessona de l'AELC, tal com s'esdevé a Anglaterra i a altres llocs, on una sola entitat els agermana tots plegats. Ja sé que tu no ets traductor, però no trobes que fóra una bona idea mirar de conjuminar això que dic? Oi més quan la FIT dedica especial atenció a les «llengües de difusió limitada», i compta amb ajuda econòmica de la UNESCO i, alhora, en brinda a les associacions que ho necessiten. La FIT publica una revista, *Babel*, en la qual també tindria privilegi la publicació de treballs referits a/procedents de països de «llengües de difusió limitada», com en diuen ells.

Em sembla que tot això és molt interessant i t'agairia que, si et sembla, i tu no pots ocupar-te'n, en parlessis amb algú que es dediqui a la traducció i sigui entusiasta de la idea de formar una societat o associació, i potser estudiar si no fóra convenient de crear-la dins l'AELC. Espero els teus comentaris.

M'he divertit molt escoltant una gravació del *Nou de Trinca*, de La Trinca. Realment són collonuts, aquests minyons!

I què passa amb els «contes del diumenge»? Fins ara no he rebut els que han estat publicats i suposo que encara no ha sortit el meu, oi?

Haig de dir-te que la teva darrera carta em va arribar oberta, amb la solapa descaradament arrencada, i cosida amb un gafet. Vaig anar a veure el cap de l'estafeta de Bernal, i es va quedar sorprès, car, en el cas en què s'esquinça el sobre en passar per la classificadora o alguna cosa per l'estil (que no era aquest el cas), el posen dins un altre *envelop* de la companyia amb una lletra d'explicació. O sigui que, en aquest cas, ell suposava que ningú no es va adonar que havia arribat a l'estafeta en aquell estat, i per conseqüent calia atribuir-ho a la Madame Censura. A l'època franquista ho feien més polidament i dissimulada, oi?

Bé, estimat amic, celebros que encara cues. Aquestes coses et passen perquè tens cotxe, com a bon burgès que ets! Saluda la teva muller i fill i rep una forta abraça del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 9 de novembre de 1981

Estimat amic,

He passat una pila de dies molt carregat de feina i ara que em començo a veure les orelles poso fil a l'agulla sense pensar-m'hi més, perquè hi ha moltes coses a explicar.

L'afer dels traductors, per exemple. Mira, els darrers dies d'octubre vaig ser a València per assistir al V Encontre d'Escriptors en Llengua Catalana, del qual m'imagino que et deu haver arribat informació directa a través de la nostra oficina de coordinació... Què! No t'has quedat esma-perdut i bocabadat, després d'aquesta exhibició de burocràcia? El cas és que fa cosa d'un parell de mesos que hem fixat una mossa per a les feines de secretaria. Es diu Montserrat Bayà i és d'allò més eficient. Ja va treballar a l'oficina del Congrés de Cultura i ara, els matins, ho fa per a la Fundació del Congrés. Les tardes, d'ençà que disposem d'algun cale-ret, treballa per a nosaltres. Ja ho notaràs quan et comencem a colgar de papers...! Bé, doncs a València vaig conviure força temps amb un poeta jove, en Lluís Urpinell, membre de l'AELC, que treballa al Parlament en la correcció i transcripció de textos. L'Urpinell em penso que és llicenciat en llengua anglesa i està molt interessat per constituir una secció de traductors dintre l'Associació. Et donaré la seva adreça. Au, apunta! Marc Aureli, 27, 4t, 2a, Barcelona (6). Em penso que val la pena que li facis quatre ratlles amb la intenció de fer-li saber el teu interès per l'assumpte, i que compti simbòlicament amb tu per endegar aquest projecte. Si més no, que te'n tingui al corrent. De moment, jo no puc fer res més, perquè ja estic superat de feines i organitzacions. Cada dia m'adono més que el que m'agrada és estar a casa, pensar, i, de tant en tant, al meu aire, assistir a alguna presentació, una xerrada, un col·loqui, però mai a toc d'esquella, per obligació. Prou que he de formar els matins! Ara mateix, aquest vespre, ens reunim els del llibre per a nois i noies per desenterrar les conclusions de les jornades del mes de febrer i revisar què s'ha fet i què cal fer. M'estic buscant un substitut, jove, dinàmic i que, com tots els que penquen per als altres, sigui una mica pallús. Però, noi, no se'n troben gaires, d'aquests! Ja he començat parlant de València... Tres dies hi vam ser! Avió amunt i avall. Ja me la començo a saber, aquella ciutat. Llevat de la part vella, la resta és

força impersonal, però té una vitalitat extraordinària. La zona on vivíem, al centre, reuneix uns hotels molt grans, plens d'activitat i de gent. La nit del divendres dia 30, però, tothom es va concentrar en un bar petit, el Cafè de la Seu, a tocar el Miquelet. Sortíem del sopar d'homenatge que vam dedicar a Joan Fuster, com a desgreuge de l'atemptat que va sofrir, a Sueca, fa cosa d'un mes, quan un parell d'artefactes van fer explosió a les finestres de casa seva destruint alguns dels seus arxius i papers. L'home es va fer pregar. Va acceptar, però amb la condició que no hi hagués discursos. Érem una vuitantena. Va passar taula per taula i va donar la mà a tothom. Després, se'n va tornar a casa seva a rumiar el discurs que hauria de pronunciar l'endemà, en la cloenda dels premis Octubre. Vaig tenir la sort de seure en un racó de taula, rodejat per gent de la categoria de Blai Bonet, Manuel Sanchis Guarner, Joan Perucho... Se't fa la boca aigua, oi? Doncs això no és tot, perquè n'hi havia molts més i tots d'aquells davant els quals t'has de treure el barret.

Al Cafè de la Seu, on vam fer cap després per escampar la boira, hi havia una fumera de tabac que feia que haguessis de tallar l'aire amb ganivet. Sort de les gerres d'aigua de València que corrien sense parar, que aconseguien que no t'adonessis que la vida és tan dura. Aquesta «aigua», a la qual em vaig aficionar de mala manera, és una barreja de xampany, taronjada, Cointreau i alguna altra delícia, ben amanida amb gel en terrossos. No puc reproduir els parlaments que vam pronunciar, els uns damunt els altres, tots ben eufòrics, perquè no sé què devia passar, però se m'han esborrat tots de la memòria. Allí hi havia l'Albinyana, l'expresident del primer Consell del País Valencià, que va dimitir —era del PSOE— i ara s'arreglera entre els nacionalistes, amics, coneguts, barcelonins, valencians, mallorquins. I quan ja no hi cabia ningú més, van arribar una colla de professionals del teatre, de Barcelona que feien el *Tenorio* en un teatre de València. La Mari Santpere al davant. Tot i que mai no ha estat sant de la meua devoció —no em fa riure, què hi vols fer!—, va ser curiós anar a raure plegats tota aquella colla de gent.

Vam passar tres dies ben atapeïts. Una conferència de Ricard Blasco sobre el valencianisme polític d'abans de la guerra, un col·loqui sobre «Narrativa i lector, avui», un debat sobre «L'escriptor i l'ús de la llengua literària», una taula rodona sobre «Música i literatura del XVI i XVII al País Valencià», el sopar d'homenatge a Joan Fuster, el dels premis Octu-

bre, i les xerrades de matinada repenjats a les parets dels nobles edificis medievals. Amb un petit inconvenient: anàvem massa gent del Principat junts per arribar a integrar-nos en aquella societat. És més fàcil connectar amb els valencians quan vénen a Barcelona que no pas allà aquells dies, quan no tenen altre remei que anar per feina perquè són els organitzadors de tots els actes, i perquè, en acabar-se els actes acadèmics, se'n van a casa a descansar. Vaig connectar-hi molt més en la curta estada d'unes hores, el mes de juliol, quan la Maria Rius i jo vam ser-hi per participar en l'Escola d'Estiu.

Vam conviure, també, amb en Josep M. Puigjaner, cap del Servei del Llibre de la nostra Generalitat, que també és membre de l'AELC i va ser el primer corresponsal de l'*Avui* a Madrid. Durant aquests tres dies hem compartit el viatge, àpats, xerrades i punts de vista. En aquests moments, les meves relacions amb l'administració són molt cordials... Ah, i la cambrà la vaig compartir amb en Quim Soler, un dels elements de l'Ofèlia Dracs, bon novellista i amic. A més, amb un avantatge sobre el company amb qui vaig compartir el dormitori en l'estada a Ciutat de Mallorca l'any passat: que no ronca!

El viatge de tornada, tots força aixafats, amb la perspectiva de llargues jornades de treball sense suc ni bruc, el vam fer en un avió que va aixecar el vol deu minuts abans de l'hora. En Raimon, que havia estat membre d'un dels jurats dels premis, venia amb nosaltres. Les noies de l'avió —les hostesses, oi?— el van reconèixer i el van omplir d'atencions. I els altres, que es fotin! El cantant, després, comentava que això li passa sovint. En aquest cas les noies eren de Segòvia i Lugo, em sembla, però que, esquerranes, elles, sentien molt d'interès per les seves cançons. I això, vam comentar, que no surt mai a la televisió!

Poques hores abans d'emprendre el vol cap a València, vaig tenir ocasió de fotocopiar i relligar els fulls de la darrera parida: *La casa sobre el gel*, un novellot de sèrie —hi participen els mateixos personatges que a *La casa sota la sorra*— que he presentat al premi Ruyra. Em penso que ja te n'he parlat en alguna altra ocasió, de la poca sort que hi tinc: ara serà la sisena o setena vegada que m'hi presento, sempre sense èxit. Em penso que me l'han afaitat en dues ocasions immerescudament: la primera fa molts anys —setze, em penso—, quan em van classificar en tercer lloc amb, precisament, *La casa sota la sorra*. D'aquella convocatòria, encara no s'han publi-

cat ni el primer ni el segon classificats, i l'editor que va publicar el meu llibre era d'aquell jurat. Una cosa ben estranya! Tampoc no em van tractar com em penso que em mereixia ara farà tres anys amb el *Calidoscopi de l'aigua i el sol*, que va quedar finalista darrere el meu amic Oriol Vergés. És una novel·la sense sort, aquesta! Els de Laia, que convoquen el premi, l'haurien publicada al cap d'un any, i vaig cedir a la temptació de veure-la més aviat al carrer i la vaig passar al Grup Promotor, que també va tardar gairebé un any a editar-la i, quan ho va fer, no l'ha sabut encarrilar bé. És una col·lecció que no acaba de trobar el públic. De moment, ara ja fa dos anys que ha sortit, i no he tingut notícies de com va la venda. Això vol dir, també, que no he rebut ni una sola liquidació i, per tant, ni una sola pesseta. Els de Laia tampoc no van gaire grassos, perquè et paguen amb comptagotes, però tenen l'elegància de fer-te saber a començament d'any, en fer el balanç, a què tens dret. I t'ho paguen, tard o d'hora.

En començar la temporada, o sigui, a mitjan setembre, va aparèixer el *Lovecraft, Lovecraft!*, que un dia d'aquests t'hauré d'enviar. Són deu contes, també, del col·lectiu Ofèlia Dracs, amb alguns canvis en la plantilla que va escriure allò de les *Pometes*. Les opinions, més ben dit, alguns dels escassos comentaris que han aparegut a la premsa són desconcertants, com ho són els del públic lector. En Gaspar, el gran llibreter del barri, ha muntat una mena de *hit parade* entre els seus clients compradors del llibre, i els fa votar, amb puntuacions de l'u al deu, quins són els contes que els han agradat més. Va al davant el «Testament horrorífic» i, en segon lloc, «Sang de violí», que pertanyen –tot i que no es pot dir, t'ho dic– a Joan Rendé i Jaume Cabré. En algun moment vaig arribar a anar en segon lloc, però el favor del públic m'ha abandonat i he anat a parar, fins ara, en una cinquena posició, del tot immerescuda... Em penso que caldrà efectuar algun joc de mans, sinó, el meu prestigi s'ensorra!

Tornem a València! I, en concret, a «El Conte del Diumenge». Tinc aquí, al meu costat, un paquet de vint-i-cinc exemplars del teu «Tant se val tot... o no?», il·lustrats, relligats, i a punt de solfa per ser enviats cap a Amèrica. L'organització d'aquesta gent em desconcerta. Vam quedar que t'ho enviarien tot a tu, i ara ho rebo jo. La Rosa ha hagut d'anar a l'estafeta de correus del barri, que només obren el matí, a recollir el paquet, i ara l'haurem de tornar a fer per enviar-te'l. Què hi farem! L'únic que hi surt perdent ets tu, que tardaràs més a tenir-los. Per altra banda, he escrit

altre cop a Vicent Franch per recordar-li que t'ha de fer un paquet amb tots els contes publicats. Em penso que de peles tampoc no en veurem, perquè ningú no en parla. Quan vam ser a València, en Franch no va aparèixer enlloc i, per tant, no en vam poder parlar. I això que ara és de la junta de l'AELC!

En el petit –però sorollós– món del nostre teatre ha esclatat un afer. L'afer, gairebé en podríem dir! La rivalitat entre els partits comença a fer fàstic. Els de Convergència abandonen els escons –o seients, millor dit– de l'Ajuntament i l'endemà publiquen un anunci a tota la premsa, de pàgina sencera, denunciant els socialistes de l'Ajuntament en un afer tan sensible per a tot ciutadà com són les taxes municipals, que han augmentat. Però han augmentat en temps de vigència del «pacte de progrés»! Jo no ho entenc! Estan fent electoralisme contínuament.

Bé, doncs el que et deia de l'afer teatral: comença la temporada del Romea, subvencionada per la Generalitat, amb un espectacle que es diu *Els Beatles contra els Rolling Stones*, que feia poc que s'acabava de publicar. Jo el vaig llegir i em va sorprendre que la Conselleria donés suport a un text força prim i molt esqueixat. Però el teatre jove s'ha d'ajudar, etc., etc. Endavant! Un parell de dies abans de l'estrena es comunica que s'ajorna quatre o cinc dies per dificultats tècniques i arran de l'estrena, ara no recordo si va ser abans o després, en Xavier Fàbregas, responsable de la política teatral de la Conselleria, dimiteix per un intent de censura del text programat. Declaracions contradictòries d'uns i d'altres que, al meu veure, es poden resumir així: l'Albert Manent, quan es va adonar que anaven a estrenar aquella obra, es va esverar. L'home és liberal, però tocat d'un cert puritanisme. I, de bona fe, demana uns retocs. Retocs que suggereix que efectuï en Jaume Fuster –un altre dels Ofelis Dracs, no suspecte, doncs, d'inquisidor, oi?–, amb la finalitat que si en una pàgina es deia deu vegades puta, s'introduïssin alguns sinònims que en modifiquessin el so, tals com «bagassa», «marfanta», «mala dona»... En Fuster actua, l'autor ho accepta, però s'adonen que la cosa no funciona i decideixen tornar al text inicial. Suposo que algú de la Conselleria es devia enfadar, però l'obra es va estrenar tal qual i així es va representar les tres setmanes previstes. Però l'escàndol va sorgir. L'autor, diria jo, va intentar aprofitar-se'n i va escampar a tots els diaris l'exemplar de l'obra amb les paraules subratllades per en Manent i canviades per en Fuster. Cosa que

aprofita la premsa i, sobretot, l'esquerra: denúncies, primera pàgina del *Treball*, escarafalls, expressions de «tornada al feixisme», etc., etc., fins arribar a una interpel·lació al Parlament de socialistes i comunistes per demanar el cap d'en Max Cahner, que, des del primer moment, s'ha responsabilitzat de l'afer... I ara ja tens un escrit per donar suport al conseller, encapçalat pels Premis d'Honor de les Lletres Catalanes –llevat d'en Pedroló, que manifesta no conèixer el fons de la cosa– i seguit per tot de gent de la ploma, entre ells, en Jordi Llimona i la Capmany, tots dos arrengherats en les files dels socialistes. Jo també hi he afegit el meu nom. La meua independència em permet donar la raó a qui crec que la té en qualsevol moment. En aquest cas –recorda que en l'afer de la revista *Recull*, de Blanes, també vaig actuar segons la meua consciència–, em penso que els responsables de Cultura hauran comprès prou bé que no es pot tocar mai un text d'altri i que, és clar, abans de subvencionar, l'han de llegir. Però amb això ja n'han tingut prou. Els trets de socialistes o comunistes haurien d'incidir en temes molt més preocupants. En això han actuat únicament com a polítics i han arreplegat en Max Cahner al bell mig. No hi ha escrúpols, en això. L'electoralisme constant que fa CiU ha tingut una rèplica, per a mi excessiva i desafortunada. Llàstima d'energies perdudes en una cosa tan lleu!

He hagut de deixar la màquina perquè tenia una reunió a l'hora de sopar a casa la Teresa Duran amb gent del món del llibre per a nois i noies. O sigui que, ara, quan m'hi torno a posar, ja és dia 10.

La xerrada d'ahir va anar sobre què ha passat després de les Jornades del Llibre Infantil en català que vam organitzar el mes de febrer, fer una petita anàlisi sobre els resultats i pressionar el Servei del Llibre de la Generalitat per tal que totes aquelles iniciatives prenguin cos. De fet, l'exposició de llibres ha funcionat molt bé, ja que ha estat –i continua viatjant– en moltes localitats. És una exposició viva, que s'amplia contínuament amb els nous llibres i amb la substitució d'aquells que queden atrotinats. Per altra banda, la Generalitat ajuda les tres revistes que existeixen –*Cavall Fort*, *Tretzevents* i *Rodamón*– a fer acte de presència als quioscos i cobrirà durant un període de tres mesos les pèrdues produïdes per les devolucions. El que vam tractar va ser de la possibilitat d'edició d'una mena de butlletí informatiu, trimestral, que, a part de publicar

la llista de totes les novetats editorials, ja en forma de fitxa arxivable, ja de comentari bibliogràfic, recollís alguns dels aspectes que giravolten a l'entorn del llibre per als vaillets: actes d'animació, premis, notícia d'autors i il·lustradors, etc. Vam quedar que faríem una maqueta, i ja veurem què passa.

Aquests dies he fet uns guions –tretze, en concret– sobre alguns aspectes de l'esport que em van demanar a la Conselleria d'Esports. Els temes me'ls van indicar ells, i tenen per destinataris els vaillets que escolten –i veuen– uns programes de divulgació esportiva que patrocina la Conselleria. Atesa l'hora de la transmissió, no n'he pogut veure cap, encara, però la Rosa m'ha dit que el locutor és pessim i no s'entén gran cosa. Me n'he queixat, i ara m'acaben de trucar: és culpa de la televisió que els ha adjudicat un professional que no sap gaire de català. Ells també estan amoïnats, però sembla que no hi poden fer res. Junt amb la queixa, els vaig suggerir que potser els podrien editar junts, en forma d'opuscle, ben il·lustrat, per tal d'escampar-los entre els nois i noies de les escoles. Han acceptat i fins i tot sembla que la idea els agrada molt. Quan estigui la cosa llesta, te la faré arribar.

I ara que parlem de televisió, t'he de dir que dijous, dintre el programa *Xocolata desfeta* –quin nom més divertit, oi?–, van passar un guió meu, tret d'un conte que vaig publicar fa uns divuit anys a *Cavall Fort* i recollit posteriorment en el llibre *El llop i el caçador*. Va ser un programa d'uns vint o vint-i-cinc minuts, es deia «Passant la maroma» i el va interpretar, tal com vaig demanar, un pallasso català molt eixerit que es diu Jaume Mateu, però que es fa dir Tortell Poltrona. És realment bo, aquest xicot! Ara s'ha embolicat en una empresa molt arriscada però engrescadora: el Circ Cric. El primer circ del món en català. És molt petit i viatja arreu de Catalunya. No vaig poder assistir a la gravació del programa perquè ho fan als matins i ja havia liquidat les vacances amb els dos dies que vaig passar a València. Així, l'únic contacte que he tingut amb aquest xicot ha estat per telèfon, quan el vaig trucar per felicitar-lo. A ell també li hauria agradat conèixer-me perquè és lector meu de fa molts anys. Suposo que ho va dir per afalagar-me, però sembla que *La casa sota la sorra* és un dels seus llibres de capçalera.

Aquesta tarda hem sortit amb la Rosa i hem anat a veure algunes exposicions. En aquest moment, Barcelona en té unes quantes de molta cate-

goria. Hi ha, al Tinell, la del centenari d'en Picasso. Excepcional! Més que pels quadres del geni, per l'ambientació, per la representació d'una època. És emocionant veure, al costat de l'obra de Picasso, exposada per ordre cronològic, la dels seus amics contemporanis. Els retrats de Ramon Casas i les obres, sobretot, d'Utrillo i alguna extraordinària d'en Rusiñol. Nonell, Canals, Adrià Gual... Quina època més brillant per a l'art català! En canvi, la que hi ha a l'antic Hospital de la Santa Creu, de pintors d'avui en homenatge a Picasso, m'ha deixat més aviat fred. Hi són tots, o gairebé, i destaca una enorme fotografia de Picasso, rodejada per un Miró i un Tàpies. Em penso que la nostra pintura deu patir del desconcert general de la que es fa arreu. El que em destarota, em penso, és la barreja. He visitat exposicions individuals de la major part d'aquests pintors, Ràfols-Casamada, Maria Girona, Argimon, Muxart, Gudiol, Villèlia, Artigau, Tharrats, Viladecans i un llarg etcètera, i m'hi he trobat bé. Però aquí, junts, l'un al costat de l'altre, tan diferents, tan oposats, em fan sentir certa fredor. Potser no ho entenc, però si representem una època, aquesta, la nostra, em sobten, no els puc associar. Això, segurament, mirat d'aquí a cinquanta anys, serà fals i els espectadors hi apreciaran una uniformitat tan entenedridora com la sensació que he sentit –la Rosa, també– en passar lentament davant les teles del primer terç del segle xx. Hi havia en Palau i Fabre preparant un reportatge per a la televisió, escollia les peces davant les quals s'explicaria. Quin un, en Palau! Tota una vida dedicada a Picasso! Fa poc que m'he desdinerat i he comprat el seu darrer llibre, que pesa cinc quilos, sobre la primera època de Picasso...

Després hem fet cap a la Virreina, on s'inaugura l'exposició en record d'en Josep Llorens Artigas, el gran ceramista. La Rosa és amiga de Mariette Llorens, la filla, perquè havien treballat juntes en el taller de l'esmaltador Morató, ja fa més de vint-i-cinc anys. Les peces que hi havia exposades eren remarcables. El seu gran mèrit, però, resideix en la innovació que van suposar en el seu moment. Ara, avui, molta gent que estudia a la Massana poden fer-ne de semblants. Ell, en Llorens, no va ser avar de la seva tècnica i la va explicar en aquella mateixa escola. A més, ha escrit llibres i ha divulgat les seves fórmules. A casa tinc alguns gerros que, amb poca llum, podrien passar per peces d'en Llorens i que, en canvi, m'han costat cinc mil pessetes comprats a algun amic ceramista. Ha estat particularment emocionant un reportatge que passaven en un racó, en un

vídeo, on el ceramista desaparegut explicava de viva veu com s'ho feia tot demostrant-ho amb les mans. Se li veia d'una hora lluny l'entusiasme i l'afecte, gairebé la devoció, amb què tractava les peces durant la lenta i difícil elaboració.

I prou d'aquest color! Això ja és més llarg que la Bíblia en vers.
Saluda la Isabel i la mainada (?), i tu rep una abraçada del teu amic.

Joaquim Carbó

Ei, ara m'adono que no t'he comentat que la meva darrera t'arribés oberta. No ho acabo de comprendre! Deu ser algun editor que ha ensumat la possibilitat d'editar les nostres cartes per fer-se ric. Si no és així, no hi trobo altra explicació. Ja en parlarem un altre dia!

Bernal, 9 de desembre de 1981

Estimat Joaquim,

Realment el temps passa volant. La teva darrera és del 9 de novembre i ja som al 9 de desembre, i t'asseguro que em semblava que feia quatre dies que l'havia rebuda. L'única explicació, doncs, del retard a contestar-te la trobaríem, penso, en el fet d'anar tan de bòlit. I a tu et passa el mateix, pel què veig. Renoi, quina manera de viatjar i de veure món, tu! I d'alternar! Digues que no fas guions per a espectacles de revista, que si no, no sé pas que hi diria la Rosa, de les teves escapades professionals, amb la gent de la cultura, car aleshores estaries sempre voltat de vedets també, però de les de pit i cap de costella, o no?

He rebut els vint-i-cinc exemplars del meu conte, mercès a la teva generositat d'enviar-me'ls per avió. Totes aquestes despeses hauries d'anar-les anotant per passar comptes algun dia. I també m'ha arribat l'exemplar de *Lovecraft, Lovecraft!*, juntament amb els retalls de diari. Per tot plegat, moltes gràcies, per ara.

No em dius res del lot de llibres per als catalans de Pergamino. Ja sé... No has tingut temps d'ocupar-te'n, oi? Ho comprenc.

Bombes a Joan Fuster, per una banda; atacs a Albert Manent i interpellacions a Max Cahner, per l'altra... Quin merder! I les genuflexions, i les reverències, i les baixades de pantalons... dels genuflexes, cinturaflexes i despantalonats, que el dia que menys s'ho pensin, se la trobaran tan endins que els farà pessigolles a la campaneta. I s'ho tindran ben merescut, per bé que els qui pagaran els plats (o els esfínters) trencats serem tots nosaltres. En fi, el que cal fer és posar-se una cuirassa culera i no badar. Potser, ben pensat, allò que ens caldria fóra un nou rei en Jaume, un nou conqueridor, però com el que ens descriu en Pitarra, el qual pogué fer amb «aquesta gent» allò que va fer l'altre amb els moros a Mallorca. Són tantes les cabronades que hem d'engaltar, que em poso de tan (i tanta) mala llet que de seguida sobreix a doll i no la puc contenir. De manera que perdona aquesta expansió més o menys sicalíptica.

Ara adoptem, doncs, el to ponderat i seriós que escau en una carta com aquesta (?) i parlem de la possible creació d'una associació de traductors. T'agraeixo que m'hagis donat el nom i l'adreça de l'Urpinell, i potser si

un dia estic d'ullera li escriuré, perquè, ben mirat, què cony puc fer jo des d'aquí estant per endegar una cosa com aquesta, tret de donar-li ànims i tustar-li l'espalla (metafòricament parlant, és clar)? Bé, em sembla que avui em serà una mica difícil de contenir la mala llet, que cada vegada se'm fa més agra, i adoptar un to més amable.

Tornem a «El Conte del Diumenge». M'ha agradat força la presentació, trobo que fa patxoca, oi? I les il·lustracions, bé que una mica dures, no estan malament. Les teves paraules tenen un so més sonor en lletra d'impremta i fins i tot m'han fet venir ganes d'escriure aqueixa novella que tan convençut estàs que podria sortir de la meva ploma. Però, noi, ara per ara, no serà pas possible, car ja em manquen mans i ulls i cervell per poder fer tota la feina que tinc. En aquests moments, es pot dir que estic fent dues traduccions alhora, una al català i l'altra a la llengua de Cervantes (és un dir). De la castellana, més val no parlar-ne. La catalana és la *Vanity Fair* que, per sort, és molt més divertida que no la recordava. Jo l'havia llegida en una traducció castellana de la Sopena, feta per un d'aquells traductors tan pomposos de la «vieja escuela» que, de fet, en feien una versió *sui generis* que poca cosa tenia a veure amb l'estil original, per no parlar dels disbarats de traducció que s'hi troben. O sigui que tenia la idea que es tractava d'una obra feixuga, una mica plom, però en canvi trobo que l'autor té un marcat sentit de l'humor i una fina ironia, i per tant m'ho passo força bé traduint-la.

Però, a sobre d'això, fa uns quinze dies va venir per aquests verals en Cendrós, de ca l'Aymà, i vam enraonar de futures traduccions, entre d'altres coses, i sense més ni més ja em va encarregar per quan pugui («nostres som eterns», va fer molt optimista) la traducció de *To the Lighthouse* de la Virginia Woolf (la Rosa estarà contenta, oi?). Per tal com també volia incorporar l'Anthony Burgess a la Proa, en un primer moment havia pensat de fer traduir la seva darrera novella, *Earthly Powers* (que en castellà han traduït com *Los poderes de las tinieblas*, em sembla), però quan li vaig dir que tenia sis-cents o set-cents pàgines, va fer un bot a la cadira, i vam arribar a la conclusió que potser valdria més de traduir-hi *A Clockwork Orange*. I, per postres, em va demanar, també en ferm, que li fes una *plaque* sobre les quatre novel·les d'Ernest Hemingway traduïdes al català dins la Proa. Com pots veure hauria de convertir-me en una mena d'octopode (per allò que «hi ha mans que semblen peus») per tal de

donar compliment a totes aquestes feines, però tanmateix, si som eterns, com creu en Cendrós, dispo de tota l'eternitat per fer-ho i encara em sobrarà temps per escriure la novella, no trobes?, de manera que no m'hi amoïno gens.

Sí, tu, ja he començat a rebre una pila de papers de l'AELC. És clar que ja et pots imaginar com em suaven les dents en llegir la invitació per assistir a la trobada (m'agrada més que «encontre») a València per uns preus irrisoris. A veure quan la Generalitat patrocinarà la vinguda d'escriptors de la diàspora.

Ara m'adono que, tal com t'ho explicava, potser t'has pensat que la carta la van obrir els espies del neofranquisme, però no és així la cosa. És aquí, on segons que sembla, reviu els mètodes nefastos de l'escorcoll, lectura i qui-sap-lo de la correspondència. I mira quina casualitat, la teva darrera també em va arribar ferida, però aquest cop li havien posat uns esparadraps al correu de Bernal, com podràs comprovar, car t'adjunto el sobre. Aquesta vegada és possible que, efectivament, s'hagi esberlat (esbotifarrat) el ventrell de l'*envelop* perquè el feix de fulls era força gruixut, però la vegada passada, no. La vegada passada havien arrencat matusserament l'orella de dalt del sobre. *Hélas!*

Si en Franch no ens pot pagar, que no ens pagui, però que no deixi d'enviar-me els altres contes. I que me'ls envii directament a mi, per evitar-vos la feina, a tu i a la teva muller. Com pots veure em torno reiteratiu, en això d'«El Conte del Diumenge», i penso que deu ser perquè estic content com un gínjol en veure aquest conte meu, tan mudat, amb aqueixos ornaments que li ha fet la dibuixant valenciana, i tan ben acompanyat de les teves falagueres i amables paraules. Com també m'ha fet força alegria la nota que en Murià, el germà de l'Anna Murià, ha escrit sobre el *Pedrolo contra els límits a Xaloc* de Mèxic, precisament en el darrer número de la darrera revista de l'exili.

Dissabte passat vam celebrar el darrer acte d'enguany de l'Obra Cultural Catalana. Va ser destinat a homenatjar *post mortem* H. Nadal i Mallol, que durant 56 anys seguits va dirigir la revista *Resorgiment*, amb motiu d'haver estat acabat l'índex general de la revista, per noms d'autors, de títols i de temes, tasca ingent duta a terme per dues benemèrites bibliotecàries catalanes, les germanes bessones Nacente, a les quals vam distingir amb una medalla d'OCC i un pergamí.

Voldria parlar-te de moltes altres coses, però aquesta carta l'estic acabant el dia 17 i no vull que s'endarrereixi més, car ara ve Nadal i matarem el gall, i farem xerinola... De manera que bon Nadal i que l'any vinent ens protegeixin tots els déus de l'Olimp. Una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 13 de gener de 1982

Estimat amic,

Tinc al davant dues cartes teves per contestar. L'una, del dia 9 de desembre, i l'altra, del 31, que sembla que requereix certa urgència de resposta atès que m'hi fas una pregunta gairebé angoixada, amb por de perdre el tren, perquè hi ha calé llarg a fer... Bé, amb tot això et deus preguntar com és que no et telefono o t'envio un telegrama. Ah, amic! Perquè la resposta que t'he de donar correspon a un afer oficial: és cosa de la Diputació, i «las cosas de palacio, van despacio».

Així que vaig tenir la teva carta –la segona, vull dir!–, vaig posar en moviment tots els meus ressorts informatius. En primer lloc, vaig cercar la notícia que t'havia alertat al *Canigó*, i la vaig trobar. Després, vaig indagar entre els meus coneguts de l'ambient teatral i ningú no en sabia res. Finalment, vaig trucar a en Xavier Fàbregas a l'Institut del Teatre, que depèn de la Diputació, i l'home em va fer cinc cèntims de l'assumpte. L'únic avís de la convocatòria s'ha publicat, fins ara, a través del Butlletí Oficial de la Província. Aguanta fort! I això d'aquest butlletí deu ser un paper d'aquells que només ensumen els rastrejadors d'expropiacions, deshaucis i bicoques. En resum, que l'«alta» participació en aquests premis –un concursant o dos per premi, sembla– ve imposada per la manca total de publicitat que se'n fa. Les bases d'aquest any –em va preguntar sorneguerament en Fàbregas? N'hi ha per temps, sempre. Si és que... Bé, el mateix Fàbregas em va dir que qui s'encarrega d'aquest afer, ara, és un xicot jove, que es diu Dalmau, el qual va quedar astorat, el dia del repartiment de premis, de la mínima repercussió que el concurs havia tingut entre els professionals i, per tal de posar-hi remei, va assegurar que d'ara endavant les coses canviarien. L'enjòlit de l'assumpte és si se'n sortirà, si encara continuarà en aquest lloc, si aconseguirà remoure una vella carcassa burocràtica que ho frena tot, etc., etc.

Però com que jo anava per feina i en Fàbregas també és un home pragmàtic, vam deduir que el millor seria que tu fessis tres còpies de cada un

dels llibres traduïts que podries presentar al concurs, i m'ho fessis arribar tranquil·lament per vaixell, que et sortiria més baratet, o com et plagui més, a través d'un missatger, per exemple, i el teu home a Barcelona –que sóc jo, naturalment– ho guardaria per tal de presentar-ho tan bon punt hi hagi notícies de la convocatòria. Això, naturalment, comporta un risc (això de «comporta un risc» em sona a llenguatge parlamentari... Tot s'enganxa: «a nivell de», «a mesura que», «aquesta estructura no contempla el desenvolupament de...» etc.), el risc que després no es convoqui el premi, o que demanin quatre còpies en lloc de tres, o que els teus papers no s'ajustin a algun dels requisits que s'estableixin en les bases «no nades». Llavors, això ja seria problema meu: subornar el jurat, fer més còpies, estrangular algun diputat, etc.

Què et sembla el sistema? Doncs ja estàs posant fil a l'agulla! Fotocòpia va, fotocòpia ve, cap a correus i els teus llibres via Barcelona. El que no hi inclouria seria aquest que tens compromès amb l'Aymà, *Equus*, ja que no tenim ni idea per on espetegaran els trets de cara a la publicació de textos.

Bé, noi, no et pots queixar que t'he informat millor del que volies.

Per cert que, en parlar de premis, i mal que m'estigui de dir-ho, t'he de participar que ahir va fer un mes que un jurat d'allò més competent em va atorgar el Ruyra de novella per a nois i noies. Em penso que te n'havia parlat ja fa una temporada: hi vaig enviar *La casa sobre el gel*, que és un llibre amb els personatges del meu *best-seller* *La casa sota la sorra*. Els del jurat s'han hagut de rendir a l'extraordinària qualitat de l'obra i me l'ha premiada... En realitat, no ho entenc. Fa dos anys, amb el *Calidoscopi*, després de llegir el llibre que van premiar, em vaig quedar ben fotut. Estic convençut que es van equivocar. I és possible, també, que aquest any hagin tornat a fer-ho, d'equivocar-se, perquè és un llibre purament d'aventures amb uns protagonistes estereotipats i condicionats pels llibres anteriors de la mateixa sèrie. Això sí, és un text fàcil de llegir perquè no hi ha ni mica de literatura: tot és acció. I en els concursos, els textos fàcils de llegir s'agraeixen, però no s'ha de perdre l'esperit que es tracta de concursos literaris. Bé, el cas és que, potser per treure-se'm del damunt, em van concedir el Ruyra. N'estic content, és clar, i a tothom que em vol escoltar... Noi, ho sento, però aquesta estripada me l'ha feta la màquina! Ara sé que si fos una persona com cal hauria de treure el paper, esquinçar-lo i tornar-ho a escriure tot en un de nou, però em fa mandra. Endavant, doncs! Deia que a tothom

que em vol escoltar li explico que amb això es repara una equivocació de la Gran Enciclopèdia Catalana, on, en el meu quadret, s'informa que vaig guanyar el Ruyra l'any 1966 amb *La casa sota la sorra*, cosa que no és veritat, ja que tothom que estigui mínimament documentat sap que aquell any el va guanyar en Carles Macià amb *Un paracaigudes sobre la Vall Ferrera*, com apareix a la mateixa Enciclopèdia, a l'apartat dels premis catalans... Bé, ara la cosa reparada, ja puc estar tranquil. I no cal que pensi més en aquest premi que m'ha fet escriure sis novel·les abans d'aconseguir-lo.

Estic content de veure que la feina et surt per les orelles: apa, nano, que et posaràs les botes! Sobretot, pel que fa a *To the Lighthouse*, que suposo que és el llibre que en castellà han titulat *Al faro* i que, segons la Rosa, que n'ha esdevingut una tècnica de primera, és potser el millor de tots els seus llibres. Au, vinga, afanya't, que així el podré llegir jo, també.

El carallot d'en Franch ja m'ha tornat a enviar altres «contes del diumenge» a casa, a nom teu. El problema és que la portera, una xicota andalusa molt ben disposada, un dia els retornarà perquè de Jordi Arbonès, a l'escala, no n'hi viu cap, per ara. I som nosaltres els que, quan rebem una cosa de València, ja li preguntem automàticament si no n'hi ha cap més per a un sapastre que viu a la Pampa. Per reforçar les meves angoixades i reiteratives lletres, no aniria malament que un dia fessis quatre ratlles a l'amic Franch per demanar-li que t'envii a tu, directament, els exemplars que et corresponent com a subscriptor.

Això de l'Associació, noi, funciona. No sé si bé o malament, però funciona. De moment, ha servit per enviar a la clínica un grup escollit de narradors de la generació dels setanta... El dia 30 de novembre, com podràs comprovar en el programa d'actes que et vam fer arribar per si t'engrescaves i hi feies cap, es van dirigir a Reus en un cotxe propietat d'en Quim Soler –*Camil i Adelf, Laberint sense* i membre d'Ofèlia Dracs–, en Josep Albanel·l –*Ventada de morts* i una vintena de títols llaminers–, la Carme Riera –*Te deix, la mar, la penyora de...*, no *Mar, l'amor te deix...*, no: *Te deix, amor, la mar com a penyora*, ara!, i, darrerament, *Epitelis tendríssims*– i en Quim Monzó –*Uf, va dir ell!* i *Olivetti, Moulinex, Chafoteaux* et *Maury...*, entre d'altres–, per tal de fer-hi una xerrada i embadalir la població en companyia de l'Oriol Pi de Cabanyes i el teòric de la generació, Jaume Martí Olivella. Però el cotxe es va estrellar contra un altre vehicle que va tenir la pensada de travessar-se al mig de l'autopista. Els resultats podien ser pitjors, natural-

ment, però així i tot van ser lamentables. L'Albanell, que és el que va rebre més –luxació de cadera–, encara és a la clínica, on es refà lentament després d'haver patit un parell de flebitis de cavall. La Carme Riera va haver de suspendre un viatge a Grècia, on havia de presentar la traducció al grec d'un dels seus llibres, perquè no podia posar els peus a terra. I en Quim Soler, a part de deixar-hi el cotxe –li'n donen deu mil peles de les deixalles!–, es va trencar una mà –la dreta– i l'estèrnum.

Per altra banda, les coses han anat força bé. La gent s'ha mogut. Hem tingut dues sessions amb mallorquins –Damià Huguet, Ponç Pons i Joan Mas, per una banda, i Marià Villangómez i Josep M. Llompart per una altra–, amb valencians –Quico Mira i Josep Lozano presentats per Àlex Broch, per un cantó, i Joan Fuster presentat per Joaquim Molas, per un altre... El dia d'en Fuster, que es va celebrar al Paranimf de la Universitat, no s'hi cabia. L'acte tenia caràcter d'homenatge després dels que se li han retut pel País Valencià com a desgreuge de l'atemptat de què va ser víctima. L'ovació que li vam dedicar així que va treure el seu nas d'ocell de presa a la docta casa, va ser de les que no s'obliden. Em penso que no se n'oblidarà ni ell mateix, malgrat el seu tarannà d'estar de tornada de tantes coses. Per altra banda, els barcelonins hem anat amunt i avall. Així, l'Estanislau Torres i jo vam acudir a Tortosa, on, a l'auditori de la delegació de la Conselleria de Cultura de la Generalitat, el vaig presentar –val a dir que el vaig fer quedar bé...– i després que ell s'expliqués, sobretot a l'entorn de la batalla de l'Ebre, fet de la nostra guerra en el qual és un especialista, vam parlar amb els oients una mica de tot. Val a dir que la concurrència era selecta, però escassa. Selecta, perquè ens van escoltar amb paciència, i escassa perquè no arribaven a cinquanta. L'acte estava una mica improvisat, com ho han estat aquells que s'han portat a llocs on hi havia una organització prèvia que els sollicitava. Bé, em penso que ara, de cara a aquest any, les coses sortiran millor.

El que sí que va rutllar molt bé va ser el Col·loqui d'Historiadors i Crítics de la Literatura Catalana. L'Aula Magna de la Universitat es va omplir a cada sessió de gom a gom. Les ponències, a càrrec de Jordi Llovet, Jordi Castellanos –no la vaig escoltar perquè era dissabte al matí, i jo treballava–, Àlex Broch i Sebastià Serrano van ser prou interessants i diverses per mantenir l'interès de l'auditori. Però les coses es van engrescar en cada ocasió a l'hora del diàleg.

Hi van intervenir uns valencians que havien estat convidats especialment—Ricard Blasco, Pérez Montaner, Josep Iborra, Joana Oleza i... me'n falta un, però no el recordo— i un grup de catalanòfils de primera fila: Arthur Terry, Johannes Höhle, Katalin Kulin, Giuseppe Tavani i Alan Yates... De lluny, durant l'acte acadèmic, van demostrar la seva categoria intel·lectual, però quan van destacar més, em penso, va ser quan els vam tenir a tocar, humanament, vull dir, o sigui, asseguts a la taula, quan la conversa es descorda i la persona abandona tot artifici per ser ella mateixa. Ai, Jordi, com m'envejaràs tota la vida aquest memorable sopar de la nit del dissabte dia 19 de desembre! A part aquests il·lustres convidats, hi havia el portuguès Manuel de Seabra i la seva dona, els crítics Jordi Llovet, Àlex Broch—i esposa—, Jordi Castellanos, Maria Campillo, el periodista Lluís Bonada, i gent de l'Associació, començant pel president, Josep M. Castellet, en Jaume Fuster, la seva dona—la Maria Antònia Oliver—, aquest humil servidor teu, la Montserrat Bayà... Divuit, no, me'n falta un! Ah, sí, i Sebastià Serrano, un personatge extraordinari que barreja la matemàtica amb la lingüística en un genial poti-poti o maridatge que et fa adonar de com són fàcils les coses que semblen difícils. Vegi's a *Signes, llengua i cultura*, Edicions 62...

Arthur Terry i Giuseppe Tavani van quedar una mica allunyats d'on seia jo. Malgrat tot, vaig ser objecte de la seva amabilitat, també, però dels que tenia a tocar, Alan Yates i la Kulin—hongaresa—, en vaig quedar prendat. Ella, que tot plegat no fa gaire temps que ha entrat en el tinglado del català, s'expressa amb una fluïdesa excepcional: és delicada, atenta i sembla molt competent. Ens va assabentar de moltes coses del seu país. Alan Yates, a part de ser un coneixedor com n'hi ha pocs dels nostres llibres, s'expressa en un català, més ben dit, en un barceloní impecable. Ell diu que és un anglès de la Barceloneta. És l'autor d'*Una generació sense novel·la?*, publicat a l'«Abast», d'Edicions 62, un llibre que tinc ara sobre la taula perquè me'l vull empassar així que pugui. Té trenta-set anys i es dedica a l'ensenyament. Vaig badar l'orella com mai, amunt i avall, amatent a cop-sar-ho tot sense donar l'abast a uns i altres. El sopar, altrament, va ser molt bo: una vetllada completa. La conversa més personal la vaig mantenir amb Johannes Höhle, alemany, que viu a l'antiga Ratisbona, avui Regensburg—bé, sempre se n'havia dit, em penso, «Regensburg», que és el nom genuí en alemany, però aquí en deiem «Ratisbona»—, que és l'autor d'una antolo-

gia de narradors catalans de tots els temps que va tenir el «bon gust» d'incloure-m'hi. No recordo si te n'he parlat en alguna ocasió, d'aquesta antologia. Es un llibret molt bonic, com una joia de tan ben editat per la casa Manesse Verlag, de Zurich, que es diu, fixa-t'hi bé: *Katalanische Erzähler*. Comença amb Verdaguer, Bosc de la Trinxeria, Narcís Oller, Ruyra, Víctor Català, Martínez Ferrando, Miquel Llor. Continua amb Llorenç Villalonga, Mercè Rodoreda, Pere Calders, Salvador Espriu, la Capmany, en Pedroló, en Sarsanedas, i acaba amb un servidor de vostè, Terenci Moix i Josep Albanell. Què me'n dius de la tria? Amb en Höslé, doncs, vam parlar una mica de tot: de la seva dona, que és italiana i que es va sentir a casa quan van viure sis mesos «sabàtics» a Barcelona, de com ell és un mal alemany que es troba millor aquí o a Milà que no pas a casa seva, de llibres, d'una història de la literatura catalana que prepara per als estudiants alemanys...

Veig molt negre que els editors d'aquí accedeixin a enviar llibres per als vaillets de Pergamino. En aquests moments, amb el català que ha entrat a l'escola, es troben assetjats amb peticions dels indrets més insospitats: tothom vol muntar exposicions, fer classes, etc. I això està molt bé, però els editors, sobretot els que publiquen i venen, tenen els seus fons editorials vius, o sigui, que reediten constantment els títols que s'exhaureixen, i no tenen llibres arraconats. No em veig amb cor de plantejar-ho a ningú amb possibilitats d'èxit. En aquests moments ningú no dona ni el bon dia. Jo crec que ha començat una competència que, a la llarga, pot ser perjudicial. Editors que mai no havien sabut què era el català, ara s'hi posen perquè es pensen que s'hi faran rics i, de moment, l'únic que aconsegueixen és fer la llesca als establerts de sempre. Aquests, però, no sempre actuen amb tota la correcció, ja que sembla que el que volen és fer diners. I el més fotut de tot és que surten uns llibres de lectura meravellosos però caríssims. I la crisi econòmica no és un fantasma, sinó una realitat. Ja li pots anar al darrere, a la família d'un aturat, si cada dia ho té més pelut! Ara mateix, *Cavall Fort*, *Tretzevents* i *Rodamón* surten als quioscos amb una ajuda de la Generalitat. No hi ha manera que se'n venguin gaires. La gent està tan acostumada a la mediocritat d'uns papers molt comercials, que unes revistes ben pensades, i en català, rellisquen de les mans. Caldria llibres ben barats per a totes les escoles, però si hi hagués algun intent oficial en aquest sentit —que imagino que al final hi haurà de ser—, els primers que grinyolarien serien els editors.

Bé, noi, se m'acaba el paper. Ja que no sóc a temps per felicitar-vos per Nadal, rebeu tu, la Isabel i tota la família el nostre desig d'un bon any. I que us toqui la rifa i ens vingueu a fer una visita, punyeta!

Joaquim Carbó

Bernal, 17 de febrer de 1982

Estimat amic,

Aquesta vegada el retard és justificat, noi. En efecte, durant quinze dies em vaig esborrar del mapa, vaig penetrar en una mena de buit temporal, lluny d'aquesta realitat (no t'esveris que no em vaig drogar pas, eh?) que ara en diuen vida, per tal d'instalar-me en una irrealitat que és, en realitat, el que abans se'n deia vida. Sí, tu, allò sí que és vida! Durant quinze dies vam viure amb totes les necessitats reduïdes a les més primàries: quin temps fa, avui? Ja hi ha pa? Heu comprat el vi? I, després d'estar ben segur d'aquestes coses tan fonamentals, a jeure damunt la sorra mig endormiscat per la non-non que et canten les ones i atuït pel pes d'un sol despietat. De tant en tant, una immersió entre l'escuma blanca i el blau terrós de l'Atlàntic, desafiant les fuetades irades de les ones agitadaes (quanta rima!) per Posidó... Ah, amic, quina fruïció, quin desvetllament dels sentits! Aviat et sents tot revifat, revitalitzat, desintoxicat..., corporalment i mentalment. I d'aquesta estada al vertader paradís, n'he sortit una mica transformat: la part externa, tret d'aquella que no es pot anomenar, matisada per un *Caribbean tan* que fa goig, i a la cara, un mostatxo brassensià tan anarquista com el famós i malaguanyat cantant. Tot això va ser la segona quinzena de gener, que la vam passar tots quatre a San Bernardo, i ens va tocar uns dies de sol rutil·lants, durant els quals la gent es coïa al bany maria aquí a Buenos Aires. Ara, tot això ja queda una mica lluny i el «tan» ja no és tan «tan» i comença d'esborrar-se..., però resta el bigoti, tu, ben negre en contrast amb els cabells blancs de la closca! És clar, després d'aquells dies idíl·lics, costa de tornar a agafar el ritme i tot se't fa costa amunt, sobre-tot les traduccions! La *Vanity Fair* em fa suar tinta de debò. El problema és que em van fixar una data per acabar-la i això em fa treballar angosat de quina manera, perquè ja veig que no hi arribaré a temps. Encara no n'he traduït dues-centes pàgines, i el llibre en té vuit-centes! I hauria de tenir-la enllestida pel setembre a tot estirar. Estic escagarrinat, tu!

Aquests dies m'he anat enverinant en llegir tot el que ha sortit sobre la moixiganga que s'ha armat a l'entorn de la segona trobada dels presidents dels casals i centres dels «catalans» d'arreu, a l'extrem que he hagut de treure'm del pap l'opinió que em mereixen tots aquests senyors boti-

flers i he escrit una carta a l'*Avui*. Espero que la publiquin i la puguis llegir. Ja me'n diràs alguna cosa.

Sort que la teva carta la vaig rebre a San Bernardo (me la va portar el meu fill, car va arribar a casa quan ell encara hi era, junt amb una lletra d'en Raimon), perquè, si no, m'hauria agafat un atac d'enveja, com tu preveies, en llegir la narració que em fas del col·loqui, bandarrra!

Bé, anem a pams. En primer lloc, una abraçada de felicitació pel Ruyra! Com hi ha món que te'l mereixes, ni que fos com a premi a la constància o per rectificar l'equivocació de la Gran Enciclopèdia. Fora bromes, et felicito!

Per cert, ara que parles de la Gran Enciclopèdia, m'ha entrat curiositat per saber si hi figuro, jo, per bé que no ho crec, ja que quan va sortir el volum de la lletra A, no sé pas si s'havia publicat cap traducció ni cap llibre meus i de més a més, mai ningú no m'ha demanat el currículum, com suposo que deuen fer. En tot cas, hauria de ser en algun apèndix, que no sé si en fan. Quines preocupacions, tu, es veu que em dec estar fent vell!

No saps com t'agraeixo tota la feinada que t'has pres per aconseguir informació sobre el premi Sagarra per a traduccions, i no cal dir que has fet una nota gairebé exhaustiva sobre el tema, però el que no ha quedat clar (o bé jo no ho he entès) és si ja ha estat concedit el que corresponia al que anunciava el *Canigó*. Tanmateix, pel que em dius, no sé si pagaria la pena que em prenguéss el treball de picar a màquina tot el patracol d'obres traduïdes que tinc, sense saber si mai el tornaran a convocar, aquest premi. Imagina't, amb la feinada que tinc! Pots ben creure que m'havia entusiasmat justament per l'import del premi, pel calé llarg, com tu dius. Per una vegada haig de confessar que m'ho he mirat des del punt de vista pragmàtic, això. Saps per què? Perquè, si hagués tingut la remota sort de pescar-los, aquests calés, ja em tindries altre cop a Barcelona. Ja veuràs, noi, nosaltres no tenim ningú que ens pagui passatges ni beques des de Madrid, i demés, no ens venem per cap plat de llenties ni que siguin comprades amb els diners que aporta Catalunya als pressupostos de l'Estat espanyol, com dic a la carta a què em referia més amunt. Nosaltres, les virolles, ens les hem de guanyar a pols, cagant tinta... Només per això m'animava a «tirar» a aquest premi, creu-me.

I és que no paro (no parem) de barrinar sobre la tornada al terror, una tornada, potser, definitiva. Em sembla que ja t'ho he comentat altres

vegades. El cas és que les coses s'estan posant tan peludes aquí que fins i tot els nois semblen cada cop més disposats a guillar, tot emportant-se'n llurs respectives «amoretetes», si cal. És clar, això constitueix una empresa d'una gran envergadura. A part de veure quines possibilitats reals de feina podria trobar jo, cal estudiar el camp que se'ls pot obrir a ells. La Glòria, que té 22 anys, enguany acabarà de cursar el sisè i darrer de filosofia, o sigui que li pot quedar alguna matèria per donar-la l'any vinent. Els interrogants són: de quina manera hauria de revalidar el títol? Tindria possibilitats de dedicar-se a l'ensenyament, la investigació, etc.? Penso que alguna cosa de tot això m'ho aclarirà un amic, en Josep M. Ribera, graduat en filosofia ell també, que visqué molts anys a l'Argentina, i ja en fa una colla que resideix a Barcelona i ara treballa a la Generalitat dins l'àrea de l'educació, em sembla. En Xavier, per la seva banda, té 19 anys, aquest any acabarà l'escola tècnica amb el títol de tècnic químic; aleshores, l'any que ve haurà de fer la «mili» (haurà aconseguit dos anys de pròrroga perquè aquí la fan als 18) i ell vol estudiar física, física nuclear potser, o una cosa així. Interrogants: com són els estudis universitaris a casa nostra? S'ha de pagar (aquí es paga molt poc)? Quant? Li caldrà revalidar el títol de químic? Haurà de rendir examen d'ingrés? Sobre això, penso que el teu fill, pel teu conducte, me'n pot dir alguna cosa, oi? Vol dir, doncs, que, en el millor dels casos, tenim un parell d'anys de coll, per a considerar totes aquestes coses i estudiar la viabilitat del projecte. Si la cosa oferís un mínim de possibilitats, potser a primers d'any vinent faríem un viatge a la Glòria i jo, per tal d'explorar el terreny «sobre el terreny». Per ara no deixa de ser un projecte, però ja et pots imaginar que se m'està fent la boca aigua... Quant a mi, m'orientaria cap al cantó de les editorials, car és la feina que més conec, per bé que no sé si rutllen gaire en aquests moments. Potser podria parlar amb l'Agut... Ja veurem...

Com ho farem això d'«El Conte del Diumenge»? Me'ls enviaràs tu els que has rebut? Són tots els que han sortit fins ara? Quins despistats, aquesta gent! Tu, tracta-me-la bé, l'andalusa de la teva escala, eh? Quan hi vagi, ja li duré unes *boleadoras*, home! (no ho confonguis amb les «boles», eh?)

És llàstima que no hagi pogut aconseguir cap llibre per als nois de Pergamino, però què hi farem!

Com lamento l'incident d'aquests minyons de la ploma! Dóna'ls una abraçada de part meva... Bé, als nois, en tot cas, perquè a la Carme Riera potser podries fer-li un petonet...

Plego, tu, que ja no tinc més paper. Una abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 15 de març de 1982

Estimat amic,

A hores d'ara suposo que el to de la teva pell, que arrencava sospirs a les tendres noietes bonaerenques que et veien passar, es deu haver fos lentament com el record de les onades que et van amanyagar a San Bernardo. Què hi farem! Veus, jo, ara, tot i tenir-lo tan a mà, el mar, potser fa deu o dotze anys que no m'hi suco. La gent de casa en fuig, del sol! Si de cas, el volen prendre entre pins o, millor, si pot ser, entre els avets piri-nencs, trepitjant l'herba i esquivant les toves de les vaques. I a mi, que l'aigua de mar sempre m'ha fet peça, se'm fa difícil de proporcionar-me aquest gust en solitari. A part que la cosa no em convé gaire per culpa de la faringitis crònica que arrossego: sempre que he nedat he acabat amb mal de coll. Això és el que em frena a l'hora de menjar gelats i de beure vi fresc. De totes aquestes prohibicions, però, de la que m'estic menys és d'aquesta darrera: un bon blanc Vinyasol o Vinya Esmeralda, de Vilafranca, o un Pescador, per ajudar el peix i evitar que les espines es clavin al coll, sempre permeten fer l'excepció amb l'excusa que «un dia és un dia...!».

Anem per les qüestions puntuals, que després me'n descuido. A veure... Sí, en efecte, el primer volum és de l'any 70 –el primer volum de l'Enciclopèdia, és clar–, i el teu nom no hi apareix. Només diu: «arbonès = *adj i m* METEOR Dit del vent del nord – nord-est». Això t'ho pots agafar pel cantó que vulguis, com un afalac o un insult. En tot cas, si has de fer alguna reclamació, ja la faràs pels conductes reglamentaris.

Segon: els premis de teatre de la Diputació. Resulta que sembla que hi ha un diputat trempat, actiu i dinàmic, i ha posat fil a l'agulla amb una velocitat tan ràpida que potser no tindràs temps ni que t'ho proposi immediatament. Per correu a part t'enviaré les bases, però ara només t'anticipo que el premi que sembla fet a mida per a tu és el Josep M. de Sagarra, per un import de 400.000 pessetes, per a traduccions inèdites o bé publicades dintre els dos anys anteriors a la data fixada com a termini d'admissió que és el 30 d'abril d'enguany. Originals o llibres per triplicat, acompanyats del nom, cognoms, l'adreça de l'autor i el seu «currículum». Se sabrà la composició del jurat el 15 de maig i el veredictel el 15 de juny... Em

penso que si no t'ha de costar un esforç massa gran, bé valdria que hi participessis. Tu tens la paraula, ara!

Tercer: no he llegit cap carta teva a l'*Avui*, tot i que l'he buscada, però pot haver-me passat per alt perfectament. L'afer de la trobada dels presidents de centres i casals no l'he seguit de la vora, per tant, no puc opinar. Darrerament, procuro llegir només les coses que m'informen del que va endavant que, malgrat el que diguin, és considerable. En canvi, aquelles altres en les quals no hi puc fer altra cosa que posar mala bava, me n'assabento pel damunt perquè no tinc ganes de morir relativament jove i d'infart.

Quart: no et puc informar del que em preguntes dels estudis del teu fill perquè confesso que me n'havia oblidat. Ara li passo l'encàrrec, però crec que tardarem a saber alguna cosa perquè aquests dies comença una vaga de conseqüències imprevistes, amb motiu de la LAU, o Llei d'Autonomia Universitària. Per un costat, crec que cal fer front a tot el que sigui limitació d'aquesta autonomia, però per l'altre, com a pare d'alumne de cinquè curs d'arquitectura, se'm posen els pèls de punta pensant que la cosa del «nen», que entre escola primària, batxillerat elemental i superior, COU, dos cursos de filosofia i ara, ja cinc d'arquitectura, constitueix una història que ja fa dinou anys que dura. Recordo encara els merders que vam viure els darrers anys de la dictadura, quan el sistema s'ensorrava, que a l'Institut no es feien altra cosa que mítings i assemblees. El meu fill, llavors, deia que estaven obtenint un nivell «acollonant» i a mi em feia l'efecte que no aprenien res de res. Ara, al cap dels anys, ha reconegut que van avançar ben poc i que el que van deixar d'aprendre els ha fet molta falta, quan a la universitat s'han pres les coses molt més seriosament.

Ara acabo de parlar amb en Maurici i hem quedat que et demani que precisis una mica més pel que fa a la terminologia dels estudis del teu fill. Tant dels que ha cursat fins ara com dels que voldria cursar després, ja que sembla que es podrien encarrilar d'una manera una mica teòrica per la facultat de físiques o més pràctica per alguna especialitat d'enginyeria. El que cal saber, també, és què vol dir «tècnic químic» per saber quina equivalència suposa aquí. Ja m'ho escriuràs.

Cinquè: La gent d'«El Conte del Diumenge» ja no m'envien res: ni per a tu ni per a mi. Sembla que descansen... Els qui els coneixen diuen que tornarà a sortir, que la cosa no va malament. Però no hi ha ningú que

hagi cobrat un ral. L'Associació hi ha pres cartes per reclamar que se signin contractes i que es compleixin. En primer lloc, és clar, cal que se signin perquè després es puguin complir. Però el que passa és allò de sempre: si tens un conte i trobes algú de bona fe que te'l publica, ja ho dones per bo. És diferent del que intenta viure'n i que l'escriu expressament. De tota manera, no crec que en traiem l'aigua clara. I jo que em quedaré a la lluna de València després d'haver escrit tres pròlegs –el teu, el d'en Josep L. Seguí i el d'en Pedrolo–, i el meu conte encara no ha sortit i vés a saber si sortirà. Tampoc no ha sortit el d'en Pedrolo, saps?

I ara que ja em penso que no he oblidat res del que t'havia d'informar, passo a iniciar l'ordre del dia pel que fa a novetats. No sé pas com me'n sortiré perquè n'hi ha i de totes menes. Començaré pel que tinc més viu: el dia d'ahir. A les onze feia cap al Romea on hi havia la darrera sessió dels cicles hivernals de *Cavall Fort*, a la qual van assistir l'esposa del president de la Generalitat i els seus dos fills més petits. La Marta Ferrusola la vaig conèixer, precisament, al mateix Romea, en una altra matinal de *Cavall Fort*, quan portava a coll algun dels altres fills que avui voregen la vintena. És una persona molt agradable, que escolta, és molt senzilla i que no es fa estranya amb ningú. A més, té una qualitat extraordinària: et coneix i es recorda de la gent que ha conegut... No és que jo hi hagi tingut molts tractes, ja que hem parlat en comptades ocasions: al Romea, en els premis Recull de Blanes i, darrerament, en una reunió d'un jurat d'un premi literari per a escolars, del qual tots dos formàvem part. Ahir, doncs, la Marta Ferrusola i els seus fills van ser aplaudits per tots els altres vaillets i els seus pares i acompanyants quan es va fer pública la seva presència. Va ser curiós que el fotògraf Pau Barceló, cronista tants anys de la història que hem viscut, li va portar unes fotografies de quinze anys endarrere, preses al Romea, amb els altres fills –ara grans–, que s'arrossegaven per les escales del primer pis.

Així, ahir, entre el protocol i que l'obra, interpretada per La Faràndula de Sabadell –una mena de *Godspel*, musical sobre la vida de Jesús–, era més llarga del compte, vam sortir més tard de l'acostumat. L'Albert Jané tenia pressa, i jo també, ja que tots dos volíem anar a veure què passava a la manifestació antiLOAPA que es desenvolupava al llarg del passeig de Gràcia. En ser-hi, en Jané va veure en Torres i se n'hi va anar. Jo vaig seguir carrer amunt per buscar un forat més atractiu, si més no, políticament, ja

que aquell era el feu de Convergència i, pel que intentaré explicar-te, no m'hi hauria sentit a gust.

Voldria fer constar, d'entrada, que jo també estic en contra de la LOAPA. Però també estic en contra de moltes altres coses: del govern d'UCD, de la llei antiterrorista, de la Constitució, del mateix Estatut, etc. No crec que hi hagi ningú que estigui plenament d'acord amb res. Intentar viure en un sistema democràtic vol dir, em penso, l'acceptació d'unes lleis que, si bé no són del gust de ningú en concret, sí que s'assemblen tant com poden a les aspiracions de la majoria. I, en això, sóc plenament possibilista. L'endemà del 23 de febrer de l'any passat tothom es va adonar que hi havia un poder, el militar, l'exèrcit, vaja, que en qualsevol moment podia tornar a prendre les regnes de l'Estat, amb totes les conseqüències corresponents. Quina va ser la resposta dels polítics? Intentar que això no es produís. Els homes de Convergència, per exemple, sense temps per reunir-se ni canviar impressions van dir –per la boca d'en Roca Junyent– que votarien a favor de la investidura del senyor Calvo Sotelo i la UCD. Els socialistes i ucedistes, pressionats per Defensa, van pactar la LOAPA. El poble, com diu La Trinca, va anar al lavabo a «cagar tramussos» i a desfer el nus que se'ns havia posat a la gola.

Ara, tot això, ha portat a la manifestació contra la LOAPA, amb la qual estaria del tot d'acord si hagués estat moguda pels independentistes, pels partits extraparlamentaris, pels grups marginals. Però Convergència, que l'ha retardada tant com ha pogut, ara l'ha capitalitzada totalment i ha desqualificat els socialistes, tot abocant-los a l'abisme dels anticatalanistes i fraccionat perillosament el nostre país en dos grups: els catalanistes i els anticatalanistes, els bons i els dolents. I la gent s'ho ha empasat perquè se'ls ha venut la idea amb molta habilitat, en l'any anterior de les eleccions. El que és més greu és que els socialistes, que sobretot en Reventós té la poca habilitat política de dir les coses com són i de no enganyar el públic, em fa l'efecte que queden marginats de la lluita electoral que s'acosta. Em vols dir, llavors, qui hauran de votar els obrers en les pròximes eleccions? El PSUC sí que hi era, a la manifestació, però amb una presència limitadíssima. Si els dirigents ho podien acceptar, als militants els ha de costar molt de seguir com uns xais el camí de Convergència. A part, que els comunistes tenen una clientela fixa, però reduïda, i no són cap alternativa. Ep, diria jo! Llavors, queda un sector gran, molt

gran, progressista, que representa una esquerra moderada però tenaç, un sector que en Pujol ha tingut l'habilitat de desacreditar –tot i que ha actuat igualment que Convergència, moguts per la por i, CDC pels interessos, a més...–, al qual, després de totes aquestes maniobres serà difícil que votin els esquerrans catalanistes. Se'n beneficiaran, potser, els grups més marginals o testimonials? No ho crec. Qui se'n perjudicarà, em penso, és el país. El públic més o menys ingenu, desinformat, que ara associarà l'esquerra al sucursalisme i la dreta al catalanisme. És molt greu, per a mi, que s'hagi creat la imatge que l'única sortida possible per al catalanisme –a part dels grups testimonials– sigui Convergència! Ja tenim el país dividit en dues bandes: dreta i catalanisme per un cantó, esquerra i espanyolisme per un altre. I això no és cert, perquè els socialistes, tot i haver negociat la LOAPA, segueixen essent els mateixos que van guanyar les primeres eleccions a l'Ajuntament. És més, repassant els diaris dels dies que es va redactar la LOAPA, es llegeix com es queixa Convergència de no haver-hi estat convidada... En Pujol dirà que era perquè no fos dura contra les autonomies. Però jo em resisteixo a creure-ho. Hi està en contra perquè, en el fons, potser va tenir la sort que no el convidessin. Si hagués assistit a les reunions, dubto que les coses ara fossin millors.

Ja sé que tu, ara, de lluny, et deus riure dels meus dubtes. Estic convençut que veus prou clar que el camí és entre els radicals d'esquerra o, més encara, entre els radicals de l'independentisme. Però jo hi visc, aquí, i sé quin és el nivell de la població catalana actual, i quina és la sensibilitat de la majoria respecte a la nostra nacionalitat. Un dia, parlant-ne amb en Benet, em va comentar que només es pot demanar l'autodeterminació quan hi ha alguna possibilitat de guanyar-la. Avui, amic Arbonès, faríem el ridícul. Estic convençut que tot és qüestió d'escoles, de cultura, d'aconseguir nivells com més civilitzats millor, per més que les dificultats sempre seran extraordinàries. Imagina't que aquí es resol l'afer de l'atur: l'endemà ja tornariem a tenir allaus d'altres llocs de la península que l'incrementarien. Tant de bo es trobés petroli, or, diamants a la resta de l'Estat! Com més rics siguin, menys ens necessitaran.

Bé, el cas és que, sense moure'ns d'ahir el matí, vaig estar a punt de rebre. De sobte, caminant amunt, cap a la Diagonal, en direcció contrària a la manifestació, a l'espera de trobar el forat on col·locar-me, m'adono d'un individu que es posa a cridar com un animal tot assenyalant una

noia que, quieta, a la vorera, mirava com el riu humà lliscava avall: «Espanyols! Hi ha espanyols aquí! Fora! Provocació! Provocació!» I l'element assenyalava la noia, congestionat, amb els ulls que li sortien de les conques. Es va produir un aldarull. La gent es va deturar. La noia es va trobar rodejada de persones que no sabien què passava... La noia portava un escut amb la bandera espanyola. Però restava immòbil, no havia dit ni piu, ni havia fet un sol gest: ho puc assegurar perquè la tenia a tocar. Per fortuna, la gent amb banderes i pancartes va tenir el sentit comú de proferir quatre crits i continuar avall. Et juro que les cames encara em tremolen, ara. I que si algú l'hagués agredit, jo m'hi hauria interposat, tot i estar segur que hauria rebut de valent. Un parell de minuts més tard vaig tornar a localitzar aquell individu. Estava calmat i reia com un animal amb d'altres que li seguien la veta: «Us heu fixat quin merder he organitzat!», deia. Sé positivament que si un de nosaltres exhibeix una bandera, un escut o algun símbol català en un míting d'extrema dreta, li tocarà rebre. Però és just que nosaltres fem el mateix? És diferent de quan es produeix un incident de provocació, amb insults o intents previs d'agressió per part d'un escamot. Però, ahir, aquella noia que mirava sense dir res, no mereixia altra cosa que la indiferència i, en canvi, per culpa d'aquell brètol, va estar a punt de produir-se un terrible embolic.

Com pots veure, estic passant un moment força crític. Les meves conviccions no trontollen, de cap manera, però cada cop veig més clar els defectes que, com a humans, compartim amb els altres. I a mi m'agrada que els meus, a més de ser-ho, siguin els bons. Posats a fer una mica el cíníc, podria afegir, a més, que no hi ha lloc per a la injustícia quan no es té la força. Els febles, els minoristes, els perdedors, no ens podem permetre el luxe de ser injustos o frívols.

Perdona la llauna que t'he clavat amb els meus dubtes d'estiracordetes. Ara et voldria explicar tot de coses, però em penso que ja he fet tard. Seria un abús retenir-te més temps sobre els meus papers. No puc deixar d'explicar-te, però, molt pel damunt, que el teatre, a casa, m'ha engrescat, de sobte. No és aliena a aquest reviscolament, em sembla, l'ajut de la Conselleria de Cultura que, després del merder d'*Els Beatles contra els Rollings*, ha encertat un camí, potser car, però interessant. Acabem de veure durant més d'un mes, a Romea ple, *Olympic Man*, una obra d'Albert Boadella i els Joglars, molt discutible, però tècnicament perfecta. Se'n fot del mort

i de qui el vetlla, en Boadella! Després de l'*Operació Ubu*, on es ridiculitzava la persona d'en Jordi Pujol i la seva dona, hi havia qui pensava que mai més no rebria un sol cèntim de la nostra administració, però no ha estat així: i els Joglars, amb l'Albert al davant, han estat objecte d'homenatge durant tot el mes al Romea i d'una subvenció especial per al muntatge. Aquest vespre –ja som dimarts, 16–, s'estrena *Mort de dama* a càrrec d'un grup mallorquí que ve precedit de molta fama. No hi faltarem, la Rosa i jo! I per a la setmana que ve es prepara l'estrena de *Marat-Sade*, amb trenta actors, dirigits per Pere Planella, que diuen que serà cosa fina. Mentrestant, al Tívoli segueix l'èxit de *La Trinca* –hi vam ser la setmana passada, un dijous, a teatre ple i rialla assegurada– que, si bé ens va fer riure, ja ens ho sabíem de memòria per haver escoltat les cançons tantes vegades. Al Poliorama encara treballen la *Terra baixa*. No hi hem anat perquè l'Enric Majó, posat com a gran vedet, ens fa tremolar. Quan ja érem a punt d'anar-hi, van passar la versió castellana de *Hamlet* –doblada sobre la que van gravar en català– i a mi, amb sinceritat, em feia riure en els moments més dramàtics. Amb l'Enric Majó em passa com amb la Núria Espert, que em costa molt de prendre-me-la seriosament, tot i els esforços de tots dos, o potser, precisament, per culpa de l'esforç excessiu que posen a les seves interpretacions. M'adono massa que fan «teatre»! Això, en canvi, no em passa mai amb les obres que s'interpreten al Teatre Lliure, on el conjunt fa que t'oblidis de les individualitats. Ara mateix hi fan una versió de Miquel Martí i Pol de *Fulgor i mort de Joaquín Murieta*, de Pablo Neruda, que t'esborrona la pell només de començar. Per cert que aquesta obra ha mogut una polèmica curiosa: diverses persones que tenen accés a la premsa han comentat indignades que no hi havia dret que Neruda no s'interpretés en castellà. En Baltasar Porcel va arribar a dir que els del Lliure, si tenien vergonya, havien de treure l'obra del cartell immediatament. Suposo que ho deia perquè ho manava ell... M'agradaria saber si en Porcel ha estat alguna vegada al Teatre Lliure! Però el que jo estic convençut que no podien fer aquells xicots era interpretar l'obra en castellà. Senzillament, perquè tot el seu treball s'ha encarrilat a la interpretació en català de textos d'arreu del món, i la seva fonètica castellana hauria desfet el poema. Què s'havia de fer, llavors? No interpretar una obra que els interessava? No. Estic convençut que han actuat correctament. Seria millor que trobessin textos catalans, textos d'autors catalans, vull dir, però el

rigor i el risc que posen en cada interpretació em fa l'efecte que justifiquen la posada en escena de textos que realment els subjuguem, els apassionen. Escriure per a l'escena és un ofici i els autors catalans, per falta d'ocasió, ho han deixat córrer de mica en mica. No crec que en Porcel tingui dret a exigir una cosa semblant. A mi, realment, ja em comencen a atipar aquesta gent que manen i decideixen el que haurien de fer els altres.

Ara he suspès uns moments –mitja hora– perquè la Rosa m'ha avisat que a la televisió passaven un reportatge sobre l'estrena que es farà demà passat, al cinema Alexandra –rambla de Catalunya– de *La plaça del Diamant*. Ha parlat en Triadú, la Rodoreda, la Sílvia Munt –Colometa–, d'altres actors, el productor... Bé, hi haurà una festa popular a les deu del vespre, s'entrarà a la sala i la gresca continuarà acabada la projecció fins a les dues o les tres de la matinada. No m'ho voldria perdre, però ja no hi ha entrades, i per fer l'estaquirot fora al carrer, em penso que ho hauré de deixar córrer.

Plego, perquè si em posava a parlar de cinema, no acabaríem, ja que he vist algunes pel·lícules molt interessants: *A años luz*, d'Alain Tanner; *La regla del joc*, de Jean Renoir; *Ludwig*, de Visconti, i diumenge a la nit, per la televisió, *Fellini, vuit i mig*. Cop de barret!

Adéu, records a la família. Vejam si te'n surts i pots fer les maletes. Visca! Una abraçada ben amical,

Joaquim Carbó

Estimat Joaquim,

Aquí ens tens, al bell mig d'aquest esclat de paranoia col·lectiva. Sense entrar a discutir el dret que pugui tenir l'Argentina d'ocupar aqueixes illes, que des de fa gairebé 150 anys es troben sota el domini britànic, hi ha problemes molt més greus al país –socials, econòmics i polítics– que hauria calgut resoldre abans d'una forassenyada aventura com aquesta. Però, és clar, el «cuiram indocte» se les heu més bé fent el joc que li escau que no pas menant els destins d'un país des de les esferes del govern. D'altra banda cal reconèixer que, atesa la mentalitat d'aquest poble, és una jugada mestra. Guiats més pel cor que no pas pel cervell (de matèria grisa més aviat escassa), el poble en general ja s'ha oblidat que dos dies abans de la «patriada», els pacífics manifestants que volien concentrar-se a la Plaza de Mayo per reclamar pau, pa i feina foren víctimes d'una violenta i sàdica repressió. Dos dies després, es concentraven a la mateixa plaça per celebrar el triomf d'aquest nou mundial..., per bé que entre els manifestants s'hi van colar elements que posaren de manifest que més endavant ja li passaran papereta, al govern, per aquest suport que ara li brinden. És clar que també hi ha ments lúcides que s'adonen de la magnitud de la jugada i que pot costar molt cara. Però aquests són pocs, lògicament, i no gosen piular per por que no se'ls devorin. Les derivacions que pot tenir tot això són imprevisibles i el cost –suposant que no s'hagi de comptabilitzar sang vessada– serà fabulós. Has de pensar que ja ens trobàvem en un estat equiparable al d'una postguerra, de manera que ja et pots imaginar com quedarà això un cop passada aquesta maltempsada!

Arran de tot això, les ganes que teníem d'emprendre el vol s'han anat accentuant, si això encara és possible. Ara, però, ens trobem lligats de peus i mans per en Xavier, que, de moment, s'ha salvat de marcar el caqui perquè té demanada una pròrroga, car la seva lleva és la que està amb les armes a la mà. Mal podem pensar, doncs, a guillar d'aquí si no podem fer-ho tots plegats. Ja veurem, doncs, com ho resoldrem.

Malgrat el desassossec i l'angoixa que he passat aquests dies, i a desgrat d'estar colgat de feina, he picat una de les obres de teatre traduïdes que tenia al calaix, per triplicat, i seguint les indicacions de les bases, que vaig

rebre juntament amb la teva lletra, i l'he enviada ja per correu aeri directament al secretariat de l'Institut del Teatre. Vaig decidir-me per *Un tramvia anomenat desig*, de Tennessee Williams. Ah, a *Serra d'Or* he vist que el Sagarra de l'any passat el va guanyar en Bonaventura Vallespinosa. Sigui quin sigui el resultat, haig de donar-te les gràcies pel teu interès i la celebritat amb què t'has mogut. Una vegada més, estic en deute amb tu.

Respecte als estudis d'en Xavier, et puc dir que el títol de tècnic químic s'obté en acabar sis anys d'estudis a l'escola industrial, en el nivell secundari. Tenen tres anys de cicle bàsic i tres d'especialització, la qual pot ser en: química, electrònica, mecànica i construccions (aparellador). Caldria veure si hi ha alguns estudis equivalents, pels quals ell pogués treballar com a químic, aprofitant els coneixements que té i un cop revalidat el títol. Quant als estudis, potser podrien canalitzar-se per la facultat de físiques, com tu dius. Ara: per tal com, segons tinc entès, les universitats, a causa de l'atur, són considerades com a «fàbriques de parats», potser fóra possible que s'encarilés per la via del professorat, car a ell li agrada també molt l'ensenyament.

Respecte a no cobrar ni cinc pel conte d'«El Conte del Diumenge», no em poso cap pedra al fetge. Ja estic acostumat a no cobrar per aquesta mena de coses. Els de Pòrtic mai no em van pagar els drets que em pertocaven per *El teatre català de postguerra*. La llàstima és que no veurem publicats el teu conte i el d'en Pedrolo!

He seguit amb molta atenció tots els arguments que esgrimeixes en la teva brega per seguir endavant enmig de tot aqueix garbuix en què es debat la vida política de casa nostra. Suposo que si fos aquí, a mi em passaria igual que a tu. Ara, d'aquí estant, encara em dono el luxe de veure les coses amb una òptica més radical, com tu suposes, i per això m'he permès la llibertat de rompre una llança a favor de la independència dels casals i centres catalans de la diàspora en relació amb la Generalitat i, no cal dir-ho, amb el govern central. Em refereixo a la carta que vaig enviar a l'*Avui* i que ara veuràs publicada, suposo, car, després d'haver enviat una nota a en Maluquer (en la qual li deia que li adjuntava la còpia perquè suposava que no l'havia rebuda, per tal com em negava a creure que a l'*Avui* neguessin el dret de rèplica), m'ha contestat dient que tenia interès a publicar el meu escrit però era massa llarg, que l'escurcés. Així ho he fet, però perquè coneguis la «versió original» i puguis comparar-la amb

la que sortirà, t'adjunto la carta primera, on veuràs els càlculs que hi van fer per determinar-ne la llargada.

He vist que a l'assemblea de l'AELC hi van tractar la qüestió dels traductors i de la conveniència de fundar una associació *ad hoc*. Ho trobo molt bé. La d'aquí a l'Argentina va prenent cos i el 27 d'aquest mes celebrarem una assemblea per aprovar-ne els estatuts. No sé si tindrà cap relació amb el fet que tractéssiu aquest tema, però és el cas que amb posterioritat a aqueixa reunió, els de can 62 m'han enviat un contracte per la de la *La fra de les vanitats*, al cap de quatre o cinc mesos d'haver-me-la encarregada! Naturalment, el contracte deixa ben clar que la traducció passarà a ser propietat de l'editorial, etc. Per cert que ja els n'he enviat una quarta part, de la traducció.

Vet aquí que, ara que cada cop sembla més remota la possibilitat de cobrar els drets pel conte, hauràs de dir-me quant et dec per les quotes que has pagat a l'Associació. Ja vas veure que me la reclamaven, la d'enguany!

Quant a lectures (perquè encara tinc una mica de temps per llegir al tren), he acabat una novella extraordinària de l'Anthony Burgess, el de *La taronja mecànica*, que es diu *Earthly Powers*, que podríem traduir com *Els poders terrenals*, de la qual ja te n'havia parlat en una altra ocasió. Ací, d'aquest llibre, encara no n'ha parlat ningú, però considero que és una gran novella. Ara he encetat el primer volum d'un recull que aplega els articles, assaigs i correspondència d'Eric Blair, o sigui, en George Orwell. I ja que parlo de literatura, per si fos poca la feina que tinc, l'altre dia encara vaig rebre, de part d'en Cendrós, l'oferiment de traduir al català un llibre d'Evelyn Waugh que es diu *Bridehead Revisited*, del qual n'han fet una sèrie televisiva que, segons que sembla, als Estats Units ha desbancat la de *Dallas*. Naturalment vaig haver de dir-li que no! Plego, tu! Esperant que aquesta no sigui la darrera, rep una forta abraçada.

Jordi Arbonès

Barcelona, 31 de maig de 1982

Estimat amic,

Tinc sobre la taula la teva darrera del 15 d'abril i durant tot aquest temps he esperat una bona ocasió per contestar-te. S'entén que una bona ocasió per a mi significa un motiu d'esperança en el conflicte que ja fa massa dies que dura. Cada dia ho deixava per a l'endemà, sempre a l'espera que alguna o altra de les negociacions i de les mediacions arribessin a bon terme. Però, de moment, tot segueix tan negre com el primer dia i, segons sembla, per a vosaltres, pitjor. Serà una guerra que empobrirà el món –víctimes a part– i de la qual només en trauran fruit els més poderosos, que cada dia ho són més a mesura que els altres empobreixen.

No sé si puc parlar amb sinceritat, perquè no conec l'abast de la censura ni si, en les circumstàncies actuals, et podria perjudicar dir les coses que aquí pensem d'aquest conflicte, però sí que em sembla que em puc arriscar a fer-te saber que la gent d'aquí està molt dividida, els uns a favor i els altres en contra. Gairebé com sempre. I gairebé com sempre es poden identificar els partidaris de l'extrema dreta que al llarg de la història més recent s'han alineat amb els italians contra els abissinis, els nazis contra la resta del món, els americans contra el Vietnam..., només que ara hi ha part de la progressia que parla del colonialisme anglès, etc. El més desconcertant del cas, però, és l'actitud de Rússia i Cuba, per exemple, que prenguin partit a favor d'una dictadura militar. És clar que bé s'han de posar enfront dels Estats Units, oi? Això, entre nosaltres, és un joc d'ous!

Les víctimes de les bombes, dels trets i, a partir d'ara, del fred, no sabran quin ha estat mai el joc que els ha menats a una situació semblant. Barrejar en tot això l'honor, el patriotisme, la raça, és acabar de fotre's del mort i de qui el vetlla.

Tinc un reguitzell de coses per informar-te, però em sembla que ho deixo córrer, per ara. Només te'n diré una: el 21 d'abril, a la Generalitat, vaig rebre del President el premi al millor llibre per a nens i nenes publicat durant l'any passat, i que se'm va concedir per *L'ocell meravellós*, de la col·lecció «Llibres del Sol i de la Lluna,» de l'Abadia de Montserrat. El premi consistia en un taló de tres-centes mil pessetones. Algún company meu de feina, de l'oficina, vull dir, que coneixia el llibre –sis o set pàgines

de text, tot plegat— va dir que mai tan poques lletres havien guanyat tantes pessetes... I em penso que tenia raó. En tot cas, però, les vaig compartir voluntàriament amb la Montse Ginesta, que és la noia que hi va fer les il·lustracions. El llibre és molt bonic gràcies a ella, que fa que tothom se'l miri amb bons ulls.

I prou per avui! Encara que no en tinguis ganes, fes-me només dues ratlles per fer-me saber com esteu. Mentrestant, rep una abraçada dels vostres amics

Joaquim i Rosa

Barcelona, 6 de juliol de 1982

Estimat amic,

Ja ha passat aquest malson que us ha aclaparat tants de dies! Ara llegim, aquí, una mica astorats, que s'intentarà buscar responsables de la desfeta armada... Com si això fos gaire difícil d'establir! En veritat, però, encara resultarà que la culpa de tot la va tenir un sergent despistat o un soldadet de plom. Quina gent!

I, aquí, no et pensis, que les coses no es veuen pas gaire fines. I no t'ho dic per descoratjar-te, que consti! Però tot plegat està molt embolicat. Ahir, per exemple, vaig sentir un programa per ràdio on es recollien els testimonis directes del País Basc amb opinions d'allò més contradictòries. Era amb motiu d'una nova víctima –o ajusticiat, segons el bàndol que ho comenta–, i feia posar els pèls de punta per la radicalització que viu la gent. Una guspira pot desencadenar fets imprevisibles, matances innumbrables, garrotades *ad infinitum*. I la invasió del Llíban per part dels jueus, i la guerra del Txad, i les tensions que hi ha arreu... La nit del diumenge, al camp del Barça, dintre el gran show d'aquests campionats mundials de futbol, amb motiu del partit Rússia-Polònia, es va desplegar un enorme cartell dedicat a Solidaritat –el sindicat polonès en vies d'extermini–, que va quedar situat darrere l'equip soviètic que es retratava. La foto, a hores d'ara, deu haver recorregut tot el món –cristià, ei!– i deu haver provocat no poques tensions. Per postres, van quedar eliminats els russos!

Aquests dies fa una calor terrible. Ara acaben de dir per ràdio que s'han batut tots els rècords del que portem de segle. Trenta-vuit graus a l'ombra, a Barcelona, humida i enganxifosa, costen de suportar. Per postres, cauen volves per tota la ciutat que procedeixen d'un incendi que s'està escampant pel Garraf a pas de gegant. Quina por que em fan, a mi, els focs! Ahir, dilluns, vaig fer vacances i vam allargassar el cap de setmana a Castellterçol, on tampoc no es podia viure de calor, llevat que no et moguessis de l'ombra. Quan ets a fora i camines pel bosc t'adones de la inconsciència general davant la possible catàstrofe. Arreu trobes residus de foguera: els costellaires i, sobretot, els fumadors, no poden deturar els seus impulsos i deixen els boscos a l'atzar d'una altra guspira. Què hi farem! No voldria patir per tantes coses, però el mal remeiable em subleva.

Ara que he esmentat de passada els campionats del món de futbol, que no és altra cosa que un muntatge comercial extraordinari, et voldria dir que la nostra vida de cada dia n'ha resultat commocionada. A mi, el futbol, tot s'ha de dir, m'ha agradat molt sempre. Ja hi anava abans de néixer, i això, segurament, deu marcar molt, suposo, però aquests dies en fan en excés: hem portat una pila de dies amb dos partits gairebé consecutius a la televisió. És clar que hi ha el recurs de tancar-la, la capsa dels trons, però la temptació és molt gran. Caram! Aquest Argèlia-Alemanya pot ser un plat exòtic! Provem-lo! I ja em tens dues hores arrapat a la capseta, gairebé sempre amb resultats decebedors. Ahir, però, la cosa va resultar excel·lent. Érem a Castellterçol, on no tenim televisor, i vaig acudir a un bar a fer un cafè, vaig fer un whisky, un refresc i no sé què més, ja que no era pas ocasió de desertar. Quin espectacle! La gent picava de mans i cridava com si fóssim en un seient de tribuna...

En tot això hi ha hagut més d'un –naturalment– afer tèrbol. Sembla que els organitzadors van cedir en bloc la major part d'entrades a una multinacional que es diu més o menys així: «Mundiespaña», la qual havia de comercialitzar les localitats a l'estranger a preu de revenda. La cosa no va anar com esperaven i pocs dies –hores, de vegades– abans de cada partit, els retorns de taquilla s'acumulaven a les oficines dels camps de futbol. La gent, amb l'inconvenient de la crisi, i ensumant l'enganyifa, es retreia i, segons diuen, hi ha hagut partits que han fet entrar la parròquia a empentes i sense pagar. Com que coneixem el llautó, no cal dir que no hi haurà ningú que s'hi vulgui picar els dits i els dèficits correran a càrrec del país, de tots els bastaixos del país, és clar, tal com està prescrit. Per postres, la selecció de l'Estat ha fet llufa, tal com es podia esperar, i el patriotisme que s'acostuma a mobilitzar en aquests casos és d'esperar que es retregui en propers esdeveniments d'aquesta mateixa setmana.

Però les conseqüències d'aquest maremàgnum s'eixamplen més enllà: com que els partits de nit comencen a les nou i acaben a tres quarts d'onze, tots els espectacles d'estiu, a l'aire lliure, han començat a les onze... Com si els futbolers, després d'escargamellar-se a l'estadi o de veure el partit amb calçotets, a casa, i els peus en una palangana, tinguessin esma després de sortir al carrer per anar a sentir la Maria del Mar Bonet a la plaça del Rei, a veure el Piccolo de Milano al Grec, a escoltar serenates als jardins de l'Hospital o una òpera barroca al pati de la Casa de la Caritat. Lla-

vors, els soferts espectadors tradicionals veiem com la cosa comença mitja hora o una hora més tard del que és costum i l'endemà ens hem de llevar igualment a les set. De moment, no m'hi han vist el pèl, en cap d'aquests llocs. I no és perquè els vulguem fer un boicot, sinó, precisament, perquè també tenim dret a dormir.

Aquella cerimònia inaugural de l'espectacle futbolístic que tu i la teva família vaau poder veure, retransmès des de Barcelona, i que us va semblar tan innocu –i que ho va ser, en realitat–, per a la gent de la pell de brau va ser una mica més llarg i, en la primera part, hi va haver un contrapàs i alguna mostra més de balls populars. Doncs, bé, la cosa ha mogut molts comentaris desfavorables i ha fet empenyar força gent. Encara ho va aconseguir, i molt més, un festival de cançó celebrat amb entrada gratuïta al Portal de la Pau, sota el renovat monument al senyor Colom, en el transcurs del qual, un locutor espanyol es va permetre el luxe de dir, en començar: «Bona nit, Barcelona!». Això, i l'actuació de Marina Rossell i de La Trinca, cantant, «en catalán y para toda España», van alterar el rec sanguini de digníssims habitants d'aquestes terres. La premsa de Madriz n'anava plena, «justament» indignada. I mentrestant, Anglaterra, Escòcia i Irlanda del Nord competien amb les seves seleccions nacionals en el campionat del món.

M'agrada l'oferiment que t'ha fet l'amic Vallverdú. En aquests moments, Edicions 62 funciona a tot gas. Que duri! Sóc un ximple, ja ho sé: sempre que em permeto una expressió que concreta l'aspiració o el camí vers la normalitat, em llanço a tocar fusta, o ferro, o el que sigui, tot plegat, concretat en aquest «que duri!» que m'ha sortit tan espontàniament. I és que estic escamat, noi! Doncs, tal com et deia, 62 funciona. Sembla que, a part tot el que ha permès que la nostra vida es normalitzi una mica, hi fa molt l'aportació intel·ligent, humana i sensible de la persona d'en Romà Cuyàs, el gerent, que ha tingut la visió d'encertar uns quants projectes importants, de molt impacte. Per cert, que jo sóc un petit accionista d'una petita editorial, La Magrana, creada a finals de 1975 amb la intenció de publicar llibre d'assaig polític. M'hi vaig trobar embrancat per amistat amb alguns dels fundadors i, darrerament, he assistit a les reunions d'accionistes que han acabat amb un xeflis, sorpresos, tots plegats, que s'hi pugui guanyar alguna pela amb el negoci. Val a dir, però, que els guanys procedeixen d'una col·lecció de novel·la per a nois i noies –«L'Esparver»–

que funciona molt bé gràcies a la introducció del català a l'escola. No sé si la coneixes, aquesta col·lecció, però hi ha títols de Wells, Poe, Mark Twain, Verne, Salgari, Stevenson, London, i dels nostres Pedroló, Quim Soler, Xavier Fàbregas... Doncs, fa tres o quatre dies, en la reunió anual de La Magrana se'ns va informar de l'entrada en el grup d'un nou soci: Edicions 62! Això permetrà, sembla, especialitzar millor totes dues editorials i no competir en camps com ara aquest del llibre per a nois i noies, amb la liquidació de la col·lecció «El Trapezi» per part d'Edicions 62, tot passant el fons que interessi a La Magrana. Hi ha, és clar, aquella dita d'«el peix gros es menja el petit», però a mi em fa l'efecte que la cosa pot anar bé, perquè s'amplien els acords a aspectes d'assessorament i d'ajuda tècnica. La Magrana es trobava en un moment que, o bé seguia fent la viu-viu com fins ara, o, per créixer, havia d'ampliar estructures professionals, sempre cares i aventurades.

Ahir en tornar de Castellterçol, vaig córrer a casa la Carme Solé, una dibuixant d'aquí que s'ha obert camí per l'estranger, una cosa francament difícil d'aconseguir en un món tan competitiu. A part d'obtenir guardons a l'estranger, la noia ha dibuixat una sèrie de pel·lícules animades per a la televisió anglesa que aviat es passaran aquí. Bé, el cas és, doncs, que m'ha il·lustrat un llibre de la col·lecció «La Gavina», de l'editorial La Galera, i m'havia d'ensenyar el seu treball, realment formidable. Junts, vam discutir el títol, ja que el que jo li havia donat, *Una caseta amb rodes*, no plau els editors. Hi vam donar moltes voltes i no ens en vam sortir. La cosa encara és pendent. Finalment, em penso que es dirà *La Laieta Picanyol*, que és el nom de la protagonista. Val a dir que la nostra tradició d'una escola catalana de dibuix, aconseguida a través, sobretot, de les revistes humorístiques i satíriques, s'havia encallat malgrat la feina de *Cavall Fort*, insuficient com a substitut. Però entre la revista i els llibres per a nois i noies, s'ha aconseguit que en aquests moments hi hagi un equip prou nombros i important d'il·lustradors. Els nostres llibres comencen a fer goig de debò.

Celebro el ressò del teu article i el fet, que desconeixia, de la seva difusió per part de la gent de l'IPECC. Cada vegada estic més convençut que no hi ha esforç que sigui inútil: un article, un text, una actitud, una publicació, un col·loqui... Per cert que, en el marc d'Expocultura –una manifestació muntada per la Generalitat amb motiu dels mundials, que ha durat

més d'una setmana al Palau de Congressos de Montjuïc –, he participat en un col·loqui sobre «Aspectes i...». No! El títol era «Actualitat i perspectives de la literatura catalana», junt amb Josep M. Castellet, Carme Arnau, Josep M. Llompart i Josep Piera. Vam aconseguir la presència d'una seixantena de persones –hi havia partit de futbol en aquells moments–, de les quals una vintena eren socis de l'AELC. L'AELC continua amb els seus actes: dins la «Promoció de l'autor i la seva obra», s'han celebrat a Sitges –Pere Calders, presentat per Jaume Martí Olivella–, a Mataró –Vicent Andrés Estellés, presentat per Valerià Pujol–, a Cornellà –Víctor Mora, per Ignasi Riera–, i ho reprendrem quan comenci el curs. En tota activitat humana, però, hi ha crítiques mal intencionades. De fonts molt properes a la Conselleria de Cultura de la Generalitat se m'ha dit que aquests actes eren una acció de propaganda més d'Edicions 62, i en això lligaven el paper d'en Castellet –president de l'AELC i director literari de 62... En aquest cas, i com a testimoni de primera fila, perquè hi he estat present quan s'ha escollit els noms, puc assegurar que no hi ha hagut cap mena de pressió ni d'insinuació. En Castellet no és el clàssic intel·lectual català del moment. És un bon pèl més sofisticat –més alt i tot del normal...–, de procedència diferent: no ha sortit d'una trinxera, però no crec que se li pugui discutir una correcta professionalitat en la gestió editorial –no li puc donar sabó perquè no m'ha publicat mai res meu, i això fa que el meu comentari sigui ben sincer–, i un comportament exquisit com a president de l'AELC, en la defensa de tots, *tots*, els associats. En sentir aquesta crítica, vaig pensar que potser la nostra actuació podia semblar que es propiciaven autors més o menys divulgats en els catàlegs d'Edicions 62, per altra banda, el que recull més i més autors de casa perquè, també, és la que ha publicat més en els darrers anys. Però m'he posat a repassar el fet i he vist, amb sorpresa, que la selecció de persones de les quals s'ha presentat la seva obra inclou més gent, com Josep Albanell, Quim Soler, Ponç Pons, Damià Huguet, Josep Lozano, Joan Francesc Mira –aquest no, que té un llibre d'antropologia, em sembla!–, Joan Perucho, Maria Àngels Anglada, Xavier Benguerel i algun altre que oblidó, que mai no han publicat res a 62. I d'altres com Riera Llorca, Estanislau Torres, Quim Monzó, Ricard Salvat, Francesc Parcerisas, que en algun moment han editat alguna cosa a can 62. D'autors de la casa potser només hi ha la Carme Riera –tot i que comparteix catàleg amb Laia–, Joan Fuster –que s'ha prodigat en tots els

àmbits editorials—, Vicent Andrés Estellés —alguna obreta a l'«Escorpí» de poesia, ja que el fort es publica a 3 i 4 de València. El que ho és més, potser, és Joan Brossa, amb alguns volums de teatre i poesia escènica. La crítica, ara, em sembla ridícula i mesquina.

I ja n'hi ha prou per avui! Em criden a sopar. Una mica de fruita fresca i cap a dormir, que demà hi ha matines. Una abraçada per a tots i el desig d'una recuperació total del ritme de vida col·lectiu, si és que això és possible. Teu,

Joaquim Carbó

Bernal, 21 de juliol de 1982

Estimat Joaquim,

Tu! De moment, sembla que per cap d'any ens podrem fotre l'ampolla de xampany plegats a Barcelona! Ja tinc el passatge i tot! Per una d'aquelles coses que té la vida, es veu que els déus, per variar, han volgut ser-me propicis. Espero poder explicar-te personalment com ha anat aquest tinglado. Ara resta la qüestió d'aconseguir uns quants dies més de vacances a la casa on treballo. Per ara encara me'n toquen només 21 (l'any entrant, per tal com en farà deu que treballo a l'editorial, ja me'n correspondran 28), però el cas és que jo voldria quedar-m'hi uns quinze o vint dies més, a Barcelona. Aleshores se m'ha acudit una pensada. Si fos possible, caldria que m'enviessis una carta amb paper membrat de l'AELC, que podries signar tu mateix, en la qual m'invitessiu a participar en unes «jornades» o un «seminari», que s'estendria per tot el mes de febrer i primera setmana de març per exemple, a base d'una o dues sessions setmanals, sobre problemes de la traducció o una cosa per l'estil. Convindria que hi constés, també, que em pagaríeu el passatge (queda't tranquil que no us ho reclamaré, això). Podries posar que jo hauria d'assistir a totes les sessions i presentar treballs, què sé jo..., el que se sol fer en aquesta mena de jornades de veritat. Et sembla factible?

Bé, respecte al premi Josep M. de Sagarra, ja vaig veure que l'havien atorgat a en Joan Argenté. Ara t'adjunto el rebut per tal que em facis la mercè de retirar els tres exemplars mecanografiats, car donen de temps tres mesos a comptar del dia en què es fa públic el veredict. Justament, arran d'aquesta «derrota», se'm va ocórrer de demanar als de can Aymà que em regularitzessin la situació respecte a aquestes traduccions teatrals i que, si verament les volien publicar, que me les paguessin. Ai, amic, quina una que se n'ha armat! Vet aquí que, com ja t'havia dit, en Cendrós m'havia demanat que li traduís *Brideshead Revisited*, i jo li vaig contestar que, per ara, no podia fer-ho car estava traduint *La fra de les vanitats* per als de 62. Ara bé, resulta que en Cendrós està empenyat amb els de 62 perquè han publicat *Camins de França* quan aquest llibre era de l'Aymà i, per consegüent, els va iniciar un judici i què sé jo... Aleshores, la resposta d'en Cendrós ha estat: les traduccions teatrals pots oferir-les als de 62, ja que

hi estàs relacionat, etc., etc. Si vols els 1.500 dòlars que em demanes per les tres obres, tradueix-me *Brideshead Revisited* i *A Clockwork Orange*, des d'ara fins al mes de novembre i, si no, fes-te retratar. Per postres, em diu que el llibre de la Virginia Woolf (que m'havia encarregat de traduir en ferm, però sense pressa, i fins i tot me n'havia enviat l'original), ja l'ha donat a un altre traductor! Què me'n dius? Naturalment, li he contestat que em faré retratar, i unes quantes coses més, com ja et pots imaginar. Aquesta gent es pensen que perquè tenen diners ho poden comprar tot... i la majoria de les vegades ho aconsegueixen. Però es veu que jo no tinc vocació de puta.

De manera, doncs, que ara sóc lliure d'oferir aquestes traduccions a qui les vulgui publicar. Les oferiré a en Vallverdú, ja ho crec que sí!

És evident que no podem estar mai tranquils. Ara, això dels incendis dels boscos! Esperem que no hagi costat vides humanes. En canvi, ací són les aigües dels rius les que han desbordat i han causat unes inundacions terribles. Al sud, intenses nevades. Onades de fred arreu. Es veu que els elements ja en tenen tot allò ple i s'estan desfermant per tal de venjar-se de l'estupidesa humana. Així que els homes contamineu la terra, l'aire i les aigües, doncs, apa!, ara us fotrem ben fotuts! Inundacions, incendis, terratrèmols, tempestats..., tot un sollevament de les forces de la naturalesa! La revolta dels déus! L'Apocalipsi!

Mira, estic tan eixalat amb això del viatge que no faria més que parlar-ne. Aquesta vegada vindré sol, o sigui que ja pots anar preparant tota una llista d'escriptores, dibuixantes i feministes (però que siguin femenines, eh?) i *tutti quanti*, perquè me les vagis presentant, car veig que tu hi tens de bo amb les xicotes del ram, i jo no hauré de donar comptes a ningú. Tampoc no penso fer cap viatge cap a d'altres terres de la pell de brau, com l'altra vegada, o sigui que vull veure-ho tot, quant a espectacles, pel·lícules, etc., i que no em passi com l'altra volta que ni tan sols vam poder anar a veure *Antaviana*. Tinc ganes de xerrar amb alguns caps de brot, que no conec personalment, com ara en Castellet, per exemple. Potser també valdria la pena anar pensant en alguna possible entrevista, sigui a la premsa, a la ràdio o a la televisió. En aquest aspecte, crec que, contràriament a la meua habitual manera de pensar, convindria fer tot allò que es pugui. Altra cosa fóra si visqués a Barcelona, però, així, la gent no em coneixen i quan fas alguna cosa, passa sense pena ni glòria. Ho dic pensant en el llibre sobre en Pedrolo, per bé que ara començo a creure

que vaig tenir mala sort, amb aqueix llibre, perquè en Pedroló també es va barallar amb en Cendrós, arran de l'incompliment per part del darrer del compromís d'editar-li els «Anònims» II i III, motiu pel qual el nostre novel·lista els passà a 62. Ara que veig més clarament de quin peu calça, en Cendrós, no m'estranya que m'hagi tirat a matar amb aquest llibre, quant a publicitat i tot això. Mal pot promoure la venda d'un llibre que fa l'apologia d'un autor amb el qual s'han tirat els plats pel cap! No descarto, però, la possibilitat que el llibre sigui dolent, és clar, però, segons tinc entès, tampoc no és res de l'altre món la traducció del *Hamlet* d'en Moix, i bona empena que li ha donat.

En fi, ja n'anirem parlant, de tot això, abans de venir. Aquesta vegada vull dedicar el màxim de temps als amics; a recórrer els carrers de la Barcelona vella; a saturar-me del clima que hi regna; a fer alguna sortida cap a la costa, cap al Pirineu, si puc; una escapada a Tarragona, a Setcases i a Camprodon... Però, sobretot, tinc necessitat de compartir totes les hores que pugui amb les persones que estimo, a moltes de les quals no vaig poder ni veure-les, l'altra vegada. Amb tu mateix, es pot dir que ni temps d'asseure'ns tranquils per fer una xerrada *tête à tête* no vam tenir. Ens en rescabalarem, t'ho prometo! T'emprenyaré tant, que acabaràs per desitjar que m'arribi el moment de fotre el camp com més aviat millor!

Aquesta necessitat que tinc de fer totes aquestes coses ve una mica condicionada pel fet que tinc una novel·la començada que no puc acabar mai, en la qual he pensat que caldria explotar una situació semblant a la meua, d'un nano que viu a l'estranger un pila d'anys, sense retornar mai al terror, i, aleshores, un dia ve que hi torna... I per fer això, em cal distanciar-me una mica, cosa que no vaig poder fer l'altre cop. És clar que potser no és ben bé aquesta la causa. Potser tot té com a motor inductor el fet de veure que cada vegada els lligams familiars són més fermes i et frenen més i més. Ara, per exemple, la nostra filla, que ha canviat de promès fa poc temps, se'ns vol casar a finals d'any, i tot allò de voler marxar del país, que en un moment semblava ser un imperatiu, ara ha deixat de tenir força. Aleshores, potser inconscientment, estic tement que aquell projecte de considerar seriosament la possibilitat del retorn definitiu cap a finals del 83, no hi haurà manera d'aprovar-lo dins la família, llevat que les coses s'hagin posat molt més malament per aquí. Per acabar-ho d'adobar, a casa nostra no sembla pas que les coses vagin sobre rodes tampoc. Així que, noi, en el

fons del fons dec estar pensant: de moment, anem a ballar i, després, *que me quiten lo bailao*, com diuen els de la meseta! Ja començo d'entrar en una edat (el passat 17 vaig complir 53 anys) que tot allò que et brinda la vida és de propina, de manera que cal aprofitar-ho. *Carpe diem*, noi!

Com hauràs notat, ja estic més asserenat, després d'haver cessat l'holocaust absurd provocat per la paranoia del «cuiram indocte», i ara ens preparem a presenciar un procés surrealista encaminat a mirar de treure el país d'aquest pou insondable on l'han abocat els déus de la sobergueria, la prepotència, l'orgull irracional, la insensibilitat, la bestiesa i la follia en els darrers sis anys. Tanmateix, els pares amb fills en edat de ser sacrificats a l'altar de la imbecilitat humana respirem alleugits. Els pares dels qui hi foren immolats –inútilment immolats– demanen que mai més no es torni a produir una bestialitat semblant.

Has vist *Reds*? La cosa que em va deixar més preocupat va ser allò de cardar al compàs de la Internacional, que deu ser la manera més proletària de cardar, oi? O bé serà un invent dels nord-americans per tal de subvertir els valors morals de les societats comunistes, comptant amb allò de les teories de Pavlov? Mira que si cada cop que sona la «Internacional» als buròcratas socialistes del món se'ls comença de fer salivera a la titola! Aleshores només els caldrà canviar una mica la lletra. Haurà de dir «Treballadors i treballadores del món, uni-uos!» Com uns cartells que van proliferar durant l'episodi de les Malvines que deien: «Unidos es más fácil», i els veies enganxats als vidres dels aparadors. Un dia en vaig clissar un a la porta d'un *meublé*. Es veu que els amos es van adonar de seguida que era un eslògan que els podia fer augmentar la clientela, no trobes?

He acabat de llegir les memòries d'en Gaziell. Té passatges memorables, com ara la descripció que fa de la Setmana Tràgica. Interessant. Ara estic llegint *Cartes a Theo* d'en Van Gogh, present de la meua filla i del meu futur gendre. Parlant de les dones, Van Gogh diu: «Qualsevulla, a totes les edats, si estima i si és bona, pot donar a l'home no l'infinit del moment, però sí el moment de l'infinit». Què me'n dius, eh?

Esgero amb ànsia la teua resposta al que et proposo i, a totes les altres coses, els teus comentaris. Records a la Rosa de tots nosaltres. I per a tu, una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 6 d'agost de 1982

Estimat amic,

En correu a part t'he enviat l'estrany missatge de l'AELC que he volgut llegir a la Rosa, per divertir-la, i que, en canvi, no ha merescut ni un somriure ni un senzill senyal de comprensió. Ella ho sap, que les coses es fan així, però no hi està d'acord. Li he dit que era un pretext per facilitar-te les coses de cara a la visita, i m'ha etzibat un sermó de si ja ho sabien els altres membres de la junta, i que si tomba i que si gira... El món de la Rosa és d'allò més estricte, i quan algú diu una cosa no té cap altre sentit que allò que volen dir aquelles paraules. Per això ara està tan empipada amb tot el merder de la LOAPA, perquè veu molt clarament que hi ha un fort contingut electoralista al seu darrere, i que els més forts dels seus detractors no parlarien de la mateixa manera si haguessin estat convidats a la taula de redacció. Bé, tot i no merèixer la seva aprovació, la invitació «formal» que et fa l'AELC a participar en les jornades muntades al teu aire per a febrer i març va sortir per correu i és d'esperar que a hores d'ara ja sigui al teu poder. Si trobes el text massa recargolat o insuficient, fes-m'ho saber de seguida, perquè a mi no em ve d'un pam.

Si penses que un cop a casa t'introduiré pels camins de la disbauxa, estàs ben equivocat: has confós la llet pel conyac, vaja, perquè aquí, en el nostre ambient professional, ens movem tots dintre la més pura de les ortodòxies. No et diré que hi hagi una relació equívoca entre el jovent, però els vells som mirats més o menys com uns fòssils i no tenim altre remei que ser virtuosos. No et diré que en alguna ocasió no se't posi a to algun transvestit, però, amic, llavors, jo, passo!

Estic convençut que tindràs ocasió de parlar amb gent, ja ho crec! Tot i que en aquests moments no hi ha tertúlies. Tothom té més feina de la que pot fer i, de vegades, hi ha ostensibles resistències per mantenir la inexpugnabilitat de la pròpia llar, cosa que es posa de manifest en la proliferació de «contestadors automàtics» que s'installen molts personatges del nostre món. Quan jo, de bona fe, m'adreço a algun d'ell i sento la veu metàl·lica, convencional, rebuscada i teatral que em fa saber que el lletraferit tal o qual no és a casa, i que si vull que ell decideixi si s'ha de posar en contacte –o no– amb mi, li he de deixar el meu número de telèfon, nom,

títols i marca dels mitjons que porto, acostumo a deixar anar una riallada i dic que truquin a la policia i que demanin pel comissari Cabró...

Això, que a mi em toca una mica allò que sona, és comprensible si t'ho mires amb certa objectivitat, ja que el telèfon no para. En més d'una ocasió em sembla que ja t'he dit que a mi em foten cada dia la migdiada a fer punyetes. I és que els escriptors cada dia comencen a ser més homes i dones públics. Aquest mes d'agost, però, tal com ja va passar l'any passat, va ser l'excepció. Tot déu se n'ha anat a torrar-se a la platja o a apagar foc a la muntanya.

Ara, de moment, no sé com prepararé la teva arribada. Però, si com esperem, d'aquí a primers d'any tenim, o disposem, d'un local, o estem de rellogats en algun en funcionament –Òmnium, Ateneu, Círcol o Cercle de Sant Lluç...–, em penso que s'hauria d'organitzar alguna recepció a nivell professional. Pel que fa a la premsa, ràdio i televisió, t'hauràs d'espavilar tu pel teu compte, perquè això si que s'ho maneguen els professionals del ram al seu aire i no hi ha manera de treure-hi el nas si no els ve molt de gust. Bé, a la ràdio m'imagino que encara seria possible fer alguna cosa a través, naturalment, de Ràdio 4.

Per cert que Ràdio 4 no ens arriba a Castellterçol. És una qüestió de poca potència de l'emissora –tot i que es fa escoltar de força més lluny– i de configuració geogràfica. Hi ha alguna muntanya que ens fa la punyeta. Hem muntat un complex auditiu interessant, allà. En diuen, em penso, un compacte, amb tocadiscos, sintonitzador i platina, de manera que tot se sent a través dels bafles estereofònics. Però després d'haver-ho preparat tot un expert professional, va resultar que només sentíem Ràdio Terrassa, Mataró i Ràdio 1, que és l'emissora de l'Estat que dona les notícies, a part d'algunes emissores franceses i àrabs. Ja em tens l'home enfilat a la teulada i ampliant l'antena. Ara el camp s'ha ampliat a dues emissores estatals importants, Ràdio 3 –d'informació cultural força interessant– i Ràdio 2 –que no para d'oferir música simfònica de tota mena. Naturalment, és aquesta darrera la que escoltem més sovint, perquè gairebé no parlen. És una mena de fil musical de qualitat.

Al minúscul jardinet de Castellterçol, un jardiner –jo sóc negat per a aquestes coses– ens hi ha plantat una mica d'herba. Els primers dies semblava que revivíem la infantesa d'en Maurici: si té set, si ara fa massa sol, si creix o no creix... Ara ja s'ha hagut de segar tres o quatre vegades, però

té clapes, com quan el noi passava la rosa o un refredat. Si sabessis com ens fa patir!

He anat a l'Institut del Teatre a recollir els originals de la teva traducció però no me n'he sortit ja que tenien tancat. Sembla que fan vacances. No pateixis, que vetllaré l'afer. Ara ho tinc a un cop de pedra d'on treballo, i sempre és possible fer-hi una escapada. A partir del mes que ve, però, ho tindré més fotut, ja que després de treballar durant trenta-tres anys a la Via Laietana cantonada Jonqueres, en el rovell de l'ou de la ciutat, ens traslladen a la Diagonal, més enllà del cinturó de ronda, o sigui, a tocar d'Esplugues, entre Pedralbes i Les Corts. La meva preocupació, ara, és saber com m'arreglaré per anar i tornar de casa: he de fer proves ja que hi ha un metro que m'obliga a transbordar a mig camí, o bé un autobús que tarda qui-sap-lo, a part que et deixa a la quinta forca de la feina. No he tingut sort! N'hi ha una colla que es queden a la casa vella, però a mi se m'emporten. Treballaré en un novè pis, amb vistes al port, sembla, d'un gratacels que en tindrà vint-i-dos o vint-i-tres –no ve d'un!–, però de moment la passarem força magra perquè no funcionen molts dels serveis habituals: refrigeració, alguns ascensors, etc. A part del merder de traslladar papers que, si en perds algun, s'armarà un ball de bastons considerable. Si això se'ls hagués acudit fer-ho deu anys abans o deu anys després, la cosa no seria tan empenyadora. En el primer cas, ja hi estaria acostumat: vés a saber si no hauria trobat un pis per aquell cantó, en un barri de senyors... En el segon cas, em seria possible jubilar-me sense haver-hi d'anar ni un sol dia. Què hi farem! És inútil lamentar-se. Seria pitjor que m'haguesin fotut al carrer, oi?

Dintre de la desgràcia del foc que hi ha hagut aquests dies, en un inici d'estiu calorós com mai no n'havíem tingut cap –ara s'ha calmat gràcies a unes pluges benefactores que ens han rentat la cara–, jo he tingut sort. Una sort tràgica. Ja saps que em vaig polir un apartament que tenia –i on anava molt sovint– a Sant Quirze Safaja, des d'on hi havia una vista sensacional, sobre Sant Miquel del Fai, per una banda, i de cara al Puig d'Olena, per una altra –és el sanatori on va morir el poeta lleidatà Màrius Torres, recordes? –, doncs ara tot aquest escenari verd, de pins de totes menes, s'ha malmès considerablement amb un d'aquests focs salvatges. El sanatori, rodejat de pins gegantins, centenaris, sembla un naufrag en un mar de color negre. I els pins, el record dels quals es manifesta amb la

visió llunyana d'una mena d'escuradents recremats, fan pena només d'ensumar-los. Hi vaig córrer amb en Maurici per comprovar-ne l'abast, l'endemà mateix de la tragèdia. I no hi he tornat. Imagino que si encara hi tingués la casa, faria el cor fort i m'hi tornaria a instal·lar –els qui hi viuen en van fugir, esperitats, perquè hi havia risc que el foc s'escampés i les flames llepressin l'edifici–, però ara voldria deixar passar una temporada. Si més no, que hi creixi herba, altra vegada.

A Castellterçol, tot i que és ben a la vora –set quilòmetres, tot plegat–, no va passar res. I ara que torno a Castellterçol, t'he de dir que hi ha una vida més moguda de la que estava acostumada a portar a Sant Quirze. Hi ha sardanes cada diumenge a la tarda i a la plaça, que porta el nom d'en Prat de la Riba –hi ha la casa on va néixer i va morir–, s'hi reuneix força gent. Els més granats parlem pels colzes. Diumenge vaig coincidir amb Manuel Cubeles –fundador de l'esbart Verdaguer– i Manuel Cabero –fundador i director fins fa poc del cor Madrigal. Ja pots comptar que no vam parar! El dia abans, a l'església, de nit, s'havia celebrat un concert en homenatge a Joaquim Serra. Hi va haver unes peces de piano, un recital de cançons –d'això que en diuen «lieder» i que no sé com s'hauria d'escriure en català. Bé, ara ho miro a l'Enciclopèdia i veig que és així: «líeder»–, i finalment, la coral de Castellterçol va interpretar unes cançons per a cor i piano. La cosa va resultar molt emotiva i estic convençut que de força qualitat. El bo del cas és que, llevat la pianista, tots els altres elements eren de Castellterçol: la cantant era la dona de Manuel Cabero, que estiuegen a la vila fa més de vint anys i se'n senten vilatans, i la coral la dirigeixen els Miró, pare i fill, que són els pastissers –i bons pastissers, per cert! Al pare, sembla, pel que he sentit dir, que ja de jovenet –ara deu tenir la teva edat– li tirava la música, però que es va retenir per tal de poder seguir el negoci familiar. El fill, ara, tot i que els ajuda quan pot, és casat, viu a Barcelona, i intenta ser un professional de la música. El cor sonava molt bé. Hi faltaven homes, potser. El curiós del cas és que potser seria difícil trobar en tot el país una altra localitat on es pogués produir un concert d'aquesta mena amb la participació de gent que hi viu. La setmana anterior hi havia hagut un altre concert, de música per a cobla, també amb obres només de Joaquim Serra, que fa vint-i-cinc anys que va morir, i que té una plaça al seu nom a Castellterçol, car hi va fer llargues estades en els darrers temps de la seva vida. Fa vint-i-cinc anys jo ballava

—bé, ho intentava, si més no— a l'esbart Verdaguer, i junt amb tot el cos de dansa, vaig assistir a l'enterrament, diria que a la Rambla de Barcelona. Mira, ara faig números i m'adono que això no és prou exacte: ja havia deixat de ballar-hi, jo, a l'esbart. Havia plegat en anar al servei i ja no m'hi vaig tornar a incorporar, en part, perquè em movia com un búfal entre cérvols i també perquè ja alternava amb la Rosa i ens faltava poc per fer el cop de cap decisiu: el dia 19 de setembre en farà vint-i-cinc que ens vam casar, d'anys!

Saps que et parlava darrerament de la multinacional Mundiespaña que va fer tota mena de tripijocs durant la preparació del futbol 82? Doncs ara que anuncien investigacions, sancions —com per als militars d'aquí on vius tu, noi!—, i condemnes, el director i màxim responsable, un tal Maldonado, apareix mort —d'un infart, i sol— en la cambra d'un hotel. Bufa! El pobre Maldonado potser tenia prou raons per sofrir un infart, però ara no m'estranyaria que li carreguessin el mort de tot: com que ja no podrà piular!

M'he de posar a escriure una mica seriosament. Bé, si és que això és possible, és clar! Vull dir que m'he de disciplinar, perquè he perdut el ritme. Faig cosetes, només *Cavall Fort* em torna a omplir força temps. En el número d'estiu, que no t'envio perquè, en vaixell, potser es creuaria amb tu pel camí, hi tinc tres treballs. I no són d'aquells que es poden fer en un moment. N'hi ha un que és una mena de conte de ciència-ficció, però en forma de notícies del diari. A mi em diverteix força —em penso que només em diverteix a mi, però!— gràcies, sobretot, a la disposició que n'ha fet un dibuixant que es diu Pere Virgili, que col·labora molt amb nosaltres, i que forma part també del consell de redacció. La revista —que era número doble— es va dedicar a les diferents formes de la narració i als diferents gèneres. Això fa que t'hagis de trencar força el cap. També he enllestit un altre conte per a l'Ofèlia Dracs. Ara es tracta d'un recull que hem de titular o presentar sota l'advocació de «...la primera vegada», vist des d'un punt de vista rosa que no ha d'excloure precisament el sexe. M'ha costat d'escriure el conte que he titulat «Cap-i-cua», que no pateixis, que no te l'explicaré ara, però que té records d'una experiència que vaig viure de petit amb un mestre, antic *hermano* del pitet, que era més bulla que en calces. No sé si he sabut trobar el to. També he repescat un parell de contes que feia vint anys que tenia inèdits i un ja s'ha publicat

en un suplement de la *Hoja del Lunes*, i l'altre no tardarà gaire. Així com un article sobre el meu tema: «Els llibres per a nois i noies»... No, de parar, no he parat gaire, però faig cosetes. Tinc una novel·la, també per a nois i noies, que he de començar ara mateix. I tot això t'ho dic perquè tu també m'expliques alguna cosa d'un novel·lot que tens entre mans. Ah, paiet! No m'ho havies dit mai, això! I mira que em fa l'efecte que jo t'ho havia suggerit més d'una vegada, oi?

Ja sóc a les acaballes. No voldria passar de les sis pàgines, que després te'n vas a dormir tard i l'endemà no rendeixes prou a l'editorial... Però no vull acabar sense fer una breu referència als espectacles d'estiu que l'Ajuntament ens ofereix per a delectació de noctàmbuls. Acabat el boicot que els havia fet per culpa del futbol, t'he de dir que és com si m'hagués abonat al pati de la Casa de la Caritat, del carrer de Valldonzella, on he tingut ocasió d'assistir a un recital memorable d'una italiana, Giovanna Marini, que amb tres mosses més –ella ja passa dels cinquanta– ens van entusiasmar amb unes cançons originals, entre cultes i estripades, algunes de populars, amb uns accents i un nervi fora de sèrie. I no parlem de la intenció. La Marini, de casa bona, distanciada ja pel desgast del PCI, però amb tota una ideologia esquerrana al damunt, ens explicava les misèries d'aquesta Itàlia de la democràcia cristiana dels escàndols financers que empastifen les columnes de la basílica de Sant Pere. Després, un grup anglès d'òpera de cambra molt interessant, jove i entusiasta, amb una obra de Scarlatti: *Il trionfo dell'onore*. Una versió d'*El comte Arnau* que va passar sense pena ni glòria. *El més feliç dels tres*, un vodevil de Labiche, pel Teatre de Sants, amb molta traça, empenta i afició, però mancat de la saviesa dels grans actors. Un recital de Francesc Pi de la Serra, amb una mica de pluja i tot, ben curiós per l'empenta del Quico, disposat, sembla, a treballar peti qui peti. *La hija del capitán*, una obra sensacional de Valle-Inclán, escrita pels anys vint i no estrenada fins ara, amb un cop d'estat militar donat per «salvar l'honor nacional» quan el que es pretenia era tapar un tèrbol afer de faldilles, corrupció i diners, i, ahir, *L'hostal de l'amor*, una obra de Ferran Soldevila, menor, si es vol, amable, però amb poc ganxo, i que va comptar amb una interpretació molt estimable, i una bona direcció i escenografia pel grup de Teatre Estable de Sabadell. Ahir, però, érem ben pocs espectadors. La gent, ara, aquí, només rondina. Rondinen contra la LOAPA àdhuc aquells que mai no han llegit un llibre en

català, però a l'hora de la veritat, quan es tracta de donar pa a la gent que intenta professionalitzar el llibre, el teatre o la música, diuen que ja els ajudarà la Generalitat i es queden a casa escoltant en Julio Iglesias. Això em va passar, també, a la plaça del Rei, fa pocs vespres, que actuava en Jordi Barre, un català del Nord, de Perpinyà, que va presentar un espectacle amb sis músics i un cor femení de sis o set mosses: a la plaça érem una cinquantena de persones... Què en traiem de ser cent mil al camp del Barça cridant contra la Constitució, si, quan en ús de la Constitució ofereixen un acte de plena catalanitat, la gent es queda a casa? Prou, plego, que aquesta cançó ja me l'has sentida massa sovint. Una abraçada i ja ens veurem. Abans, però, escriu, noi!

Joaquim Carbó

Bernal, 27 d'agost de 1982

Estimat amic,

Poc em podia pensar que la meua idea de crear unes jornades literàries per al meu ús personal pogués provocar rosecs de consciència a l'estimada Rosa. Realment m'ha sabut greu. Oimés quan, havent rebut la carta, m'ha semblat tan convincent (et felicito!), que fins i tot he començat de creure que era de veritat! És com si m'hagués fabricat un somni en vetlla. I vet aquí que jo ara també em sento turmentat per aquesta malifeta. És clar que és malifeta que no fa mal a ningú. Senzillament, he aconseguit que em donessis quinze dies més de vacances, sense cobrar sou, o sigui que si algun mal n'ha pervingut, d'aquesta *boutade*, ha estat per a la meua butxaca. En canvi, les suposades víctimes, són uns senyors que fa gairebé dos anys que ens tenen condemnats a viure amb un sou que s'ha degradat fins a límits incommensurables, sense atorgar-nos tan sols l'al·leujament d'un augment ni que fos similar a una almoïna. És evident que un mal no en justifica un altre, però, com resulta fàcil de veure, no n'hem provocat cap, de mal, amb el nostre acte. Els quinze dies, probablement me'ls haurien donat igual (sense «goce de sueldo», és clar), malgrat que no hagués presentat aquesta excusa. Però allò que a mi m'interessava era que no sabessin que el passatge me'l pagava jo, car, d'haver-ho sabut, potser encara se'ls hauria acudit de rebaixar-me el sou, pensant que guanyo massa, ja que em puc donar el luxe de viatjar a l'exterior en un moment que, d'aquest país, ja no en poden marxar volant ni tan sols els falciots. En fi, digues a la Rosa que es quedi tranquil·la, que aquesta «conya» no tindrà cap més transcendència i que la carta l'esquinçaré en mil bocins, i que si alguna culpa hi ha, l'assumeixo plenament, amb la consciència ben neta.

Ara m'adono que en fem tanta, de conya, que arriba un moment que ja no saps si allò que has dit, l'altre s'ho ha pres seriosament, ni si allò que et contesta, ho diu també en conya o no. De manera, doncs, que davant el dubte, et vull aclarir que jo sóc home d'un sol déu i una sola dona... Bé, això del déu ho podríem suprimir; diguem, d'una sola dona. O sigui que no penso pas venir amb les banyetes, les potes i la barbeta d'un bóc, i tocant la flauta, per empaïtar les donzelles del parnàs de les lletres catalanes, com podrien fer suposar les meves paraules a la carta anterior...

però no pas per falta de ganes, eh? El que passa és que la Isabel ja m'ho ha advertit: si no faig bondat, no m'hi deixarà venir més!

L'altre aspecte, el de la «promoció», ja suposo que no deu ser tan fàcil. D'altra banda, què m'he pensat, que sóc l'Espriu? Tampoc no cal que emprenyem la gent, si és que tenen tanta feina com dius. Quan arribi el moment, ja triarem aquells que més ens interessin, i si després no hi podem connectar, tal dia farà un any. Allò que m'interessa realment, com ja et deia l'altre dia, és veure els amics, compartir amb ells tot el temps que pugui... La resta són trons.

Quant a la recepció a «nivell professional», tampoc no t'ho prenguis massa a la valenta ni et posis pedres al fetge. Jo, més que un professional, sóc un bastaix de la ploma... Seriosament, no et basquegis ni perdis temps en aquestes collonades. Més valdrà que, si tenim una mica de temps, fem alguna escapada a Castellterçol o anem a prendre vent a la farola, no et sembla?

Si que et serà empenyador això d'anar a pensar a un altre lloc i tan lluny... Va, lluny en relació a les distàncies que manegeu per aqueixos verals, perquè si ho comparéssim amb les que hem de recórrer nosaltres cada dia, en uns transports anacrònics, bruts i plens com un ou de gent més bruta encara, et semblaria que estàs a la glòria. Espero que això d'anar a recollir els originals de la traducció no et causi massa trasbals. Si no fos que potser les hagi de menester, aqueixes còpies, et diria que ho deixessis córrer. Però, tal com et deia que pensava fer, he escrit a en Vallverdú i li he ofert les tres traduccions teatrals. Si arriba a demostrar-hi interès, aleshores potser voldrà veure'n alguna i li podríem fer a mans aqueixa. Les altres, les hauré de demanar a en Cendrós quan vingui.

Ja va bé que penquis una mica, ara que ets jove, així quan t'arribi l'hora de jubilar-te podràs viure dels drets d'autor, regaladament i tranquil·la, ballant sardanes a la plaça de Castellterçol i veient créixer l'herba del jardí. En canvi, jo, de les traduccions, sí que no en podré fotre cap tros a l'olla. Per això vull mirar, algun dia, d'escriure la novel·la que només tinc començada, la qual serà «la gran novel·la catalana» i, per tant, un *best-seller*, i guanyaré tants de diners, que ja no hauré de pelar-me més els dits picant les tecles de la màquina. Com pots veure, ho tinc tot ben estudiat, això, i si mai l'arribo a acabar, la novel·la, t'ho deuré a tu, que efectivament, sempre m'has estimulat a escriure-la. Ara com ara, però, mentre hagi d'estar traduint dos llibres alhora, després de pensar com un galiot a l'editorial

durant vuit hores, i de passar-ne tres o quatre més viatjant, com et podràs imaginar, de novella, no n'escriré pas cap. Si amb prou feines tinc temps per contestar les teves cartes! Quan poso el cap al coixí, ja estic adormit, i ni sento quan es fica al llit la Isabel, i al matí, quan jo em llevo a les sis, ella clapa com un tronc, a l'extrem que ja estic pensant a veure si podem trobar alguna manera de fer-nos l'amor per telèfon, tu!, perquè, ja veuràs, no solament de traduir viu l'home, oi? Els nanos, es pot dir que no els he vistos créixer. Un dia els portava agafats de la maneta, els diumenges al matí, a comprar el diari i el tebeo, i de cop i volta em trobo que tinc una filla que és una dona de vint-i-tres anys, que se'm vol casar a finals d'any, i un gali-fardeu de vint, que marcarà el caqui l'any entrant. I tot plegat, per què? Perquè el dia que menys t'ho penses, fots un pet com una gla, i aleshores tothom diu que havies viscut tants o tants anys... Però, els has viscut? I no hi ha manera de sortir-ne, d'aquest cercle infernal en el qual ens trobem enxampats. Quan penses que les coses canviaran, veus que, per cols o per naps, apareix algú que efectivament les fa canviar, però per empitjorar-les!

He estat veient que les editorials del nostre país, però que editen llibres en la llengua del país veí, estan passant moments d'angoixa. D'una banda, sembla que han fet fallida la Bruguera i Pomaire. De l'altra, llegia que Planeta es feia càrrec de Seix Barral, i que invitava la 62 a sumar-s'hi, per bé que sembla que no en va voler saber res. Lligant això amb el que m'explicaves de la 62 i La Magrana, penso que les editorials en llengua catalana hauran d'anar amb peus de plom també. És clar que els problemes de mercat són uns altres. Les editorials en llengua espanyola han rebut la sotragada d'un tancament oficial de girs a l'exterior de l'Argentina, més la forta devaluació, que pràcticament fa que els llibres espanyols siguin tan cars que no els pot comprar ningú (que tampoc no pot comprar ningú els argentins, si anem al cas), a la qual sembla que també s'hi ha afegit la de Mèxic, de devaluació. En canvi, les «nostres» només pateixen les fluctuacions del mercat intern.

És cert que en Cendrós retira el «mecenatge» al premi Sant Jordi?

Ja heu anat a veure *La plaça del Diamant*? I *Morbus*? Espero que encara les facin, aquestes pel·lícules, quan jo vingui. I *La ciutat cremada*, no la torren a passar?

Respecte al viatge, ja tinc data reservada per al 29 de gener, o sigui que arribaria al migdia del diumenge 30, i em quedaria fins a la primera set-

mana de març. Haig de mirar si no em surt molt més car tornar per Nova York, per tal com tinc una invitació per passar un parell de dies a Boston, visitar Harvard, etc. I a Madrid, voldria quedar-m'hi un dia per veure el *Guernica*. Això de Boston em fa una mica de mandra, perquè hi fot un fred que pela. Ja ho veurem.

Ara, mentre t'escric aprofitant l'hora de la mossada que tenim al migdia a l'editorial, m'he aturat a contemplar un cartell que tinc penjat davant el nas, on s'hi veu el claustre romànic del monestir de Poblet (al costat n'hi tinc un altre de Montserrat vist a través d'un camp de blat madur, i tots dos són d'una sèrie que n'ha fet la Generalitat i que tu ja deus conèixer), de tal manera que ja m'hi trobo. De Poblet, en tinc un record inesborrable d'un cop que hi vaig anar amb uns amics i, al capvespre, sentíem els cants gregorians dels monjos... Aquest és un indret que em faria il·lusió de visitar juntament amb Santes Creus, que no conec. Possiblement hi pugui anar amb els mateixos amics que hi férem aquell càmping...

Com pots veure, no faig més que somniari despert en el famós viatge. I penso: faràs això, aniràs aquí i allà, i veuràs aquest i aquell altre... T'asseguro que és una experiència emocionant, potser més intensa que no pas la de l'altra vegada, car el record d'aquella visita se sobreposa als antics records tot modificant unes imatges que el temps s'havia encarregat de deformar, i tot pren un carís més real. La vegada passada, semblava que em trobés en uns llimbs i tot era una mica fantasmal en el record. Per això, quan vaig venir, vaig tenir la sensació d'haver ressuscitat després d'estar com mort durant vint-i-tres anys, i en arribar a Barcelona a cada pas sofria una mena de xoc, per tal com havia de contraposar la imatge real amb aquella que conservava a la memòria.

En fi, amic, ja n'anirem parlant, de tot això. Se m'acaba el temps i haig de plegar per avui. Demana perdó a la Rosa si li he fet passar un mal moment arran d'això de la lletra falsa, i no voldria que es formés un mal concepte de mi. Quant a tu, que potser també has hagut de refrenar qualche escrípol, haig de donar-te'n les gràcies, perquè una vegada més has demostrat la mena d'amistat que em tens... Tant de bo en sigui mereixedor i pugui correspondre't algun dia de la mateixa manera. I no ens posem més sentimentals, tu! Via! Records de la Isabel i rebeu tot l'afecte del vostre

Jordi Arbonès

Barcelona, 26 de setembre de 1982

Estimat amic,

He tardat més del que és normal a contestar-te perquè, tal com et vaig dir en la darrera, que era, si no m'equivoco –i no m'equivoco, perquè miro la fotocòpia–, del 6 d'agost, m'he entretingut uns dies escrivint una novella que es dirà *Operació Borinot*. He estat un mes i mig a redactar-ne el primer esborrany i ara ja he fet una primera repassada, demà començaré la segona, de manera que a primers d'octubre podré començar-la a picar en net. Encara sóc capaç de primfilar més, i podria ser que, després de passada en net, la deixés reposar i la retoqués més endavant. Llavors sí, però, que faria que algú me la passés definitivament en net. Es tracta d'un text del qual potser ja t'he parlat en alguna altra ocasió. Era, en un principi, una novella que vaig escriure l'any 1971 i que vaig presentar a tots els premis coneguts i per conèixer sense cap mena d'èxit. Tots els editors es van negar a publicar-la. Recordo molt especialment la Capmany, que dirigia la col·lecció «J. M.», de la Nova Terra, que me'l va tenir un any entretingut per dir-me, finalment, que no li feia el pes, després que hi hagués introduït diverses modificacions. Es deia, llavors, *El Borinot*, una paròdia de *Papillon*, que en aquells moments feia forrolla entre el públic d'aquí, i el de més amunt i el de més avall. A mi em divertia molt perquè el llibre, n'estic segur, ho era, de divertit. A més, hi havia un tros que m'agradava més que els altres. Era la presentació d'un llibre en una sala *ad hoc* on feien goma totes les patums i aspirants a patum del nostre país. La gent, amb els seus noms propis i autèntics, parlaven sense parar i deien coses que jo havia trobat en fragments d'articles, declaracions, entrevistes, etc. Bé, el vaig arxivar, doncs, el meu *Borinot*. Anys a venir, la televisió em va demanar una novella per fer en cinc capítols o serials i jo els vaig oferir la sinopsi del *Borinot*. Em van dir que endavant. Vaig dialogar el meu text, tot escurçant-lo, és clar, i me'l van acceptar. Després el van trobar massa llarg i vaig fer anar altre cop les tisores. Després em van dir que s'havia de reduir de cinc a quatre capítols per necessitats de programació, i també ho vaig fer. El pitafi que en va resultar va ser interpretat per la Marta Padovan, l'Adrià Gual (el nét, eh!), en Francesc Lucchetti, la Montserrat Managuerra, l'Ernest Serrahima i un parell de mosses que

no havien de dir res i exhibir només els seus encants –sortien pràcticament despilotades perquè el Borinot els pogués prendre mides... Ah! Em deixava una dona gran, actriu de caràcter, la Concepció Arquimbau, que era una de les que se'n sortia millor. Com que tot anava a preu fet, i ho van haver d'enllestir en un parell de dies de rodatge –a un dels quals vaig assistir–, ja pots comptar que no va ser res de l'altre món. El que va ser acceptable van ser les dues-centes mil calàndries que vaig cobrar. Sempre més i mai menys!

I ara arribo a la idea que he realitzat aquests dies. L'Albanell, que coneixia la novel·la original, em va engrescar ja fa temps a, tot mantenint la idea, o sigui, un Papillon d'estar per casa, eliminar tota reflexió del país, de la seva gent lletraferida, treure pes a la memòria i activar l'aventura. I així ho he fet: ara, són dues novel·les. La dels que escriuen el *Borinot* i la que viu el Borinot. És una mena de narració de com es fabrica una novel·la d'aventures sense haver estat mai en el lloc dels fets. Allò de la novel·la dins de la novel·la, i embolica que fa fort. Hi he tingut molta feina perquè no he mantingut ni una ratlla del text primitiu, que de tercera persona ha passat a primera, des de la perspectiva d'un xicot jove, molt més a la vora dels que haurien de ser els potencials lectors, gent de catorze anys per amunt. Un cop cregui que ja està ben enllestida, la presentaré a La Magrana per tal que considerin si és possible incloure-la a la col·lecció «L'Esparver», que és una que em fa goig de debò: hi ha el Poe de l'*Arthur Gordon Pym*, l'Stevenson de *David Balfour*, el Wells de *L'home invisible*, el Verne de les *20.000 llegües* i, de casa, el Quim Soler –un dels Ofèlia Dracs– d'*El fantasma del Fluvià*, el Xavier Fàbregas de *L'encalc*, i d'altres. Ah, i també *El dia dels trífids*, que sembla sensacional. M'agradaria que *Operació Borinot* s'arreglerés al costat d'aquesta gent!

Vaig anar a buscar el teu *Tramvia* a l'Institut del Teatre el dia que havien acabat les vacances, després de trucar inútilment tot el mes d'agost. Em va atendre la filla d'en Carles Soldevila, la Carlota, una de les actrius del Teatre Lliure, cosa que em va permetre de dir-li que *El misantrop* de Molière, que han representat aquest estiu al Teatre Grec, ha estat cosa fina. No sé si el faran, quan vinguis, pel febrer. Si és així, no te'l perdis!

Potser sí que han passat els anys pel *Tramvia*... No t'ho sabria dir. Què fan, ara, avui, de teatre, als EUA? Tampoc no t'ho sabria dir. Tot i que tu no em deies si me'l deixaves llegir o no, jo ho he fet i m'he tret el bar-

ret. Mentre llegia, no em podia treure del cap un Marlon Brando jove, que potser ja feia pensar en l'histrionisme de l'*Apocalipsis Now*, però tan ple de força, d'atractiu i, també, de masclisme, que contrastava amb la Vivien Leigh trencadissa i malaltissa que vam veure al cinema amb el corresponent retard per culpa delsensors, tan preocupats per les coses que ens podien fer mal. El senyor Williams en sabia un niu, de crear situacions teatrals. Potser ens aixecava la camisa i ens feia empassar un teatre ple de falsedats, però tenia una «carpinteria» excepcional. La teva versió em sembla modèlica, viva i que propicia la tensió adequada. Només hi faltava la veu d'alguns actors que hi donessin vida. Això sí, haurien de ser actors de primera fila. És un teatre de pinyol, com ara allò de *La gata* que, en cinema, em penso que van interpretar l'Elisabeth Taylor i en Paul Newman, oi? No poden ser actors de pa sucat amb oli, i els decorats han de ser corporis, fidels, amb música de debò... Que jo recordi, a l'escenari només n'he vist una, d'obra seva: *La rosa tatuada*, a l'antic Comèdia, cinema ja de fa tant de temps. La interpretaven un parell d'argentins, em penso: la senyora Serrador –com es deia, de nom?– i un xicot jove, que feia d'italià, però que ara tampoc no puc recordar. Hi va fer un dels seus primers papers una catalana, la Núria Torray, que llavors era molt joveneta.

Què en faig dels tres exemplars de la teva traducció? Te'ls guardo per quan vinguis? La Carlota Soldevila em va dir que, si volies, en podies deixar un per a la biblioteca de l'Institut, que és un racó on sempre escorcollen directors escènics i rates de biblioteca. De tota manera, si ho vols així, potser valdrà la pena que siguis tu mateix qui en faci la donació. Serà una manera de veure més gent, oi? Ara, si tu vols, a mi no em costa res fer-ho en nom teu.

Dijous, dia 30, l'Associació reprèn les activitats. Es presenta l'obra de Joan Sales a Olot, a càrrec de Joan Triadú. I el 6 d'octubre, a Granollers, la d'en Josep M. Benet i Jornet a càrrec de Jaume Fuster. La cosa s'encarrila altra vegada. També ens hem tornat a reunir els de *Cavall Fort*, demà tinc una entrevista per Ràdio Sant Cugat i demà passat amb gent del cinema infantil per fer-los un article. Sortosament he enllestit la novel·la, perquè ara ja no m'ho podria prendre seriosament. Passar-la a màquina és tota una altra cosa, perquè ho fas a estones perdudes. L'any passat em va passar igual: entre agost i setembre vaig escriure *La casa sobre el gel* i, després

ja no vaig poder fer res de bo. Pel febrer, però, se m'acaba ser de la junta de l'Associació. Per un cantó, em sap greu, perquè deixaré de veure gent interessant, però així disposaré de més temps. Procuraré, però, assistir a la major part dels actes que s'organitzin. En aquests darrers temps hem fet un salt considerable pel que fa al nombre d'associats. Es pot dir que els hem duplicat, gairebé. Ja som uns tres-cents! Això ha estat gràcies a la mossa que ens coordina les activitats, que és l'única que penca, és clar!

Hem tingut un Onze de Setembre mogut. Ja t'ho deia, jo, fa uns dies! Hi ha qui s'ha esforçat a indicar qui són els bons i qui són els dolents, amb la mala sort que ara, sembla, els bons són els de dretes. On s'és vist, aquest disbarat! Fa pocs dies, un amic meu, socialista, em va dir: «Sí, noi, vaig caminar dues hores o més, a la manifestació, sentint-me dir fill de puta. I encara vaig tenir sort que no em van pegar!». Amb l'excusa de la LOAPA, i amb la campanya electoral que ja és aquí mateix, les coses s'han radicalitzat de mala manera.

Ja sé que te n'he parlat molt sovint, però ara hi tornaré fins a fer-me pesat. Primer, els purs deien que l'Estatut era una merda, i ara li volen fer un monument i tot, a Sau! Després, els purs voten el senyor Martín Villa, donen suport a l'OTAN i el mateix president Jordi Pujol, el dia Onze, se'n va a Ripoll a inaugurar el sepulcre definitiu (?) del Pilós. Els fills de puta, segons els purs, segueixen treballant per una Catalunya de tots. No es pot fer, ara, aquí, una escola per a catalans i una altra per a castellans! La Marta Mata demanava fa poc: «No em separeu els nens!». Jo estic convençut que val més fer concessions, rebaixar la catalanitat de moltes escoles en alguns aspectes, però que tots s'integrin de mica en mica. N'hi ha massa, per fer-ho de cop. I n'hi ha massa, per oblidar els castellanoparlants. En l'única cosa que estic d'acord amb en Tarradellas és en la necessitat d'un govern unitari, en el qual tothom s'hi pugui sentir més o menys representat. No ens en podem fiar, dels purs! Són purs a l'hora de queixar-se, de rondinar, de dir que els altres són això o allò, però no compren ni l'*Avui*! I ja no parlem del teatre! Aquest estiu s'ha vist ben clar: mentre el Grec s'omplia de gom a gom per assistir a les representacions d'*Edipo Rey*, per José Luis Gómez, hi havia mitja entrada per veure *El misantrop*. La setmana passada vam anar al Romea a veure *Mancunaima*, a vuit-centes cinquanta llufes la platea, i estava ple de gom a gom. En canvi, *La primera història d'Ester*, a quatre-centes peles, va passar sense pena ni glòria.

Molta gent de Convergència, que mira els castellans de reüll –sobretot si es tracta de la portera o l'escombriaire, però no si és l'amo, el gerent o en Maradona, posem per cas–, segueix fidel a *La Vanguardia*. Ara, quan *El País* publiqui la seva edició per a Catalunya –en castellà, naturalment!–, molts faran escarafalls, però seguiran amb *El Noticiero*, *La Vanguardia* i *El Periódico*. L'*Avui*, no, que és fluixet diuen... Mira, i acabo per no fer-me pesat amb la meua eterna cantarella: *Canigó*, setmanari independent i independentista, vol tornar-se diari. Diu que amb cinc mil subscriptors en té prou, i ho diu fa un any. No saps quants en té? Doncs mil tres-cents, entre ells, un servidor, que aviat em sentiré qualificat de botifler, com ja m'ho va insinuar el meu pare fa pocs dies, ell, que s'ha passat quaranta anys callant i incordiant la Rosa que no em deixés escriure, que a la llarga encara me les carregaria. Ara, la Rosa M. Sardà farà teatre en castellà, al Barcelona. No m'estranyaria que els purs se les tinguessin amb ella, però on eren els purs quan la noia feia, l'any passat, una obra excel·lent, al Poliorama, *Duet per a un sol violí*...? Fa pocs dies, lamentablement massa pocs dies, que *Cavall Fort* va patrocinar l'estrena en català d'un film txec, *El fantasma de l'avió*. Es projectava al cinema Atenes, junt amb un curt de la Montserrat Ginesta, Joma i Toni, *Ploma daurada*, i un reportatge del zoo. Un programa esplèndid per a nens i nenes, i nois i noies. Doncs ha durat deu o dotze dies en cartell, i encara gràcies, perquè hi ha hagut dies que no han passat de setanta o vuitanta els espectadors que hi han anat. I això que a l'estrena hi va assistir l'esposa del President, forces vives i se'n va parlar força. On eren els purs i la seva gent menuda? Davant la televisió, llegint el *Pulgarcito* o fent cua per veure *Pinocho* o *El libro de la selva*...

Tot això, no et pensis que em desmoralitza. Sé, des del primer moment que m'hi vaig posar, que la nostra feina era completament minoritària, gairebé testimonial. Què hi farem! Però que després et vinguin amb camàndules de puresa, apa, home!

Em preguntes si he vist *La plaça del Diamant* i *Morbus*. Sí, la primera, sí que hi vam córrer, la Rosa i jo, i ens va agradar. Més que agradar des d'un punt de vista cinematogràfic, ho va fer des de l'emotiu: coneixíem la novel·la, sabíem la situació, ens va encongir el melic veure la gent al metro, quan queien les bombes –la Rosa hi va dormir sovint, amb la seva mare i el seu germà, a Correus...–, i vam plorar quan la mare deixa el fill entre aquells altres que després potser aniran a parar a Rússia. Ha tingut

força èxit, aquesta pel·lícula! Vaja, ja era hora, oi? De l'altra, *Morbus*, en van parlar molt malament i quan vaig decidir d'anar-hi ja no la feien. Ara projecten *Som i serem* del meu amic Jordi Feliu. És una història blanca de la Generalitat i dels seus darrers presidents. Tot sona a cosa coneguda, és clar. Com a divulgació, està bé. Feta amb molta dignitat i mitjans. Però només ofereix una cara: la bonica. Pensa que aquests dies es parla força d'un text de Santiago Sobrequés, l'historiador gironí, que treu una mica els drapets al sol dels homes que tenien la responsabilitat del país aquell llunyà 1714. Segons sembla, hi havia molts aprofitats. I ens ho podem creure, perquè sempre n'hi ha a tot arreu, i nosaltres no hem de ser una excepció. El que passa és que hem mitificat una situació per aixecar la moral, i això em sembla correcte, també, però no ens hem de posar una bena als ulls. Cal pensar que si entre nosaltres hi havia bandarres, entre els enemics encara n'hi havia més. Això és com ara els de can Barça, que es queixen que els contraris cusen les cames del reiet Maradona a puntades de peu. No hi ha dret! Ah, amic, però resulta que el dia que van jugar un partit amistós contra el Mallorca van exigir que no jugués un altre argentí, en Zuviría. Ah, i no saps per què? Doncs, perquè és un destraler. I com ho saben, els del Barça, que en Zuviría és un destraler? Doncs, perquè ha jugat quatre temporades seguides en el Barça durant les quals s'ha dedicat a cosir de puntades de peu les cuixes dels adversaris, i això sembla correcte, però no que ho faci amb els nostres.

No et puc dir gran cosa –res, vaja– del cas Cendrós respecte el premi Sant Jordi. Ja fa temps que no s'entenien, però no sé pas que ara se n'hagi retirat.

En Maurici, a hores d'ara, ja hauria de ser a Còrdova vestint el caqui, perquè aquesta era la seva intenció quan va renunciar a la pròrroga que li havien concedit, però es veu que hi va haver tanta gent que va fer com ell, que sempre és més aviat tocatardà, que li han encolomat la segona i no se n'anirà fins al mes que ve. Així, la Rosa i jo, que volíem fer uns dies de vacances quan ell no hi fos, ens hem hagut d'aguantar i esperar a mitjan octubre o novembre. Ja ho veus!

Em penso que ja n'hi ha prou, per avui. Adéu, ara em dedicaré una estona més al *Borinot*. Saluda la família i rep una abraçada del teu amic

Joaquim Carbó

Ei! Per si de cas algun dia decidíem utilitzar aquestes cartes per fer-ne un recull o alguna conya d'aquelles que no interessen ningú, m'hauries de transcriure la darrera línia de la pàgina 2 de la que et vaig escriure el 15-3-82, que la fotocòpia que en guardo no la conserva: se la va menjar.

Bernal, 25 d'octubre de 1982

Estimat amic,

Bravo! Així m'agrada, que compleixis el que dius! Espero que l'*Operació Borinot* sigui un èxit.

Celebro que t'hagi agradat *Un tramvia*. No hi ha dubte que aquests autors sabien estructurar les obres d'una manera ben sòlida, la qual cosa fa que, això, unit a temes que parlen de les més fondes passions humanes, malgrat el pas del temps, encara conservin plena vigència. Quant a la traducció, potser una de les coses que l'afavorí, si és que té el valor que li trobes, va ser el fet de poder fer-hi correccions en el decurs dels assaigs, car tant aquesta com les altres dues van ser representades pel Quadre Escènic del Casal de Catalunya de Buenos Aires.

De moment, t'agrairé que aqueixos exemplars els guardis. Quan vingui, amb molt de gust en donaré un a l'Institut del Teatre. Mentrestant, he rebut carta d'en Vallverdú i, respecte a aquestes traduccions, m'ha dit que a la col·lecció MOLU no encaixen perquè només comprèn autors fins a 1900. Tanmateix, en Fàbregas, director d'«El Galliner», creu que potser se'n podrien publicar un parell dins aquesta col·lecció, i tindria interès a editar primerament l'obra d'en Miller, *Del pont estant*, si bé no sortiria abans del 1984. De manera que, quan vingui, retiraré els originals que tinc a ca l'Aymà i els passaré a la 62.

Vaig rebent els programes de les activitats de l'Associació i em plau molt de veure que rutlla força, així com que s'ha duplicat el nombre de socis. Tants som els lletraferits?

Ja he anat llegint els esdeveniments de l'Onze de Setembre, així com el nou intent de *putsch* i la presentació de la candidatura (em poso tan nerviós, que ni sé on fico els dits) de Tejero. Què hi farem! No et pensis que per aquests verals les coses vagin per més bona via. Si més no, vosaltres teniu una pseudodemocràcia, però això d'aquí... No sé si devies veure un documental que, segons tinc entès, va passar la televisió espanyola la setmana passada o l'anterior, sobre la situació general de l'Argentina. Suposo que les autoritats de l'Estat espanyol ho devien fer per tal que veiéssiu que, comptat i debatut, vosaltres viviu en un paradís, si feu les comparacions pertinents. Has de pensar que ací el sou mínim és de dos milions de

pesos (unes 4.500 pessetes), i no et pensis que el cost de la vida sigui molt més baix, en relació; mentre vosaltres bregueu perquè l'índex d'inflació no superi el 14% (o menys) anual, nosaltres el mes passat, i segons xifres oficials que sempre tendeixen a ser més baixes que les reals, vam tenir-ne un 17,8% (en un mes, eh?); els serveis, els estan augmentant a raó d'un 20% cada quinze dies!, i això sembla que no parará fins a final d'any; els impostos ja són pels núvols i no paren; el dòlar d'ençà de la guerra de les Malvines ha saltat de 10.750 a 48.000, i més, al mercat negre (oficialment hi ha una cotització comercial de 31.000 i una altra de financera de 40.000); un milió i mig de parats; la indústria triturada; veda de carn als restaurants dos cops per setmana, i veda obligada a les cases per causa dels preus... Fa poc ho explicava tot això a un editor de Barcelona, i ell em deia: «no entenc pas com pot viure la gent». Li vaig contestar que jo tampoc no ho entenia, que, per a mi, aquest és el «miracle argentí», que, no sabem com, però encara anem subsintint. És clar que cada cop prolifera més la tuberculosi, l'anèmia, l'escrofulosi...; la deserció escolar per raons socioeconòmiques fa feredat; els pidolaires són legió als trens, per les cases; els atracaments i robatoris, a l'ordre del dia... Vet aquí, doncs, com el «granero del mundo» s'ha convertit en el regne de la misèria, on només viuen els quatre amos de tota la terra productiva del país, els especuladors i els gos-sos guardians de tota aquesta genteta... En fi, prou d'aquest color, car no vull amargar-te l'existència.

Tot just fa un parell de dies que comencem de gaudir d'un clima realment primaveral, car fins ara s'havia anat perllongant el fred d'una manera gairebé anormal. De manera que, ara mateix, acabo de canviar la decoració del meu despatx. He desclavat aquell cartell del qual et parlava l'altre dia, on es veia Montserrat i el camp de blat, i n'he posat un de la Costa Brava, on apareixen unes roques feréstegues, que s'endinsen en una mar blava amb tornassols verdosos, coronades per uns pins que s'hi arrapen obscenament. Llàstima que quan vingui no m'hi podré capbus-sar, en aqueixes aigües! Un altre, de símptoma primaveral: la ginestera de casa ha començat a florir!

La setmana passada vam anar a veure una bona pel·lícula: *Tres germans*, es diu, i és italiana. Una insuperable interpretació del vell Charles Vanel (*El salari de la por*, te'n recordes?), amb una màscara que sembla de terrissa. Sense estridències, Rosi planteja la mort d'un estil de vida, marcat pels

cicles vitals, a la ruralia, en contraposició amb l'establiment de la violència en els medis urbans... Penso que les millors seqüències del film són aquelles en les quals ningú no parla. Una lliçó de bon cine. Han estrenat també *El sacerdot de l'amor*, una biografia de D. H. Lawrence, que em fa molta il·lusió de veure, car conec el llibre i la correspondència de l'escriptor, sobre els quals han bastit el guió cinematogràfic. Demés, sempre és un goig per a mi veure l'Ava Gardner, malgrat els estralls que en el seu físic hagin fet els anys i la vida disbauxada. I uns altres films que tinc en cartera són: *Les dues germanes alemanyes* i la de Saura, *Bodas de sangre*.

Quant a lectures, he estat llegint el *Dietari* de Pere Gimferrer, que m'ha semblat sensacional. Després he llegit les poesies completes de Francesc Vallverdú i, en aquests moments, estic llegint *Paraules d'Opòton el vell* de l'Avel·lí Artís-Gener, un dels millors novel·listes de casa nostra, sense cap mena de dubte: *Les dues funcions de circ* m'ho havia confirmat fa uns quants anys. I fent cua, tinc: *Rabbit is Rich* de John Updike, premi Pulitzer, *Literatura catalana dels anys setanta* d'Àlex Broch, *El fet lingüístic com a fet social* i *Dues llengües, dues funcions* de Francesc Vallverdú.

I continuo barallant-me amb en Thackeray...

Bé, i ja es va apropant el moment d'emprendre el vol, eh? Com ho tens això del programa d'activitats, per quan arribi? Ja has contractat la banda perquè vingui a tocar *Els segadors* i *L'emigrant* a l'aeroport? Portar-hi l'Orfeó potser fóra excessiu, però la banda penso que és acceptable. Respecte a les autoritats, més val esperar a veure què passa amb les eleccions, tu, no sigui cas que els qui ara ens semblen «bons», pel febrer ja seran els «dolents», com em dius que passa en l'àmbit de la política. La clau de la ciutat, no la vull, eh?, perquè mai no sé on les deixo, les claus, i d'això en Foix ja en va fer un poema. Val més que ho deixem així, no trobes? Tampoc no vull parades militars, ni creus al mèrit de cap mena, ni missses solemnes ni de les altres. Ara, seriosament, creu-me que em devora la impaciència... És curiós com es barregen els sentiments davant d'un esdeveniment com aquest. No hi ha dubte que aquest afany que sento en aquests moments és estimulat també per l'angoixosa situació en què vivim. Alhora penso com serà de dolorós el retorn a aquesta realitat de la qual ara vull escapar. Encara no he oblidat la depressió que es va abatre sobre el meu esperit en l'altre viatge. De manera que imagina't el que passarà després d'aquest! Aleshores: no fóra millor, potser, no fer-lo, aquest

viatge? És una bona pregunta, aquesta. No fóra millor, també, girar-se d'una vegada i per sempre d'esquena al país i procurar d'adaptar-se definitivament al medi aquest, capbussar-se en els problemes d'aquesta terra i bregar per solucionar-los? O bé, engegar tot això a dida i retornar per sempre al terror, deixant aquí els fills si no volen seguir-nos? Quina mena d'ansia estranya m'atia a tornar a la meua ciutat natal, per tal d'acabar-me de nou a les velles pedres dels barris antics, de retrobar els amics, de veure-ho tot a través de l'aire i la llum de la meua pàtria, de contemplar el cel blau i la mar i les muntanyes d'aqueix bocí de terra? Per què l'home que se'n va del seu país ja no pot viure, perquè li sembla que li falta la terra sota els peus? Aquest amor pel terror és només un sentiment o respon a una racionalització que fem, conscientment o inconscient? Per què quan vivim al nostre país tot ho trobem lleig i només desitgem marxar nord enllà, i ens sembla que tot allò que és de fora val més que allò que tenim a dins? I, en canvi, quan som lluny, ens mata l'enyorança...

Ara, com que no sóc masoquista (o si més no, no ho sóc conscientment), no vull posar-me pedres al fetge pensant en un retorn d'un viatge que encara no he fet. De manera, doncs, que continuo somniant i fent projectes respecte a les coses que penso fer quan sigui aquí, a Barcelona, i gairebé gosaria dir que, per poc que pugui dur a terme la meitat de les que tinc pensades, ja tornaré a trobar-me que em manquen dies. Això, però, em sembla que és natural i, segurament, si disposés de més temps, al final també em trobaria en la mateixa situació, no trobes?

Ahir van trucar les meves ties de Barcelona, que m'estan esperant amb candeletes. Pobres, després resultarà que no pararé a casa seva ni un moment, com l'altra vegada!

Prosegueixo aquesta lletra avui, dia 26, i m'acaba de trucar la Isabel per dir-me que m'ha arribat un telegrama de l'Institut del Teatre, signat per Francesc Castells, dient que tenen interès a publicar *Un tramvia anomenat desig* i demanen «urgent» traducció i permís. T'agrairia, doncs, que t'hi posessis en contacte per tal de veure en quines condicions es faria l'edició i perquè els donessis un exemplar, prèvia signatura de contracte (o bé això es podria fer després). També voldria saber què cal fer per cobrar els drets en cas que l'obra sigui representada, car en Vallverdú em deia que els guanys, en aquest cas, poden ser força sucosos! Jo li escriuré, també, a aquest Castells, per dir-li que ho tracti amb tu, tot això. Et dono

plens poders. Ah, si s'arribava a publicar, m'agradaria que hi figurés el repartiment de quan es va estrenar en català al Casal..., però això ja t'ho faria arribar oportunament. Lamento passar-te aquesta pilota, però em sembla que serà més expeditiu, ja que tens els exemplars a les teves mans. No acabo de comprendre a què els ve aquesta pressa, que els faci enviar telegrama i tot això...

Plego, perquè se m'acaba el temps de l'esmorzar, que és el que aprofito ací, a la feina, per conjuminar aquestes ratlles. Ah, ara recordo que no t'havia dit que vam tornar a operar la Glòria d'una recidiva de l'endometriosis que se li va manifestar fa quatre anys, una endometriosis congènita. Doncs, sí, el mes passat, va haver d'anar a parar sota el bisturí de nou, una mica amb presses per tal que igualment pugui casar-se pel desembre. Tot va anar com una seda, sortosament, i ja rutlla com si res no hagués passat. Desitjo que això de la mili li sigui lleu al teu noi. Records per a la família i rep una abraçada del teu

Jordi Arbonès

Aquí va la ratlla que et faltava: «De tota manera, no crec que en traiem l'aigua clara. I jo em quedaré a la lluna...». I ja que parlem d'això de si algun dia ho arribarem a publicar, caldrà tenir en compte, quan sigui l'hora, de revisar totes les referències a persones vives, no sigui cas que fotem un nyap, publicant alguna opinió no massa favorable, oi?

Barcelona, 22 de novembre de 1982

Estimat amic,

L'endemà d'haver rebut la teva darrera carta, a primera hora del matí, vaig rebre la trucada insistent d'en Francesc Castells per demanar-me un exemplar de la teva traducció d'*Un tramvia*. Aquell mateix dia, a primera hora de la tarda, vaig córrer a l'Institut del Teatre i la hi vaig deixar. A ell no el vaig veure perquè, com jo, és home que treballa els matins. Bé, la cosa va ser tan ràpida, que no vam puntualitzar detalls, retribucions ni contractes... Em temo que ho hauràs de resoldre tu quan vinguis. De tota manera, no et refiïs pel que fa a calés, ja que això, per aquestes latituds, també escasseja més del compte. Ells saben, però, que jo, de moment, et represento. Ja és un bon començament.

No m'atreveixo a fer cap mena de comentari a tot el que m'expliques de la condició de l'exiliat, tant si és forçós com voluntari. La cosa queda prou clara com tu la plantejes i, d'una manera egoista, m'estimo més no haver-la de patir en la pròpia carn. Una vegada que amb el meu fill parlàvem de la possibilitat que per algun mal fat es repetís la situació del 39 i que ell deia que el que calia fer era fugir, jo li vaig manifestar que no m'hi veia amb cor, així, fredament. Mai, i molt menys ara, que ja tinc complex de cinquanta anys, no he sabut imaginar-me la vida en un ambient diferent del que visc, tot i que sé que no em quedaria cap més remei que adaptar-m'hi i que, realista com sóc, procuraria treure'n tot el suc. Has de pensar que fa trenta-quatre anys, ja, que treballo en la mateixa empresa i que el dia 19 de setembre en va fer vint-i-cinc que la Rosa i jo ens suportem mútuament. És molt bo, per a mi, saber que tinc les botigues del passeig de Gràcia a l'abast, així com les parets del Barri Gòtic, les galeries d'art del carrer de Consell de Cent i la protecció del Tibidabo. I, encara que no hi acudeixi amb la freqüència que voldria, les aigües de la Costa Brava, l'herba del Montseny i els avets dels Pirineu.

Ara que parlo del paisatge, suposo que has sabut que hi va haver aiguats a València, agreujats per l'ensorrada de la presa de Tous. Poc després, just quan teníem el Papa entre nosaltres, i com que les desgràcies no vénen mai soles, va començar a caure aigua en tanta quantitat com potser no s'havia vist mai. Andorra, el Pallars, la serp del Llobregat, la Cerdanya, el

Ripollès, en fi, gairebé tota la Catalunya humida va rebre de valent: morts, bestiar perdut, cases emportades per l'aigua, carreteres desaparegudes... Ei, i em deixava el Segrià, i la Noguera! Les ciutats de Lleida i de Balaguer, amb aigua fins al coll. Al pantà d'Oliana, dies després, la gent hi acudia amb canyes de pescar per si arreplegaven algun objecte de valor dels que havia arrossegat l'aigua. A Ponts, una parella que havien sortit a veure què passava, van quedar aïllats, rodejats d'aigua, i van sobreviure agafats en uns arbres, fins que el noi no va poder més i va morir arrossegat per aquella fúria. La noia va resistir més i l'endemà la van trobar, nua, perquè l'aigua li havia esfilagarsat la roba de mica en mica. Els escriptors Jaume Fuster i Maria Antònia Oliver, que passen els caps de setmana a la Cerdanya, van haver d'acudir a auxiliar una tia seva, vella, de Martinet, que va fugir a temps de no ser engolida per l'aigua, com la seva casa. Un drama terrible!

I tot això no és el pitjor, encara, perquè resulta que ahir, el Barça, amb en Maradona i tot, no va poder guanyar el Celta de Vigo, un equipet que va el darrer de la lliga. Em temo que el desencís més profund caigui sobre el nostre poble.

Em recomanes que si un dia aquests papers troben el camí de la lletra impresa els sotmetem a una revisió per si algú es pogués enfadar. Bé, jo també sóc d'aquest parer, però t'he de dir que no es pot anar pel món d'aquesta manera, o sigui, amb un lliri a la mà. S'ha d'esterrecar, tirar a matar, fer la traveta, clavar una empenta per acabar d'ensorrar els altres i proclamar ben alt que només un és el més bell, llest, intel·ligent, idoni i ben parit del món. Tot això t'ho dic perquè ara que l'administració, o sigui, la Generalitat, aboca els calés al món del teatre, els crítics treuen el ventre de pena. En Joan de Sagarra, sí, home, sí, no en coneixes d'altre! I si no el coneixes, a ell, que, al cap i al fi, fora d'estripar, no ha fet res més, coneixerà el seu pare, el poeta, el gran poeta i dramaturg, tot i que la seva obra teatral –llevat de les traduccions– ja no té la mateixa altura. Doncs, el fillet d'en Sagarra, a qui algú, en veu baixa, li diu «la parida lluminosa» com a record d'aquell «melo» que es deia igual, però en lloc de «parida» deia «ferida», el Sagarreta, doncs, estripa i es posa les botes a les pàgines d'*El País*, en la versió per a Catalunya (en castellà, *of course!*). El vai-let, que ja és una mica crescut per anar fent de *maudit*, té la seva gràcia i com que n'ha vist molt, de teatre, i n'ha vist a l'estranger, sempre té a mà una referència cultural per ensorrar l'espectacle que no li ve de gust, que

acostumen a ser tots els que es produeixen entre nosaltres. Ara mateix, quinze dies abans de l'estrena, ja posava en guàrdia el públic respecte el frau que, segons ell, es preparava amb la representació del *Peer Gynt* del senyor Ibsen. No m'allargaré massa, perquè la cosa es faria molt llarga, però l'home deia i avisava que la traducció no era la mateixa que es deia als programes o sigui, la que havien fet a la Barcino Puig i Ferrer i Ventura Gassol, perquè el director hi havia incorporat escenes no traduïdes. En una paraula, l'havia enriquida amb uns passatges que els dos traductors no s'havien atrevit a incloure a causa de l'excessiva durada de l'obra. Però el Sagarra ho ha dit en un to despectiu, fotent-se'n, i quan l'obra s'ha estrenat, ell i en Xavier Fàbregas, gairebé els més puntuals cronistes, han estripat de valent i el públic s'ha retret. He sentit per ràdio el director, Francesc Nello, que diu que ha pecat d'ingenuïtat, perquè, per respecte, no va voler afegir el seu nom a la llista de traductors, cosa que ha donat peu a la inflada. Però, penso jo, si hi hagués fet constar el seu nom, els crítics, ara, li dirien que és un fatxenda, tot plegat, per un parell d'escenes que hi ha introduït... El mateix Fàbregas ha permès que a *La Vanguardia* (en castellà, també, és clar!), el decorador, Ramon Ibars, es defensés i digués, justament, més o menys això: «...el crític pot dir que l'obra i l'escenografia no li han agradat. Hi té dret. Però el que no pot dir és que ni el director ni l'escenògraf no l'han entesa. Hi he treballat tres mesos, sempre en contacte amb el director i els actors i el menys a què puc aspirar és a dir que és el crític, precisament, qui no l'ha entesa després de veure'n, només una representació...»

Aquests dies estic molt empenyat amb aquests que critiquen. L'altre dia ho vaig haver de dir a uns inspectors que, a la feina, no em deixen viure i ho escorcollen tot i tot ho volen saber. De moment, quan no entenen una cosa, fan cara d'haver-te enxampat en una malifeta i, després, quan s'adonen que has actuat correctament, diuen: «Ah, bé!», i passen a un altre tema, encara que t'hagis hagut de passar tres quarts esgargamellant-te perquè es fessin càrrec de l'afer. Els crítics fan igual. I jo, tant a la feina com al que es refereix als llibres, estic sempre al descobert, esperant la comprensió dels altres. Per això abans et deia que, si vols fer soroll —podríem fer un curset accelerat amb la teva amiga Patrícia, que en sap un niu—, has de tirar pel dret, sense inhibicions. De moment, si ho fas amb mala bava i una certa gràcia, la gent riu, es riu de l'altre i a tu t'admira.

Però se n'ha de saber, amic i, per ser sincer, no s'ha d'estimar altra cosa que un mateix. Si sabessis com em fan patir, ara, aquests nois del Romea, que treballen a teatre buit!

I el rei que portem tots a dintre el cos! En Joan Brossa, home de representacions úniques, autor minoritari –no per culpa d'ell, crec jo, sinó de l'ambient en general–, ha vist estrenada a la sala Villarroel *Brossarium I* a càrrec d'uns actors que s'hi han matat, a les ordres d'en Jordi Mesalles, que ha tret tot el suc de dos textos del poeta. L'obra serà un mes en aquella sala. I l'autor se'n queixava, per ràdio, dient que l'havien d'haver representat al Romea i, encara més, que li havien fet els programes de mà més esquistats que als altres... Tota una rebequeria, perquè resulta que aquest any, els programes de mà –vés quines punyetes!– de les representacions del teatre subvencionat per la Generalitat tots són iguals, precisament, als que s'han fet per a l'obra d'en Brossa.

Plego de gemegar pels altres i pel teatre. Anem al cinema! Sí, senyor, els *Tres germans* és una pel·lícula molt interessant, com ho són les que potser ja has anat a veure, perquè em fas saber que en tindràs l'oportunitat: *Les dues germanes alemanyes* i *Bodas de sangre*. No crec que aquí hagi arribat, encara, *El sacerdote del amor*. Ja et diré què em sembla quan l'hagi vista. Darrerament he vist *Fitzcarraldo* –una bogeria de passió, aventura i espectacularitat–, *Mephisto* –amb el gran tema del compromís de l'artista i/o l'intel·lectual– i una d'espanyola d'un xicot força jove que en sap un niu: Guitiérrez Aragón, i que es diu *Demonios en el jardín*. Hi ha els anys posteriors a la guerra civil, en un poble, quan els vencedors i vençuts –les famílies dels vençuts, perquè aquests ja eren enterrats, exiliats o a la presó– han de conviure junts, de vegades, perquè són parents. Tota la hipocresia d'una pràctica religiosa posada al servei del diner, del poder, de la influència. La tirania d'unes persones sobre les altres, tot i adonant-se que l'exerceixen, que em penso que és pitjor que quan se n'és inconscient... Tot plegat en un clima d'extraordinària tensió on sembla que no passi res. Del mateix autor havia vist *El corazón del bosque* i *Maravillas*, que m'havien semblat sensacionals totes dues.

Del que estic malament, noi, és de lectures. Es pot dir que només lleigeixo els llibres que els meus companys escriuen per a nois i noies i que després comento a les pàgines de *Cavall Fort*. De tant en tant, alguna novel·la de lladres i serenos o, com vaig fer fa poc, *Apòrifu: Oriol*, de Pedroló,

que m'ha semblat d'allò més atractiu. Tant, que estic esperant l'*Apòcrif dos: Tina*, que l'autor m'ha dit que està a punt de sortir. En un sentit completament oposat, he rellegit coses de William Saroyan, tan plenes de tendresa, que m'estoven de cap a peus. Saroyan, que va morir l'any passat, va ser un d'aquells estranys casos d'adaptar la vida a l'obra –Pedrolo també n'és un! Diuen que el van acomiadar de tramviaire, quan era jove, perquè aturava el vehicle quan li ho demanaven els viatgers... Hem inclòs un dels seus contes en un llibre de lectura per a gent de vuitè d'ensenyament bàsic, que és una delícia, extret d'*Em dic Aram*.

D'aquests llibres que et dic que llegeixo mig per obligació, mig per devoció, n'he trobat un, publicat per La Magrana, de sensacional: *El Robinsson del mestre*, de Felice Helman. Un pobre vailet viu cent vint dies al metro de Nova York sense arribar a treure el nas ni una sola vegada al carrer. En un món que li és hostil, el noi de mica en mica s'adapta a aquell ambient i hi troba feina, habitatge i amics...

Celebro que la teva filla hagi recuperat la forma i que pel desembre es casi. Molt bé! Aviat seràs l'avi Arbonès. Qui ho havia de dir!

Ahir, a un quart de dotze de la nit, la Rosa i jo érem al Prat, a l'aeroport, a esperar en Maurici, que, després d'haver jurat bandera, al campament d'Obejo, a Còrdova, arribava de permís després d'un mes i mig de campament militar. L'avió ens el va portar amb puntualitat. De cop i volta, la sala d'espera es va omplir de vailets vestits de caqui. Quina ferum! Per fora, tenien un aspecte força presentable, però la roba sola ja despenia un tuf especial. La roba interior era ben galdosa. A més, no s'havien pogut dutxar després d'aguantar hores i hores, drets, al sol, suant. Avui la Rosa no para: fa bugada i rondina sense parar. El seu feminisme esclata pels quatre costats: si això hagués estat una concentració de noies, no passaria, totes són prou llestes per rentar-se-la elles, la roba, per adverses que siguin les circumstàncies. I té raó, és clar, però, noi, nosaltres, els tios, hem crescut educats la major part de vegades per dones que no ens han deixat tocar de peus a terra. I ens hem deixat anar pel pendent de la comoditat. Ara, ja, de grans, qualsevol es posa a rentar i fregar, si hi ha una altra que en té l'exclusiva! Sé que això no pot ser, però me n'aprofito. És més, si m'hi posava, el mateix posat crític de la Rosa em tallaria la iniciativa. Som massa vells, ara, per canviar de costums. I, amb evident cinisme, puc afegir: i més si aquests costums ens són favorables...! Però reconec que no

pot ser i entre els joves, entre les parelles que tots dos surten al carrer a guanyar-se el pa, no pot ser que quan arriben a casa la dona ho hagi de fer tot, cosa que també es veu, sobretot en les famílies més humils, on el masclisme domina totalment. Pel que veig, però, entre la gent jove que treballa amb mi, les coses rutllen ja d'una altra manera. Si tenen prou calés, posen una minyona. Si no en guanyen prou, s'ho parteixen. El més fotut és quan hi ha infants. Normalment van a parar a mans d'una àvia, o d'una dona gran que els atén cobrant... Una dona, una altra dona, en definitiva.

Ara m'adono que encara no t'he dit res de les eleccions. A mi em sembla que van anar bé. S'olora en l'ambient que s'implantarà un aire diferent en l'estil del govern. Si més no, desapareixeran velles carcasses que sempre havíem vist ocupant llocs de responsabilitat. La feina que tenen al davant és molt difícil. M'explicava un company que, en una població de les Illes, uns parents seus, gent de diner llarg, es fotien dels socialistes tot dient que sí, que havien guanyat, però que no n'hi havia cap que gosés exterioritzar la seva satisfacció quan ensopegava pel carrer amb algú de l'antic sistema: «saben que si ens provoquen, els pot sortir molt car en un termini molt curt!». És el que hi havia de més escruixidor a la pel·lícula *Missing* –no sé si s'escriu així, que aquí en diuen *Desaparecido*–, aquella del senyor Costa Gavras sobre el cas xilè, quan, dominant el país l'antiga classe, després d'haver liquidat l'Allende i el govern i simpatitzants en pes, l'oligarquia juga a tennis, balla i s'atipa, sense immutar-se, per més trets que senti pel carrer: poden estar tranquils, qui els reben són gent d'esquerres, obrers.

Aquí, al país, tot i que Convergència ha avançat, la gent més ingènua no s'ho ha pres bé. Fa dos dies, per ràdio, una dona bramava contra l'Obiols i li deia xarnego i desgraciat, que els xarnegos no han fet mai res per Catalunya, i ves què ha de fer, un xarnego com ell? M'hauria agradat dir-li que el pare d'aquest «xarnego» ha decorat una bona part del monestir de Montserrat i és el dibuixant d'aquell cartell que deia: «Auca del nen català, antifeixista i humà».

Bé, noi, és hora d'anar a sopar. I això no té espera. Ja em faràs saber amb exactitud quan arribes.

Mentrestant, saluda la Isabel. Una abraçada ben amical,

Joaquim Carbó

Bernal, 28 de desembre de 1982

Estimat Joaquim,

No hi ha dubte que aquesta gent de l'Institut del Teatre duen pressa per aconseguir la meva traducció. El que no veig és que en tinguin tanta per arrodonir la qüestió formal i la crematística. Com que segons que sembla tu no te'n vas poder ocupar, he escrit directament al senyor Francesc Castells demanant-li el contracte, perquè aquestes coses val més no deixar-les refredar. En tot cas, si no en trec l'aigua clara per carta, no tindrè més remei que ocupar-me'n quan vingui.

Respecte a les inundacions, més m'estimo no fer-hi cap comentari (has de pensar que també ací a l'Argentina hi ha gairebé dues províncies col·gades per les aigües), car ja et vaig dir un dia que tot això no és més que la reacció de les forces de la natura per tal de defensar-se dels atacs folls i suïcides dels homes. I, naturalment, com que la natura és cega, doncs, mira, sempre cau alguna víctima innocent. Per exemple, ací, les inundacions del Chaco i Santa Fe es produeixen després d'engegar la represa de l'Itaipú. Tot just inaugurada, i quan les aigües del Parana començaren a davallar a una velocitat superior a la normal, ja es veia de seguida que la cosa aniria malament. Doncs, ja ho veus, ara no hi ha déu que ho pari, això!

Sí, tens raó. No cal dir que per a grimpar sempre és millor de buscar suport en els caps dels altres, encara que els hi esclafis... I també diuen que la gallina de dalt sempre caga la de baix. Però, és clar, és allò que fa la dita: «De porc i de senyor, se n'ha de venir de mena», oi?

Per cert que esmentes la Patrícia i vet aquí que, justament, arran d'haver-li anunciat el meu viatge, hem reprès el contacte i m'ha enviat el seu llibret sobre la cultura i la confitura, i el que acaba de publicar ara sobre les novel·les de dones. Quant al primer, trobo que contenia prou elements per a provocar un bon debat sobre la cultura catalana i, si això no s'esdevingué, fou perquè hi ha una atonia general pel que fa a les nostres coses. Quan jo vaig ser a Catalunya l'any 80, acabava d'aparèixer l'article d'*Els Marges* sobre la situació de la llengua i recordo molt bé que tothom em deia que era un enfocament massa apocalíptic. En canvi, jo crec que no ho era gens i que, com més passi el temps, més quedarà demostrat que no anaven errats d'osques aquells qui van preparar l'esmentat tre-

ball. (Escolta, acabo de veure una mena de full de propaganda de l'Ajuntament de Barcelona, de les festes de la Mercè, que es diu «Barcelona va», escrit a doble columna en català i castellà! És ridícul, això!) Ara, respecte al llibre sobre les novel·les de dones, no en puc dir res perquè, lamentablement (i aquest és un dels preus que es paguen en viure a l'exili), desconec les obres que hi analitza, de manera que no sé si és justa en les seves apreciacions.

Passem al cinema. *Bodas de sangre*, bona. *El sacerdote de l'amor*, interessant per la recreació d'època i interpretacions, però l'argument es queda en l'anècdota, o sigui: ningú que vegi la pel·lícula no tindrà ni la més lleu idea de qui era Lawrence, si no el coneix per d'altres conductes. No he vist, però, la de les germanes alemanyes... Un film que està tenint molt d'èxit (potser perquè ha estat prohibit fins ara) és *Solos en la madrugada*, de Garci, el realitzador d'*Asignatura pendiente*. L'he vista i, talment com l'anterior, m'ha fet força el pes, malgrat la manera massa explícita del «misatge». És una llàstima que no vinguin les pel·lícules catalanes, ni que fos doblades, per bé que millor fóra que les exportessin subtitulades, car així ningú no les confondria amb les espanyoles. Es veu que encara ens manca un bon canal de distribució de cara enfora, pel que al cinema es refereix.

Ah, sí! Saroyan és una de les meves passions de joventut, de quan començava de llegir en anglès. Més d'un cop m'havia preguntat per què no el traduïa ningú al català, per bé que em sembla recordar que *Em dic Aram* ja estava publicat, oi?

I ja que parlem de traduccions, en vols saber una de bona? M'han ofert de traduir unes coses de Borges al català! Sembla que Gedisa n'ha comprat els drets per a les obres completes, i la gent de la sucursal argentina van saber de mi per conducte d'un amic català que havia treballat a Paidós, i m'han parlat si voldria fer *Ficciones* o *El Aleph*. De moment, els he dit que estic enfeinat (l'endimoniada *Fira de les vanitats* encara no em deixa dormir), però potser més endavant...

D'altra banda, ja començo de desconnectar-me de la rutina quotidiana per tal que no em vingui massa de cop el canvi i no em reprengui. Una de les coses bones de les vacances (si és que no ho són totes) és el fet de sentir-te deslligat d'una realitat afeixugadora. De cop i volta, tens la sensació d'haver-te alliberat del dogall i de la cadena, de la tirania del temps, de totes les petites obligacions envers la gent que t'envolta. Ah, aquesta

és una sensació meravellosa! Si a tot això, hi sumes, ara, el fet de traslladar-te a un altre país (que, de més a més, resulta que és el teu), o sigui, que deixaràs molt lluny aquesta terra sobre la qual pesa l'enorme bota del «cuiram indocte», on cada cop proliferen més la misèria, les malalties i la fam, realment et trobes als núvols. És clar que, això, no deixa de tenir connotacions escapistes. És evident que es tracta d'una mena d'evasió de la realitat. Vet aquí que, tot d'una, et trobes instal·lat en un buit, en un àmbit format per la provisionalitat, on tot pot arribar a ser permès, car és com si haguessis entrat en un paradís somniat amb la innocència primigènia... Això em fa pensar si l'home, un cop alliberat de tots els condicionaments alienadors de la societat actual, no podria tornar a recuperar aquest estat edènic. Que consti que no em refereixo a fer un retrocés a l'estat primitiu, sinó a despullar-se de les tares que li ha engendrat una societat despersonalitzadora, que sustenta una escala de valors per a la consecució dels quals l'home ha de desenvolupar els sentiments més primaris; aleshores podria dedicar-se a cultivar les relacions humanes i bastir una altra escala de valors més adients a la seva condició d'ésser «racional».

Bé, no en facis cas, d'aquestes elucubracions, fruit d'una ment febro-senca, perquè estic tan gojós i exultant que ja ni sé què m'empatollo i, fins i tot, corro el risc d'arribar a sentir estimació per l'ésser humà.

Ja veig que la balieu amb la «mili» del vostre noi. Nosaltres ens trobem a les portes d'una experiència similar: si bé ja li han fet la revisió sanitària, suposem que el Xavier no entrarà fins cap allà el 10 de gener.

Per tal d'anar precisant la cosa del viatge, et diré que tinc projectat d'emprendre el vol el 29 de gener, dissabte, i arribar a Barcelona el diumenge al migdia. Penso fer com l'altra vegada, o sigui, en arribar a Madrid (si no modifiquen els horaris a primers de mes, arriba a les 11.30), i un cop sàpiga l'hora del vol del pont aeri, trucaré a la meva tia Maria. De manera que, si és que tens ganes de venir a esperar-me, et suggereixo que el 30 al matí, truquis a la meva tia i li demanis que, quan sàpiga a quina hora arribo al Prat, que et telefoni (el seu telèfon és: 230 74 47). Tret que hi hagi quelcom molt important, penso que la teva lletra propera serà la darrera, per ara, oi?

Esperant, doncs, abraçar-vos ben aviat, us deixo amb un «A reveure!».

Jordi Arbonès

Barcelona, 13 de gener de 1983

Estimat amic,

Et faig només quatre ratlles per veure si t'arriben abans que te'n vagis de l'Argentina.

He parlat avui mateix amb en Castells i m'ha fet saber que la cosa s'ha via aturat per un problema de drets, ja que es pensaven que els de les obres d'en Williams els tenia en Cendrós, però que ara ja saben que no és veritat i la cosa s'ha tornat a engegar. Avui mateix m'han dit que t'ho farien saber amb un telegrama. També quan han sabut que arribes el dia 30, m'han dit que es posaran en contacte amb tu –o tu amb ells, que serà millor– per arreglar papers i qüestions de peles.

Noi, el dia 30 em temo que no podré ser al Prat perquè tindré un altre afer que em mantindrà ocupat. De tota manera, estaré en contacte amb la teva tia Maria per si pogués arreglar les coses a darrera hora. És una llàstima que no hagis estat aquí uns dies abans perquè, precisament, la setmana anterior, els dies 20, 21, 22 i 23 hi haurà uns col·loquis a Palma de Mallorca amb motiu d'un premi de novel·la que hi convoca l'Ajuntament d'aquella ciutat. Jo hi seré, ja que l'Associació hi té un cert protagonisme i, com a tresorer, hi he d'anar a estendre talons. És per culpa d'aquest desplaçament que m'ocuparà un diumenge que el següent no podré fer el salt a Castellterçol. De tota manera, hi haurà més dies que llonganisses!

Ahir vaig ser a Reus per parlar amb els alumnes de primer curs de batxillerat de l'Institut Gaudí. Va ser una sessió força interessant. Les mestres del seminari de català funcionen molt bé, en aquell centre docent, i això es nota amb els alumnes. El nostre futur és a les mans dels mestres. Fa molt de temps que ho dic, això! I encara ho vaig veure més clar abans d'ahir, a Rosa Sensat –aquella cèlebre i clandestina entitat de pedagogia creada per Marta Mata–, amb motiu d'una taula rodona que vam celebrar a l'entorn de la represa del llibre infantil a casa nostra, de cara a un número extraordinari de la revista *Perspectiva Escolar*.

Aquests dies he escrit un parell d'articles que han aparegut –en català!– al *Cíero*, signats per Ofèlia Dracs. Ens han ofert l'oportunitat de publicar-hi alguna cosa –una columna– setmanalment, i ho farem per torns, tot i que jo, treballador de mena, ja n'he encolomat dues. Ja en parlarem, de tot això!

De tot això i d'altres coses, com, per exemple, del sopar que aquest vespre fem una colla d'escriptors –els de l'Ofèlia i d'altres de la mateixa corda, amb el conseller Max Cahner, convidats per ell mateix. Avui ja he fet dieta per dinar per poder treure el ventre de pena...

Prou, tu! Que si m'engego, no acabo i llavors no sortirà la carta i arribarà a misses dites.

Adéu, records a la família, digue'ls que no pateixin, que ja et vigilaré que no en facis de l'alçada d'un campanar, com feia el nostre amic Henry Miller.

Fins ben aviat,

Joaquim Carbó

Bernal, 21 de març de 1983

Estimat amic,

Ja ho veus, noi! Ja tornem a ser-hi. Altre cop afermat a la sinya. Com et podràs imaginar, la readaptació a la rutina quotidiana, passada l'eufòria del retrobament amb la Isabel i els nois, resulta força penosa. Encara és massa viu el record de les emocions, de les experiències viscudes; de la fraternal acollida i les atencions dels amics; del contacte amb les pedres de la ciutat, dels monestirs, amb el paisatge, amb el cel lluminós de la nostra terra..., tot això, dic, és massa punyent encara, per a poder recobrar la pau d'esperit, la calma necessària, que t'ajuden a suportar el pes imposat per la vida a la diàspora. És tan sobtada la translació d'un continent a l'altre, que talment tens la sensació que només el cos ha estat traslladat, en un vol fugaç del monstruós ocell d'acer, i que, en canvi, l'ànima ha restat a terra, lluny de tu... És així com no acabes de trobar el centre, el punt just, l'equilibri exacte, ni en el temps ni en l'espai...

De moment, però, no em sento tan deprimat com l'altra vegada, per bé que, si hagués d'influir-hi la situació en què he trobat aquest país, hauria de posar-me a plorar. Però deixem-ho, això.

Tu saps que la columna de l'Ofèlia que em vas dedicar va estar a punt de ser causa de divorci? Tal com ho sents. Resulta que la Isabel és una mica despistada i, de més a més, es va donar el cas que, en rebre la carta junt amb el retall, la primera cosa que va fer va ser llegir la columna... i es va pensar que era veritat que una mansa anomenada Ofèlia havia estat sopant amb mi, en un restaurant de colló de mico! La fúria es veu que va ser de campionat. Després, quan va llegir la lletra, en la qual jo li explicava com era la cosa, es veu que es va calmar. Imagina't si no li arribo a explicar res! En canvi, la Glòria, de seguida va endevinar que l'autor de la nota eres tu. Ja et coneix l'estil i la mena d'humor que fas.

Com va acabar la reunió de la colla de Dracs, després que jo me'n vaig haver anat, i us va quedar amb l'ampolla de whisky? Per cert que, saps a qui em vaig trobar quan vaig marxar? En Xavier Romeu. Jo anava rambla de Catalunya avall i sento que em criden. Eren ell i la seva companya que venien en el cotxe de sopar no sé on. Vam aprofitar l'avinentsa per anar a

casa seva a prendre whisky de Malta i fer el darrer brindis. L'endemà acudia al pont aeri per acomiadar-me.

El viatge a Madrid sense inconvenients, per bé que hi havia molta gent, car es veu que els divendres són molts els qui fan l'escapada del cap de setmana. A la vil·la de l'«oso y el madroño», m'esperava el cosí de la Isabel, i l'endemà, dissabte, vaig aprofitar-lo per anar a veure el *Guernica*, tal com tenia pensat, i donar un tomb pel Prado, on, per cert, hi havia una mostra especial d'aiguades i pastels de Turner. Vaig passejar una mica pel parc del Retiro, gaudint d'un clima primaveral, i vaig esperar que el cosí sortís de la feina, tot fotent-me una cervesa vora la Puerta de Alcalá. Havent dinat, vam sortir a voltar per la «capital del reino». Em quedo amb Barcelona, tu!

No sé si, finalment, devia sortir l'entrevista que em va fer en Bassets per a *El País*. Sí que haurà sortit, en canvi, la de *Canigó*, i suposo que serà el darrer número que treuen, car la Isabel-Clara Simó em va anunciar que plegaven. Quina llàstima, no? I encara quedaria la del *Diari de Barcelona*, en el qual, un cop torni a aparèixer el diari, anirà un diumenge, al suplement en català.

No sé si t'havia comentat que el dia que em vaig trobar amb en Quim Mallafre, vaig conèixer en Jaume Martí Olivella, un pedrolonòfil de marca, que el 1978 va presentar un treball que establia un paral·lisme entre els personatges de Pedrolo i els de Camus i Sartre en un simposi de la NACS, del qual ara m'ha tramès una separata. És l'única persona que, quan li van dir el meu nom, em va identificar com l'autor de *Pedrolo contra els límits* i no pas com el traductor de Miller, com ha fet tota l'altra gent que m'han presentat. Té interès a mantenir el contacte per parlar d'en Pedrolo i, demés, em demana idees o dades per a la tesi doctoral que prepara, la qual la basa sobre la influència de la narrativa nord-americana en la catalana.

A casa no puc deixar de fer referència a l'excursió fabulosa que vam fer amb tu i la Rosa, i l'àpat pantagruèlic a can Xarina! La llàstima és que encara no tinc les diapositives, perquè és millor poder il·lustrar l'explicació amb les fotos. Realment vam passar un dia magnífic, arrodonit amb els gots de whisky que ens vam fotre, abans que li engeguessis el rotllo a la noieta aquella tan decidida que et va entrevistar. Jo li dic a la Isabel: «I pensar que si fóssim allà els podríem fer de tant en tant, aquests xefis!»

I aleshores som tots dos els qui ens quedem aclaparats en veure les moltes coses que ens perdem, de les quals no és pas la menys important el conreu de l'amistat que podríem practicar amb vosaltres, sobretot tenint en compte que la Isabel sempre fa esment que, n'està segura, s'avindria força amb la Rosa, car va ser una de les persones que més bé li va caure quan vam venir el 80, a desgrat del poc temps que van estar plegades. Per la nostra banda, em penso que tu i jo també congeniem força, de manera que és lícit de suposar que ens ho passaríem pipa, no trobes?

Bé, però les coses són com són, que deia aquell, i, per ara, no tindrem més remei que continuar somniant. Fins i tot la possibilitat de fer un viatge d'aquests, cada cop sembla més llunyana. Has de pensar que en el curs d'aquest mes que he estat fora, el dòlar ha augmentat prop de 20.000 pesos, o sigui que, quan vaig marxar a finals de gener estava a 70.000 i ara ja es cotitza a 88.000, i no sembla pas que hagi de parar mai això.

En fi, el balanç del viatge, però, ha estat molt positiu. Ara, els de casa, estan convençuts, després d'escoltar i llegir les entrevistes, que sóc un tio important, i, com pots suposar, aquest cartell me l'haig de fer valdre, no et sembla? Saps, com els faré marcar el pas, ara?

Ah, podries donar-me l'adreça d'en Joan Rendé? Resulta que em va donar el telèfon, però no l'adreça, i, per tal com em va dedicar uns llibres seus, un cop els hagi llegits, li vull escriure per donar-li'n la meva opinió. No sé si m'ho va semblar, però al darrer sopar de la colla Dracs, vaig notar que alguns membres em feien un paper una mica suat. No ho vas notar, tu? Quins comentaris van fer?

Bé, maco, per ara, plego. Records de la Isabel, que us agraeix totes les atencions que vas tenir amb mi. Un petó a la Rosa i tu rep una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 30 de març de 1983

Estimat amic,

Tot això passa com si res! Reviso la carpeta on s'acumula la paperassa que ens enviem mútuament i veig que la teva darrera carta procedeix del dia dels innocents, on em deies que ja venies. I les quatre ratlles que et feia jo per acusar-ne rebuda i parlar-te de la gent de l'Institut del Teatre eren del 13 de gener. Ara ja som a la primavera, han passat pràcticament tres mesos, tu has vingut, te n'has tornat i tots dos ens trobem asseguts a les respectives màquines, omplint paper, talment una mena de grafòmans. Tot allò que el ciri és molt curt, tan tòpic, és una veritat com un temple. Passen els anys a la velocitat del llampec. I ens fotem vells sense gairebé adonar-nos-en. I encara, tu i jo, per sort –si és que això és una sort, eh!–, podrem deixar algun rastre en forma de llibre imprès... Ai! Ara anava a posar-me transcendent i a parlar de la posteritat. Però em penso que tant a tu com a mi tant se'ns en fot que quan ocupem els nostres nou pams de terra algú digui: «L'Arbonès, i tant! Aquell xicot que va traduir Miller i va estudiar Pedroló!», o bé: «En Carbó, sí, aquell que distreia les criatures...!». Convertits en pastura dels cucs, només quedaran uns ossos que es trencaran al menor contacte quan algun enterramorts eixerit ens sotraguegi per posar-nos un cadàver més fresc a fer-nos companyia. Merda!

Deixem-ho córrer i anem per feina. He trobat molt divertit l'afer –que tu exageres com cal, és clar– de la Isabel en llegir que t'atipaves en un racó fosc d'un restaurant al costat de la bella Ofèlia. Per cert que en el segon sopar que vam fer, no vaig notar allò que em dius del posat del col·lectiu. Mira, en realitat, tota aquesta gent del món de les lletres –i el dels quadres, i el del teatre...– són una mica llunàtics. Jo no me'n vaig adonar, però és possible que a tu t'ho semblés. Has de comprendre que aquell dia ja no eres una novetat... Un cop te'n vas haver anat, gairebé no es va parlar de tu perquè es van discutir temes molt seriosos –de peles, comprens? Hi va haver algun comentari sobre el fet que no ens hauria agradat de ser a la teva pell per allò d'anar-se'n on te n'anaves, i prou. L'Ofèlia, de moment, segueix sortint els diumenges al *Ciero* i, ara, un cop al mes a *La Vanguardia*. Aviat apareixerà *Negra i consentida*, que era el recull de narracions de

lladres i serenos que fa temps i temps que tenim enllestit, i sembla que ja s'encarrila *La primera vegada* cap a «Les Ales Esteses», de La Magrana.

I ara que parlo de La Magrana, t'he de dir que ja he rebut els primers exemplars de l'*Operació Borinot* que ha de revolucionar el mercat dels llibres per a adolescents. Ja te'l faré arribar!

El dia 24 vaig dinar al Gran Cafè invitat pel Servei del Llibre. Es tractava d'atorgar als premis anuals de la Generalitat. A darrera hora em van fer del jurat que havia de decidir el dels llibres destinats a joves. M'hi volia resistir perquè jo també hi volia concórrer, ja que tenia algun llibre que hi podia optar, però com que l'any anterior m'havien concedit el dedicat als infants, vaig acceptar. Érem tres: Martí Olaya, Eulàlia Ventalló i jo. Per altra part, vam dinar en companyia dels jurats del premi per a infants, per a llibre artístic, per a assaig i algun altre que no recordo bé. Si no vam tenir gaire feina per la quantitat d'obra publicada, sí que en vam tenir per decidir quina era la millor, si és que això és possible. Van pesar força aspectes deslligats d'un llibre concret i, si bé el vam concedir a *El príncep Ali*, d'Emili Teixidor, perquè era imprescindible que fos un llibre concret, en la decisió vam tenir en compte una trajectòria continuada i d'autèntic professional, ja que aquest mateix any aquest mateix autor havia publicat *Frederic, Frederic, Frederic* i en anys anteriors *L'ocell de foc*, *Les rates malaltes*, *El soldat plantat*, *Sempre em dic Pere*, *Dídac*, *Berta i la màquina de lligar boira* i algun altre més. El premi per al llibre escrit per a infants, en el qual no vaig poder intervenir, se'l va emportar, i crec que amb tota justícia i molt més indiscutiblement que en el que sí que vaig intervenir, en Josep Albanell, amb *El bosc encantat*. Malgrat la pressa amb què em van comunicar que formava part del jurat, no vaig tenir problemes per votar ja que es pot dir que de tots els llibres que podien optar al premi ja n'havia escrit alguna cosa en els meus comentaris a *Cavall Fort*.

Diumenge passat va aparèixer un conte meu a l'*Avui*, en el suplement per a nois i noies. Quan el vaig veure vaig quedar amb un pam de nas: la il·lustració, a càrrec d'Escarrà, no tenia res a veure amb el text. Després he sabut que es van equivocar i el dibuix corresponia al conte que publicaran diumenge que ve. Altrament, però, el conte, que es deia «Un xicot de sort», sembla que me n'ha portat: l'editor de Pòrtic el va llegir, li va agradar i m'ha dit si en tinc d'altres. No m'ho he fet dir dues vegades, i ara li acabo de fer un paquet amb una trentena més, de semblants característi-

ques, que he publicat al llarg dels anys a *Cavall Fort* i a *Tretzevents*, i podria ser que en féssim un volum. T'asseguro que recuperar material cremat ràpidament en publicacions periòdiques, i recollir-lo tot altra vegada en un llibre, és de les satisfaccions més grans que em proporciona l'ofici. Per això procuro guardar sempre algun exemplar de qualsevol paperet que escric.

Ara hauríem de parlar de *Canigó*, però gairebé no em veig amb cor de fer-ho. Faré una fotocòpia de la teva entrevista i te l'enviaré quan pugui. No vull plorar pel *Canigó*! No voldria plorar per res, ja, perquè hauríem d'estar tot el dia plorant, però no saps com lamento l'ensorrada professional de la Isabel-Clara Simó. Sé que li hauria hagut de fer quatre ratlles, però no haurien servit de res. Per quan hagi llegit *Júlia*, la novel·la que acaba de publicar a La Magrana... Si l'haguessis sentida, per ràdio, fa uns mesos –pocs– quan encara parlava engrescada del diari en què volia convertir *Canigó*! A la Rosa i a mi ja ens semblava que no tocava de peus a terra. Jo m'hi vaig subscriure immediatament, per solidaritat, tot i que em semblava un llibre de cavalleries. Això, veure que no tirava endavant el projecte, i veure com tothom corre per ajudar *El Món*, sembla que l'han decebut i ensorrat. Sembla que ha descobert allò que tots ja sabem i que en Joaquim Molas –per una vegada hi he d'estar d'acord– definia en relació a la cultura catalana: «un cap gros sense cos o amb un cos raquític». El nostre poble passa de revistes, passa d'artistes, de llibres, de mestres, de patriotes... Passa gairebé de tot, menys del Barça, que no ens el toquin! Però, i els altres pobles? Què fan? Em penso que també passen. Fixa't en Espanya: acabada la dictadura, *Cuadernos para el Diálogo*, *Triunfo*, *La Calle*, etc. també se'n van a l'aigua. No llegeixen en castellà per patriotisme, sinó per comoditat, i amb prou feines, potser, en tot cas, per trobar la cartellera d'espectacles o els anuncis de massatges.

Tots els que hem decidit la via diguem-ne difícil, o poc agraïda –les lletres en lloc del futbol, per entendre'ns–, n'hem de ser molt conscients. Per això que tot l'esforç s'ha d'abocar als infants, a l'escola. Altrament, farem tard si és que encara hi som a temps. Les multinacionals, els vídeos, les pantalles, pantalletes i pantallasses s'ho mengen tot. I els restaurants. I els cotxes. L'únic que ens pot portar a la cultura llibresca pot ser la crisi que ens obligui a un replantejament total de les vides encarrilades al consumisme. L'eufòria capitalista no ens podia resoldre res, ans ens deshu-

manitzava i ens desarelava més i més. I prou, tu, que ja està bé! I això que no en volia parlar.

Tornant a les teves coses, he de dir que no t'he vist ni a *El País* ni al *Diario de Barcelona*. Difícilment em serà possible saber si ja hi has sortit. Si per casualitat et localitzo, no pateixis, que ja t'ho faré arribar tard o d'hora.

Conec força i aprecio encara més en Jaume Martí Olivella, així com la seva dona, la Carme Rey. Són una parella de primera. I estan fets uns sapastres: viuen a Sitges –quina enveja, noi!– i, de vegades, a Nova York. Déu n'hi do! Són una gent d'una cordialitat extraordinària, amb els quals em sap greu no veure'm més sovint.

Aquests dies he tingut ocasió de sentir en Paul Newman, la Charlotte Rampling i en James Mason parlant en català. Se'ls veu molt aplicats, perquè se'n surten molt bé... Era la pel·lícula *Veredicta final*, una de les que opten a l'Oscar enguany i que tant de bo guanyi perquè així allargassarà més la seva presència catalana al cinema Waldorf. Diumenge hi vam ser i hi vam trobar alguns coneguts: la disciplina, noi! La pel·lícula està força bé –tècnicament deu ser perfecta– i treu els drapets al sol d'una classe mundialment privilegiada: els metges i l'església. També, amb la Rosa, vam anar al Lliure a la representació d'una obra que, tal com ells la presenten, ens va semblar extraordinària: un Tennessee Williams: *Advertència per a embarcacions petites*. Estic segur que et penediràs sempre de no haver-hi anat, al Lliure, en la teva estada! L'escenari, una taverna de la costa oest dels Estats Units, és al mig de la sala, amb un públic a banda i banda. Els personatges es mouen a tocar, et miren, busquen la teva aprovació, i t'expliquen la misèria de les seves vides: un petit món que et commou, repèl i atreu, alternativament. Les dues noies, sobretot –Imma Colomer i Anna Lizaran–, ho viuen amb una intensitat que te les has de creure per força. Érem poca gent, un dijous al vespre. Però no vull tornar a plorar. Més merda, encara! Ells s'ho perden! Que es fotin! Però el que lamento és que, així, de mica en mica, també m'ho perdré jo perquè se'n cansaran.

Per acabar, et diré que en Rendé viu al Poble Nou, exactament, al carrer Llacuna, 50, principal, Barcelona (5). Ah, i també que ja m'han començat a arribar els volums del premi El Brot de novel·la per a inèdits: n'hi ha 23, de més de dues-centes pàgines cada una. Ja n'he llegit quatre i quan acabi m'hauré tornat boig perquè les llegeixo a tota màquina. Sort que, per reposar, em dedico a *Els gossos d'Acteó*, d'Avel·lí Artís (Tísner), i m'espera la

Júlia de la Simó, *Lo color més blau* de la Capmany i algun Pedrolo que està a punt de sortir.

Ja n'hi ha prou per avui. Adéu! Demà a la tarda, tant si ve en Maurici de permís –cosa que dubto, perquè sembla que no el deixen marxar– com si no, ens n'anirem a Castellterçol a passar els quatre dies de festa. Sempre més i mai menys.

Records a tota la família i una forta abraçada per a tu del teu amic,

Joaquim Carbó

Estimat Joaquim,

Bé, home, malgrat aquesta imatge tan macabra en què has convertit les nostres persones, pensa que en aquestes fotos que ens has enviat i en les diapositives que ja tinc hem quedat estergits per a la posteritat. Tanmateix, haig de donar-te la raó: tot això és molt fugaç i, no ens n'adonarem, que arribarà un dia que de nosaltres no se'n cantarà ni gall ni gallina, i sigui dit amb perdó, com diria Opòton. Però, per tal com d'això en som ben conscients, hem de mirar de no perdre miserablement el temps i viure sempre l'instant intensament, car això serà l'única cosa que ens emportarem al nostre forat, quan sigui l'hora. Potser és per això que, a desgrat d'estar pencant com un bastaix, per tal de compensar una mica les hores disbauxades que vaig passar amb l'Ofèlia a Barcelona, encara vaig rascar una mica de temps de no sé on i vaig passar a màquina, per triplicat, la traducció de *Del pont estant* d'Arthur Miller i la vaig enviar al Sagarra d'enguany, per veure si enganxo les 500.000 de l'ala i m'asseguro, així, un proper viatget al terror. És clar que, en aquest cas, hauria de fer-lo amb la Isabel, la qual, després de l'episodi Ofèlia (i que consti que no vaig exagerar gens ni mica), no es fia ni un pèl de mi. Bé, però no diguem blat...

El reportatge d'en Xavier Borràs al *Diario de Barcelona* va sortir al número del dissabte 12 de març, amb foto a la portada i tot. Del que no en sé res és d'en Lluís Bassets per a *El País*. Em fa l'efecte que al noi no li van agradar les crítiques que li vaig fer al diari i segurament, per aquest motiu, el devia llençar a la paperera. Si és per això, potser més valgui que hagi estat així, oi?

Segurament la impressió que et comentava haver tingut respecte de la colla Dracs no tenia validesa. De vegades, hom està massa autoconscient i veu fantasmes. Prou vau fer tots plegats d'acceptar la meva presència en aquestes reunions en què debateu amb tota llibertat temes de caràcter reservat. Res, tu, esborra el que et deia a l'anterior! Espero poder llegir aviat la *Negra* i la *primera vegada*. Ja he començat a rebre els llibres que vaig anar arreplegant durant el periple per la nostra terra, entre els quals hi ha *Ventada de morts* de l'Albanell i *Sumari d'homicida* d'en Rendé, i tinc molt d'interès de llegir-los perquè no conec res de cap dels dos. (Per cert que

tant a en Rendé com a tots els qui em van entrevistar, els he enviat una postal agraint-los l'atenció que tingueren envers mi.)

Ara una qüestió que potser requerirà la intervenció de l'AELC. Resulta que l'editorial Sudamerica de Buenos Aires ha publicat una traducció de la *La plaça del Diamant* de la Mercè Rodoreda. Ara bé: en el llibre no solament no diu que sigui una traducció del català, sinó que ni tan sols conigna el nom del traductor. Per postres, a l'anunci aparegut al diari *La Nación* del 10-4-83, presenten l'autora com «La autora más laureada de Espanya». O sigui que, a tots els efectes, Mercè Rodoreda és una escriptora espanyola que escriu en castellà. Jo he fet una nota per a l'*Aplec* que publiquem a l'Obra Cultural Catalana i n'he enviat una còpia a l'IPECC, per tal que en facin fotocòpies i les enviïn a la premsa de casa nostra i també a l'Associació. Penso que els responsables no són tant els de la Sudamericana com els de l'editorial que té els drets en llengua catalana, la qual no deu haver exigit en el contracte de la traducció que fessin constar el títol en català i el nom del traductor. Considero que caldria fer força forrolla, car el tema s'ho val. Hem de pensar que el fet es pot reproduir amb altres autors catalans i és l'ocasió de demostrar al món que existeix una literatura en la nostra llengua, ocasió que no podem desaprofitar. Molt em temo que una cosa semblant pot passar el dia que comencin a exportar pel·lícules parlades en català, que en comptes d'enviar versions originals sobretitulades, enviaran les versions doblades al castellà.

A l'entorn d'aquesta qüestió de la projecció de la nostra cultura a l'exterior, en aquests moments estic en contacte amb el degà de la facultat d'humanitats de la Universidad Nacional de La Plata per tal de formar-hi un Centre d'Estudis Catalans, el qual fóra el primer de l'Argentina i probablement de tota l'Amèrica Llatina, així com el primer pas per a la creació d'una càtedra de llengua catalana. La primera cosa que farem serà unes conferències sobre la cultura catalana en general, que abraçarà la història, la llengua, la literatura, la música, l'arquitectura, i d'altres aspectes col·laterals, com la pintura, des de l'Edat Mitjana fins a la data, amb projecció de diapositives i il·lustracions musicals i poètiques. Una professora de la mateixa universitat, que és catalana, s'ocuparà de la història; un arquitecte, fill del mestre Pahissa, farà l'arquitectura; un musicòleg català s'encarregarà de la música i segurament que jo mateix encararé la part de literatura i llengua. Els professors de lingüística de la universi-

tat volen que tot seguit s'hi dictin uns cursos per aprendre, de moment, de llegir-lo, el català. Un cop feta la presentació de la sol·licitud per a la creació del centre, probablement necessitarem els auspicis de les institucions catalanes. Confio que l'Associació no ens els negarà pas. La gent de la Generalitat ja van dir-me que, en un cas com aquest, podrien fer donació d'una Gran Enciclopèdia Catalana. Justament, fa uns quinze dies va voltar per aquí mossèn Jarque, prior de la capella de Sant Jordi de la Generalitat i director de *Catalunya Cristiana*, al qual li vam exposar el projecte i ens prometé tota la seva influència per demanar l'ajut que calgui de les autoritats més altes de la Generalitat. Farem contacte també amb l'Anglo-Catalan Society, la NACS, IPECC, etc. Penso que si es concretava aquesta iniciativa fóra una bona cosa i molt més positiva que tota la tasca que han fet els casals d'aquestes terres, els quals sempre actuaren més de cara als mateixos catalans que no pas de cara als naturals.

Tu llegeixes *Els gossos d'Acteó* de l'Avel·lí Artís, i jo estic acabant *Paraulas d'Opòton el vell*; d'ací la cita que en feia més amunt. És una novel·la excel·lent. Quan guanyi el premi Sagarra, em compraré totes les novel·les de dones, tu! Ja no aguanto més de veure que cada dia en surten i en surten, i jo sense llegir-ne pràcticament cap.

Ahir al vespre, amb la Isabel vam anar a veure *Gary Cooper, que estàs en los cielos*, de la Pilar Miró, de la qual, però, no hem pogut veure pas *El crimen de Cuenca*. Ens va agradar i ens va deixar com si ens haguessin arrencat les vísceres. Ara anuncien per aquests verals *Dulces horas* d'en Saura. Darrerament, sembla que afluixen una mica i deixen passar pel·lícules que fins fa poc eren prohibides. Un cas notable: a *Asignatura pendiente* d'en Garci, que la van estrenar l'any passat, li havien tallat les escenes en les quals apareixia l'actor argentí exiliat Héctor Alterio. Doncs bé, ara l'han reestrenada completa, o sigui amb els dotze minuts i escaig que les tisoires havien escapat! És clar que n'hi ha d'altres que no les deixaran fer, de moment, com *Missing* o la turca *El camí*, que jo, per cert, em vaig deixar perdre, com em vaig perdre tantes coses, com veure el Lliure, com tu dius, però un sempre ha de triar, en aquests casos, i tot no es pot haver.

Ja haureu vist el document sobre la «guerra sucia» que han donat a conèixer les FFAA, oi? *No comment*, tu!

Endavant les atxes! Vés-te cremant les celles llegint llibrots a carretades, que ja veuràs com et quedaran el ulls! Tot sigui per la causa, però!

Què hi farem! Per la vida es perd la vida, que deia no sé qui. Però, mira, també hi havia aquell que deia: «Beure fred i pixar calent». Que els déus us siguin propicis!

Una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 13 de juny de 1983

Estimat amic,

Clisso de retüll la teva darrera i m'adono amb esverament que procedeix del 4 de maig. Bufa! Si n'he passat de dies sense dedicar-te com aquell qui diu a cau d'orella les xafarderies de la quinzena... Però, noi, aquest final de curs és terrible, d'una densitat aclaparadora. L'altre dia la Rosa ho explicava a una cosina que ens acaba d'arribar de Veneçuela. És una mossa –una mica granada, ja, perquè passa dels seixanta– que va i ve: cobra jubilació aquí i em penso que també té interessos allí, i per això de tant en tant hi fa una estada. Bé, el cas és que la mossa ens vol convidar a dinar un dia, a dinar de restaurant, amb tovalles i ganivet i forquilla, un tec de debò, en un bon local. Doncs, la Rosa va i li diu que ho veu molt negre fins que no s'acabi el curs. La mossa va obrir uns ulls com unes taronges perquè no sabia que jo em dediquéss a la docència, i la Rosa li ho va aclarir: aquest final de curs és de bogeria amb tot de certàmens literaris, concursos poètics, sessions especials, presentacions, col·loquis amb pares i mestres, etc. La setmana passada vaig tenir tres premis, bé, vull dir que vaig ser jurat de tres premis. A l'Escola Lys –tota una nit amb sopar inclòs de deliberacions– amb en Sebastià Sorribes i la Mercè Canela. L'endemà, als serveis del jovent de la Generalitat, el premi Sant Jordi –de narració i poesia, en tres categories a cada branca– en homenatge al poeta Foix. En el jurat, entre d'altres, la Margarida Aritzeta, en Xavier Bru de Sala, l'Oriol Vergés, en Jordi Pàmias, la Carmina Portell..., gent d'arreu de les comarques del Principat, amb els quals vam fer, també, un sopar fred. I finalment, divendres, dia 9, no, vull dir dijous, dia 9, el premi El Brot, aquell del qual ja t'havia parlat: 25 llibres de 300 pàgines cada un. En el jurat, en Jaume Vidal Alcover, en Josep Faulí, la M. Dolors Orriols –novel·lista i mare del físic Antoni Lloret– i la Núria Fornas, filla de l'editor de Pòrtic. Dos dies abans havíem dinat per decidir els set o vuit treballs seleccionats que passarien a la final, i el dia 9 va anar de debò. Va guanyar el recull de contes titulat *La coixinera Steppen*, d'un xicot de 27 anys, en Jordi Viader, que ho fa molt bé. En segon lloc va quedar una noia de 24 anys, la Pilar Rahola, amb la novel·la *Aquell estiu color de vent*. Al darrere, tres o quatre llibres força estimables, als autors dels quals acabo de fer

quatre ratlles seguint el meu costum d'encoratjar la gent que s'ho mereix, costum que em penso que vaig encetar amb tu, ja fa una pila d'anys, quan érem mútuament uns perfectes desconeguts.

Aquest cap de setmana he estat a Castellterçol, d'on ara acabem d'arribar. Avui, dilluns, per tant, he fet festa: començo el meu sistema especial de desprendre les vacances, de dilluns en dilluns. Així duren molt però sembla que no en facis cap, de dia. Dissabte a la nit vaig assistir a un concert a l'església, a càrrec de l'Obrador Instrumental de Manresa, un grup de catorze o quinze músics, molt joves, que constitueixen una autèntica sorpresa. Un miracle, gairebé podríem dir. Les peces que van interpretar eren difícils i se'n van sortir prou bé. Hi havia concerts de Telemann, un dels fills de Bach, un contemporani rus –Rakov, em sembla– i el català Manuel Oltra. Molt bé! I ahir a la tarda, també a Castellterçol, amb la Rosa vam anar a veure una funció de teatre que interpretaven els vailets de les escoles públiques. Se'n van sortir molt bé, també. Llàstima que no hi havia ni la meitat dels pares! És una cosa incomprendible de falta de sensibilitat. No acabo d'entendre que els pares no sentissin ni la menor curiositat per veure com es desempallegaven els seus fills dalt d'un escenari. Tot el vestuari, el text, els decorats, tot, tot, era obra de la vídua del mestre Mercader, l'anterior director del Grup Escolar, un pedagog que va deixar bon record. Per això encara trobo més incomprendible l'absència de tants i tants pares. Potser si haguessin intervingut en l'elaboració del vestuari o hi haguessin hagut d'abocar alguna pela, s'haurien sentit més solidaris i hi haurien anat. No ho sé!

Em sembla que ja s'ha fet alguna indicació a l'editor Joan Sales en relació al que m'explicaves en la teva carta. Aquí, fa l'efecte que tothom ja passa una mica de tot. En Sales, que és un vell lluitador, s'ha fet molt gran. Fixa't que «El Club dels Novel·listes» ja no publica altra cosa que reedicions. Ara s'està engegant bé la col·lecció de novel·la del senyor Lara, de can Planeta, vaja, que s'emporta els novel·listes de debò, aquells que fan novel·les per ser llegides, per passar-s'ho bé –amb l'excepció del nostre amic Pedroló, que no crec que hi vulgui tenir tractes–, ja que a can 62 es queden amb un to més experimental, més intel·lectualitzat. En Sales, ja, res de res.

Amb tants premis literaris, no he pogut enllestir el llibre d'en Tísner. Per cert, que fa pocs dies que li vam dedicar un homenatge a l'Associació de la Premsa. Va ser un acte molt emotiu, d'aquells que te'n recordaràs

tota la vida. La sala era plena de gom a gom. Va obrir l'acte en Jaume Fuster i després en Joan Triadú va fer una valoració molt acurada de l'obra novel·lística de l'amic Avel·lí Artís. L'home, tot i l'estovament propi del cas, va dir unes paraules plenes d'ironia i de cordialitat. La cosa es va liquidar amb la lectura per part del fill d'en Tísner d'un parell de contes –sensacionals!– del seu pare, i amb unes paraules d'Albert Manent, el qual va poder posar de manifest els seus coneixements de la literatura que es feia a l'exili.

El que realment em sembla sensacional del que m'expliques en la teva carta és aquest projecte que esteu a punt d'engegar, aquesta mena de Centre d'Estudis Catalans a la facultat d'humanitats de la Universidad Nacional de La Plata. La idea és formidable i estic segur que us en sortireu. En aquests moments un fet com aquest és possible. Els catalanòfils que surten cada dia de diverses universitats de tot el món són molt ben acollits a casa nostra d'ençà que hem recuperat les institucions. Ara torna a córrer per aquí –s'hi estarà uns tres mesos– Mary Ann Newman, una mossa nord-americana, de Nova York, que s'ha ficat a la butxaca tota la intel·lectualitat del país. La noia, a qui ja vaig conèixer el mes de gener a la universitat, ha ajudat a entendre *Maria Rosa* d'en Guimerà al senyor Strassberg, que l'ha dirigida ara per a l'estrena que s'ha fet –hi vam anar, la Rosa i jo– al nou teatre Condal.

Per cert que, ja que parlem de teatre, en un moment que la cosa comença a funcionar, encara que només sigui per les peles que hi aboca Cultura, els crítics en fan de les seves i han passat a demostrar una vegada més que ells són els únics que ho veuen clar –quan dormen, suposo. Sembla que després que hagi passat per aquí la Comédie Française, amb el senyoret Flo-tats, ja no hi ha res que valgui la pena de veure, i et puc assegurar que fan rosegons de pa molt bo. Ho jutgen tot en funció dels milions que es posen en joc, i els grups que no disposen de calé per als muntatges queden automàticament bandejats: ni en parlen. En canvi, d'aquells que han disposat de diners, estripen amb tota la satisfacció del món. En Sagarra, per exemple, l'altre dia comentava que «es temia» que la *Maria Rosa* tingués èxit. Imagina't, quines coses! Li sabia greu que una obra tingués èxit! No hi ha ni una mica de bona voluntat. Ni que fos pels actors, pels acomodadors, pels tramoistes, valdria la pena que tinguessin èxit. Ho redueixen tot a uns punts de vista personals ridículs. En Fàbregas també participa

d'aquests criteris. I a mi em sap molt de greu. Ja veurem què diran, aviat, de la Capmany, ara que regirà la cultura municipal!

Continuem sense veure en Maurici: des de Nadal que no ha estat a casa. Ara sabem que és camí de Saragossa, on, des de Badajoz, han anat en tren per fer unes maniobres amb foc real i moltes caminades. Ell, en aquesta ocasió, portarà un dels camions de la cuina. Si més no, es podrà atipar, suposo. Però fa una calor molt forta, ara, aquests dies, que no et deixa ni menjar de gust. Bé, això els desganats, perquè jo no la perdo mai, ja ho saps!

Torno al teatre. Vam veure *L'hèroe* d'en Rusiñol, al Teatre Lliure. Sensacional! Van recuperar dues filadores de l'any de la pera, que jeien en un museu de mala mort, fora de funcionament, i les van rehabilitant. Els actors que les han de fer rutllar es van passar un mes d'aprenentatge. L'obra, amb aquests antecedents, és una meravella. Els crítics, malgrat tot, ho han hagut de reconèixer, bé que amb reticències. El cas és que el públic no s'hi ha abocat. I és una veritable llàstima.

Et quedaràs sense poder llegir *La primera vegada* de l'Ofèlia, perquè el sentit crític del col·lectiu ha cregut que les narracions que havíem escrit no tenien cap mena d'unitat i que tot anava pel seu compte. Va ser joc de poques taules. Ens vam repartir els papers, cadascú va recuperar el seu i bona nit i tapa't! Hem deixat de col·laborar al *Ciero*, perquè no paguen, o paguen poc i a destemps, i ara ens hem quedat amb el *Correu* i, un cop al mes, a *La Vanguardia*. No som constants i ens cansem de tot. Falta sempre que algú doni la cara pels altres.

No sé si et deu haver arribat alguna notícia del cas Oliver-Cendrós. Resulta que el magnat de la colònia, després d'haver tingut el goig de ser l'amo durant vint anys d'en Pere Quart, va decidir atorgar-li –davant notari– una pensió de seixanta-cinc mil pessetes mensuals ja que mai no l'havia donat d'alta a la Seguretat Social. Ah, però l'home, l'amo de la cultura, s'emprenya quan l'Oliver publica una antologia a la col·lecció «Les Millors Obres de la Literatura Catalana», i li retira la subvenció. Merder al canto, soroll, articles, en Jaume Fuster en parla en fer el pregó de la fira del llibre... En Cendrós sembla que afluixa, intervenen advocats, s'amenança amb plets... Bé, el cas és que ara en Cendrós –que s'havia retirat del negoci editorial– torna a muntar un negoci d'edició només que per fer la punyeta a l'Oliver i li diu que, si vol seguir cobrant la pensió,

ha de signar un contracte en exclusiva, per deu anys, de tota l'obra i... fixa-t'hi bé! Al cinc per cent de drets d'autor! Una altra bogeria, oi? De moment, l'Associació li passa la pensió a l'espera que intervinguin jerarquies i institucions.

Bé, noi, plego per avui. Adéu. Records a tothom. I perdona el retard. Estic molt suat i me'n vaig a clapar. Salut!

Joaquim Carbó

Bernal, 5 de juliol de 1983

Estimat Joaquim,

Quan ja desesperava de tenir mai més notícies teves, va arribar la teva lletra. És comprensible que no tinguessis ni esma de respirar després d'empassar-te aqueixa pila de mecanoscrits, amén de totes les teves altres activitats literàries, socials i del quotidià *penquing club*.

En tot aquest temps, com és natural, s'han anat acumulant una colla de temes. Anem a pams, doncs.

En primer lloc, vull referir-me a l'oferiment que em va fer en Garcia Grau, un vell amic que residia a l'Uruguai fa una pila d'anys i que després es va afincar a Barcelona, es va fer advocat i sempre ha estat vinculat amb alguna cosa o altra de les editorials catalanes. Ara, darrerament, es veu que la cosa va pel costat de la Laia. Segurament recordaràs que, quan vaig veure'l a Barcelona, em va dir que li semblava que el nostre llibre epistolar podria desvetllar interès a l'editorial esmentada. Tu em vas dir que eren una mica durs de pelar, a l'hora d'amollar els pistrincs. En aquest lapse, he rebut dues cartes d'aquest minyó i en totes dues insisteix en la qüestió i fins i tot em diu que ja n'ha parlat i que, efectivament, han demostrat interès, sobretot perquè ja ets autor de la casa, etc. Ja me'n diràs alguna cosa. Si et sembla, potser podries temptejar el terreny. Tu mateix.

Vaig rebre una circular per la qual hom convocava a l'aprovació dels estatuts de l'Associació de Traductors i Intèrprets, i a la de correctors, signada per l'Urpinell, del qual ja me n'havies parlat quan et vaig comunicar la inquietud de crear una associació de traductors. Li he escrit a l'adreça que tu m'havies donat per tal d'associar-m'hi i, de passada, li he parlat de la qüestió del llibre de la Rodoreda.

Enllaço, doncs, amb aquest tema. Pel que tu em dius, dedueixo que l'Associació d'Escriptors no s'ha posat pas massa pedres al fetge per aquest motiu. Comprenc que, al costat dels problemes de tota mena que tenim els catalans, potser aquest sembla de poca transcendència. Això no obstant, jo n'hi atribueixo molta de cara a l'esdevenidor i en relació amb altres títols i altres autors que, sense cap dubte, un moment o altre seran «descoberts» pels «comerciants» del llibre i veuran que hi ha peles

a fer. Suposo que, per informacions oficiosos que m'han arribat, la Sudamericana té una vinculació amb Planeta, i suposo també que per aquesta via es deu haver portat a terme l'edició de *La plaça del Diamant*. Se m'acut que l'edició espanyola d'aquesta novel·la deu ser de l'editorial del senyor Lara, o vaig errat d'osques? Aquest paio, pel que tu dius, i a jutjar per l'eslògan que empra, «Planeta és llibre català», si badem gaire, s'erigirà en el salvador de les nostres lletres! Sigui com sigui, vol dir que, si aquests nanos publiquen llibres en català, és perquè la cosa raja. I també rajarà la publicació d'obres catalanes traduïdes i la venda de drets a les editorials argentines, car els surt més barat fer el llibre aquí que no pas importar-lo. De més a més, a la fira de Frankfurt de l'any passat, hi van anar els editors catalans amb ganes de vendre drets. O sigui: no crec que el llibre de la Rodoreda sigui la flor que no fa estiu. Per tant, hem d'estar preparats perquè no es repeteixi el que ha passat amb aquest llibre. Aleshores, si l'AELC i la de traductors no poden fer res sobre un fet consumat, poden, sí, fer mullader a la premsa, elevar notes a la Generalitat i posar sobre avís a l'Associació d'Editors en Llengua Catalana. Si cal, poden recórrer a la justícia. Si volem deixar de ser provincians, ens hem de fer respectar.

A la curta o a la llarga, les valors de la nostra cultura seran apreciades i assoliran difusió més enllà de les nostres fronteres. Un exemple. Ací, Lluís Llach és un il·lustre desconegut. Ara, sense anar més lluny, diumenge passat, Radio Nacional difongué *Verges 50*, pel canal FM estèreo i per FA, amb comentaris d'allò més elogiosos per al nostre músic i cantant. No cal dir que l'Obra Cultural Catalana, per conducte de la meva persona, ha enviat una lletra al conductor del programa, tot oferint-li altres enregistraments d'en Llach i de tota la colla de cantants que només canten en català. Un altre bon senyal: acaben de reeditar en casset el disc que Raimon deixà gravat quan el portàrem cap aquesta riba fa no sé quants anys.

I ja que parlem de cantants, hem tingut per aquí en Serrat. És una llàstima que aquest noi sigui tan pixafreda respecte a la cosa catalana, perquè aquí té un cartell fabulós, el qual, a causa de l'actual situació política, encara s'ha magnificat més, i fins i tot ell ha estat «usat» pels mitjans de comunicació. Hi contribuí el fet que la televisió i les emissores oficials de ràdio rebessin ordres de «dalt» de silenciar àdhuc la notícia de la seva arribada i també li fou vedat l'accés a aquests mitjans. Ara, les ràdios privades i la premsa no vulguis saber la forrolla que han fet! Però, a part això,

el públic l'esperava amb els braços oberts. Has de tenir en compte que, un mes abans de la seva arribada, ja s'havien acabat totes les entrades per als tres recitals que tindrien lloc en un cinema enorme, i els que després donaria al Luna Park, una mena de Price, però més gran, on hi caben unes quinze mil persones, i on va actuar tota una setmana a ple. La gent es passava tota la nit fent cua per adquirir les entrades. En cada recital, només va cantar una sola cançó en català: en uns casos, «El testament d'Amèlia» i, en d'altres, «Pare». De les declaracions que ha fet, hi ha poques coses rescatables en relació amb el nostre país. Quan li preguntaren si se sentia espanyol o català, contestà que si això li ho preguntava un espanyol, segurament diria que és català. Aquesta afirmació només la va reproduir el diari *Clarín*, tot i haver estat feta en una roda de premsa; els altres la van silenciar. Abans de marxar digué també: «Raimon es un elemento sin el cual hubiera sido difícil el arranque de la “nova cançó”. Fue un hombre realmente importante; quizá en este momento no en el mejor estado (!); ha dejado de cantar y ahora está volviendo. Con él muchos de nosotros empezamos a aprender el oficio. La “nova cançó” es algo intransferible de España (cagada!). Esto no podría pasar en otro lugar ni en otra época. Hubo otros fenómenos en otros lugares. Tienen su significado, pero ninguno tuvo la potencia de la “nova cançó”.» Digué també: «Aspiro a la absoluta normalidad de cantar en mi idioma catalán. Además, hoy por hoy, está la necesidad de reafirmarlo en la conciencia popular. Catalunya es un país con un 50% de inmigrados, muchos de ellos en primera generación.» No sé pas si ningú en aquest país deu haver entès què volia dir.

De l'afer Oliver-Cendrós, ja n'estava assabentat per l'*Avui*. Desconeixia, però, que en Cendrós tornés a dedicar-se a l'edició de llibres. Tu saps que, abans de marxar de Barcelona, em va encarregar la traducció de *La taronja mecànica* per a la Fundació de l'Enciclopèdia, que s'ha fet càrrec de la Proa. Doncs bé, després em va escriure per dir-me que em posés en contacte directe amb en Joan Carreras de la Fundació i que m'entengués amb ell sobre el particular, el qual, per cert, m'ha confirmat l'encàrrec d'aquesta traducció.

Quan ja em pensava que ja em podia oblidar del premi Josep M. de Sagarra, un cop passat el dia 20 i no haver rebut cap notícia, vaig rebre una circular de l'Institut del Teatre per la qual em comunicaven que tots els premis de teatre convocats havien quedat suspesos per tal com espera-

ven fondre'ls amb els premis nacionals de teatre i dansa, que convocaran juntament amb la Generalitat, i que, si jo no disposava una altra cosa, la meva traducció quedaria en dipòsit per participar en la nova convocatòria, el veredict de la qual esperen donar-lo a conèixer per Nadal. Esperarem, doncs.

Continuem organitzant les conferències sobre els Països Catalans per a la Universidad Nacional de La Plata, que se celebraran, si tot va bé, a l'agost, com a primer pas per a la creació del Centre d'Estudis Catalans. Ja te'n tindrè al corrent, car també nosaltres considerem que és una fita important.

He rebut el *Borinot* i m'hi he divertit molt. Trobo que has sabut fer un bon ús del llenguatge col·loquial i t'ho has manegat amb molta gràcia. Un altre llibre que he llegit aquests dies ha estat *La cerimònia del adios* de la Simone de Beauvoir (editat per Sudamericana, però aquest sí que porta el títol en francès i el corresponent nom del traductor), el qual m'ha agradat molt, sobretot la segona part, que són unes converses que ella va mantenir amb en Sartre a les acaballes de la vida del filòsof. Ah, he rebut el llibre que, sota el títol de *Reflexions crítiques sobre la cultura catalana*, aplega les conferències que organitza la Generalitat i a les quals, bé que no a totes, vaig poder assistir quan era a Barcelona, de manera que ara estic llegint les que no vaig poder escoltar.

Home, si que em sap greu que no publiqués *La primera vegada*! Em feia gràcia perquè vaig assistir a les discussions prèvies a la parida, ara avortada. Per cert que, una mica per pudor i una altra mica per timidesa, no vaig gosar a demanar a cadascun dels de la colla Ofèlia Dracs algun llibre dedicat de la seva obra, i ara em sap greu, perquè no sé si t'ho havia dit mai, una de les meves passions és col·leccionar llibres dedicats per llurs autors. A l'únic que ho vaig demanar va ser en Rendé, però, és clar, arran de l'entrevista, m'hi vaig veure més amb cor, perquè ens vam tenir més confiança, i pràcticament va ser ell qui me'ls va brindar. Un dia, quan estigueu tots reunits, no voldries demanar-los-els en nom meu? Descomptat en Rendé i tu, doncs, restarien: Quim Soler, Quim Monzó, Margarida Aritzeta, Jaume Cabré, Jaume Fuster, Maria Antònia Oliver, Pep Albanell i Isidre Grau. Oi que no me'n deixo cap?

Una altra sol·licitud: un company d'OCC hauria de menester l'adreça d'en Fèlix Cucurull. La tindreu a l'Associació?

Ja estic entrant a la recta final de la traducció de *La fira de les vanitats*. Només (només!) me'n falten un centenar de pàgines. Espero tenir-la enllestida a finals d'agost. I aleshores posaré fil a l'agulla per fer *La taronja*.

Cinema. Darrerament hem vist *Mefisto*. Extraordinària! I ahir vam anar a veure *Mamá cumple cien años* d'en Saura. Ens ho vam passar d'allò més bé, i és força suggerent la simbologia referida a l'Espanya dels darrers anys. Plego, tu! Una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 28 de juliol de 1983

Estimat amic,

Vivim a Barcelona, vaja, a Catalunya, vull dir, uns dies tan calents –consti que no té cap connotació eròtica, l'adjectiu!–, que em fa l'efecte que si no plou aviat no ho resistirem! El pitjor del cas és que, suposo que per la proximitat del mar, no hi ha canvis notables entre les temperatures del dia i de la nit, quatre o cinc graus a tot estirar. En Maurici, en canvi, que ja saps que és a Badajoz, ens explica que a igualtat de temperatures –entre Barcelona i Badajoz– de dia, hi ha una notable diferència pel que fa a les nits, ja que allà la temperatura disminueix dotze o tretze graus. Vivim ja fa massa dies aquella època en què la pell d'un mateix et fot fàstic, de nit, quan un braç –el teu, eh!– frega qualsevol part del cos. Ens fondrem, noi! I, com és natural, els boscos, a cremar! Tothom parla de socarrimadors professionals, d'agents desestabilitzadors i tot de coses en les quals seria molt fàcil de creure si no fos que he vist molt de prop com en la major part dels casos la inconsciència, la falta de sentit comú o la despreocupació més gran poden encendre la gran foguera. Els fumadors, perquè són incapaços de deixar de fumar pel bosc brut, amb el brancam dels pins tallats en els darrers tres o quatre o cinc anys escampat per terra, a tocar de les brugueres: esca pura, saps! Ni a Castellterçol mateix no es pot viure amb tranquil·litat: vaig poder fer festa divendres, dissabte, diumenge i dilluns darrers, i si no era amb pantalons curts, descalç sobre l'herba, i mullant-me el clatell a raig de mànega, no hauria sobreviscut. Va ajudar-hi, també, el tec a can Xarina, ben remullat amb un rosat empordanès que estimulava el rotet de satisfacció.

En aquest cap de setmana em vaig empassar *La chica del tambor*, d'en Le Carré, un autor que em penso que ja t'he dit en alguna ocasió anterior que em té el cor robat. És lent, però segur, implacable, tenaç, ho té tot previst i t'arrapa en la seva xarxa narrativa de manera que no te'n pots escapar. En aquesta ocasió va del conflicte entre sionistes i palestins. M'embrancharia en una discussió política inacabable si intentava explicar-te la meva posició. Tots tenen raó. Tots són culpables. El més terrible és que veus que tal com són les coses, o en l'estat actual, no hi ha manera de resoldre-ho. L'odi és massa llunyà. S'ha vessat tanta sang que les feri-

des no es tancaran de cap manera. I en Le Carré ho veu així, em penso, però no ha estat ell qui m'ho ha fet veure així, perquè jo ja tenia la meva opinió. En un principi, els jueus eren els bons. Tots admiràvem els qui-buts, la lluita contra la sorra, el regadiu per goteig... Hauria de ser «dego-teig», suposo, oi? I tots compreníem que bé s'havien de defensar de les agressions dels moros –amb el record fresc encara de la seva intervenció al costat de Franco en la nostra guerra, no ens feien cap gràcia, oi?– que entre les dunes disparaven trets contra els supervivents dels camps d'extermini nazi que lluitaven contra un terreny hostil per convertir-lo en fèrtil. De mica en mica, però, vam saber que en el terreny on els anglesos havien situat els jueus –tots havíem llegit *Èxode*, aquell serial que en Paul Newman va fer en cine– abans hi havia una pobra gent que vivia del fruit de les quatre palmeres i dels ramats de cabres. Van venir les guerres i l'annexió de més terreny per part dels jueus, que jo justificava com a cuirassa que els protegiria de l'atac que podia ser decisiu si tot el món àrab es posava d'acord. Però la violència dels palestins per tot el món ha fet que ens adonéssim que ara havien passat a ser víctimes i els jueus botxins. Embolica que fa fort! En tot això, però, jo veig una culpa prou clara per part de tots els països àrabs dels voltants, que van tenir molt d'interès de mantenir els refugiats en autèntics camps de concentració que en qualsevol moment podien proporcionar mà d'obra per a la guerra, barata i ben violenta. Si els reis del petroli haguessin absorbit els palestins, ara no hi hauria conflicte. Si els anglesos haguessin planejat millor l'emplaçament del nou estat d'Israel... Si... Si no fos la cella, l'ull li treia, deia una meva àvia! I tota aquesta anàlisi em sembla tan superficial, que val més que ho deixi per a un altre dia. La qüestió és que se les foten de valent i se les fotran per *in secula seculorum*. I que a Síria, el Líban i tot aquell Pròxim Orient semblarà que es tracti dels boscos catalans per la quantitat i qualitat de fogueres.

Vejam, t'he de parlar de l'afer de Rodoreda. Ho hem comentat a l'Associació d'Escriptors, però no hi hem sabut veure la maniobra que a tu et sembla que hi ha hagut. L'editor de *La plaça del Diamant* i, en definitiva, qui té tots els drets de difusió en qualsevol llengua, és Joan Sales, una persona amb un caràcter difícil, però d'una catalanitat a bastament demostrada abans que tu i jo comencéssim a trepitjar els carrers d'una Barcelona encara sense asfaltar. Els qui l'editen en castellà són la gent d'Edhasa,

en una col·lecció dirigida per la Marta Pessarrodona, una poetessa ben considerable, sòcia de l'AELC, i ben sensible a tota aquesta qüestió. Per altra banda, l'empresa Planeta no té res a veure, sembla, amb l'afer. De tota manera, hem escrit a Joan Sales, que és qui té la paella pel mànec, per tal que obri els ulls i no permeti que la cosa es repeteixi. L'únic dels Lara que conec és el fill, que ara porta el pes de l'editorial. Em sembla una persona intel·ligent i un bon comerciant que sap per on van els trets. La seva col·laboració amb les institucions catalanes del moment és total i el tracte molt cordial amb tothom. És evident que editen en català perquè ara «toca» fer-ho. No crec que ho facin perquè la cosa raja més o menys, no. La mena de negocis que acostumen a remenar no són d'aquestes dimensions més aviat esquifides. Em consta que hi ha gent «dels de sempre» que lamenten que la Capmany o en Folch o la Roig o en Jaume Fuster, posem per cas, editin a can Planeta, però jo et puc assegurar que no dubtaria pas a fer-ho –sempre que fos en català, és clar!, i sense condicions especials– tenint en compte que perquè et publiquin un llibre, una novel·la, sobretot, a Edicions 62, t'has de posar a la cua sabent que et diran que no. Pensa en el cas d'en Folch i Camarasa. Quants anys feia que els «nostres» editors no es recordaven d'ell? Ara, en canvi, hi ha publicat dues novel·les i el seu nom torna a sonar. Tu creus que si en Folch hagués anat a parar a can Castellet hauria aconseguit que li'n publicuessin alguna?

I ara que parlem de llibres, hauria de referir-me al nostre epistolari. Passat l'estiu miraré de veure en Garcia Grau. Però ara, sense rellegir res del que hem escrit, aquestes pàgines em fan por. Em fan por que només puguin interessar-nos a nosaltres dos –ampliant el cercle, podria posar la teva dona, algun dels teus fills, una mica la meva dona i para de comptar: el meu fill estic segur que no passaria de la primera pàgina si és que s'esforçava a obrir el llibre–, ja que tot plegat són problemes molt domèstics. Penso que potser podria tenir més interès d'aquí a deu, quinze o vint anys. Tot el que comentem és massa actual, no ho creus així, tu? Si en un principi el que hi estava més engrescat era jo, ara m'he refredat, ho confesso. Hi ha una altra raó: Laia passa un moment tan dolent que lamentaria afegir dèficit al que ja té acumulat. I no parlo perquè tingui por de perdre el mig milió de peles que em deuen de drets de la sèrie de *La casa sota la sorra*, no, perquè ja m'hi començo a resignar. De tota manera, et prometo que passat l'agost en parlaré amb en Garcia Grau perquè ell hi doni una

ullada. És molt probable que la seva opinió, distanciada, posi les coses al seu lloc. És clar que es llegeixen els llibres de memòries! Però, fixa't, que són els d'en Serrahima, que es refereixen a vint o trenta anys endarrere, o els dietaris d'en Pere Gimferrer, actuals, però amb una mena d'aureòla intel·lectual que ni tu ni jo no som capaços d'adoptar, ni que ens la clavéssim amb xinxetes, com un Crist. Pensa-hi tu, també. Rellegeix-ho tot una mica. Jo també ho faré. Hi ha més dies que llonganisses. A més, què hauríem de fer? Diversos volums, a mesura que anéssim afegint pàgina darrere pàgina, o un de sol que durés dos o tres anys? Hauríem de revisar el que ja hem escrit, o ho publicariem tal com raja? En una ocasió tu em parlaves de rebaixar el to crític devers algunes persones que hi surten amb el nom propi, però jo, avui, disposat a portar-te la contrària en tot, em penso que si peca d'alguna cosa, l'epistolari, és de poca mala bava, de dir les coses massa suaument, potser és el nostre estil, però així no es va enlloc. I si no, mira la premsa i veuràs com es deixen els uns als altres. Tu i jo em penso que quedariem com dos *boy scouts* d'allò més constructius... Pot ser molt bé que la cagui de mig a mig, per això val la pena que hi meditem. Jo tardaré una mica a fer-ho: amb aquest cony de calor, no es poden tenir les idees clares.

Fixa't si en fa, de calor, que ni tan sols no m'atreveixo a anar al Teatre Grec. Aquesta temporada només hi he anat un dia, amb la Rosa. Feien *La indagació*, de Peter Weiss, sobre els judicis dels nazis. Em va saber greu d'estar d'acord amb la crítica –amb la Gabancho, que em molesta tant pel to desmenjat que adopta– i me'n vaig anar abans que s'acabés. Era d'allò més ensopit. Uns anys endarrere ens hauria fet saltar de la cadira, segurament, però avui, aquella mena de recitatiu, sense gairebé moviment, es feia feixuc. Ja m'ho temia i hi vam anar per solidaritat, ja que el dia abans una banda d'últres havia llençat pedres contra els actors i el públic, des de les altures del Teatre Grec. Potser aquesta nit farem un esforç i hi tornarem. Encara no hem decidit on. Es pot triar entre un ballet portuguès al Grec, uns mims francesos a la Casa de la Caritat o bé, a l'Hospital de la Santa Creu –als jardins, naturalment–, una sessió de cinema mut amb *Esposes frívoles*, d'Eric Von Stroheim, amb acompanyament musical del doctor Joan Pineda al piano, un espectacle que em faria molta il·lusió de veure. Ara són les set i no ens hem decidit. Potser encara ens quedarem, per a vergonya nostra, asseguts a casa, amb la mirada perduda en el televisor.

Abans que me n'oblidi, ací tens l'adreça d'en Fèlix Cucurull: és a Arenys de Mar, a la rambla del Bisbe Pol, 40, bis, i el telèfon, per si és alguna cosa urgent i confidencial: 792 01 35.

Em penso que hauria d'haver començat per dir-te com ens va aplanar la mort d'en Xavier Romeu. Jo feia molt de temps que no el tractava gaire. Era una persona d'un humor una mica especial –em refereixo al tarannà, és clar–, que de vegades semblava sorrut però que, amb una mirada una mica entremaliada, desfeia l'equívoc tot seguit. Havia tingut problemes domèstics, amb mosses, em penso. I la seva radicalització i compromís l'havien de marcar en la seva manera de ser. Jo dec ser un conformista de mena –prou que es nota en aquestes cartes, deus pensar, tu, ara!–, però no em voldria posar en la pell d'un d'aquests lluitadors. Conec altra gent que ha entrat també en aquesta dinàmica, en una mena de matrimoni total amb un partit, amb un partit petit, des de l'òptica del qual tots els altres són traïdors, venuts, agents de l'enemic. I això no pot ser. Els resultats de les eleccions demostren com van les coses. La gent no vol soroll. Som conservadors en extrem. El pobre Xavier, ara que semblava que tenia ganes de tornar a escriure, i que se li obrien altres camins a la vida, es va estaveïllar el cap conduint el seu cotxe. Jo no ho sabia, però m'han dit que era una mica foll, al volant. Em va trucar una dibuixant, que el coneixia, i em va fer saber que un estiu va tornar amb ell de la universitat de Prada, i que mai no l'havia passada tan magra dalt un cotxe. Era un gran conductor i se sentia molt segur, però el volant és una eina molt perillosa. A mi em fa molta por. No és estrany, car sóc poruc de mena. Però em fa por conduir jo, no anar de paquet amb un altre. És per allò de la responsabilitat, saps? Si passa alguna cosa, seré víctima però no responsable.

Noi, em crida la Rosa. Menjarem una mica –no gaire– i anirem... Ara ho hem de decidir. Ja t'ho explicaré demà.

L'encapçalament d'aquesta carta ja no val, perquè avui ja és dia 29. Per cert, que la Rosa m'encarrega que et saludi i així ho faig: «Hola, Jordi!». Bé, el cas és que després de menjar lleugerament, ens vam decidir i vam fer cap a la Casa de Caritat. Aquest any hi ha un nou sistema de grades i cadires, més còmodes que l'any passat, i l'espectacle, *L'os*, és un conte africà muntat per Peter Brook, parlat en francès, però amb reiteració constant de paraules de manera que és molt entenedor. L'actuació dels actors, sensa-

cional. Al final de la representació –durava una hora escassa–, i mentre els aplaudien, van començar a fer salts, contorsions i balls que ens van deixar amb un pam de nas, tot sota el ritme trepidant d'una bateria. Va estar bé. No tant com molta gent deia, gent que fàcilment s'enlluerna davant tot el que ve de fora.

Ara resulta que la Rosa s'està empassant *La cerimònia del adió*s, llibre del qual tu has estat lector fa ben poc. La Rosa és un cas ben curiós pel que fa a lectures. Ara que té més temps per llegir, ja que en Maurici no li dóna feina de tan lluny que és, s'ha apassionat per la Simone de Beauvoir i ha llegit d'una tirada gairebé totes les novel·les i els llibres d'assaig. Fa poc que va acabar *Els mandarins* –abans havia llegit *La invitada*– i va voler rellegir –cosa que està fent ara– *La cerimònia del adió*s que ja coneixia. Jo, que figura que sóc el lletraferit de casa, mai no he aprofundit tant en un autor com ara fa ella. Primer va ser la Virginia Woolf, ara la Simone! Està relacionant tot el que explica de memòria personal amb els personatges de ficció que després apareixeran en les novel·les. Si la Rosa volgués, ara està en condicions d'escriure algun comentari sobre l'obra d'aquestes dues autores que ha paït perfectament. El que passa és que no s'atrevirà mai a fer-ho perquè pateix una terrible sensació d'inferioritat que li va donar una escolarització infantil del tot insuficient. Ara, per més que m'esforci a explicar-li-ho, no es vol fer càrrec que l'experiència que ha acumulat, les lectures, i la capacitat d'observació, junt amb una sensibilitat molt particular, la fan del tot apta per a una empresa d'aquesta mena. Ella, sempre, per treure importància als meus comentaris, em diu que què vull que escrigui si no té idea del «complement directe»...! Amb aquesta conya concreta les seves mancances, saps? Però et puc assegurar que els seus comentaris sobre algunes d'aquestes obres són d'allò més interessants i, en moltes ocasions, ben originals. Com si tothom hagués nascut ensenyat!

No et vaig explicar el merder que vam tenir en el jurat del premi Sant Jordi de la Generalitat, en homenatge a J.V. Foix, adreçat a nens, nois i noies. Va resultar que vam facilitar a l'*Avui* algunes de les poesies que havíem de premiar –que havíem escollit en la darrera reunió del jurat–, i que els del diari en van triar una i la van publicar el mateix dia que s'havia de celebrar la festa. Doncs, aquella mateixa tarda, la dona del poeta Miquel Martí i Pol va trucar a casa –jo no hi era– i va parlar amb la Rosa per dir-li que el poeta de Roda, tot i saber-li molt de greu haver d'aixe-

car la llebre, es veia obligat a comunicar que el poema que havia publicat l'*Avui* era seu, amb l'única variació d'un parell de paraules... Aquí sí que es va escagarrinar, la Rosa! No sabia on parava jo ni a qui trucar. Finalment, gràcies a diversos contactes –en Jaume Fuster, em sembla que la va orientar–, va parlar amb la Gemma d'Armengol, excompanya d'en Bru de Sala –membres tots dos del jurat–, i la cosa es va engegar, de manera que, mitja hora abans de l'acte de concessió dels premis al saló de Sant Jordi de Palau, el jurat va poder rectificar l'acta i fer-ne una de nova, en la qual no constava enlloc el nom de la noieta de 17 anys que ens havia engalipat.

La cosa, a través de l'*Avui*, que és l'únic que se'n va ocupar puntualment, va ser tocada amb molta delicadesa. El jurat estava disposat a rebre les garrotades que fossin precises, però no volíem que es fes sensacionalisme a càrrec d'una noieta tan jove. Imagina't com l'haurien pogut tractar alguns mitjans de comunicació, àvids de carnassa! Ara, posteriorment, vaig llegir un article a *El 9 Nou*, de Vic, on tractaven d'indignes la Generalitat i el jurat que havia concedit el premi, amb un atac a això que ha estat designat per certs sectors «la cultura oficial», de la qual, segons sembla, jo formo una part ben important... Bufa! Si l'atac només hagués estat per al jurat, hauria callat, però em va semblar completament injust que involucressin la institució en l'afer, i ja saps que no sóc pujolista. Si no fos que era molt llarga, et transcriuria la carta. Més o menys, li venia a dir que sóc un ciutadà que al llarg de cinquanta anys he viscut situacions, en aquest país, que han estat dignes i indignes, però cap d'elles no pot tenir relació amb el fet que entre dotze mil poemes no sàpigues reconèixer aquell que és d'en Martí i Pol. Com a persona vinculada a les lletres, jo podia triar entre uns textos, però no havia de ser per força un arxiu vivent de tota la poesia del món. L'únic que es podia enfadar era en Martí i Pol, però l'home s'ho va prendre amb una delicadesa total, el seu patiment es relacionava amb el que li podia passar a la mossa si la desemmascaràvem.

Més endavant, hem rebut una carta de la noia. M'ha agradat que donés la cara. Ens ha explicat una història que la Rosa no s'acaba d'empassar, i que jo, naturalment, crec totalment –l'encís de les noietaes de 17 anys, tot i no veure-les, és irresistible, per a mi!–, on ens fa saber que és molt aficionada a copiar els poemes que li agraden més. Fa dos anys que devia copiar el de referència i hi va posar unes inicials, M. P., que són les seves, precisament –es diu Montserrat Puig–, i es va equivocar de carpeta arxivadora

tot col·locant-lo en la dels propis en lloc de la dels copiats. Darrerament, en rellegir-lo de cara a la tria a presentar el premi, li va plaure, no va recordar que no era el seu, i el va enviar junt amb quatre poemes més, tots ells ben bonics. Què opines, tu? A mi la cosa més que res em diverteix i, per una altra banda, m'omple de satisfacció: vam saber detectar un poema important. La resta és irrellevant.

Et volia explicar més coses. No has vist un *Avui*, el del diumenge, 26 de juny? Doncs busca'l, o fes-me saber que no el trobes, perquè el teu amic, aquí de cos present, es va convertir en la vedet de la primera, la tercera i la quarta pàgines. Tot un festival Carbó! Això m'ha portat a la televisió, on vam gravar un programa d'uns deu minuts que es passarà el segon dissabte d'agost. Per cert que el dia 22 d'agost, també, tornaran a projectar, d'una tirada, els quatre capítols de la dissortada sèrie *Borinot* que ja va passar-se fa un parell o tres d'anys. Em penso que ja t'havia parlat de les desgràcies que van acompanyar aquella filmació. Ara, amb un altre *Borinot* al mercat, més àgil i aventurer, em penso que em farà una mica de vergonya de reveure'l.

I prou per avui, que el paper escasseja! Una abraçada i molts records per a tots. Una pregunta tòpica i típica: encara no et volen fer avi? Adéu,

Joaquim Carbó

Estimat Joaquim,

La mort, absurda, de l'amic Romeu em va colpir com un cop de maça. Ja recordaràs que, durant la meva estada entre vosaltres, vaig fer una excursió amb ell a Tarragona i Santes Creus. En Romeu l'havia conegut quan vingué a Buenos Aires amb la companyia de la Núria Espert, quan feia *Yerma*. L'any 80 ens vam veure de nou a Barcelona i, per bé que la correspondència no era massa fluida, no vam perdre més el contacte, i aquest cop, penso que els lligams de la nostra amistat s'havien enfortit encara més. Després de tornar a Buenos Aires, li havia enviat el vocabulari «nafast» de *La taronja mecànica* perquè me'l corregís, quant a l'adaptació fonètica que jo havia fet... En fi, ara m'havia quedat una carta d'ell sense contestar. I l'he contestada ara. La resposta l'he enviada a en Rendé per veure si la podia fer publicar a l'*Avui*. Tanmateix, la publicarem a l'*Aplec* d'OCC, o sigui que, sigui com sigui, ja la llegiràs.

Bé, vosaltres us foteu de calor, i nosaltres ens cardem de fred. Així van les coses en aquest món i mai no estem contents ni satisfets del tot. Com m'hauria agradat de tastar aqueix rosat empordanès de can Xarina, tu!

No, no, jo no crec que, respecte a l'afer de *La plaça del Diamant* hi hagi hagut cap maniobra, eh? Jo ho vaig denunciar com una badada per part del tenidor dels drets de traducció, la qual cal tenir-la en compte per tal que no es torni a produir amb d'altres llibres. Ara, de fil en agulla, vaig barrinar que la cosa podia venir pel cantó de Planeta, per la *liasson* que han establert amb la Sudamericana. Naturalment, veig que estava errat d'osques. Per descomptat que, d'en Sales i la Marta Pessarrodona, no en tinc res a dir, ans al contrari, em mereixen un gran respecte. Penso que, simplement, valdria la pena que, de cara a l'esdevenidor, en els contractes de venda de drets hi figurés la clàusula que obligués a fer constar en l'edició del llibre el títol original i el nom del traductor, tal com ho estableixen els editors nord-americans.

Ara mateix, s'ha produït un cas similar amb la pel·lícula *La plaça del Diamant*, que han presentat en el Festival del Cine Español: la versió ha estat la doblada al castellà, i no pas una versió catalana subtitulada, com hauria calgut que fos. Per tal com al diari *Clarín* (patrocinador del festi-

val) anunciaven: «Doce preestrenos en versiones originales», nosaltres (OCC) vam escriure una lletra a l'esmentat diari aclarint el fet, però no ens l'han publicada. Jo n'he enviat fotocòpia a en Rendé per si el Dr. Scopiús en vol fer algun comentari. És evident que en aquest cas ha estat el Ministeri de Cultura d'Espanya (Dirección General de Cinematografía) qui ha jugat la carta, però això ens ha de fer obrir els ulls per veure que, mentre no maneguem nosaltres mateixos la projecció a l'exterior de la nostra cultura, ens faran sempre la traveta i els nostres valors se'ls faran seus sense cap escrúpol. Nosaltres estem d'allò més orgullosos pensant que Miró, Dalí i Pau Casals (i d'altres) són coneguts universalment com a catalans. Ai, pobrets! La realitat és tota una altra, car sempre apareixen esmentats als diaris com a «españoles».

Em guardaré ben bé prou d'obrir cap mena de judici respecte als escriptors que publiquen en català a Planeta. La qüestió és que escriguin en català i no hagin de fer cap concessió respecte al contingut del llibre, i llestos. El meu comentari apuntava directament a Lara, tot fent la ironia de dir que el dia de demà es presentarà com el salvador de les nostres lletres; naturalment, em referia al pare.

Respecte al nostre epistolari... Doncs, sí, em sembla que tens tota la raó. Potser valdrà més que el deixem per a la posteritat. L'únic que crec és que cal dir-li-ho a en Garcia Grau i agrair-li l'interès que s'ha pres.

Com notaràs, jo no tinc ganes de discutir, malgrat que tu t'hagis entestat a dur-me la contrària. Saps per què? Perquè estic eufòric! Avui, ni que em diguessis cul d'olla, no m'enfadaria. Que m'ho dius? Doncs mira, jo tan tranquil! Veus? He acabat la traducció de *La fira*! Hurra! És tan feixuc el pes que m'he tret de sobre, que tinc la sensació que, si m'ho proposava, sortiria volant cap al cel. De manera, doncs, que tot em va bé. Ara l'acabaré de repassar, entre demà i demà passat, i l'enviaré a can 62, per posar tot seguit fil a l'agulla i encetar *La taronja*, que aquests de l'Enciclopèdia la volen amb pressa. Per cert que he rebut el diccionari que han editat. Penso que és molt útil, oi?

Home! És clar que la Rosa hauria de mirar de confegir algun assaig sobre aquestes autores! Em sembla que fóra molt interessant que ho provés. I que no en faci cas d'això dels «complements directes». Jo mateix tampoc no he sabut mai què redimonis són, i, mira, vaig escrivint... i de

quina manera! *La fira de les vanitats* té més de nou-cents fulls! Fora conya, m'agradaria molt saber què opina del llibre de la Simone!

En aquest merder que m'expliques sobre el premi Sant Jordi de la Generalitat, si no fos que potser no queda bé, diria que n'hi ha per sucar-hi pa. Ara, malgrat que les noietaes de 17 anys també són la meua flaca (quins cràpules que som!), en aquest cas allò que més m'admira és l'enginy que ha demostrat posseir la mossa per sortir del pas. Jo, com la Rosa, no me l'acabo d'empassar, l'explicació que hi dóna. Però haig de convenir amb tu que vau ser molt sagaços en detectar un bon poema entre tants.

Suposo que has rebut les fotocòpies dels articles que han reproduït al *Brusi*, originàriament apareguts a l'*Aplec* d'OCC. Per tal com la temàtica em sembla que entra en la convocatòria del premi de periodisme de Casa Nostra de Suïssa, he enviat els cinc que demanaven a les bases, per veure què passa. Sempre és una forma, si més no, de participar en la commemoració del seu vintè aniversari.

Ja he rebut exemplars d'*Un tramvia anomenat desig*, que ha publicat l'Institut del Teatre. I també m'han arribat els llibres que em vaig fer enviar per correu, aplegats durant el periple del terror, i uns quants que m'ha enviat en Garcia Grau, entre els quals hi ha el dietari de l'Oriol Pi de Cabanyes i el de Feliu Formosa (el quals, per cert, trobo que són tan personals i actuals com el nostre epistolari), i els *Contes llibertaris* de l'Agustí Pons (no són gran cosa). He llegit, darrerament, *Un home* de l'Oriana Fallaci, que m'ha agradat força.

Tornant al que et deia tot passant en les fotocòpies dels articles que et vaig enviar, no hem vist l'*Avui* del 26 de juny, per tal com devia caure en la curta època que vam estar sense rebre'l per problemes administratius. De manera, doncs, que espero que me l'enviïs. No cal que et digui com m'alegra saber que has mostrat el teu pamet per la televisió i que t'hagin reposat el *Borinot*. Vaig veure, això, sí, *El nen de la meua escala* que et va dedicar en Tísner, així com el de la Maria Antònia i el d'en Quim Soler. Em va fer il·lusió retallar-los, car els trobo molt ben fets i simpàtics, aquests esbossos, oi més coneixent els originals.

No sé què deu haver passat amb l'associació de traductors, car el teu amic Urpinell no ha donat senyals de vida. O bé tenen massa socis i ja no en volen cap més o bé es devia perdre la meua lletra, o potser està molt

enfeinat endegant el diari en anglès *Catalonia*, que anunciava en una entrevista a l'*Avui*.

El 16 de setembre farem la conferència «Introducción a la cultura catalana» a la Universidad Nacional de La Plata, com a primer pas per a la creació d'un Centre d'Estudis Catalans a la facultat d'humanitats d'aquella casa d'estudis. En aquests moments estic gestionant una entrevista amb el degà de la facultat de filosofia de la Universidad de Buenos Aires, per tal d'endegar una cosa semblant a això de la Plata o, encara millor, fundar-hi una càtedra de llengua i literatura catalanes. Per al centre de la Plata, ja hem rebut la promesa de col·laboració de l'IPECC. Ara estic esperant la reacció de la Generalitat. Confiem que, en tot això, el diable no hi fiqui la cua.

A les envistes de les eleccions, ens movem en un vaixell que va a la deriva enmig d'una mar agitada per un desfermat temporal. Sembla que el timó s'ha escapat de les mans dels governants *de facto*. L'aspecte més trist de tot això és que, segons sembla, les forces que segurament aferraran el timó, després de les votacions, són les de signe feixistoide. Amb els augments dels articles de primera necessitat (el de la carn arriba al 40% aquest mes), suposem que la inflació pot arribar a nivells altíssims, vorejant el 50% mensual. Apa, queixeu-vos vosaltres! En canvi, els augments de sous són ben bé com una almoina. Mira, ves-me buscant un *puestu* a la Caixa, tu!

Per cert, hi tens bo, amb la gent de La Magrana? Em sembla que tenen una col·lecció en la qual publiquen traduccions, oi? Podrien necessitar algú més? Arribat el cas, a qui hauria d'adreçar-me per oferir-me com a traductor? T'ho dic perquè les perspectives a can 62 i a Proa no les veig massa clares. En Vallverdú em va parlar de traduir algun assaig filosòfic, perquè ja no tenen res més de literatura; i en Carreras, de l'Enciclopèdia, ho ha deixat penjat, de moment... O sigui que, quan acabi *La taronja*, no sé què faré. Aniria bé que els de 62 engegessin una col·lecció d'autors d'aquest segle, oi?

No vull fer-me pesat, però et recordo la meva petició en el sentit de demanar a la colla de l'Ofèlia que cadascú em dediqui un dels seus llibres. En tot cas, si trobes que no queda bé que ho faci pel teu conducte, hauries de donar-me les seves adreces i els escriuria directament. En realitat vaig ser un babau de no haver-hi caigut quan era a Barcelona. Però Déu ens guardi d'un ja està fet, diuen. Penso que no s'ho poden prendre pas

malament, ans al contrari, haurien de sentir-se afalagats pel fet que algú s'interessí per la seva obra. Vaig veure que en Jaume Cabré havia guanyat el Bertrana, oi? Felicita'l de part meva.

Esperant que la calor vagi de baixa i que deixin de calar foc als boscos, m'acomio de vosaltres. Saluda la Rosa, però amb un petó, eh?, i no pas amb un «Hola Rosa!», com fas quan ella et demana que em saludis, i rebeu l'afecte de la Isabel i del vostre

Jordi Arbonès

Barcelona, 26 de setembre de 1983

Estimat amic,

T'envio només quatre ratlles perquè sàpigues que encara sóc viu, però pel que ara llegiràs, podràs veure que més aviat es tracta d'una comunicació mèdica que d'una carta de lletraferit a lletraferit.

El dia 12 d'agost vaig acompanyar la Rosa al metge perquè tenia una regla que no s'acabava mai, que s'havia convertit en una autèntica hemorràgia, i ja no ens van deixar sortir: al cap de dues hores la intervenien gairebé d'urgència, previs electrocardiogrames, anàlisis i radiografies. La cosa va funcionar bé i al cap d'un parell de dies sortíem de la clínica. Ella, però, molt baixa de glòbuls roigs, cosa que vol dir força anèmica. Vaig poder agafar quatre dies de vacances i ens vam instal·lar a Castellterçol, des d'on vam fer alguna escapada a can Xarina a recuperar forces tot menjant fetge, com el jutges, perquè porta molt de ferro.

Dimarts, dia 13 de setembre, la Rosa estava tan tranquil·la a casa, feinejant, però en plena recuperació, quan li va trucar el meu pare des de l'Hospital Clínic per dir-li que hi havia anat a visitar-se perquè la cama esquerra li feia molt de mal i que la hi anaven a tallar d'un moment a l'altre. La sotragada que va rebre la Rosa la va fer trontollar de valent i va córrer a telefonar-me per posar-me en antecedents. Ja em tens a mi a punt d'anar al Clínic, quan em torna a trucar ella dient que el meu pare li havia donat contraordre, que ja no l'operaven al Clínic, sinó que el volien enviar amb una ambulància a Sant Pau –a la vora de casa, ja saps– però que l'home havia decidit primer que passaria per casa per recollir una mica de roba i, de passada, dinaria. Així, va plantar l'ambulància i va venir amb taxi. Amb taxi també vaig córrer jo cap a casa, vaig arregar-lo i sense dinar el vaig portar a Sant Pau, cap a urgències. Com que tenia un volant del Clínic, se'l van quedar i li van començar a fer tot de proves. Això passava a les tres de la tarda. A dos quarts de nou el situaven a la sala de Santa Maria, de l'especialitat de cirurgia vascular. De tallar la cama, però, ningú no en parlava. La qüestió és que vaig passar cinc hores i mitja assegut a la sala d'espera d'urgències, que és el lloc més depriment del món –fora de la sala d'espera del Clínic–, per on va passar de tot, des d'un estranger que no s'aguantava dret i que només sabia ensenyar el passaport, fins a

un pobre home que gemegava, a un altre que havia perdut el coneixement assegut a la terrassa d'un bar tot engolint una taronjada, fins a la reina dels gitanos que tenia mal d'orella, a un *quinqui* que havia arribat amb un ganivet clavat al pit, en companyia de la policia, etc., etc. La cosa és depriment de debò, però està força ben organitzada: de tant en tant et demanen pel micròfon i pots acudir a l'assistent social o a recepció que és on t'informen de l'estat del teu parent i del que li fan en cada moment.

Bé, la qüestió és que el meu pare va anar a parar en una cambra on ja hi havia el senyor Bernardo, un gallec de cinquanta-quatre anys al qual l'endemà li tallaven la cama: al meu pare se li van tornar a posar per corbata. I a mi, és clar. Sort que l'home –el gallec– és animós, perquè en tornar de la sala d'operacions ho va fer amb tot el coneixement: no va permetre que li apliquessin anestèsia total!

Al meu pare el van vigilar tota una setmana, el van cosir d'injeccions, cànules gota a gota, etc., fins que després d'una arteriografia van saber on parava el trombe que l'havia atacat. Tot s'ha de dir: feia temps i temps que sabia que tenia les cames fotudes, sobretot l'esquerra. Així, doncs, el van operar dimarts passat, el dia 20, d'una operació que no sé com es diu, però que va consistir a fer-li un parell de talls a l'engonal, d'uns quinze centímetres cada un, netejar una artèria, eixamplar l'altra, tallar per aquí, posar un injert per allí, cosir i cantar. Avui, al cap d'una setmana, estaria de primera si no fos... Si no fos perquè en veure que no orinava amb regularitat, van explorar-lo –allò del dit al cul– i li van trobar una pròstata d'elefant. I ara estem en aquesta situació: l'han d'operar de la pròstata, però no sabem quan ho faran. Els metges són bons, funcionen, però parlen poc. Tant pot ser que no el deixin sortir o que el treguin perquè es refaci i, després, torna-hi que no ha estat res. En aquesta situació, no t'es-tranyi que no hagi tingut temps per escriure't. Demà m'he de veure amb els de l'Ofèlia. Ja tinc alguns dels llibres. Ja en parlarem més endavant: deixa'm que respiri! No he pogut veure res de res de les festes de la Mercè i tot jo foto un tuf d'hospital que esparvera. Olor a bé i te n'adonaràs!

No sé si la Montserrat Bayà t'ha fet arribar una còpia de la carta que ens va fer arribar en Joan Sales on expressa la seva impotència en l'afer de *La plaça del Diamant*. Com pots veure, som mesells, però no tant, i ens n'hem ocupat. Celebro que hagi acabat la traducció. No he pogut parlar de tu amb la gent de La Magrana, ja ho faré: no pateixis. No dono la teva

carta per contestada. Hi tornaré d'aquí a uns dies, si el comunicat mèdic ho permet.

Records a tots. Una abraçada d'aquest tècnic sanitari per qüestions de pràctica il·legal,

Joaquim Carbó

Barcelona, 4 de novembre de 1983

Estimat amic,

No et pensis que les coses estiguin ja en ordre pel que fa a la qüestió mèdica, no. El meu pare es recupera lentament de l'operació de la cama. Li fa mal, però. I se la sent de nit, diu, com si fos de serradures. Ja ha anat a una visita després d'haver sortit de l'hospital, i les impressions són que no tornarà a caminar mai com abans. Ara fa cent cinquanta o dos-cents metres, i s'ha d'aturar a descansar perquè li fa mal i li pesa com el plom. Les primeres caminades les vam començar a fer plegats, al voltant de l'illa de cases on vivim –ja saps que viu a l'escala del costat, oi?–, i ja ens tens que a la meitat del camí ens aturàvem i ens assèiem en el portal d'alguna casa. Més d'un veí que m'ha saludat en passar m'ha expressat després el seu astorament de veure un xicot alt i fort –permet-me que exageri!– com jo assegut al graó de l'entrada d'una casa, al costat d'un home gran que fa mala cara...

El merder que hem viscut aquests dies ha estat d'ordre burocràtic. Hem creat una mena de contenció entre la Seguretat Social i la Fundació Puigvert. Te n'estalviaré els detalls perquè me'ls reservo per a alguna narració de caire kafkià que hauré d'engiponar un dia d'aquests, però t'ho resumiré en dues paraules: de cara a l'operació de pròstata, que no sabem quan es realitzarà, el meu pare va començar a ser tractat a l'hospital de Sant Pau durant la convalescència a cirurgia vascular. En sortir, va quedar encarrilat mèdicament cap a la Fundació Puigvert, que és el departament d'urologia de Sant Pau, cosa que no van reconèixer a la Seguretat Social, on deien que havíem d'iniciar el tractament a través del metge de capçalera. Els de la Puigvert es van tancar en banda i van dir que ens ajudarien en tot el que fos necessari i que no permetrien que haguéssim de pagar els seus serveis. I de tant que ens van ajudar, vam haver de començar –la Rosa i jo, ella els matins i jo les tardes– una processó per despatxos, passadissos, consultes d'especialistes, finestretes, etc., que ens han fet perdre moltes hores, els nervis i la paciència.

Finalment la cosa s'ha arreglat. I ha estat gràcies a la tenacitat d'un dels caps administratius –una dona molt competent i decidida– de can Puigvert. El fotut del cas és que, mentre la Rosa i jo la ballàvem amunt i

avall, compreníem que totes dues parts tenien raó i la fallada inicial partia d'haver entrat a Sant Pau com a urgències per una malaltia i continuar el mateix circuit per una altra. Bé, la qüestió és que ara el pare és a la llista d'espera per ser operat, que té una visita el dia 29 d'aquest mes, i que mentrestant porta una sonda que li fa la punyeta, tot i que diu que per al que ho ha de fer servir, no té importància...!

Amb tots aquests trasbalsos, la Rosa no acaba de fer net amb tot allò que va passar el mes d'agost, tot i que fa el cor fort i se'n va sortint amb coratge i voluntat. Pots comptar, doncs, que la meua vida normal s'ha ressentit força de tants esdeveniments fora de lloc. Per cert que dilluns, dia 7, he d'anar a Granollers, al jutjat, on hauré d'enfrontar-me amb el jutge per culpa d'un accident de carretera que va passar ja fa més de tres anys, quan un badoc em va envestir pel darrere –en el bon sentit de la paraula– quan estàvem parats a la carretera de la Llagosta. És un altre afer empipador per culpa de la companyia d'aquell andova, que ara s'ha declarat insolvent. Una mè, noi!

Per altra banda, tinc una pila de lectures obligades: el premi de narracions de *Cavall Fort*, dins les festes Pompeu Fabra, de Lleida, amb un centenar de contes; un premi de poesia a Andorra, que es fallarà el dia 10, amb vuit o nou llibres de poemes, i els originals que ja comencen a arribar –n'he llegit cinc– del premi Joaquim Ruyra, de la nit de Santa Llúcia, que enguany se celebrarà a Mataró, i del qual sóc jurat per primera vegada. Penso ser terrible i implacable: és el premi per al qual vaig haver d'escriure sis novel·les abans d'aconseguir-lo fa un parell d'anys.

He escrit quatre ratlles a Carles-Jordi Guardiola –i insistiré de paraula quan el torni a veure– per demanar-li algun original anglès per traduir. I també m'he dirigit a la Montserrat Roig, flamant directora d'una nova col·lecció de la casa Grijalbo, en el mateix sentit. La noia ja m'ha contestat per dir-me que, de moment, la col·lecció aniria a ritme molt lent, que si traduïes també d'altres llengües –cosa que ara et pregunto oficialment, tot i que li he avançat que em pensava que el teu fort era l'anglès–, i que en prenia nota als efectes oportuns. Ja veurem què en sortirà, de tot plegat. Si no em dius res en sentit contrari, faré el mateix en qualsevol iniciativa que s'engegui en ferm. Tu rai, que pots exhibir un «currículum» de primera divisió!

També he participat en alguna de les presentacions que s'han fet del nou llibre de l'Ofèlia, *Negra i consentida*, que s'ha exhaurit en vint dies. Ara ja tenim la segona edició als aparadors, amb una franja de color negre, que fa la mar de goig. Ho vam fer a la llibreria Documenta, de Barcelona, d'una manera força informal, passota. Érem sis o set Ofelis. Després, hem anat a Girona –en Quim Soler i jo–, a Tarragona –en Quim Soler, en Joan Rendé, l'Aritzeta, l'Isidre Grau, i jo no–, i a Lleida –en Jaume Fuster, en Jaume Cabré i l'Isidre Grau, i jo tampoc. Ara sembla que se'n prepara una a Andorra i una altra a Ciutat de Mallorca. Suposo que el proper llibre de l'Ofèlia haurà de ser de viatges... El llibre ha caigut bé, se n'ha parlat força, fins i tot algú n'ha parlat bé, cosa que és capaç de destrossar el més sòlid dels prestigis, i la cosa ha funcionat. Acabem de signar un compromís de traducció al castellà pel llibre anterior, *Lovecraft, Lovecraft!*, amb uns madrilenys que publiquen uns quaderns de por, i amb la mateixa Laia, branca castellana, per la *Negra i consentida*. Tot això ha estat una injecció de pa amb tomàquet per al col·lectiu que, després del fracàs de *La primera vegada* –un fracàs degut a l'autocrítica–, passava unes hores baixes. Ara ens tornarem a reunir i potser em serà possible reunir algun altre text per enviar-te. Hi penso, noi, però et prego que et facis càrrec que, amb tants de trasbalsos, la meua organització va de bòlit.

La darrera setmana he recuperat alguns dels espectacles que no havia pogut veure. Per exemple, *Les cadires*, de Ionesco, que interpretaven en el local del Teatre Lliure els del Teatrí, d'Esparreguera. L'obra, prou coneguda, i vista ja fa una vintena d'anys per l'ADB, em va semblar una mena de *divertimento*, però la interpretació era esplèndida. La Lola Lizaran, que és germana d'una de les vedets del Lliure, estava perfecta. Resulta que és la dona del director de la Caixa a Esparreguera, i que no s'ha dedicat al teatre professionalment perquè té una família al darrere. No sé si recordes *Les cadires*, en tot cas, però t'explicaré que tota l'obra és la recepció que un parell de vells –ell és el porter d'un edifici– ofereixen d'una manera imaginària a les forces vives de la seva població, incloent-hi l'emperador: tota l'estona es produeix l'acumulació de cadires i més cadires per instal·lar-los a tots, amb un començament suau i un final trepidant. Naturalment, els visitants només ocupen un lloc en la ment dels dos protagonistes que van desgranant el rosari d'impotències i frustracions que ha estat la seva vida. Doncs, el dia que hi vam anar, que era diumenge passat, i s'esqueia

que era la darrera representació, en acabar-se l'obra i sortir a saludar els dos actors, van començar a aparèixer, ben caracteritzats, tots els visitants que els vells haurien desitjat tenir a casa aquell dia. Va ser una manera molt original de cloure la temporada de representacions. Després, encara, hi va haver un xampany –o «cava», com diuen que s'ha de dir–, i jo hauria participat en la gresca si no hagués estat que la Rosa, discreta com de costum, em va empènyer cap al carrer per allò que no ens hi havia convidat ningú.

Després he viscut *Glups!*, un musical força divertit a càrrec del grup Dagoll-Dagom, els mateixos de l'*Antaviana* i *La nit de Sant Joan*. És un musical literari, tret de les tires de còmics d'un francès, Lauzier, que ara segueixo a través d'una revista que els publica en castellà. Només hi vam detectar una fallada: un musical, al Paral·lel i ho han aconseguit. El que em temo és que al teatre Victòria atrauran només els espectadors normals de teatre català, no aquells altres habituals del Paral·lel, que es foten de les angoixes existencials i de les crisis posteriors al maig del 68, i que el que volen veure és bona cuixa i millor mamella, dos productes que no s'exhibeixen en l'espectacle de referència.

El que hem vist ha estat, també, un film valencià que només té de castellà el títol: *Que nos quiten lo bailao*. És un altre producte d'en Carles Mira, un home que m'ha divertit en d'altres ocasions i que en aquesta encara potser m'ha fet riure més que mai. En una comarca valenciana tòpica, en plena Edat Mitjana tòpica, assistim als enfrontaments de moros i cristians. És com una falla monumental, amb dones de bandera, eunucs capats a la violenta –un coet lligat en un cordill que penja dels genitals del condemnat–, banys en llet de burra, trompades a granel sense que la sang arribi al riu i escenes eròtiques no gaire convencionals, com una que viuen un frare amb un mercader d'esclaves (aquest darrer, el senyor Joan Monleon, l'ànima dels Pavesos, aquell grup que canta, balla i engresca de valent). La pel·lícula, a més a més de tanta samfaina, té moments aconseguits i fins i tot brillants, amb una música ben entonada.

Estem esperant que en Maurici arribi a casa definitivament la setmana vinent. Va ser aquí a mitjan mes passat, amb el temps just d'anar tres dies a classes i fotre el camp cap a Badajoz altra vegada. Ara és a Huelva, on participa en unes maniobres conjuntes amb l'exèrcit nord-americà. Sembla que no seran tan sonades com era d'esperar perquè els *marines* tenen

molta feina al Líban i al Carib. Redéu, quin món! Per cert que els diaris diuen que en Jordi Pujol, que ara és als Estats Units, ha dit que «comprèn l'actuació d'en Reagan a Granada». Ja m'imagino que això és una jugada periodística de subratllar una frase entre molta lletra gruixuda, però, noi, la dreta és la dreta!

I de casa teva –bé, de la teva segona casa, vull dir–, què m'expliques? Què pot representar el govern del senyor Alfonsín? Aquí, en realitat, no en sabem res. L'opinió més generalitzada a través de la premsa és que ha guanyat una mena d'UCD amb un contingut social més aviat demagògic. És això, o no és això?

I ara, noi, he de plegar. Saluda tota la família de part nostra i tu rep l'abraçada que et devia de fa una pila de dies.

Joaquim Carbó

Bernal, 25 de novembre de 1983

Estimat amic,

Deus pensar que he estat molt desconsiderat en no haver-me interessat per la salut de la Rosa i del teu pare, però vet aquí que també nosaltres hem passat un petit tràngol. Pocs dies després d'haver-te escrit la darrera lletra, internàvem el meu pare amb una proctorrea per tal de determinar-ne l'origen. Examen va i anàlisi ve, arribaren a la conclusió que es tractava d'un càncer al recte sigmoide. Tenint en compte que el meu pare té vuitanta-set anys i sofreix una cardiopatia, a desgrat que el cirurgiaà ens digué que l'únic remei efectiu era el bisturí, vam considerar que més valia cercar algun altre mètode que li estalviés dolor i li permetés de viure fins allà on ho vulgui estirar la natura. Aleshores, un oncòleg aconsellà bomba de cobalt, i, mira, ja li han fet les aplicacions indicades i sembla que li ha anat bé. No ha perdut glòbuls rojos, té bon aspecte i rutlla com si res. No hi ha dubte que són fets d'una altra mena de fusta, aquests vells.

Ara, de tot això, més la tensió dels darrers mesos per l'afany d'acabar *La fira*, vaig tenir una pujada de pressió arterial, i ara fa uns quants dies que tinc com una mena d'inflamació als ulls, potser de tipus al·lèrgic, però per sort, mercès a unes gotes que m'hi poso, sembla que ja m'està passant.

Com pots veure, ja fem com els vells, que n'hi ha prou que l'un esmenti una malaltia, perquè l'altre li expliqui tots els mals de la parentela.

No cal dir que tots desitgem que aquest problema del teu pare es resolgui favorablement, així com també que la Rosa es refaci del tot. Jo em pensava que la Seguretat Social només era una olla aquí, però veig que els buròcrates de la meseta encara ens guanyen.

Bé, ara que ja ens hem explicat totes les malures, passem a d'altres temes.

En efecte, la Montserrat Bayà em va enviar fotocòpia de la lletra d'en Sales, en la qual deia que en l'edició a la qual jo em referia hi figurava el nom de traductor i el títol original. Jo li vaig contestar a través de l'Associació que no era pas així i li adjuntava fotocòpia de la portada i de la pàgina del *copyright* del llibre perquè ho constatéssis palpablement.

Mentrestant, he acabat (fa una setmana) la traducció de *La taronja mecànica*. Els de l'Enciclopèdia em devien carta de fa molt de temps i ara

n'acabo de rebre una, que s'ha creuat amb la traducció, en la qual em proposen de traduir *Washington Square* de Henry James. Aquesta és la novel·la que inspirà la inoblidable pel·lícula *L'hereva* de l'Olivia de Havilland i en Monty Clift, la recordes? Per tal com no la tinc, no n'estic massa segur, però em fa l'efecte que deu tenir unes quatre-centes pàgines, de manera que ja patirem de nou. Recony, aquests escriptors del segle passat es veu que no planyien el paper ni el temps, oi? I quin tip de trempar... plomes, que es devien fer! O ja n'hi havia d'acer? I ja que parlem de traduccions, home, ets formidable! Malgrat estar-la ballant d'aquesta manera, encara has tingut temps i esma d'ocupar-te d'aconseguir-me feina! Això demostra que ets un bon amic, per bé que jo no ho he dubtat mai, però ho dic francament perquè vull que quedi enregistrat en aquests papers que anem confegint de cara a la posteritat, tu. Ja veig que quan em comencin a ploure encàrrecs de traducció, em tornaré més boig que una cabra. Doncs sí, oficialment et confirmo que només em veig amb cor de traduir de l'anglès, i encara gràcies.

La Montserrat Roig és una escriptora que m'hauria agradat conèixer personalment, però em penso que era a Anglaterra quan jo vaig venir la darrera vegada. Justament ara estic esperant de rebre quatre dels seus llibres que vaig demanar a can 62: *Ramona, adéu, Molta roba i poc sabó...*, *El temps de les cireres* i *L'hora violeta*. Per tal com em sembla que n'ha tret algun més, podries posar-la a la llista dels «autografiadors». Ja veig que, a desgrat de tot, també t'ocupes d'aquest encàrrec de torracollons que et vaig fer. Ah, i no t'oblidis de la *Negra*, a veure si encara em quedaré a l'escapça!

Em sembla que ja t'havia dit que havia enviat uns articles al premi Casa Nostra de periodisme de Suïssa, que atorgarien el 16 o el 19 d'octubre. Tot just ahir vaig rebre una lletra en la qual em comuniquen que m'han atorgat el premi, però, per tal com era de 25.000 peles i em diuen que me n'han tocat 7.500, haig de suposar que l'han donat *ex aequo*. Ara els he escrit demanant que m'ho expliquin. Finalment la carta a Xavier Romeu va sortir a *Regió 7*, perquè a ca l'*Avui* van trobar que ja no era actual (!) Noi, es veu que, dels independentistes, com menys se'n parli, millor, així seran oblidats més aviat. Te n'adjunto una fotocòpia i una altra del darrer article que m'han reproduït al *Brusi*. Has rebut els anteriors? Espero els teus comentaris.

Respecte a la situació d'aquest país, quan vaig ser a Barcelona te'n vaig fer cinc cèntims aquell famós dia que vam anar a Castellterçol, amb aquell dinar inoblidable a can Xarina, tot comentant-te els esdeveniments dels darrers set anys, els quals han estat signats per un govern, *de facto*, dictatorial i militarista; per l'extermini i la desaparició dels milers de persones (hom parla de 30.000 desapareguts), la majoria dels quals l'únic mal que havien fet era tenir idees progressistes; per la guerra afrosa i folla de les Malvines; per la destrucció de bona part de la indústria; per la depauperació de les classes més necessitades; per la degradació de l'ensenyament a tots els nivells de l'educació, des del jardí d'infància fins a la universitat; per la creació del que hom anomena la «patria financiera», per la inflació del 500% anual o més; per la implantació de la més estricta censura en la publicació dels llibres, al cinema, teatre, etc., etc.; per haver dut el poble argentí al caire de la desesperació, el dolor i la misèria més espantosos... Com és fàcil d'imaginar, la possibilitat de dir: prou! a aquest estat de coses per mitjà de les eleccions democràtiques encengué, una vegada més, una flama d'esperança, per feble que fos, als cors de tot el poble argentí. Una ombra, però, semblava planar sobre aquest camí de sortida de les catacumbes, i era el possible triomf del «justicialismo» (peronisme), corporativista, feixistitzant, etc., amb el nou imperi del «matonismo» i de la prepotència d'altres temps, en connivència amb certs sectors de l'exèrcit. Això féu que, a l'hora de votar, es produís una marcada polarització de la massa electora, entre el peronisme i el radicalisme, liderat per Raúl Alfonsín, en detriment de tota la terregada de partits petits de centre, d'esquerres i de dretes. Es tractava de dir «No» al peronisme dominat pels dirigents sindicals de la més baixa estofa, que s'han perpetuat a la cúpula degut a la conducció verticalista i no democràtica dins els sindicats. Davant tot això, els radicals van alçar la bandera de l'honestedat, de la defensa de les llibertats democràtiques, dels drets humans, de la dignificació de l'obrer, de l'eliminació urgent de la fam, etc., i per a sorpresa dels peronistes, resulta que van guanyar. És probable que la campanya fos una mica demagògica a l'hora de guanyar vots? El problema rau en el fet que la massa de votants que ha aconseguit Alfonsín com a president és molt heterogènia, car va de les senyores «gordas» del «barrio norte» (com si diguéssim de la Diagonal) fins a certs sectors obrers. Fins i tot molts peronistes el votaren. Imagina't quina feinada per aconseguir tothom!

Però, tanmateix, cal creure que és la millor cosa que podia passar. I no crec pas que el partit radical es pugui comparar amb la UCD.

Amb tot aquest merder polític, ens ha quedat empantanegat el projecte de creació del Centre d'Estudis Catalans a la universitat de la Plata, però segons com vagin les coses, potser encara hi sortirem guanyant, car podria ser que se'ns brindin més possibilitats a la de Buenos Aires, si hi nomenen rector una persona coneguda de la professora Oriola, com sembla que es pot produir.

Estic veient el panorama que comença de perfilar-se arran de les futures eleccions a casa nostra, i m'agafa por de pensar com aniran les coses si arriba a guanyar el PSC, sobre la base de les manifestacions que fa el senyor Obiols per tal de conquistar-se els immigrants, quan demana que les emissores de ràdio i televisió catalanes incorporin espais en castellà, car això pressuposa la tàcita acceptació del bilingüisme i, amb aquest criteri, no els costarà pas gaire aconseguir que també els diaris o revistes escrits únicament en català incloguin pàgines en castellà. Per aquest camí em sembla molt dubtós que es pugui aconseguir la normalització lingüística. Ara: tu creus que, si es crea un front de partits nacionalistes d'esquerres, arribarà a constituir una alternativa per neutralitzar el PSC?

En aquests moments no tinc gairebé material de lectura. Estic rellegint la traducció de l'*Ulisses* –amb deteniment–, i com més va més admirable la trobo. Quant a cinema, darrerament hem vist la *Lola* de Fassbinder, que és una joia. I una altra pel·lícula que també m'ha fet el pes es *Insólito destino* (no vaig parar ment en el títol original), una cinta italiana, una mica solfa, simbolitzada per una dona de la burgesia i un comunista quasi analfabet, que van a parar a una illa deserta. Formidable!

El 15 del mes entrant, atorguen els premis nacionals de teatre. Estigues atent, perquè tinc presentada la traducció de *Del pont estant* d'Arthur Miller al Sagarra. Com que són 500.000 de l'ala, si me'l donaven encara fóra capaç de venir personalment a cobrar-lo. Fes força, tu!

I plego, perquè aquesta carta he hagut d'escriure-la en un parell d'etapes i no vull que s'endarrereixi més. Repeteixo, espero que el teu pare surti ben aviat d'aquest escull. Un petó per a la Rosa i tu rep una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 27 de desembre de 1983

Estimat amic,

Tenia el paper posat a la màquina per escriure't les quatre ratlles de reglament, quan m'ha trucat la portera per fer-me saber que havia arribat una carta de l'Argentina. Jo que em calço les sabates, baixo l'escala i recullo el tradicional sobre a l'americana, amb les ratlletes blaves, indicatiu que es tracta d'un paper de l'amic Arbonès. En aquesta ocasió, però, és un paperet, el pretext de fer-me arribar el teu article «Colonitzats, tanmateix», que has publicat a *Regió 7*.

El més curiós del cas és que avui ja havia tingut l'oportunitat de tenir-me-les amb tu, car he fet un dia de vacances que em quedava pendent i l'he aprofitat per anar a correus, recollir un paquet que el carter no em va voler pujar a casa i enviar-te, per fi, la primera tramesa de llibres ofèlics. Et seré franc, el problema més greu que tinc a l'hora de complir amb els teus encàrrecs és el més senzill: fer el paquet i portar-lo a correus. Aquí les estafetes obren els matins i m'és difícil d'anar-hi. A part que mai no sé com s'ha de fer un paquet amb llibres, si l'he de deixar obert, si l'he de tancar, els segells que hi he de posar... I tot per culpa de la gent de l'estanc de sota casa, que no volen mai complicar-se la vida i quan els proposo una tramesa m'envien a l'estafeta, que és com aquell qui diu a la punyeta. Bé, el cas és que avui he aprofitat unes capsetes de cartró amb què la Caixa ens fa arribar «Les Millors Obres de la Literatura Universal» (MOLU) —empresa per la qual has treballat, i molt—, i veurem què en surt. T'he enviat, de moment, *Fugida en gris*, de l'Isidre Grau, i *Negra i consentida*, del col·lectiu. Més endavant, si la cosa funciona, rebràs noves mostres de la nostra producció.

Llegeixo el teu article amb molt de gust i m'hi diverteixo. Jo, ara, en aquests moments, em sento completament incapaç d'escriure'n en el mateix to, cosa que fa uns anys sí que hauria fet. I comprenc perfectament que tu creguis que ho has de fer, i que t'indignis, i que et basquegis. Però, ara, aquí, entre nosaltres, hi ha tanta feina a fer, que gairebé és un luxe dedicar-se a aquestes converses. Tinc tants exemples concrets que d'indelicadeses se'n cometen per totes dues bandes, que he procurat no capficar-m'hi, fer la meua i procurar construir. Mira, de vegades, a la feina, et treballes un individu que ha vingut de fora i que no ho veu gaire clar,

tot això del català, ja que per a ell és una cosa nova, gairebé exòtica, però que es mostra receptiu: s'ha casat amb una noia d'aquí, té un fill que parla totes dues llengües, el portarà a una escola catalana, se subscriu a *Cavall Fort*, etc. I, llavors, ens passa pel costat un catalanet d'aquests que pel sol fet d'haver nascut aquí ja es creu superior a tothom, i t'etziba: «No val la pena que perdis el temps amb aquest xarnego!», i les coses s'endureixen i es tornen altre cop difícils. Hi ha, en tot, una qüestió d'estratègia, justícia a part. Però ja sabem que la justícia depèn de qui l'aplica. Mira, el dia de Nadal en Maurici i jo vam sortir a fer un tomb per Barcelona. Vam pujar fins al Parc del Guinardó, i d'allí, cap al Carmel i al Parc Güell. Va ser una caminada que Déu n'hi do. Doncs bé, per aquell barri del Carmel no se sent ni una ànima que parli en català, no en senten la necessitat... Com es pot arreglar, això? El més greu és això, que no en senten la necessitat. I que són molts. I nosaltres també som molts. I si volem que ells renunciïn a algunes coses nosaltres també hem d'estar disposats a col·laborar. I ho hem de fer amb delicadesa i amb prudència. És un tema molt difícil, que ens faria vessar molta saliva i que segurament no ens posaria d'acord perquè jo tampoc no conec la solució, si és que en té. Però sé quina tenen alguns amics meus dels temps difícils: la força. I jo sé que les imposicions amb una força aparent no serveixen de res. El dia que la guàrdia civil i la policia nacional i els funcionaris diguessin, en ser preguntats, «Què diu? Parli en cristià!», en lloc de la resposta habitual quan te'ls adreces en català, les coses canviarien. Però a mi em semblaria molt trist, això. Jo, ja t'ho dic, no sé si hi ha una solució, però el que sí que sé és que si hi és, és lenta, llarga, angoixosa, sacrificada. I en tot això sé que faig costat a les tesis dels socialistes. I sé que a tu els socialistes no t'agraden. M'ho dius en parlar-me de l'Obiols... Però en aquest cas cal dir ben fort que la dreta ho ha sabut manipular la mar de bé. L'altre dia, per la televisió en català, l'Obiols es reia de tot el quel·li atribueixen, que no és altra cosa que el mateix que han dit des del partit que domina el Parlament –amb l'ajut d'Alianza Popular, tot s'ha de dir. Però si ho diu en Roca, va bé. Si ho diu l'Obiols, ja no. I el que deien tant els uns com els altres és que a la televisió catalana no s'hauran de doblar les pel·lícules castellanes ni els textos o comentaris d'entrevistats espanyols. I a mi em sembla lògic perquè, si no ho fem així, en lloc d'atreure a les emissions en català el cinquanta per cent de la població que no se'n sent, els allunyarem i encara se'n sentiran menys.

El que em sembla més lamentable de tot és la dimissió dels catalans. A mi, tot això que a Madrid no ens estimen no em preocupa gens, perquè sé que tampoc no els estimem nosaltres. I sé que no ens donaran res. És el seu deure polític. Tot el que aconseguim ha de ser el resultat d'una estratègia per part dels polítics d'aquí a l'hora de fer complir els pactes i els estatuts i les constitucions. L'altre dia en Tarradellas ho deia, i era fins i tot curiós i divertit: «Si jo fos a Madrid, tampoc no regalaria res a Catalunya». I em sembla natural perquè m'adono cada dia més que la major part de senyors i senyores que vivim aquí volem que se'ns regalin les coses perquè som més bufons, més eixerits i, sobretot, més treballadors... Només fotem el crit al cel quan no ens deixen fer una cosa, però quan podem fer-la hi renunciem de totes totes. No es compren les revistes, no es compra el diari, no es va al teatre, no es va al cinema, no s'escolta la ràdio... L'altre dia la Rosa i jo vam agafar una enrabiada. Vam anar a veure *Vapors*, una obra anglesa que es desenvolupa en uns banys públics i en el curs de la qual quatre de les sis actrius es despullen en pilota viva. Doncs, bé, és una obra d'èxit, noi! Si tot el que expliquen i diuen passés, posem per cas, en un safareig públic, la cosa tindria teatralment el mateix interès, però no hi aniria ningú. Feia quinze dies justos que en el mateix teatre havíem vist les *Històries del zoo*, una obra d'Edward Albee, prou més interessant que *Vapors*, i érem dotze persones en tot el teatre. Això és un greu tort que la nostra societat fa a aquelles quatre noies, actrius excel·lents, per altra part, que només tenen el recurs de despullar-se si volen que algú vagi a veure-les treballar. Tot això em fa ganes de dir «Merda!», que era el que volia dir Joan Miró abans de morir i que sembla que no ho ha pogut dir perquè ha mort plàcidament, de vell, sense adonar-se'n. Sort que en Joan Brossa deia en un diari que ja ho havia dit ell, en nom del gran artista que ens acaba de deixar.

Mira, tornant al nostre afer, jo sé el que voldria, que és viure en un país lliure, independent, català per tots quatre costats. Però una cosa és el que jo voldria i l'altra és el que m'he trobat. I cada dia em costa més de jutjar els altres, perquè com més participo i col·laboro en els nostres mecanismes administratius, més m'adono que estem pastats del mateix fang. Llavors, em queda una solució, que cadascú faci el que cregui que ha de fer i jo em dedicaré a treballar en el que em sembla que és més útil per a la meva societat. No penso escriure ni una ratlla en castellà, però tam-

poc no m'esquincaré les vestidures si hi ha companys que ho fan. Sé que tot té un preu. I el meu és el sou de l'oficina on treballo, que em permet viure com una persona i dedicar la resta del meu temps als llibres per a vailets, a ser jurat de premis que només et porten maldecaps, a engiponar algun conte per a l'Ofèlia Dracs, una feina tanmateix inútil, segons els crítics, perquè no som altra cosa que la mostra de la mediocritat en què ens movem. Ja n'hem parlat en alguna altra ocasió: l'únic que funciona, aquí, és la crítica.

Cavall Fort ha arribat a l'estiu passat al número cinc-cents i, amb motiu d'aquesta xifra, va convocar una mena de taula rodona crítica –amb mestres, llibreters, bibliotecaris, pedagogs...– per tal que jutgessin la marxa de la revista. Bé, ens van agrair l'oportunitat que els oferíem i van dir que era un gest insòlit, però ens van clavar una bon estripada. El curiós del cas és que ens la van clavar des de l'òptica d'alguns que representaven revistes deficitàries o ja desaparegudes, mentre que el nostre *Cavall Fort* manté una trajectòria ascendent i no ha de demanar diners a ningú. Una de les persones que va ser més dura és la Núria Ventura, bona amiga meva, la qual es va manifestar particularment contra els comentaris que es fan de llibres, comentaris que no sé si saps que corren càrrec meu... Després, i per no fer un espectacle, li vaig demanar per carta que m'expliqués com s'havia d'exercir la crítica de llibres, cosa a la qual encara no m'ha sabut donar resposta.

Ara sé perfectament per on van els trets: els meus comentaris no valen perquè només parlo dels llibres que m'agraden i, llavors, en parlo bé. El que es tracta, si et vols fer famós, és perdonar la vida als altres, la qual cosa et situa immediatament pel damunt de la mediocritat que esparvera tanta gent.

Ara m'adono que després de tanta estona de picar a màquina no he estat capaç de preguntar-te per la salut del teu pare i per la teva, en particular. El que m'expliques del teu pare em fa pensar que us deixarà qualsevol dia, és clar, que de vell no es passa. Com el cas d'en Miró. De tota manera, ha de ser formidable arribar a edats tan avançades amb perfecte coneixement i lucidesa. El que és realment trist és estar discapacitat de qualsevol forma, especialment de caràcter mental. Quan se'n vagi, el teu pare, vull dir, ho sentireu, com és natural, però no hi pot haver desesperació. Què més voldríem, per a nosaltres! L'altre dia en parlàvem amb la

Rosa. Som molt més joves –o no tan vells, nosaltres–, però hem viscut una vida ben normal, amb situacions bones i dolentes. Ara, en passar la cinquantena, hem d'estar disposats, sense dramatismes, a qualsevol cosa quan hi ha tantes i tantes parelles que no hi poden arribar. És el cas que a la nostra escala hi ha una noieta que s'està morint de càncer i encara no ha arribat a la trentena, porta tres anys de matrimoni i tenia una vida brillant al davant. Et quedes molt fotut en casos com aquest!

Parlem de premis, i en primer lloc cal que et felicitis per la part que t'ha tocat del Casa Nostra de periodisme. No ho he llegit enlloc, de manera que no puc dir-te amb qui l'has compartit. Per altra banda, veig que tampoc no t'ha tocat aquest any el de traducció de textos teatrals. No hi pateixis! Si aconsegueixes que et publiquin la traducció, i que te la paguin, ja pots estar content. Pel meu cantó, enguany he debutat com a jurat dels premis de Santa Llúcia. Junt amb l'Emili Teixidor, en Josep Albanell i l'Anna M. Roig –en Víctor Mora també en formava part però era a França i va delegar el vot–, he format part del premi Ruyra de novel·les per a nois i noies o adolescents. I, com és natural, he tingut problemes. Hi havia un llibre de la Teresa Pàmies, *Carta al fill recluta*, que era un recull de cartes que escriu una mare –era pràcticament autobiogràfic, el text– a un fill que fa el soldat el 23 de febrer de 1981, amb l'angoixa, a més, de tenir el marit tancat al Congrés, a Madrid, i no sap res de l'un ni de l'altre. El llibre era interessant, però a tots els del jurat ens va semblar que ho era més per a les mares que no pas per als fills, ja que la veu del noi no es deixava sentir en cap moment. Com que, a part, hi havia cinc novel·les d'aventures prou interessants, vam arribar a un acord: separar el llibre de la Pàmies de les votacions tot recomanant-ne la publicació a l'editorial en una altra col·lecció, i votar el premi entre aquells cinc llibres. Algú, en els diaris, va parlar de desqualificació, cosa que sona molt malament i que a la Teresa li va fer mal, cosa que la va portar a escriure un article en el vell *Brusi* dient que el jurat havia demostrat certa pusillanimitat en no considerar apte per als vaillets un llibre que discutia sobre el servei militar, i que ja seria hora que reviséssim els nostres conceptes sobre llibres per a nois i noies, que haurien d'estar oberts a tota mena de temes, àdhuc els tradicionalment considerats tabú. Bé, però el cas era a l'inrevés: el jurat, per estimació i delicadesa amb la Teresa, no va voler barrejar el seu llibre amb altres literàriament inferiors però que a l'hora de les votacions li haurien passat

al davant. I tot això ho he hagut d'explicar a la Pàmies, perquè no vull que es pensi que amago el cap sota l'ala. No sé si ella se'n deu haver fet càrrec. Tampoc no me'n vaig fer jo, fa quatre anys, quan van declarar el mateix premi desert i jo hi havia presentat *La màgia del temps*, que em sembla que és un dels llibres més imaginatius i útils que he escrit.

Com pots veure, em moc com de costum en el dubte, la vacil·lació. No sé què s'ha de fer ni què s'ha de dir en moltes ocasions. Canvio de parer sovint i és que faig molt de cas a les raons dels altres. I amb això tornàrem a la discussió inicial que sostinc amb molta gent a la feina –o amb el meu pare mateix–, quan em diuen que no ha canviat res del temps de la dictadura i jo no tinc més remei que recordar-los moltes coses que, sembla mentida, han oblidat.

Anem a una altra qüestió. Em parles del llibre del Jordi Arbonès gironí... És curiós però el vaig comprar fa pocs dies, abans que tu me'n parlessis ara, en la teva nota. El tinc a la tauleta de nit, acabat d'encetar. Són narracions curioses, em sembla, bastant divertides. Però el que em va sorprendre d'entrada va ser, naturalment, el nom de l'autor. I això de «Nif» imagino que és una mena de mot que el noi arrossega entre la progressia de Girona. Ja te l'enviaré així que pugui. Compta-hi!

Estic content del que m'expliques sobre el partit que ha guanyat les eleccions a l'Argentina. Però imagino les dificultats de tot ordre que tindrà per arreglar, o intentar-ho, només, el desgavell intern i extern que arrossegueu. No voldria cridar el mal temps, però estic segur que ho passareu malament. És clar que pitjor del que funcionava, ja és difícil, oi?

Ahir a la tarda, dia de Sant Esteve, vam fer vida de família. Ja saps que el pare viu sol i no pot fer excursions ni anar a Castellterçol, on fa fred de debò. Així que, en havent dinat, em vaig asseure a la televisió per veure el programa català. Em refereixo a la televisió estatal, regida pels socialistes. I ens van fer, en primer lloc, *Antaviana*, d'en Pere Calders i, a continuació, el darrer capítol de *La plaça del Diamant*. Després, un programa esportiu. És curiós, però ningú no ho comenta, això. I tothom espera que entri en funcionament el canal de la TV3, on se'ns amenaça, és clar que en català, amb la sèrie americana *Dallas*. Això sembla que ha portat a algun comentari irònic dels dirigents de la televisió estatal en l'aspecte de sorprendre's que els catalans, quan comencem a disposar d'una televisió pròpia, no fem cap esforç per anar a parar a les arrels, a fer saber d'on venim i on

volem anar. És clar, sembla que el poble vol *Dallas* i se'n fot de la Colometa, però és més aviat trist, oi?

I prou per ara, noi, que la Rosa em crida per anar a sopar. Plego i ja hi tornarem un altre dia.

Una abraçada per a tots i salut, molta salut!

Joaquim Carbó

Bernal, 17 de gener de 1984

Estimat amic,

En primer lloc, per tal com veig que realment et causa molts maldecaps això d'enviar-me els llibres, et diré que *Fugida en gris* i *Negra i consentida* els he rebut fins i tot primer que la teva carta del 27 de desembre. Parlem de la *Negra*, que serviré com un tresor, sobretot per les simpàtiques dedicatòries dels Ofelis (lamento que no hi sigui la teva), les quals el tornen encara més valuós. En llegir els contes he comprès un comentari que feia la Mercè Ibarz a l'*Avui*, amb motiu de la presentació del llibre, en el sentit que la crítica Dolors Oller, per tal com no li havíeu deixat dir res, va aprofitar l'avinentesa per fer «xerrameca amb la Patrícia Gabancho, la “tanguista” –deia– de *Lovecraft*, *Lovecraft*.» Vet aquí que jo no recordava que en aquest recull hi sortís cap tanguista, però ara veig que la noia s'equivocava i volia dir que era la tanguista de la *Negra*. A mi m'ha semblat que en alguns dels contes la Patrícia, la Pat, la Trícia, en un mot, la «tanguista», hi queda força mal parada, i si realment la Gabancho és el model vivent del personatge, vols dir que no n'heu fet un gra massa? És clar que, si la vau tenir a la presentació, deu voler dir que no s'ho va prendre pas malament. És així? Els contes mantenen un nivell força uniforme i m'hi he divertit molt. No m'estranya que sigui un *best-seller*.

Recoi, quina garrotada que em claves per l'article! Com que només em parles de «Colonitzats, tanmateix», no sé si has rebut els anteriors apareguts al *Brusi*. En primer lloc, vull que sàpigues que aquests papers jo els faig per a l'*Aplec* de l'Obra Cultural Catalana, però uns xicots que vaig conèixer quan vaig venir són els qui s'encarreguen de fer-los reproduir a la premsa de casa nostra. Probablement tens raó quant a la inutilitat d'aquests escrits (tot i que el director d'*El Clau* de Brussel·les, en Colomer, em deia que són, amb els d'en Pedrolo, «els més conseqüents i fidels de la terra»), però, què hi vols fer?, jo els escric una mica com a acte de servei i una mica per descarregar la mala llet que em causen les coses que passen

a Catalunya, i sobretot perquè no em resigno i no vull deixar de lluitar, de l'única manera que ho puc fer des de la distància, per la utopia.

Suposes, per les meves paraules, que no m'agraden els socialistes. Parlem-ne. De quins socialistes em parles? Si ens limitéssim estrictament al sentit polític del mot, et diria que no m'agrada el socialisme «rosa» que hom practica a la Península. Si ens referim als socialistes de Catalunya, haig de confessar que tampoc no em convencen, per la manera d'encarar el problema català, sense que això vulgui dir, ni de lluny, que m'inclino pels de CiU. De les coses que diu el senyor Obiols jo només conec les que reproduceix la premsa i sobre aquestes em baso per jutjar-lo. Per tal com en els dos darrers articles m'he ocupat d'aquest tema, te n'envio fotocòpia i així podràs veure cap a on engego els trets.

És clar que jo tampoc no sé com caldria fer-ho, això d'integrar els castellanoparlants, però estic segur i convençut que mentre de les esferes oficials no s'imposi l'ús generalitzat del català a tots els nivells, de manera que la població immigrada tingui la necessitat d'aprendre'l, el català, tal com s'esdevé a qualsevol país d'immigració, els qui portarem les de perdre serem els catalans, car arribarà un moment (potser no massa llunyà) en què la llengua catalana serà una curiositat arqueològica, però no serà viva al carrer. I quan arribi aquest moment, els catalans que visquin aleshores seran espanyols de parla castellana, per molt que s'entestin a dir-se catalans. Per bé que la Isabel i la seva germana petita són nascudes a Granollers, els pares eren de Burgos, i els altres germans també hi van néixer, però quan vingueren a Catalunya, a l'escola i al carrer enraonaven català, i és encara el dia que entre ells es comuniquen en català. Ara, però, és a l'inrevés: els fills dels catalans potser el parlen a casa, però al carrer una gran majoria s'expressa en castellà, fins i tot entre catalans. Això ho vaig comprovar personalment quan vaig ser aquí.

Molt bé, prou d'aquest color. El pare, noi, rutlla com si res no hagués passat. S'enfila per l'escala per tal de podar els arbres i tallar els raïms de la parra, etc. Per la meua banda, em sembla que he superat la crisi. I el teu, de pare, què fa? I la Rosa, com va?

Ah, abans que me n'oblidi m'has de dir quant et dec, o més ben dit, quant dec a l'AELC per la quota d'enguany i t'ho faré arribar per la meua tieta. Què en saps de l'associació de traductors? Encara és l'hora que m'hagi de contestar com haig de fer per associar-m'hi.

Aquests dies, per aquí fot una calda de mil dimonis i només tenim esma per esperar que arribi final de mes, car aleshores ens n'anirem amb la Isabel a passar quinze dies a la costa atlàntica, a San Bernardo, tots dos solets per mirar si podem reeditar la lluna de mel, perquè també jo crec que després de tombar la cinquantena, ja comencem a viure de propina, de manera, doncs, que abans que no s'ho mengin els cucs, que s'ho mengi la cuca, com es diu vulgarment.

En Xavier sortirà llicenciat a primers de març, però ara va tenir uns dies de permís i se'n va anar a Miramar (a tocar de Mar del Plata) amb uns amics, a fer-hi de les seves. La Glòria i el seu marit passaren quinze dies a San Bernardo, i ara, carregats amb la motxilla i la tenda, deuen estar volant pel nord, per Salta i Jujuy, amb uns amics també.

A mesura que em vagis enviant els llibres autografiats de la colla, no deixis de posar-hi l'adreça de cadascun, perquè pugui donar-los les gràcies. Envia'm, si us plau, la de l'Isidre Grau, la novella del qual acabo d'encetar.

Així que tenim un altre Jordi Arbonès lletraferit? Potser el «Nif» el posa perquè no el confonguin amb mi.

Has parlat amb en Garcia Grau ni que sigui per dir-li que pensem guardar aquesta correspondència per a la posteritat?

Res més, adéu, me'n vaig de vacances! Ja us ho fareu! Una abraçadota,

Jordi Arbonès

Barcelona, 13 de març de 1984

Estimat amic,

Celebro que hagi començat a rebre ofèlics. A hores d'ara potser ja tens la segona tramesa que inclou el llibre del gironí Jordi Arbonès. Ja em diràs què et sembla. A mi no m'ha acabat de fer el pes: al costat d'algunes troballes, hi he trobat una pila d'ingenuïtats molts grans. Em fa l'efecte que escriu només per al «seu» públic, o sigui, per al grup d'amics que el coneixen.

El que celebro, també, és que hagi fet unes vacances a ple sol. Ara, ja de tornada, et deus haver incorporat a la feina amb tot el sentiment del món, però amb la moral elevada pel contacte amb l'aigua i el sol. Que en són, de bandarres, els rics, que es poden permetre totes aquestes delicadeses tot l'any! Allà on treballa es parla molt, ara, de jubilació anticipada. A mi, per reglament, em toca als seixanta anys, si m'hi vull acollir, amb una reducció de sou poc important, i als seixanta-cinc gairebé amb la totalitat del sou. Si les coses segueixen com fins ara, no hi ha dubte que m'hi agafaria de seguida. És més, hi ha el precedent d'unes companyes que treballaven en una clínica que s'ha tancat i a les quals els han ofert de plegar als cinquanta-cinc amb una reducció del vint per cent. T'asseguro que jo m'hi faria fort si m'ho oferissin! Els llibres, ara, em cobririen aquest vint per cent que em faltaria, però ni que no fos així, em penso que valdria la pena d'estrenyer-se el cinturó per alliberar-me del jou que fa trenta-cinc anys que dura. I que consti que és un jou perfectament suportable, ja que la feina, si bé augmenta cada dia i ens controlen més que mai i ens subjecten a racionalitzacions i harmonitzacions, dura només sis hores i mitja diàries i després em permet tota mena de llibertats. El que et fot, però, és llevar-te a negra nit, a tres quarts de set, fer la travessa de la ciutat i dedicar-te una pila d'hores a uns treballs que pot fer qualsevol i, en canvi, deixar de fer una sèrie de coses que em satisfarien molt més i que serien de certa utilitat social. Què hi farem! En cada ocasió que insinuo la possibilitat de fer una excedència, un permís, una reducció de jornada –coses en les quals sóc el primer de no creure-hi–, la Rosa em diu que se n'anirà a fregar per tal que, si més no, disposem d'un sou fix al mes... Per altra banda, en Maurici, que ha tornat del servei força desorientat, no ingressa

ni una pela en la collectivitat familiar, ja que continua amb els seus estudis que l'ocupen tot el dia i més que n'hi hagués. Realment, hem pogut comprovar una vegada més que l'any i escaig que dediquem a servir l'exèrcit no ens serveix per a res personalment. Ha perdut força confiança en ell mateix, la traça que tenia de dibuixar –o fer ratlles, que és el que realment feia sempre– i el ritme d'estudi. Confio que ho anirà recuperant, però per ara no se'n surt com abans. L'únic que ha tret de positiu ha estat el títol de xofer de primera especial, gràcies al qual podria fer de taxista, camioner o alguna cosa d'aquestes. Confiem que no hi hagi d'anar a parar!

Avui hem sentit per ràdio que la jerarquia eclesiàstica argentina, que tan silenciosa i discreta es va mantenir davant les desaparicions i arbitrietats criminals de les juntes militars, està fotent el crit al cel davant la possibilitat que es permeti el cinema pornogràfic... N'hi ha per a llogar-hi cadires! Això de la moral de cadascú és una història que faria petar de riure si no fos tan grotesca.

Ah! A hores d'ara suposo que el teu fill ja serà amb vosaltres amb la llicència, també. Ja que no ho podem celebrar plegats, brindem per separat tot esperant que no hi hagin de tornar mai més. Salut!

Lamento haver oblidat la meva firma en el llibre de l'Ofèlia negra! Recordo perfectament que mentre recollia les signatures dels altres, tot sopant a l'Ateneu, vaig pensar: encara seràs capaç de no firmar-lo tu, aquest llibre! I noi, ha estat així. I això ja no hi ha qui ho reperi, perquè no m'atreveixo a demanar-te que me'l tornis a enviar i repetir l'operació altra vegada. Seria una «passada», com diuen ara els progres d'aquí.

Finalment he pogut parlar amb en Garcia Grau. Va ser una conversa curta, per telèfon, però molt cordial. Vam quedar que un dia li faré una tria d'un parell o tres de cartes teves i, també, de meves, perquè pugui veure el to i si realment creu convenient que es publiquin. Jo li vaig exposar els meus dubtes i ell ho va trobar enraonat. Deixa'm que te'ls exposi altra vegada. Per un cantó, si més no per part meva, crec que el contingut de les cartes és poc impúdic. Un llibre d'aquesta mena hauria de ser més obert, crec que només podria tenir interès si hi hagués un buidat total, un despullament absolut a tots nivells, personal, polític, lletraferit, d'opinió sobre els altres, etc., una cosa que no em sedueix pas, per ara. Per altra banda, un llibre d'aquests que no aixeca escàndol, no serveix. I jo ara no tinc gens de ganes de moure'n, d'escàndol. La meva opinió, avui, és que

hauríem de posar certa distància de temps entre la redacció i la publicació de les cartes. Llavors, d'aquí a deu anys, si som vius, o millor, encara, quan un de nosaltres dos l'hagi palmada –això em sona a poc genuí, oi?–, o sigui, que hagi estirat la pota, l'altre les hauria de publicar amb comentaris que aclarissin el moment que vivíem. Potser val més que no em facis cas, ja que tot això ha estat visceral, ho he pensat de sobte i sobre la marxa. I si ho fem així, que sigui d'aquí a quaranta o cinquanta anys!

Tot això lliga amb la qüestió dels teus articles. No sé com posar-m'hi per parlar-ne. Després d'haver tirat al correu la meva darrera carta, em vaig adonar que no t'agradaria el que et deia, però ja no em podia fer enrere. Està molt bé que els escriguis, i comprenc perfectament que ho facis per descarregar la mala llet. Estic d'acord, també, amb què els teus articles i els d'en Pedrolo són els més conseqüents i fidels de la terra. Però potser si estiguessis aquí i tinguessis ocasió de fer altres coses no t'hi dedicaries, a escriure'ls. En Pedrolo ho fa perquè té aquella capacitat de treball tan extraordinària que li permet de ser a l'hort i a la vinya, i perquè s'ha tancat al seu despatx, defugint entrevistes, aparicions als mitjans de comunicació i d'altres contactes amb el públic que no siguin els seus llibres, els seus articles.

Ja t'ho he dit moltes vegades, però els conceptes del poble, la terra, la pàtria, escrits, segurament amb majúscula, se'm fonen als dits. En Barrera parla sovint de l'orgull de ser això o de ser allò. La gent que remena les cireres no toleren cap mena de menyspreu o de falta d'atenció o d'error de protocol, invocant, sempre, que no ho fan com a persones sinó com a membres d'una institució. Merda! En el fons, la majoria se'n serveixen, de les institucions! Els cotxes oficials, els banquets, els honors, tot els sembla poc. Potser sí que som un poble –si és que n'hi ha algun, de poble– tan babau que necessitem que ens diguin que el Molt Honorable ha estat rebut amb honors de cap d'estat a Honolulu, posem per cas, per enorgullir-nos de ser catalans. Jo, en primer lloc, no n'estic orgullós en absolut, de ser-ne. En sóc, i prou. I sóc conscient de pertànyer a un poble malalt que estimo perquè és el meu. I no escric en català perquè cregui que sigui més bonic ni més sonor que l'anglès, l'alemany o el castellà, sinó perquè és la meua llengua i, per part meua, no estic disposat a veure-la desaparèixer. El que puguin pensar i fer els altres al respecte, cada dia m'interessa menys.

Ara acabo de plegar del Consell Català del Llibre per a Infants, en part perquè em tocava reglamentàriament –tot i que si no hagués dimitit hauria pogut continuar-hi un parell d'anys més–, però ho he fet, també, per cansament. Em molesta un evident deliri de grandeses que tenim. Volem figurar a l'estranger. Les úniques coses que hem estat capaços de fer durant aquest any, a part de redactar els estatus, han estat la selecció de dibuixants per a la biennal de Bratislava i embastar un catàleg d'il·lustradors que podrem exhibir davant la gent de fora. Mentrestant, a les escoles de Santa Coloma de Gramenet i de Cornellà seguiran tenint problemes per comprar guix. No sé si te n'he parlat en alguna altra ocasió, però volia escriure un article que es digués «Catalunya endins» per aclarir la meua posició. No ens ha de preocupar, penso, que no ens coneguim a l'estranger. Cal endegar el país per dintre. Un dia, en l'única ocasió que vaig parlar amb en Josep Pla, en una fonda d'Arbúcies –a can Torres–, l'homenot em va fer indignar quan em va dir que tot el que ens havia passat a Catalunya a partir del 36 havia estat culpa de la pedanteria de la Generalitat... D'això ja fa uns quants anys –onze, em sembla– i, per tant, havia de parlar de l'altra Generalitat, la d'en Macià, d'en Companys i d'en Taradellas. Recordo que el vaig engegar i ens vam discutir com gat i gos. Avui, però, hi penso sovint, en allò que em va dir. I sé que era una *boutade*, una provocació, però que tenia un fonament. Tot és massa complex, massa proper, massa íntim, per poder-ho jutjar amb justícia i imparcialitat.

M'he perdut pel camí de les reflexions. Torno on et deia que no em preocupa que no ens coneguim a l'estranger. Nosaltres tampoc no sabem de cap novel·lista belga o holandès o finlandès, ni de cap poeta, ni de cap pintor. I és ben segur que en tenen, i bons. Estem a l'esfera dels Estats Units i ells imposen les modes. Els joves catalans se saben perfectament els conjunts de rock dur del darrer moment, que és el que s'importa amb més facilitat.

Segueixo entestat que el màxim esforç s'ha de dedicar a la reconstrucció interior. Ara, no sé com s'ha de fer. Tu parles d'imposar l'ús generalitzat del català a tots nivells... Però això, avui, és utòpic. No hi ha tan sols prou mestres per canviar radicalment, de cop, tota l'escola. Ni prou locutors, ni prou periodistes. Ni tampoc hi ha força per aconseguir-ho, ni moral ni material. Has de pensar que aquest milió de persones –jo crec que són més– a les quals caldria catalanitzar estan incloses en el cens elec-

toral i que, per tant, voten. Només els PSC i els PSUC poden aconseguir que votin unes tendències de catalanització lentes i, per a ells, acceptables. Gràcies a aquests dos partits s'ha pogut tenir un Parlament integrat en la seva gran majoria per persones afiliades de sempre al catalanisme polític, al de la resistència. Sentir com es blasma contínuament aquestes persones em treu de polleguera!

A mi, en aquests moments, se'm permet, sense cap mena d'obstacles, de treballar tota hora en català i per ajudar a la catalanització del país. És una situació en la qual, pessimista de mena com sóc, no se m'havia acudit que em podia trobar no ja durant els negríssims quaranta o cinquanta, sinó en els esperançadors seixanta o engrescadors setanta. I ho faig. I si no n'hi ha més que ho fan, és culpa seva. No es poden donar sempre les culpes a Madrid –que en té, és clar–, de tot. L'independentisme tampoc no està net de culpa. Tants caps, tants barrets. El personalisme hi està ficat igual o més que en esferes de poder. Ara mateix, l'espectacle ERC i NE ha estat força lamentable. I tot es pot dir que és per qüestió de llistes i de posició de noms. A més, sense voler, fa el joc a la dreta. Que l'Obiols declara que si un castellà va a TV3 té dret a parlar en castellà, doncs se li foten tots al damunt. Ara bé, la TV3 pujolista no solament deixa parlar en castellà als castellans, sinó que parla en castellà quan vol. Dimarts passat, en el *show* de l'Àngel Casas, va aparèixer una inefable cantaora, la Marujita Díaz, que va *españolear* per davant, pel darrere i per l'escot i tot. Jo em pensava que, avergonyits, no reincidirien, però no senyor: avui ens anuncien la presència de la Lola Flores, la Carmen Flores i la Lolita Flores... N'hi ha per llançar el barret al foc! I tothom –o gairebé– calla. Després, resulta que l'Obiols comenta, amb ironia, que en una entrevista a TV3 no el van deixar parlar mirant la càmera cara a cara, perquè aquesta posició TV3 la reserva només al Rei i al Molt Honorable. I tothom calla, també! Noi, n'hi ha uns que sembla que tot ho facin bé. És clar que *El Món* desvetllarà tot un seguit d'aval i crèdits il·legals que la Generalitat ha concedit a empreses periodístiques poc abans de començar la campanya electoral, empreses en les quals hi ha antics consellers de Banca Catalana i amics o familiars del President. És clar que si un dels crèdits hagués anat a parar a *El Món* és probable que no ens n'haguéssim assabentat.

Mira, és un merder tan gros, hi ha tants embolics, que m'estimo molt més treballar i callar. Et posaré un darrer exemple: les sardanes. Aquests

darrers dies les sardanes han estat notícia perquè els organitzadors han decidit plegar, de moment, les audicions. Resulta que els sardanistes no paguen. Ballen tota la tarda i dipositen –si és que ho fan– un parell de pessetes o un duret a la bossa de la recaptació. Els organitzadors, cansats d’haver de mendicar subvencions a tort i adret, han decidit suspendre les activitats per tal de sensibilitzar els dansaires. Hi ha hagut reaccions de tota mena. Molts, per ràdio, han manifestat que ells ja fan prou ballant, que això és fer pàtria. I que els que han de pagar són l’Ajuntament i la Generalitat. En aquest pas, ja m’estic veient que ens hauran de subvencionar els *meublés*, els bingos i els futbolins. Estem fotuts en un veritable trencacolls i, la veritat, no em veig amb cor de ficar-m’hi perquè tothom té raó i ningú no en té. Això ja ho deia en Pedrolo una vegada, quan concedia entrevistes, tot comentant que era la cosa més divertida i més trista del món.

I t’asseguro que m’ha costat molt parlar-ne, de tot això. És un tema diari que em fa patir. A casa, figura que sóc de Convergència atesa la radicalitat de la Rosa a favor del PSC. A la feina, sóc del PSC per la crítica que no em puc estar de fer amb relació a Convergència davant una colla de companys que durant el franquisme no eren ni carn ni peix.

Per acabar amb el tema, que m’estimaria més tocar tan poc com pugui en el futur, t’he de dir que he comprat els dos primers números d’*El Llamp*, en el primer dels quals he trobat el teu article «Què és ser català?», que ja coneixia perquè havies tingut la gentilesa d’enviar-me’l abans. És bo, evidentment, i just, però m’agradaria saber quin és el «tractament enèrgic» que pot fer que aquest cos recobri la salut mental. En aquest moment, només se me n’acut un: una dictadura catalana exercida amb la mateixa duresa d’altres dictadures que hem patit. Però que és inimaginable per raons òbvies de força. I, per a mi, repugnant. Si aquest fet es produís, estic convençut que s’hauria de recórrer als meus serveis per exercir de sorge en algun camp cultural, com ara fuetejar els vaillets que diguessin pel carrer o a classe alguna paraula en castellà, una actitud que, t’ho asseguro, em portaria al suïcidi o a l’exili.

Per animar una mica la cosa, deixa’m que et parli de la Patrícia. Per la meva banda, t’he de jurar damunt el Fabra –que és la meva Bíblia– que no vaig saber que la tanguista era ella. Em penso que no ho sabia ningú. Era una referència obligada i que, casualment, tres o quatre dels Ofelis la van decantar per aquest cantó. La noia, fa pocs dies, em va trobar i m’ho

va comentar. Jo no sabia quina cara havia de fer, però ella –i semblava que no mentia– em va fer saber que la cosa li havia plagut i que creia que era una conya ben vàlida. Jo vaig fer l'estaquirot i no vaig saber quina cara havia de fer.

Records a tothom. Una abraçada del teu amic cagadubtes,

Joaquim Carbó

P.S. Rellegeixo una mica pel damunt el que t'acabo d'escriure i m'adono que no apporto res de personal a la solució del problema que ens treu la son, o sigui, la recatalanització del país. Atès que no crec que es puguin emprar mesures energètiques, de força, només se me n'acut una: l'ensenyament. Arribar a fer unes escoles bones, extraordinàries, gratuïtes i, evidentment, catalanes. Que el que vulgui pagar-se un bon ensenyament en castellà no tingui més remei que recórrer a escoles privades. És l'únic camí, per a mi i, així i tot, sé que no és ràpid ni, probablement, eficaç. Sóc prou il·lús, encara, per creure-hi, en l'ensenyament, tot i que aquest estiu vaig ser a la universitat d'estiu de Prada del Conflent i vaig sentir coses que explicava en Pere Verdaguer, l'ànima de la Universitat Catalana d'Estiu, que feien esborronar. A França, on tenen una tradició democràtica de tota la vida i on l'ensenyament és bo, gratuït i obligatori, el desordre i la subversió han fet acte de presència en els liceus, que és com dir en els instituts. Hi ha una colla de vailets, nois i noies, als quals els la porta fluixa tot el que puguin ensenyar-los allà dins i que no estan disposats a acceptar cap mena d'ordre, disciplina ni autoritat. I no ho fan com a actitud inconformista o política o filosòfica, sinó, senzillament, perquè els dóna la gana. Pobre del professor que intenta expulsar o intervenir si una parella carden als darrers bancs d'una classe, en plena explicació acadèmica! En Pere Verdaguer ens va dir que algun company seu més d'una vegada ha de treure un ganyet i clavar-lo sobre la taula, a la fusta, per demostrar que mana ell i que els té més grossos que els altres. Davant aquesta situació, en molts casos s'arriba a un pacte: els alumnes que tenen interès per aprendre ocupen les primeres files i els altres les del fons, amb la condició que no emprenyan ni seran empenyats. També es recorre, en altres ocasions, a agrupar en classes els que en volen i els que no en volen en unes altres. Hi ha vailets, doncs, que s'adonen, o saben, que tot allò que els ensenyaran no els ser-

virà de res, ja sigui perquè a casa seva tenen una botiga, són pagesos o, senzillament, no volen aprendre. I com que els obliguen a anar a l'escola...!

Ja veus com, també, la meva solució comença a trontollar. Aquesta societat occidental, americanitzada, amb el culte a la droga, el rock dur, la violència i els àpats de plàstic, comença a rebutjar l'ensenyament. No sé pas com ens en sortirem! Davant de tot això apareixen dues actituds, a casa nostra. L'una, la de la Conselleria de Cultura de la Generalitat, que pretén –tot intentant lligar amb la línia tradicional– convertir el país en allò que hauria pogut ser si no hi hagués hagut la guerra civil, amb una actitud clarament noucentista passada pel sedàs de l'Església. Només cal veure quants excapellans hi ha distribuïts per les conselleries! Aquesta actitud, que respon a la idea de la Catalunya somiada, és ben difícil que resulti, sobretot amb la precarietat de mitjans que s'hi pot emprar: recuperació del Liceu, del teatre de *qualité*, de la lletra impresa de prestigi –alts poetes, textos sublims, centenaris de Goethe...–, d'algunes tradicions més aviat conservadores, etc. L'altra actitud, que és la que intenta desenvolupar l'Ajuntament, en mans dels socialistes, és la de catalanitzar allò que tenim entre mans: d'aquí l'organització de festivals de rock, la roda d'espectacles als barris, la recuperació per al teatre de locals grans i estripats, aptes per a festivals multitudinaris –el Born, els tinglados del port, el Mercat de les Flors...–, recuperació de la gresca al carrer: Carnes-toltes, balls a la plaça de Catalunya, festivals de l'estiu a l'aire lliure, etc., que arribin al màxim de gent possible. En aquest cas, normalment, la quantitat supera la qualitat, i si bé els programes, cartells i la ideologia que hi ha al darrere és catalana, les actuacions no sempre ho són, ja que ni els punkis, ni els roquers acostumen a expressar-se en català.

Són dues actituds, erudita i xarona, que s'haurien de complementar i que es presenten en lluita oberta, de descrèdit l'una envers l'altra. A mi el cor se me'n va cap al carrer, però participo del fet teatral culte i, sobretot, de la línia de *Cavall Fort*, força blasmada per noucentista, però que ara intentem renovar i portar cap a una línia més popular. Ja te'n parlaré en una altra carta, així com de les darreres coses que he vist, perquè fer-ho ara seria abusar de la teva paciència.

Adéu, noi!

Quim

Bernal, 24 d'abril de 1984

Estimat amic,

Ja era hora, oi? El que passa és que, en tornar de les vacances, costa una mica de reprendre el ritme habitual i posar-te al dia amb la feina que ha quedat dormint.

Ara sí que m'adono que ens fem vells, tu! Justament durant les vacances, un dels temes que vam estar comentant amb la Isabel va ser, també, el de la jubilació. Si fa no fa, el règim d'aquí es veu que és semblant al que tu em dius, o sigui, que un es pot jubilar als seixanta anys amb una rebaixa de la pensió; altrament, cal esperar els seixanta-cinc. I a mi, al juliol, ja només me'n faltaran cinc per seixanta, si és que hi arribo. Jo encara em llevo més negra nit que tu, car ho faig a les sis; haig de viatjar en uns trens que semblen aquells del *far west*, durant una mitja hora, sempre que funcionin més o menys bé, la qual cosa és l'excepció de la norma. Després haig d'estar-me a l'editorial fins a les sis de la tarda (l'hora d'entrada és a les vuit del matí, amb una hora de lleure al migdia per fer un mos), i quan arribo de retorn a casa, a les set del vespre, tradueixo fins a les nou. Dissabtes i diumenges me'ls passo traduïnt, de manera que ja en tinc tot allò ple, d'aquest estil de vida, car tot plegat (i encara amb l'ajuda del sou de la Isabel) només ens permet de subsistir, amb prou feines. És clar que hem de donar un cop de mà a la Glòria, la qual tot just al final del mes passat es va llicenciar en filosofia i, per tant, ha de començar a buscar feina, car amb el que guanya el seu marit no en tenen prou per viure. En Xavier tot just ha estat llicenciat de la mili i ara ha entrat a la universitat i ha començat a treballar. I és clar, des dels catorze anys que penco com un bastaix i, talment, com tu, començo a estar-ne una mica cansat.

Sí, ara les autoritats eclesiaístiques s'esquincen les sotanes per la pornografia o per una possible llei del divorci... Caldria veure, en efecte, quina participació va tenir l'Església en la repressió... Estic segur que molts dels jerarques no deuen tenir pas les mans massa netes. Quan la bòfia estomacava les mares de la Plaza de Mayo, ells tancaven les portes de la catedral perquè no poguessin buscar-hi refugi!

Estic completament d'acord amb tu respecte a la nostra correspondència. Simplement em semblava que valia la pena que en parlessis amb en Garcia Grau per tal que veiés que no era cap excusa meva.

Mira, respecte als meus articles, no t'hi posis pedres al fetge ni et pen- sis que m'han molestat les teves paraules. L'avantatge que jo tinc és que no estic embanderat amb cap partit i, per tant, puc dir allò que em rota i puc atacar –és un dir– la Generalitat, el senyor Obiols o qui em passi pel barret. D'altra banda, em guardaré bé prou de fer «nacionalisme» barat, xovinista o com vulguis dir-ne. Suposo que t'hauràs adonat que no em vanto de ser català ni res de tot això. L'única cosa que m'interessa és de defensar això que som i la llengua que ens aguanta, sense menystenir ningú ni imposar res a ningú, però sense tolerar tampoc que ningú ens vingui a tocar el cul. Quant al «tractament enèrgic», em referia a aplicar-nos-el, primer de tot, nosaltres, els catalans, i ho deia en un sentit tera- pèutic, potser psicoanalític, d'acord amb la metàfora amb què vaig bas- tir l'article, i no pas a clavar garrotades a tort i a dret, com sembla que ho has interpretat tu. Si de l'article es desprèn que és això el que jo pro- pugno, me la tallo ara mateix i no escric cap més ratlla en tota la meva vida. És molt possible que aquests articles, i els altres de semblants que puguin escriure d'altres sonats com jo, no siguin «eficaços», perquè ja tothom està una mica de tornada de la ingenuïtat de creure en aquests valors, que són la nostra mateixa essència (ni millor ni pitjor que la de ningú, però la «nostra»). I dic que és possible perquè no veig que cap asso- leixi de crear polèmica, ni que ningú se'n faci ressò, llevat de les publica- cions de fora. I no hi ha dubte que aquest és un silenci culpable. Tothom està massa encegat portant a cap la lluita partidària, amb el cor eixarreït, i oblidant que allò que corre perill de mort és la llengua, el tret diferen- cial per excel·lència, i que, quan hagi esdevingut un ens momificat, una raresa que només despertarà la curiositat dels arqueòlegs de la filologia i de la lingüística, hom s'adonarà que les altres lluites han estat estèrils... Però, aleshores, ja serà massa tard per fer exàmens de consciència i pene- dir-se'n. I bé, potser no trigarà gaire a arribar el moment en què em can- saré de predicar en el desert, en què ni jo mateix no voldré escoltar-me... Ja ho veurem. Ara: no et sentis malament i parla-me'n, dels meus articles, sempre que vulguis. És molt possible, també, que la raó la tinguis tota tu,

però pensa que, vist des de la distància, el nostre poble apareix sota una llum molt distinta de com la veieu vosaltres des de dins.

En fi, qui sap si de tot això en podrem parlar *tête-à-tête* en una data no massa llunyana. En efecte, resulta que m'han invitat oficiosament a prendre part en un congrés de teatre que se celebrarà el maig de l'any vinent a Barcelona. Si arriba la invitació oficial i preparo la ponència del cas, em penso que ens tornarem a veure i abraçar-nos. Què me'n dius? No sé, però, quants dies podré estar-m'hi, per bé que suposo que l'estada serà més curta que les d'altres vegades, i tampoc no estic segur si vindria sol o amb la Isabel. Per bé que no es pot dir blat fins que no sigui al sac i ben lligat, vés pensant quina una en podrem fer plegats. I aquesta fóra l'oportunitat de posar remei al teu oblit de signar-me la *Negra*.

Tu, com em fas gruar els llibres dels Ofelis! Encara no he rebut la segona tanda. Per via marítima, els llibres poden trigar de dos a tres mesos a arribar. Per cert, vaig veure que en Jaume Cabré havia guanyat el Sant Jordi del 83. Felicita'l de part meva, quan el vegis. També he vist que ha sortit la traducció de *Moby Dick* de la Maria Antònia Oliver, i ja he demanat a en Vallverdú que me l'envii, car estic segur que n'haurà fet una excel·lent versió, d'acord amb el que vam parlar el febrer de l'any passat, que hi estava treballant.

I ja que parlem de traduccions, vet aquí que després de córrer tant per enllestir la *Fira*, tot just ara sembla que li fan el mànec, car en Vallverdú em va escriure l'altre dia per demanar-me que hi fes un pròleg breu, perquè s'havia descuidat d'encarregar-lo. Quant a *La taronja*, m'han dit els de Proa que sortirà al juny. En aquests moments, ja tinc el peu al coll a *Washington Square*, i ara els de can Proa m'han proposat de traduir *Passage to India* de Forster, autor del qual no he llegit mai res. Per fi, Proa s'està mirant una traducció que havia fet fa molts anys per a Llibres de Sinera (i que després se'n va anar tot en orris) per veure si decideixen de publicar-la: es tracta de *Washington D.F.* de Gore Vidal.

Vet aquí que, arran d'una nota d'en Pius Pujades a l'*Avui*, en la qual parlava de mi, he anat rebent diverses cartes i també llibres de gent que no conec; entre les coses que he rebut hi figuren una novel·la i un llibre de poemes de la Rosa Fabregat, que segons he pogut veure a la novel·la és amiga teva i coneix molts altres lletraferits del país. Per aquesta raó i pel fet que viu a Tarragona, vaig intuir que podia conèixer també el cera-

mista Martí Royo, amic de Xavier Romeu. Li vaig escriure, a la Rosa, i, efectivament, el coneix i en tenia l'adreça, de manera que ara espero resposta d'en Martí, amb el qual tenia ganes de connectar i no sabia com.

Això de rebre aquestes mostres d'afecte de gent desconeguda és una cosa gratificadora i que et compensa de les altres amargueses que, de vegades, t'endinya la vida. Hi ha un altre senyor, que es diu Joan Déu, de Llançà, on té una botiga a la plaça Major, amb el qual, carta va i carta ve, estem lligant una mena d'amistat epistolar. Són boniques, aquestes coses, oi?

Quant al que em dius de la Patrícia –de la qual, per cert, no n'he sabut res més d'ençà que vaig tornar cap aquí–, ho trobo admirable. És evident que la noia té un gran sentit de l'humor. És clar que, comptat i debatut, potser, en un cas així, és l'actitud més assenyada que un pot adoptar, no trobes?

Com que he trigat molt a contestar-te, no vull entretenir més aquesta lletra. No et vengis i escriu aviat. Envia'm més Ofelis, si en tens. Records a tota la colla. Un petó a la Rosa i una abraçada del teu amic torracollons,

Jordi Arbonès

Bernal, 17 de juliol de 1984

Estimat Joaquim,

La teva darrera lletra és del 13 de març; la meva, del 24 d'abril (i el 15 de juny te'n vaig enviar una per als Ofelis). Vistes així les coses, tot fa suposar que ets tu qui em deu carta. Però..., per tal com el mes passat vam patir una vaga de correus, durant la qual es van acumular disset milions de peces postals!, bé podria ser que una lletra teva hagi anat a parar a la xala. Si això és així, ben bé ens podríem passar tota la resta de la vida esperant rebre carta l'un de l'altre. Ara, és clar, corro el risc que aquesta es creui amb una de teva, i aleshores tornarem a trobar-nos sense saber a qui dels dos li toca escriure. I llavors ens pot passar que la resta de la nostra correspondència sigui un encreuament ininterromput de cartes..., o sigui, una mena de diàleg de sords.

M'amoïna, com és natural, que el teu silenci no sigui degut a alguna complicació de salut, teva o d'algun familiar teu. Tant de bo no sigui així.

Després d'escriure't l'última vegada, vaig rebre carta de Proa en la qual em deien que la traducció de *Passage to India* la volien a corre-cuita. Jo els vaig contestar que no podia enllestir-la en un termini inferior al que havia fixat i que, per tant, la passessin a un altre traductor. Tanmateix, em van contestar que en posposarien la publicació, però que els la fes jo. I en això estic. Ara he vist que han publicat el *Quartet d'Alexandria* de Durrell, del qual, els tres primers volums els traduï en Pedroló, i el quart, *Clea*, el vaig fer jo, però encara no n'he rebut cap exemplar. Suposo que aviat sortiran *La taronja* i *La fira*. També he traduït darrerament uns textos breus de Henry Miller per a una petita editorial, les Edicions dels Dies, que me'ls va demanar.

Ara que parlo de traduccions, et volia fer un comentari de caràcter crematístic, per veure què me'n pots dir. Fins ara, mai cap editorial no m'havia fet cap descompte a l'hora de pagar-me les traduccions, llevat d'Edicions 62 (en realitat, era un percentatge molt petit i ni en vaig fer cabal). Però ara resulta que, en liquidar-me *Washington Square*, la Proa em descompta un 16% del total. Et sembla que és correcte, això? També dels drets d'autor, us descompten tant? Jo els he escrit perquè m'ho expliquin, però m'agradaria que me'n diguessis tu alguna cosa.

Als suplementes literaris d'*El País* he llegit el merder que ha tornat a provocar el cèlebre i desconegut (?) Carles Bau de l'Aire. Què en saps, tu, de tot això?

Esperava la teva (vostra) reacció davant l'anunci que us feia del possible nou viatge al terror. Encara continuo sense saber res de més concret, però sembla que la cosa pot arribar a quallar. Pel que pugui ser, aneu preparant algun itinerari semblant a aquell que vam fer l'any passat. M'imagino que al maig deuen fer més goig els camps i les muntanyes, oi? Ja gairebé no me'n recordo. Tot fa pensar que, finalment, vindria tot sol altra vegada, car en aquests moments ens resultaria molt car fer el viatge amb la Isabel i aquí les coses van a mal borràs. De fet a ella no li fa tanta il·lusió com a mi, però una de les coses que li dol més que cap altra és que perdrà l'oportunitat de veure-us de nou (a la Rosa en especial, car en va quedar molt ben impressionada i sempre diu que s'entendrien d'allò més bé totes dues, si ens podíem veure més sovint).

Han estat convocats novament els premis nacionals de teatre. Enguany hi enviaré la traducció de *La gata damunt la teulada* de Tennessee Williams. A mi m'hauria agradat d'enviar-hi *Qui té por* de Virginia Woolf d'Edward Albee, pensant que podria tenir temps d'acabar-la de traduir, però, com que els de Proa em van confirmar de fer *Passage*, he hagut de deixar-ho córrer, de moment.

Aquests dies tenim entre nosaltres el cantant de Tàrrrega Xavier Ribalta. Té programat de fer uns set o vuit recitals a La Capilla, que és un lloc que està de moda, amb cabuda per a unes dues-centes cinquanta persones, i potser gravarà un disc, també. La pega que li trobem és que només canta en català, que si fes com en Serrat... Però ell res, tu, ferm com una roca, i això que no para mai enlloc. És ben bé un rodamón, aquest minyó. Nosaltres el vam conèixer fa deu anys i, aleshores, vam inaugurar un local d'Obra Cultural Catalana amb un recital que ens hi va fer. La presentació per al programa li ha fet l'escriptor Ernesto Sábato. Un bon aval!

Així que en Cabré, a més del Sant Jordi, va pescar el Bertrana! Dóna-li l'enhorabona! Em sembla haver llegit que també la Margarida Aritzeta va guanyar-ne algun, oi? Per cert, que li he llegit una nota molt bona sobre l'epistolari de Salvat-Papasseit, llibre que jo ja he demanat a can 62. Parlant d'epistolaris, has llegit la correspondència entre Bosch-Gimpera i l'Olivar-Bertrand? Si no, te la recomano.

Per tal com suposo que deus llegir *El Llamp*, no t'envio fotocòpies dels darrers articles que hi han reproduït.

Avui compleixo 55 anys i aquesta és una data en què sempre va bé reflexionar una mica sobre la mort que, vulguis no vulguis, cada cop és més a la vora. I pensava que fóra molt emprenyador que a l'altra banda hi hagués una «altra vida» i no ens fos permès de llegir les noves coses que aniran escrivint els nostres autors favorits. No et sembla? I, és clar, una cosa semblant podríem dir de la música i dels amics que deixarem, i dels fills i de la dona... Ben mirat, em sembla que més valdrà que no hi hagi res, perquè si ho penses bé, només hi faríem que patir, en aquella «altra vida», no trobes?

Com veuràs, he mirat de fer una carta seminal, perquè no et manqui tema a l'hora de contestar. Si has de respondre totes les preguntes que deixo pensades, no en tindràs prou ni amb una raima de paper. Apa, doncs, a veure si podem recobrar la regularitat perduda... Jo trobo a faltar les teves lletres, tu!

Un parell de petonots a la Rosa i una abraçadota del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 20 de juliol de 1984

Estimat amic,

En primer lloc, he de fer una afirmació: sóc viu! Voldria que aquestes ratlles servissin per deixar-ne constància.

He passat una temporada molt atrafegat. Com que no em queda el recurs de dedicar-m'hi a la feina, d'amagat del que mana, perquè el tinc al davant, espero cada dia la tranquil·litat necessària per emprendre-me-les amb la teva carta, bé, amb la meva carta per a tu, vull dir, i no la trobo. La teva resposta a la del 13 de març em va arribar a primers de maig. De llavors ençà, hi ha hagut un final de curs terrible: semblava que totes les escoles s'haguessin posat d'acord a fer la seva xerrada o la seva taula rodona sobre el llibre per a nois i noies. He estat a l'IPSI, tres vegades!, a les Coves d'en Cimany; a la municipal de Breda; en un col·loqui a Olot; a la Bernat Desclot, de l'Hospitalet; a la biblioteca de Santa Eulàlia de Ronçana; al Sagrat Cor, de la Salut; a l'Angelus, de Badalona; Bernat Metge, de Santa Coloma de Gramenet; biblioteca de la Llagosta; a la Immaculada, d'Horta; Rubió i Ors, de l'Hospitalet; Joaquim Ruyra, de Sant Adrià; Lys; Fray Luis de León, de Santa Coloma de Gramenet. També he participat a Tarragona i Tortosa en actes de promoció de la lectura organitzats pel Departament d'Ensenyament, i he estat jurat de múltiples premis: del Districte XII, del Districte VII, de quatre o cinc escoles, de l'Espluga de Francolí —amb desplaçament inclòs, de dos dies—, del Sant Jordi per a nois i noies dels Serveis de Joventut, de l'Escola Elaia, i, poc o molt, he estat ocupat en reunions de l'Associació d'Escriptors. Suposo que has rebut informació del I Encontre d'Escriptors Gallecs, Bascos i Catalans que es va portar a terme entre el 22 i el 24 de juny. Va ser una autèntica maratón: visites a l'Ajuntament, la Generalitat, el Maricel de Sitges, el monestir de Poblet, les sessions de treball al palau Moja, de la Rambla, i d'altres reunions de caire gastronòmic amb dinars i sopars copiosos, que es van liquidar la nit del 24 a les Set Portes, amb un centenar de golafres desencadenats...

Segurament que el que ha passat de més importància aquests dies ha estat aquest encontre. No perquè hagin resolt gran cosa, no. Però ha permès que coneguéssim unes quantes personalitats d'aquelles literatures. Per part nostra, les coses com siguin, les patums es van retreure, com

acostuma a passar. No parlo de Joan Oliver, o Foix o Espriu, que no van a cap lloc ni que els arrossequin, sinó de la Montserrat Roig, en Terenci, en Pedroló, en Palau i Fabre, en Brossa, etc., ja que només vam aconseguir que el primer dia hi tragués el cap en Pere Calders, la Carme Riera, en Castellet –que havia de saludar-los en nom de tots plegats, però que després va desaparèixer–, i para de comptar. Els altres, els que vam suar la cansalada a les sessions de treball i en la ruta turística –que va ser més feixuga que la punyeta–, vam ser els de sempre: en Jaume Fuster i la seva dona, l'Isidre Grau, en Josep M. Llompart, en Pep Piera –de València–, la Isabel-Clara Simó, en Gonçal Castelló, i uns quants més, fins a una quarantena, més aviat de bastaixos que no figures...

Dels bascos, què vols: que et digui els seus noms un per un? Doncs et fotràs, perquè m'hi passaria tota la tarda. Ells mateixos hi feien conya. De nit, a l'autocar, quan anàvem de Sitges a l'Espluga de Francolí, després de cantar, un va fer paròdies del servei militar, fent-se passar per un sergent que passava llista. Quan arribava a un nom basc, l'home s'entrebanca i feia: «Txomin Urreta..., joder! El hijoputa vasco ése!» Només et diré que un dels que portava la veu cantant era Jon Kortazar, precisament, el traductor d'una antologia o, més que traductor, presentador dels textos de poetes bascos que ha publicat en català *Reduccions*. Per la meua part, vaig fer amistat amb Mariasun Landa, una noia que fa de mestra i que publica llibres per a infants. Ja hem començat a fer intercanvi, però ella me'ls fa arribar amb fotocòpies de la traducció al castellà, perquè no hi ha Déu que ho entengui!

Pel que fa als gallecs, també es va poder presentar un llibre bilingüe, publicat pel Mall, d'Alfonso Peixegueiro, que era un dels que remenava les cireres de l'expedició gallega. Hi havia un home gran –González Garcés– que mirant la població de Sitges, el mar, el paisatge, deia, content, a la seva dona: nosaltres, anant pel món, hem de veure pedres, coses fetes pels homes, perquè, pel que fa a la natura, no ens podem pas queixar... I, llavors, deia el nom d'alguns dels indrets de la seva terra que resistien amb èxit qualsevol mena de comparació.

S'ha establert que, en principi, d'aquí a un any i mig o dos, ens trobarem a Donostia, i més endavant a Compostella. Em penso que m'hi apuntaré, perquè no he sortit mai de casa i em convé veure una mica de món. Ja t'ho explicaré!

A meitat de juny, al començament, més aviat, em vaig sentir tan angosat per la pressió a què em sotmetien els desplaçaments tan continuats per escoles, biblioteques i centres, tot agreujat perquè a la feina em van assignar una ocupació suplementària que sempre havia procurat esquivar –un terminal de teleprocés connectat a una impressora–, una feina que em terroritzava abans de posar-m’hi, i que em va tenir uns dies anul·lat només d’entrar-hi en contacte –ara ja em començo a veure les orelles i de tant en tant em permeto de fer-hi alguna filigrana i tot–, que vaig dir-me que si no era capaç d’escriure alguna cosa, llançava el barret al foc i ple-gava. Doncs, entre una cosa i l’altra vaig aconseguir de retenir el temps necessari per engiponar un recull de contes per a nois i noies, set, en total, que, amb un lleuger canemàs, he presentat a un premi valorat en més de tres-cents mil llufes, amb el nom de *De diumenge a dissabte*. Són set contes urbans, que representen un cert repte per superar la dificultat que suposa introduir una mica d’imaginació o de joc en un tema àrid, gris i sovint esquerp. No cal dir que els espais oberts, els boscos, les cases de pagès, els grans horitzons són molt més propicis a la màgia que no pas l’asfalt de la ciutat. Un dels contes, el darrer del recull, es diu, precisament, *Les flors de l’asfalt*, i és un intent d’encaixar els temes dels contes populars a la geografia urbana. Quan el vaig enllestir, n’estava d’allò més satisfet. Suposo que, més que res, per haver aconseguit superar l’entrebanc que suposava lluitar contra el temps i les obligacions. Ara, però, després de parlar-ne amb l’Albanell, sembla que de cara al premi hi ha poca cosa a fer, ja que tindran molta més *chance* les novel·les, que sempre són més agraïdes. El certamen era obert a tots els gèneres narratius, saps?

Després de la teva carta del mes d’abril, en vaig rebre una altra, adreçada als Ofelis en general, de data 15 de juny. Em vaig afanyar a fer-ne fotocòpies, incloure-hi la teva adreça i enviar-ne una a cada un dels Ofelis que coneixes. No ho vaig fer a l’Antoni Serra, en Josep L. Seguí i, em penso, a en Vicenç Villatoro, perquè em fa l’efecte que no els has tractats personalment. Fa molt de temps que no ens veiem tots plegats. El llibre de ciència-ficció avança molt a poc a poc. Hi he aportat un conte que em sembla força correcte. Em va costar molt d’escriure: m’hi vaig mirar molt. Per ara, l’única opinió que n’he rebut és de l’Albanell, que diu que està bé. Ja veurem què opinen els altres. Encara en falten tres o quatre per acabar el seu. Aquest em penso que serà més llarg, perquè en lloc dels

deu contes tradicionals en podrà tenir tretze o catorze. Per cert, que ha sortit *Lovecraft, Lovecraft!* En castellà, en una collecció barata, de quiosc, que jo encara no he vist. I sembla que ens han traduït al francès les *Deu pometes*. Al castellà també ha aparegut l'Ofèlia negra, o sigui, *Negra i consentida*, amb bona crítica d'algun diari madrileny. Més notícies de l'Ofèlia: hauria de fer quatre ratlles a la Margarida Aritzeta, que aquests dies –té una beca de quatre o cinc mesos– és al Quebec. Mira, et dono la seva adreça per si li vols dir alguna cosa: diuen que s'enyora i t'ho agrairà: Margarida Aritzeta, 5127 rue Marquette, Mont-real, Qc H2J 3Z4, Canadà. Tu mateix!

Hi havia un tema pendent de parlar: les eleccions... Però han passat molts dies i ja no sé què dir-te'n. Per a uns, ha estat un triomf esclatant del nacionalisme. Per a altres –jo, entre ells–, una victòria total dels conservadors. L'ensorrada del PSUC n'és una mostra total, crec. Em van trucar l'endemà de Ràdio Associació per demanar-me l'opinió, i vaig dir ben clarament el que pensava. Amb certa ironia, vaig comentar que si tots els que havien votat això que en diuen nacionalisme, ho eren, de nacionalistes, s'haurien acabat les angúnies del diari *Avui*, de les revistes en català, el teatre, del cinema i de tantes i tantes coses que s'aguanten perquè la Generalitat paga. El mateix locutor va expressar el seu escepticisme. L'endemà vaig anar al teatre Ars a veure l'Ovidi Montllor i l'Alfred Lucchetti en una obreta de teatre divertida i amable –*Fleca Rigol, digueu!*–, apta per a tota mena de públics sense complicacions, i érem dotze persones. *El Món* ha suspès la publicació fins a la temporada que ve. *El Temps* fa vacances tot l'agost. I als espectacles del Grec 84, hi ha pinyes per veure en Vittorio Gassman, el Magic Circus de París i qualsevol cosa de fora, com n'hi va haver per a *Luces de bohemia*, de Valle-Inclán, els quinze dies que es va presentar al Tívoli. El cinema per a infants que *Cavall Fort* patrocina, junt amb Rialles i Drac Màgic, no pot arribar a les pantalles comercials, i quan ho fa, no hi va ningú... Bé, tot això no és nou, i hem de lluitar per millorar-ho, però demostra el fals nacionalisme dels vots convergents. En tres ocasions diferents, poc abans de les eleccions, tres persones amb les quals m'havia discutit agrament durant la dictadura –un oncle, un veí i un company de feina– em volien convèncer que pel bé de Catalunya calia votar en Pujol, perquè els altres –els socialistes, és clar– eren nefastos per a Catalunya. I tots tres havien estat més franquistes que en calces. A un, el

company de feina, el vaig haver d'amorrrar una vegada sobre l'enciclopèdia Espasa perquè hi llegís que el català era una llengua.

Ja m'he esbravat. Totes les altres coses continuen igual. Sembla que el nou conseller de cultura és un home més obert que en Cahner. A mi en Cahner em cau bé, personalment. Em sembla un tímid d'una gran tenacitat. I molt tossut. El d'ara, en Rigol, és una persona a qui sembla que no li costa de somriure. Dimarts, en un recital de la Marina Rossell a la plaça del Rei, l'home seia a primera fila i va cantar i picar de mans. La Marina ho va comentar públicament al final: «quan els polítics són capaços de cantar, és possible que les coses vagin d'una altra manera!», va dir. Esperem-ho!

Tinc una pila de programes de teatre, de cinema, d'actes, d'inauguracions i de presentacions de llibres als quals he assistit des del març, que no m'atreveixo a ressenyar-te, alguns perquè ja són cosa molt passada, els altres perquè no valen la pena. He tingut un començament del Grec molt fluix. De moment, només he anat a sentir la Marina Rossell. Em costa sortir de nits. Fa més d'un mes que arrossego un refredat molt estrany. Té a veure amb una antiga al·lèrgia. Se'm desvetlla tan bon punt em poso en contacte amb l'herba de Castellterçol i llavors em dura uns quants dies, fins que hi torno. Estic una mica preocupat, perquè seria una llàstima que hagués de deixar d'anar-hi, ara que hi tinc la caseta a punt. Si la cosa no s'arregla per les bones, hauré d'empaitar algun metge. Algun acupuntor, o un altre que no sé com es diu que et cura fent pessigolles a la planta dels peus. Sembla mentida, oi! Per altra part, i ja que parlem de salut, el meu pare no acaba de fer net després de l'operació de pròstata, de manera que no m'estranyaria que hi hagués de tornar, al quiròfan. És pega, això també! I la Rosa no es pot pas dir que estigui bé del tot. Donem temps al temps. I el teu pare, què? Resisteix de valent, encara? Que per molts anys!

I plego, noi. Ara faré quatre ratlles a l'Aritzeta. Vejam si entre tots l'animem!

Una abraçada i records a la Isabel i els fills,

Joaquim Carbo

M'adono que no t'he comentat res del teu viatge de l'any que ve amb despeses pagades. Estaria bé, això, noi! Fa la impressió que serà un congrés que Déu n'hi do, tant pels espectacles que s'hi presentaran, com per la

categoria dels convidats –entre ells un tal Arbonès, de l'Argentina... No siguis dropo, escriu la ponència que et demanen i, au, a volar, que aquí t'esperem amb els braços oberts.

Quim

Bernal, 30 d'agost del 1984

Estimat Joaquim,

Veus? Ja t'ho deia, jo. La meva del 17 de juliol es va creuar amb la teva del 20. I, ara, segurament aquesta es creuarà amb alguna altra de teva, i mai més no podrem retrobar el ritme que havíem mantingut durant quatre anys. És com si juguéssim a ping-pong amb dues pilotes.

I la culpa de tot això la té la teva múltiple activitat. Sembla mentida que una persona pugui arribar a fer tantes coses com les que detalles a la teva. I, per postres, encara tens la barra de confegir un llibre per enviar-lo a un premi! Escolta, em sembla que t'ho hauràs de fer mirar, això, eh? Qualsevol dia, si no afluixes una mica, el cor et farà un pet com una gla. Mira que nosaltres ja fa més de vint anys que tenim vint anys, i que no hi ha més cera que la que crema, i que la processó ja no és tan llarga, però de ciri gairebé ni en queda... En fi, una cosa o altra s'ha de dir. Com aquell que deia: «Fumem, perquè si no fumem ens fumaran». Tot plegat, punyetes. Però el cas és que, a la nostra edat, hem de començar a minvar els esforços. Això és un fet.

Sobre la trobada d'escriptors bascos, gallecs i catalans, en vaig llegir les notes a l'*Avui*, i tot just fa quatre dies vaig rebre la comunicació de l'Associació. De vegades ja passa això que, si al sobre no hi diu «via aèrea», l'envien per vaixell. I és clar, tu, en aquestencontre, si amb algú havies de fer amistat, amb qui havia de ser? Amb una noia! Em sembla que estàs massa deixat de la mà de la Rosa. (Rosa, ull viu!)

T'agraeixo que distribuïssis les fotocòpies de la meva lletra als Ofeli/e/s. Per cert que dius que no en vas enviar a l'Antoni Serra, però segurament et devies repensar, perquè ell m'ha escrit una carta –dient que l'havia rebuda– tota plena de floretes: és un fan de les meves traduccions d'en Miller. M'ha enviat també tres o quatre llibres seus, i per a mi ha estat una revelació, car no n'havia llegit mai res, i el trobo molt original i sucós. Res, que ha estat una satisfacció, per a mi, i em penso que hem establert el llaç d'una bona amistat. En Seguí, no el conec, i en Villatoro va ser qui em va fer l'entrevista per a *El Correo Catalán*. Per cert, que tens més llibres per enviar-me? Me'n falten de l'Albanell, Quim Monzó, Quim Soler...

He escrit a la Margarida Aritzeta. Suposo que la seva «depre» es deu a la pallissa que li van clavar a *Vermell de cadmi*, oi? He procurat animar-la.

Ah, la meva tieta t'ha pagat la quota d'enguany de l'AELC?

M'interessarien les bases del premi Avui de periodisme que convoquen amb els de Santa Llúcia. Voldria enviar-hi algun dels articles que he anat fent darrerament.

He estat observant que, d'un temps ençà, als avisos dels llibres traduïts al català, i a les llistes dels llibres del mes, etc., no hi fan constar el nom del traductor. Caldria fer un toc d'atenció. Per tal com no sé si realment existeix l'associació de traductors, en tot cas –si és que no va arribar a quallar– li tocaria de fer-ho a la d'escriptors, no trobes? Al congrés anual de la Federació Internacional de Societats de Traductors, celebrat farà un parell d'anys, hom va establir que el traductor té drets semblants a l'autor. A casa nostra, és tradicional la importància que hom ha atorgat als traductors, per això no entenc a què ve aquest retrocés. Jo hauria aixecat la llebre, però penso que es podria interpretar com una qüestió personal i no és aquest el cas, per bé m'afecta directament, és clar. Ja me'n diràs alguna cosa.

M'agradaria saber quin concepte et mereixen les Edicions del Mall. Jo vaig conèixer en Ramon Pinyol el dia que van fer aquella taula rodona a l'institut Montserrat, te'n recordes? Després em van enviar els exemplars d'*Un tramvia anomenat desig* perquè aquests llibres de teatre els publiquen justament amb l'Institut Teatre. Ara he rebut una carta en la qual m'anuncien que estan preparant una col·lecció nova de narradors clàssics del segle xx i em demanen la col·laboració com a traductor –ja m'han ofert en ferm la traducció d'un Nabokov– i suggeriments sobre d'altres autors (tenen en curs de traducció de *La muntanya màgica* i *A la recerca*, de Proust). Una de les coses que m'han cridat favorablement l'atenció és que et donen l'opció de fer un contracte establint un pagament total o bé un pagament a compte i un percentatge sobre el preu de tapa, etc. Això, fins ara, no ho feia ningú a casa nostra. Jo sóc partidari d'establir un preu total i un pagament per a cada nova reedició, si arriba el cas. De manera que els drets de la traducció sempre els té el traductor, i no com ara que se'ls queda l'editorial. Per tal com els he suggerit de traduir *The Rosy Crucifixion* de Miller (*Sexus*, *Plexus* i *Nexus*) i m'he ofert a fer-ho jo, atès el volum de l'obra i de la feinada que representa, voldria tenir la seguretat que són

gent complidora a l'hora de liquidar drets, etc. Què me'n pots dir, tu? És evident que m'ha complagut força que pensessin en mi, sobretot tenint en compte que parlen de fer una col·lecció que destaquí per la qualitat de les traduccions, les quals fins i tot pagaran una mica més bé del que és costum. En un mot, me'n sento molt honorat. Els de Proa m'han ratificat que el descompte que em pertoca a l'Argentina és del 16% perquè no té amb Espanya no sé quin acord; si residís a Barcelona em tocaria pagar un 5%. Ara jo els he contestat que Edicions 62 em descomptaven un 5% tot i residir a l'Argentina. La veritat és que n'estic una mica fins al capdamunt, d'aquesta gent. Tant de bo els del Mall rutllin, perquè em sembla que m'hi passaré amb tot l'equip.

Continuo a l'escapça pel que fa a la confirmació oficial de la invitació al congrés de teatre. En Coca, però, em diu: «Tranquil, Jordi, tranquil...», però jo veig que passa el temps i el més calent és a l'aigüera. El cas és que si la cosa rutlla, haig de preparar la ponència abans de cap d'any, i ni tan sols sé quin tema haig de tocar!

Ja ha aparegut *Clea* i *La taronja*, però aquests sapastres de la Proa me'ls han enviat per correu marítim, de manera que encara no els he pogut veure i segurament trigaran un parell de mesos més a arribar. Si has tingut ocasió de llegir *La taronja*, m'agradaria que em diguessis què te n'ha semblat, de la manera de resoldre els problemes de llenguatge «nadsat». Una cosa que m'ha fet posar content és que, els de Proa, publicaran traduccions de *Les palmeres salvatges* i *El brogit i la fúria* de Faulkner (que havia fet per a l'Aymà fa molts anys) en el decurs dels propers set o vuit mesos.

Les Edicions dels Dies de Sabadell, segons que em deia el seu factòtum, l'Antoni Clapés, a mitjan setembre trauran *En tombar la vuitantena* de Henry Miller, juntament amb uns altres textos breus d'aquest autor que els vaig traduir. Els coneixes aquests «plecs» que publica aquest minyó? Són coses una mica rares i d'interès per a gent especial, suposo. Per al setembre anuncia, també, el *Pesanervis* de l'Artaud.

De qui no sé res de fa molt de temps és d'en Vallverdú. Suposo que quan acabi de publicar el *Decameró*, li tocarà el torn a *La fira*...

Com et deia a l'altra, tenim en Xavier Ribalta per aquests verals i ha fet una sèrie de recitals amb força repercussió a la premsa, ràdio i televisió. A la televisió va trobar una certa resistència pel fet de cantar solament en català, en un programa que condueix Juan Carlos Mareco «Pinocho»,

prou conegut a Catalunya i Espanya, si bé després de l'aparició d'una nota a *El Periódico* de Barcelona, del corresponsal Álvaro Abós, que ha estat molt temps a Barcelona i és amic meu, es va armar un aldarull i l'home va afluir. Ara havia d'aparèixer amb en Paco Ibáñez i el Cuarteto Cedrón en un programa d'ATC, un canal estatal, i s'ha trobat amb el mateix inconvenient. En Paco farà merder, però, i es negarà a actuar si no hi donen cabuda a en Xavier. Com deia jo en un meu article, els textos s'assemblen a les olles. T'adjunto un volant perquè vegis el text que li ha fet l'Ernesto Sábato per al programa de mà. I vols saber una cosa? En Ribalta està posant música a un poema meu, «Clam», que va obtenir un accèssit a l'Englantina als Jocs Florals del 66 a Caracas, en els quals aquest premi fou atorgat a Josep Carner. Què me'n dius? A mi em fa molta il·lusió, perquè mai no m'hauria imaginat que em passés una cosa així, car, per a mi, el poema és «immusicable»!

Passant a la cosa més domèstica, us haig d'anunciar que, si tot va bé i la mare natura no falla, d'aquí a uns set mesos seré avi! En efecte, superant tots els temors d'esterilitat engendrats pel fet de les dues operacions, la Glòria ha quedat prenys. Ja us podeu imaginar quin rebombori que s'ha armat. Haig de dir que em sento més vell ara que no pas en complir 55 anys el mes passat.

Espero que aquesta mena d'al·lèrgia no et faci massa la punyeta. I que el teu pare se'n vagi sortint, sense massa patiment. I la Rosa, què fa, doncs? Nosaltres, en el camp de la salut, estem tots bons, àdhuc el meu pare. Ara, en el terreny econòmic, ja són figues d'un altre paner! Què podem fer amb una inflació d'un 700 o 800% anual?

I plego, perquè vull enviar aquesta carta tot seguit, per tal de veure si et guanyo de mà i regularitzem la correspondència.

Una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 30 de setembre de 1984

Estimat amic,

Noi, la tornem a passar una mica –força– negra. Demà, dilluns, a les onze del matí, el meu pare tornarà a passar pel quiròfan de la Fundació Puigvert. No sabem ben bé què li han de fer: si l'han d'explorar a fons, si li han de fer neteja del que no va quedar net del tot ara farà un any, o què... Tot plegat pinta força malament. Ja només queden algunes hores perquè es desveli l'arrel del problema que l'ha tingut els darrers mesos amb l'ai al cor, aquí caic, allà m'aixeco.

Una de les vestxes que aquests dies m'ho fan passar horrouxou és vidar amb els glassis, o sigui, llegir, un novel·lot que ha traduït un druguet meu que viu enllà dels mars. Però només ho puc fer de notxi, quan vaig a espatar, i ben aviat els glassis, que són més estarris que una batutxca, se'm tanquen i no hi ha manera que l'acabi escorri.

Com pots veure, em dedico fa un parell de nits a *La taronja mecànica* arbonesiana. Ja l'havia llegit fa una colla d'anys en castellà, en una col·lecció que es diu «Minotauro», i ara, amb el poc temps que em queda –fixa't que he d'aprofitar aquesta tarda de diumenge per escriure't!–, no puc deixar d'escruixir-me davant tanta crueltat inútil i, també, tot i que encara no hi he arribat, davant la solució del sistema a la violència del drug Alex. Si ara m'embolico per aquest cantó, escriuré d'una tirada un assaig sobre la convivència en la societat moderna i al cap d'infinat de pàgines plenes de consideracions a favor i en contra, hauré d'acabar sense haver trobat cap solució vàlida. M'esgarrafa la violència, sobretot la dels poderosos, però no puc comprendre tampoc la dels altres, la d'aquestes colles de joves vestits de negres, amb cadenes i corretges, els cabells pentinats en forma de cresta, que quan se t'acosten ja et vénen ganes de fotre't a córrer. Si el trobo, t'inclouré un retall de l'Espinàs que, fa menys d'una setmana, va ser assaltat a primeres hores de la nit en un dels carrerons que accedeixen a la plaça Reial. I això creix en tots els àmbits. Sembla un mal de les societats més lliures –i, per tant, més capitalistes–, i la contrapartida o, millor dit, el contrapunt, tampoc no m'agrada. Sé les moltes raons que els joves tenen per sentir-se inadaptats, però amb la Rosa recordem fàcilment que nosaltres, els nens de la postguerra, els adolescents dels

anys quaranta-cinquanta, teníem molts més motius d'insatisfacció perquè la passàvem molt més puta. La Rosa, als dotze anys, estirava un carretó per la ciutat. Ara, pel que sembla, molts d'aquests malxics, han viscut bé, ben contemplats per la família que els ha omplert de comoditats i benestar, però resulta que a l'hora de començar a ser ells mateixos se'ls tanquen totes les portes i preveuen un futur pitjor que el passat, agom-bolats per la parentela. Bé, no segueixo perquè jo mateix estic formulant cinquanta esmenes al meu raonament, i m'és impossible de seguir-les totes. Et cansaria perquè estic convençut que tu també te'ls deus haver fet, raonaments semblants.

És evident que estic ocupat fent mil cosetes, la major part, de molt poca importància, la qual cosa no em permet dedicar-me a tirar endavant uns quants projectes que em ballen pel cap que m'agradaria molt de resoldre. Però, tu, païet, no pares, tampoc. I el que és bo que ho fas en pla horrou-xou, espectacular, de profit –si més no, per als lectors–, i d'una manera grandiosa. En poc temps tindràs al mercat *Clea*, *La taronja*, *La fira*, *Washington*, *La gata*... Déu n'hi do! Per cert, que no comprenc com et descompten el 16% quan el normal és que sigui el 5%. Ja miraré d'informar-me'n, tot i que em serà difícil, ja que l'Enciclopèdia, o sigui, Proa, és una mena de castell inexpugnable on no tinc cap manera d'infiltrar-me.

Ah! Recordes que et vaig dir que durant el mes de juny vaig treure una mica de temps i vaig escriure uns contes que vaig aplegar sota el nom *De diumenge a dissabte*? Doncs he guanyat el tercer premi del concurs Vaixell de Vapor, que ha convocat l'editoria Cruïlla, que és nova i que, a més, és filial de la madrilenya SM, que vol dir Fundació Santa María, una mena de conxorxa clerical que destina els possibles beneficis a pagar els estudis de joves pobres... Aquest tercer premi consistia en cent mil pessetes que m'he embutxacat sense discutir. Va guanyar el primer premi la Núria Albó, alcaldessa de la Garriga, una mossa molt trempada. Jo, en aquesta ocasió, només he guanyat els calés, ja que el prestigi ha anat per terra: quedar tercer no és cap llorer, i més si el segon era un xicot pràcticament desconegut: Jaume Martín Burgos. Això és el que passa en els premis quan vas a pit descobert, que és el que he fet sempre, sense emparar-me en això dels pseudònims. Ara mateix aquest xicot, en Martín, té dret a estar satisfet d'haver passat la mà per la cara al senyor Carbó, una carrossa del llibre infantil.

Tot això m'ha plantejat –i em planteja, tot i que estic convençut que sé com ho resoldré– un problema de consciència. L'Emili Teixidor, que és el director de la col·lecció «El Nus», de l'editorial Laia, ha publicat en aquesta nova que et dic, Cruïlla, un dels llibres seus que hi havia en el catàleg d'«El Nus». I ho ha fet perquè no en cobrava els drets d'autor. El mateix que em passa a mi, que en aquests moments em deuen tres-centes mil pessetes de l'any 1982 i és de suposar –perquè encara no m'han enviat la liquidació de 1983– que unes quatre-centes mil més de l'any passat. En total, set-centes mil pessetes! Ell, però, s'ha atrevit i s'ha passat a la Cruïlla, que dirigeix la Rosa M. Carrasco, filla d'en Carrasco i Formiguera. Per les converses i insinuacions d'uns i altres, estic segur que aquesta gent acollirien els meus llibres de Laia amb els braços oberts. Si aquests diners els necessités per menjar, imagino que no m'hi pensaria gaire, però com que haurien de servir per viure una mica millor, no crec que tingui dret a passar-me. Tot això m'ha motivat una mica i fa pocs dies que vaig escriure a Laia una carta incendiària on els reclamava, si més no, que abans de final d'any em paguessin el que tenen pendent de 1982 i que, si no ho fan així, em veuré obligat a reconsiderar la meua actitud.

Tot això em fa pensar que, de vegades, som una colla d'absurds sentimentals. Tinc escrúpols de passar-me a Cruïlla, jo que, sense militar-hi, estic molt a la vora ideològicament del PSC, tan blasmat per botifler, etc., quan l'acte dels premis d'aquesta filial de la madrilenya SM es va portar a terme al Palau de la Generalitat sota la presidència del conseller de Cultura, i amb la benedicció del President, el qual, ahir a la tarda, en una visita que va fer al recinte de la fira de mostres de Montjuïc, on hi ha instal·lat el Libber 84 –una extraordinària demostració internacional de l'edició de llibres–, es va passejar per l'estand de Cruïlla, felicitant-se de l'existència d'aquesta nova editorial que ampliarà els horitzons del llibre en català. I aquests són els nacionalistes, saps? Uns nacionalistes que –les joventuts, si més no, que ells es van quedar a casa o, com el President, se'n va anar a Lleida per esquivar el bulto–, situats a la vora del monument a Casanova el passat 11 de setembre, m'haurien dit fill de puta si m'haguessin vist desfilar entre la gent del PSC, cosa que vaig evitar abstenint-me de manifestar-me i fent vida a Castellterçol, on, amb un dia esplèndid, vaig caminar tres o quatre hores sota els pins.

El cas d'en Xavier Ribalta és un cas com un cabàs. Ningú no li'n fa, de cas. Quina conya, oi? He escrit «cas» en tres ocasions i en una sola ratlla: n'hi ha per treure'm el carnet d'escriptor! Bé, la darrera vegada que l'he escoltat va ser al teatre Poliorama, potser a finals de l'any passat, en companyia de vint-i-cinc o trenta persones més: un desastre total. I a mi m'agrada, la veu i la manera de dir les cançons, que em sembla bastant personal. Un pèl monòton, potser. En aquella ocasió vaig seure al costat del matrimoni Lladonosa, de Lleida, que tenien encara obert el restaurant Les Quatre Barres al carrer de Quintana, i que ara han tancat per raons de salut. També hi havia l'Enric Jardí. En família, vaja! En canvi, en Serrat té un èxit apoteòsic. Abans d'ahir va fer un recital a la plaça de toros amb vint mil espectadors que li van fer repetir, o allargar, l'actuació amb sis o set cançons més. L'únic que pot competir amb ell és en Lluís Llach, però em sembla que és mandrós de mena, perquè rationa els seus recitals amb comptagotes. Diuen que li agrada més navegar per les illes gregues que no pas trencar-se les banyes pels nostres pobles, on hi ha escenaris petits, incòmodes i males condicions acústiques. Hi ha coses –n'hi ha tantes, amic Jordi!– que no acabo de comprendre. En Raimon, per exemple, diu que –ho he sentit que ho deia ell mateix per ràdio– només pot fer quatre o cinc recitals per mes, perquè necessita llegir, escoltar música i no automatitzar-se. Bé. En Llach, necessita navegar... I això ho fan i ho diuen gent que serien rebuts arreu amb els braços oberts, que tenen èxit, que guanyen diners, i que passaran a la història com els màxims valors artístics i ètics d'un moment de la nostra cultura. En Xavier Ribalta, per contra, que té ganes de treballar cada dia, no se l'escolta ningú...

No he llegit la correspondència entre Bosch-Gimpera i Olivar-Bertrand. Ni tan sols he vist el llibre. El compraré així que pugui i el llegiré quan... Serà més fàcil que el compri que no pas que el llegeixi. Jo, com el meu amic Raimon, també necessito llegir, però les hores que passo a l'oficina i les altres, que ocupo en feines ben sovint absurdes, només em deixen esclatxes de temps per fer un conte per a nois i noies. T'asseguro que també m'agradaria, a mi, si fos anglès o nord-americà, treballar quatre o cinc dies cada mes. Però, amic, som a Catalunya, no tenim res de res, i hi ha més de cinc-cents mil aturats...

La vaig cagar en el cas de l'Antoni Serra. Em pensava que no li havia fet arribar la teva carta fotocopiada, i, en canvi, la va rebre. Ho celebro. És

una gran persona, d'una cordialitat extraordinària i un gran amic. Vam compartir la mateixa habitació a l'Espluga de Francolí durant la trobada amb gallecs i èuscars. Estic molt content que s'hagi posat en contacte amb tu i que t'hagi fet arribar els seus llibres. Com és natural, ara no et parlaré malament dels altres Ofelis, de cap de les maneres! Però si els vaig enviar la teva carta va ser, a part que la coneguessin, perquè es motivesin una mica i no els hagués d'empaitar perquè em facin arribar els seus llibres perquè te'ls pugui enviar. Ara, em penso, la responsabilitat és una mica d'ells, oi? Pel que fa a la Margarida Aritzeta, t'he d'explicar que no va rebre la teva carta al Quebec, com tampoc no va rebre la que li acabava d'enviar jo. Va anar a parar –per mediació de l'associació d'escriptors quebequesos– a la casa d'una lesbiana deixada anar que, durant una mesada llarga, va intentar arrossegat-la a les orgies a què es lliurava amb moltes altres mosses més. Era una casa sòrdida, bruta, on no hi havia res de res, fora de ganes de trempar i riure –a la manera femenina, és clar! –, i així que es va veure les orelles, se'n va anar. Ella diu –i m'ho crec– que sense haver cedit a les pressions... L'altra mossa, la propietària aficionada a l'amor prohibit –propietària del pis, vull dir–, no li va fer arribar les cartes que tu, jo i altres amics li vam enviar.

L'Ofèlia comença a lligar el llibre de ciència-ficció. Sembla que ja tenim deu o dotze contes. N'he llegit nou –incloent-hi el meu, és clar–, i són força acceptables. No sé si ja t'ho havia explicat en alguna d'anterior, però el meu m'ha costat molt, he intentat ajustar-lo força al gènere, que és el que he fet en cada llibre ofèlic. M'he despersonalitzat força, sempre al servei de la causa comuna. És dels contes dels quals estic més satisfet. No et dic com es diu i deixo el nom com un enjòlit per quan s'editi el llibre, el rebis –amb dedicatòria, aquesta vegada, paraula!– i el llegeixis. Serà un exercici d'identificació. Fa?

Noi, no sé ben bé què dir-te respecte a la qüestió dels calés pel que fa a els Llibres del Mall. Sento un gran afecte per en Ramon Pinyol, tant per la persona, com pel poeta, com per l'editor. Però no té fama de bon pagador. I estic segur que no és pas per falta de ganes, no! Jo m'hi pensaria una mica a l'hora d'embolicar-m'hi. L'Enciclopèdia, o sigui, Proa, estaran carregats de punyetes, et faran les putades que sigui, però són una empresa solvent –tan solvent com pot ser-ho una editorial catalana... D'en Pinyol, se'n senten dir de tots colors. Té molts amics, i molt fidels. Es tracta la

major part de vegades dels poetes que ha editat, que són molts, també. I els poetes estan acostumats a viure de l'aire del cel, la qüestió de diners no els afecta gaire. El teu cas és ben diferent. Una traducció, i més si és un text llarg, dens, com els que em dius del Miller, és una prova de professionalitat, no una rauxa d'inspiració. Tu hi cremaràs les celles centenars d'hores. Si, llavors, no cobres, tindràs la sensació d'haver perdut el temps, que t'han pres el pèl. Ho veig encara pitjor del que a mi em passa amb Laia, ja que els llibres que em deuen corresponen a edicions molt posteriors a la primera, o sigui, que em fa l'efecte que es tracta d'una propina. Tu t'hi jugues els calés inicials, que són els bons. De tota manera, miraré d'informar-me'n, per saber si els traductors també mereixen el mateix tracte que alguns dels autors.

Has de pensar que hi ha certa mentalitat que creu que tots els que escrivim en aquest país som una merda que encara hauríem de pagar per publicar. Això ve una mica de la universitat, i em temo que en Joaquim Molas no sigui dels que ho han inculcat als seus alumnes, els moletes, que es riuen del mort i de qui el vetlla, ells, tan interessats pel que va escriure o va deixar d'escriure Ramon Llull, o d'un pamflet sarcàstic del XVIII... Ara mateix... Bé, no t'ho explico, perquè em faria pesat, però t'ho insinuo: hi ha una mosca que es diu Pilar Rahola que avui s'ha carregat en Pedrolo al diari *El País*. Ja m'ho va anunciar abans d'ahir, a la Generalitat, quan jo acabava de cobrar el meu premi i m'havia pres tres copes de xampany. Li vaig dir de tot en veu alta davant la concurrència que ens escoltava una mica esfereïda. Jo he ajudat a descobrir-la, aquesta mosca, perquè va quedar finalista del premi El Brot de novel·la per a inèdits, del qual jo actuava de jurat. La noia, que sap què ha de fer per arribar amunt, s'ha fet amiga d'una munió de gent important, entre ells en Molas, de qui és deixeble. Segons em va dir, li havia demanat permís per parlar malament d'en Pedrolo... Tu t'imagines, quines coses! Li vaig dir que era una xitxarella, que s'havia de mirar en Pedrolo de la mateixa manera que un habitant de Lilliput mira un habitant de Brobdinyac, com una puça a un elefant. I que si volia parlar d'en Pedrolo, que parlés d'un llibre que li agradés i no d'un que no li agradés... Però ella, vinga dir que no l'hi havien manat a la revista, bé, vull dir, al diari, i que ella s'hi devia i no s'hi podia negar. Ara, doncs, després de gairebé deu anys de no aparèixer a la premsa un comentari sobre una obra concreta d'en

Pedrolo, en el diari de major difusió apareixerà una crítica on es carregaran *Apòcrif 3*, *Verònica*, tot retraient-li que escriu massa. Això ja ho ha dit en Molas en alguna ocasió, oi? I el que vaig endevinar en la nostra discussió al Pati dels Tarongers va ser que n'estava convençuda, que li perdonaria la vida. I li ho vaig dir ben clar, que no hi havia dret que, per un cantó, el fessin quedar bé com a persona, com a nacionalista, com a ètica personal i, en canvi, li diguessin que, llevat de tres o quatre novel·les, era un novel·lista detestable. Bé, una merda, tot plegat. I en aquest cas estic convençut que el diari, la direcció, vull dir, no hi té res a veure. És la nena, que li agrada fer el valent, de la mateixa manera que un vespre que vam fer un homenatge a en Castellet per acomiadar-lo com a president a l'AELC, ella es va introduir subreptíciament a l'acte i es va asseure al costat mateix de l'homenatjat, davant la incredulitat i l'astorament generals. Com una heura, doncs, que s'arrapa on sigui, però que a la llarga, mata. En Terenci també ho feia així, al començament, però mai no es va dedicar a fer crítica —sí que en va fer, és clar, però de paraula— escrita de l'obra dels col·legues.

Plego, druguet, i mentrestant et felicito perquè et faran avi i perquè en Ribalta posa música al teu poema «Clam». Visca!

Adéu, una abraçada i salutacions per a tothom,

Joaquim Carbó

En rellegir la pallissa que t'acabo de clavar, m'adono que parlo de *La taronja*, però que no et dic si m'agrada o no la traducció. I això no s'hi val. La trobo bé, molt bé, com les altres que he llegit, evidentment, però et voldria fer observar que em sorprèn el llenguatge «nadsat». Més que sorprendre'm el llenguatge, em sorprèn —ja em va sorprendre en llegir-la en castellà— que aquells malxics el fessin servir. Per què? És corrent als EUA? O es tracta d'una invenció del senyor Burgess? Per què no m'ho aclareixes en una teva, i t'ho agrairé.

Una altra cosa: no hauria estat més divertit inventar-se'n un altre, de llenguatge, al nostre estil, o d'aprofitar el vocabulari de la delinqüència, tipus caló espriuà? Potser dic una bestiesa, però ara penso en *L'òpera de tres rals* que el centre estable de la Generalitat representa aquests dies a Madrid —uns dies en català i uns altres en castellà—, però en una versió ben

original: en lloc de passar als suburbis londinencs, l'escenografia i l'època s'han traslladat a la Barcelona de l'Exposició de 1929, als barris baixos.

Salut!

Joaquim Carbó

2-10-84

Ahir van operar el pare. La intervenció va anar molt bé. Avui ja camina, bé que precàriament. Ja veurem què passa!

Bernal, 30 d'octubre de 1984

Estimat Joaquim,

Bé, ara em penso que ja tenim el peu al coll a la regularització de la correspondència, oi?

Ah, en primer lloc, desitjar que la millora que apuntava el teu pare, després de l'operació, s'hagi anat consolidant.

En segon lloc, la gran notícia! Ja m'han confirmat la invitació al congrés internacional de teatre. La ponència (que ha de durar uns 15 minuts) tractarà el tema «El teatre dels catalans a l'exili americà», bé que jo el centraré a l'Argentina, que és on ha tingut més vitalitat i més llarga duració (gairebé cent anys) i, per tant, pot resultar paradigmàtic. Les dades fonamentals ja les tinc resumides al treball que vaig fer per a la publicació *Estudis Escènics* de l'Institut del Teatre l'any 76, i ara estic recollint material gràfic (programes i fotos), del qual faré diapositives que podran quedar a l'arxiu de l'Institut. El congrés durarà del 19 al 25 de maig, i jo miraré de venir el 4 o l'11, i em quedaria fins a l'1 de juny, de manera que tindrem temps de fer-la petar i, potser, de fer alguna escapada a Can Xarina, oi? Com et pots imaginar, estic exultant. Tal com van les coses per aquests verals, econòmicament parlant, ja m'havia fet la idea que no podria tornar a saltar mai més l'Atlàntic. Per tant, una avinentesa com aquesta és un present caigut del cel.

Ja veig que aquest tercer premi t'ha fet sentir com aquells *gunman* del *far west* quan s'enfrontaven amb un marrec que «treia» més de pressa que no pas ells. Tanmateix, ja saps com funcionen els jurats i per tant suposo que no et posaràs pedres al fetge. Sigui com sigui, et mereixes que et felicitin. L'esforç no fou debades. D'altra banda, sempre va bé tenir-hi bo, amb aquesta genteta de la Santa Maria. He, he!

T'agraeixo molt la informació que em dones sobre el Mall. És possible, però, que als traductors els paguin perquè suposo que aquesta col·lecció deu ser finançada mitjançant el sistema de compra d'exemplars per part de la Generalitat per a les biblioteques, però vés a saber... De fet, encara no he rebut resposta a la meva carta, però, en principi, només m'he compromès a traduir-los *Lolita*, i per posar-los a prova, demanaré que em facin pagaments per lliuraments parcials, que m'imagino que és el que deuen

fer els qui estan traduint *La muntanya màgica* i *A la recerca...* Si sabéssim qui són, aquests traductors, els ho podríem preguntar, això de si paguen o no. De totes maneres, no t'hi amoïnis. En tot cas faré la prova que et dic.

Quina putada que et fan els de Laia, tu! Tant se val que els calés no els hakis de menester per viure: el cas és que són teus i te'ls han de pagar. No afluixis. N'hi ha, d'editors, que amb l'excusa que fan pàtria, el que fan és fer-se el viu. Fóra comprensible si els llibres no es venien, però en el teu cas es tracta de viroles que ja s'han embutxacat.

Pobra Margarida! Ja me la veig encalçada per la colla de seguidores de les manses de Lesbos i corrent al voltant de la taula de menjador per tal de no ser violada a cop de llengua! A veure si s'anima i en fa una novella, d'aquesta experiència.

Respecte a això que m'expliques d'aqueixa mosca d'*El País*, et diré una cosa: és possible que la tipa sigui una grimpadora i vulgui fer-se l'*enfant terrible*, però una cosa és certa: no hi ha recensió de les que apareixen en aquest «Quadern» de cultura que no trobi alguna cosa on agafar-se per tal de carregar-se el llibre. O sigui que no m'estranyaria gens que aquesta fos la política del diari, i fins i tot em sembla recordar que alguna cosa sobre això em va dir el dia del meu primer sopar amb el Ofelis. En Pedrolo em diu en una carta que vaig rebre ahir: «Els “Apòcrifs” han caigut en el silenci de costum, llevat de *Verònica*, darrerament condemnada amb molta virulència. No és pas estrany».

I ja que esmento els Ofelis, penso que tens raó i que ja no es justifica que els vagis al darrere mangant-los llibres per aquest pobre sassari. Els que no han respirat, per alguna cosa deu ser i, si no els surt del cor de fer-ho, més val que no me'l dediquin per força. Per correu a part t'envio una revista on ha aparegut un dels contes de les *Pometes...* Mai no m'hauria cregut que hagués caigut tan avall, l'Ofèlia!

El planteig que em fas respecte al llenguatge «nadsat» de *La taronja* demostra que ets un paio intel·ligent i d'una agudeses que t'honora. En realitat, a mi gairebé m'hauria agradat més fer-ne una adaptació com la que tu suggereixes, per tal com hauria de ser una tasca més creativa. Però, veuràs: segons que sembla, en la primera versió d'aquesta novella no hi figurava aquest llenguatge (tampoc no hi figura al darrer capítol). No sé per quins set sous, posteriorment l'autor decidí d'inventar-se'l tot partint d'un vocabulari d'arrels russes, llenguatge que cal respectar per exigèn-

cia de Burgess, el qual fins i tot es reserva el dret de supervisar-ne l'adaptació (no t'oblidis que és lingüista, aquest nano). Ignoro, però, quin propòsit tenia en partir del rus, precisament. Tanmateix, penso que el que pretenia, més que res, era allunyar l'acció temporalment, traslladant-la a un hipotètic futur, i, potser, situar-la en un país que no fos precisament Anglaterra ni els EUA. Aquesta intenció, doncs, hauria quedat frustrada si, a l'hora de traduir el llibre, jo feia una adaptació del llenguatge «nadsat» al de la delinqüència o al dels paiets catalans. De totes maneres, si t'hi fixes, veuràs que quan ha calgut traduir expressions d'argot anglès, ho he fet, justament, amb mots caló o d'argot català, car és evident que aquells mal xics no podien pas parlar com uns acadèmics. En el cas de les obres teatrals, potser es justifica més de fer-ne una adaptació a l'ambient local, com va fer en Joan Oliver amb *Pigmalió* i amb *L'òpera de tres rals*, que tu esmentes.

Passant al tema de la violència, comparteixo totalment les teves consideracions. Costa, efectivament, d'explicar-se la violència d'aquests joves atracadors, punks i tota la pesca, però penso que la causa rau en la necessitat que tenen de procurar-se drogues o el que sigui, i, per tant, potser caldria orientar l'anàlisi devers els motius que menen l'home a buscar refugi en les drogues, etc. A mi, però, encara em preocupa més la violència institucionalitzada de les dictadures, com la que teníem a l'Argentina, per a la qual l'assassinat, la violació, la tortura eren part del sistema. Com t'expliques la psicologia del torturador, per exemple? I la dels metges que assisteixen a les sessions de tortura per tal de controlar la resistència de la víctima? I la dels capellans que visiten els centres de tortura per confortar els torturats? I la dels qui donen l'ordre de fer-les? En fi...

Ara, el planteig que fa Burgess, jo crec que va més aviat per uns carrils filosòfics (i potser teològics: no t'oblidis que és catòlic) tendents a esbrinar el problema del lliure arbitri. És lícit que la societat sotmeti a un delinqüent al tractament que descriu a la novel·la per tal d'anular la seva capacitat de decisió? Aquesta és, em sembla, la qüestió que vol plantejar a *La taronja*, i que reprèn a *El poder de les tenebres*. Justament, parlant d'aquesta darrera, deia en una entrevista: «Personalment, jo crec en el lliure arbitri. Crec que tenim el poder d'eleger entre el bé i el mal en sentit ampli, en el sentit moral d'aquests termes, i que no es tracta simplement d'eleger entre fer el bé i fer el mal». En realitat, ell creu que quan l'home sent plaer

a destruir i matar sense cap motiu, com fa la joventut actual, vol dir que ens trobem davant la manifestació del mal, del mal com a entitat existent fora de l'home, però sense que això faci pressuposar que l'home, com a creació de Déu, és forçosament bo, sinó que allò que evidentment passa –segons Burgess– és que existeixen dues formes de mal: el mal comès intencionalment per l'home i el mal que emana de forces que li són alienes i de les quals esdevé l'instrument. Què te'n sembla? T'ho deixo per tal que hi rumiïs!

Parlant del mal: no t'han fet mai cap examen urològic? Doncs mira, dilluns de la setmana passada me'n van fer un a mi. Resulta que fa uns quants dies em vaig adonar que tenia una mena de nòdul al testicle. Ep, em vaig dir, això t'ho has de mirar de seguida. Vaig anar a cal metge, el clínic, el qual, després de tocar-me literalment els ous, em va dir que podria ser un quist al testicle, que no era res greu, però que s'estimava més que m'ho veiés l'uròleg i que, si deia d'extirpar-lo, ell hi estava totalment d'acord. Com et pots imaginar, se'm van posar per corbata, amb quist i tot. Res, jo que me'n vaig a ca l'uròleg –un que és amic meu, precisament– i ja em tens altre cop amb tota la carn d'olla a la fresca. Més grapejades i, no, no era un quist als testicles, sinó al cap de l'epídim; per tal com el creixement pot ser lent, no caldria operar de moment. Tanmateix, cregué convenient fer-me un estudi. Havia de tornar un altre dia provist d'un tub de xylocaina, d'una guia de sèrum V14 i un flascó de solució fisiològica. Bufa! Aquesta vegada se'm va arronsar tant la titoleta que vaig estar tres o quatre dies que ni me la trobava, tu! No feia més que recordar la tortura que van fer a l'Alekos Panagulis, fundador i cap de la resistència grega, que l'any 67 va atemptar contra Papadòpulos i la junta de coronels, i que posteriorment fou el company de l'Oriana Fallaci. La tortura consistí en això: li van ficar un filferro a la uretra i després escalfaven l'altre cap fins que es posava roent! Ja em veia jo també allà estirat, mentre em ficaven aquella guia de sèrum per la uretra... Afortunadament, la cosa va ser molt menys cruenta. Primer, me la van ruixar amb la solució fent sevir la guia de sèrum de mànega (ja vaig respirar una mica), després m'hi van introduir la xylocaina amb una xeringa sense fer-me gens de mal i tot seguit em va fer l'examen amb un instrument molt sofisticat sense que tampoc experimentés cap molèstia ni dolor. Aleshores vaig acabar de respirar, tu! Encara em va fer un tacte rectal, per veure com anava de pròstata, i m'he

quedat tot amoïnat perquè gairebé diria que em va agradar i tot... Espero que no m'ho hagin de repetir gaires vegades, a veure si hi trobo gust i em torno addicte a les penetracions anals! Oh, no te'n riguis, no, que si n'hi ha tants, per alguna cosa deu ser i d'una manera o altra deuen començar a provar-ho!

Parlant les coses serioses: què me'n dius de l'aprovació de la llei antiterrorista al Congrés? I del fet que puguin escanyar l'autonomia mitjançant la no aplicació o compliment de la LOFCA?

He vist que enguany el premi Avui el convoquen en la «nova modalitat de treballs periodístics i no, com fins ara, d'articles periodístics». Per ventura un article no és un treball periodístic? Quina diferència hi ha entre una cosa i l'altra?

La meua tia em diu que no li vas voler cobrar la quota de l'AELC. Espero que podrem passar comptes al maig, doncs.

Avui, dia 31, he rebut uns quants «Quadern» de cultura, entre els quals hi ha el que conté el «pamflet» de la Rahola, però també he pogut llegir la ponderada resposta de Jordi Coca al número següent, que m'ha fet exclamar: molt bé! I una altra cosa: no vull pensar que m'està agafant mania persecutòria, però fixa't que la Pilar Rahola, quan fa el repàs dels treballs que han estudiat l'obra de Pedroló, esmenta, per exemple, el de Vidal i Alcover, que no era més que un article, i en canvi omet de citar el meu, que, bo o dolent, és un llibre. Això que podria ser una omisió per desconeixement, pren un relleu sospitos quan, al número on apareix una nota sobre *La taronja*, l'autor ni tan sols hi fa constar el nom del traductor, que normalment figura en totes les recensions que apareixen en aquest suplement. Si tenim en compte que el director, Lluís Bassets, em va fer una entrevista quan vaig ser a Barcelona i mai no la va publicar (suposo que arran de les crítiques que no em vaig estar de fer al diari), no és lícit de suposar que pot ser premeditat, aquest silenciament?

Jordi Arbonès

Barcelona, 29 de novembre de 1984

Estimat amic,

Diumenge va morir el meu pare després d'un mes i mig de passar-ho molt malament ell, com nosaltres. Nosaltres menys, és clar, perquè no patíem la seva malaltia, però el vèiem com es fonia i com patia. El vam enterrar dilluns a Caldes de Malavella, al costat de la meva mare, i ara em trobo amb tots els embolics d'haver de desmuntar el pis, cosa que em trasbalsa i m'ocupa tot el temps. A més, tinc sobre la taula els originals del premi Ruyra –22 novel·les– i d'un premi municipal de Gavà –30 reculls de contes– que he de llegir per poder votar d'aquí a una setmana.

Et faig només aquestes ratlles per comunicar-t'ho i per anunciar-te una altra carta per a més endavant, d'aquí a uns dies, quan m'hagi aclarit una mica de tots aquests enrenous.

Rep una abraçada ben amical,

Joaquim Carbó

Gràcies per la tramesa de l'*Eroticon*.

Bernal, 10 de desembre de 1984

Estimat amic,

Fa uns quants dies vaig tenir ocasió de xerrar una estona amb el dibuixant i amic Osvaldo Viola, després del seu retorn d'un viatge per Europa. Ell em va explicar que havia enraonat amb tu per telèfon, però que no us havíeu pogut veure per tal com anaves de bòlit arran de l'agreuament de l'estat de salut del teu pare. Quan he vist la teva carta, tan prima, ja m'he imaginat que era portadora d'una trista i fatal nova. Així ha estat.

Sempre és en aquests casos quan constates que les paraules són inútils per expressar els sentiments, potser de tant com s'han gastat per l'ús. Sigui com sigui, vull manifestar-te que compartim el teu, el vostre, dolor i volem que ens sentiu al vostre costat en aquests moments, a desgrat de la distància.

M'imagino les ganes que devies tenir de llegir-te tot aqueix garbuix d'originals! Quines coses que té la vida, oi?

Una gran abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 20 de desembre de 1984

Estimat amic,

Avui mateix pensava fer-te quatre ratlles, quan m'ha arribat la teva carta de condol, que t'agraeix com cal. Certament, en aquestes ocasions no saps què dir. Són coses que han de passar, que tots sabem que estem condemnats, però que amaguem el cap sota l'ala a l'espera, potser, que la dona de la dalla passi de llarg i s'oblidi de nosaltres.

Em penso que me'n recordaré sempre del que he viscut aquests dies. Ara, quan ja gairebé ha passat un mes –el farà justament el dia de Nadal–, no em fa res de parlar-ne. No me'n va fer gaire tampoc quan el fet era molt recent. Tot això va lligat amb el meu tarannà força extravertit. El que t'explicaré ara ho anava explicant sobre la marxa als companys de la feina, em penso. I era una manera de buidar-me, de treure-m'ho del damunt, de fer bugada, de defugir la neurosi.

Jo diria que va ser a mitjan agost o una mica més tard que a la Fundació Puigvert em van dir que el pare tenia càncer. Ho sabien després d'unes proves que li havien fet el mes de juliol, ja que l'operació de la pròstata del novembre de 1983 li havia deixat seqüeles empipadores que el portaven a visitar-se sovint. Jo me la temia, però quan m'ho van confirmar vaig quedar molt aixafat. Després, tot es va precipitar. La Rosa i jo érem de vacances a Castellterçol –una setmana, tot plegat, perquè no el volíem deixar més temps sol– i vam haver de deixar-ho córrer perquè per telèfon ens va dir que no estava bé. Hi va haver una altra intervenció a primers d'octubre. Fins aquell moment, ell, tot i que no es trobava bé, feia una vida força normal, amb freqüents escapades al camp de l'Europa –l'equip de futbol de tercera del qual ell i jo érem fidels seguidors en altres temps–, on discutia la jugada amb els vells consocis i hi feia alguna partideta de cartes que l'ajudaven a pagar part del taxi que feia servir per tornar a casa. El pare, en això de les cartes, tenia molta sort. Sort i vista, és clar!

Però a partir de la intervenció de primers d'octubre ja no va tornar a sortir al carrer. Van ser dos mesos dramàtics. Per un cantó, jo rebia la informació directa dels metges, amb un dels quals ens hem fet amics i tot, i per l'altre havia d'intentar desmentir tot el que ell podia témer o sospitar. En realitat, em fa l'efecte que en cap moment no va arribar a sospitar el que

li passava, una cosa que em deixa perplex, de tan evident que es feia. La neteja que li havien fet en intervenir-lo l'ajudava a orinar sense dificultats. Es va arribar a creure que la qüestió de la pròstata estava ben superada. Llavors, però, li va venir una inapetència extraordinària. No podia menjar res perquè tot se li tornava agre i tenia una acidesa tremenda. Ell va creure que era culpa d'haver pres massa antibiòtics i nosaltres li seguíem el corrent. Els darrers vint dies va viure de beure un parell o tres de gots de llet, només. No acceptava altra cosa. S'anava fonent de mica en mica. Mai no havia estat gran cosa, físicament, ja que en els seus bon temps devia haver arribat a pesar cinquanta-tres quilos. Ara en feia trenta-sis o trenta-set!

No va ser un malalt resignat. Estava empenyat permanentment, i això ens acabava de fer anar de bòlit. Jo hi passava totes les hores que podia. Fixes, eren les que anaven de les quatre fins a quarts de nou de cada tarda. Els matins i les nits tenia una dona que l'havia cuidat al llarg dels darrers set anys, o sigui, d'ençà de la mort de la meva mare. Ells dos s'avenien força i ella estava sempre al seu servei. De la casa se n'ocupava poc, però el que ell volia era que li fes coses concretes de menjar, i al seu aire. La Rosa i jo, és clar, no hi teníem res a dir. Allò era casa seva.

Els caps de setmana em tocava a mi d'estar-m'hi. M'hi passava la nit i intentava ajudar-lo. Era terrible veure com llanguia i que no hi podies fer res. Patir, allò que es diu patir de càncer, no va tenir ocasió. La va passar molt i molt magra per la inapetència, per l'acidesa, per la dificultat de moure's. Però els dolors del càncer van començar la vigília de la mort. Aquella dona em va trucar cap a les dues de la matinada perquè el pare acabava de rebre una falconada: li feia molt mal el baix ventre, precisament allò on ell creia que ja no hi havia mal. Vam cridar el metge d'urgència que li va injectar un calmant que va tardar a fer efecte. L'endemà, el metge de capçalera començava a receptar sedants i hipnòtics. Em penso que això potser va accelerar el procés, de tan feble que estava.

Quan el metge d'urgència se'n va haver anat i ens vam quedar cara a cara, amb el dolor que no se n'acabava d'anar, el pare em va mirar molt fixament i em va dir, dues vegades: «Joaquim, la dinyo!, la dinyo!». En aquell moment, la cosa va sonar d'allò més dramàtica, tot i que ja llavors em va fer l'efecte que vivia un sàinet en primera persona. Que poques persones al món deuen haver pronunciat aquesta frase! Imagino que la gent deu dir que es moren, que s'acaben, que ho veuen molt malament...

Però parlar un mateix, quan és cert que la «dinyes», que la «dinya», em va deixar d'una peça. Tot això m'ha fet pensar que la meva afició a escriure frases fetes, dites populars, a repescar expressions en desús, l'he heretada del meu pare. Tot això que t'explico ara –ja t'he dit que tornaria a esbravar-me– és una mena d'homenatge. Ara, en pensar-hi, amb més tranquil·litat, em fa pensar en l'escena d'aquell conte extraordinari de Salvador Espriu: «Conversió i mort d'en Quim Federal», que jo havia vist al teatre interpretat per l'Escola Adrià Gual, amb la Capmany, en Julià Navarro i un actor que ja no actua que es diu Trilla.

La nit següent, o sigui, la que anava de dissabte a diumenge, i ja en presència meva, el pare va agonitzar. El que va ser terrible, i tampoc no oblidaré mai, és que, en un principi, em pensava que dormia d'una manera pesada per acció del narcòtic que li havíem donat, però a primera hora del matí, quan vaig veure que no canviava de respiració, el vaig canviar de posició i al cap d'un minut o dos ja s'havia fos del tot. Després, amb el metge, n'hem parlat i m'ha tranquil·litzat en dir-me que a ell mateix li hauria estat difícil de distingir si dormia o es moria.

Amb la Rosa hem comentat ja repetides vegades que si hagués durat més hi hauríem deixat la pell. Els darrers dies estàvem molt nerviosos, era un fet que ens absorbia tant de ple que ens anul·lava. En un moment, quan vam veure que anaven tan maldades, vam intentar internar-lo en una clínica on l'haurien pogut atendre amb més traça que nosaltres i amb més continuïtat, perquè jo havia de seguir treballant, naturalment. Però ell s'hi va negar. No en va voler saber res, com tampoc de contractar algú que el vetllés de nits. Amb tot, però, si hagués durat més no ens ho hauríem pensat dues vegades, perquè hauria estat imprescindible.

Podria explicar moltes coses més, però no et voldria marejar. Em penso que en algun moment o altre tot això –i més– apareixerà en algun text perquè m'ha impressionat molt. Ara sé ben bé què és la mort, perquè el pare se'm va morir als braços. Feia mitja hora que encara havia intentat fer-lo orinar. Bé, deixem-ho córrer!

Després, la Rosa, quan érem al cementiri de Caldes i feia una humitat terrible, es va indisposar i ens hem passat un parell de setmanes ballant-la. Demà, si no hi ha res de nou, farem cap a Castellterçol. Fa tres mesos que no hi hem dormit ni una sola nit. Jo hi he estat un parell de vegades per tallar l'herba –ara ja no creix– i també per constatar que s'havia espatl·lat

la calefacció i la bomba del dipòsit d'aigua. Per sort, sé que ja ho han arreglat i demà, doncs, tot estarà en forma. Vejam si és veritat!

Vaig parlar, efectivament, per telèfon amb Osvaldo, el teu amic dibuixant, que em va semblar una persona de gran cordialitat. Sé que va dinar un dia amb gent de l'editorial Norma, el maquetista de la qual, Pasqual Giner, acabava de fer la portada del meu *Calidoscopi de l'aigua i el sol* que ha publicat La Magrana en una nova edició. Com que la hi va ensenyar, l'Osvaldo va quedar parat perquè el meu nom li va sonar, ja que l'endemà pensava trucar-me de part teva. Em va saber greu no poder-lo atendre, però ja saps de què anava la cosa.

Plego, per avui, perquè m'agradaria posar al correu aquestes ratlles demà mateix. Si no ho faig així, la cosa seria passat festes, i m'estimo més fer-ho ara perquè s'allargaria massa.

Rellegeixo una mica pel damunt la teva darrera del 30 d'octubre i retrobo tot el que m'expliques de les anàlisis i les proves a què t'han sotmès els uròlegs i d'altres elements d'aquesta professió tan emprenyadora, però indispensable, com són els metges. Celebro, també, és clar, que la cosa no sigui res. Fa pocs dies, també, que a mi em van sotmetre a un reconeixement d'aquesta mena, amb estudi proctològic i tot. No em va afectar tant com a tu perquè jo ja ho tinc més per la mà. Ara fa cosa de quatre anys, em penso, em van operar d'una fissura d'anús. Hi tinc la ullera acostumada!

Imagino que deus estar a punt de publicar *La fra de les vanitats*, oi? O és que amb tots aquests tràngols m'ha passat per alt? Noi, cada dia hi ha noves editorials i col·leccions. Ara n'ha nascut una que es diu 1984, i comença amb uns textos teatrals de Brecht (*El casament dels petits burgesos*). I els de Pleniluni inicien una col·lecció de ciència-ficció. I Glaucos una de terror... Algú o altre enterrarà l'últim!

Rep una abraçada ben amical i moltes salutacions per a tota la família.

Joaquim Carbó

Sé que no hi arribo a temps, però us desitjo bon Nadal i un 1985 ben ferm i valent!

Quim

Bernal, 30 de gener de 1985

Estimat amic,

Aquesta vegada sí que puc donar al correu la culpa del retard a escriure't sense mentir. El personal telepostal ha fet una vaga que ha durat vint-i-tres dies i s'han acumulat quinze milions de peces postals! La teva darrera, però, la vaig rebre abans de la vaga. El conflicte encara no s'ha solucionat del tot.

L'amic Osvaldo Viola ja em va dir que la ballaves arran de l'agreujament de la salut del teu pare (ell mateix ja va fer-se càrrec de la situació) i, atès el que m'havies anat explicant, vaig tenir el pressentiment que no en podíem esperar res de bo. Comprenc el que heu passat i els moments dolorosos que heu viscut, fins i tot el teu pare en el moment en què va tenir la lucidesa de dir-te que la «dinyava», realment una expressió que si la poses en boca d'un personatge, ningú no se la creurà. Has fet molt bé d'explicar-me amb detalls aquestes vivències, si t'ha servit per descarregar la neurosi. Ja saps que Hemingway deia que la màquina d'escriure era la seva psicoanalista.

I la vida continua...

Aquesta vaga de correus no podia escaure's en un moment pitjor per a mi. D'una banda, espero el taló de Proa en pagament del darrer llibre que els he traduït: *Passage to India* de Forster; alhora havien de canviar-me un taló de 400 dòlars que em va venir retornat, no sé per quins set ous, després d'haver-me polit els calés, que vaig haver de desenterrar de sota terra. De l'altra, em vaig trobar amb una altra traducció enllestida per a Martínez Roca i sense possibilitat d'enviar-la-hi. De més a més, no he pogut escriure a el Mall acceptant la traducció de *Lolita* i, per tant, no he rebut l'original (no he pogut trobar-lo a les llibreries d'aquí). I Proa que m'envia un telegrama anunciant-me que m'encarregaven una altra traducció i seguia carta, i jo sense rebre la carta ni saber de quin llibre es tracta. De manera que, després de molt de temps que no em passava una cosa semblant, em trobo sense cap traducció a les mans.

Com veuràs, amb els del Mall m'he tirat de cap a l'aigua. Espero no ofegar-me. M'ofereixen 600 pessetes per full i 100.000 per cada reedició, si arriba el cas. Unes condicions verament insòlites. Proa paga 400 bales per full i, en cas de reedició, botifarra de pagès. Si t'arriba alguna xafarderia a les orelles sobre el Mall, ja me la faràs saber.

Quant a *La fira*, en Vallverdú em va dir que sortiria, en dos volums, al desembre i gener. No n'he sabut res ni he rebut els exemplars que em pertoquen. Sé que va sortir, en canvi, *En tombar la vuitantena* de Henry Miller a les Edicions dels Dies, car en vaig rebre un.

Vaig tornar a escriure a en Lluís Urpinell per tal d'associar-me a l'associació de traductors i intèrprets, perquè vaig llegir alguna cosa sobre aquesta entitat que em va fer suposar que rutllava. A veure si aquesta vegada es dignarà a contestar-me, si més no.

Qui m'està resultant un minyó molt simpàtic i cordial és l'amic Antoni Serra. Després d'haver contestat la seva primera lletra, em va fer estrany de no rebre'n resposta, de manera que vaig insistir. Resulta que m'havia contestat, però s'oblidà de posar la lletra a la bústia i li quedà en un calaix! M'ha tramès un altre llibre seu, *Gràcies, no volem flors*, i un llibret de prosas del seu pare amb un pròleg seu. Està entusiasmat perquè pensa assistir al congrés de teatre i ens podrem conèixer personalment, i vol que l'acompanyi a les Illes quan se'n torni. Cada cop estic més convençut que les satisfaccions més grans que et dóna la literatura són les extraliteràries que se'n deriven. Ha estat així com he pogut comptar amb la franca amistat de Joan Oliver, de Pedrolo, de Xavier Romeu (el malaguanyat Xavier Romeu), de Jordi Coca... i ara, d'aquest excel·lent escriptor de les Illes... I deixo per al final la teva, tan generosa i tan sòlida! Si bé ho mirem, no deixa de ser curiós, això, car, en general, hi sol haver tantes enveges entre els membres d'un mateix gremi! És clar que potser si m'hagués estat a Catalunya, la cosa hauria anat d'una altra manera. Qui ho sap? Però, sigui com sigui, estic content d'aquest resultat. Aquestes són algunes de les compensacions que et brinda la vida per totes les amargues que et reserva.

Prossegueixo avui, dia 29. Ahir al vespre, quan vaig arribar a casa, vaig trobar-hi una carta de Proa en la qual em comuniquen el títol del llibre que m'ofereixen per a traduir. Es tracta de *Of Human Bondage* de Somer-

set Maugham. En llegir aquest títol, no vaig poder evitar de pensar com estem d'endarrerits en aquesta tasca d'anostrament de les obres més destacades de la literatura universal. De totes maneres, és una traducció que faré amb gust, car aquesta novella i *The Razor's Edge* són els dos llibres d'aquest autor que més em van agradar quan els vaig llegir fa no sé quants anys. Si més no, té un estil planer que no et crea problemes. Com a contrapartida, té sis-cents pàgines, la qual cosa fa que, al cap d'un temps, la feina se't torni feixuga.

Continuo sense haver rebut la notificació de reserva de passatges per assistir al congrés de teatre. Aquests dies, però, he aprofitat per renovar el passaport i treure el certificat de viatge de la policia argentina, de manera que ja tinc tota la documentació a punt i només em cal fer la maleta. Tanmateix, fins que no rebi la confirmació de reserva del passatge, no ho tindrè coll avall, això del viatge. No acabo d'entusiasmar-me com em va passar les vegades anteriors, car sempre tinc la vaga sensació que, per naps o per cols, se'n pot anar tot en orris.

Passant a un altre tema, la situació econòmica d'aquest país està arribant a extrems dramàtics. D'altra banda, a l'editorial on treballo ja fa força temps que em tenen el sou congelat, com si diguéssim, car solament el reajusten d'acord amb els percentatges que autoritza el govern, els quals sempre són inferiors a l'augment real del cost de la vida. Això m'ha impulsat a buscar feina en alguna altra editorial i ja tinc les xarxes esteses, però difícilment es concretarà res fins a després de les vacances, sempre que hi hagi sort.

A l'*Eroticon* continuen apareixent les *Pometes* i també s'està venent el llibre en castellà a les llibreries.

He rebut el teu llibret i el d'en Soler, que us agraeixo.

I la Rosa, què fa? Ànim, eh?

I plego, per ara, car feia massa temps que no t'escrivia i vull veure si tenim sort i t'arriben aquestes ratlles.

Amb l'efecte de sempre, una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 24 de febrer de 1985

Estimat amic,

Ja fa uns dies que tinc el primer volum de *La fira* i sé que ha sortit el segon, tot i que encara no l'he rebut. De moment, no m'atreveixo a endinsar-m'hi. La vaig llegir fa molts i molts anys, en unes edicions que tenien un aspecte formal molt peculiar –paper gruixut i format reduït–, on també vaig trobar textos com ara *Cumbres borrascosas* i, potser, *Kim de la India*. Endarrerir com vaig de lectures, car puc dir allò tan suat que escriure no em deixa llegir, he renunciat de moment a la teva traducció que, d'entrada, suposava una inversió de temps considerable. Penso revenjar-me aviat amb *En tombar la vuitantena*, que, per cert, no he sabut descobrir en els prestatges de les llibreries que freqüento. No et pots imaginar les ganes que tinc de poder llegir d'una punyetera vegada tot allò que em ve de gust. Pel desembre, tot i les dificultats de lectura que havia tingut per la malaltia del meu pare, vaig participar de jurat del Ruyra, així com d'un altre de Gavà. Ara m'anuncien el Mecanoscrit, d'homenatge a Pedrolo, el Sant Jordi de narrativa i poesia per a nois i noies que convoca el servei de jovent de la Generalitat, algun parell d'escoles i el del districte, de poesia. No m'estranyaria que em tornés a caure al damunt el de contes de l'*Avui*. I sort que em vaig poder desempallegar d'El Brot, de novel·la per a inèdits, que era un dels que m'agradaven més, però al qual he renunciat per cansament. Estic decidit a no participar com a jurat en els que admeten professionals a concurs, fora del Ruyra de l'any que ve, que voldria que fos l'últim. M'agrada ajudar a estimular gent nova a participar en l'aventura de la lletra impresa i, en cada ocasió, faig tots els possibles perquè es premiï més d'un concursant –si és que n'hi ha més d'un que s'ho mereixi, és clar–, però, pel que fa a la gent que ja té un nom o un prestigi, la cosa se'm fa impossible. El darrer Ruyra ha estat una mica penós, i això que des del primer moment es va veure que guanyava una desconeguda, Maria Barbal, amb *Pedra de tartera*, una novel·la que era tota una revelació i que des del primer moment em va guanyar tot i que em pensava que no era ben bé un premi Ruyra, per a joves, sinó una novel·la adulta, però curta d'extensió.

Lamento que la vaga de correus –que sembla que ja heu superat– t’hagi pertorbat de mala manera. Sé que el que et diré a continuació pot sonar de manera ben reaccionària, però m’adono de la inutilitat de tantes i tantes vagues que només serveixen per perjudicar els pobres, els més desvalguts. Així, aquí, per exemple, quan hi ha vaga de metros i autobusos, els que paguen els plats trencats són aquells que no tenen cotxe ni xofer ni prou calés per agafar un taxi. O quan hi ha vaga del pa, i de tantes i tantes coses. Aquí portem unes temporades en què els autèntics vaguistes són els més poderosos. S’ha vist prou amb l’escàndol de la fuga de divises i amb les freqüents tancades de portes d’empreses en forma de fallides o suspensions de pagaments que són ben bé un *lock-out*. El poble, en general, es queixa de la falta d’una política autènticament d’esquerres a càrrec dels socialistes, però cada vegada és més dura la resposta de la dreta a qualsevol iniciativa d’esquerres. Hi ha un conformisme amb la immoralitat dels poderosos. Sembla que no s’indigna ningú per la fuga de divises i, en canvi, tothom té els nervis a flor de pell pels robatoris pel carrer. Hi ha hagut algun intent d’aplicació de la llei de Lynch a un pobre xoriço de carrer. En canvi, com et deia, la gent no s’estranya que els que tenen calés els situïn a l’estranger, ja que hom, si en tingués, faria igual. A més, diuen, que no són seus, potser? I això ho ha manifestat més o menys clarament la dreta fraguista, així com ha acusat el govern que s’estimbés l’avió prop de Bilbao com a causa d’un deteriorament de la vida nacional. Hem perdut la memòria! Jo encara veig el Fraga banyant-se al mar on havia caigut una bomba atòmica americana.

Ahir van enterrar Salvador Espriu. Suposo que la nova ja t’ha arribat. No era allò que es pot dir un vell, però era un home gran. Davant una mort així no hi ha res a dir, i no com quan van morir en Xavier Romeu o en Joan Barceló –aquell escriptor de 24 anys, de Menàrguens, que ja havia publicat una vintena de llibres–, però sempre sap molt de greu. Amb el seu tarannà peculiar, l’Espriu no crec que hagués publicat gaires més llibres, però tenia dret, em penso, a viure alguna temporada més. Abans d’ahir, quan ja era mort, teníem reunió els de la junta de l’Associació d’Escriptors al nostre local del carrer de la Canuda, en un pis de l’Ateneu, ja ho saps... Doncs, en sortir a quarts de deu, vam passar per la Generalitat, on, al Saló de Sant Jordi, hi havia allò que en diuen la capella ardent. Vam desfilar davant el taüt i el president, en Josep M. Llompart, va lliurar al

germà del poeta un paper amb el condol de la junta. Després, vam anar plegats a sopar. La vida continua.

Aquests dies ha corregut una anècdota realment curiosa. L'ha explicada un metge dels que atenien l'Espriu a la clínica Quirón. Diuen que el poeta, en un moment de lucidesa, va demanar alguna cosa de manera inintelligible. Li van acostar paper i llapis i va confegir un nom propi: Verdi. Resulta que aquests darrers temps, amb periodicitat setmanal, per la televisió en castellà passaven un serial sobre la vida del músic. Aquell dia, precisament, havien de passar el darrer capítol. L'Espriu demanava, doncs, que li gravessin aquell episodi perquè el pogués veure quan es tornés a trobar a casa... Noi, vivim en el segle xx! Ni l'excels poeta, el solitari, l'home que volia viure allunyat del brogit de la vida moderna, no s'havia pogut sostreure d'un dels mitjans de comunicació més blasmats i, també, més populars.

Per ràdio, ahir, també, mentre retransmetien l'enterrament, al cementiri de Sinera, el locutor va explicar que s'havia trobat de front amb la veritable poesia. Uns nens, mentre la gentada omplia el recinte, enterraven en un racó un ocell que vés a saber com havia mort. Se'ls mirava un home, el fill d'en Josep M. de Sagarra, que tenia una llàgrima als ulls... Bufa! Com a imatge poètica, és meravellós, això. Ara, que en Joanet de Sagarra plorés en l'enterrament de l'Espriu és una cosa que em talla l'alè. La Rosa, que té la seva ració de mala bava, va comentar que en Sagarra devia comparar mentalment l'enterrament que s'havia fet al seu pare i el de l'Espriu, i que plorava perquè la seva família hi havia sortit perdent. Hi havia, en efecte, ultra el president de la Generalitat i gairebé el Govern en pes, un parell de ministres de Madrid. El dia abans, el mateix ministre de Governació, en Barrionuevo, deia que coneixia *La pell de brau* a fons. L'Espriu, tot i el seu hermetisme, s'havia fet conèixer arreu. Jo en tinc un bon record, en especial a través dels bons oficis d'en Raimon, quan va cantar *Les cançons de la roda del temps*, i d'en Ricard Salvat, quan va muntar *La primera història d'Esther* i *Ronda de mort a Sinera*. I també, és clar, de poemes i poemes solts.

En una ocasió vaig entrar-hi personalment en contacte. Va ser quan en Sebastià Estradé i jo vam produir aquell llibre que es va dir *Els 7 pecats capitals vistos per 21 contistes*, que vaig portar-li personalment el seu text que jo mateix vaig transcriure a màquina a partir del seu original, escrit amb

aquella lletra menuda, com de cagarada de mosca, com deia ell mateix. El conte es deia «Sota la fredor parada d'aquests ulls», i es referia a l'avarícia, un pecat que l'Espriu havia desenvolupat literàriament més d'una vegada i del qual ens acusava sovint, així com de cofoisme. Recordo allò de: «Som els millors!».

Els diaris s'hi han volcat. Primera pàgina a *La Vanguardia*, ahir, a *El Periódico*, a l'*Avui*... Articles, centenars d'articles. Divendres, quan fèiem cua a la Generalitat, comentàvem que si tota la gent que ara s'ocuparà de l'Espriu hagués anat al Romea a veure la darrera versió de l'*Esther*, que va muntar el Lliure, encara se'n parlaria i, no obstant això, va passar sense pena ni glòria. És el que passa amb en Sisa, aquell cantautor divertit, que es riu del mort i de qui el vetlla, i a qui normalment no havia fet cas ningú. Ha dit solemnement que es retirava i, en el darrer mig any, no para! Homenatges, disc doble, llibres, entrevistes, articles, exposicions... Fins i tot una exposició d'objectes seus –ulleres, car és miop com un talp, melena, americanes tronades, etc.– en una sala de la seriosa Caixa de Pensions.

Un altre detall curiós de l'enterrament. Mentre el locutor llegia uns versos del *Cementiri de Sinera*, se li va acostar un home i li va preguntar on el donaven, aquell llibre. El locutor li va dir que es comprava a les llibreries. I l'altre li va preguntar a quina... Què era el que havia mogut aquell estrany individu a barrejar-se amb el següent? El més probable és que es pensés que tenia dret a un exemplar de franc!

Sé, a part de la teva informació directa, que t'has fet molt amic de l'Antoni Serra. M'ho va dir abans d'ahir, també, en Jaume Fuster, que acaba de tornar de Mallorca, on ha fet una *tournee* invitat per deu instituts d'ensenyament. Ell i l'Antoni són vells amics. Per a mi, és una de les persones més cordials que conec. A més, ara, se sent molt sol, sembla, a les Illes. La seva dona, l'Aina Muntaner, és una altra persona singular. Recordo un sopar prop de la plaça de Gomila, de Palma, on ens vam divertir xerrant i bevent. Sembla que jo, quan bec, sóc fins i tot divertit. A ella li vaig caure molt bé, segons sembla, gràcies a la broma que vaig fer a un senador socialista mallorquí amb qui de fa molts anys tinc força confiança. Allò que un xitxarell com jo es fotés d'en Gregori Mir els feia petar de riure. I jo no me n'adonava, perquè ho trobava natural, però ells no hi estaven acostumats.

Bé, el cas és que en Serra, que ara és un Ofeli més, se sent com el peix a l'aigua a les reunions que fem de tant en tant. Tant, que si un dia per altre li diem que ens reunim, ell agafa l'avió i se'ns presenta com la cosa més senzilla del món. I ara que he parlat de l'Ofèlia t'he de dir que sembla que finalment tothom ha escrit ja el seu conte per al recull de ciència-ficció que es dirà, precisament, *Essa efa*. El publicarà Laia. I, en això, em penso que ens hem equivocat: jo el primer, ja que vam desestimar d'entrada una oferta editorial de Pleniluni que ha engegat una col·lecció de ciència-ficció amb un Asimov, *Jo, robot*, i *L'home femella*, de Joanna Russ. A Laia hi podem publicar qualsevol altre llibre, però això d'entrar en una col·lecció de gènere hauria donat més caràcter a l'Ofèlia. Ens hauria potenciat com a creadors de gèneres, cosa que ja vam fer amb el llibre de les *Pometes*. Què hi farem!

Per cert, que en una darrera reunió a la qual jo no vaig poder assistir es va decidir d'escriure un llibre sobre àpats bíblics: la poma, les llentilles, les bodes de Canà, el Sant Sopar, el banquet del fill pròdig, el manà... A mi m'ha tocat desenvolupar la trompa que va agafar Noè per culpa del suc de raïms. Ja em tens comprant-me una Bíblia i tornant-me un expert del tema. També m'ha ajudat molt el poema de Joan Oliver «Noè», que esmento sovint al llarg del meu conte. Si l'enllestim a temps, ens presentarem al premi de literatura gastronòmica convocat pel restaurant l'Odissea, que l'any passat va guanyar Xavier Borràs amb *Manduca atòmica*.

Ara no recordo si t'he parlat de la versió de *La flauta màgica* de Mozart que han muntat els del Lliure. Em penso que no. Va tenir moltes crítiques, sobretot des del punt de vista musical, cosa perfectament entenedora si el crític es pensava que volien fer competència al Liceu, però a mi la cosa em va agradar. En vaig fer una mena de conte i vaig entrevistar el protagonista, en Lluís Homar, per a *Cavall Fort*. Tot això ja s'ha publicat i ha fet força goig, a la revista. Ja miraré de fer-te'n arribar un exemplar. També he entrevistat –en aquest cas per correu– en Miquel Martí i Pol, al qual hem dedicat un dels números: la portada, l'entrevista i un conte seu. La conversa no ha resultat tan bé com quan és cara a cara, però el pobre Martí i Pol, malalt de fa tant de temps, té greus dificultats per fer-se entendre de paraula. En canvi, té el cap tan clar que és capaç d'escriure els millors poemes que s'escriuen ara en català.

Bé, deixa'm passar revista als espectacles que he vist darrerament. De teatre, *El casament dels petits burgesos*, de Brecht, pel Globus de Terrassa,

que funciona perfectament des del punt de vista tècnic: tots els mobles i part del decorat es desmunten i desmaneguen a partir del moment que es desfà la precarietat d'allò que diu el títol, o sigui, el matrimoni petit burges. *Batalla de reines*, un Pitarra que vol ser transcendent, «actualitzat» per Emili Teixidor i Martí i Pol, que no acaba d'engrescar. *L'àguila de dos caps*, de Cocteau, un melodrama molt passat, però que mantenia certa intensitat gràcies, segurament, a la interpretació de Sergi Mateu, que a mi em va plaure tot i que els crítics l'han ensorrat força. I, per fi, el *Cyrano de Bergerac*, l'obra dels merders: quaranta milions, teatre nou, vedet que fa l'histèric i diu que se n'anirà altre cop a França perquè aquí no li fan cas, i emprenyada general de la professió teatral en exercici. Parlar ara del cas Flotats em faria omplir moltes més pàgines. No ho faré perquè tampoc no en tinc moltes ganes. A mi, les vedets me la porten fluixa. El noi sap què és el teatre, però és un reietó de casa seva, acostumat als afalacs. S'ha passat mesos i mesos treballant i ho ha fet bé. La companyia, gairebé tota de gent jove i gairebé inèdita, funciona com un rellotge al servei del líder. Hi ha qui diu que els ha triat baixets per destacar àdhuc en alçària. Hi ha també qui diu que ha prescindit de l'Anna Lizaran perquè quan van fer plegats *Una jornada particular* d'Ettore Scola, la crítica va dir que ella se l'havia menjat. Bé, el cas és que tot i una dicció especial fa recordar que el noi ha parlat més en francès que en català als escenaris, es mou molt bé i ha dirigit esplèndidament els altres actors. La versió d'en Xavier Bru de Sala és molt bonica, sonora, eficaç i, amb el degut respecte al text, és d'una gran modernitat. D'en Flotats, si vols, ja en parlarem més endavant. Tant el seu capteniment com el dels que el rodegen, administració, actors, públic, etc., posen en solfa el tarannà del país. El teatre omple cada dia i quan el noi surt a saludar, amb tota la companyia formada, s'arrossega amb aire d'haver-ho donat tot per al públic. Fa comèdia en aquell moment, tanta o més de la que ha fet durant l'espectacle. I la gent, conscient que el noi gairebé els ha regalat la seva vida, s'aixeca impressionada, agraïda, i crida: «bravo!». A mi, que això ho faci gent que no va mai al teatre, ho trobo en certa manera natural. Però que ho digui en Sagarra en la seva crítica, em fa posar nerviós, sobretot quan recordo tants i tants espectacles que m'han commogut i que ell ha atacat de manera despietada tot i sabent que no hi havia milions d'entrada, ni publicitat, sinó una ferma i indefugible voluntat de servir el teatre en català.

També he anat al cinema, és clar. He vist *La nit de Varennes*, del mateix Scola de què parlava abans, que m'ha semblat esplèndida. És un episodi on es troben Casanova i Restif de la Bretonne, tots dos antics seductors i homes de món, ja en plena decadència, en el moment que el poble evita la fugida del rei de França cap a l'exili per tornar-lo a París, on l'espera la guillotina.

El dia 10 del mes que ve, al Romea, en sessió matinal, faran *Les armes de Bagatella*, una obreta que vaig escriure en col·laboració amb Jaume Batiste, sobre un conte que vaig redactar a la vista d'unes il·lustracions que el dibuixant Ramon Duran va portar a *Cavall Fort* fa una pila d'anys. El grup que l'interpreta és modest, gent força jove que es mou sota l'entusiasme de Jaume Batiste, un dels pilars del teatre per a nois i noies que es fa avui. Ja veurem com resulta, al cap de tants anys!

I prou, noi! Em truca la Rosa que pugi a veure *MASH*, un serial americà que fan per la televisió i que ens agrada molt. No sé si has vist la pel·lícula que el va originar. És un hospital de campanya durant la guerra de Corea. Els metges sobreviuen a tanta misèria i carnatge gràcies a l'humor, moltes vegades ben estripat i ajudat per l'alcohol i el sexe, ja que d'altra manera no se'n sortrien. A mi em sembla molt antimilitarista, cosa que també pensen els de dretes que s'han mobilitzat més d'un cop a través dels diaris per demanar que no la projectin més.

Adéu, records a la família. Una abraçada i fins aviat!

Joaquim Carbó

Estimat Joaquim,

Fa uns quants dies vaig rebre el primer volum de *La fira*. Sí, suposo que fa una mica de mandra embarcar-se en la lectura d'aquests «totxos» que escrivien els autors noucentistes, sobretot quan has d'empassar-te aquest gavadal d'obres dels premis. Tanmateix, resulta gratificant comprovar que en sabien un niu, d'escriure, aquests mansos. Ara estic llegint el *Tom Jones* i dóna gust de veure l'habilitat que tenien per construir una novel·la. No sé quina traducció castellana devies llegir, de *La fira*, però jo he tingut a les mans la de Sopena, i et puc dir que, si bé no és dolenta, ha perdut molta de la gràcia de l'original, que és escrit en un llenguatge força col·loquial, carregat d'ironia, que el traductor ha malmès en adoptar un to massa literari.

Si no trobes *En tombant la vuitantena*, escriu a l'Antoni Clapés, passeig de la Creu, 5, Bellaterra, i demana-n'hi un exemplar de part meva. A mi me'n va enviar un de sol per via aèria, i suposo que me n'ha enviat algun més per vaixell, però encara no els he rebuts. No sé si vas veure que l'Espinàs li va dedicar un «A la vora de...», a aquest llibre.

A l'*Avui* he vist, també, les notes de l'Isidor Cònsul sobre el *Quartet d'Alexandria* i *La taronja mecànica*. Curiosament, es lamenta que la traducció del *Quartet* sigui solament «discreta». Jo em pregunto: quina traducció, la d'en Pedrolo (que va fer la dels tres primers volums) o la meva (de *Clea*)? Suposo que bé hauria calgut fer una distinció, oi? Fóra molt casual que totes dues traduccions hagin resultat només «discretes». Bé n'hi deu haver una millor o pitjor que l'altra. Si el qualificatiu és vàlid per a la d'en Pedrolo, com serà la meva? Oi? O bé no es va fixar que hi havien intervingut dos traductors?

És, en efecte, de doldre que s'hagi mort l'Espriu, tot i que potser ja no ens hauria brindat gaire cosa més sortit de la seva ploma. Jo el vaig conèixer, abans de venir cap a Amèrica, un dia que el vam anar a veure una colla d'amics amb en Manent, i ens va fer una lectura d'*El caminant i el mur*, si no ho recordo malament. Però, mira, sí que era una persona excepcionalment cortesa: sempre més es va recordar de mi i, quan el visitava un comú amic que resideix a l'Argentina, no deixava de preguntar-li com estava i

m'enviava records. Quan, posteriorment, vaig publicar el *Teatre català de postguerra*, i, després, el *Pedrolo contra els límits*, li vaig enviar uns exemplars dedicats: cada cop em va enviar una targeta, escrita amb aquella lletra com de cagarada de mosca, agraint-me l'atenció i fent tot de comentaris sobre els llibres, d'una generositat que només la trobem en els homes de gran altura humana. Molt bona la nota de l'Espinàs sobre l'enterrament a Sinera.

Sí, realment, en Serra és molt cordial i tinc moltes ganes de conèixer-lo personalment. Ara un col·laborador del seu diari, que fa entrevistes per al suplement en català, em va enviar el qüestionari per fer-m'hi sortir també, i em deia que ho feia perquè tant en Serra com tu li havíeu parlat molt bé de mi. Gràcies, doncs, per la part que et toca.

Veig que els Ofelis esteu d'enhorabona: dos premis en Cabré (he llegit *La teranyina*, que m'ha agradat molt), un en Quim Soler i un altre en Grau, oi? Felicitacions a tots!

Una altra cosa: estic d'allò més intrigat per saber què dimonis passa amb aqueix xicot, en Lluís Urpinell. Ja és la segona vegada que li escric per demanar-li una sol·licitud per associar-me a l'associació de traductors, i ni tan sols es digna a contestar-me! A part de trobar-ho incompreensible, em sembla una flagrant descortesia, no trobes?

Ja veig que li trens tírria, a en Flotats. És curiós, aquest minyó el vaig conèixer quan era un nano, perquè resulta que el seu pare era el caixer d'Isolektra, la firma on vaig treballar durant tretze anys, abans de venir a l'Argentina. Ara, mitjançant les notes aparegudes a la premsa, me n'havia fet una imatge ben diferent de la que tu em pintes. Es veu que li han pujat els fums al cap.

Vaig veure fa molt de temps la pel·lícula *MASH* i em va semblar sensacional. En canvi, no n'he vist mai cap episodi, tot i que els passen per la televisió argentina, potser perquè els fan en un horari desavinent per a mi.

Passem a un terreny més personal. Em trobo en una etapa de grans expectatives. D'una banda, ha de néixer d'un moment a l'altre el fill de la Glòria, o sigui el nostre nét, i ja en parlem en masculí perquè l'ecografia així ho va enregistrar. De l'altra, continuo esperant la notificació de l'Institut de Teatre respecte al passatge. I, de més a més, encara no tinc, tampoc, cap notícia falaguera pel que fa al canvi de feina. Tot plegat em té amb els nervis de punta, perquè no acabo de saber a què aténir-me. Sigui com sigui, continuo reservant-me el mes de maig per a les vacan-

ces i ja veig que, en comptes de passar-les passejant-me per Barcelona i fotent-nos un tec a can Xarina, em quedaré tot el mes a casa traduint la novella d'en Maugham, amb un humor de mil dimonis, que potser el meu nét assolirà d'assuaujar una mica. Però, va, no siguem tan pessimistes i conservem la il·lusió fins a l'últim instant..., talment com mantenim la il·lusió de viure fins que arriba l'hora.

Prosegueixo avui, dia 25. Les expectatives ja no són tantes. Divendres passat vam anar de corcoll. Resulta que dijous al vespre vam tenir la meua filla i el seu marit a casa i ens van anunciar que l'endemà tindrien la criatura... per cesària. Ho acabava d'aconsellar el metge: d'una banda, arran de les dues operacions que havia sofert la Glòria, hi havia la possibilitat que els teixits amb cicatrius no dilatessin prou; de l'altra, dimecres a la nit havia tingut un còlic renal, que, si es repetia, al moment del part, podia complicar més les coses. Abans de córrer cap risc, el metge va considerar que calia fer cesària i, per tal com ja estava dins les dates corresponents, l'endemà mateix es posaria mans a la feina. Tothom s'ho va prendre amb gran entusiasme, llevat de mi, que, tot de cop, vaig notar que se m'havien posat per corbata. És sorprenent la inconsciència de la gent davant aquesta mena de situacions. Com que no paren de dir que, avui dia, aquestes coses no tenen cap importància, que és tan senzill com una apendectomia, acaben per creure-s'ho. En realitat, es tracta d'una operació molt delicada, i penso que el risc és molt gran. El que passa és que els metges no t'ho diuen, això. Per sort, la cosa va anar com una seda i les mans del metge van portar al món el nostre nét, que es diu Damià i és bonic i tranquil com un angelet. La mare va perdre més sang que no s'esperava i ha quedat una mica anèmica, cosa que s'ha agreujat arran de la dieta líquida postoperatoria i el suc que li treu el marrec que xucla com un desesperat. Tanmateix, el metge ja li ha receptat un preparat a base de ferro i amb una bona alimentació pensem que se'n sortirà feliçment. Al marge de tot això, com et pots imaginar, estem que no hi cabem a la pell. De fet, ja és una cosa ben estranya experimentar aquest sentiment d'alegria quan arriba un nou ésser a aquest món tan desbastellat. Jo crec que més aviat hauríem de plorar, no et sembla? En Pedrolo em deia que ell no corria el perill d'ascendir a la categoria d'avi, per tal com la seva filla no vol portar ningú a un món tan bèstia. Ben mirat, no deixa de tenir raó.

És cert que no sempre es pot llegir allò que un voldria, sobretot per manca de temps. De manera que sempre hi ha llibres que els vas deixant de banda, i, en alguns casos, he tingut una vertadera sorpresa. Entre els que més m'han colpit i que han estat tot un descobriment, citaria: *Los pasos perdidos*, d'Alejo Carpentier; *Abbadón, el exterminador*, d'Ernesto Sábato; *El beso de la mujer araña*, de Manuel Puig; *Els pòtols místics*, de Jack Kerouac, i *The Red Badge of Courage*, d'Stephen Crane.

Quant a les pel·lícules, he vist *Novecento* i (per fi!) *L'últim tango a París*, de Bertolucci; *Sota el volcà*, basada en la novel·la de Malcolm Lowry, i *Las bicicletas són para el verano*, que em va fer reviure tota una època dolorosa i de fam. Ara tinc curiositat per veure *Passage to India*, basada en el llibre de Forster que vaig traduir darrerament, com ja saps. En canvi, no anem gaire al teatre, que tampoc aquí no ofereix res d'interessant. L'única cosa que mobilitza les masses, en aquest moment, és la versió argentina de *Oh! Calcutta!*, que havia estat prohibida a l'època del procés militar. Nosaltres ens vam perdre *Amadeus*, de Peter Schaffer, però ara tindrem ocasió de veure'n l'adaptació cinematogràfica carregada d'Oscars.

Per la televisió han tornat a passar (no recordo si t'ho havia comentat l'altra vegada) un curtmetratge en català, *Miratges*, en versió original i subtitulada en castellà. És així com haurien de venir les pel·lícules catalanes i no pas doblades com va passar amb *La plaça del Diamant*, la versió televisiva de la qual ara anuncien altre cop com una producció espanyola.

Per tal com aquesta carta l'he anada escrivint, avui, dia 29, s'ha esborrat una altra expectativa. Aquest matí, a les 6, m'ha trucat en Jordi Coca per confirmar la data en què podria viatjar, per encarregar el passatge. Probablement dilluns ja em comunicaran la companyia i l'agència on hauré d'anar a retirar-lo. De manera que, si no s'estimba l'avió, ja podem començar a fer plans de sortir a recórrer algun indret de la nostra terra i fotre'ns algun tiberi. Segurament arribaré el 5 de maig, que és diumenge, i ja et trucaré tan bon punt sigui a Barcelona.

En efecte, ahir dilluns em van trucar altre cop i m'anunciaren que la companyia és Pluna, de l'Uruguay, però avui han tornat a telefonar-me per dir-me que aquesta empresa no té vols els dissabtes, de manera que he

confirmat que podien treure el passatge per al dia 3, que és divendres, i arribaré, doncs, un dia abans del que em pensava, o sigui, dissabte, 4.

I ara sí que plego, perquè si no aquesta carta te la portaré a mà. Potser encara tindràs temps de contestar-me (això espero) en el decurs d'aquest mes. Si no, tot el que calgui comentar-ho comentarem tranquil·lament tot prenent-nos un whisky d'aquell tan bo que tens a casa teva.

Per la meva banda, res més, per ara, que un petó o dos a la Rosa i una forta abraçada a tu... i fins ara,

Jordi Arbonès

Barcelona, 10 de juliol de 1985

Estimat amic,

Em penso que vam quedar que em tocava a mi de recomençar l'epistolari. Ho faig, tot i que em penso que ets tu qui tens més coses per explicar. Aquí tot segueix igual i les impressions que et vas emportar després del mes d'estada no es poden haver modificat més o menys per uns quants esdeveniments més aviat anodins.

Hi ha hagut, això sí, una cosa gran, important: el recital d'en Lluís Llach que va exhaurir les cent mil localitats del camp del Barça. S'hi va apuntar tothom, àdhuc el meu fill, que passa una època certament crítica respecte al catalanisme vigent. Hi va anar amb companys de la feina, amb espelmes i tot per encendre durant el recital. La Rosa i jo en vam seguir la part final des de Castellterçol, en directe. La cosa en realitat impressionava. Per a mi en alguns d'aquests espectacles multitudinaris, dels quals es parla tant –pensa que hi va haver portades amb la cara d'en Llach a tot color als diaris *La Vanguardia*, *Avui*, *El Món*, anuncis per la televisió, entrevistes, etc.–, s'arriba a crear un ambient com si fos necessari d'anar-hi per complir, per dir que «jo també hi era». I amb això ja n'hi ha prou i no cal pensar-hi més fins que torni a estrenar en Flotats o el Barça recomenci la Lliga. Ja em coneixes prou i saps que a mi em convencen molt més les coses petites, obscures, de cada dia, a les quals m'apunto tant com puc. Així, lamento profundament que se n'hagi anat en orris un cicle de cinema en català que havien projectat uns nois que fan d'empresaris del cine Moderno, del carrer de Girona. Ho han hagut de deixar córrer després de veure que les dues primeres setmanes no hi anava ningú. És clar que les pel·lícules no eren de primera categoria, però eren fetes i pensades en català, i algunes m'atreviria a dir que prou interessants. Interessants per a mi, he de puntualitzar, perquè no han aconseguit atreure ni cent persones diàriament durant dues setmanes, i això que canviaven de programa dia sí dia no.

És el que passa a la cançó. Ahir, cent mil persones a sentir en Llach. Ara, aquests dies, la Maria del Mar Bonet omple la plaça del Rei. Després, ningú. En Serrat, sí, però era a un públic diferent. I para de comptar: ni l'Ovidi, ni en Pi de la Serra, ni amb prou feines la Marina Rossell. En Santi

Vendrell, sí, sobretot als pobles, perquè és l'únic de Convergència i hi van els d'aquest partit. Estic preocupat, noi!

Aquesta serà la més curta de les cartes que t'he escrit al llarg del temps. Ets tu qui m'has d'informar de com vas trobar la família, de si els va perjudicar l'aiguat d'aquells dies que tu eres entre nosaltres, de com et va anar el viatge, de les mesures econòmiques de l'Alfonsín i de l'estat de les teves traduccions. Jo només et puc dir que *Bocatto de cardinali* va quedar finalista del premi gastronòmic l'Odissea, cosa que va deixar els Ofelis amb un pam de nas perquè, les coses com siguin, ja ho teníem coll avall. Ara veurem què fem amb l'original, si el passem a alguna editorial o ens el publica Laia, tal com sembla que preveuen les bases. No en tenim gens de ganes, que sigui Laia l'editor. Ja ens ha publicat les darreres produccions i voldríem canviar d'aires.

Avui he començat una novel·la que feia temps que portava al cap. Inicialment s'hauria de dir *Les flors de l'asfalt* i és per a vailets. Ja te'n faré cinc cèntims si me'n surto, que em penso que sí.

El dia 6 de juny, mentre tu marxaves cap a casa, jo vivia aquella experiència amb nois i noies de diverses escoles: em van segrestar i els meus protagonistes de *La casa sota la sorra* van acudir amb helicòpter a ajudar els vailets a alliberar-me. TVE en va fer un reportatge al programa en català Miramar d'aquell mateix migdia i algun diari n'ha parlat en un raconet. T'enviaré quan surti el *Cavall Fort* on jo mateix ho explico en primera persona. Ho he fet jo, perquè si no, no en parlaria ningú. Si no tens padrins, noi!

Bé, prou d'aquest color. Això és a tall de recordatori que sóc viu, que visc a Barcelona i que espero les teves notícies. Molts de records a tots, petonets al Damià i una abraçada del teu amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 6 d'agost de 1985

Estimat amic,

Aquest cop, després del retorn, els déus no m'han estat gens propicis. Quan vaig arribar, em vaig trobar que, arran dels aiguats, se li havia negat la casa a la meva filla (mig metre d'aigua), i s'havien hagut de refugiar a casa meva; després, jo em vaig passar una setmana al llit amb grip (n'hi havia passa i forta) i, quan ja m'havia refet, sense més ni més, un dia en llevar-me vaig notar que perdia l'equilibri: un problema de manca d'irrigació del cervell per culpa de les cervicals. Per acabar-ho d'adobar, l'estat del meu pare havia empitjorat. Resultat: dimarts, 23 de juliol, li feien una colestomia, o sigui, un anus contra natura... No em diràs que no n'hi ha per fotre el barret al foc... o tornar-se'n cap a Barcelona cuita-corrents. Per sort, el pare, amb els seus 89 anys a coll, sembla que se n'ha de sortir força bé. Ja el tenim a casa i evoluciona favorablement. Qui et diu que no viurà 89 anys més? Per la meva banda, encara vaig una mica de corcoll, però prenc unes pastilles i sembla que la cosa millorarà...

Amb tot això, com et pots imaginar, la traducció del Maugham està d'allò més endarrerida. Per cert, que, parlant de traduccions, els del Mall van quedar que m'enviarien l'original del contracte signat (car jo els havia deixat signada la còpia, perquè hi era en Pinyol), però encara és hora que l'hagi de rebre. Ara els he escrit reclamant-los-el, però ja veig que són molt informals i que, si arribo a fer-los la traducció, tindrè problemes per cobrar-la. Segons com respirin ara, m'hi agafaré per tornar-los el llibre original i excusar-me de traduir-lo.

Mira, les noves mesures econòmiques semblaria que han parat la inflació, però també s'ha aturat tota l'activitat industrial, han començat a tancar fàbriques o bé a acomiadar personal, de manera que és com si haguesin parat el rellotge i visquéssim en un buit fora del temps on no passa absolutament res. Continua, això sí, el judici a les cúpules militars del Proceso, i les proves testimonials de l'acusació són escruixidores i definitives, a l'extrem que el fiscal considera que es podria estar de citar un miler de testimonis més, car els que han declarat ja són ben bé prou per condemnar els acusats. Els militars estan que treuen foc pels galons i les estrelles. I això que només jutgen els peixos grossos, que si anessin bai-

xant per tota l'escala, no pararien de trobar implicats fins a arribar als caporals. Hi ha una remor sorda, de més a més, que podria anunciar un esclat social. La CGT acaba d'anunciar una vaga general per a final de mes...

Vaig escriure quatre ratlles a l'Antoni Serra per demanar-li alguna foto de les que em van fer a *Última Hora*, però l'Antoni no m'ha contestat encara. Dignes-li al senyor Gaspar, que no me n'oblido. No recordo si et vaig dir que amb en Serra havíem quedat que et faria a mans el vídeo de l'entrevista que em va fer a la televisió de Mallorca, i una pipa que volia regalar-me un artesà (que aleshores estava malalt), que em sembla que es diu Bonet, perquè tu ho lliuris a les meves ties, que s'encarregaran d'enviar-m'ho.

També he escrit una postal a en Quim Soler, per agrair-li l'atenció que va tenir d'invitar-me al seu programa «De peus a la paret», i li demanava si podia fer-me una còpia de la gravació.

Mentre era a Barcelona, va arribar una postal de la Margarida Aritzeta des del Canadà, agraint-me la carta que no havia rebut fins no sé quan, arran d'un canvi d'adreça.

Ah..., en vols saber una de bona? Resulta que l'associació de traductors, per iniciativa de l'Urpínell, suposo, ha proposat el meu nom al Molt Honorable Jordi Pujol com a candidat a la Creu de Sant Jordi, per la tasca que com a traductor he realitzat durant més de vint anys des de l'Argentina. Si me l'arriben a concedir, penso jugar una carta que farà forrolla... Continuarà.

Una altra! Vaig rebre una lletra d'Àrea, que deu ser una mena de productora d'espectacles, dient que volen muntar *La gata damunt la teulada*, en traducció meva, al Teatre Condal al mes d'octubre. Sembla que ja tenen el repartiment fet, en el qual hi figura la Rosa Novell. Per fer la cosa completa volen propiciar la publicació de la traducció al mateix temps de l'estrena. Per tal com en Vallverdú ja la tenia en cartera, els he dit que es posessin en contacte amb ell per arrodonir-ho. Una pregunta: tu saps com o què s'ha de fer per cobrar els drets de traducció, en aquests casos? A veure si l'obra té tant d'èxit com el *Cyrano* i em forro de bitllets! Com en Bru de Sala, *what!*

A hores d'ara ja deuen ser a la venda *Les palmeres salvatges*, *El brogit i la fúria* i *Washington Square*, a més de *Viatge a l'Índia*. Si veus alguna nota als diaris sobre aquestes traduccions, no t'oblidis d'enviar-me-la.

Has tornat a trobar-te amb els Clapés? Són una parella formidable, i t'asseguro que trobo a faltar aquelles sortides que vam fer plegats.

Què no hauria donat per assistir al teu segrest i posterior alliberament amb helicòpter i tota la pesca! Pensa a enviar-me aqueix *Cavall Fort* que dius.

Sí que em sap greu que no hàgiu guanyat el premi de la manduca, però s'ha de saber perdre, noi!

Com et pots imaginar el menut Damià ens té a tots encisats. Realment, és una criatura molt espavilada i d'allò més simpàtica, de manera que se't posa de seguida a la butxaca. Ja té més de quatre mesos i està sa i maco com un sol!

Deu haver sortit una entrevista que em va fer un tal Quirze Grifell a *Regió7*, però jo encara no l'he vista. Si per casualitat en tinguessis esment t'agradiria que me l'enviessis.

Plego perquè fa temps que no t'escric i vull enviar-te aquesta de seguida. Desitjo que la Rosa i tu passeu unes bones vacances a Castellterçol. Una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 22 d'agost de 1985

Estimat amic,

Aquesta carta no val, o sigui, que te'n dec una igualment. T'escric només per parlar-te de l'afer dels drets d'autor. Fins avui no he pogut localitzar algú de la professió, en Guillem-Jordi Graells, ja que tot déu és de vacances.

La cosa és molt confusa. Resulta que no et pots fer soci de la Sociedad General de Autores de España perquè no tens l'obra estrenada i no pots enregistrar la traducció perquè només ho accepten quan ja s'ha estrenat. Sembla, però, que els de la companyia han de demanar permís als hereus de Tennessee Williams i, quan el tinguin –ja el deuen tenir–, tu hauràs d'escriure i signar una autorització. Tot això ha d'anar a càrrec de la companyia, que no pot estrenar si no té aquests papers. L'endemà mateix de l'estrena pots enregistrar la traducció, amb un exemplar signat a la primera i darrera pàgina, i et pots inscriure com a soci.

En Guillem-Jordi Graells m'ha recomanat que et posessis en contacte amb la Sociedad General de Autores de España –millor a Madrid que no pas a Barcelona, perquè aquí la cosa funciona molt malament–, explicant una mica el teu cas especial pel que fa a la llunyania. Així ja quedaria iniciat el camí de la negociació i ells tindrien un expedient obert. Si et fa cert escrúpol escriure a Madrid, fes-ho a Barcelona. Et dono les dues adreces. També pots parlar-ne amb la societat d'autors argentins a tall d'orientació. No cal que et digui que, si s'ha de fer algun pas i portar un exemplar, ho faré jo amb molt de gust, però és una cosa molt personal i que hauries d'iniciar ara mateix per escrit. Les adreces són: a Madrid: Fernando VI, 4, 28004 Madrid, i a casa nostra: Còrsega, 163, 08036 Barcelona.

Jo posaria fil a l'agulla de seguida perquè sembla que és una cosa una mica conflictiva i no hem de deixar que es quedin els teus calés. De tota manera, els primers passos els ha de fer la companyia, de cara a familiaritzar-ho tot. Tu t'has d'espavilar per les peles.

Adéu, i fins aviat. Et dec carta! Una abraçada,

Joaquim Carbó

Barcelona, 3 de setembre de 1985

Estimat amic,

Suposo que ja deus haver rebut la meva nota on, més que informar-te, et desinformava del que cal fer per cobrar els drets de traducció de *Lagata*. Per si encara no ho has fet, jo posaria fil a l'agulla de seguida i escriuria a l'SGAE. Pensa que, en qualsevol cas, la liquidació t'arribarà a través del seu filtre, a part que se't quedaran una bona part del que et toqui com a comissió per haver-hi intervingut. Sembla que aquesta societat és una mena de club on tallen el bacallà els que més acostumen a cobrar. I ara encara s'han arreglat una mica les coses, perquè t'envien de tant en tant un taló per l'import que et correspon. Abans, havies de dedicar un matí de vacances per passar per aquelles oficines i veure si hi havia alguna cosa pendent. Jo, de tant en tant, rebo un talonet mínim per les representacions que en alguna escola fan de dues obretes meves. També se'm liquida alguna cosa de l'adaptació radiofònica d'*El carreró contra Còssima*, tot ple-gat, misèria i companyia, perquè el que va cobrar més d'aquesta obra va ser l'adaptador. De totes aquestes circumstàncies, no en conec bé l'arrel burocràtica perquè se'n van encarregar els de la ràdio.

No he vist enlloc l'entrevista d'en Quirze Grifell. Més ben dit, no he vist *Regió 7*, llevat d'un número que vaig comprar fa pocs dies a Manresa. Era el 16 o el 17 d'agost, que la Rosa i jo vam ser cinc dies seguits a Castellterçol i vam fer una breu escapada a Manresa. Quina calor, renoi! Sort d'una rambla –el passeig d'en Pere III, em sembla que es diu–, on els plàtans són enormes i fan de cúpula. Tant, que a la Rosa li produïen certa sensació d'ofec. Mentre la Rosa hi va trobar algunes botigues de queviures prou interessants i, sobretot, de roba, jo em vaig aturar a les llibreries, on vaig comprovar la presència d'*El brogit i la fúria*. Per cert que no he llegit cap comentari als diaris de les teves darreres traduccions publicades. Ei! Què m'expliques de tot això de la Creu de Sant Jordi! Ja saps que jo no estic per creus ni d'altres romanços, però en el teu cas trobaria molt indicat que te la concedissin, sobretot perquè això hauria de facilitar, em penso, un altre viatge per venir a recollir-la... De moment, i com que encara no tenim cònsol honorari a Buenos Aires –i si n'hi ha algun dia, hauries de ser tu mateix– per poder-te-la lliurar, seria obligat que viatgessis altre

cop, encara que sigui pagant amb fons de la presidència, que sempre en surten, per més eixugada que estigui l'economia, quan es tracta de quedar bé. Què, a la sortida de Palau, i com aquell que res, ens deixem caure cap al Paral·lel a sopar amb els Clapés, per celebrar-ho?

No et pensis que estreno màquina, ni que t'escric des de l'oficina. Ni parlar-ne! Ja fa un parell d'anys que la tinc, és elèctrica, i si vols que et digui la veritat, no m'hi sento gaire còmode. És d'aquelles que esborren els errors –quan te n'adones, que consti!–, però m'hi sento estrany. La faig servir per passar coses en net. Ara mateix, si hi hagués hagut una cinta passadora a l'altre, la vella H.O. model Lexicon, que és un autèntic tanc, estic convençut que no hauria tret la funda d'aquesta. En els darrers dies, però, l'he feta treballar. A mitjan juliol em vaig jurar que si no era capaç d'escriure una novel·leta per a la mainada que feia més d'un any que em ballava pel cap, em retirava de la professió. I m'hi vaig posar i la vaig escriure en molt poques sessions. Després de repassar-la i deixar-la a punt, l'he mecanografiat amb tota cura en tres tardes. Val a dir que només fa setanta-tres pàgines... No sé si te n'havia parlat en alguna altra ocasió, però tracta d'un vailet que es diu Miquel –la novel·la té el títol provisional d'*En Miquel sobre l'asfalt*– i que és molt aficionat als contes i a les rondalles, a tota mena de lectures, vaja. I que en un moment donat disposa de tota una tarda per caminar pel carrer per anar de casa seva a ca l'àvia, ja que la mare vol pintar el pis i el fot fora perquè no empipi. El noi, al llarg de la seva passejada, lenta, parsimoniosa, té ocasió de comparar tot el que li passa amb allò que ha llegit de màgic i fantàstic als llibres que rellegeix sovint. Viu una mena de rondalla encadenada, ja saps, allò que demanen al bou que llauri i ell demana herba; demanen herba al prat, i el prat demana aigua de pluja; en demanen al núvol, i aquest demana vent... Bé, en el cas d'en Miquel, el noi penja una pilota d'un xut al balcó d'una vella que diu que no l'hi tornarà fins que no li doni un esqueix de gerani –se li han mort de fred, aquest hivern–, i la veïna que té geranis no li donarà un esqueix fins que no aturi el terrible xerricar d'uns cavallets, l'encarregat dels quals no pot fer-hi res perquè l'amo és gasiu i no li dona oli, oli que en Miquel demana en un taller i que no li poden oferir fins que no els porti un client... Bé, ja et pots fer una mica de càrrec de com van les coses, amanides, a més, amb els paral·lismes del metro amb un drac subterrani que no es parla amb els germans que corren per l'altra via, etc., etc. Ara,

en rellegir-lo, em fot una mica de fàstic, de tant que hi he pensat i l'he treballat, però això em passa sempre a sang calenta. A mi em sembla que funcionarà. De moment, penso enviar-lo a un concurs que es fa a Pollença, a les Illes, patrocinat per una entitat local. Hi ha el compromís de publicació amb La Galera, on, al cap d'un any de l'edició en català, el tradueixen al castellà. El premi no és cap cosa de l'altre món. Dues-centes mil de l'ala. Però té l'avantatge que La Galera ven força i que, sobretot, liquida puntualment els drets d'autor. Vejam si t'animes a escriure una novel·la d'aquestes mides, entre setanta i noranta pàgines, explicant les trifulgues d'un vailet, o d'una vaileta, que va a parar a l'Argentina. Podries comparar els jocs d'un i altre país... L'Anna Murià va escriure *El viatge meravellós de Nico Huenetl a través de Mèxic*, a l'estil del clàssic suec, i es va embutxacar el Folch i Torres, que enguany és de mig milionet de calàndries. Tot això que ara m'ha sortit així, mig de broma, t'ho podries prendre a la valenta i entrar a la competició del llibre per a nois i noies. T'asseguro que és l'ambient més agraït que hi ha, avui, en el nostre món literari. Tot i que ens hi juguem els diners, encara ens mirem cara a cara i ens saludem tots els que escrivim. Amb els dibuixants d'aquest mateix ambient ja no et puc dir el mateix. Han partit peres. No te n'explicaré detalls perquè intento ser amic de totes dues bandes, un equilibri certament difícil.

Per TVE fan una mostra de cinema argentí. Segons expliquen cada setmana abans de començar la pel·lícula, és una mena d'allò que hauria pogut ser el cinema argentí si els del sabre no haguessin tallat les ales d'autors, realitzadors, actors, etc. Per la meua banda, t'he de dir que he vist tres o quatre pel·lícules que m'han semblat força estimables. Aquí, és clar, ens fa certa gràcia l'accent, cosa que dificulta que et puguis prendre seriosament el producte. Però, per exemple, i deixant a part el *Martín Fierro*, perquè aquests elements gairebé mitològics –encara que siguin d'una mitologia força propera– i en vers! sempre fan una mica d'angúnia encara que hi trobis aspectes ben aconseguits, a mi, doncs em va interessar molt *Prisioneros de una noche*, amb una actriu que es diu María Vaner, molt bonica i que ho feia molt bé. És clar que el film era de l'any 60 i al cap de vint-i-cinc anys és probable que no se'n canti gall ni gallina... També vam veure, la setmana passada, *Quebracho*, una pel·lícula a l'estil d'aquelles italianes de denúncia contra l'explotació, amb els seus tocs de demagogia, mirada la cosa distanciadament i amb imparcialitat, si és que el conflicte

entre amos i obrers es pot mirar d'aquesta manera... En definitiva, que no es tractava d'allò clàssic del tango que embafa ni del Sandrini que rebenta.

Aquest mes d'agost ha estat completament mort en l'aspecte cultural. Ni el Grec no ha aconseguit despertar la tan llarga migdiada. Els tècnics l'han criticada molt, la programació. Per part meva, me n'he allunyat també força. Al recinte del Grec, per cert, no hi he anat cap nit. He estat, en canvi, un parell de vegades a la Casa de la Caritat, a veure uns italians molt fluixets i ara no recordo qui més, i a la plaça del Rei he escoltat una noia de Sardènia, la Maria Carta, de veu profunda i vellutada, que ens va confessar l'emoció que sentia quan van sonar onze campanades al rellotge de la catedral. Aquella plaça, ben coneguda a casa la noia a través de fotografies i de dibuixos als llibres d'història per allò de l'arribada del senyor Cristòfor davant els amos, li va fer exclamar un parell de vegades: «bello, bellissimo!».

També he escoltat en Pau Riba, que continua cantant per aquests mons de déu amb la seva veu de regadora, però amb uns poemes que, un pèl més polits, podrien figurar en antologies. Però ell passa de tot o, si més no, ho fa veure. Després, també vaig sentir La Murga, un grup de vuit o nou músics que toquen tres instruments com a mínim cada un, i que adapten a ritmes actuals les cançons i tradicions pròpies del país amb un so força interessant.

Anem llegint coses del Proceso i de la vaga de la CGT. S'ho mereix, realment, el senyor Alfonsín, això? Cada dia sóc més escèptic, jo, respecte a la vaga. Aquí també se'n va viure una per l'afer de les pensions, per la nova llei. Una llei que té coses que perjudiquen i coses que beneficien. Però d'ocasions de vaga general durant el govern de la dreta, de la UCD, n'hi va haver moltes, moltes més que no pas ara. I, en canvi, els comunistes —bé, vull dir els afiliats al PCE, PSUC, gent de CCOO— no en van convocar cap i van firmar allò del «acuerdo marco». Ara, en ple retrocés electoral, sembla que juguin una carta per recuperar protagonisme. Noi, tot això és un merder. L'únic que em preocupa és que quan arribi als seixanta em diguin que he de seguir pencant. Ja porto trenta-set anys seguits a l'empresa. I això, tant per part meva com per part de l'empresa, d'haver-nos aguantat mútuament, hauria de tenir un premi. Hi va haver un moment que semblava que la pròpia empresa, a part de la situació legal, ens arreglaria la jubilació anticipada als cinquanta-cinc anys. Ara, però, la cosa

s'ha esfumat. Jo, de tota manera, quan hi arribi, vull desenterrar vells papers i posar-los sobre la taula. T'imagines quina delícia, d'aquí a dos anys, de poder fer vida d'escriptor, a l'estil dels anglesos que surten a les pel·lícules, allò de llevar-se, caminar, esmorzar, llegir el diari, escriure un parell o tres d'hores, dinar, i cada tarda anar al cinema, al teatre, a passejar, a una tertúlia, quedar-te a casa llegint, xerrar... I tot pagat per la pensió de l'empresa, sense haver d'esperar les liquidacions de drets d'autor, que si t'has de refiar d'això, ja estàs ben fotut!

Plego. Hi ha més coses per dir, però com que fa poc temps que has estat aquí, em fa l'efecte que ja te les he comentat.

Lamento l'operació del teu pare. Ja en parlarem un altre dia! Si ha de viure d'una manera arreglada, endavant! Però si li ha de fer molt la punyeta, no sé què dir-te. Adéu, una abraçada per a tots i petonets al Damià,

Joaquim Carbó

Bernal, 23 d'octubre de 1985

Estimat Joquim,

T'agraixo les dades que em donaves per tramitar el cobrament de drets d'autor, però, finalment, no he fet res, perquè la gent d'Àrea em van escriure dient que havien suspès el projecte per manca de suport de la Generalitat! Es veu que sense subvencions no es pot fer res, al nostre malaurat país.

Per fi em vaig decidir a enviar *Equus* al Sagarra d'enguany. Encara que no et donin el premi, tens la possibilitat que et publiquin la traducció, com em va passar amb *El tramvia* i ara amb *Del pont estant*, que l'altre dia em van telefonar per demanar-me'n conformitat.

Tot i això, tinc l'ànim per terra. Com que diuen que sempre plou sobre mullat, a les calamitats que t'explicava s'hi ha sumat l'acomiadament de la Isabel de la feina, per causa de la crisi. El pare va tirant i, si bé és cert que s'ha evitat l'obstrucció del conducte, el cas és que de tant en tant té uns dolors molt forts, que ni els calmants no hi poden fer res. És clar que per viure així, més valdria que es morís, però, noi, la mort es veu que mai no arriba ni un minut abans ni un minut després. Tot plegat ens té a tots molt angoixats.

Vaig enviar la foto al llibreter Aguayo i me'n va acusar rebut amb una carta molt simpàtica, en la qual s'ho fa venir bé amb la conquesta de l'Everest pels alpinistes catalans, i acaba dient: «Vós, però, Déu n'hi do els Everest que heu conquistat amb les vostres excel·lents traduccions. Tant de bo que el vostre exemple de fidelitat i servei sigui seguit per tots nosaltres». No hi ha dubte que paraules com aquestes et compensen de moltes amargors i t'ajuden a prosseguir. Dóna-li records, quan el vegis.

Estic tan embrutit amb això de traduir, que cada vegada em costa més escriure. D'altra banda tampoc no tinc temps, que si no, potser encara ho intentaria, això de fer un conte per a infants. Però, mira, encara estic traduint *De la servitud humana* i tinc fent cua *Ada o l'ardor*, per bé que no pas per als de can Mall, sinó per a can 62, perquè resulta que també en aquest cas, com amb la *Lolita*, els van prendre els drets. En certa manera, més m'estimo que s'hagi resolt així, perquè ho veia una mica negre, allò del Mall, com ja ho havíem parlat.

Això de la Creu de Sant Jordi a mi també me la porta fluixa, però, si me la donaven, tot i perdre la possibilitat de tornar a fer algun àpat al Paral·lel, he pensat que, si bé l'acceptaria ni que fos per cara d'en Lluís Urpinell, posaria com a condició que me la lliuressin quan la lliuressin també als independentistes injustament engarjolats, torturats i jutjats, per als quals la demanaria en una carta oberta al president de la Generalitat. No trobes que bé se la mereixen més que no pas jo? Aleshores, com que dubto molt que els la concedís, tampoc jo no la vindria a rebre mai, però es podria fer una mica de mullader, no et sembla? Però no diguem blat...

Com ja deus haver vist, aquí continuen els merders polítics, econòmics, sindicals, socials, etc. La realitat és que ara hem començat a posar bombes, evidentment amb propòsits desestabilitzadors, arran del procés als militars de la dictadura i de les eleccions parcials de diputats, senadors i *concejales*. Tornem a tenir la sensació que en qualsevol moment tornarem a sentir les marxés militars per la ràdio i algun «salvador de la patria» apareixerà de nou a les pantalles de la televisió per dir-nos que hem de fer bona lletra i tornar a marcar el pas. L'actual govern ha jugat fort en decretar l'empresonament de militars i civils colpistes, però no sé si té les proves adients per justificar aquesta mesura que hom considera anti-constitucional. En l'aspecte econòmic, continuem tan fotuts com sempre o més. Com que les noves mesures econòmiques no han estat acompanyades d'un procés de revitalització de la indústria, no sortim de l'estancament. D'altra banda, ens tenen collats amb el deute extern, que no es podrà pagar mai, per bé que el pagament d'interessos constitueix una sagnia que el cos moribund del país no pot suportar.

Per tal d'evadir-me una mica d'aquesta negra realitat, lleigeixo molt, a part de pensar, és clar, perquè el que és al cinema i al teatre no hi hem anat d'ençà que vaig tornar. He llegit la novel·la negra de l'Antoni Serra, les de la Isabel-Clara Simó i les de l'Isidre Grau, que em van agradar molt, i ara estic llegint l'últim «Apòcrif» d'en Pedroló. També m'empasso tota la pape-rassa que m'arriba de la nostra terra, inclosos l'*Avui*, *Serra d'Or* i *El Llamp*.

Com que no estic d'ullera, plego, perquè no et vull transmetre la meua amarguesa. La Rosa com està? Fes-li un petó i tu rep una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 3 de desembre de 1985

Estimat amic,

L'empenyament que vessaven les teves paraules en la darrera carta del 23 d'octubre no m'ha estimulat a posar-me més de pressa en contacte amb tu. Si t'hagués pogut animar, ho hauria fet de seguida, però no hi havia tema, tampoc. A finals de setembre vam tornar a operar la Rosa. Va ser poca cosa. De fet, entràvem a la clínica un divendres i en sortíem l'endemà: tot plegat, van fer una mica de neteja i van extreure material per a una biòpsia que, afortunadament, i com era d'esperar, va resultar bé. Però això va ser la culminació d'una sèrie de mesos de no trobar-se bé del tot, d'hemoràgies llargues, excessives i desordenades. La intervenció no va ser definitiva, no va ser allò que en diuen un «buidat», o que li «van treure tot», no. El metge no ho va creure necessari. I per més que a mi em feia l'efecte que hauria estat una mesura, dràstica, si tu vols, però positiva, no em vaig atrevir a aconsellar-li-ho perquè, evidentment, la panxa és seva i té dret a conservar-la tal com l'ha rebuda. El que passa, ara, és que d'aquí a tres o quatre mesos hi podem tornar. En fi, què hi farem! Esperar, només, que la regla es retiri d'una punyetera vegada. Pel que la necessitem! Només ha servit per fotre'ns una sotragada quan s'ha endarrerit un parell de dies. Em sembla que a aquestes altures ja ens mereixem estar una mica tranquils...

Lamento el que m'expliques del teatre. Ja m'imaginava fent d'ambaixador teu el dia de l'estrena, alternant amb les artistes i presumint d'amic del traductor, saludant els crítics, pessigant alguna natja, etc., etc., o sigui, tot allò que se t'hauria hagut de reservar, però del que per culpa de la distància no hauries pogut gaudir.

Aquest món del teatre és molt complicat i no es pot dir mai blat que no sigui al sac. Encara han estat prou persones els d'Àrea per fer-te saber que ho deixaven córrer, perquè en moltes ocasions hi ha unes negociacions, et fan pensar com un negre i després no en saps mai més res. A mi em va passar l'any passat amb uns quants que anaven a muntar una obra per a nois i noies, *El jardí de Flaira-Mas*, i després d'haver fet passos i més passos, es van fondre com bolados. Aquest any, per cert, en els cicles de *Cavall Fort* han tornat a interpretar durant dos diumenges *Les armes de Bagatella*, una coproducció que vaig escriure amb en Jaume Batiste, que és qui la diri-

geix, munta, fa l'escenografia, el vestuari, mentre la seva dona porta la part musical i els seus dos fills –i ell mateix– la interpreten.

Aquestes cicles, quan érem pobres, es feien al Romea, amb màximes facilitats per part de la junta de propietaris, l'Ajuntament i, darrerament, la Generalitat. Però ara ens han fotut al carrer i hem anat a parar a una sala de Sarrià, propietat d'uns capellans que es dediquen a l'ensenyament, els salesians, concretament. I ens han fotut fora del Romea perquè ara s'hi fan muntatges espectaculars, amb decorats fixos que no es poden desmuntar per deixar-nos actuar els diumenges al matí. Jo ho comprenci, en el fons, tot i que em toca el voraviu, me'n faig càrrec. Però imagino que la Generalitat estigués en mans dels socialistes: l'*Avui*, amb lletres ben grosses hauria dit: «La Generalitat expulsa *Cavall Fort* del Teatre Romea». En les circumstàncies actuals, no hi ha dedicat ni una sola ratlla.

Lamento, també, és clar, el que m'expliques de la feina de la Isabel. Noi, ara que és quan necessiteu més la pela per superar la crisi, perdre una part dels ingressos és ben trist!

En Gaspar t'ha col·locat en un lloc ben destacat entre els artistes del Guinardó. Hi ets com a *guest star*, si és que això vol dir artista invitat, que no n'estic segur. Em penso que ja l'havies vist, el plafó on ens ha clavat amb xinxetes, oi? Doncs hi ets al costat meu, d'en Torres, de Josep M. Illa, de Feliu Formosa, l'Albanell, la Teresa Duran, l'Anton Carrera, l'Antoni Seva i algun altre que em deixo al tinter. Per cert, que estic passant un moment fotut: tant l'Illa, que a més de ser escriptor del barri, treballa amb mi a la Caixa, com l'Estanislau Torres, es presenten al premi Ruyra, del qual formo part del jurat. I cap dels dos no té possibilitats de guanyar. L'Illa, amb molta sort, se'n sortirà amb un vot. En Torres, amb un parell, per ser eliminat a la segona votació. I els seus llibres no estan malament. El que passa, senzillament, és que els altres ens agraden més. La feina serà per explicar-ho als interessats quan me'ls ensopegui de cara o em truquin de nit, a casa... L'any passat va ser igual amb la Margarida Aritzeta. Em penso que ja t'ho havia dit en alguna altra ocasió, però plegaré. No m'hi diverteixo gens, amb aquests jocs! I no és per les peles del premi, sinó perquè guanyar-lo o quedar finalista suposa la publicació, i això és altament llaminer. Amb en Torres és difícil de discutir, perquè és un home que m'ha passat la mà per la cara en tots els concursos que ens hem presentat: Víctor Català, Sant Jordi, etc. I ara que l'he de jutjar, me'l carregó.

Això pot semblar una venjança, però t'asseguro que no ho és. Ahir, en la reunió prèvia del jurat, tant en Víctor Mora, com l'Albanell, com l'Emili Teixidor, com jo mateix, teníem ganes que la seva novel·la fos la millor, però no s'hi val a fer trampes. Ens fa l'efecte que abusa del diàleg, uns diàlegs que allargassa, quan amb dues paraules ho podria haver enllestit. I si els temes són més o menys interessants, no els acaba de lligar ni de treure'n tot el partit possible. És clar que tot això, a algú que sap que sempre t'ha guanyat, és molt difícil d'argumentar, i molt més de convèncer.

El que sí que m'ha fet content aquests dies ha estat haver guanyat el premi de què et vaig parlar. Es diu, exactament, Guillem Cifre de Colonya, i el convoca la Caixa d'Estalvis de Pollença, a les Illes. Són dues-centes mil pessetes de bon aprofitar, però que encara no m'he embutxacat. Ara fa uns moments m'han trucat per saber com me les poden enviar. Ja pots comptar que els he dit que les enviessin totes juntes, i de cop!

També m'han trencat les oracions, mentre t'escrivia, uns mestres de Tremp. Volen que hi vagi per parlar amb els seus alumnes un dilluns del mes de març. Se'm fa molt costa amunt, aquest desplaçament, però m'hi he mig compromès perquè s'ha de fer. Perdré un dia de vacances, ja que hi he de ser a les tres de la tarda, i aquell dia a la feina no em veuran el pèl. Aquest curs ja m'he desplaçat a Olot, a Girona, al Bruc, a part d'un parell d'escoles barcelonines. A Olot hi vaig anar amb tren fins a Girona, on m'esperaven els mestres que em van conduir fins a l'institut d'Olot. De quatre a dos quarts de sis, a l'Institut. I a les vuit, al local de l'Òmnium, fins a les deu. Després, sopar i dormir a Olot i l'endemà, a les sis del matí, amb un autobús cap a Barcelona, on vaig arribar a les nou del matí. Una hora que he recuperat religiosament.

La teva activitat de traductor veig que no para. Espero *Ada o l'ardor* amb impaciència. Ah! Una xafarderia de la gent del Mall: sembla que hi ha calé segur. Resulta que la companya d'en Ramon Pinyol és parenta d'un prohom del país. Es diu fins i tot que és una filla d'en Carulla, i que l'home ha ficat el nas en el negoci. No a base de deixar que en Pinyol faci el que vulgui, sinó amb auditories i control rigorós de la despesa. Així ja pot ser que les coses rutllin i facin edicions tan extraordinàries com les bilingües de Salvador Espriu, presentades –i editades amb el seu suport– pel Banco Exterior de España, en una sessió a Barcelona on es va reunir la flor i nata de la societat catalana i de més enllà i tot, incloent-hi el senyor

Fernández Ordóñez, que llavors era president d'aquell banc, i ara ministre espanyol d'affers exteriors.

Per això crec que et pots replantejar de col·laborar-hi si t'ho demanen, això sí, exigint un contracte normalitzat i que et donin calé a cada lliurament. El que també em replantejaria, jo, en el teu cas, seria l'actitud a prendre en el cas que l'Urpínell burxés a favor teu perquè et concedissin la medalla. En tot cas, demanaria que em paguessin el viatge per venir-la a recollir. Després, als periodistes, els podries dir que hi ha gent que se la mereixen més que no pas tu, i que són a la presó, però no ho posaria com a condició, ja que llavors t'esborrarien de la llista i tan amics com abans! T'has de fer pagar un altre viatge: això és fonamental!

Aquests dies, amb la Rosa intentem posar-nos al corrent dels espectacles. Havia separat uns quants programes per fer-te'n cinc cèntims. Però tampoc no et vull posar la mel als llavis, prou fotut que estàs, descrivint-te les excel·lències de les coses que veiem aquí. En primer lloc, perquè tampoc no en veiem tantes que siguin fora de sèrie. Ja te'n fas càrrec, oi? Però sí que segueix l'èxit del *Cyrano* del nostre amic Flotats. L'ha ensopegada, aquest minyó! I en Bru, tu diràs! El que també funciona és *Pel davant i pel darrere*, que fan al Condal. És una mena de vodevil blanc realment divertit, amb alguns actors que estan molt bé: en Puigcorbé, en Peña, en Cardona, etc. He vist també *Laboratori Liberman*, que en Boadella ha muntat pel Ministeri de Cultura amb un equip nou que també actua sota el nom de Joglars. Hi ha un virtuosisme directiu i de precisió dels gags, però és tant o més prim que el famós i escandalós *Teledium*. En Boadella ja no necessita ser subtil. S'ha adonat que escandalitzant en té prou per omplir el teatre. I els que s'escandalitzen li fan una bona propaganda. La gent s'ha tornat morbosa, o sempre ho ha estat, i busca els espectacles on pensa trobar emocions fortes.

D'això, no n'hi havia en un espectacle molt correcte que feien l'Alfred Lucchetti i una mossa que es diu Soler, em sembla, *Tot educant Rita*, que no omplia mai el Regina, un teatret petitó. Ara se'ns anuncia com a plat fort el primer equip dels Joglars, al Palau de la Música, amb *Els virtuoses de Fontainebleau*, un escarni de l'Europa comunitària, culta i civilitzada, de la qual en Boadella es riu i se'n fot amb mala bava.

De cinema, hem vist un Woody Allen d'una tendresa excepcional: *La rosa púrpura del Caire*. Ara t'anava a dir que havia d'haver escrit «porpra»,

però consulto el diccionari i veig que «púrpura» també val. He mirat el nou *Diccionari castellà-català* que ha publicat ara mateix la gent de l'Enciclopèdia Catalana. És un volum atapeït, sòlid i, segons diu la propaganda, esplèndid. Jo hi he caigut i l'he comprat de seguida. Sembla molt útil. De moment, ja m'ha ajudat.

També hem vist *Cotton Club*, d'en Coppola i, sobretot, *L'honor dels Prizzi*, del senyor Huston, una meravella àcida, corrosiva i ben justa sobre l'honorabilitat. La Rosa, amb el verí que gasta sobre certes persones, ironitzava sobre els que es fan dir honorables i tenen al damunt un plet per mala administració de fons aliens, en el terme més suau que s'hi pot aplicar.

La senyoreta Júlia, que fan al Lliure —sense omplir, ni de bon tros—, és una altra nostra del teatre que cal veure. Sense concessions. No hi ha ni un sol gest de cara a la galeria. Per això sembla que no ha agradat. La gent diu que la crítica se l'ha carregada, quan es tracta del senyor Sagarra que la va desfer perquè no li anaven ni el vestuari ni el pentinat de l'Anna Lizaran.

I tu, què em dius de la teva salut? Has superat els problemes de cervicals? Ara resulta que jo en tinc amb les lumbar, cosa que m'obliga a fer gimnàstica cada dia i a anar al massatgista un cop cada setmana. N'he trobat un que és mig bruixot. Per ara, a part de deixar-me l'esquena com un tomàquet, a garrotades, m'està arreglant la faringitis crònica a base d'un extracte d'orenga que em deixa el coll més suau del que recordo haver tingut mai. Però, ja ho veus: operacions, potingues, fregues... I és que, amic Jordi, a partir dels cinquanta es pot dir que estem fets una veritable desferma humana. I tu tens sort que en Damià t'alegrarà la vellesa... Adéu!

Joaquim Carbó

Bernal, 19 de març de 1986

Estimat amic,

Ai, amic, com em pesa a la consciència aquest meu silenci! Però, noi, he caigut ben bé en un pou, amb una tremenda angoixa, que poc se n'hi deu faltar per arribar a la neurosi. Fins i tot he perdut les ganes d'escriure als amics, que, com saps, era ben bé una passió que hi tenia.

El cas és que estem vivint uns moments terribles. Al novembre van haver d'operar per segona vegada el meu pare, i ha quedat postrat al llit, on es va apagant com una candela, però el cor li resisteix i el dia 4 va complir els 90 anys. Les operacions i el postoperatori, d'altra banda, ens han escurat les butxaques, de manera que tot plegat (més la meva mare que tampoc no està gens bé i caldria fer-li una petita operació a l'anus a causa d'una mala cicatrització d'unes morenes que li van operar fa una pila d'anys) ens està minant els nervis. La Isabel va trobar una altra feina, però només pot treballar a les tardes, per tal de tenir cura del meu pare.

D'altra banda, la traducció del Nabokov, no sé si arran del meu estat anímic o bé perquè és endimoniadament enrevessada, em costa una barbaritat, i això no fa més que augmentar la meva angoixa. El mes passat vaig tenir vacances, però les vaig passar assegut davant l'Olivetti. Encara tinc feina per un parell de mesos més. Mai no havia patit tant amb una traducció.

I l'única cosa bona que m'ha passat darrerament ha estat una invitació per venir al Congrés Internacional de la Llengua Catalana, però, tal com estan les coses, em sembla que hauré de deixar-ho córrer. Tant de bé que em faria poder retrobar-me amb els amics i la terra! Ja veurem què passarà. Encara falta un mes i mig. En aquest cas vindria només uns dotze o quinze dies, però ja m'hi conformaria. És una llàstima deixar escapar aquesta oportunitat, no trobes? De moment, he contestat acceptant la invitació, car sempre seré a temps d'anul·lar el viatge, si cal.

L'amic Agut m'ha escrit per oferir-me de traduir *El quintet d'Avinyó* de Lawrence Durrell, cinc novel·les de 300 i 400 pàgines, que les voldria

tenir enllestides del juny a final d'any! Naturalment, això és materialment impossible de fer per una sola persona en aquests terminis. Li he dit que gràcies, perquè, d'altra banda, ja tinc un oferiment de Proa d'un nou llibre, *The Beautifulland Damned*, d'Scott Fitzgerald, per quan acabi el Nabokov.

He vist que l'Ofeli Grau s'ha emportat el Sant Jordi. Dóna-li l'enhora-bona, quan el vegis, de part meva. Tinc una carta seva per contestar, però no tinc esma de fer-ho, ara com ara. I de passada aprofito per felicitar-te a tu també pel premi que et van donar a les Illes. Visca!

De la Creu de Sant Jordi, res de res. Ja m'ho suposava. Tanmateix, si hagués estat, potser tens raó tu respecte a l'actitud que caldria adoptar.

De totes maneres, sembla que m'han donat el premi de la Generalitat a la millor traducció en prosa de l'any 1985, per *La fira de les vanitats*, i això sí que em fa content, perquè és un premi que et donen sense que t'hi presents. El lliurament és el dia 21 d'abril, i els del Congrés em van trucar per dir-me que estarien disposats a avançar-me el bitllet per tal que pogués venir a recollir-lo. Però, tal com et deia, ni tan sols sé si podré venir per al Congrés.

Valguin aquestes poques ratlles per donar senyal de vida. Encara que jo t'escrigui poc, m'agradarà rebre una llarga carta teva. Celebrem que la Rosa estigui bé. Petons de part nostra. Com sempre, rep una forta abraçada.

Jordi Arbonès

Barcelona, 24 de març de 1986

Estimat amic,

Miro l'arxiu i veig que la meva carta del dia 3 de desembre no ha tingut resposta. I no m'estranya atès el to de la teva anterior del mes d'octubre, on et vaig trobar força desmoralitzat. No m'hauria costat gaire d'esperar que et decidissis a reprendre la correspondència, però el fet que t'hagin concedit el premi de la Generalitat per la traducció de *La fira de les vanitats* fa que trenqui l'ordre per enviar-te la meva felicitació més cordial. Vaig estar a punt d'enviar-te un telegrama quan ho vaig llegir al diari, però em va fer l'efecte que la Conselleria de Cultura ja em devia haver passat al davant. L'enhorabona, noi, perquè t'ho mereixes. Al final han caigut del ruc i han fet el que havien de fer. Visca!

Per altra part, estic enfeinadíssim. A primers de gener vaig posar fil a l'agulla per començar una novel·la que encara no té títol, però de la qual ja porto escrites dues-centes setanta pàgines. Com que no crec que passi de les tres-centes, es pot dir que ja estic a punt de posar-hi el punt final. Un altre dia ja t'explicaré de què va la cosa, però només et puc avançar que en Pedrolo hi juga un paper prou important. Ara necessitaré uns mesos per arrodonir-la, perquè m'està quedant, potser expressament, molt esfilagarsada. L'he de farcir de continguts, dades i referències que encara no tinc, però que obtindré en funció del que ja he escrit.

Desitjaria que el teu llarguíssim silenci no fos producte d'algun problema personal. Ja me'n faràs cinc cèntims.

De moment, repeteixo la felicitació més cordial i t'envio una abraçada ben forta.

Joaquim Carbó

Buenos Aires, 20 d'agost de 1986

Estimat amic,

Encara que no ho sembli, ja han passat més de dos mesos d'ençà d'aquella tarda memorable de la passejada amb *golondrina* pel port, la caminada a tot el llarg de l'escullera i la menjada de peixets fregits amb cervesa, tot entomant el sol benigne del mes de maig a la Barceloneta. La vam fer petar tant que es veu que ens vam quedar sense res al pap, però no vull deixar passar més temps perquè, si no, em passarà com l'any anterior que gairebé no vam tenir correspondència, no trobes?

Durant aquests dos mesos, he acabat el Navokov, per fi!, i em sento com si m'hagués tret un pes de sobre, i he enllestit, també, *Cambres estretes* de James Purdy, una novel·la brutal, sobre la sòrdida relació, i cruel, de quatre homosexuals, que fa esborronar. Ara he encetat un Miller, *El colós de Marussi*, que és com un bàlsam per al meu esperit. I després, potser faré la traducció d'un Scott Fitzgerald, *The Beautiful and Damned* (que potser es podria traduir com *Aquesta bella i maleïda gent*) per a la Proa, que si bé m'han enviat el llibre original, encara no me l'han confirmada.

Els de l'Institut del Teatre m'han demanat *Te i simpatia*, que ja la tenia traduïda, per publicar-la tot seguit. També tenen interès a publicar *Equus*, però més endavant. I ja deu haver sortit *Del pont estant* d'Arthur Miller, per bé que encara no n'he rebut cap exemplar.

M'ha colpit la notícia de la mort de Joan Oliver i també he sabut que amb poc temps de diferència ens ha deixat en Cendrós. Curiosament, amb tots dos havia tingut força relació al llarg de més de vint anys de tasques editorials. L'Oliver va ser el primer que va creure en les meves facultats de traductor i sempre em va encoratjar amb paraules laudatòries sobre els meus treballs. Quant a en Cendrós, per bé que em va fer agafar alguna enrabiada, haig de reconèixer que sempre va ser sensible a les meves necessitats i va procurar que no em manqués feina. Em vaig deixar estafar quan em va oferir mil dòlars per traduir *Allò que el vent s'endugué*, car a tant la pàgina haurien estat uns quants dòlars més, però en aquell moment me'ls va pagar per endavant i va fer possible que ens poguéssim comprar la casa. Era un home contradictori, i l'Oliver en va sofrir les conseqüències. Probablement s'han mort tots dos sense haver-se reconciliat...

Ja s'ha acabat la moixiganga «Botiflerisme oficial *for export*», amb la participació principalíssima del Gran Barrufet. Com era de preveure –i les meves paraules a l'entrevista d'*El Llamp* van ser premonitòries–, la festa l'ha capitalitzada l'ambaixada espanyola. Com et pots imaginar, no he participat ni assistit a cap acte. Per fer aquests papers, més valdria que el President no es mogués de casa, on prou feina hi ha. Ara m'he convençut que tens raó tu quan preconitzes la Catalunya endins. És evident que fins que no tinguem un estat propi, sempre se'ns tindrà per «las provincias catalanas» o la «región española», etc., la qual cosa resulta que és veritat. El que m'emprenya és que, quan convé, s'omplen la boca parlant de la «Nació» i fan forrolla amb el seu nacionalisme. Ja veuràs la nota que he fet per a *El Llamp*.

Acabo de rebre el llibret *Escrit en fulles de te* de l'amic Antoni Clapés, que m'ha resultat tota una sorpresa, perquè no sabia que escrivia tan bé. L'has llegit?

He sabut que la llibreria La Maga va ser destruïda totalment per un incendi provocat pels feixistes. M'han caigut les llàgrimes pensant en el cop que representa per a l'amic Gaspar. Comunica-li el meu pesar. També nosaltres hem estat immolats en aquest acte de fe de la barbàrie.

Edhasa acaba de comprar els drets dels «Tròpics» de Miller i estic molt content perquè m'han demanat les meves traduccions. Tinc l'esperança que algun dia em demanin també *Els llibres de la meva vida*, que la vaig fer per a l'Aymà fa molts anys i mai no la van publicar. També vaig dir a en Parcerisas que una de les coses que més m'agradaria de fer fóra traduir la trilogia *The Rosy Crucifixion*. A veure si un dia aquest somni es farà realitat.

I bé, per aquí les coses sembla que van un altre cop a mal borràs, a causa que la inflació s'ha disparat altre cop. De manera que pocs al·licients em queden, però ens sentim feliços de tenir un nét que és un tresor. No hi ha dubte que ens anem fent vells.

I plego, per ara, esperant una de les teves llargues i sucoses cartes. Com està la Rosa? Espero que bé i animada. Rebeu records de part de la Isabel i una abraçada del vostre

Jordi Arbonès

Barcelona, 5 de setembre de 1986

Estimat amic,

M'has passat al davant, i ho sento. Bé, ho sento, però me n'alegro, perquè així he sabut coses teves i hem reprès el diàleg. Tenia al davant de la taula on treballa un paper guixat amb vermell amb el teu nom: he d'escriure a l'Arbonès! I, de fet, he tardat més d'un mes a fer-ho. Em penso que quan sàpigues el motiu em disculparàs...

Ja et vaig parlar, tot i que una mica pel damunt, durant la teva estada entre nosaltres, que a primers d'any m'havia posat a escriure una novel·la en la qual Pedrolo ocupava un lloc important, una mena d'eix, sense que hi arribés a sortir personalment... Doncs, ara l'he enllestida. Ahir vaig fer la darrera llegida i la vaig passar a una empresa perquè en fessin fotocòpies. Aquests dos últims mesos han estat una lluita contra rellotge per tenir-la a punt i poder-la enviar a València, al premi Andròmina, que es falla a finals d'octubre. És allò dels Premis Octubre, saps?

La darrera lectura m'ha deixat molt insatisfet. En realitat, em penso que sempre em passa igual i, per tant, he decidit no fer-ne cas. Fa mesos que dino i sopo amb la mateixa història. La tinc tan present, que cada cop em sembla menys original. No sé si et vaig fer cinc cèntims de l'argument, però ara te'n podria parlar. Amb tot, em fa una mica de vergonya. No l'ha llegida ningú. És d'una virginitat total. Després que hagi anat a parar a un jurat, i a un editor, i a un altre jurat, ja no tindrà cap importància. Amb tot, no em sé resistir de parlar-te'n una mica més...

Es tracta, en el fons, del mateix personatge d'*Els orangutans* que, sota un aspecte diferent, ja apareixia, també, a *El setè filtre* –una mica més fi i evolucionat–, i també a molts dels meus contes del col·lectiu Ofèlia Dracs. En Faulí, un dia que en va parlar, en deia l'«etern taraHiroi d'en Carbó». En efecte, és una mena d'*alter ego*, allò que s'amaga darrere la meua disfressa de respectabilitat. En altres paraules, tot allò que no sóc capaç de fer, però que, en el fons, m'agradaria vomitar d'una punyetera vegada... L'andova és un brut, un brètol, un vividor a esqueses de qui sigui, etc., etc., que en aquesta ocasió viu a costelles del seu pare, que és el pacient i laboriós jubilat de la gran banca, o sigui, el que, si no em moro abans, arribaré a ser jo mateix. Un matí, surt de casa, pispa un diari de la bústia, intenta fer els

mots encreuats d'en Tísner i ensopega amb un escull: «Un Pedrolo inèdit hi feia anar molts interlocutors», amb sis lletres i dues «a»: la primera i la sisena. L'home, rumia, escorcolla en la memòria i no se'n surt. He oblidat de dir-te que l'individu és una mena d'escriptor maleït que ha arribat a publicar una novel·la i un llibre de contes, però d'això ja fa temps, i ara malviu d'algun article, una traducció fàcil, de llibres de lladres i sere-nos, etc. Llavors, no se li acudeix altra cosa que anar a parar a uns grans magatzems a robar un llibre que parli d'en Pedrolo, i es fixa, un cop hi és, en un d'un tal Arbonès, que viu de l'or català que li envien per les seves magnífiques traduccions. Què et sembla? Ja hi has tret el cap, tu, aquí... Però no l'arriba a pispar, el llibre, perquè s'adona que hi ha una mosca que és a punt de pispar-ne un altre i ell s'adona que els guripes l'han clissada. Se li fot al damunt en simular que ensopega, el llibre de la noia passa del seu sanatxo a la butxaca de la jupa del protagonista, la gent dels magatzems quedant malament i ells dos es fan molt amics, tant, que la mosca se l'emporta a dinar a casa. Quan hi són, es posen romàntics però abans d'anar al llit, la noia li exigeix que es dutxi, perquè tot ell, els peus, sobretot, li fan pudor... Pel mig, hi ha una visita a can Pedrolo perquè el llibre que la noia ha pispat és un dels «Anònims». Tot l'ambient de la parella ho és, de pedrolia, perquè tot passa a la vora del carrer de Calvet, a tocar la plaça de Francesc Macià, escenari d'*El premi literari*, el primer llibre d'en Pedrolo.

En resum, la noia es guanya la vida ficant-se al llit amb gent de calés i després aprofita el que en sap per plomar-los. Amb la col·laboració del protagonista viuran una temporada econòmicament –i sentimentalment– força bona. Pel cap d'ella, però, passa una idea brillant. Ja que s'han conegut parlant d'un inèdit de Pedrolo de sis lletres –segons els mots encreuats–, ella, que fa un estudi sobre en Pedrolo, retroba un article d'Ofèlia Dracs –meu– on hi ha tots els títols, entre ells *Basera*, o sigui, *Tants interlocutors a Basera*, que en el teu llibre no hi apareix perquè només parles dels llibres publicats. Així, a ella se li acut d'anar a Madrid, assaltar l'antic ministeri d'Informació y Turismo, fer-se amb els originals que hi ha d'aquesta novel·la i els d'*Els còdols trenquen l'aigua* i *Visita a la senyora Soler*, que són les tres novel·les que l'autor, exagerant el seu sentit crític, va destruir en un moment donat. Ja fa temps que n'havia parlat amb en Pedrolo, de tot això, i va reconèixer que era fàcil que en algun magatzem hi hagués

aquests tres exemplars únics, que fan concebre l'esperança que les seves novel·les no estan perdudes del tot.

La parella es prepara per l'assalt, però passen moltes coses pel mig. La noia desapareix i al cap d'uns mesos apareix morta, no se sap si assassinada o suïcidada. Durant la separació, que per al noi ha estat incomprendible i insuportable, tot dos han complert el pacte: han recuperat els llibres. Ella, d'una manera pràctica, perquè la poli els troba a la tauleta de nit en escorcollar-li el pis en morir. Ell, perquè ha escrit un conte de com s'ho faria per aconseguir-los. I aquí acaba la cosa. Pel mig hi ha la lenta agonia del pare del noi, on reflecteix de mala manera la del meu pare: ho he caricaturitzat una mica, però així i tot, imagino que si algun parent dels que va fer-nos costat en aquells moments ho llegeix, dirà que sóc un autèntic bandarrià.

Ara, en acabar, m'adono, però, que el llibre queda coix: hi falta una segona part. El lent procés que el noi hauria de portar a terme per descobrir com i qui ha mort la noia, una cosa que podria acabar molt tràgicament, ja que hi podria haver alguna trama negra embolicada i molt més merder... De moment, però, enviaré el llibre a València a manera de globus sonda, per saber què en pensen uns col·legues que hi ha en el jurat. Està format per la Carme Riera, l'Antoni Serra, en Vicenç Villatoro, en Julià Guillamon i un cinquè que no recordo. Estaré a l'aguait i espero que em diran la seva opinió. Parlo ara molt clar d'escriure aquesta segona part, que li donaria el to d'un autèntic *thriller*, però estic convençut que si alguna editorial em fes una proposició, hi renunciaria i el deixaria publicar tal com és. Se'm posen per corbata quan penso tornar a obrir l'expedient!

Els de l'Ofèlia hem començat a publicar aquest estiu uns articles al «Quadern» català d'*El País*, dels diumenges. Ja sé que el diari no és de la teva devoció, però no n'hi ha cap que sigui satisfactori. A més, ens ho van oferir ells mateixos, quan pel que fa als altres, els has d'anar al darrere, et censuren i no paguen. Del sopar que vam fer, en va sortir una idea molt bona. Fa tant de temps que no hem estat en contacte –i em faig vell, que perdo la memòria– que no recordo si te n'he parlat abans, però es tracta de fer crítica de llibres imaginaris. Quan en tingui una col·lecció, te'ls enviaré. A mi em feia molta por de no sortir-me'n, però sóc l'únic que n'he fet dos, un de publicat i un altre a punt. Aquest segon em cremava. Feia qui sap el temps que volia escriure un llibre sobre la guerra civil, en primera per-

sona, un combatent que, en perdre-la, es retira a casa, acumula documents de tota mena i quan arriba als cinquanta-cinc anys –gairebé la meua edat– es posa a escriure'l: el noi intervé com a membre de la quinta del biberó en la batalla de l'Ebre i, a partir de la seva intervenció, el curs de la guerra canvia i, pas a pas, entre el juliol del 38 i el setembre del 39, que comença la guerra mundial, la guerra civil trastoca els resultats finals de manera que en Franco i els seus travessen l'estret deixant la situació de la península tal com era abans del 18 juliol del 36. En Companys, des del balcó de la Generalitat, llegeix el comunicat final del cantó republicà per anunciar que la guerra s'ha acabat... El que passa, però, és que Hitler no s'atura a França, travessa els Pirineus i instal·la altre cop el dictador a primers dels quaranta. Les coses, tot i el triomf de la República a la guerra civil, transcorren igual que han passat en realitat. La història acaba més aviat pessimista quan, l'any 84, la dreta torna a guanyar les eleccions autonòmiques. L'article és un comentari sobre aquest llibre que no ha escrit ningú.

Bé, tot això ha estat el meu estiu. Amb escapades a Castellterçol, on m'emportava el material que tenia per repassar. En total, he fet divuit dies de vacances, tots entre dilluns i dimarts, de manera que ara me'n queden deu que penso aprofitar amb una estada al Pirineu entre el 17 i el 23 d'aquest mes. Això, si la salut i les peles ho permeten.

He llegit un llibre, aquests mesos. Bé, en realitat, n'he llegits més. Però el que et puc comentar és el de Gore Vidal que vas traduir tu. En l'aspecte polític, no m'ha semblat tan terrible com deien a la propaganda. L'actitud d'aquells polítics em sembla força normal d'acord amb les ambicions i interessos que s'hi acostumen a moure. La teua traducció m'ha semblat impecable. És clar que no conec l'original i resulta pedant fer un comentari d'aquest tipus. El que volia dir, és clar, és que m'ha semblat perfectament catalanitzada. Fàcil de llegir, àgil. Imagino que l'home no et devia plantejar els problemes d'aquest ditxós Nabokov, perquè té un estil planer, oi? Espero que te la publicaran aviat. Així com aquest altre de què em parles, *Cambres estretes*.

Em parles de l'Oliver i en Cendrós. És curiós el fet que hagin mort en dates tan properes, dues persones que havien estat tan a prop l'una de l'altra durant molts anys. Jo, és clar, em quedo amb l'Oliver. En primer lloc, com a escriptor. Té alguns poemes extraordinaris. I la seva actitud durant el franquisme va ser excepcional. Com a persona, jo que sempre he estat

pobre i de classe treballadora, em planteja problemes. Ell mateix no s'havia amagat mai de dir que no havia treballat fins als seixanta anys –quina sort!– i que havia dilapidat tres fortunes heretades. Això també és una sort –heretar-les–, però no ho és tant tenir les mans foradades. L'altre, però, tot i reconeixent que va despendre molts diners per la cultura catalana, no em queia bé. L'havia vist en un parell d'ocasions i el seu posat altiu, de perdonavides, d'home carregat de diners, me'l feia summament antipàtic. Si hi havia invertit diners, això li havia donat un nom políticament. Un nom que altrament, com a fabricant d'aigua de colònia, no hauria tingut mai. Si hi havia invertit molts diners, encara li'n quedaven molts més que podria invertir en altres coses. Ja sé que n'hi ha molts que podrien fer el mateix i no ho han fet mai. Però això no compta. El que ha resultat tragicòmic, és que la seva filla hagi escrit una carta a l'*Avui* per fer-nos saber que la mort del seu pare s'havia degut al judici pendent que tenia com a membre del consell de la Banca Catalana. És una demostració més de victimitisme i de carregar les culpes als socialistes. Jo em vaig estar de replicar-li, també per escrit, que si ens posàvem en aquest pla, el seu pare era el culpable de la mort de Joan Oliver des del moment que li va retirar la jubilació –l'únic recurs que tenia per subsistir–, quan ja era un venerable vellet que passava dels vuitanta anys. I tot, en realitat, perquè l'Oliver havia accedit a deixar que una antologia de la seva poesia aparegués a la col·lecció «Les Millors Obres de la Literatura Catalana». Quin dret hi tenia, en Cendrós, de prohibir que un dels seus autors figurés en aquesta antologia que, per altra part, no podia fer la competència als llibres que editava ell perquè era, simplement, una selecció? En Cendrós ha pagat, però sempre amb el sentit de comprar. Amb diners es compra tot: prestigis, figures, noms, poemes... I això ho sé ben bé, perquè jo era el tresorer de l'Associació d'Escriptors quan vam pagar tres mesos a l'Oliver les 60.000 ptes. de pensió que en Cendrós li havia adjudicat de pensió, després de no haver-lo donat mai d'alta a la Seguretat Social, privant-lo d'una pensió oficial segura.

L'afer de la Banca... Quin altre embolic! En un racó de la novella hi faig algun comentari. Em refereixo a un grum que en un banc van acomiadar perquè havia manllevat trenta duros sense deixar el justificant oportú. I comento que el grum també era català, i que el van fotre al carrer, i que ningú no va protestar ni va organitzar cap manifestació. Vingui d'on vingui la investigació –i ha de venir per força del Banc d'Espanya, que és d'on

han sortit les peles per cobrir els tres-cents mil milions de pèrdues—, crec que és imprescindible la investigació. És més, si en Pujol té la consciència tranquil·la, hauria de ser el primer de demanar-ho, i amb segell d'urgència. Jo crec que ell havia d'haver dimitit mentre no s'aclarís tot i posar en Roca al seu lloc. Entre bastidors hauria pogut seguir manant i hauria donat una imatge impecable. El problema és que en Roca hauria agafat afició a la cadira i després potser no s'hauria volgut aixecar. Una altra cosa que passa és que barrejar honorabilitat amb honestedat i banca és una mica difícil i, sobretot, contradictori.

De la visita de la Generalitat i els empresaris catalans a Buenos Aires, n'hem estat força informats per la televisió. Comprenc la teva posició, però em penso que l'única manera d'anar pel món és fent-ho sota l'empара de l'ambaixada. I en Pujol no hi vol renunciar perquè li agrada molt viatjar. És com el sant pare, que s'ha de protegir de les bales dels seus amics dintre una gàbia tota divertida.

No he llegit el llibre d'en Clapés perquè no el trobo enlloc. Ara que l'amic Gaspar tornarà a obrir, serà el moment d'encarregar-lo. L'incendi, una enorme putada, va tenir una contrapartida positiva: la solidaritat del barri. Les institucions s'hi han abocat: hi han enviat tècnics —arquitecte i decorador— i tothom hi ha col·laborat. Una recapta popular ha permès recollir un milió de pessetes en petites aportacions dels veïns. Una nit, davant la botiga cremada, l'ajuntament va tancar la cruïlla i va deixar les cadires perquè s'hi fes cremada. Es va passar *Camada negra*, una pel·lícula sobre trames feixistes i la cosa va acabar a quarts de dues amb ballaruques. El regidor del districte va ballar tota l'estona brindant amb tothom. En Pujol, personalment, va trucar en Gaspar. La Generalitat li ha ofert un préstec d'un milió que li costa una mica de cobrar per culpa de la paperassa que s'ha d'omplir, però amb una condició molt beneficiosa: el podrà tornar amb la venda de llibres que li ha proporcionat gratuïtament el Servei del Llibre. L'home està satisfet i recuperat. Aquella nit va tenir una lipotímia i va haver d'anar a l'hospital de la impressió que va rebre en arribar a la llibreria.

No acabo d'entendre per què se les va carregar ell. Ell, una mica en Ballester, tres bars gai i un *topless*. Aquesta milícia catalana sembla un grupuscle minúscul, gairebé ridícul. Qui els devia adreçar contra el nostre amic?

Plego, perquè em queden moltes coses per fer. Avui t'he distingit escrivint-te amb la màquina de passar les coses de compromís en net. És japonesa. No m'hi acabo de trobar bé. Estic convençut que amb la vella Olivetti la cosa hauria sortit molt més fluïda.

Una abraçada per a tots del teu amic,

Joaquim Carbó

Jordi,

Em fa l'efecte que la meua carta de primers de setembre no et deu haver arribat. Te n'envio una fotocòpia.

El premi Andròmina va ser declarat desert: va ser una enorme putada. Ja tenien l'acta feta i jo n'era el guanyador, però es van fer enrere. El cas és, però, que 3 i 4, de València, em publiquen la novel·la. És l'única de les presentades que publicaran. Ja te l'enviaré així que surti.

Bon any a tots!

Una abraçada ben amical,

Quim

Bernal, 12 de març de 1987

Estimat amic,

Mea culpa! No, amic, la teva del 5 de setembre (!) va arribar puntualment. Sóc jo qui aquesta vegada ha de demanar disculpes... S'ha barrejat una mica de tot. D'una banda, la feina, i, de l'altra, una mena de depressió que arrossego d'ençà que vaig tornar de Barcelona i que no sé a què atribuir. De fet, ja l'arrossegava d'abans i tot, de l'època de la llarga i dolorosa malaltia del meu pare. Sigui com sigui, em costa d'escriure cartes. En general, també em costa de fer traduccions i d'anar al *penquing club*... No sé, tinc ganes de jubilar-me, de quedar-me tranquil a casa i, aleshores, sí, fer alguna traducció sense pressa, escriure als amics, xerrar amb la Isabel, llegir, escoltar música, jugar amb el nét..., en fi, viure. I és que el que passa és que ara no visc. Això de llevar-se a les sis del matí, viatjar amuntegat com un vedell en uns trens bruts i pudents, passar-te vuit hores de casa a la feina, tornar a viatjar de la mateixa manera o pitjor, arribar a casa i continuar pencant fins a les nou del vespre... això no és viure, tu! I el que és més trist: quan em jubili segurament hauré de continuar treballant perquè aquí la jubilació és una merda. Bé, no sé si ho fan els anys o què dimonis, el cas és que estic cansat d'aquesta rutina.

Va passar, també, que, després d'acabar la traducció d'*El colós de Marussi*, els de Proa es van fer enrere respecte a la traducció que mig m'havien encarregat quan vaig ser a Barcelona. Ja em tens, doncs, llançant un SOS a les altres editorials, amb el neguit que comporta no saber si et respondran favorablement, tenint en compte que, per a mi, les traduccions em són vitals per poder subsistir, car, com em sembla que ja t'he contat d'altres vegades, amb el sou d'aquí no en tenim ni per començar. La corda salvadora me la va llançar en Martínez Roca: la traducció d'un *best-seller* al castellà. Poc abans, però, en Parcerisas, que de primer també m'havia dit que tenia una pila de traduccions al calaix, em va enviar una novel·leta d'en Nabokov, *L'encantador*, una mena d'antecessora de la famosa *Lolita*, i que m'ha fet suar tinta com l'*Ada*. Quan ja estava enganxat amb la traduc-

ció castellana, em truquen els de Proa per oferir-me un Gerald Durrell per a una col·lecció nova, amb caràcter d'urgència. Els vaig haver de dir que no, gràcies, que fins a l'abril no estaria disponible. Bé, ara, en Parcerisas, «encantat» per l'encantador i per la meva diligència, m'ha dit que no vol deixar-me sense feina i m'ha enviat una novel·la de la Jane Austen, i sembla que després en podria venir una altra d'en D. H. Lawrence. O sigui que el panorama ha canviat, i em sento més tranquil. A can 62 m'han comprat *La gata damunt la teulada*, i en Vallverdú m'ha dit que em tindria alguna cosa per a l'abril, si calia.

Fa molt de temps que no anem al cinema ni enlloc. A través de la televisió, però, ens estem posant al dia sobre el cinema espanyol, car no solament passen els llargmetratges més destacats, sinó també algunes sèries. Durant el mes de gener va ser aquí en Ricard Salvat, dirigint una peça teatral, *Camino negro*, d'Oscar Viale, un autor argentí que va veure el muntatge que en Salvat n'havia fet a Alemanya i el va invitar per fer-la aquí. Amb en Salvat ens coneixem d'abans de venir jo cap a l'Argentina; una de les primeres coses que va fer en teatre va ser dirigir *L'home que va néixer per morir penjat* de Richard Hughes i que havia traduït (era una de les primeres coses que vaig traduir); així mateix va dirigir una lectura d'*El poema de Nadal* d'en Sagarra, i jo era un dels lectors. Perquè no sé si t'havia dit mai que quan era jovenet feia teatre a Germanor Barcelonina, al carrer de Carriers. Sempre m'havia tirat el teatre i per això després vaig fer de director al Casal de Catalunya de Buenos Aires. En Salvat es va manifestar molt pessimista respecte a la recuperació nacional i molt amargat per la política que fa la Generalitat de protegir només els qui són de Convergència.

Sí, noi, quina putada això de l'Andròmina! Bé, celebros, que te la publiquin. I em fa molta il·lusió això de sortir en una novel·la teva!

Malgrat que li tinc tórria, a *El País*, m'agradaria que m'enviessis els suplementes dels diumenges. Fins fa poc me'ls enviava un xicot que se n'ha anat a Londres i, per tant, ha deixat de fer-ho.

Home, el llibre d'en Clapés, per què no el demanes a ell mateix? Fóra una bona ocasió per estar-hi en contacte. Jo li vaig escriure fa uns mesos, però al sobre vaig posar-hi: «Bellaterra (Vallès Occidental)», i em vaig oblidar d'afegir-hi «Catalunya», de manera que la carta va anar a raure al Canadà i finalment va tornar a les meves mans. Ara la hi vaig remetre amb una altra lletra, però no n'he rebut resposta. Mira, el seu telèfon par-

ticular és: 6926609, i el de la feina: 2372980. Truca-li, digues-li que has rebut carta meva, que m'estranya que no em contesti i, de passada, li pots dir que t'he parlat del seu llibre, elogiosament, és clar, i que no el trobes, etc. Ho faràs?

Cada dia estic més content de ser avi. És tota una experiència veure com va madurant el nét, cosa que també va passar amb els fills, però d'una altra manera, car suposo que un té una altra edat i no et fixes en coses que ara veus. El nostre Damià és una criatura molt intel·ligent, i com que passa moltes hores a casa, perquè la Isabel en té cura mentre la seva mare se'n va a treballar, i repeteix tot el que li diuen, està aprenent a parlar en català.

Espero ser més extens en la propera, però vull que tinguis notícies meves i no et pensis que m'he mort... Com està la Rosa? I el noi? Una forta abraçada i perdona el meu silenci.

Jordi Arbonès

Bernal, 5 de juny de 1987

Estimat Joaquim,

Suposo que devies rebre la meva del 12 de març. Sé que no sóc pas el més indicat per fer-te cap retret per no escriure, després del meu llarg silenci, però ara esperava carta teva, car vaig veure anunciada a *Serra d'Or* la teva novel·la *S'ha acabat el bròquil* i suposava que em faries unes ratlles per dir-me que me l'havies enviada. D'altra banda, com que també m'estranya que no m'hagi contestat en Clapés, pensava que potser tu hi hauries parlat, com et suggeria de fer a la meva darrera, i que me'n podries donar alguna notícia.

Ja hauràs vist que, aquí, els militars ens van tenir amb l'ai al cor durant la Setmana Santa, i, arran d'aquells fets, encara la ballem. És evident que s'han constituït en el quart poder i que tenen el president agafat pels collons, i els hi van estrenyent de mica en mica per anar aconseguint allò que ells volen, o sigui, que quedin impunes totes les tortures, els crims i les barrabassades que van cometre durant la dictadura. Per tal com no estan donades les condicions per a un cop d'estat, car, com es va posar en evidència la darrera crisi, cap país estranger no els prestaria suport, ni tan sols els EUA, aleshores han optat per fer aquesta mena de xantatge al poder civil. Simultàniament estan produint una sèrie d'atemptats que pretenen atribuir als *montoneros* o a alguna agrupació d'extrema esquerra, per tal de fer veure que està rebrotant la guerrilla. De manera que no m'estranyaria gens que, tot i sota la capa de la «democràcia», qual-sevol dia comencessin a reprimir amb les mateixes tàctiques i tècniques del període passat, i amb l'aquiescència del president titella. De més verdes, en maduren... Si això arribava a passar, no tindríem més remei que sortir tots d'aquest país ni que fos nedant. No voldria pas que això fos una premonició...

Deixem, doncs, aquest tema i parlem de coses més agradoses. Com a mesura per aïllar-me una mica del medi, he reprès el costum d'aprofitar el temps dels viatges llegint. D'altra banda, és l'única manera de trobar el moment per a fer-ho. És així com, darrerament, m'he empassat els dos últims llibres d'en Pedrolo, *Contrapunt* d'en Huxley (en la bona traducció de la Maria Teresa Vernet), *Opus pistorum* i *Dear Dear Brenda* d'en Henry

Miller. En Pedrolo encara és capaç de donar-nos alguna sorpresa imaginativa. El llibre d'en Huxley, a l'estil de *Crome Yellow*, és més una novel·la on es debaten idees més que no pas s'hi fa una anàlisi psicològica dels personatges, i a desgrat del temps que ha passat des que fou escrita, continua essent vàlid, a criteri meu, el plantejament. Lamentablement els llibres d'en Miller els he llegit en traduccions espanyoles, i, no sé per què, a mi em sonen molt malament els vulgarismes amb què designen els òrgans i les relacions sexuals, de manera que, en el cas de les narracions pornogràfiques, perden la gràcia característica d'en Miller. Les cartes a Brenda són una delícia (malgrat la traducció) i penso que en Miller va tenir molta sort de conèixer aquesta dona a les acaballes de la seva vida. Segurament fou una relació amorosa «platonicosexual» com n'hi deu haver hagut molt poques, per no dir cap.

Parlant de traduccions, vaig veure que per la diada del llibre van sortir *De la servitud humana* (que ja he rebut) i *Ada o l'ardor* (que no he rebut encara). Ara estic embarcat en la traducció de *Persuasió* de la Jane Austen, autora anglesa, noucentista, coneguda sobretot per *Orgull i prejudici*. Em dóna molta feina, més que no me'n va donar en Thackeray, per problemes semàntics i de sintaxi.

A la meua darrera carta et demanava si em podies enviar els suplementes literaris d'*El País*, però si això et resulta inconvenient, t'agrairia que, si més no, m'enviessis tan sols els que treguin algun comentari sobre els llibres traduïts per mi.

Acabo de rebre els tres darrers llibres que li han publicat a l'Antoni Serra (*L'arqueòloga va somriure abans de morir*, *Més enllà del mur* i *Música de Mahler per a una lloca didàctica*), el qual es veu que està d'allò més content per la bona acollida que ha tingut *L'arqueòloga* (ja n'han fet una segona edició al cap de tres mesos d'haver aparegut), i treballant força. Com sempre, es manifesta molt afectuós, i jo em sento feliç d'haver fet la seva amistat, cosa que, en part, et dec a tu... com tantes altres coses.

Estic amoïnat –i estranyat– pel silenci d'en Clapés, al qual vaig escriure una altra carta a finals d'abril i no n'he rebut cap resposta, tal com et deia més amunt. No voldries trucar-li (telèfons: particular, 6926609; oficina, 2372980) per saber què passa? No crec haver fet res que l'hagi pogut ofendre, i, si així fos, em sabia molt de greu, car li tinc –així com a la seva muller– una gran estima. La mort m'ha arrabassat quatre dels

meus millors amics, tres d'ells, amics de la infància; com a compensació, la vida m'ha brindat la possibilitat de fer noves amistats, que, si bé mai no podran omplir el buit que aquelles han deixat, han engendrat en mi un afecte tan pregon com el que podria sentir per uns germans que no he tingut. Això és el que sento per la Rosa i per tu, per l'Aina i per l'Antoni i per la Mercè i l'Antoni Clapés. Haver pogut conèixer-vos personalment i compartir alguns moments amb vosaltres és el tresor més preuat que conservaré sempre al fons del meu cor. D'ací que, per res del món, no faria res que us pogués ferir o que pogués desmerèixer aquesta amistat i afecte mutu.

Perdona si m'he posat un poc sentimental, però sembla que el meu estat anímic deprimat m'afua la sensibilitat, i certes coses que, en un altre moment, em semblarien naturals, ara les sento doloroses i les veig magnificades.

I vosaltres, què feu? Espero les teves notícies. Un parell de petons a la Rosa i tu rep una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 18 de juny de 1987

Estimat amic,

Aquest cop he fallat jo!

Mira, Jordi, quan vaig rebre la teva del 12 de maig, em vaig treure un pes de sobre, tot i que em va preocupar una mica el to de cansament o de desencís que traspuava. De tota manera, em vaig dir que podia ser molt bé una crisi passatgera i vaig respirar tranquil. Qualsevol dia li escriuràs, em vaig dir. I no em vaig posar una fita, sinó que més aviat ho vaig deixar per llarg, per no col·locar-te altre cop en la situació d'haver de contestar-me de seguida. Però la cosa es va complicar, i de quina manera!

Aquells dies, cap a final de març, ja començava a experimentar en la pròpia pell l'angoixa d'aquell que ha d'acudir a molts llocs a la vegada i no sap per on començar. A primers de mes m'havia proposat de començar una novel·la que volia presentar al premi Ramon Muntaner –el convoca l'editorial Empúries dedicat als joves, ei, els joves lectors, vull dir, no els escriptors, que llavors ja no hi hauria hagut res a fer!–, però vaig comprendre que havia esperat massa: la proximitat del dia del llibre no em deixaria treballar. I així va ser. Es pot dir que no hi ha hagut dia de la setmana que no hagi tingut una escola per visitar, uns vaillets a casa a fer-me preguntes, uns treballs escolars per seleccionar de cara a un premi particular. Ja te n'he parlat altres vegades, d'aquestes activitats, però aquest any han superat les previsions. A més, hi ha allò de fer quatre ratlles per a una revisteta, contestar per escrit una entrevista, fer un article per a un periòdic... I, a més, les coses que a la Caixa es compliquen: si utilitzes –com encara faig jo– la màquina d'escriure, et miren malament. Tot són ordinadorettes, conyes de no res que t'atabalen. Ara tenim uns PC –que no tenen res a veure amb el partit comunista, que consti–, que són realment una meravella, però que a mi em fan anar de bòlit. Em limito a fer-los funcionar d'una manera primària i elemental, sobre uns programes que d'altres xicots, molt més joves, i que per vergonya meva guanyen menys calés que jo, preparen i combinen sàviament. Tot plegat m'ocupa cada dia més temps i em fa anar més cansat. Bé, la qüestió és que com que ja m'havia proposat tardar unes setmanes a escriure't, em vaig deixar anar i encara no m'hi havia posat, tot i certs i evidents remordiments de cons-

ciència per la meua falta de constància en la correspondència. Et puc assegurar que puc entendre perfectament quan ets tu qui fas l'orni, perquè hi ha moments que tens ganes de tot menys de tornar a tocar la màquina d'escriure.

Per cert, que estic més admirat que mai per la intensitat de la teua producció en el camp de la traducció. M'he de treure el barret, de debò. És clar que tu no has d'anar a parlar amb els nens dels col·legis, però em meravella, perquè estic segur que no seria capaç de mantenir el teu ritme, la teua capacitat de treball. Temo que no en facis un gra massa i entris en una perillosa fase de desànim.

Tinc sobre la taula la teua versió de *La gata damunt la teulada* i a la tauleta de nit *Ada*. Aquesta darrera la vaig començar fa molts pocs dies, en ficar-me al llit, i no en vaig treure l'entrellat. L'he deixat com a llibre d'estiu, per quan faci dos dies seguits de vacances. Em va resultar un text molt difícil i vaig recordar immediatament les angoixes que havies passat amb la traducció. Em va semblar que veia les teves gotes de suor damunt les pàgines. Me l'he reservat per quan sigui a Castellterçol, algun llarg cap de setmana, quan l'aire fresc faci moure les fulles dels arbres. Per cert que ara he anat a casa el nostre amic, el llibreter Gaspar, per comprar el paper amb què t'escriu la carta, i l'home me n'ha regalat un paquet perquè m'ha dit que avui era el dia del client, a part que segons sembla li'n quedaven un parell en un recambrió i no els volia vendre perquè gairebé eren d'abans de la guerra. No m'ha dit quina... Doncs, a casa en Gaspar he comprat el darrer volum d'Edhasa, que ha resultat ser, precisament, *L'encantador*, on els de l'editorial no amaguen en cap moment el nom del traductor, cosa que em permet llegir el teu a la contracoberta d'una manera destacada. Aparentment sembla més lleuger. Veurem si el faig passar al davant!

No sé si t'ha arribat el fet que hi ha un fort litigi entre l'editorial Fundació Enciclopèdia Catalana i els llibreters barcelonins. Els editors, que són els que fan Proa i tantes altres coses, no permeten que els llibreters col·loquin exemplars de l'Enciclopèdia Catalana ni de la *Història natural dels Països Catalans*, cosa que ells creuen que no hi ha dret. Com que no hi ha hagut entesa, els llibreters ara han tornat a l'editorial tot el fons que tenien, o sigui, els llibres de color taronja, els de poesia de l'«Óssa Menor», «El Fanal de Proa», etc. La qüestió s'ha endurit i sembla que la Conselleria de Cultura hi farà intervenir algun director general per pro-

curar que s'arregli. Noi, això que es diu tant, ara, de la prepotència, no és només un recurs en mans d'alguns, no, ja que tothom hi cau quan té la paella pel mànec, ja sigui perquè té més calés, més vots, més armes... O més bombes, com el senyors de l'ETA, que per agrair els gairebé mil cinc-cents que Herri Batasuna va treure a Tarragona, un parell de dies després han fet volar aquella indústria que hi ha a tocar la ciutat imperial, amb el pànic de tota la població i pèrdues materials de gran consideració. Els de la Fundació, poderosos ells, no volen que els llibreters cobrin comissió dels llibres més cars que editen i, en canvi, no posen obstacles a la venda dels exemplars més modestos, amb percentatges i rendiments inferiors i que ells no poden vendre casa per casa. És una conya! Com ho és el fet que un company meu de feina a la Caixa, en Lluís Utrilla, que també ha escrit un parell o tres de novel·les, però que el seu fort és la plàstica, després de muntar algunes exposicions per a la Generalitat, va ser fitxat per nostre govern com a cap de negociat o no sé què de la Conselleria de Cultura, que venia a ser un càrrec tècnic de molta importància —el segon de bord—, però que ja fa mesos que hi treballa sense haver arribat a rebre el nomenament. Per què? Perquè el senyor Cahner va denunciar a l'*Avui* que el meu company era militant del PSC, per més que havia demanat una excedència de militància a partir del moment d'entrar a la Generalitat. Ara no ha tingut més remei que dimitir, en incomplir-se el pacte que havien fet. Tot això lliga amb el que et va explicar en Ricard Salvat. En el seu cas, a més, hi ha alguna qüestió personal, imagino, ja que en Ricard, a qui aprecio i admiro com em penso que t'he expressat en diverses ocasions, no té simpaties entre la gent del seu ambient. Sembla com si s'hagués cremat molt i molt durant les seves múltiples activitats anteriors, en temps franquistes. Recordo que va ser molt criticat, també, quan després de la gran crisi de la Companyia Adrià Gual, en Ricard va passar a ser director del Teatre Nacional a Barcelona. Però, noi, hi ha gent que és capaç de fer deu mil filigranes, passar maromes, canviar de camisa i fer el que li doni la gana i la gent l'aplaudeix, l'administració paga i la història els reserva un lloc de privilegi. La Trinca, per exemple, que es riuen del mort i de qui el vetlla. I jo em penso que hi tenen tot el dret. Els únics que els condemnen són quatre vellets nostàlgics o algun carca desesperat a través de les cartes de l'*Avui*. Per cert, que fa pocs dies que un senyor d'ordre es va donar de baixa de *Cavall Fort* perquè en Cesc, en una portada de platja, entre la

gentada que prenia el sol, hi havia instal·lat una noia seca i xuclada, sense la peça de dalt del vestit de bany, cosa que oferia al dibuixant l'oportunitat de marcar-li els pits amb dues ratlletes primes i lleugerament ondulades. L'home ens va escriure dient que es donava de baixa per l'exhibició d'aquelles «mamelles provocatives»... Deu ser d'aquells que quan els ensenyes una rodona o una ratlla ja s'enfilen per la paret, de tantes connotacions eròtiques.

He trucat un parell de vegades a l'Antoni Clapés, sense èxit. Ara, finalment, he parlat amb la seva dona. El telèfon que em dónes de la feina no és bo. Mira, és el 3180808, extensió 1689. La seva dona m'ha dit que estan molt enfeïnats i que no els passa res. I, molt menys, que s'hagin molestat amb tu per algun motiu. De cap de les maneres! Tots anem prou de bòlit, sembla, en una època en què hi ha tant d'atur. Oi que és un contrasentit total? I és la pura realitat: si jo ara disposés de temps, podria escriure sense parar historietes per a nens i nenes i més ganàpies i tot, que me les prendrien de les mans. Gent com en Jaume Fuster i la Maria Antònia tenen feina a dojo. L'Albert Jané, i tants altres, igualment. Tu mateix, no pares de traduir. El que passa és que no són feines ben pagades, tot i que en el meu cas, ja t'ho he explicat algun cop, la cosa s'ha engrescat força. Ara mateix ja circula l'edició que fa trenta de *La casa sota la sorra*. I de *La colla dels deu*, n'hi ha dotze en català i set o vuit en castellà. Ara, l'editorial Aliorna, cosina germana del Mall –però amb una comercialització diferent–, publicarà alguns dels *best-sellers* catalans juvenils en castellà: *De mica en mica s'omple la pica*, d'en Jaume Fuster, *La casa sota la sorra* i ara no recordo quin text de l'Albanell. Veurem com respon el mercat espanyol.

Vaig ser a Madrid a primers de maig, a fer la ruta de les escoles perifèriques que organitza La Galera. Vaig connectar amb uns editors que em publicaran *En Felip Marlot*. La cosa, per aquesta banda, sembla que pot funcionar. En una de les escoles, el cinquanta per cent dels alumnes eren gitanos. Hi havia uns mestres amb una extraordinària voluntat de servei. Em van explicar que el dinar que servien a l'escola era l'únic àpat calent que la majoria dels alumnes feien cada dia. Era una barriada de Vallecas que em sembla que es diu El Pozo del Huevo. Déu n'hi do!

Hem plegat dels articles a *El País*. Sembla que els havíem cansat una mica. Una mica massa. La idea era bona però potser no ens en sortíem. Ja te n'enviaré uns quants. El problema és com m'ho faig, saps. S'ha d'anar

a correus i hi he d'invertir mitja tarda: tal com han anat les coses en els últims temps era un luxe que no em podria permetre. Ara em penso que ja trobaré el moment. Hi afegiré *S'ha acabat el bròquil* que, com em dius, ja és al mercat. No et pensis, que va sortir poc abans del dia del llibre, però vaig tardar un mes a rebre'n el primer exemplar. Així que en vaig tenir un, vaig córrer a portar-lo a en Pedrolo. Encara no m'ha dit si l'ha llegit, si li ha agradat o si l'ha llançat al foc. Em penso que l'hauria d'anar a veure perquè em digués alguna cosa, però em resisteixo a fer-ho. Una trucada de telèfon tampoc no costa tant... En Pedrolo és esquerp si ha d'iniciar la relació ell, però és d'allò més cordial si ets tu qui t'hi apropes. Un personatge ben curiós. I ben estimat, és clar! També ha sortit una crítica, de moment, una mica freda, però sense estripar. Ha estat a l'*Avui*, a càrrec d'Isidor Cònsul.

A *El País*, un article meu sota el pseudònim de l'Ofèlia va treure de polleguera els autors de *Verinosa llengua*, els quals van perdre unes hores del seu valuós temps per dir-me de tot en un altre article. Ja t'ho enviaré tot plegat, no pateixis! Jo me'ls carregava amb humor, fent-hi conya i sense tirar a matar: ells m'amenacen amb les penes de l'infern i, a més, amb la justícia dels homes. Em penso que en van fer un gra massa. Estan crispats, aquests nois! S'han permès el luxe de dir que el problema del català és de model de llengua i han imposat el seu en el nou *Diari de Barcelona*. Però el que han imposat han estat unes quantes figures, sobretot pel que fa al lèxic, cosa que no suposa cap canvi de model. Com que la gent se'ls ha fotut al damunt, treuen foc pels queixals.

Des d'aquí seguim amb angoixa la crisi argentina. No es pot dir que hi entenguem, però ens pensem endevinar per on van els trets. És un mal moment, em penso, ara, que tot el món s'inclina —un cop més— cap a la dreta, tant per les armes com per les urnes. Anglaterra, França, Alemanya, Estats Units... Qui té una caseta i un cotxe es torna conservador i no s'avé a raons. Amb tot, hi ha coses divertides i curioses. CiU, després de les eleccions, ha fet recomptar altre cop els vots perquè intuïa que IC (PSUC, Nacionalistes d'Esquerra i PCC) podia no arribar al cinc per cent dels vots, cosa que els hauria desqualificat per atorgar un regidor més a Alianza Popular, i això hauria permès que el senyor Cullerell prengués el lloc del senyor Maragall. I tot, és clar, en nom del nacionalisme, del nacionalisme ben entès.

Adéu, Jordi. Plego perquè així em quedaran més coses per a un altre dia. Sort, salut i peles. Una abraçada per a tots,

Joaquim Carbó

Jordi,

En repassar el meu arxiu de correspondència, hi trobo a faltar una còpia de la meva última carta. És aquella que et vaig tornar a enviar per preguntar-te què passava. Segurament que et vaig enviar la còpia que tenia i no me'n vaig quedar cap. Et sabia molt de greu tornar-me-la o fer-me'n una de nova?

Estimat Joaquim,

Vaig rebre la teva del 18 de juny i fa poc que m'ha arribat el paquet amb els llibres. No sé si hi vas posar cap cordill, però l'he rebut completament obert, o sigui que la capsa estava tota esbotifarrada, de manera que no sé si s'ha perdut alguna cosa. Hi havia: *S'ha acabat el bròquil!*, *Crema de Maga*, cinc articles d'*El País* i una postal de la pel·lícula *Bar-cel-ona*.

El teu llibre l'he llegit d'una tirada. M'hi he divertit d'allò més, amb aquest personatge cínic i una mica bandarrra que les va fotent com els ases els pets, clavant garrotades a tort i a dret. Tu ja me n'havies explicat l'argument, verbalment, aquell dia que vam anar al port, i en una carta, però això no li ha llevat pas interès, a l'hora de llegir-lo. És molt bo, tu! No sé què n'haurà dit, o en diria, la crítica, però estic segur que el lector, el bon lector, sabrà apreciar l'enginy, l'habilitat narrativa, la riquesa d'expressions col·loquials i tota la mala baba (en el més bon sentit de l'expressió) amb què el personatge judica alguns aspectes del moment actual a casa nostra. Llàstima que no te'l van donar, però et mereixes el premi! *Congratulations!* M'ha fet gràcia la manera com em veu el personatge. Llàstima que per viure de l'or dels editors catalans calgui pensar tant! I en Pedrolo, ja ha respirat? És estrany que no te n'hagi dit res, atès que li has dedicat el llibre.

Encara no he llegit *Crema de maga*, però sí els articles ofèlics. Està molt bé el que dius sobre *Verinosa llengua*, i la reacció dels autors demostra que has posat el dit a la plaga! El mal és que molta gent els ha fet cas. Només cal veure el nou *Brusi*. A mi em resulta repel·lent llegir-lo. Ara només faltaria que aquest criteri l'adoptessin també les editorials, i no m'estranyaria que això passés. No sé si et vaig comentar que quan vaig venir l'any 85 en Bru de Sala me'n va parlar molt elogiosament, d'aquest llibre. Valga'm Déu, només ens faltava aquest embastardiment de la llengua escrita (car la parlada ja ho està prou, d'embastardida)!

Sí, sí, és clar, tu et meravelles de la feina que faig, com a traductor, però, noi, mira que tu també penques de valent, eh? El que passa, en el meu cas, és que ha donat la casualitat –i no és la primera vegada– que, tot d'un cop, apareixen tres o quatre traduccions alhora, algunes de les quals,

com ara les obres de teatre, ja les tenia fetes de fa molts anys. En definitiva, tots aquests centenars o milers de planes són el resultat de no deixar passar cap dia sense traduir-ne ni que sigui una. Aquesta és una feina de manobre: tot és qüestió d'anar posant maons. Els traductors som els bastaxos de la ploma...

Efectivament, l'*Ada* és un llibre de difícil lectura, però jo, que tant vaig patir quan el traduïa, me l'he mirat una mica ara que és imprès, i trobo que si fas l'esforç d'endinsar-te en les primeres pàgines, després, quan t'aveses a l'estil, la lectura resulta engrescadora. Sí, començar per *L'encantador*, pot ser una bona manera d'introduir-te en la forma d'escriure d'en Nabokov. Ja me'n diràs alguna cosa. No et perdis pas *El colós de Marussi*!

Vaig llegir a l'*Avui* això del boicot dels llibreters a la fundació de l'Enciclopèdia, però em sembla que ja s'ha arreglat, oi? Ara n'estic desconnectat, de la Proa. Fa uns mesos els vaig escriure per demanar que m'enviessin fotocòpia de les recensions que haguessin sortit sobre els llibres traduïts per mi –cosa que sempre han fet–, però fins ara no han respirat.

En vols saber una de bona? L'altre dia en Parcerisas em deia en una carta que em trucaria la Pilar Rahola per demanar-me si volia traduir per a la col·lecció que dirigeix a Pòrtic. Em va estranyar perquè a l'entrevista que em va fer en Guillamon l'any passat no, l'altre, vaig fer un comentari que es referia a la crítica que aquesta noia havia fet a un «Apòcrif» d'en Pedrolo, i sabia, pel mateix Guillamon, que no li havia agradat gaire. El fet és que, fins ara, no m'ha trucat. Pot ser que li ho hagués suggerit en Parcerisas, i ella tal volta li va dir que ho faria, per no dir-li una altra cosa. Ja veurem com acabarà, això.

De l'Institut del Teatre he rebut els volums segon i tercer de les actes del congrés, curiosament i bellament editats. El quart sortirà, o, més ben dit, haurà d'arribar d'un moment a l'altre, i el primer sortirà a final d'any, car és el que recull la part gràfica i sembla que l'han deixat per al final. La veritat és que, en llegir aquests que he rebut, m'adono que el congrés va ser més important del que em va semblar al seu moment, tot i haver-lo viscut des de dins. Penso que una cosa que va fallar va ser la cobertura que en va fer la premsa i els mitjans de comunicació en general (ràdio i televisió). Sobretot, l'espai que hi va dedicar l'*Avui* va ser ínfim i, de més a més, es van deixar perdre l'oportunitat de fer entrevistes a les persona-

litats més destacades que hi van participar. Aquests volums, tanmateix, ens faran quedar molt bé arreu on vagin a parar.

Darrerament hem tingut per aquests verals en Tete Montoliu, el pianista de jazz i català, ras i pla, com s'ha presentat ell mateix als periodistes, tot fent esment que no se'l tractés d'espanyol. Per aquelles coses de la vida, jo, que no el vaig poder sentir mai quan era a Barcelona, he pogut escoltar-lo a Buenos Aires, al cap de més de trenta anys! Més d'un cop ja havia pogut sentir algunes gravacions d'ell en programes radials de jazz, car hom el considera un dels millors pianistes de jazz del món, i també vaig tenir ocasió de comprar els seus discos en les dues últimes escapades que vaig fer al terror, però ara el vaig anar a escoltar amb el meu fill i en guardaré sempre un record inoblidable. No sols va saludar primer en català, sinó que va tocar un seguit de cançons populars catalanes, adaptades a la seva manera de fer jazz, i alguna d'en Joan Manuel Serrat, que aquí és molt conegut, i fins i tot s'han editat els seus discos en català. Dos altres noms catalans sonen aquests dies a Buenos Aires: el de Lluís Pasqual, que dirigeix un espectacle unipersonal d'Alfredo Alcón, *Los caminos de Federico*, sobre textos de García Lorca, i el de Lluís Llach, que ha fet la música que l'il·lustra. Cal dir que al programa tots dos noms són escrits en català i s'hi fa constar que ho són, de catalans.

Malgrat el que em dius de la conversa amb la dona d'en Clapés, continuo amoïnat, perquè encara no han donat senyals de vida. T'agrairia que insistissis i miressis de parlar amb ell.

En el terreny més personal, estem vivint moments força inquietants. D'una banda, la nostra filla i el seu marit sembla que es volen separar; el matrimoni no rutlla, i opten per aquesta solució; per sort, la cosa la tracten amb serenitat i procurant que els efectes sobre el petit Damià siguin el menys traumàtics possible. De l'altra, el nostre noi se'n vol anar a Nicaragua! Si ens hagués dit que volia venir a Catalunya, encara bo. Però, no. Se'n va al volcà de Nicaragua! En fi, què hi farem? El mal és que qui més ho pateix, tot això, és la Isabel.

He vist l'entrevista que et van fer a *Cultura*, aquesta revista tan *glossy* de la Generalitat. No s'estan de res, eh? Ara, tu, ets un paio important, no hi ha dubte.

T'envio l'original de la teva lletra anterior, perquè la fotocopiadora no carbura bé i les fotocòpies han sortit molt galdoses.

Endavant les atxes! Com està la Rosa? Fa temps que no me'n dius res. I el noi? Espero que gaudeixis de les vacances. Una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 24 d'agost de 1987

Estimat amic,

He passat un cap de setmana llarg a Castellterçol –la tarda del dissabte, tot el diumenge i avui, dilluns, fins a les sis de la tarda– i ara, quan arribo a casa, em trobo l'agradable sorpresa de la teva carta. No sé si saps que avui faig cinquanta-cinc anys, cosa que fa que la carta formi part de la festa. De la petita festa, que a aquestes altures això de celebrar aniversaris sembla una mica fora de lloc. De fet, no hi ha hagut celebració. Aquesta matinada, en Maurici, des de Barcelona, i amb un parell de companys de feina, se n'ha anat cap a Portugal amb el tronat dos cavalls que li vaig cedir fa més d'un any i mig. Ahir, doncs, la Rosa –que, per cert, era el seu sant– i jo ho vam anar a celebrar a Collsuspina, a Can Xarina, ja saps... I, avui, hem anat a fer una caminada pel bosc perquè el temps ho permetia. Aquesta matinada ha plogut i feia un airet que deixava caminar després d'una quinzena de calor gairebé tropical. Diumenge passat, dia 16, es va batre el rècord de calor de tot el que portem de segle. Ens hem arribat gairebé fins a les portes de can Carbó, un mas esplèndid –que fa gairebé cinquanta anys que està abandonat–, un parell de visites anteriors al qual m'han permès d'escriure un conte per al programa de la festa major de Castellterçol que començarà dissabte que ve. Quan tingui l'oportunitat d'enviar-te més papers, ja n'hi inclouré una còpia.

Lamento el tràngol personal i familiar, és clar, que passeu. Mira, pel que fa al teu fill, ara s'ha posat de moda això d'anar a Nicaragua. A *Cavall Fort* hi ha una noia que fa poc que ha vingut a reforçar el consell de redacció que ara, en casar-se i acabar la carrera, ella i el marit –tots dos són mestres– també se n'hi van un any i, si els prova, s'hi quedaran una mica més. No sé què dir-te. Comprenc que tu pensis que, si més no, podria venir cap aquí, el noi, però és fàcil d'entendre que allò els sedueixi més, per la situació revolucionària, pel que hi poden aportar, que no pas una regió de la vella Europa, en mans de la dreta que només gemega, i que té un pressupost per a cultura de gairebé deu mil milions de pessetes dels quals només tres milions i mig es destinen a l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. Vivim en una situació completament dominada per la burgesia. El fill d'en Jordi Pujol, que acaba de fer avi al President, no

s'ha estat de dir que portarà la nena a una escola religiosa. Ni pensar-ho, ha dit, de portar-la al col·legi Costa i Llobera, que és on ell havia anat de petit, perquè hi veu esquerrans camuflats arreu. Els altres fills d'en Pujol en edat escolar alternen les institucions de l'Opus Dei, en les quals hi ha molta gent d'Unió Democràtica, que tanta influència té en el govern de la Generalitat.

Per altra banda, el que m'expliques de la teva filla és ben empipador, per més que és totalment normal. Ho comprovo cada dia a la feina, on ja saps que m'ocupo d'affers del personal i, sobretot, de la situació familiar. És millor una separació que no pas un matrimoni a l'antiga, quan l'única cosa que hi ha en comú és el sostre, a estones. Però quan hi ha vailets, la cosa és més delicada. Ja és bo que tots dos siguin conscients que no s'ha de perjudicar en Damià. A més, jo sé d'un parell d'avis que no ho permetran, tampoc, oi?

T'agraixo tot el que em dius del meu llibre. En realitat, jo no ho sé, si és bo. El que et puc dir és que és sincer. I, m'atreviria a dir que, fins i tot, és original. Com era d'esperar, però, ha passat sense pena ni glòria. A mi em sembla que és un llibre d'esquerres i, també, feminista, sobretot pel tractament que he donat a la noia, que passa la mà per la cara al protagonista en tots els aspectes. I és sincer, sobretot, quan es refereix a la malaltia del pare. Hi he abocat, carregant les tintes, és clar –però no et pensis que hagi exagerat gaire!–, el que vaig viure durant la llarga agonia del meu pare. Bé, però no ha servit de res. Semblava que els reduïts mitjans de comunicació que s'inclinen a l'esquerra n'haurien de parlar. Sí, sí...! El vaig fer arribar personalment a la nostra comuna amiga Patrícia, responsable de cultura del *Brusi*, i no li ha dedicat ni una ratlla. El vaig donar a Toni Puig, el director d'*El Món* –company meu de redacció a *Cavall Fort*–, el qual em va dir –abans de llegir-lo– que li dedicaria una columna, i encara l'espero. Els únics que n'han parlat han estat –ves quins collons!– *l'Avui* i *El Temps*, tots dos sota la influència convergent. És com quan en Bertolt Brecht es fotia dels burgesos i aquests eren els únics que l'aplaudien. I perdona la comparació! Amb aquesta novella he batut el rècord dels absurds i de la pèrdua de temps. Els amics que eren majoria al jurat em declaren el premi desert. Els crítics de la meva corda ideològica l'ignoren. El públic –i això ja era d'esperar atesa la manca de publicitat– ni n'ha sentit a parlar. I, per postres, ha anat d'un pèl que em foten un paquet a la Caixa...

Resulta que allà es publica un butlletí per a ús només del personal: és una revisteta simpàtica, que és de bon veure i llegir, tot i que els empleats la lllencen a la paperera en el mateix moment que la reben. Doncs, va coincidir que en el número que s'hi publicava un comentari –en aquest cas elogios, perquè l'escrivia un company que m'aprecia– del llibre, hi havia, també un discurs de comiat del president del Consell d'Administració, el senyor Salvador Millet i Bel, de la línia de l'antiga Lliga. El compaginador de la portada va posar el nom d'aquest senyor en lletres força grans i, a sota, el títol de la meua novel·la. L'home, a qui sembla que li sabia força greu haver de plegar de la presidència, va veure mala intenció a col·locar el seu nom encapçalant la frase: «S'ha acabat el bròquil», amb què semblava que deia adéu al Consell d'Administració... A mi m'han arribat només els esquitxos d'un merder que ha provocat la intervenció de la direcció general en tots els articles que es publiquin a partir d'ara, amenaces, i etc., etc. Ja veus com van, les coses! I una novel·la de tres-centes pàgines mereix un respecte. En aquest aspecte, crec que en Quimet Molas, amb el seu distanciament i l'admiració per textos antics, ens ha perjudicat força als novel·listes. Et passa una mica com si et capessin. O, com diu algú a la novel·la, és com si et toquessin els collons amb les mans fredes, una trista experiència. Perds les ganes de fer-ne més. En el meu cas, atesa la sortida que per una altra banda tenen els textos que destino als vailets dels mesos d'embaràs i posterior parida del llibre, fas creu i ratlla i et jures que no n'escriràs mai més cap. Però sé que, si tinc la sort de viure uns quants anys més en bones condicions, reincidiré. Ara vull començar a recollir documentació per escriure la novel·la que vaig criticar com a Ofèlia Dracs, o sigui, aquella que es refereix al fet que si la guerra d'Espanya hagués tingut un altre final, amb victòria republicana, ningú no ens hauria tret els quaranta anys de dictadura franquista. Fa anys que hi penso, però és un text, si més no, de cinc-centes pàgines. Penso dedicar-m'hi quan em jubili, d'aquí a cinc anys, passats els Jocs Olímpics de Barcelona.

Per altra banda, aquests dos últims mesos m'he dedicat a preparar un número extraordinari de *Cavall Fort* per publicar l'any que ve. Es tracta d'un dossier d'unes vint-i-vuit pàgines que cal dedicar en exclusiva al mar. Ja em tens documentant-me, fent visites al Museu Marítim, llegint textos d'en Pla i d'en Sagarra, etc. Al meu parer, he fet un treball bastant fi. No em puc estar de relacionar-te'n l'índex: 1) Presentació 2) El Museu Marí-

tim de Barcelona 3) D'entre tants vaixells, la galera 4) La pressió del vapor 5) Els fars 6) Els pirates i la patent de cors 7) La protecció de la costa: torres de guaita, de defensa, búnkers 8) El contraban 9) Les havaneres 10) Antologia poètica de Sagarra 11) Les gavines 12) *Hit parade* del peix segons el senyor Josep Pla 13) La subhasta del peix 14) Un suquet de peix 15) Nedar sota l'aigua 16) La fi del Llanishen (guió de còmic sobre un naufragi) 17) Pàgines visuals amb molta il·lustració on el lector hagi de localitzar diversos anacronismes. Tot plegat són articles curts, però molt concrets, que han de donar una explicació contundent del tema que tracten. No exagero, però gairebé hi he perdut un mes.

Una altra cosa que he fet ha estat documentar-me sobre els Nibelungs. M'he rellegit una i altra vegada els textos de Joaquim Pena, de l'Antiga Associació Wagneriana, i els més recents –dels anys cinquanta– d'Anna d'Ax. Una versió curta que en va fer Cèsar-August Jordana i algun llibre de l'«Austral» sobre el tema. Es tracta que en Xavier Bru de Sala em va demanar que escrivís l'adaptació d'algun tema clàssic per a la col·lecció «El Fanal de Proa», una col·lecció que fins ara ha publicat adaptacions per a la mainada de Carles Riba (*Les aventures d'Ulisses*), de Jordana (*Macbeth*), d'Artur Martorell (*Canigó*) i en té alguna a punt de Miquel Dolç (*Eneida*) i d'en Baltasar Porcel sobre algun mite mediterrani... A mi l'oferiment em va fer goig perquè és afegir-me a una llista ben notable. Al mateix temps, em fa por perquè la gent de Proa són molt savis i es foten de tot. La qüestió és que m'hi he posat. Tot just he escrit un parell de pàgines, però m'hi trobo bé. En un altre temps vaig ser wagnerià dels que anàvem al cinquè pis del Liceu i em vaig empassar la tetralogia sencera sense adormir-me. Els llibres es presenten molt bé, són bonics de debò. Si l'acabo i me l'accepten, ja m'ho sabràs dir.

Per un altre cantó, però, hi ha el problema que tu apuntes d'aquesta editorial amb els llibreters. No crec que s'hagi resolt, no. És un assumpte de prepotència. L'eterna prepotència de la dreta convergent. Proa està en mans de Convergència, ja se sap, i no volen que els llibreters es fiquin un duro a la butxaca amb la venda d'enciclopèdies. Deixen que venguin llibres de «A Tot Vent», de l'«Óssa Menor», d'«El Fanal de Proa», etc., però no els permeten la venda d'enciclopèdies, que és on el llibreter podria fer algun benefici. No, senyor! El volen tot per a ells. El nostre amic Gaspar està desolat. No compren com s'exclou els llibreters de la venda de lli-

bres. N'hi ha per a llogar-hi cadires! Els de l'editorial diuen que els llibreters venien volums solts de l'Enciclopèdia i que això els destarotava les col·leccions completes. És possible, però en Gaspar afirma i amb raó que ells només venen els llibres que els editors els distribueixen. I que trobaria normal que només els proporcionessin col·leccions completes, però que els les deixessin vendre. Amb el cor en un puny, l'home es va solidaritzar amb els altres llibreters del gremi i va tornar a l'editorial tot el fons que tenia de novel·les i poemes. Els de l'editorial no afluixen i diuen que se'n sortiran igualment perquè tenen molts subscriptors. Tot i el conflicte, i tot i que estic al costat dels llibreters, no he sabut estar-me de col·laborar-hi amb la versió que acabo de començar que penso titular *Sigfrid* o *Sigfrid l'heroi*. Potser quan l'hagi enllestida, les dues parts s'hauran posat d'acord.

He llegit *Ada* quan he disposat de tres dies seguits de festa. Va ser l'altra setmana que hi havia la festa de la Mare de Déu d'agost que queia en dissabte, i que vaig fer vacances dilluns i dimarts. És un llibre extraordinari. I la teva traducció, jo diria que és a l'altura del llibre. Aquí sí que t'hi has lluit, paio! L'any passat et parlava de la de Gore Vidal que, tot i ser ben correcta, no deixava entendre tantes dificultats. Aquí hi ha un parany després de l'altre a cada ratlla. M'he adonat que se m'escapaven tantes jugades maquiavèliques de l'autor, tantes referències culturals, tants jocs de paraules, que hi havia paràgrafs que rellegia complagut una i altra vegada. Has hagut de suar sang, Jordi! Quina aventura més prodigiosa! Quins personatges! Em penso que Nabokov té tot el dret de figurar entre els millors dels grans i tradicionals novel·listes russos de tots els temps, encara que només fos per aquest llibre. Els jocs de temps i de llocs, tota la saviesa sobre les cuques, deixada anar sense pedanteria, la vitalitat d'aquests humans que ho tenen tot i que es despullen de cap a peus amb unes vides apassionants... Un llibre fora de sèrie, d'aquells que en algun moment t'embafen de tant bé que t'hi trobes, i que et fan morir d'enveja perquè saps que és impossible arribar ni tan sols a les soles de les sabates. Si tinc alguna virtut en aquesta república de les lletres —que diria un decimonònic—, és que conec les meves limitacions i mai no intento imitar aquestes patums inoblidables. Per això et deia abans que el meu llibre era sincer: no vull estirar mai més el braç que la màniga i procuro mantenir-me per damunt els meus personatges, conèixe'ls i

dominar-los. És exactament el que fa Nabokov, només que ell està situat en el pis cent vint-i-set del gratacel on jo exerceixo de portera... Et dono les gràcies per haver posat tot el sentiment i la traça a servir-me aquesta novel·la. *Chapeau!*

Ah! És curiós, oi, perquè en Pedrolo encara no m'ha dit ni piu. Ni l'Avel·lí Artís, en Tísner, que també hi sortia. A mitjan setembre faré una visita a en Pedrolo. Encara seria divertit que s'hagués enfadat pel meu llibre. Llavors sí que seria qüestió de tallar-se-la!

Un altre dia parlarem de la gent de *Verinosa llengua*. Avui fa calor i tornaria a suar. Em temo que hi haurà algun conflicte greu. En aquests moments, lamento més que mai la desaparició física de Foix, Oliver, Espriu i Vinyoli, posem per cas, els quals haurien pogut posar una mica d'ordre. Ara, les patums que ens queden, o són massa vells o no tenen prou categoria per demostrar que es pot fer un llenguatge viu dintre de la correcció. A mi, les coses com siguin, me'n fot haver d'escriure «prendre» o «pendre», però ho hem de decidir entre tots, hi ha d'haver alguna autoritat que s'hi posi i ho digui i sigui acceptat. Ja en parlarem, perquè m'adono que el front em perleja.

Jordi, pren-te les coses amb filosofia. Al cap i a la fi, no podràs canviar el curs de la vida. Pensa en *Ada*, per exemple. No tothom ha de portar una vida familiar antiquada com tu i jo amb les nostres respectives costelles. Si els joves no aguanten res i en fan un gra massa, potser nosaltres també n'hem fet un gra massa aguantant-ho.

Salut! Endavant. Records a tots i una forta abraçada del teu acalorat amic,

Joaquim Carbó

Et torno la meva de fa un any ara que n'he tret còpies. Adéu!

Ah! El paquet anava lligat, que consti!

Estimat Joaquim,

Així que cinquanta-cinc de l'ala, eh, paiet? Jo encara et guanyo per tres –car al juliol en vaig fer cinquanta-vuit–, i que sigui per molts anys! Sí, ja sé que és una mica bèstia, això de celebrar que un cada vegada està més a prop de la singladura final, oi? Però, vaja, tant de bo jo pogués anar amb la Isabel a can Xarina cada cop que arribés la data fatídica! Bé, doncs, això: que per molts anys pugueu fer aquesta passejadeta, tu!

T'escric amb l'ànim tranquil, després d'haver acabat la traducció de *Persuasió*. Ha estat un part llarg i difícil, bé que no tant com l'*Ada*, però Déu n'hi do! M'ha costat molt més que no pas la *Fira*. Però, va, ja està enllestida i n'estic força satisfet. T'asseguro que, quan estic bregant amb aquests llibres, manta vegada em pregunto si paga la pena tant d'esforç. Realment –em dic– algú ho sabrà apreciar? Ara, però, després del teu comentari sobre l'*Ada*, em sento més reconfortat: sé que hi ha un andova que ha tingut la paciència de llegir-se el llibre de punta a punta i ha sabut valorar aquell esforç que deia, i de més a més encara ha tingut la generositat de fer elogis de la traducció. T'ho agraeixo de debò. La veritat és que surten ben pocs comentaris sobre els llibres que es publiquen, i, pel que fa als traduïts, cada vegada s'ocupen menys de la traducció en si. En general, veig que els crítics malden més aviat per demostrar la seva prodigiosa erudició, parlant dels autors, que no pas per fer una valoració de l'obra i, lògicament, de la traducció, tal com solien fer els d'un passat no massa llunyà. De manera que ens haurem de consolar tirant-nos floretes l'un a l'altre!

Ja t'havia dit que tenia en cartera *Women in Love* d'en Lawrence, però en l'endemig em va escriure en Parcerisas per demanar-me que, abans d'encetar aquesta llarga novel·la, li traduís uns contes d'en Tolkien. De primer havien de ser tres. *El granger Giles de Ham*, *La fulla d'en Niggle* i *El ferrer de Wootton Major*, però després vaig rebre un telegrama dient-me que només fes els dos darrers. De manera, doncs, que continuo tenint feina, i bona falta que em fa, perquè aquí, noi, les coses cada vegada van més mal dades, com ja deus haver vist als diaris.

He rebut un exemplar de *L'encantador*, que ha quedat molt bé, juntament amb tres o quatre títols més de la col·lecció «Clàssics Moderns»

d'Edhasa. Són uns llibres que fan patxoca, eh?, amb tapa dura i una sobrecoberta espectacular (no pas *L'encantador*, que l'han fet en rústica, no sé si perquè és molt prim o perquè hem decidit de fer-los així a partir d'ara, per raons econòmiques). Sigui com sigui, són uns llibres magnífics.

Finalment els de Proa s'han dignat a enviar-me alguns retalls de premsa sobre *De la servitud humana* i *Washington Square*, i una entrevista a en Gore Vidal que va sortir a *Saber*, però sense ni una simple targeta. Tinc la impressió que m'han fet creu i ratlla; es veu que s'estimen més traductors que empren el català *light*, com es pot deduir pel que en diu en Jaume Corbera i Pou a *Serra d'Or* de setembre, a l'article «Una llengua per a una nació», en comentar la traducció que en Josep M. Fulquet ha fet d'una novel·la de Mishima. Això ja m'ho temia, com t'havia comentat en alguna carta, arran de la favorable opinió que el llibre *Verinosa llengua* li mereixia a en Bru de Sala. Respecte a aquest tema que et fa bullir la sang –com a mi–, penso que tant l'Associació d'Escriptors com la de traductors, juntament amb l'Institut d'Estudis Catalans, hi haurien de dir la seva. No es podria orquestrar una bona campanya? Per cert que no sé què passa amb l'APTIC/LC. Fa molt de temps que no rebo cap comunicació d'aquesta associació. De més a més, a l'abril vaig escriure a l'Urpinnell, tot suggerint-li que enviessin una nota a totes les editorials de llibres en català, per tal de protestar perquè la majoria no fa constar el nom del traductor als anuncis. Com que no rebia resposta, a finals d'agost vaig enviar-li la còpia de la carta per correu certificat, però el silenci continua.

Home, això que m'expliques del merder que es va armar arran de la coincidència d'haver aparegut el títol del teu llibre i el nom del president del Consell d'Administració a la portada del butlletí de la Caixa, és formidable! Encara m'estic rebotant per terra, petant-me de riure. Ja m'explicaràs què ha passat amb en Pedroló i l'Artís. Tal com va la cosa, no m'estranyaria que les derivacions siguin les més insòlites i absurdes que ens puguem imaginar... Tanmateix, m'alegra de saber que penses reincidir amb aquesta ambiciosa novel·la sobre la guerra civil, encara que et toquin els collons amb les mans fredes. I també em plau de veure que estàs enfeinat amb el dossier de *Cavall Fort* i amb el *Sigfrid*.

Per fi he pogut esbrinar el misteri que s'ocultava darrere el silenci de l'amic Clapés. Després del que tu em deies, esperava que hi hauria una reacció i que m'escriuria tot seguit. El temps, però, passava i continuava

sense tenir-ne notícies. De manera, doncs, que se'm va acudir que l'única manera de saber què passava era agafar el telèfon i fer-li una trucada. Així ho vaig fer. De primer, ho vaig intentar un dissabte i, en veure que no contestaven, vaig insistir l'endemà diumenge, amb el mateix resultat. Em vaig dir que se'n devien haver anat a fora el cap de setmana. Així que dilluns vaig trucar ni bé arribava a casa de la feina, o sigui que a Barcelona devien ser quarts d'onze o les onze de la nit, i, oh, sorpresa!, em va atendre la seva muller i no va tenir més remei que confessar-me que l'Antoni no vivia amb ella... Ara doncs, m'explico –si bé no ho acabo de comprendre– que no m'escrivís. No conec els detalls de la separació, però tot em fa suposar que ha estat ell qui ha pirat, i és molt possible que no sàpiga com posar-s'hi per parlar-me d'aquest tema. El que ha passat, doncs, continua essent una incògnita.

Has llegit el llibre de l'entrevista a en Joan Oliver? Sembla que ha fet escàndol, oi? L'he demanat a la meva cosina. Plego, tu. Un petó a la Rosa i una forta abraçada per a tu,

Jordi Arbonès

Barcelona, 8 de novembre de 1987

Estimat amic,

Fa un parell de dies que he rebut la teva carta i estic content perquè em sembla que et veig més animat, malgrat la referència a la qüestió econòmica que viu l'Argentina. Me'n puc fer ben bé càrrec encara que aquest no sigui el meu cas. No et vull dir, tampoc, que nedi en l'abundància, que no seria cert, però no tinc problemes en aquest aspecte, quan tants altres companys meus de feina la passen magra per falta de sentit comú, o sigui, per estirar més el braç que la màniga. Aquí ens han enllaminat amb els crèdits per a la vivenda, i hi ha paiets que s'han embolicat amb una de deu milions de peles per amunt, cosa que no els permet viure com voldrien. És clar que tenen uns pisos o unes cases realment boniques. A més, alguns també s'han embolicat amb inversions a la borsa a base de préstecs, i ara amb el crac, han de tornar les peles que els han deixat i no es poden vendre les accions perquè no les vol ningú o només se les poden vendre a molt baix preu, de manera que han fet un pa com unes hòsties. No et dic això per tranquil·litzar-te, perquè el problema teu és d'arrel ben diferent, immersos com esteu en una crisi tan extraordinària. Només constato que aquí hi ha molta gent que passa la maroma, també, encara que sigui per culpa seva. I no em refereixo, evidentment, a les bosses de misèria que hi ha sobretot a les grans ciutats, amb una gent que sobreviu només de miracle. Però això ja és una altra història.

A mi el que em falta, ara, és temps. Potser si no gasto massa és perquè em passo el dia amunt i avall, o bé a casa, pencant, i això no em permet d'afluir la mosca. Em penso que t'he parlat en més d'una ocasió de l'esperança que tenia que a la feina m'anticipessin la jubilació a partir dels cinquanta-cinc anys amb una reducció de sou considerable, cosa que estava disposat a acceptar. Però fins ara no ho han portat encara a la pràctica. Sembla que en aquests moments estan disposats a estudiar-ho, però serà en casos molt concrets, sobretot d'alts empleats que no donen la talla i que voldrien substituir per altres de joves i més ben considerats o agressius, capaços de menjar-s'ho tot, o bé per a alguns que s'han fet vells més aviat del compte, o que estan malalts i no poden rendir. No em trobo en cap d'aquests estats, jo, per ara, perquè no sóc ni un alt empleat, ni una nul·litat total, ni

estic malalt –toquem fusta! Però per poc que pugui intentaré que en parlin. Veus, el que són les coses! Hi ha un company que es diu Gavín que ja fa anys que li va agafar la dèria de retratar totes les esglésies dels Països Catalans –les que hi ha en funcionament, les mig ensorrades i el que queda d’algunes que hi havia hagut– i que a més ha muntat un arxiu documental i històric que sembla que és força important. Doncs, bé, aquest xicot, que té un any més que jo, ja en fa un parell que li han permès d’acabar aquesta feina i que ja no s’ha de presentar mai a l’oficina. Li paguen el sou complet i la Generalitat li ha concedit la Creu i li ha comprat l’arxiu, tot gràcies a la intervenció d’aquell Salvador Millet que presidia el Consell d’Administració. Si ara jo me li acostava perquè influís a favor meu, hauria de sortir per la finestra per tot l’afer del *S’ha acabat el bròquil* que ja et vaig explicar, i del qual sóc completament innocent. Els novel·listes, però, no acostumem a merèixer cap tracte a favor. Jo diria que fem por perquè, per molt que disfressis la realitat, sempre hi ha un pòsit de sinceritat que molesta.

I, ara que he encetat el tema de la meua novel·la, deixa’m que et faci cinc cèntims de l’afer Pedrolo, que també es porta l’oli. Al cap de cinc mesos d’haver-li portat el llibre, en Pedrolo seguia callant com un mort. Això em va convèncer que l’home estava dolgut i que la novel·la no li havia fet cap mena de gràcia. Jo que sí que faig el cor fort i me li presento una tarda a casa seva. Ja em va semblar que feia cara de circumstàncies i vam començar parlant del temps, de la vida, de les seves col·laboracions a *El Temps*, etc., fins que li vaig dir, obertament, que em parlés del meu llibre. El pobre Pedrolo no sabia quina cara fer. Es va posar les mans al cap i, gairebé sense mirar-me, em va fer que no, que allò no anava ni amb rodes... El pitjor del meu llibre és la banalització dels instruments que amaneixen el sexe, allò de la titola amunt i avall. De moment, em vaig quedar glaçat. Després, quan m’ho va aclarir, ja ho vaig entendre més: els meus dos personatges no poden ser pedrolians perquè vulgaritzen allò que ell en els seus llibres mitifica i exemplifica. Això és cert, quan una parella carda en una de les seves novel·les, ho fa en una actitud creadora, sublim, de transformació de la societat, com una idealització de la vida i d’allò més elevat que hi ha en el món. No es tracta mai d’una simple esquitxada equivalent a allò de fot-me-la aquí que no tinc butxaques!

Vaig haver de patir una mica per ell, llavors, ja que vaig comprendre que potser s’ho passava més malament dient-m’ho que no pas jo escol-

tant-lo. Li sabia greu, em va dir, i sabia que això li podia fer perdre l'amistat, com ja li havia passat en altres ocasions que havia estat sincer amb altra gent que apreciava. L'únic que s'aguantava –una mica, només– en el meu llibre era la relació pare-fill en l'afer de la malaltia agònica del vell. No vaig fer-hi gaires comentaris, però ara penso que, mirat des d'un punt de vista ètic, o moral, això encara és pitjor, ja que faig molta conya en un afer de vida o mort, entre parets tancades, i d'un cas que vaig viure molt de prop, els protagonistes del qual érem el meu pare i jo.

L'únic que se'm va ocórrer, en aquell moment, va ser disculpar-me per haver-lo embolicat en una història tan desagradable per a ell, però em va semblar que l'enuig no era per haver-lo convertit en protagonista indirecte, sinó per haver trivialitzat sobre el sexe.

M'he sentit dir cul d'olla moltes vegades. A casa mateix, discuteixo molt sovint amb el meu fill per qüestions diguem-ne artístiques, i mai no aconseguim posar-nos d'acord. Estem en camins ben oposats i ell no crec que mai hagi arribat a llegir un llibre meu ni jo no he fet mai cap esforç per aconseguir-ho, però mai no m'havia sentit tan violent com en aquesta entrevista amb el «meu» novel·lista. Vaig fer tots els esforços del món per allargar la conversa per més que la processó anés per dins, i la cosa es va calmar quan, en aixecar-me, vaig demanar per saludar la seva dona i, durant uns minuts, vam tornar a ser el tercet que parlàvem una mica de tot fa alguns anys, quan els visitava sovint.

Ara, però, passada l'angoixa que vaig viure una estona en el seu sancta-sanctorum, estic content d'haver-hi anat a donar la cara i comprenc molt bé que l'home em digués tot allò que era el que realment sentia. Molt més content que no pas si hagués vist que ho pensava però que no gosava dir-ho i em sortia amb subterfugis i pilotes fora. Tot això em fa pensar que, com em deia l'Albanell l'altre dia, en comentar-ho, sembla que la suposició que en Pedrolo sigui l'autor d'*Els quaderns d'en Marc* és més falsa que un duro sevillano, quan tot apuntava en aquesta direcció. És una llàstima que el dietari pedrolà que apareix setmanalment a *El Temps* de València surti amb més d'un any de diferència, ja que sento una gran curiositat per saber com explicarà –si és que ho recull– aquesta anècdota doble: la impressió desfavorable que li va produir el meu llibre i el que va pensar de la meua visita. Hi ha un any de suspens en perspectiva si és que la publicació del dietari no es trenca abans. Ja ho llegirem, si de cas! De

totes maneres, escriure novel·les, ja ho veus, és més perillós del que sembla. I molt poc profitós, perquè va aparèixer a l'abril i encara no he rebut ni un cèntim per una feina que em va tenir força ocupat ben bé mig any. No hi ha dubte que te la jugues segons l'editor amb qui tractes. Els qui han tastat la mel del senyor Lara, el paio aquell de Planeta, no dubten a repetir. Tothom diu que és un gitano i, a més, ningú s'amaga de dir que és un destacat reducte de l'*ancien régime*, tot i que es mou de meravella en les circumstàncies actuals. El mateix és capaç de publicar un text d'un comunista com d'un fatxa. El cas, és, però, que fa vendre llibres. I si no, que ho preguntin a en Porcel, en Jaume Fuster, en Terenci, en Pere Gimferrer i, ara, a la Capmany, que acaba de publicar-hi *Mala memòria* amb un desplegament de publicitat indirecta extraordinari: tots els diaris n'han parlat en articles plens de fotografies, o bé s'hi han referit, des de l'Espinàs a l'Avui, fins a en Villatoro a l'espai televisiu *Crònica 3*, amb una entrevista que, comptabilitzada a preu de publicitat, hauria costat molts milions. S'estranyarà algú que d'aquí a una setmana aparegui la segona edició? En canvi, molts dels editors de casa queden exhausts després de l'aparició del llibre i, en lloc de promocionar-lo, no s'estan, de sotamà, de dir que passem per un moment de crisi i que el que es publica no és llegible.

Uns altres que funcionen són els teus exàmits de Proa. Ja et vaig explicar que en Bru de Sala m'havia encarregat una versió dels Nibelungs. En la meua darrera carta t'explicava que ja havia escrit les dues primeres pàgines i que m'hi trobava bé. Doncs ja l'he enllestit i els l'he donat a llegir. I resulta que els ha agradat. I sembla que molt. Tinc una carta d'en Bru que em deixa pels núvols. I ja n'han encarregat la il·lustració a la Maria Rius, que, a part de ser molt bona amiga meua, és una dibuixant extraordinària. Ja se'm fa la boca aigua pensant en el producte que sortirà. Llàstima que la Maria té molta feina i encara no s'hi ha pogut posar. Després del fracàs amb en Pedroló això ha estat una mena de revulsiu. De vegades, arribes a pensar que ets una llufa penjada en un cordill. Sort que de tant en tant tens ocasió de revifar. El que està vist en el meu cas és que els llibres per a nois i noies em proporcionen certs èxits i algunes peles, i que els altres només em donen maldecaps. Així i tot, com que sembla que siguem una mica mesells, reincideixo de tant en tant. Ara, per exemple, estic enllestint un conte per a l'Ofèlia. Aquest cop va de trens, i fa dies que estic encallat perquè he demanat el conveni col·lectiu dels treballadors

de la RENFE per poder ironitzar una mica sobre l'escalafó o les categories professionals, i de moment no me'l proporciona ningú.

També he de posar-me a llegir els *Viatges de Gulliver*, perquè els de Proa ja m'han encarregat una nova adaptació per a la col·lecció «El Fanal», i em sembla que bé podria ser la d'aquest curiós personatge. De moment, he pensat barrejar en una de sola les dues històries més conegudes. En Gulliver, establert ja en el país dels gegants, explica als seus nous amics les peripècies que li van passar a Lilliput, el país dels nans. Potser la cosa seria massa complicada per als lectors infantils, però caldrà pensar-hi una mica. Aquests dies, també, m'he dedicat a llegir contes d'autors més o menys clàssics de cara a fer-ne adaptacions per al *Cavall Fort*. Es tracta d'estudiar el conte i pensar si té una traducció gràfica que permeti presentar-lo en còmic o bé en sis o set pàgines, les dues terceres parts de cada una dedicades a una gran il·lustració i el text al dessota. He fet les adaptacions de dos contes de Saroyan, un de Howard Fast, un d'Isak Dinesen, un de Poe —«Metzengerstein»— i algun altre que no recordo ara. És una feina poc lluïda, però útil. Si no fos que és molt poc retribuïda, et demanaria que ens ajudessis, però t'hi pots passar força estona entre triar el conte, llegir-lo, estudiar-lo, planificar-ne les pàgines i, després, vinyeta per vinyeta, amb explicacions de vestuari i de situació per al dibuixant, i els diàlegs, paraula per paraula, que ompliran les bafarades.

Algunes d'aquestes feines les faig per no abocar-me a la novel·leta que em va encarregar La Galera sobre uns vailets que practiquen l'esport, enfocada de cara als Jocs Olímpics. Quan vaig rebre l'encàrrec, no em va costar gens fer-ne la sinopsi argumental, però ara sí que em pot ocupar dos o tres mesos, m'entretinc en afers secundaris per no llançar-m'hi de cap. O potser ho faig perquè així aplanó el terreny i, llavors, quan m'hi dediqui, no tingui altres coses que em distreguin. Avui mateix, ja tenia sobre la taula el pla de treball de la novel·leta, però al costat també hi havia la teva carta. No m'ha costat gens decidir-me: per amistat i, potser, també, per no començar a ocupar-me en una cosa que m'obsessionarà els propers tres mesos. Faig com aquells rucs de l'Urgell, que quan veuen la càrrega ja suen.

Pel que fa al nostre amic Clapés, la notícia m'ha sobtat. Feien una parella ben rodona, segons el meu record d'aquella nit que vam sopar plegats. És molt probable que no t'escrigui no ben bé perquè no sap com posar-

s'hi, sinó perquè s'està reorganitzant, vés a saber si amb alguna noieta de vint anys, cosa que ja sol passar. Suposo que ja comprendràs que, si és així, necessiti totes les energies per estar a to amb les noves circumstàncies. Jo de tu el perdonaria i procuraria fer-me'n càrrec. Si la Rosa llegia això, em faria una cara nova i em titllaria de masclista i brètol. És un simple exercici de cinisme. En el fons, d'enveja. T'imaginaves fent de pigmalíó amb una noieta innocent que no sap res de la vida, llevat de moure's al llit com un terratrèmol furibund? Només de pensar-ho, ja em cruixeixen els ronyons. Hi ha un sens fi de parelles noves i desiguals d'edat, i si sentissis com en parlen els homes, hauries de creure en meravelles. L'altre dia que amb uns companys joves de feina vaig tenir la sinceritat d'explicar la decrepitud de tot ordre que s'aconsegueix amb l'edat, se'n fotien i gairebé no s'ho creien. Caldria que les vídues dels Chaplin, Picasso, Casals, etc., parlessin de les tristeses de tants secrets d'alcova que han hagut de viure camuflades per l'or amb què les han cobert. Hi ha unes noietaes, però, que sembla que s'embadaleixin per l'èxit o la condició d'home públic, per migrats que siguin. Passat l'enlluernament, m'agradaria saber què queda llevat de l'herència.

Aquesta tarda anem la Rosa i jo a la preestrena de *Lorenzaccio*, al Teatre Lliure. Ja s'havia d'haver estrenat la setmana passada, però en Lluís Pasqual, que ho dirigeix, està malalt i reposa a França, en un balneari. Sofreix una malaltia estranya, producte d'un excés de tensió. L'home és, a més d'un dels puntals del Lliure, el director del Centro Dramático de Madrid i un dels invitats del Teatre d'Europa, a part de dirigir alguna òpera a Itàlia. Sembla que viu a l'avió. I tot això casca la salut. Ja veurem com se'n surten, els del Lliure, amb aquesta peça romàntica que ha adaptat en Graells. El protagonista és en Puigcorbé, un dels actors que em fan més el pes. Per cert, que hi ha una crisi de públic al teatre barceloní que fa feredat. No hi va ningú. En Boadella, que feia el seu *Bye, bye Beethoven* al Condal, l'ha tret a mig contracte i m'ha deixat amb un pam de nas perquè encara no hi havia anat. Ell ha atacat l'Ajuntament perquè no n'ha fet prou publicitat, però segons sembla la culpa és de l'obra que no fa riure, que és el que la gent s'ha acostumat a esperar dels espectacles d'Els Joglars, cada cop més a prop de la pallassada que de la paròdia, com han estat els casos del *Teledeum*, la *Visanteta de Favara* i els *Virtuosos de Fontainebleau*.

Tampoc no m'esplaiaré amb en Pericay i en Toutain. No en tinc ganes. I cada dia estic més desconcertat. L'Institut d'Estudis Catalans sembla

que dormi i algunes de les veus que se senten en contra dels de *Verinosa llengua* tenen un to tan conservador que tampoc no te'ls pots creure. Hi ha hagut una evolució. El mateix Fabra va deixar moltes coses per fer. En Joan Coromines, que sembla ser una autoritat mundial, ha estat deixat de banda per l'Institut i té unes idees que xoquen sovint amb l'ortodòxia. Sembla evident que cal fer alguna cosa. Però el que no pot ser és que cadascú actuï de franc tirador, pel seu compte, perquè la cosa es pot convertir en un merder. Hi hauria d'haver algú que reunís tots els afectats i donés una solució a alguns dels problemes. Pensa, però, que hi ha filòlegs diguem-ne tradicionals que es foten del català que s'escriu a les novel·les i als llibres que es publiquen, i que voldrien tornar a uns orígens tan erudits que no hi hauria qui els seguís. No és pas tan difícil, crec, trobar un model de llengua viva i autèntica i correcta. Però els dogmàtics fan muntanya, a casa. Dogmàtics a banda i banda. Mentrestant, els que més o menys ens fem llegir, sembla que no comptem per a cap de les dues parts. És una llàstima haver de dir que ja s'ho faran, però em penso que no tenim més remei. Els pericays em consideren un carca conservador, els de l'Institut un incompetent aficionat. Merda per a tots!

Llegir la quantitat de projectes de traducció en què estàs immers gairebé em mareja. Jo que m'atabalo abans de començar una novel·leta, quan imagino l'encarament amb un text venerable de tantes pàgines se'm posa la pell de gallina. Per cert que he comprat *El colós de Marussi*, esplèndid per fora i, n'estic segur, també per dins, tot i que no m'hi he posat.

M'estic passant, però acabo. És diumenge i la Rosa em cridarà d'un moment a l'altre per anar a dinar. Salut i que duri! Una abraçada per a tots, el teu amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 18 de febrer de 1988

Estimat Joaquim,

Com pots veure t'he deixat tranquil uns tres mesos ben bé, perquè et poguessis dedicar a totes aquestes tasques que tenies programades, sense que t'agullonés el càrrec de consciència de tenir cap carta meva per contestar.

El cas és que també jo estic més enfeinat que mai. De primer, cap allà a l'octubre, vam embarcar-nos a fer unes modificacions a la casa per tal d'encabir-hi la Glòria i el vailet, perquè se li feia costa amunt haver de pagar el lloguer de la casa on es quedà després de la separació. Ja saps el renou que provoquen aquesta mena de refaccions, i la muda, etc. Després vaig tenir les vacances de mitjan desembre a mitjan gener, i, si bé de primer teníem el projecte d'anar uns dies a la platja, després de les obres vam veure que no teníem calés ni per anar a pixar al riu (al riu de la Plata, és clar, que el tenim a tocar). I per fi hi ha la qüestió de les traduccions. Ja t'havia dit que havia començat la traducció de *Women in love* del Lawrence. Doncs bé, després, de can 62 em van oferir de traduir tots els contes de Hemingway... i vaig acceptar! De manera que em trobo amb dos llibres de cinc-cents pàgines cadascun per traduir alhora!

No em preguntis com m'ho faré per enllestir-los en els terminis previstos. Això serà una incògnita, un misteri que haurà d'esbrinar el dia de demà algun estudiós que vulgui fer una tesina sobre la meva capacitat de treball com a traductor...

M'he quedat parat en veure la reacció d'en Pedrolo davant la teva novel·la. És possible que els teus personatges no siguin pedrolians, però, i això, què? Per ventura tu volies crear uns personatges pedrolians? A mi no m'ho sembla pas, però penso que això no té res a veure amb les qualitats —o defectes, si vols— de la novel·la i de la idea general, del tema, de l'estil, del contingut, etc. Jo també tenia els meus dubtes respecte a la paternitat pedroliana d'*Els quaderns d'en Marc*. Al meu llibre ja remarcava que, curiosament, en Pedrolo mai no feia servir els mots vulgars per esmentar

les funcions i els òrgans sexuals; en tot cas, emprava els termes en francès o anglès. En definitiva, que és més moralista que no sembla.

He rebut una carta breu de l'amic Clapés. El noi es veu que s'ho passa pipa amb la nova parella, com tu t'imaginaves (ah, gat vell!), però la consciència li rosega el coco perquè no és fàcil tirar per la borda disset anys viscuts amb una altra persona. Oi? Em demana que li etzibi tot el que en penso, d'aquest afer, però que li sabria greu de perdre l'amistat, etc. És clar que em guardaré prou de jutjar-lo, car en aquests casos només els implicats tenen els elements de judici suficients per saber si han obrat bé o malament. La meua amistat, naturalment, es manté incòlume.

En aquest endemig he rebut també una carta d'Eumo, l'editorial de Vic. M'escruien els directors de la col·lecció «Narratives» i em demanen col·laboració com a traductor i també assessorament sobre autors nord-americans que, a criteri meu, caldria publicar. Em tenen per un bon coneixedor de la literatura nord-americana (?) i per bon traductor.

M'han arribat rumors que el Mall plega veles. En saps res?

T'adjunto un retall sobre un llibre de la Rodoreda traduït al castellà, perquè vegis com ho veuen des d'aquí, això de la literatura catalana. Al costat d'això, però, parlen del «gran novel·lista catalán» Juan Marsé.

M'alegra que tinguis tanta feina de la que es fa a gust i que encara et quedi temps per anar al teatre i tot això. Nosaltres no tenim ni temps ni calés, però sí salut i feina..., «ni salut de capó ni feina...», com deia l'Oliver, però per tal com no hi ha més remei que pensar molt, val més tenir salut... ni que sigui de capó, no trobes?

L'altre dia vaig rebre carta de l'Antoni Serra enviant-me la seva darrera «negra», i em diu que va ser a Barcelona amb tu i que va parlar tant de mi, que segur que em xiulaven les orelles. Espero que no en diguéssiu mal, xafarderots!

Ja s'han desafiat a duel, en Flotats i en Sagarreta? Alguna cosa o altra cal muntar per distreure el personal, oi?

Vas llegir la rèplica d'en Fulquet a aquell que l'estossinava a *Serra d'Or*? Veus com tenia raó jo de sospitar que l'inefable Bru de Sala estava d'acord amb el català «verinós»? Començo de comprendre per què els de Proa no m'han ofert cap més traducció. Segurament el meu català no s'adiu als seus estàndards actuals. Vale, Tito!

Sempre em dic que la propera serà més llarga, però aquesta vegada només puc donar senyals de vida perquè m'acuita el temps. «Ja dormirem quan morirem!». Salut i força al canut! Petons a la Rosa i una abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 10 d'abril de 1988

Estimat amic,

Miro una mica el feix de paper que portem escrit entre tu i jo aquests darrers anys, i m'adono que la meva última carta també va ser escrita un diumenge. Ja ho veus: semblem un parell –si més no per part meva– d'escriptors d'aquells que en Joan Fuster deia que escriviem a Barcelona. Escriptors de diumenge a la tarda, ep, si no fa sol!

Tot això EM PORTARIA A FER UNA sèrie de consideracions sobre la nostra condició de superpluricol·locats que no m'acaba de convèncer ni tinc gaires ganes d'encetar. Ei, les majúscules que hi ha dues ratlles més amunt no tenen res a veure: són culpa de la màquina, que s'ha disparat sola... El que insinuava, i que té relació amb la professionalitat de cadascú, és un assumpte la mar de divertit. Gent tan propera i admirada com en Raimon o en Llach, posem per cas, menysvaloren les meves activitats –m'he sentit menyspreat moltes vegades pels seus comentaris– pel fet de no dedicar-me plenament a la «creació». En Raimon, per exemple, ha assenyalat moltes vegades que ell no pot fer més d'un recital per setmana, llevat de quan en fa una sèrie de seguits en una mateixa sala, cosa que suposa que després s'ha de prendre unes vacances. Se m'encongeix el melic quan sento això i penso en el que fas tu de cara a les traduccions. Estic segur que tindrien un altre caire si tota la teva activitat diària es concentrés a fer-ne cinc pàgines, amb la retribució que et correspongués perquè en poguessis viure com ho fan en Llach o en Raimon, sense haver d'anar a l'editorial, ni agafar el tren, ni robar hores a la son per trobar temps per traduir.

El meu cas, aquests dies, és semblant. Tot el que portem d'abril –el sarau ja havia començat a mitjan març–, fins a final de maig –gairebé podria dir que meitat de juny–, tinc a part de la meva feina a la Caixa, que cada dia és més angoixant i frenètica, les visites a les escoles. Plego a dos quarts de tres, menjo un entrepà a peu dret, i a un quart de quatre ja sóc a l'altre cantó de Barcelona, en una escola de barri, la majoria plena de vailets i vailetes castellanoparlants, amb els quals faig una mica allò de l'«one man show» a base d'iniciar una conversa, fer alguna brometa per engrescar-los a parlar i després concentrar tot l'esforç a dir-los les

coses que els puguin interessar més. Recordo que una vegada em vas acompanyar a un institut, però aquell dia a la taula érem una colla: en Pere Calders, en Xavier Bru de Sala, en Joan Busquets, tu i jo, això si no hi havia algú més, i la cosa quedava molt més repartida. Ara, no. Sóc jo qui durant una hora i mitja, que de vegades s'allarga fins a dues, he de centrar l'atenció fent una mica de tot: des del pallasso, si la cosa comença freda, fins al moralista segons com petin les preguntes. A la sortida, altre cop al metro, o al metro i l'autobús, i cap a casa, on arribo cap a les sis amb una certa càrrega d'excitació per l'esforç realitzat. I, llavors, de cap a la feina, a passar alguna cosa en net, a acabar un article per a *Cavall Fort* o a continuar una feina deixada a mig fer. Tot això, a la nostra edat, ja comença a pesar. És cert que ens manté en forma, que fa que el contacte amb els jovenets et faci estar més al dia per no enredar-los amb un discurs de l'any de la picor. Tot el que vulguis, però aixafa. Cansa. Perquè, a més, hi ha d'altres activitats periòdiques inajornables: les reunions quinzenals a *Cavall Fort*, de nit, en havent sopat, alguna trobada amb l'Ofèlia –cada cop més espaiada–, amb la gent del llibre infantil, a part d'haver de quedar bé amb la família i d'altres contingències... No dubto que un recital de cançons excita l'ànim del cantant, sobretot per tota la parafernàlia que es fa al voltant, però jo, aquest mes i el que ve, es pot dir que tinc un recital cada tarda perquè t'asseguro que els nens i nenes que m'escolten mereixen tot el meu respecte i atenció. I, després de tot, saps que no tindràs l'ocasió de fer un creuer en embarcació pròpia per les illes gregues, com fa en Llach, que es retira a pensar o a passar-s'ho bé. I amb això no vull dir que jo, en el seu lloc, no ho fes, però em penso que tu i jo penquem més per les coses de casa que no pas ell, i el tracte que mereixem d'àmbits diferents, oficials i particulars, és ben diferent. Què en treus, tu, de les teves traduccions? Una mínima recompensa econòmica que, valorada a peles per hora, n'hi hauria segurament per quedar escruixit. Busco amb lupa els comentaris que la teva obra de traductor mereix en les recensions de llibres i es pot dir que no en sé trobar gairebé cap. El mateix li passa a la Maria Antònia Oliver: l'altre dia, la Dolors Oller –una gironina setciències, professora de literatura i companya del poeta Narcís Comadira, «Titin» per als amics–, es mostrava molt reticent amb la traducció d'*Els anys* que la Maria Antònia ha revisat de cap a peus en aquesta nova edició que ha publicat, sense que fes ni una sola referència a AQUESTA EXTRAORDINÀRIA MOSTRA

—ja hi tornem amb les majúscules!— de professionalitat que la va portar a refer una feina antiga prou ben feta.

Prou! No voldria continuar per aquest camí! En realitat, en aquests moments, fora de quan penso una mica —no tinc gaire temps per fer-ho sovint— en tot això, em sento ple, satisfet i content de poder-me dedicar cada dia més hores a allò que m'agrada més, a allò que abans hauria pagat diners per poder fer: publicar i parlar amb el públic que m'ha llegit. I, a més, cobrar per fer-ho. Realment, és sensacional. I poder viure en català les vint-i-quatre hores del dia, cosa que tants podrien fer però que no fan perquè no volen. A part de comprar cada dia dos diaris en català —*Avui* i *Brusi*— i tota mena de revistes —*El Món*, *L'Avenç*, *Xarxa*, *Revista de Catalunya*, *El Temps*, *Saber*, *Ciència*, *Cavall Fort*, *Tretzevents*, *Reduccions*, *Guix*, *Perspectiva Escolar*, i d'altres que em descuido, a part d'algunes de barri, o *El Nou 9* quan sóc a Castellterçol, i *El Truc*—, puc anar al teatre a veure coses d'empenta.

Ahir a la nit vaig ser al Mercat de les Flors, un local recuperat esplèndidament per l'Ajuntament, amb una cúpula pintada pel pintor de moda Miquel Barceló, amb un espai escènic que permet virgueries a les mans d'algun tècnic de primera. I la sessió d'ahir era a les mans de Fabià Puigserver, que és una mena de mag. Recordes l'escenografia al Lliure d'*Un dels darrers vespres de Carnaval*? Doncs ahir, amb *La bona persona de Sezuan*, l'home s'hi va tornar a lluir de debò: un carrer de llambordes, molt ample i llarg, amb fanals de debò, i en el terra del qual s'hi feien bassals d'aigua quan plovia a l'escenari, precedia un petit barri de casetes que, en un moment determinat, desapareixien pels costats per fer pas a una mena d'ascensor o plataforma que s'emportava amunt amunt els tres déus que jutjaven la prostituta, l'única bona persona que havien trobat en el seu pas per aquesta terra. En Fabià és una mena de monstre. Aquests dies, i a la seu del Lliure, allà on vam anar plegats, s'hi representa, per una altra gent, també dirigida pel Lliure, en aquest cas, per en Josep Montanyès, s'hi representa *El manuscrit d'Ali-Bey* d'en Benet i Jornet, amb escenografia del mateix Fabià, que és una cosa fina de debò, ben diferent de la del Mercat de les Flors. L'obra no és de les millors d'en Benet i Jornet, si et vols fiar del criteri meu i de la Rosa. Ens agrada més en coses realistes, com el *Berenàveu a les fosques* o *Revolta de bruixes*. Aquí em penso que s'ha embolicat amb una història a tres nivells que no acaba de funcionar. El que sí que rutlla, però, és la presentació.

Aquesta tarda anirem als teatres de l'Institut, situats una mica pels teus barris, o sigui, al carrer de Sant Pere Més Baix, on a les dues sales que s'hi ha muntat –la Sala Gran, per a quatre-cents espectadors, i la Cuina de les Arts, per a un centenar i escaig– tindrem l'ocasió de veure *La disputa* de Marivaux i *La primera de la classe* del valencià Rodolf Sirera, el qual, per cert, fa alguns mesos que té una obra en els cartells de Londres.

A part, aquests dies he anat a veure dues pel·lícules: *El vent de l'illa* i *Més enllà de la passió*. I fa un parell de setmanes, *Daniya*. I se'm va escapar *Barcelona connection* perquè només va durar cinc o sis dies al cinema Diagonal. Les altres han passat també sense cap mena d'atenció per al públic. Les que duren més són deu dies, i encara. Hi ha qui diu que els empresaris les exhibeixen tan poc perquè d'aquesta manera compleixen la quota i en poden passar alguna més d'americana. Però no crec que sigui veritat del tot, ja que si hi anés gent no les retirarien del cartell tan aviat. I ho sé perquè els de *Cavall Fort* vam programar uns cicles al cinema Verdi durant les festes de Nadal, amb tres pel·lícules infantils –bones, totes tres!– en català, per a les primeres sessions de les tardes i les matinals dels dies de festa, i no hi va anar ni déu.

Cada dia que passa em converço més que si la gent, en lloc de rondinar i d'anar buscant qui és més català que l'altre, i escrivint cartes al director per desemascarar botiflers, es dediqués a viure en català, ara que pot, seria una mica més feliç del que no ho és. Aquests dies hem viscut l'afer de la mascota olímpica i de la paròdia que Els Joglars van fer a la televisió sobre el President i la Moreneta. Tenim la pell molt prima i ens sabem queixar molt, però només actuem a la contra, mai a favor. I plego d'aquest color perquè és un discurs que ja m'has sentit prou vegades. La qüestió és que a les pròximes eleccions tornarà a guanyar en Pujol i la gent contenta, perquè els ha arribat a fer creure que n'hi ha prou amb sentir-se català, que és la millor cosa del món, molt millor que els castellans, que són una colla de desgraciats. Sobretot, si són pobres, perquè si són rics, i banquers, ja és tota una altra cosa.

He acabat una novel·leta per a nois i noies que es diu *Corre, Isabel, corre!*, i amb això no pretenc pas que la teva dona es posi el xandall i corri com una desesperada pels carrers de Bernal... Ja te n'havia fet cinc cèntims, d'aquesta novel·la, quan encara no tenia títol. Doncs ara, demà o demà passat, la portaré a l'editor que me la va encarregar. No ho he pogut fer la

setmana passada perquè tot el món de l'edició –llevat d'un servidor– era a Bolonya, a la fira internacional del llibre infantil... Ni directors generals de la Generalitat, ni editors, ni dibuixants, ni el mateix Albert Jané, director de *Cavall Fort*. Tots els telèfons, quan trucaves, et deien el mateix: «No hi serà fins la setmana que ve, que tornen de Bolonya».

Ja ho veus! Això vol dir que hi ha negoci. Fa vint anys ningú no sabia que hi hagués aquesta fira ni la de Frankfurt. Ara n'estan muntant una del còmic per Barcelona, que s'hauria de celebrar el mes que ve, que té uns dos-cents milions de pressupost. No deixa de ser una mica còmic que el país del seny faci aquestes coses, quan a les escoles es pot dir que no tenen pressupost per comprar guix. Amb una petita ajuda, *Cavall Fort* arribaria a molts més vaillets i se'n podria treure molt més rendiment, però per aquest cantó no afluixen ni un duro. S'ha de fer operacions de prestigi, de les que donen vots, com ara una monumental exposició que es diu «Construïm Catalunya», al Palau Robert, que té molt d'escandalós perquè té una solució final: qui ha construït Catalunya, et diuen, al final, és el senyor Pujol, ell solet, tan petitó.

Doncs, a la fira de Bolonya tampoc no hi ha anat una altra persona: la Teresa Duran, una amiga meva, que dibuixa, pensa i escriu llibres per a infants, que és la que ha muntat l'exposició del llibre català que s'hi exhibeix, i que no ha estat convidada a anar-hi, si més no, a fer-hi els darrers retocs. No. En canvi hi han acudit funcionaris –algun de dimittit i tot– i les secretàries llurs (!).

Mira, incloc en aquest sobre la crítica d'una mossa al meu *Bròquil*. Junt amb les teves paraules d'encoratjament, és un dels únics testimonis positius que he obtingut de la seva publicació. Va sortir a la *Revista de Catalunya*. Ella es diu Guadalupe Ortiz de Landázuri i Busca, que ja és dir-se, oi? Li vaig escriure per donar-li les gràcies i em vaig permetre d'enviar-li el parell de pàgines que et vaig escriure per explicar-te la reacció d'en Pedrolo davant el llibre que li vaig dedicar. La noia va quedar molt parada, tant per l'actitud d'en Pedrolo com per l'extensió de la carta que li vaig fer. Em penso que m'hi vaig posar un diumenge al matí.

Em preguntes si plega el Mall. Sembla que sí. Hi ha hagut problemes de calés. L'editorial Aliorna, que n'era filial i es dedicava als llibres per a nois i noies, se n'ha separat, sembla que a temps per no caure en el mateix pou. Precisament, estan a punt de publicar-me *La casa sota la sorra* en cas-

tellà, però sembla que sortirà aviat. De tota manera, hi ha perill que em piqui els dits. Mira que sóc desgraciat, amb aquest llibre! És el meu *best-seller* de llarg—trenta-cinc edicions—i versions en còmic a *Cavall Fort*, l'*Avui*, *El Correo Catalán*, en àlbums, teatre... I tots els que s'hi acosten pateixen crisi econòmica. Laia, que són els principals deutors, s'han arribat a posar gairebé al corrent. Només em deuen dues-centes mil peles de l'any 86, però ara, amb la liquidació de 1987, el deute ja puja a més d'un milió. Veurem com s'ho fan per complir!

Per cert que tampoc no tenim sort quant a les traduccions que es fan dels nostres llibres al castellà. Així com les que feu tu i d'altres experimentats i competents escriptors a la nostra llengua acostumen a ser excel·lents, els nostres textos van a parar a mans matusseres o poc interessades. Darrerament m'hi he trobat amb *En Felip Marlot*, que ha aparegut a Madrid, que vaig tenir sort que el marit de la directora de la col·lecció, un madrileny castís, m'hi va donar un cop de mà. La traducció, a càrrec d'un basc que fa anys que viu entre nosaltres, un bon xicot que també escriu en català, no acabava de rutllar, amb tot d'expressions que eren ben bé calcs sintàctics del català. Amb *La casa sota la sorra* ha estat pitjor. Una mosca, que havia traduït Espriu per al Mall, s'hi va posar, suposo que sense gaire convicció —és allò d'un llibre menor, d'aventures!—, i jo, que no tinc ni idea de castellà, em vaig passar tota una setmana treballant-hi sense saber si l'encertava, perquè em sabia molt de greu que sortís una cosa defec-tuosa. No estic disposat a traduir-me els meus llibres al castellà, però tampoc no tinc ganes que surtin fets una merda. Llavors es justificarà que no funcionen, si els llegeixen en versions deficientes. I val més que no es tradueixin, oi? Però la vitalitat dels nostres llibres per a nois i noies està omplint el món peninsular. A part de La Galera, que després de publicar-los en català els ofereix en castellà un any després, ara ja hi ha editors madrilenys que s'ofereixen a publicar-te'ls en català i castellà simultàniament si tu els dones en català i deixes la traducció al seu càrrec. No deixa de ser curiós, això!

I plego, perquè ja sento l'olor de l'arròs que m'arriba pel fil del telèfon: la Rosa em crida.

Et desitjo una bona diada de Sant Jordi, patró de Catalunya, dia del teu sant i festa dels nostres llibres. Aixeca el cap un moment de les teves traduccions, respira a fons i torna-hi! És molt probable que el dia de demà

si algú pensa en nosaltres, ho farà en termes de manobres d'uns temps difícils. T'asseguro que això m'omplirà de goig. Sempre he sabut que sóc un obrer. Ser-ho, a més, pel meu país, em sembla esplèndid. Sense medalles ni reconeixements oficials, que, a part, també em costarien molt d'acceptar.

Una abraçada ben forta i el desig que els coses us funcionin d'una punyetera vegada. Salut!

Joaquim Carbó

Estimat Joaquim,

És així, noi, jo també m'he considerat sempre un manobre de la literatura, i «a mucha honra»!, per bé que de vegades em sento més aviat com un galiot. Tant de bo fos un escriptor de diumenge a la tarda! El mal és que sóc escriptor –si és que un traductor és un escriptor– de diumenge a la tarda, de diumenge al matí, de dissabte a la tarda, de dissabte al matí i de vespre dels altres dies de la setmana. Quant al rendiment de tota aquesta feina, es dóna una paradoxa, per la qüestió del canvi de la moneda. Resulta que a l'editorial, en aquest moment, amb prou feines guanyo l'equivalent a 110 o 120 dòlars. En canvi, fent traduccions per a casa nostra, em paguen 700 o 750 pessetes el full. Suposant que faci un full per hora, vol dir que guanyo gairebé set dòlars per hora, o sigui que, traduint només una hora diària durant vint-i-cinc dies, guanyaria 175 dòlars per mes, o sigui més que treballant vuit hores a l'editorial, sense comptar el temps dels viatges i les despeses que comporten. De manera que ja ho tinc decidit: renunciaré a la feina de l'editorial i em quedaré a casa a traduir. Solament haig de resoldre com continuar fent les aportacions a la caixa de jubilació durant l'any que em falta per poder iniciar els tràmits, però suposo que a l'editorial s'avindran a fer-ho. Per prendre aquesta decisió, però, he hagut d'assegurar-me que tindrè feina continuada de traducció. Aleshores, d'una banda he renovat el contacte amb Proa; en Bru de Sala ja no és cap d'edicions, sinó que integra el nou consell assessor de la Fundació, i al seu lloc hi ha un tal Oriol Izquierdo, el qual m'ha dit que passat l'estiu començarien a encarregar traduccions de cara al 1990, car fins aleshores ho tenen cobert, i que comptarien amb mi; de més a més, els d'Eumo (ja te n'havia parlat) m'han ofert *Faules fantastiques* de Bierce, i tenen molt d'interès que col·labori amb ells d'una manera regular. I sempre hi ha Edhasa i Edicions 62. Tanmateix, durant la fira del llibre de Buenos Aires, vaig enraonar amb el fill d'en Martínez Roca i li vaig exposar el projecte. Em va dir que ells m'asseguren totes les que pugui fer (en castellà, eh?) i més. Vol dir, doncs, que per aquesta banda no m'haig d'amoïnar. L'altra cosa que podria passar és que baixés el dòlar, però això voldria dir que l'economia argentina seria prou forta

per no haver de témer una inflació del 20% mensual com tenim ara, etc. Penso resoldre aquesta qüestió en breu. De moment, ja fa més d'un mes que viatjo amb uns omnibus d'un servei que en diuen «diferencial», que costen tres vegades més que els comuns, però només porten passatgers asseguts, amb seients reclinables, música funcional i aire condicionat. Em creuràs si et dic que ja sóc una altra persona? Mira, vaig fer números i entre el que m'estalvio de tabac (vaig deixar de fumar al desembre) i dels altres mitjans de transport, em surt a compte. Doncs bé, l'altre pas és quedar-me a casa, treballar vuit horetes de dilluns a dissabtes, i dedicar una estona a fer *jogging* amb la Isabel (de manera que no anaves tan errat d'osques quan te la imaginaves amb el xandall corrent per Bernal) i una altra a jugar amb en Damià, tot més relaxadament i vivint una mica més la curta vida que ens queda per davant. Què te'n sembla? Potser encara sortirà alguna possibilitat amb d'altres editorials. L'Urpinnell em diu que va recomanar-me a l'Àlex Susanna de Columna; en Clapés, que ho faria prop d'en Xavier Folch (d'Empúries, no?) i de l'Àlex Broch (de La Magrana?). El problema és com ho combines, tot això? En fi, ja veurem què passa.

De moment, ja he acabat la traducció dels contes de Hemingway i fins i tot hi he fet un pròleg, per bé que, com que no me l'havien demanat, no sé si el publicaran. Ja hauràs vist que va sortir *Cambres estretes* de James Purdy, que havia fet per a can 62 fa molt de temps. Per cert que vaig rebre una carta de l'autor, de la qual te n'adjunto una fotocòpia. D'una banda, és una satisfacció (com tu dius, gaudim de tan poques!), però, de l'altra, no les tinc pas totes. Ja t'havia dit que el llibre és terrible i que els personatges són homosexuals; ara, aquest paio m'ha enviat uns poemes seus (dels que li han de publicar a Holanda) i tots tenen com a tema l'amor gai. No anirà amb segones intencions, aquest manso? A veure si encara m'invitarà a anar als Estats Units! Pel que pugui ser, ja m'he comprat un tap, tu! La Isabel diu que s'estimava més que m'entengués amb l'Ofèlia Dracs a Barcelona.

També han sortit per Sant Jordi els dos contes de Tolkien. De manera que ara falta sortir *Persuasió*. De *Women in love*, ja en tinc la meitat de traduïda.

T'adjunto el retall de la nota que va sortir al suplement literari del diari *Clarín* sobre el *Fra Junoy*, perquè el facis a mans a en Cabré amb les meves expressions. Com podràs veure, els escriptors catalans són espanyols i si no fos pel que diu al final sobre el «Premio de la Crítica 1985 para la

novela en catalán», en la qual cosa no s'hi deu haver fixat ningú, no se sabia que es tracta d'una novel·la traduïda del català.

Durant la fira de llibre, vaig tenir la grata ocasió de veure la Montserrat Roig. Amb ella ens havíem conegut en carn i ossos el 86, quan vaig rebre el premi de la Generalitat, car ella també havia estat premiada, però no vam poder enraonar gaire. Aquesta vegada, si bé no va disposar de molt de temps, la vaig anar a buscar a l'hotel un dissabte a la tarda (car no va poder acceptar la invitació a dinar a casa nostra diumenge), la vaig dur a veure la «Font dels Catalans» (una magnífica escultura femenina d'en Llimona que la col·lectivitat catalana va regalar a la ciutat de Buenos Aires em sembla que el 1934, i que ara està emplaçada a la plaça de San Martín, davant mateix de l'hotel on parava la Montserrat) i, després de fer un tomb per la plaça, que és magnífica, vam anar a prendre cafè a la Richmond, una relíquia del passat, amb miralls, revestiments de fusta i cadires de braços o butaques entapissades amb cuir, i la vam fer petar de valent. Després ens vam tornar a veure a la fira del llibre, on va anar amb la Isabel el dia que ella parlava en una taula rodona el dia dedicat a Espanya, i on gairebé va provocar una ruptura de relacions diplomàtiques entre l'Argentina i la «madre patria». Resulta que l'ambaixador d'Espanya, que és català, per cert –es diu Bassols i Jacas–, va fer un parlament intel·lectualoide, tot assenyalant la diferència que hi ha, segons ell, entre els escriptors, que somien truites, i els diplomàtics, que estan més en contacte amb la realitat, etc. La Montserrat li va contestar que de quina realitat parlava, quan el que es produïa al món diplomàtic era tan surreal com l'absurd de feia un moment, quan havien tocat l'himne argentí, en el qual hom parla en contra del país representat per una de les banderes que presidien l'acte... Jo crec que la riallada del públic devia ressonar fins i tot a la Moncloa, i al pobre ambaixador se li devia arronsar la titola com un cuc. Quan la vegis, la Montserrat, digues-li que t'ho expliqui, amb tots els ets i uts. Bé, després de l'acte hi havia un *lunch* i hi vam anar tots tres i vam tenir ocasió de xerrar força estona i ens ho vam passar pipa. També em va presentar en Pere Vicens, el fill d'en Vicens Vives, que es veu que va ser qui la va posar a la comitiva. A veure si l'any que ve t'envien a tu! No fóra formidable? El que és vergonyós és que no hi fiqui cul·lerada la Generalitat, en aquesta fira, i així veiem que els bascos i els gallecs hi tenen el seu estand de llibres en la seva llengua, i nosaltres, res de res.

Bé, la Montserrat m'ha semblat una nana molt ferma. Jo l'admirava per algunes novel·les que n'havia llegit, així com les entrevistes a *Serra d'Or*, i a la televisió, publicades en llibre. Ara m'ha enviat *La veu melodiosa* i el llibre d'*Els catalans als camps nazis*. La novel·la m'ha agradat molt, si bé crec que caldrà fer-ne una nova lectura, car presenta diversos nivells d'interpretació. L'altre llibre encara no l'he llegit. Em fa certa basarda endinsar-m'hi...

Un altre personatge que volta per aquí és en Xavier Ribalta, que ha vingut a gravar un disc amb poemes de l'Apelles Mestres musicats per ell. Fa uns anys ja hi havia fet el d'en Maragall, que va presentar a la Fundació Miró quan jo era a Barcelona el 85. L'altre dia va venir a dinar a casa amb el guitarrista, que és un noi argentí que va estar-se un any i mig a Catalunya, i ens va fer sentir un tast d'aquesta nova producció mentre em consultava alguns dubtes de fonètica. Aquest deu ser el cantant català que més canta arreu del món i menys a casa nostra... i sempre en català solament!

Està molt bé la nota d'aquesta mossa que «no té nom», sobre el teu llibre. Ara: què vol dir amb això que el llenguatge és *light*? De què, morena? Aquesta és la mare dels ous. Al teu llibre has demostrat que es poden escriure uns diàlegs que sonin com el català que es parla, sense caure en els «barcos» i els «siguts». Ve-t'ho aquí. Aquí s'acaba la polèmica de la «verinosa llengua». Punt. La nota, però, molt bona. Tu et mereixes això i molt més. El mal és que a casa nostra no tenim crítica com cal de fa molt temps. És el que diu l'Àlex Susanna a la revista *Cultura* de la Generalitat (març) en parlar del cas Blai Bonet. Crec que té raó.

Espero que quan rebis aquesta ja hauràs acabat la maratoniana campanya de visites a les escoles i que estaràs una mica més assossegat. És possible que estiguis saturat d'aquesta comesa, però creu-me que t'envejo. Quan vam anar en aquell institut, com recordaves, per a mi va ser una experiència molt gratificant i enriquidora, i això que ja eren ganàpies, els nois. Ara m'imagino el que deu ser trobar-te amb els vailets que segueixen les aventures dels teus personatges!

Bé, aquesta m'ha sortit una mica més llarga. Què fa la Rosa? I el vostre noi? El nostre, en Xavier, se n'ha anat a viure a Neuquén, una província patagònica i «polo petroquímico», on sembla que té més possibilitats de tirar endavant. Si s'hi estableix, cap allà al setembre se n'hi anirà la seva xicota.

A veure si podem escurçar els espais temporals entre carta i carta, tu. Realment el que hem escrit ja fa un bon gruix, però penso que un dia potser tindrà un cert valor, documental, si més no, la nostra correspondència, no et sembla?

Records de la Isabel i petons per a la Rosa, als quals hi sumo els meus, i una forta abraçada per a tu,

Jordi Arbonès

Barcelona, 28 de juliol de 1988

Estimat amic,

Ja fa una pila de dies que et devia carta. La darrera de les teves em va arregar en el moment de començar una altra novel·leta, que s'haurà de dir *Els jocs de 1989*, però que si em torbo li hauré de posar del noranta. Tot em va venir de quan vaig escriure un conte per a la teva revista *Tretzevents*, que és per a nens i nenes, i que vaig titular «El solar». La idea procedeix d'un solar que es veu des de la terrassa de casa, on ara comencen a fer els fonaments d'un casalot que hi aixecaren aviat. Entre nostàlgies del passat a càrrec d'un vell –més o menys de la meva edat–, però que està impossibilitat, i la vida que continua en els cossos d'un nét i dels seus amics d'escola, estic recordant jocs d'altres èpoques i la seva possible reactualització. Si més no, intento que els nens i les nenes que hi surten juguin a d'altres coses que les més estereotipades i reglamentades, com ara el futbol, el bàsquet i tots els altres jocs que se suggereixen des de la televisió, amb vestuari de marca i elements accessoris programats i cars.

La cosa, però, se'm complica, perquè acabo de fer-hi aparèixer una colla de trinxeraires que destaroten el veïnat amb les seves malifetes: hi haurà un enfrontament poc visible entre els petits i els ganàpies de manera que l'ortodòxia s'acabarà imposant. Això sembla obligat en una novel·leta de destinació infantil: no pots fer que guanyin els dolents per tot allò del mal exemple... Prou que se n'adonaran, quan siguin més grans, que no tot són flors i violes!

En realitat, em penso que faig una mica de demagògia. És, precisament, l'argument que utilitzen alguns sectors per ensorrar els llibres que dediquem a la mainada: que sempre acaben bé, que no els curtim en la duresa de la vida. Jo no tinc cap mena de prejudici a explicar les coses tal com són, però hi ha una sèrie de convencions de gènere que val més no trencar. És més, una cosa són els llibres per al jovent, on et pots esplaïar al teu gust, i una altra són llibres que engresquin a llegir els més petits. En aquest cas, l'única concessió que acostumo a introduir-hi és això, un final gairebé feliç... Feliç del tot, mai!

Suposo que t'has adonat que aquest paper és escrit amb una màquina diferent de l'habitual. He caigut en el parany de l'ordinador i finalment

n'he adquirit un que, segons els tècnics –Albanell, Jaume Fuster, Maria Antònia Oliver, etc., etc.–, farà molt més fàcil la feina d'escriure. Aquesta carta és el segon paper que intento presentar amb la maquineta dels dallonses. A la feina, a la Caixa, vull dir, n'hi ha en gran quantitat, i sempre me'ls havia mirat amb certa prevenció. En faig servir alguns sobre temes ja programats i relacionats sempre amb números, amb xifres. Mai, però, no m'havia dedicat –ni sabia de què anava– a això que en diuen el tractament de textos. Va costar força d'arrencar l'aparell, perquè se'n va ocupar un company de feina que hi té la mà trencada, només que mai se les havia vistes amb un de la marca que m'he comprat. L'adequació dels programes estàndard va ser lenta i complicada, sobretot sota la mirada llunyana –i molt irònica– de la Rosa, que es reia del mort i de qui el vetllava, convençuda que un pocatraça com jo no se'n sortirà mai. La qüestió és que, de moment, i per fer el més elemental, me'n surto, com pots veure. Tot i que no es pot dir blat fins que no sigui al sac i encara ben lligat, perquè hi ha la possibilitat que un somriure electrònic et foti una putada i t'esborri tot el que has escrit en una tarda, sense poder-ho recuperar. Les possibilitats que això succeeixi semblen remotes, però es produeixen. Hi ha problemes més sofisticats, com ens explicava un dia l'Albanell, que havia perdut una part de la novel·la que escrivia en el disc dur –sembla que n'hi ha de durs i d'altres que no ho són– i no hi havia manera de trobar-lo. Bé, tot això són virgueries i per ara no m'afecten. Sé només l'imprescindible per utilitzar-ho com una màquina d'escriure, només que més ràpida, que permet correccions en tot moment i que, sobretot, t'estalvia de passar en net els treballs. Segons he sentit dir –em sembla que era en Parcerisas–, les traduccions les paguen un pèl millor si en lloc d'un paquet de folis els lliures un disquet.

M'adono, però, que aquest aparell certament diabòlic m'ajuda a això que ara està tant de moda de dir, o sigui, a «enrotllar-me», a divagar. Fins ara només t'he parlat de tot això, perquè la màquina permet una gran facilitat d'explicacions: no has de marcar els espais, no has de canviar de pàgina... La Bíblia en vers, ja ho veus!

He començat a llegir *Cambres estretes*, però la calor que ens ofega aquests dies a la ciutat no em permet avançar tot i l'interès que tenen els personatges –i la qualitat de la teva aportació, naturalment! He tingut altres entrebancs: la sogra ha estat tres setmanes a l'hospital: li han posat un

marcapassos, i la Rosa ha anat de bòlit. I, a casa, si la dona va de bòlit, com hem d'anar els altres? Esperàvem amb candeletes poder anar els caps de setmana d'aquest estiu a Castellterçol, per posar-nos a la fresca, i només hi he pogut anar jo tot sol, el dissabte a la tarda, per tornar a ciutat el diumenge al matí, just per ventilar la casa i regar les plantes. Tot això m'ha destarotat força. Això i la novel·la, i uns encàrrecs d'uns contes, i que a la feina cada dia ens collen més. I la màquina...

Bé, el que et recomano, és clar, és que t'ho pensis abans de visitar el senyor Purdy. Em temo que l'home no porta bones intencions. En tot cas, crec que tot té un preu i que mai no es pot rebutjar una oferta sense sospesar-la del tot. Em penso que ens ho hauríem de revisar; no pot ser que anem fent el purista pel món, quan ens donen pel sac des d'angles tan diferents i variats. I amb això intento aproximar-me al tema de la teva retribució econòmica a l'Argentina. Vols dir que no és pitjor pensar com un cabró tot el dia, amb desplaçaments inclosos, que no pas deixar-se estimar per un Purdy qualsevol? La Montserrat Roig em va trucar pocs dies després d'haver parlat amb tu a l'Argentina i em va fer cinc cèntims de la situació econòmica. És una noia d'empenta, és cert, perquè no s'hi va pensar gens a dir que hauríem de trobar una manera de fer-te tornar. En vam parlar una bona estona per telèfon, perquè personalment no ens veiem mai, ja que ella acostuma a estar molt ocupada en coses molt professionals. Però no vam trobar cap solució. De moment, a mi em sembla molt bé la decisió que has pres de deixar-ho tot per dedicar-te a traduir una jornada normal de treball. I prou! Si et convé, algun dia pots fer hores extres, però serà quan en tinguis ganes. El que sí que has de procurar és no perdre el dret a la pensió de jubilació. Si ara pot fer riure, un altre dia, quan millorin les coses –i estic convençut que milloraran–, et pot ser una gran ajuda. Em penso que jo ja te n'he parlat en alguna ocasió, també, però m'ha sortit l'oportunitat de plegar a final d'any. Ja m'havia fet moltes il·lusions, però ara se'ls ha acudit canviar el reglament del fons de jubilacions i no sé com quedaria a partir de complir-ne seixanta, que serà, si no s'enamora de mi abans aquella dona vestida de negre, l'any 92, just quan s'acabin de celebrar els Jocs Olímpics.

El cas de la Roig és dels que em fan reflexionar sobre l'ús del castellà entre nosaltres. Tu l'has vist de prop. A part de fer molt goig –en un llibre meu la vaig fer sortir i es deia *Alterrat Goig*–, és una dona d'empenta

que és capaç de plantar cara a tot un ambaixador. I a qui sigui. Per altra banda, treballa a la televisió i als diaris en castellà. I ho fa amb naturalitat i des d'una òptica d'esquerres. En moltes ocasions els hem rebutjat, els que feien això que en dèiem el doble joc. És lícit fer-ho, també, ara, quan disposem de dos o tres diaris en català i d'una o dues emissores de televisió en català, si no et contracten per una qüestió ideològica? La Roig, a TV3 podria fer unes entrevistes sensacionals, com ja les ha fet en català i en castellà a la televisió espanyola. Però no la contracten perquè és d'esquerres o perquè no hi ha feina per a tots. És el cas de la Xirgu, que estrenava Lorca. O el de tants actors actuals que han d'anar a Madrid perquè el públic d'aquí s'ha fotut d'esquena al teatre, amorrats tot el sant dia davant el vídeo.

Em penso que ja en parlarem un altre dia. És un tema de discussió en el qual es poden adoptar totes les actituds i, possiblement, totes siguin vàlides.

Vaig passar personalment a en Jaume Cabré la nota que em vas fer arribar sobre la seva novel·la. Va estar extremament agraït i em va dir que t'expressés el seu afecte.

Continuo al·lucinant –és una altra expressió que està de moda– per la intensitat de la teva obra de traductor. Em penso que vas més de pressa tu traduïnt que no pas jo llegint les teves traduccions. I és que passo una temporada que no llegeixo com voldria. Jo també m'amorro més del compte davant la televisió. Ara fan pel·lícules velles, dels quaranta i dels cinquanta, i em cau la bava.

I plego. Com que encara no he graduat bé la qüestió de la paginació d'aquest aparell, m'he perdut i no sé per on navego. Ara, quan imprimeixi, veuré l'extensió de la pallissa que t'he clavat. Primer, però, revisaré el text per si m'he deixat algun accent.

Salut, Jordi! Que els déus et siguin propicis! Saluda ben cordialment la teva dona. Fes un petonet al Damià i tu rep l'abraçada distanciada –per culpa de la suor– del teu amic

Joaquim Carbó

Com pots veure, la maquineta ha fet el ruc a la pàgina 2, ara, al final. Em penso que aviat la faré passar per l'adreçador!

Bernal, 2 d'octubre de 1988

Estimat amic,

També jo hauria de començar demanant disculpes pel retard a escriure't, oi més ara que no em moc de casa, des de primers de juliol. Així com ho sents. Ja saps que la idea la tenia entre cap i coll i va arribar un moment que no podia suportar més de veure la cara a l'amo, o sigui l'explotador, el negrer que m'ha xuclat la sang durant tants anys. Així que un parell de dies després d'escriure't, li vaig dir que a finals de mes plegava. Aleshores tot van ser planys i promeses d'augments de sou i tota la pesca, però ja era tard. La meva decisió era ferma com una roca. De més a més, resulta que ja tinc els anys d'aportacions necessaris per a jubilar-me, o sigui que no cal que continuï pagant, però haig d'esperar a complir els seixanta anys per iniciar els tràmits. De manera que ja sóc lliure! T'asseguro que em sembla mentida com m'ha canviat la vida. Has de pensar que des dels catorze anys que havia treballat sempre en relació de dependència, és a dir que, fins i tot per a tirar-te un pet, havies de demanar permís. I ara això s'ha acabat! Visca la llibertat! És clar que penso, potser més i tot que abans, perquè, les coses com siguin, a l'editorial em passava molts moments rasant-me els bemolls, i en canvi, ara, quan treballo, treballo de debò. Però si un dia em passa pel cap de dir a la Isabel: «Anem al cine?», agafem els trastets i ens n'anem al cine tan tranquils. Després vaig a portar en Damià al jardí d'infància i el vaig a buscar gairebé cada dia. En fi, que estic encantat de la vida i fins i tot m'he engreixat una mica.

Per ara, vaig tenint feina. He acabat *Dones enamorades*, per a Edhasa, i *Faules fantàstiques*, de l'Ambrose Bierce, per a Eumo. Ara he començat *The Garden of the Gods*, d'en Gerald Durrell, el germà d'en Lawrence, per a Edhasa. En Xavier Folch de l'editorial Empúries em va escriure per oferir-me la traducció d'un text del segle passat de literatura juvenil, li vaig contestar que estaria encantat de fer-la, però encara no me l'ha confirmada. I fa uns dies em van trucar de l'Institut del Teatre per preguntar-me si els voldria traduir *L'art del teatre*, d'en Gordon Craig. Per bé que jo estic avesat a traduir literatura, els vaig dir que si no era massa tècnic ho podria intentar. Val a dir que si tot això es concreta, tinc feina segura fins entrat l'any que ve. Així mateix he comunicat aquesta decisió a Proa

i a Edicions 62, perquè tinguin en compte aquesta major disponibilitat de temps. En fi, espero anar tenint feina de traducció al català, però ja et vaig explicar que en Martínez Roca em va oferir feina segura permanent al castellà. Jo m'estimo més de fer-ne al català, però no tinc escrúpols de fer-ne al castellà, car considero que aquesta no és una feina de creació i, ben mirat, aquí a l'Argentina no he tingut més remei que fer-ne al castellà, així com corregir textos en aquesta llengua.

Això em fa pensar en el que em dius de la Montserrat Roig. Potser ella fa un raonament semblant i, si bé accepta de fer feines en castellà per fer bullir l'olla, es reserva el català per a la feina de creació. No ho sé. A mi em va fer l'efecte que estava bastant decebuda del tombant que havien pres les coses a casa nostra, des del punt de vista polític. La vaig trobar una mica escèptica i deprimida, però la veritat és que no vam tenir temps d'aprofundir en el tema. No m'estranya això que dius que et va parlar de cercar la manera de fer-me tornar a Barcelona, perquè es va mostrar molt interessada per la meva problemàtica i sé que en va parlar a en Pere Vicens, el qual, per cert, quan ens acomiadàvem em va dir, sense més ni més, que m'enviaria una computadora processadora de textos per a les traduccions. A mi em va semblar una broma o una atzagaiada. Ho vaig comentar a la Montserrat Roig per carta i m'ha contestat que, aparentment, en Pere Vicens és amic de fer promeses que no compleix. I bé...

Ja veig que tu sí que t'has computeritzat. És possible que, de primer, resulti una mica complicat per a nosaltres, els guetos, perquè jo veig que la gent jove les manipula com si res. Quan vaig venir per al congrés de teatre, en Jordi Coca se n'acabava de comprar una i em va ensenyar com funcionava, i realment penso que és formidable i que m'aniria d'allò més bé per fer traduccions. No sabia que les pagaven més, fetes amb aquests aparells, però no m'estranya, perquè, d'aquesta manera, s'estalvien de compondre el text de bell nou, car posen el disquet a la fotocomponentadora o a la de làser després d'haver-hi fet les correccions del cas, i els surt el text compost amb el tipus de lletra que volen. Ja veig que hauré d'acabar adquirint-ne una, de computadora o ordinador, perquè arribarà un moment que ja no acceptaran més les traduccions escrites a màquina, i els originals tampoc. El problema per a mi és el cost, perquè aquí valen una fortuna. En fi, per ara, aniré tirant amb l'Olivetti/Studio 44, que m'ha

servit diligentment durant aquests vint-i-tants anys que em dedico a escriure i que tant m'estimo.

Mira, respecte al senyor Purdy, em sembla que em vaig fer massa il·lusions, perquè, si bé li vaig regraciar la seva gentilesa, no m'ha fet cap oferiment concret. Si així hagués estat, em penso que t'hauria fet cas i hauria sospesat l'oferta, perquè també penso com tu que anem pel món fent-nos l'estret i resulta que ja fa temps que hem deixat de ser verges del sac, car ens l'han estripat tantes vegades sense que ni ens n'adonéssim!

En Clapés em deia en una carta que t'havia enviat una *plaquette* que havia publicat i que li estanyava que no li n'havies dit res. És un bon xicot i estarà molt content si li truques o li escrius. Ara viu al carrer de Mallorca, 236, sobreàtic, 4a (08008). El telèfon no el tinc, però em sembla que tu tenies els de la feina.

Malgrat que en reprendre contacte em va dir que m'escriuria cada mes, ara fa un temps que ha emmudit. També m'estranya no haver rebut resposta de l'Antoni Serra, a qui vaig escriure abans de l'estiu, que m'havia promès enviar-me els llibres que ha publicat darrerament. Però, és clar, el que passa és que tothom va de bòlit, però el cas és que jo, aquí, tan lluny del terror, m'enyoro i m'impaciento quan no rebo notícies dels amics.

Sí, també jo em quedo aflucinant quan m'aturo a mirar les traduccions que he fet –i les que faré, si hi ha salut i feina!–, i encara m'hi quedo més quan penso en les poques satisfaccions que aquesta feina et brinda; això quan no et causa alguna amarguesa, com m'ha passat ara en relació amb *Ada o l'ardor*, precisament! Hauries de veure el dictamen que m'ha enviat en Vallverdú arran d'unes discrepàncies que han sorgit al si de l'editorial, per problemes amb els correctors. Tu saps prou bé com vaig patir amb aquesta traducció, sobretot perquè vaig haver de fer-la durant la dolència del meu pare, amb les dues operacions, l'estada a teràpia intensiva, i a casa amb sèrum i injeccions calmants, de tal manera que anava a treballar a l'editorial sense ni haver dormit, com aquell qui diu, i després havia de seure davant la màquina per continuar la traducció, car era el mitjà que em permetria de plantar cara a les dificultats econòmiques provocades pels elevats honoraris del cirurgià, etc. Doncs, és clar, se'm van escapar algunes incorreccions de llenguatge i alguns castellanismes, que un corrector amatent –i jo mateix, en unes altres condicions, en fer-ne la revisió– hauria pogut salvar. No hi ha dubte que jo tinc la meva part de

culpa, però com és possible que l'editorial no compti amb bons correctors, i més tractant-se d'un text tan enrevessat i sabent en quines condicions havia treballat jo? El que més m'emprenya és que en alguns casos s'hagi emprat un to despectiu per assenyalar incorreccions, que potser no ho són tant, com quan diu que «*dempeus* no és pas millor que *a peu dret* o simplement *dret*; *apropar* no és pas millor que *acostar*; *soltar* és un dialectalisme poc útil, perquè repugna a les orelles de la majoria de catalanoparlants actuals, etc.» per subratllar que tinc tendència a utilitzar les formes més rares en lloc de les més corrents; o bé dir que «és un solemne nyap» la frase: «en qualsevol moment i en qualsevulla circumstància», perquè sembla que la segona sigui el femení de la primera: potser és gramaticalment incorrecte, però cal dir que és un nyap? I una dotzena de castellanismes, com ara *derrumbar-se* per «esfondrar-se», *atinar* per «encertar», *fulla de paper* per «full»..., en un llibre de més de 400 pàgines! Cal dir que d'antuvi diu: «Es tracta d'una obra que presenta grans dificultats de traducció: és un parany lingüístic constant, un repte a la intel·ligència del lector. En aquest sentit, la traducció de J. A. ha de ser valorada molt positivament, perquè el seu nivell de qualitat és molt estimable. Precisament per això sap més greu que s'hi hagin esllavissat alguns errors, i algunes incorreccions». Amb tot, he quedat molt mortificat.

Veig que tu tampoc no pares d'escriure més i més novel·les, i que sigui per molts anys.

Desitjo que la mare de la Rosa s'hagi refet i que estiguen més tranquils. No t'amoïnïs si no em pots escriure tan sovint com jo voldria, però sàpigues que les teves cartes les espero amb candeletes. Per la meua banda, ara que ja m'he anat organitzant la feina a casa, penso que podré correspondre amb més celeritat a les teves lletres. Records de la Isabel, de la Glòria i d'en Damià –en Xavier i la seva companya són a Neuquén, però segur que també t'envien una abraçada–, i rep tot l'afecte del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 27 de novembre de 1988

Estimat amic,

Abans de tot, una qüestió tècnica. Com que ja em començo a veure les orelles utilitzant aquest aparell, sàpigues que la correspondència que t'adreço figura en el disc dur –la memòria o cervell que viu dins l'artefacte–, segons la clau ARB i la data de la carta. Així, la d'avui es diu ARB2711.txt. Això de «txt» és una cua que cal afegir cada vegada, no per fer bonic, sinó perquè si no ho poses s'emprenya i fa el boig. I cal que no se li toqui el voraviu perquè és molt senyora i primmirada. Tot això t'ho explico per si t'interessa recuperar la part barcelonina de la nostra correspondència en cas que la dinyi o que desaparegui amb alguna rossa.

Les ganes de treure-li el suc, d'accelerar-ne l'amortització, fan que aquests darrers temps hagi escrit més seguit i més sovint del que acostumava. Reviso l'última carta que et vaig escriure (ARB2708.txt) avui fa precisament tres mesos, i veig que et parlava d'una novel·leta que s'havia de dir i, en principi, encara se'n diu *Els jocs del 89* que escrivia quan ens ofegàvem de calor. Doncs, bé, ara que ens ofeguem, però de fred –divendres, a Ripoll, estaven a onze graus sota zero–, ja està liquidada en tots els sentits de la paraula: la vaig presentar a un concurs de l'editorial Cruïlla –on ja he publicat un parell de llibrets–, que té un mercat molt considerable, amb la possibilitat que et tradueixin al castellà, cosa que proporciona uns beneficis considerables perquè està molt ben introduïda en les escoles de capellans –amb l'ajut del Senyor, és clar, es venen a dojo–, i la vaig cagar totalment. No he quedat ni entre els cinc primers classificats! Quina vergonya! I això que passo per un dels especialistes del gènere. Em van passar al davant una colla d'indocumentats. Al guanyador em penso que no el coneix ni la seva mare. A tu què et sembla? Me la tallo?

La primera reacció va ser aquesta: fer servir les tisoires, però la serenitat es va imposar. No n'hi havia per tant, tampoc! I vaig reflexionar. Pensant, pensant, vaig recordar que fa molts i molts anys, en una ocasió, vaig quedar en tercer lloc al premi Ruyra amb *La casa sota la sorra*, que ara porta trenta-set edicions i, en canvi, no s'han publicat mai el guanyador ni el finalista. Ara podria passar el mateix, em vaig dir, o sigui, que els del jurat tinguessin pa a l'ull. És clar que qui no es conforma és perquè no

vol, oi? El problema és que, després de l'èxit, qualsevol ofereix la novella a un editor. Però en aquesta ocasió els mateixos patrocinadors del premi m'han demanat de llegir el llibre per si els pot interessar. És clar que, en el supòsit que decideixin publicar-lo, les posicions d'uns i altres seran ben diferents: els hauré de donar les gràcies i fer concessions, com ara retallar això o modificar allò, coses que no m'agraden gens ni mica. Què hi farem! La Rosa més aviat s'hi fa un tip de riure perquè creu, i segurament que amb tota la raó, que a aquestes altures no m'hi hauria de presentar, jo, a un premi. Però hi havia l'esquer de les quatre-centes mil pessetes i la possibilitat d'escampar-lo Ebre enllà, traduït, cosa que et pot fer guanyar divises.

Canviem de tema i anem pel teu canvi de vida. Et felicito ben cordialment per la decisió que has pres de treure't l'amo del damunt. Segons m'expliques, no hi perds res. Al contrari, que guanyes temps i diners, a part de la meravella de dir que un dia no dones cop si et passa pel cap. Això em sembla formidable. No cal dir com desitjo que ho aprofitis molts i molts anys.

La meva situació sembla que s'aclareix per aquesta banda, també, després que he passat una temporada que ho veia força negre. El dia 10 del mes que ve hi ha el convenciment que les parts patronal i sindical firmaran l'acord que modifica el sistema de pensions a l'empresa. Segons els pactes que hi hagi –tot fa creure que seran acceptables, malgrat que reduiran les condicions que regien fins fa poc–, demanaré immediatament d'acollir-me a la situació de Permís Especial amb Sou (el PES, en diuen), que es concedeix a la gent que fa nosa perquè manen força i els volen substituir per joves agressius, als que no en rasquen ni una perquè estan sonats o malalts i a alguns que ho demanen pel seu compte que no estan tarats, ni són imprescindibles, ni fan una nosa important, que és, em penso, el meu cas. Si m'ho concedeixen, la nova situació començaria pel febrer o març. T'asseguro que no m'ho acabo de creure: fa quaranta anys que penso en la mateixa empresa, sempre en la mateixa, i la meua vida per força haurà de fer un tomb complet. Més d'un matí em despararé, sobresaltat, amb la por al cos d'arribar tard. Quina botifarra més treballada que dedicaré, llavors, als excompanys que continuaran al peu del canó! Com els agrairé l'esforç del seu treball que em permetrà viure com un senyor! Mira, m'estimo més no parlar-ne per por que no em passi com a

la famosa noieta del conte... És clar que tu, paiet, ho vius en primera persona i ja no t'has de preocupar per si se't trenca la lletera.

Continuo embadalit i admirat davant del teu pla de traduccions. I em toca el voraviu tot el que m'expliques de l'informe que en Vallverdú et va fer arribar. És més, ho trobo incomprendible. Ja sé que tant tu com jo no som uns espases complets en l'art de la gramàtica i que, com a bons narradors, se'ns escapen algunes francesilles perquè hem après la llengua a batzegades i al marge dels manuals escolars, però la cosa que ens raja és viva. Ja hi ha els correctors per si se'ns escapa un error en un pronom feble o un castellanisme discutible. El que em fot més negre, és que és molt possible que l'informador sigui un cadell que acaba de sortir de la universitat o d'un curset de correctors amb un bagatge escàs, però amb tres o quatre idees clares sobre alguns punts poc importants. I que, llavors, tota la seva funció giri al voltant del poc que sap i que creu imprescindible. És el mateix que passa amb els comentaris dels llibres o del teatre: en Molas, posem per cas, els ha imbuït un parell d'idees, i tot el que se n'aparta, no val. A mi em va passar amb una neboda que estudiava periodisme i que va venir a casa a documentar-se sobre les revistes infantils en català amb quatre idees preconcebudes que li havien donat els professors. En parlar amb mi ho feia amb reticència, tot i que no n'havia vist ni una, d'aquestes revistes, quan jo porto vint-i-cinc anys cremant-me les celles per millorar-les. Ja sé que els erudits, els científics i alguns puristes escriptors de cartes a *Serra d'Or* opinen malament de nosaltres. Recordo que el senyor Aramon, en alguna ocasió, quan es referia als novel·listes, deia «...aquests espinassos!», en l'època que en Josep M. Espinàs pretenia competir amb en Pedroló. Què hi farem! Ells que critiquin, i nosaltres a produir! Recordo un mestretites que treballa amb mi que es va indignar quan l'Albertí va fer el seu diccionari castellà-català, perquè, segons ell –en sap molt, però no fot cop–, no era la persona adequada. Calia esperar que, per exemple, en Joan Corominas es decidís a enfilar l'agulla per aquest cantó. Però mentre l'andova de què et parlo es distreia fent tertúlia, xerrant, perdent el temps miserablement, i el senyor Corominas feia mil i una coses més, el diccionari de l'Albertí –i tu, i jo, i tants d'altres– hem fet una feina útil i, sense modèstia, diria que indispensable. És clar que hi havia aquella preposició que no calia a la tercera ratlla de la pàgina trenta-quatre del llibre que fa cinquanta que hem tingut la barra de publicar!

Aquí em vaig aturar diumenge perquè em van cridar a dinar. I no m'hi he pogut tornar a posar fins ara, que ja som divendres. He tingut una setmana força atrafegada. Dilluns, per exemple, hi va haver una sessió d'aquelles de les escoles: a l'Escola Pia Calassància del carrer Ample, amb nens i nenes barrejats, com hi ha Déu, quan fa quatre dies que les dones eren el pecat. I a les nou, al Teatre Lliure, a escoltar uns poemes d'en Miquel Martí i Pol dits per uns actors de Vic. Vaig tenir ocasió de saludar el poeta i recordar com l'havia vist fa vint-i-cinc anys al Romea, amb la guitarra als dits, dient alguns dels seus magnífics poemes. El vaig trobar més eixerit que uns temps enrere. Se li va morir la dona i ara té una companya que porta molta empenta i que ha arribat a fer-lo viatjar fins a París. Volta molt potser, també, perquè es troba més bé, sense poder deixar, però, la cadira de rodes. Parla amb una veu fonda i força incomprensible, com un murmurí. Dimarts vaig anar a un col·loqui sobre llibres i, tot seguit, a un sopar dedicat a un company de la Caixa a qui han fet conseller de l'últim govern de la Generalitat. La gent de la feina hi fa una mica de conya perquè no havia estat mai un gran pencaire. Sí, però, una persona que s'havia interessat per moltes coses, reunions, assemblees, però allò de trencar-se el cap pencant, sembla que no. En tot cas, però, és prou cordial i bona persona. De dretes, naturalment, ja que és d'Unió Democràtica de Catalunya. Dimarts vaig fer de jurat del meu districte en el concurs «Faci d'Alcalde!» que organitza l'Ajuntament de la ciutat per premiar iniciatives particulars o d'associacions. Tot plegat, poca cosa, ja que només vam poder distribuir dos milions de peles a quatre dels projectes d'entre els quaranta que s'havien presentat. Dijous vaig visitar una editorial, vaig fer uns encàrrecs i, en arribar a casa, vaig veure com el Barça guanyava a Vigo per tres a zero, des de la televisió que vaig heretar del meu pare i que tinc al piset que compartim el meu fill i jo com a estudi, ja que tota la setmana hi ha hagut pintors al pis i la Rosa ens n'ha expulsat. Només traïem el cap per dir-li hola i prou. Aquests dies que fa fred, no s'hi pot estar, tot obert de bat a bat, ensopegant amb pots de pintura per tot arreu. Sort del meu refugi! I avui, ja ho veus, a acabar la carta!

Suposo que t'has assabentat de la malaltia que ha afectat la nostra amiga Maria Antònia Oliver. Va tenir una mena d'hemiplegia que la va deixar unes hores parcialment paralitzada. S'ha passat gairebé un meset al Clínic, i ara que ja n'ha sortit sembla que s'ha recuperat totalment. La

por, però, és que la cosa no es repeteixi. L'única seqüela que ella manifesta és una petita dificultat a recordar algunes paraules en moments determinats. Això pot ser-li molt emprenyador quan està traduint.

Precisament, aquests dies he treballat sobre un text seu, la traducció de *Moby Dick*, una altra obra monumental, que m'atreveixo a comparar amb la teva *Ada*. Els de l'Enciclopèdia me'n van encarregar una versió per a nois i noies que s'haurà de publicar a la col·lecció «El Fanal de Proa». Ahir la vaig portar a l'editorial. T'he de confessar que és una feina que, si per un cantó m'ha agradat, per un altre m'ha fet molta por i encara molt més respecte. Em penso que ja te n'he parlat, d'aquesta col·lecció. Els vaig fer una versió força particular de *L'anell dels Nibelungs*, sobre la llegenda i el text de les òperes de Wagner, tot aprofitant també una versió en català de Cèsar-August Jordana. En aquesta ocasió no em va crear problemes de consciència. Vaig tirar pel dret, em vaig inventar una infantesa i joventut de Sigfrid que no vaig trobar enlloc, i no va passar res. Al contrari! Em van dir que funcionava bé. Ara, però, amb el *Moby Dick*, un text tan definit, tan important, he patit força. Em fa l'efecte que no acceptaré cap més encàrrec d'aquesta mena, fora que es tracti d'una història més ambigua, que no tingui una etiqueta d'autor tan concreta. M'ha fet l'efecte que participava en una malifeta, en una traïció, tot i que he procurat destacar la part d'aventura sense negligir el que m'ha semblat trobar-hi de filosofia de la vida o de lliçó ètica. De tota manera, insistiré, tot i que costarà que em facin cas, a incloure-hi una nota que recomani, als que s'engresquin pel tema, a llegir quan siguin més grans el *Moby Dick* de debò.

Fa pocs dies vaig anar a la inauguració del curs de l'Institut del Teatre. Ja hi tenim en Jordi Coca de director! Ho celebro per ell i també per l'Institut, perquè en Coca s'ha revelat una persona molt competent dins aquesta mateixa institució. El que em diverteix és que, si escorcollo entre els meus papers, no em costaria gaire trobar-ne un que em va dirigir en una ocasió per contestar una carta que li havia enviat amb no recordo quin motiu. En Coca, llavors, em deia que no sabia com s'havia de fer una carta, i no l'organitzava de manera convencional, amb un encapçalament, un final i uns paràgrafs per temes separats amb punts i a part. Recordo molt bé que em deia que cultura tant podia ser la millor de les novel·les com el disseny d'uns calçotets... Amb els anys, ha après a fer cartes, instàncies, sol·licituds de subvencions, d'ampliacions de locals, etc. I ho trobo molt bé.

L'altre dia me'n van explicar una de molt divertida i que no et puc jurar que sigui veritat, però a l'enterrament de Marià Manent, diuen que en Xavier Bru de Sala es va aixecar i es va afegir a la corrua de convergents i unionistes que caminaven pel passadís cap a combregar. Oi que és bona, aquesta, si resulta ser veritat? Per cert que l'entrada d'en Bru a l'administració ha estat ben sonada: ha trencat el pacte que l'equip anterior havia elaborat amb el Teatre Lliure i els ha deixat a l'estacada. Sembla que els havien promès regir el Romea durant tres anys, i en Bru només els oferia de gener a juny de 1989, ben bé per cobrir la primera temporada mentre ell feia plans per a les pròximes. Hi ha hagut força enrenou i ell s'ha mantingut ferm i, en ocasions que ha anat a la ràdio o que ha participat en taules rodones, s'ha negat a parlar-ne. Els del Lliure estan molt cremats perquè sembla que tot s'ho emporta en Flotats, amb el qual en Bru té una estreta relació artística i, per tant, econòmica. Un dia d'aquests ens haurem de veure i compartir la taula de presentació d'uns llibres. Ell, la seva versió de *Moisés* i jo de *L'anell dels Nibelungs*, que sortiran a la mateixa col·lecció. És divertit pensar, ara que s'ha enfilat tan amunt, que el vaig conèixer quan feia els encàrrecs de *Cavall Fort* amunt i avall amb una vespa.

Per cert que vaig anar a veure *Lorenzaccio*, dirigida i interpretada per en Flotats. Em va tornar a decebre profundament. L'obra i la major part dels seus intèrprets tenen una gran dignitat i això contrasta encara més amb la seva cantarella i amanerament. Hi havia moments que tenia ganes de cridar: «pallasso!». Ja te n'he parlat d'altres vegades. El vaig trobar extraordinari a *Per un sí o per un no*, on hi havia qui el dirigia, però aquí no, de cap manera. I era una mica l'ambient que es respirava entre una part del públic: persones que conec i que, per tant, vol dir que van sovint al teatre. D'altres, els que només el van a veure a ell, perquè ha vingut de París, s'embadaleixen i troben que és un fora de sèrie. Amb les ganes que tinc que m'agradi, i no se'n surt!

És el mateix que em passa, a un nivell diferent, amb l'Enric Majó. Si en Flotats em fa ràbia, en Majó em produeix una mena de tristesa. Es veu que és una gran persona que, en lloc de treure calés d'on sigui per muntar un espectacle, arriba a arriscar-hi els seus, com li va passar amb el muntatge que va fer al Mercat de les Flors sobre uns poemes de l'Espriu, amb l'esbart de Rubí, en què va perdre uns quants milions. Ara l'he vist amb la

Carme Sansa a *Joc de dos*, de Dario Fo i Franca Rame. Ella està molt bé, però ell navega i queda fins i tot un pèl ridícul.

Plego perquè temo abusar de la teva paciència i perquè m'adono que aquesta maquineta estimula la meva incontinència verbal. Ah! No havia dit res a en Clapés perquè havia perdut l'adreça del seu despatx i tampoc no havia fet cap esforç per trobar-la. En situacions com aquestes, no sé ben bé quina cara he de fer. És més: la seva dona em queia molt bé. En tot cas, ja li faré quatre ratlles.

Saluda de part meva tota la família i rep l'amistat del teu amic que enveja la teva situació d'amo i senyor d'un mateix.

Joaquim Carbó

Bernal, 15 de gener de 1989

Estimat Joaquim,

Parlant de qüestions tècniques, considero que la teva maquineta ordenadora és força gasiva pel que fa al paper: ara les teves lletres no tenen ni marge per poder-les arxivar. I, pel que em dius al primer paràgraf de la teva darrera carta, entenc que ja no fas còpies amb paper i que tot queda enregistrarat a la «memòria» de l'artefacte. Mira, jo no me'n fiaria, d'aquest sistema. En aquests moments, aquest país està passant per una crisi de manca d'energia elèctrica que ens obliga a tornar a l'època de les caveres. Has de pensar que les restriccions duren de cinc a sis hores diàries, o sigui que hem hagut de tornar a l'espelma, la fulla d'afaitar, pujar a peu vuit, deu, quinze pisos, anar amb bicicleta en comptes d'agafar el tren elèctric o el metro, prendre les begudes calentes, fer-se vent amb un ventall en comptes de fer servir el ventilador o l'aire condicionat... I què deu passar amb les computadores als bancs, per exemple? Bé, de moment, procuren de no tallar-los el subministrament de corrent, i després hauran de proveir-se dels seus propis grups electrògens. Ara imagina't si jo hagués de fer les traduccions amb màquina elèctrica o ordinador! Ja ho veig, això, com una advertència del que pot passar al món d'aquí a uns quants anys. De manera que a mi deixa'm continuar usant l'Olivetti-Studio 44... És clar que, comptat i debatut, això ens passa a nosaltres perquè vivim al tercer o quart món... Però...

Ep, tu, no te la tallis, home! Comprens com et deus sentir, però aquestes coses ja solen passar. Potser és que, de tant en tant, hem de donar examen, noi. De més a més, també sol passar això que dius: amb el temps ningú no es recorda del llibre premiat ni del seu autor, i en canvi algun dels descartats pot arribar al Nobel. No perdis les esperances, tu.

Sí, noi, el canvi de vida em prova meravellosament. Cada dia em llevo a les vuit del matí (no pas a les sis, com abans) i me'n vaig a caminar durant una hora; com que vaig una mica pel sol, llueixo un bronzejat caribià. Res, que tothom em diu que estic deu anys més jove. I deu ser veritat perquè

així és com em sento. Seriosament, ara m'adono que va ser una gran decisió, la que vaig prendre, perquè estava ben bé a la ratlla de l'estrès i no sé pas com hauria acabat si continuava amb aquell règim de treball i de vida. De manera que tant de bo també a tu et concedeixin això del PES, perquè, si bé les teves condicions no són tan fotudes com ho eren les meves, penso que també fas massa coses i t'anirà bé descomprimir-te una mica. Oi?

Mira, aquest nou estil de vida ens ha permès, a la Isabel i a mi, d'anar a Neuquén per assistir al casament d'en Xavier. Efectivament, es van casar el 7 de desembre, i ens n'hi vam anar amb els consogres, amb cotxe, justament el dia que els *carapintadas* feien de les seves. No les teníem pas totes..., però com que n'hem viscut tantes, d'*asoadas* d'aquestes, ja estem una mica curats d'espants, de manera que vam tirar endavant i ens vam passar tot el viatge (són 1.200 quilòmetres) amb l'orella enganxada a la ràdio per anar seguint els esdeveniments, i mentrestant, anàvem passant per algunes poblacions on hi havia regiments que s'alçaven contra el govern, però tot ben pacíficament, i ningú no ens va dir res en tot el camí. Tanmateix, la cosa és greu i continua essent-ho, car el senyor Seineldín s'està al «despatx» de la «presó» rebent gent i preparant el *remezón* de la revolta. O sigui que tot plegat és una conya i en qualsevol moment ens podem trobar que n'hàgim de sortir nedant, d'aquest país.

Respecte a l'informe d'en Vallverdú, penso que no va ser fet per un quiqui qualsevol, sinó per ell mateix. És clar que del que es tractava era de posar en relleu la poca eficàcia dels correctors de l'editorial, però em sembla que hi ha coses que són agafades pels pèls. Bé, quan li vaig dir que m'havia quedat molt mortificat, em va dir que ho lamentava, però que havia estat fet amb un estil molt fred i que era d'ús intern, que, d'altra banda, el concepte que tenien de mi no havia minvat gens i la prova era que continuaven donant-me traduccions, i per demostrar-me que era així m'oferia de traduir *Humboldt's Gift*, de Saul Bellow.

Després de llegir l'anècdota que m'expliques sobre en Bru de Sala, em vaig trobar a l'*Avui* una nota d'en Bonada parlant de les editorials que van a la recerca d'en Martí i Pol, i acaba amb aquesta altra anècdota del mateix personatge (t'adjunto el retall del diari). No sabia que havia fet de noi d'encàrrecs per a *Cavall Fort*, amb una vespa. D'alguna cosa li devia servir aquella experiència, car es veu que ara grimpa com l'heura. A mi de la Proa ja no m'han ofert de traduir res més. Un dia vaig rebre una carta

d'un tal Oriol Izquierdo que m'acusava la meua de part d'en Bru de Sala i em deia que ara ocupava un càrrec més elevat i ell –l'Izquierdo–, el d'en Bru; que passat l'estiu, programarien les traduccions per al 90 i que ja em tindrien en compte. Fins ara, ni notícia. Estic segur, com ja t'he dit d'altres vegades, que em va fer creu i ratlla, perquè jo no escric en català *light*. Bé, això no deixa de ser una suposició.

No sabia res de l'embòlia que va sofrir la Maria Antònia, però després d'haver-ho sabut per tu, ho vaig llegir a l'*Avui*, on deia que era la segona vegada que li passava. I ara com està? Dóna-li molts records de part meua i que desitjo que es refaci totalment. No vull ni pensar en els efectes que pot tenir per a la seva feina la pèrdua de memòria.

He llegit en algun lloc que els de Laia t'han anat regularitzant els pagaments dels drets d'autor que et devien. Com que suposo que deu ser una bona picossada, i ara que et quedaràs lliure de la Caixa, se m'acut que un dia d'aquests te m'apareixeràs amb la Rosa aquí, a casa nostra. Què me'n dius, no fóra una bona idea?

Sigui com sigui, qui segurament us vindrà a veure al mes de maig és la meua filla Glòria. Resulta que treballa en un institut com a professora on apliquen les teories d'unes professores catalanes sobre ensenyament operatiu, i l'organisme que les agrupa, juntament amb l'Ajuntament de Barcelona, organitza un congrés internacional per al mes de maig. L'organisme és l'IMIPAE, i les professores es diuen Genoveva Sastre, Montserrat Moreno i Montserrat Benlloch. L'institut li paga la inscripció, però el problema és cobrir el preu del passatge, car l'estada la té assegurada a casa de la meua tia. Si tingués algú influent a l'Ajuntament, potser podria aconseguir alguna franquícia, oi? Si en comptes de l'Ajuntament, fos la Generalitat podria mangar un passatge al President, de qui vaig rebre una carta personal –no sé a sant de què– felicitant-me per les festes i cantant una palinòdia sobre el mil·lenari. Tal com ho sents. Ní que sigui per això, algun dia valdrà per l'autògraf. Però, tornant al viatge de la Glòria... M'agradarà molt, i a ella també, de conèixer-vos personalment, a tu i a la Rosa. A tu ja et coneix una mica a través de les cartes i d'alguns dels teus llibres. Espero que al maig ja siguis lliure i puguis dedicar-li una mica del teu temps per fer-li veure coses de la nostra terra. Què me'n dius?

Respecte a les traduccions, sé que ha sortit *Faules fantàstiques* d'Ambrose Bierce i *Persuasíó* de Jane Austen. Per fi, vaig rebre el llibre de l'edi-

torial Empúries, que és precisament de la Jane Austen també: *Northanger Abbey*, i que ja he encetat, després d'acabar-ne una altra per a Edhasa, *Adéu a Berlín* de Christopher Isherwood, obra que va donar peu a *Cabaret*, de la qual he traduït els dos capítols primers perquè el llibre l'estava traduint un tal Josep Cornudella, però va tenir un accident de cotxe com a conseqüència del qual la seva dona va quedar paralítica, i l'home ja no va poder continuar aquesta feina. I ara, després de rebre la confirmació de 62 del llibre de Bellow, en Parcerisas m'ha enviat un altre llibre, *The Wind in the Willows*, de Kenneth Grahame, un clàssic dels llibres de contes per a nois, la versió del qual en castellà la va fer el malaguanyat Marià Manent. Amb tot plegat, ja tinc feina segura per més de mig any. D'altra banda, sembla que Edhasa traurà de cara a la primavera els *Tròpics* de bell nou, i me'ls pagarà un altre cop, i al juliol en Vallverdú m'ha dit que apareixeran els contes d'en Hemingway, que els vaig traduir l'any passat.

Ja ho veus, aquí em tens, ara sí, vivint de l'or dels editors catalans. Continuo sense tenir notícies d'en Serra. Si hi parles, digues-li si està enfadat amb mi. En Clapés ha respirat. Comprenc el que et passa. Fes com més bé et sembli, eh?, no et sentis compromès per causa meva.

Aquí fot molta calor. A primers de febrer ens n'anirem quinze dies a San Bernardo, a la platja, amb la Isabel, la Glòria, en Damià i la meva mare. Escriu aviat. Mentrestant, petons a la Rosa i una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 12 de febrer de 1989

Estimat amic,

Aprofito un moment d'avui, diumenge, que estic lliure, per fer-te només quatre ratlles. Tinc molts problemes a la feina i no em queda ni un minut per a les coses que em vénen de gust. Però a partir del mes de març, o sigui, d'aquí a setze dies, cinc hores, trenta-quatre minuts i deu segons, no t'estranyi que les meves cartes siguin d'una llargària descomunal o, potser que, com tem la Rosa, se m'acabi la corda i no sàpigues mai més res de mi perquè passaré a ser un inútil total i, llavors, assegut en un banc, al sol, com un paràsit, tururut viola...!

Resulta que abans d'ahir, divendres, em van donar els papers de la meva renúncia a continuar essent un digne funcionari de la Caixa. Els vaig signar amb un plaer contingut i, al cap d'una estona, me'ls tornaven amb un gargot del director adjunt, senyal evident que l'empresa està conforme a passar-me a partir de primer de març a la situació de permís especial amb sou –amb menys sou, les coses com siguin.

Sí, senyor, ja em tens en la mateixa situació que tu que, més o manco –que diuen els mallorquins–, es pot considerar com de prejubiació. És clar que tinc la sort de comptar amb una part del sou, cosa que no m'obligarà a treure el fetge per la boca amb altres ocupacions. Hi ha infinitat de companys que em feliciten i em tusten l'esquena plens d'enveja. No cal dir que els comprenc i que, tot i que per dins estic molt content, els he de recordar que tots ells podrien trobar-se en la mateixa situació si tinguessin els mateixos anys que jo, i que això no és pas cap ganga. I que n'hi ha molts que s'hi troben i que tremolen només de pensar que els ho poden oferir. Alguns, perquè no sabrien què fer. D'altres, perquè han fet carrera a la feina i, quan deixin de ser el sotsdirector d'això o el cap de departament d'allò, estaran tan descentrats com un peix a dalt d'un arbre.

Els problemes ara comencen amb la Rosa. I sort que tinc el meu estudi al pis de sota, que si haguéssim de coincidir tot el dia en el que és la nostra residència habitual, acabaríem malament. Tots aquests dies no fa altra cosa que insinuar-me que m'arrencarà la pell de l'esquena a tires si em comporto com un jubilat. I qualsevol dels meus comentaris –seriosos o en conya– la treuen de polleguera. La Rosa és una mestressa de casa que

s'ha pres el seu paper a consciència –tot ho fa a consciència, ella–, i que no està disposada a deixar d'airejar la casa a partir de les vuit del matí, cosa que vol dir que abans de les vuit tothom ha d'estar de peus a terra per poder obrir els balcons i espolsar els matalassos. Amb això em significa que no em vol veure fer el dropo ni tan sols cinc minuts. Quan, per calmar-la, li dic que aniré a buscar el pa cada dia, se m'emprenya més i es posa a buscar-me ocupacions dignes i, sobretot, amb horari fix.

Tota aquesta explosió de problemes domèstics, que exagero, però que sé que es produirà, no minva ni per un moment l'excitació que sento perquè a partir del primer de març seré, bé que amb limitacions, l'amo del meu temps. I el teu exemple, les coses que m'expliques de com t'ho passes i el nou color de la teva pell, em suggereixen plaers gairebé no confessats. A part que sé que, realment, ara podré escriure al meu aire, com si fos un autèntic professional. I ho dic en el sentit d'aquells autors anglesos que hem vist a les pel·lícules, que dediquen un temps de la seva vida a escriure, mentre que la resta poden llegir, contestar la correspondència dels admiradors –admiradores, si pot ser–, revisar la premsa, escriure una carta de protesta al *Times* perquè el dia abans no va encertar el pronòstic del temps, ser al club per prendre el te de les cinc –uix!–, passejar una estona, sentir una conferència i sopar a les vuit abans de veure a la televisió una pel·lícula antiga que ens va passar per alt en el seu temps. Se'm fa la boca aigua, noi!

Sé que somio despertar. En primer lloc, perquè aquesta mena de vida tampoc no em satisfaria i, en segon lloc, perquè continuaré anant de bòlit. Quan un ha nascut per ser un bastaix, només la parca el pot alliberar d'aquesta condició... Per al primer de març ja tinc concertada una visita a un col·legi de l'Ajuntament i, com que ara ja no puc dir que no, l'agenda se m'omple de compromisos de totes menes. Si fins ara per culpa de l'horari només podia anar a tot estirar a escoles de la perifèria barcelonina, ja hi tinc anotades les visites a escoles de Bellpuig, Anglès, Terrassa, Girona i d'altres llocs tan o més allunyats del meu rovell de l'ou.

La qüestió és que em preparo per al gran canvi. I si estic tan ocupat és perquè ensinistro tan bé com puc el meu successor a l'oficina, tant perquè és un bon company que s'ho mereix com perquè no tinc ganes que em truquin algun dia perquè hi hagi de tornar a aclarir algun punt que pot haver quedat fosc. Mai no m'havia adonat de les coses que hi arribava a fer! No són feines importants ni d'una gran envergadura, però en

quaranta anys havia acumulat una sèrie de punyetetes que només feia jo i que ara, a l'hora de cedir-les, es fan difícils d'explicar. Amb tot, però, sé que seguiré mantenint-hi un contacte, una bona relació. En tants anys hi he lligat bones amistats. A part que tenim una associació del personal bastant poderosa, amb uns locals esplèndids, al peu del Tibidabo, que es pot dir que no he freqüentat per falta de temps, però que ara tindré més a l'abast. Hi ha una piscina que a l'hivern té l'aigua tèbia i a cobert i que a l'estiu, quan li treuen l'inflable que la recobreix, et deixa torrar al solet. Una delícia, diuen els que hi van sovint...

Perquè vegis que la meva maquineta no té res de gasiva, t'envio una altra fotocòpia de la meva última carta perquè la puguis arxivar al teu aire. Vaig ser jo qui, amb l'ajut d'una guillotina, la vaig escapar de mala manera perquè ocupés menys lloc dins el sobre. O sigui que, d'ara endavant, prohibit parlar-ne malament!

Llegeixo divertit el que em passes sobre en Bru i en Martí i Pol. D'això se'n diu cinisme! Aquests dies el noi s'ha fet notar molt amb l'afer del Teatre Lliure, que suposo que et deu haver arribat i que no et repetiré. Només et puc dir que hi ha hagut un escàndol considerable, que els de la conselleria se l'han envainada –a mitges, només– i que els del Lliure han pogut estrenar *Les noces de Fígaro* amb un èxit extraordinari. La Rosa i jo vam ser-hi a la preestrena, com a socis que som de la Fundació, i en vam sortir que ens queia la bava. Recordes aquella delícia que hi vam veure plegats i que es deia *Un dels darrers vespres de Carnaval*? Doncs aquí em penso que encara s'han superat. L'obra, tot i el seu marcat to de vodevil, té moments molt brillants d'allò que sembla passat de moda i que coneixem com a lluita de classes. Hi ha un monòleg de Fígaro que fa que la gent es trenqui les mans aplaudint. El dia que hi vam ser va ser molt emotiu perquè hi havia convidada la gent que feia vint-i-un anys havien estrenat l'obra, en la mateixa versió d'ara, d'en Francesc NeHo, a l'Aliança del Poble Nou. Entre ells hi havia un Ovidi Montllor més ganàpia, que ja no hauria pogut fer el paper de Cherubino. Per cert que a la sortida vam parlar uns moments i el vaig felicitar pel nou disc que té a punt de sortir i que li ha patrocinat el govern d'Euskadi, per vergonya de les nostres autoritats que, disposant d'un canal de televisió –aviat seran dos–, deixen morir la cançó sense oferir-li ni una sola plataforma per obrir-se al públic. Hi havia la Montserrat Roig, que també havia estrenat l'obra feia tants anys i que

se n'amagava, perquè no volia aparèixer tan vella. La Roig em va dir que de la conselleria li havien ofert vuit mil pessetes per un conte d'una vintena de pàgines, destinat a una publicació de cara a l'estranger per demostrar la vitalitat de la nostra cultura. N'hi ha per pixar-s'hi! El senyor Pujol, que quan fa un viatge a l'estranger es paga un seguici de més de cent persones –entre elles dos andoves que han fet un desfalc considerable i ara se'ls busca per tot el món–, vol que els de sempre salvem la cultura a base de pensar sense cobrar. Hi ha un periodista que diu que el President s'estima més que desaparegui tot allò que no pot controlar o manipular. I la cançó i la literatura, per sort, encara no són controlables ni manipulables. La televisió, en canvi, sí: es destitueix tot aquell que no li dóna cova, i s'ha acabat. Per més que aquest gest és innecessari: els paguen tan bé, que els mateixos professionals procuren no caure en desgràcia pel que els hi va.

No cal dir com celebrem que ens enviïs una ambaixadora tan directa com la Glòria. Procurarem distreure-la del tràfec del curset en què prendrà part. Com que em penso que pel maig encara tindrem *Les noces de Figaro* al Lliure, procurarem que no s'ho perdi. De passada, la Rosa i jo tindrem l'ocasió de tornar-les a veure. I si li interessa la música, la portarem al Palau i, si és possible –sempre hi ha problemes d'entrades–, al Liceu. I... Bé, digues-li que no es preocupi, que no l'acapararem, però que compti amb nosaltres, tot i que no seria just de segrestar-la de la gent més jove amb qui es relacionarà. Que ens telefoni així que arribi. I li donaré un llibre per a tu: *L'anell dels Nibelungs*, que m'han publicat a Proa, en una col·lecció esplèndida. Les il·lustracions de la Maria Rius són sensacionals.

Per cert que fa pocs dies que el vam presentar, aquest llibre, als locals de l'Enciclopèdia, i quan anava a fer el meu paper, carregant-me els déus de tots els temps per la falta de sinceritat i per les trampes i enganyifes que de sempre han parat als mortals, em vaig adonar de l'ambient carca que em rodejava i vaig estar uns moments ben aturat. Em va costar de refer-me i vaig haver d'improvisar un discurset que em va sortir forçat i sincopat.

Ja tinc editor per al llibre que vaig presentar sense èxit al premi de què et vaig parlar. Sembla que sortirà el dia del llibre, si hi som a temps. M'agradaria que fos un èxit per... Bé, això m'agradaria sempre, però en aquesta ocasió encara més perquè ho podria refregar pel nas a la gent de Cruïlla. Amb tot, no em dono per la pell i vull escriure'n un altre per al premi d'enguany. Tinc una espina que voldria treure'm del clatell.

La gent d'aquí seguim amb angoixa creixent les freqüents militarades dels argentins. N'hi ha per llançar el barret al foc! Tot això, a mi, que sóc potser conformista de mena, i que tinc bona memòria dels malaguanyats quaranta anys que vam patir, em fa treure el suc de la llibertat de què disposem. Ja sé que els independentistes radicals em cremarien, si llegissin això, però si les coses els anessin bé assistiríem esgarrifats a les trompades –amb sang, de ben segur– que es clavarien entre ells. Aquí ja hauràs llegit què va passar el dia 14 de desembre: una vaga general com no n'hi havia hagut cap des dels anys vint, sembla. Va ser un èxit total, per més que molta gent, com jo mateix, anessin a treballar a peu. Hi vaig invertir una hora i mitja, però no vaig acceptar que les centrals sindicals no permetessin que hi hagués uns serveis mínims: no anava ni un metro, ni un autobús ni un taxi. Dies abans ho havia discutit amb els sindicalistes de l'empresa. L'excusa de la vaga, que era la posada en pràctica d'un pla d'ocupació juvenil, no es podia agafar ni amb pinces.

Pocs dies després, per Nadal, hi va haver unes vendes espectaculars i una exhibició econòmica considerable. Hi ha un nucli de gent que la passa magra, és cert, sobretot pel que fa als que no tenen feina, però en general hi ha un moviment de diner que gairebé m'esvera. Els sopars de cap d'any feien el ple a tots els restaurants i centres de diversió a uns preus que esgarrifien. Hi ha un increment del consum automobilístic terrible, amb una matriculació incessant de cotxes nous de trinca que valen d'un milió i mig per amunt. Els pisos es venen com l'aigua. No t'ho exagero, Jordi, però es viu un moment d'eufòria econòmica que fa por. I els beneficis de la banca i, fins i tot, d'algunes empreses públiques, s'incrementen de mala manera. El líder de Comissions Obreres a la Caixa va tenir un dels primers Peugeotts d'importació que hi va haver a Barcelona. I no és demagògia, t'ho asseguro. En realitat, no sé ben bé com s'ho fan, però ho fan. I repeteixo que sé que hi ha uns sectors marginats que no poden aixecar el cap. I que m'esvera el futur d'una munió de vaillets de les escoles de suburbis que freqüento. Per això encara se'm va fer més difícil col·laborar en la vaga, ja que el motiu era el pla d'ocupació juvenil que, amb tots els defectes que podia tenir, intentava resoldre part dels problemes d'aquests vaillets. Mira, ara em penedeixo d'haver escrit tot el que t'acabo de dir, perquè la Rosa entra i em diu que és el mateix que en Pujol està explicant per la televisió. Hauré de revisar les meves opinions!

Abans t'he parlat del Palau de la Música. La temporada passada ja ens hi vam abonar a sis concerts, la Rosa i jo. I aquest any hem repetit. De sempre que m'ha interessat, però ara feia molt de temps que em limitava a escoltar algun disc de tant en tant. La cosa havia començat a finals dels anys quaranta, quan anava als bancs del galliner a escoltar l'Orquestra Municipal que llavors dirigia l'Eduard Toldrà. Recordo que em costava una pesseta. M'agrada seure en aquella sala, escoltar i pensar. De tant en tant he de prendre alguna nota: ja he escrit un parell de contes sobre el que se m'acut mentre aquella colla treballa. Un dels músics és amic meu i em penso que em deixarà passar algun divendres al matí a veure —«sentir», hauria de dir— algun dels assaigs. Estic segur que en trauré més matèria literària, com la d'aquell Süskind que ha escrit *El contrabaix*.

Això ja s'ha allargat massa, tot i que t'havia dit que seria breu. És la meva xerrameca incontinent, paral·lela al teu incontinent servei de traducció: em marejo quan em refregues pel nas el que acabes de fer, el que fas i el que t'espera. *Chapeau* un cop més. Això de *Wind in the Willows* suposo que és el cèlebre *El vent entre els salzes*, oi? No fa gaire que ho passaven per la televisió catalana en una versió anglesa de dibuixos animats o, més aviat, amb una tècnica especial de ninots i dibuix. Els personatges eren molt tendres i estava ben allunyat dels ninots americans de trompada seca. M'agradarà tenir-lo així que surti! Ja t'hi pots lluir!

Fa temps i temps que no veig, ni sé res, de l'Antoni Serra. L'Ofèlia Dracs no està morta, però sí que ha hivernat. Tenim un llibre sobre trens en una via morta. I no és un acudit. La Maria Antònia Oliver les ha passat molt magres, ja ho saps. Un cop superat el principi d'hemiplegia amb una estada de tres setmanes al Clínic, va arreplegar una tromboflebitis que va obligar a una intervenció a les venes de la cama. Pel mig va morir el seu pare. I encara ha tingut algunes arítmies que intranquil·litzen. Tenim la parella ben preocupada. I els seus amics també, és clar. Quan tingui ocasió de parlar-hi, els expressaré la teva solidaritat.

Ara ja només cal esperar que en Xavier us faci avis, i ja haureu complert tot un cicle en plena joventut i forma. Endavant!

Saluda ben afectuosament tota la família. Una forta abraçada del teu amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 12 de març de 1989

Estimat Joaquim,

A hores d'ara ja deus ser un home lliure, oi? És clar que és ben fotut que per arribar a aquesta situació, un hagi de carregar una colla d'anys a l'esquena i, per tant, potser no és tan envejable com tot això. Però, mira, molta gent no hi arriben mai. De més a més, nosaltres tenim la sort de comptar amb una ocupació, i això vol dir que serà molt difícil que ens n'anem a prendre el sol a la plaça, o a l'estació del tren, com fan aquí, a Bernal. I això de ser amos del nostre temps, en el nostre cas és bastant relatiu. Tu, pel que em dius, ja tens una sèrie de compromisos que, segurament, aniran en augment. I a mi em passa que també vaig acceptant més i més feina, i arriba un moment que ja no tinc temps ni per escriure als amics. Però, vaja, no ens podem queixar, tu!

Home, no calia que t'ho prenguessis tant al peu de la lletra, això que la teva carta no tenia marge per arxivar-la! Però, ja que me n'has enviat una fotocòpia més generosa, la substituiré per aquesta.

Tal com et deia, la primera setmana de febrer la vam passar a la platja, la Isabel, la Glòria, en Damià i la meva mare. Però com que es veu que totes les coses bones tenen la seva compensació amb alguna de dolenta, ara fa deu dies vam haver d'internar la meva mare, amb els seus 86 anys, arran d'una arítmia i bloqueig cardíac; quan era a teràpia intensiva, va sofrir una mort sobtada, com en diuen els metges, i la van haver de ressuscitar amb electroxoc i posar-li un marcapassos. Bé, ara ja la tenim altre cop a casa, més eixerida que un all! Realment aquests vells són d'abans de la guerra.

La Glòria, com us podeu imaginar, està tota neguitosa i emocionada en veure la reacció dels amics que, com vosaltres, ja m'han escrit dient-me que l'esperen amb candeletes. Suposo que es veurà negra per poder quedar bé amb tothom. L'Antoni Serra em deia que, si anava a Mallorca, també s'ho faria venir bé per dur-la a fer alguna excursió, com van fer amb mi. I la meva cosina, i les meves tietes... En fi, com ens passava a nosaltres, segur que també li faltarà temps... No cal dir que el programa que esbosses fa agafar dentetes.

Tu saps que en aquests moments estic més intrigat que la punyeta. Resulta que, a la darrera carta que vaig rebre d'en Parcerisas, em deia que

li fes cinc cèntims sobre què em semblava la proposició que em feia en una lletra anterior respecte a «convertir-me en professor visitant», per al curs 90–91; però com que la carta anterior no la vaig rebre, m’he quedat amb un pam de nas! Li vaig escriure de seguida demanant-li que m’enviés la còpia o que m’expliqués de què es tractava. La meva imaginació em fa creure que vol que faci de «professor visitant» a la seva càtedra de traductorat. Però, abans de fer-me cap il·lusió, esperem què em diu en la seva resposta. Ja te’n faré cinc cèntims.

El Palau de la Música... Jo també hi anava, als bancs del galliner, a escoltar l’Orquestra Municipal, dirigida per en Toldrà. Així vaig aprendre a gaudir de la música que en diuen clàssica. Allí vaig anar durant les primeres sortides amb la Isabel, quan li feia l’aleta... Estic segur que en faràs alguna cosa ben sucosa...

Vaig rebre carta d’en Clapés i em deia que, per fi, li havies escrit. Per cert que sembla que va guanyar el premi Ciutat de Palma de Poesia, i, segons ell, a tu et van donar el de conte curt, però no me n’has dit res, paio! Et felicito de tot cor, eh?

Sí, efectivament, *The Wind in the Willows* és *El vent entre els salzes*, que en Marià Manent va traduir al castellà com *El viento en los sauces*. Tanmateix, encara trigaré una mica a traduir-lo, car primer haig de fer el Bellow. Els d’Eumo em van enviar els exemplars de les *Faules fantàstiques* (per cert que aviat estrenaran una pel·lícula, *Gringo viejo*, dirigida per un tal Puenzo, un director argentí, i interpretada per l’Anthony Quinn, que precisament fa de Bierce, i la Jane Fonda) i em deien si els voldria traduir una novel·leta de Philip Larkin, per bé que, posteriorment, em proposaven de fer un Mark Twain, el famós *Un ianqui a la cort del rei Artur*. Com que els he dit que això hauria de ser cap a final d’any, no sé què em contestaran.

Respecte a allò que et deia l’altre dia que sempre sembla que hem d’estar donant examen, justament m’ha arribat el retall de la crítica del *Diari de Barcelona* de *Cambres estretes*, signada per en Ferran Toutain, justament! (5–4–88). Amb la seva verinosa llengua diu: «És de doldre que la traducció catalana, molt en la línia de l’escola Pedroló i massa servil amb la sintaxi original, no estigui a l’altura d’aquestes qualitats». El que m’emprenya d’aquestes tòtils és que són sapastres que no saben fonamentar les crítiques. D’una banda, jo no sabia que en Pedroló hagués creat escola en el camp de la traducció, però, de més a més, resulta que jo, que, com saps,

m'he llegit tots els llibres d'en Pedroló, no he llegit, en canvi, cap de les seves traduccions, llevat d'un parell de capítols de *Clea* que ell havia traduït i que no va poder continuar per problemes de la vista i que Proa em va passar a mi! I com pot dir que la meua traducció és massa servil «amb la sintaxi de l'original»? Això és una rucada. Per poc que un conegui l'anglès i el català sap que això no té cap sentit. Com podríem seguir la sintaxi d'una llengua anglosaxona escrivint en una llengua llatina? Com deia en Pere Gimferrer, respecte a la polèmica engegada per Pericay i Toutain, «es tracta d'una polèmica moguda per gent que no té ni la més mínima noció del que és la literatura. Una polèmica de correctors de proves. La literatura necessita estil col·loquial i estil noble». I justament sobre aquesta traducció vaig rebre aquella carta del mateix autor que ja et vaig enviar. En fi, deixem-ho córrer. Però és emprenyador.

Espero que amb la Rosa trobeu el punt dolç, de manera que la teua estada a casa no es converteixi en un motiu de discòrdia. Nosaltres, la Isabel i jo, ens ho passem bastant bé. Mai no havíem tingut tant de temps per compartir. En el nostre cas, el problema neix per la meua mare, a la qual no podem deixar sola i això fa que ens trobem una mica esclavitzats a casa. De més a més, jo de jubilat no en tinc res. Penco més ara que quan anava a l'editorial, car allà em passava moltes estones rasant-me els dallonses, i, en canvi, ara les hores que penco, penco de valent.

Plego, tu. Amb tot això de la meua mare, he passat una setmana de grans tensions, nits sense dormir, i anant d'una banda a l'altra per tal d'aconseguir el marcapassos per conducte de l'obra social; si no hauria hagut de pagar 60.000 australs (uns 1.600 dòlars), que per a nosaltres és una fortuna.

Un petó a la Rosa i una forta abraçada de tots i del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 7 d'abril de 1989

Estimat amic,

M'expliques el que us ha passat amb la mare i no em sorprèn perquè la meva sogra va tenir una cosa semblant. La vam portar d'urgències a l'Hospital del Mar i se la van quedar uns quants dies. Abans de posar-li el marcapassos, la van haver de tenir en observació perquè té molt de sucre i està fotuda de molts altres llocs. Finalment, la cosa va resultar tan bé, que semblava que s'hagués tret quinze anys del damunt. Això es notava sobretot perquè tornava a tenir la mala bava de costum i es fotia del mort i de qui el vetlla quan pocs dies abans semblava un pollet desvalgut. Ara ha passat un refredat molt fort i torna a estar fluixa, però els estímuls del marcapassos l'han salvada una altra vegada. Quines coses, oi? És una mica allò que abans dèiem d'un coet a cada orella o un bitxo al cul, per recuperar l'energia.

Vaig veure l'Antoni Serra a l'assemblea de l'Associació d'Escriptors –per cert que l'han elegit vicepresident per les Illes!– i em va ensenyar el resguard de correus per justificar que t'havia enviat una carta certificada que suposo que has rebut.

Fa pocs dies, divendres passat, o sigui, el 31 de març, vaig ser a la llibreria Els Dies, de Sabadell, on vaig oficial de presentador d'una novel·leta per a nois i noies que es diu *Les sargantanes negres*, escrita per uns mestres amics meus. Al final, em va saludar una noia que no recordava de què la coneixia: era la dona d'en Clapés. L'antiga, vull dir, la Mercè. Vam recordar amb il·lusió aquell sopar al Paral·lel i vam parlar molt de tu. Si divendres passat, a les nou del vespre –hora catalana– et van xiular les orelles, ja saps per què... La Mercè diu que et deu carta, que et va enviar una postal des de l'estranger, però que no sap com posar-s'hi. Que no sap escriure cartes, que potser un dia en rebràs una que començarà a mitja pàgina i s'engegarà com si fes una estona que t'està parlant. Vaja, que als amics sembla que no els sap posar l'encapçalament ni fer les rutines tradicionals. I em va dir que et manifestés les ganes que té de conèixer la teva filla. Que no es descuidi de telefonar-li. Jo ja he complert. La Mercè em va tornar a impressionar. Ja ho havia fet aquell vespre que vam sopar plegats. Em sembla una mossa de gran personalitat. Resulta que, dels temps de

l'Antoni, ella forma part de la propietat d'aquella llibreria de Sabadell i per això hi va anar, l'altre dia. Em temo que en Clapés s'hagi equivocat. És clar que la convivència és una altra cosa que un contacte superficial, però aquesta noia em sembla que val la pena. Ja s'ho faran!

Això que m'expliques d'en Parcerisas és formidable. El nom de «professor visitant» és una parida que desconeixia, però que et podria anar com anell al dit. És curiós que en Parcerisas, que sembla fred i distant, tan amic d'en Comadira i la Dolors Oller, una gent molt competent, però indiferents i escèptics, sigui capaç d'aquestes delicadeses. Contrasta amb l'actitud de gent aparentment molt més «calenta», però que mai no et donaran un cop de mà, com tot el que m'expliques del comentari d'en Toutain, al *Brusi*. Em fa l'efecte que jo ja l'havia llegit, però no te n'havia dit res perquè no m'agrada crear mala bava. No coneixia les paraules d'en Gimferrer –tot això de la polèmica de correctors de proves, una cosa baixa de sostre, equivalent al que en Pla en deia de vol gallinaci–, però aquest Gimferrer cada dia em sembla més savi. Vaig sentir una conferència seva no fa pas gaire a l'entorn de l'exposició de Marià Fortuny que es va fer a la fundació de la Caixa, i em va impressionar. És un personatge –en Gimferrer– d'una gran singularitat, que no sembla que visqui en aquest temps –abric, barret, paraigua...–, però que ho sap tot. Estic completament d'acord que la literatura necessita «estil col·loquial i estil noble». Els Periquin –Pericay– i Tontaina –Toutain–, com els qualifica sovint en Ramon Barnils –tot i la poca confiança que em mereix, també, aquest personatge–, no estan a l'altura de les circumstàncies. Els sembla que escrivint «barco» i «sigut» ja ho han salvat tot. I és curiós que alguns, com l'Enric Moreu-Rey, deixeble d'en Joan Coromines, sembla que hi estiguin d'acord. Per cert que els companys de la feina, quan vaig plegar, em van regalar els vuit volums del *Diccionari etimològic i complementari*, que gairebé no he tingut ocasió d'obrir.

Anem per la meva prejubilació! Si vols que et digui la veritat, no he tingut temps d'adonar-me que això funciona. I estic segur que funciona, i tant! No me n'he adonat, en primer lloc, perquè ens acostem al dia del llibre, i aquest any m'han plogut ofertes per visitar escoles com no m'havia passat mai fins ara. Ha corregut la veu que ja disposava dels matins, i ara m'estic obligant en sessions dobles, de matí i tarda. M'estic quedant sense veu. Però em diverteixo molt. Passa, però, que la mar quan més té, més

brama. I em sembla que he aprofitat força el temps: he acabat una història de la sèrie de *La casa sota la sorra* que tenia en còmic i que he transformat en novel·la; he corregit i transcrit un llibret amb quinze contes curts per a nois i noies; he visitat vuit escoles; he passat tres o quatre dies a Castellterçol –la Rosa es resisteix a anar-hi, sembla que ara que disposem de tot el temps, no li faci tanta peça com abans–; he rebut nens i nenes a casa que m’han cosit a preguntes, i he anat a veure alguna obra de teatre interessant –de les que no ho han estat, d’interessants, no te’n parlaré pas–, com *Una lluna per a un bastard* d’O’Neill, a Sabadell, al nou teatre Sol, un local arrencat per la iniciativa d’en Ramon Ribalta, l’amo d’una casa de mobles que porta el teatre a la sang; el *Mercier y Camier* de Samuel Beckett; *Dancing* d’Ettore Scola, un espectacle musical esplèndid –no diuen ni una paraula– que fluixeja per la part argumental, per més que l’actuació dels actors fa que no te n’adonis gaire...

I alguna pel·lícula està bé, com *Rain man*, que ha guanyat uns quants òscars: és molt comercial i hi han posat tots els ingredients per convertir-la en un èxit. També hem vist *És quan dormo que hi veig clar*, sobre l’obra de J. V. Foix. Aquí sí que no n’hi han posat ni un, d’aquests ingredients: ha durat una setmana en un cine petitíssim i encara perquè no s’han atrevit a treure-la abans: no hi ha anat ningú. La pel·lícula és plúmbia per qui no s’interessi per la poesia. Hi han posat un to transcendent, emfàtic, grandiloqüent que no lliga en absolut amb la frescor i la vitalitat d’en Foix. El que és més curiós, però, és que la gent no hi ha anat tot i que no han tingut ocasió de saber que era un plom. Passa com amb tantes coses: els catalanistes més arrauxats només protesten i d’aquesta manera no estimulen ningú a fer o participar en alguna cosa que no sigui una guixada sobre una paret acabada de pintar o desacreditar qualsevol actuació que no tingui caràcter radical. M’agradaria que els més cridaners es dediquessin algun dia a consumir tot allò que demanen amb tanta insistència.

Diumenge vaig ser a Bellpuig, a fer una xerrada amb els joves lectors de la biblioteca municipal que havien llegit algun dels meus llibres. I ahir vaig tornar a Sabadell, a l’escola pública Janot Alisanda. Són experiències molt interessants. D’altres, no tant, com una escola de la Vall d’Hebron, on els alumnes, el noranta-cinc per cent castellanoparlants, no havien estat prou estimulats per unes mestres que tenien tot l’aire de funcionàries en el pitjor sentit de la paraula.

He de plegar, Jordi. Aviat seran les set de la tarda i anem a sentir un xicot que canta, Albert Pla, presentat per en Pi de la Serra, a la Cuina de les Arts, dels teatrets de la Diputació. En sortir, anirem al teatre Villarroel, on veurem *Yepeto*, a càrrec d'uns argentins que fan una gira. Tinc molt bon record d'una altra obra que vam veure fa un parell d'anys al Romea interpretada per uns còmics que em van semblar molt bons.

Desitjo a la Glòria un bon viatge cap a les arrels. No t'oblidis de donar-li el nostre telèfon.

Una abraçada del teu amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 9 de juliol de 1989

Estimat Joaquim,

Aquest una mica allargassat silenci pert part meva ha estat provocat pel fet que «na» Glòria –com diu en Serra– actuava d'ambaixadora itinerant del seu pare i, per tant, em semblava que no calia que us digués res, car ja la teníeu a ella per mantenir el contacte. Ara, la pobra, ja fa uns quants dies que volta per aquí, sense acabar d'aterrar, car el seu esperit s'ha atardat a Barcelona, d'on sembla que no vulgui marxar mai més, de tan bé com s'hi ha trobat. I això, sobretot, gràcies a vosaltres, tots els meus amics, que l'heu rebuda amb els braços oberts. I aquí haig de repetir allò que sempre dic, a risc de ser reiteratiu: una de les coses que més satisfacció m'ha proporcionat el meu vol pel món de les lletres, ni que sigui fent una obra de segon ordre, com ho és la traducció, és haver guanyat tants d'amics, la majoria dels quals eren uns perfectes desconeguts fins que vam establir una perfecta correspondència, i que, amb el temps, s'han convertit en amics de pedra picada, com si ho fossin de tota la vida. Això que he pogut constatar cada vegada que he viatjat al terror, en aquesta ocasió s'ha fet més palès en la forma que heu actuat amb la meva filla. Per a ella, ha estat una experiència enriquidora i que no podrà oblidar mai. Entre moltes altres coses, potser la que més la va colpir i sorprendre va ser comprovar que caminava per Barcelona com si hi hagués nascut, a l'extrem d'endevinar el que hi trobaria en tombar una cantonada, per exemple. Suposo que ja te'n devia parlar, d'aquest fenomen. En fi, ara està tractant d'adaptar-se a l'ambient d'aquí, on ha trobat una situació que no pot creure que sigui real. Si per ella fos, se'n tornaria de seguida a Barcelona... Ahir, aprofitant les vacances d'hivern, se'n va anar, amb el Damià, a veure el seu germà a Neuquén.

De la situació d'aquí, no sabria què dir-te'n. Ahir va assumir el nou president i avui el nou ministre d'economia –un exexecutiu de Bunge&Born, un *holding* de més de quaranta empreses nacionals i multi, o sigui el prototipus del capital– anunciarà el nou pla econòmic. Tal com ho veig, la cosa anirà així: els pobres ja no podran ser més pobres; per tant, serà qüestió de donar-los alguna almoina, perquè no tornin a sortir a saquejar els supermercats; la classe mitjana, que rebrà la patacada més forta,

serà més pobra, i la classe rica, a base d'exportar les riqueses del país, serà cada vegada més rica. Per tal com serà reivindicada la «guerra contra la subversió», els militars rebran una mena d'indult o d'amnistia, o com vulguin dir-ne, i tornaran a ostentar l'honor que la ciutadania els havia pres, i esdevindran una altra vegada els gossos guardians del capital. Quan algun sindicalista o les bases reclamin alguna reparació, seran titllats d'«activistes» –tal com va fer el govern de l'Alfonsín arran de l'assalt als súpers–, i garrotada seca! T'asseguro que voldria equivocar-me en aquest diagnòstic.

Veig que de la teva carta del 7 d'abril, no en queda gairebé res per comentar, car tot ha estat modificat per les noves que et va portar la Glòria i les que ens ha dut a nosaltres. En Serra, efectivament, ja m'havia escrit, i ara em va tornar a escriure, després de l'estada de na Glòria a l'illa, on la van atendre i complimentar a cor què vols, i m'ha enviat el darrer Mosqueiro.

Quant a la Mercè (l'ex d'en Clapés), també em va escriure, i la Glòria va estar enraonant amb ella. És clar que no conec la nova d'en Clapés, però també jo tenia un gran concepte de la Mercè, de tal manera que no acabava de capir el que havia passat quan es van separar.

Respecte al projecte d'en Parcerisas, m'imagino que la Glòria ja et devia explicar que, aparentment, ell es va fer unes il·lusions que la realitat s'ha ocupat de desmentir. Sembla que això dels professors visitants només funciona d'universitat, o, si més no, això és el que ell diu. Curiosament, la Montserrat Roig em deia que havia d'anar als Estats Units, car havia estat invitada per una universitat d'Arizona, com a professora visitant, per parlar de la novel·la catalana. Tanmateix, la intenció és el que val i, en aquest aspecte, en Parcerisas és un xicot magnífic i no sols ho ha demostrat amb això, sinó que també ho fa constantment en el camp de la feina, car sempre té una traducció per donar-me.

No hi ha cap dubte que en Gimferrer és molt savi i un excel·lent escriptor, com va demostrar amb el seu dietari.

Per cert, has llegit *Joc de cartes*? Què me'n dius? Precisament, vaig veure que en Turull demanava cartes de l'Oliver, car vol publicar tota la seva correspondència, i li vaig enviar les que jo tenia de l'època que dirigia la Proa a ca l'Aymà. En són una bona colla i resulten molt interessants per les referències que hi ha a la situació de l'època franquista, quant a la cen-

sura, etc. Amb tot, en Turull em deia en una carta que li costa, que alguns cap de brot que en tenen, de cartes, sembla que no les volen lliurar.

Nosaltres no l'hem vista, *Yepeto*, però tothom diu que és tan bona. Després que van tornar d'aquesta gira per Europa, Ulises Dumont, un excel·lent actor de cinema i de teatre, va aparèixer en un programa televisiu on va parlar de l'estada a Barcelona i va dir que l'havien contractat per fer un paperet en una pel·lícula catalana que es diu *Una noia al meu jardí*, tal com ho va dir ell, en català.

La Glòria ens ha anat explicant les sortides que vau fer, les obres que vau veure, les coses que li explicaves, en fi, tot de coses, i sobretot la vostra gentilesa i les atencions que vau tenir amb ella. En bona part, a tu ja et coneixia per les teves novel·les i, sobretot, per les cartes, car ja et devia dir que, quan n'arriba una, a casa es paralitza tot per procedir a la lectura. Tant de bo l'hàgiu trobada tan simpàtica com ella a vosaltres.

I, com... Ah, una cosa important! Segurament et trucarà en Ribalta o potser la seva muller, la Teruco, perquè li donis les referències i la marca del teu processador de paraules, el programa, etc., perquè com que ella és hostessa té oportunitat de comprar-lo als Estats Unitsa i també de portar-me'l. Li vaig donar el teu telèfon perquè et truqués.

I, com que fa tants dies que no t'escric, plego per poder-te enviar aquesta demà mateix. Un petó a la Rosa i una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Records de la Glòria i la Isabel!

Barcelona, 21 de juliol de 1989

Estimat amic,

Sobre la taula de treball tenia un paper amb unes paraules guixades amb un retolador molt gruixut: «Escriure a l'Arbonès!», però t'has anticipat i ahir la tarda, quan sortia de casa per anar a veure un parent malalt que han operat a l'hospital, vaig trobar la teva carta que porta data del 9 d'aquest mes.

Ara rellegeixo una mica pel damunt el duplicat de la que et vaig enviar el mes d'abril i m'adono com ha envellit tot gràcies a la Glòria, que, durant més d'un mes, va actuar, com dius molt bé, d'«ambaixadora». Però ha estat una ambaixadora molt especial perquè, si de bon principi va ser ben rebuda perquè ens l'enviava un «emperador» exiliat a l'Argentina, amb qui fa anys que mantenim una relació intensa i apassionada, així que vam tenir ocasió d'intercanviar parers i opinions, va passar a un primer pla en l'aspecte afectiu. Jo diria que ens hem fet realment amics i que tu, fora del primer contacte, ja no hi tens res a veure. Imagino que et diran el mateix tota la gent amb qui va tenir ocasió de connectar. És una persona que pot anar pel món amb tota naturalitat. Té la seva personalitat però no intenta imposar-la als altres en cap moment. Jo crec que es va adaptar molt bé a nosaltres. Fins i tot va suportar un parell de guetos com la Rosa i jo sense mostrar símptomes de cansament! Complir trenta anys a Barcelona és una *performance* que ha de portar conseqüències! Llàstima que no pogués assistir a les dues sessions de la redacció de *Cavall Fort* que es van celebrar durant la seva estada!

Estic convençut que ella t'ha explicat sense regatejar detalls tot el que hi ha hagut de més emotiu del seu viatge i ara no em faré pesat repetint-ho, però m'agradaria que constés, encara que sigui per duplicat, que un parell de dies després de la seva arribada, vaig tenir l'honor d'acompanyar-la fins al carrer de Cortines, a retrobar els orígens. Per cert que en caminar pel carrer de Carders, una bona dona ens va avisar que hi havia tres pintes que ens miraven de la mateixa manera que un lleó afamat mira un xai, i que estaven a punt d'estirar-nos la bossa i la màquina de retratar. Això sí que hauria estat començar amb mal peu!

El sopar amb en Clapés i la seva «nova» companya va ser un pèl delirant i tot. A la que bec un parell de gots de vi, xerro pels colzes. Em penso que en vaig fer un gra massa. Ah! I vam menjar paella per sopar perquè la Glòria pogués comparar amb les que fas tu algun diumenge. Em sembla que no vas pas quedar malament, al contrari! De resultes d'aquella trobada, en Clapés m'ha fet saber que té ganes que coincidim alguna vegada per canviar impressions. Em temo que he estat una mica esquerp, però és que des que no treballo a la Caixa, cada dia tinc menys temps. Abans d'explicar-te el que faig, deixa'm que t'informi que el senyor Clapés és un autèntic llepat, perquè la Isabel no li va al darrere. Quin un, l'Antoni, oi?

Ressenya de treballs. A mitjan juny em va trucar en Miquel Alzueta per dir-me, *sotto voce* i confidencialment, que l'editorial Columna –una de les més progres– prepara una col·lecció per a joves –entre els 15 i els 18 anys– de cara a la tardor, i que jo havia estat escollit per escriure'ls una de les cinc o sis novel·les amb què volen assaltar el mercat. M'hi vaig rumiar i ho vaig trobar descabellat, perquè escriure per a gent d'aquesta edat sempre m'ha semblat un absurd, ja que tenen prou capacitat per escollir un llibre qualsevol dels milions que s'han escrit per a adults. Però aquí, el que es tracta és d'escriure'n un que tracti d'adolescents i sigui per a adolescents, si pot ser amb humor, alegria, dinamisme i algun problema. Però, després, m'hi vaig llançar. I he escrit *El vol del colom*, en deu sessions. Això no vol dir que l'hagi escrit d'una tirada, ja que els dissabtes, diumenges i dilluns que he anat a Castellterçol, només m'he dedicat a revisar les pàgines escrites els dies anteriors. Em penso, però, que ara tindrè més feina a arrodonir-lo de la que he tingut a redactar-lo. Ja en sentiràs parlar.

Per altra banda, he preparat un recull d'una vintena de contes publicats en diferents números de *Cavall Fort*, *Tretzevents*, *l'Avui* i alguna revista, sota el títol de *La calaixera dels contes*, que apareixerà l'octubre en una nova col·lecció de l'editorial Casals. I he recopilat tots els textos que he publicat per a l'Ofèlia Dracs, junt amb d'altres que he treballat per a llibres ofèlics que no ens hem arribat a posar d'acord a publicar, que he de presentar un dia d'aquests –passades les vacances, em penso que ho faré– a Edicions 62. També he lligat un altre recull de narracions per a La Magrana. S'hauria de dir *Amb el cap sota l'ala*, que és el títol de la narració que va guanyar el premi de narrativa curta Ciutat de Palma. Tot això m'ha donat força feina, perquè per arrodonir els volums he hagut d'escriure nous contes o d'en-

llestir idees a mig camí que tenia penjades. N'he escrit un que es titula «Cantata per a contratenor» que potser serà una mè, però que m'ha agradat molt de fer: en ple segle XVIII, un nen de pagès té una veu excel·lent que fa que el recomanin a la cort dels reis de les Espanyes perquè en facin un *castrati*, el paradigma dels quals era el cèlebre Farinelli, quan la família entén de què va la història, l'alegria es torna rebel·lió i el nen s'embosca i amb els anys esdevindrà un justicier de camí ral...

Em van trucar en Xavier Ribalta i la seva dona, que em va dir que es deia Teresa. Veig que es fa dir Teruco, que és un nom ben divertit. Bé, jo serveixo molt poc per a tractes comercials i em vaig alarmar d'entrada perquè no sé realment què necessites. Si vaig fer el fatxenda en cartes anteriors parlant d'informàtica, m'has de perdonar, perquè no deixo de ser un simple operador que tecleja rutinàriament un aparell que un tècnic competent em va posar en òrbita sense que hi entengués res.

El primer que vaig fer va ser trucar a en Vallverdú i en Parcerisas –que em penso que són els representants de les editorials amb qui tens més relació–, per saber quin era l'aparell que et permetria enllaçar o combinar amb els seus serveis tècnics. En Vallverdú es va escruixir i va dir que tot això li semblava ciència-ficció o fenòmens paranormals. Que ja li anava bé que li enviéssis el material com fins ara. I que d'Armstrad, ni parlar-ne! L'Armstrad és la marca que oferia l'Associació d'Escriptors –i que ara ja no ofereix– i que va comprar la majoria d'escriptors. En Parcerisas em va dir, també, que no t'emboliquéssis i que ells no t'exigirien que els enviessis un disquet. Vaig quedar força desconcertat, perquè em penso que jo mateix t'havia dit que les editorials prefereixen que els lliuris el material en suport informàtic i no pas en fulls de paper que obliga a picar-ho tot. Però, segons sembla, hi ha tal varietat d'elements en el mercat, i tanta confusió en el món editorial, on les nostres petites editorials no tenen tècnics informàtics per aprofitar els disquets, que no sé què dir-te. Em vaig afixar a trucar a Madrid a la Teruco –que és molt simpàtica, la noia, i imagino que deu tenir bones comes, per això del seu ofici, que ha fet tants i tants de quilòmetres–, i li vaig fer cinc cèntims del que t'acabo de dir. En resum: crec que has de comprar el que realment et vagi bé per als teus interessos sense pensar gaire en els de l'editorial perquè, els ho enviïs com els ho enviïs, ho hauran de fer picar al seu estil. Pel que em va insinuar en Parcerisas, caldria que fos compatible amb IBM i que el resultat no es

donés amb cinta sinó amb disquet. Un altre inconvenient és que no t'interessi la pantalla, ja que aquí, els que venen a preus més rebentats com són els Armstrad, no acostumen a fraccionar el preu, que l'adjudiquen per a tot el lot. En definitiva, penso que no cal que et precipitis i que, quan ho facis, de decidir-te, en parlis amb el teu fill –que sembla que hi entén, oi?– per saber realment què t'anirà millor.

Llavors, sí que la Teruco pot comparar els preus d'aquí i els de Nova York. De la compra de peces soltes et pots trobar amb problemes d'acoblament i que quan tinguis una avaria ningú se'n vulgui fer responsable. Cal que t'ho engegui algú que realment hi entengui, perquè si et trobes amb les peces a casa, els manuals no acostumen a ser prou aclaridors. Tampoc no ho és aquesta explicació, però és l'única que et puc oferir.

No he llegit *Joc de cartes*. Estic molt endarrerit de lectures perquè em passa una mica allò que l'escriure em fa perdre el llegir. A més, abril i maig van ser uns mesos d'una intensa activitat escolar. Vaig anar a més de vint escoles cada mes i això se'm menja un temps molt important. Però he decidit que cal continuar. Pensa que en algunes d'aquestes escoles –a la Mina, a la Vall d'Hebron, a Bellvitge– la meva xerrada és l'únic suport que reben les classes de català.

Plego, Jordi. La Rosa acaba de fer els paquets i m'avisava que és a punt per anar a Castellterçol. M'emporto la primera versió de la novel·la que he acabat amb tot de notes per modificar-la i corregir-ne diversos aspectes. A part, penso prendre el sol i llegir una mica, que tampoc no fa mal, oi? He començat la trilogia del jove poeta Miquel de Palol *El jardí dels set crepuscles*. Ja te'n parlaré un altre dia.

Com de costum, però ara amb més coneixement de causa que abans, et prego que l'abraçada que t'envio es faci extensiva a tota, tota la teva família.

Joaquim Carbó

Bernal, 25 de setembre de 1989

Estimat amic,

Ja veus que t'he deixat passar les vacances amb tranquil·litat..., però, no. No és veritat que hagi estat aquest el motiu per no escriure't durant l'agost. D'una banda, arribava a la fi de la traducció d'*El llegat de Humboldt*, d'en Bellow, i quan passa això sempre m'agafa com un desfici i m'obsessio de tal manera que no penso en res més que a acabar-la. Tot seguit, vaig encetar *The Wind in the Willows*, però, a les poques pàgines, vaig tenir com una mena d'intuïció: tindria temps d'acabar la traducció de *Qui té por de la Virginia Woolf?*, de l'Albee, que tenia començada de feia anys, per enviar-la al premi Josep M. de Sagarra? Vaig buscar les bases del premi i vaig veure que, en efecte, encara tenia temps. Doncs, mans a la feina! Vaig suspendre l'altra traducció i amb cosa d'una setmana vaig enllestir l'obra de teatre i la vaig enviar. Aquesta és la sisena vegada que tiro a aquest premi, i va la venguda: si no me'l donen, no penso traduir mai més cap obra teatral. Si més no, per enviar-la al premi. Cert és que, després, me les han publicades, però no és el cas. El premi o res! O caixa o faixa!

Continuant amb el tema de les traduccions, hauràs vist que ha aparegut *Els primers quaranta-nou contes* de Hemingway, amb un pròleg meu també. Aquest és un treball del qual em sento bastant satisfet. Les diferències de llenguatge i d'estil dels contes, d'acord amb les èpoques en què foren escrits, són com una mena de desafiament per al traductor, i m'ho vaig passar molt bé traduint-los. Fins i tot en Vallverdú, que és tan torracollons, m'ha felicitat, si bé no ha pogut estar-se de fer-me un parell d'observacions. I per quan acabi la de Kenneth Grahame, tinc esperant *A Girl in Winter* de Philip Larkin, per a Eumo, que també m'han dit que reservi un espai per a una novel·la d'un tal Malcolm Bradbury, per a mi un honorable desconegut. També en Vallverdú i en Parcerisas m'asseguren coses que de moment només estan «embastades», a can 62, o bé, en suspens, a can Edhasa, perquè l'amic Parcerisas està vivint a cavall de Londres i de Barcelona, així com d'una companya amb la qual viu de fa deu anys i una perdiueta molt més tendra... Sí, d'una banda, ha demanat una excedència per tal d'estar-se tot un curs a Londres, com a estudiant, i, de l'altra, s'ha ficat en aquest batibull de canviar de dona, que sembla a l'ordre del dia

de l'agenda dels guetos. Tu la coneixies, la dona d'en Parcerisas? La Glòria va tenir el privilegi de conèixer la nova candidata, car el dia que va anar a sopar amb el Francesc, ell va comparèixer acompanyat d'una noieta amb minifaldilla, etc., que semblava una alumna d'ell i, aparentment, ja era la nova nineta dels seus ulls, com ell mateix m'ha confessat.

Ara que acabo d'escriure tot això, penso que la nostra correspondència aviat s'assemblarà a la premsa groga, amb totes aquestes sedasseries que es converteixen en tema epistolar, no trobes? Espero que, si em moro, i et toca de revisar les cartes, en facis una bona esporgada.

El que em dius de la impressió que us va fer la Glòria és el millor elogi que podies fer-ne. No hi ha dubte que té els seus propis mèrits per anar pel món, com també és cert que, a Barcelona, tindria moltes més oportunitats de desenvolupar el seu talent, que no pas en aquest malaurat país, on ara ha de fer grans esforços per readaptar-s'hi. No cal dir que ella va quedar enamorada de la ciutat i encantada amb els meus/nostres amics i la manera que la vau rebre.

Veig que a tu et passa talment com a mi. Jo també em pensava que, un cop retirat de l'editorial, tindria més temps de lleure, però resulta que ara no tinc més remei que complir un horari rigorós de traducció, per tal que el rendiment ens permeti de sobreviure en aquesta societat paranoica on ens toca de viure. Ja va bé, però, que no paris d'escriure, encara que et faci perdre el llegir (com també em passa a mi). És bo que hakis pogut entrar a Columna, car em sembla que són força tancats. L'Urpinell, una vegada, els va escriure una carta recomanant-los els meus serveis com a traductor (i fins i tot jo vaig conèixer en Miquel de Palol i l'Àlex Susanna, al dinar que Proa va fer a Gore Vidal), però mai no m'han demanat res, o no m'han ofert res.

Quant a l'assumpte de l'ordinador, no hi ha dubte que em va influir el que tu em deies respecte a les editorials que pagaven més bé les traduccions, si un les presentava en disquet, però també jo havia llegit que, sobretot en el cas dels diaris, molts escriptors treballaven amb aquests artefactes. És així, doncs, que, després d'arribar la Glòria, va fer un viatge cap aquí la Teruco per pura casualitat, car fa anys que no venia a aquests verals, i va portar una bossa gegantina que la Glòria li va deixar perquè tenia no sé quants quilos d'excés d'equipatge i ella es va brindar a portar-la. Parlant, parlant, se'ns va acudir que, per aquest conducte, fóra pos-

sible d'introduir un processador de paraules, sense haver de pagar els aranzels. També pesava l'opinió d'en Pere Vicens, el fill d'en Vicens Vives, que l'any passat va venir arran de la fira del llibre, i em va donar entenent que ells treballaven amb computadores i que, fins i tot, me n'enviaria una! Posteriorment, la Montserrat Roig em va dir que el xicot és una mica xerraire, però de magres fets. Bé, tornant a la Teruco, doncs, se'm va acudir que et truquessin a tu per saber quina marca tenies i quines característiques s'esqueien per a aquesta feina, etc. Naturalment que, davant la reacció d'en Vallverdú i en Parcerisas, no tinc cap interès a desprendre diners en un d'aquests aparells diabòlics. El tema, però, dóna per a fer-ne un conte.

Tens raó que la Teruco adopta un nom ben divertit, i perquè vegis la lògica del llenguatge que tenen els nanos, quan vaig dir a en Damià que anàvem a veure una senyora que es deia Teruco, ell va dir que no podia ser una «nena», car aleshores hauria hagut de dir-se Teruca. Què me'n dius? El nano té quatre anys i escaig.

En Clapés em deia que a *Lletra de Canvi* t'havien fet una llarga entrevista, amb foto a la tapa i tot. Com que sé que tu no me l'enviaràs, per modest, li he demanat que me'n faci una fotocòpia.

Què en saps, d'en Pedrolo? Quan el va veure la Glòria, feia poc que l'havien operat i estava bastant fomut. Jo li vaig escriure, però fa temps que no en tinc notícies.

Suposo que la Glòria t'escriurà. De moment, rebeu els meus records així com els de la Isabel amb l'abraçada d'en

Jordi Arbonès

Barcelona, 30 d'octubre de 1989

Estimat amic,

Continua la meva admiració per la teva activitat en el ram de la traducció. Ja sé que és la teva feina, sobretot ara, però em fas anar de bòlit amb el ball de títols... Quantes pàgines pots haver traduït, al llarg d'aquests anys? Jo, que no es pot pas dir que m'estigui quiet, em marejo una mica amb tant de moviment.

Per cert que, després de corregir i fer que l'ordinador em passés en net *El vol del colom*, que sembla que ha de sortir un dia d'aquests a Columna –l'Alzueta m'ha dit que els havia agradat–, em van arribar a les mans les bases del premi El Vaixell de Vapor, que convoca l'editorial Cruïlla –una filial de la madrilenya SM–, que són els que venen més actualment a les escoles. No tenia un tema a mà, però la Rosa em va suggerir una història que coneixem de molt a prop: tres germans de la nostra escala que van perdre els pares quan eren prou petits –ara l'un, poc després l'altra– i que, un cop es van quedar sols, es van tancar a casa i es van organitzar la vida pel seu compte amb gran desconcert dels veïns, alguns dels quals, de bona fe, tenien ganes d'encarrilar-los. Els vailets en van fer de l'alçada d'un campanar –sorolls, inundacions, només menjaven xocolata i bevien Coca-Cola, etc.– però se'n van sortir i ara el gran, que és el que s'ha quedat al pis, és una persona casada, pare de família, seriós i responsable: un integrat, vaja! El llibret es diu *La ciclista Caterina* i, a hores d'ara, algú del jurat ja es deu haver rigut de l'autor i de qui el va matricular. Ja m'hi vaig presentar l'any passat amb un altre llibre i vaig fer el ridícul més espantós.

Per altra banda, he respost també a una convocatòria de TV3 que demanava guions per a sèries d'humor, dramàtics i d'aventures per a nois i noies. He tret la pols a les aventures d'en Felip Marlot, un detectiu tendre que resol uns casos mínims, i un pèl surrealistes, per casualitat, sort i una mica d'intuïció. Es tractava de descriure el personatge, la seva filosofia i l'argument; després, fer una sinopsi de cada un dels tretze capítols que han de constituir la sèrie i, en darrer terme, desenvolupar un dels capítols de forma exhaustiva, de manera que ja pogués passar a realització. Com que ja tenia aquestes tretze històries escrites i més o menys dramatitzades perquè n'havia fet uns guions per a còmic que es publiquen

de tant en tant a *Cavall Fort*, no he tingut tanta feina com podries pensar. Em temo que no en faran cas perquè la sèrie mobilitzaria molts intèrprets, i en això sempre es prefereix l'economia de personatges.

O sigui, que ja em tens pendent de dos jurats. Però, tot i que no sóc gaire supersticiós, no espero treure'n gran cosa perquè tota aquesta feina no ha començat amb bon peu: els de La Magrana ja m'han dit que no em publicaran *Amb el cap sota l'ala*, el recull de contes que ja et vaig explicar que els vaig oferir abans de les vacances. El pòtol de l'editor, el meu amic Carles-Jordi Guardiola, em va fer saber que havien posat un llistó molt alt a la col·lecció «Les Ales Esteses» i, en aquell moment, no se'm va acudir de dir-li que així comprenia perfectament que no el pogués saltar un ocell que anava «amb el cap sota l'ala».

El més probable és que m'hagi de confitar bona part d'aquest material. A la llarga, o a la curta, però, ho pots col·locar en algun lloc, llevat del que he preparat per a la televisió. Però em toca el voraviu que no m'ho acceptin a la primera: és com menjar un plat rescalfat. Després, sempre hi ha algun editor despistat que et troba i et diu si no tens res al calaix: li encoïmes un plat de segona taula i, sorprenentment, pot ser que fins i tot li agradi.

Penso que és el que et passa a tu amb les traduccions de teatre. Al cap d'unes quantes convocatòries d'estrellar-te, els engegaries a la merda. Mira, Jordi, en aquest cas, m'agradaria fer-hi algun comentari, tot i que podria ser molt bé que pixés fora de test. Em sembla que si no guanyes el premi de traducció no és per culpa de la teva feina sinó de les obres que tries que són, em sembla, les que a tu t'interessen, però que, tot i pertanyents a un dels moments més importants del teatre universal, en aquests moments no estan de moda entre els crítics llepafils que constitueixen el jurat. No m'hi puc fer fort, perquè ara no recordo quins han estat els títols premiats en convocatòries anteriors, però ara no es porta aquell teatre americà tan sòlid, que ens feia posar la pell de gallina. Em fa l'efecte que faria més forat que descobrissis el text d'algun autor maleït d'aquells que se n'ha parlat molt però l'obra dels quals no coneix ningú, o bé d'algun autor alemany d'entreguerres, o d'algun altre que no fos autor d'una obra rodona i definitiva, sinó que permetés fer-ne alguna interpretació, o introduir-hi cançons i notes a peu de pàgina, encara que t'haguessis d'inventar cronologies, relacions equívokes i geografies exòtiques... M'entens, oi?

De tota la teva darrera producció he llegit només els contes de Hemingway, amb el teu pròleg tan aclaridor. La traducció m'ha semblat ben adequada i brillant per a unes narracions d'empenta i d'una gran personalitat. Però, i amb això em faig fort en el que et deia abans, Hemingway –com Tennessee Williams o Edward Albee, i tants d'altres– no crida l'atenció, avui. Qui parla de Faulkner, ara? I, en un altre estil, de Saroyan? L'altre dia llegia un jove gironí que es diu Fonalleras, que preguntava qui es recordava de Milan Kundera... Els noms i les personalitats es cremen a una velocitat tan gran, avui, i encara més entre nosaltres, que tenim tan poca cosa sòlida on agafar-nos, que passa com amb els bars de moda, que dos mesos després de la inauguració ja no se'n recorda ningú.

I d'en Pedrolo, qui en parla, avui, ara? La teva filla ja et va explicar que l'havien operat i que n'havia sortit bastant malparat. Fa pocs dies, parlant-ne amb en Castellet, em va dir que la venda dels seus llibres havia baixat molt considerablement.

En vaig parlar, també, amb la Maria Aurèlia Capmany, que no sabia res d'això de l'operació, i em va comentar que, si bé s'havia dit que l'Espriu era un solitari esquerp, per a ella l'autèntic solitari de la nostra cultura és en Pedrolo. Es vulgui reconèixer o no, les coses, aquí, han canviat. I si no han canviat més és perquè la gent no vol votar opcions radicals. Qui pot votar HB, a Barcelona, després d'allò de l'Hipercor? I en Pedrolo, fora de publicar tota mena d'articles contra la situació, no ha fet ni un pas per respirar més a gust, reclus a casa seva, com si tot i tothom li fes angúnia. I en això no hi ha res a dir, perquè cadascú pot fer el que vulgui. Però això –i la declaració que no vol escriure més novel·les– li atorga un caràcter de marginació que l'ha separat del públic. Així que em vaig interessar per telèfon per saber com es trobava, quan acabava de sortir de l'hospital, tant ell com la seva dona em van recomanar que no expliqués a ningú què li havia passat, perquè no volien saber res dels periodistes. A mi, això també em va frenar d'anar-lo a veure –ell mateix em va dir que ho deixés per a més endavant– i entre una cosa i una altra no hi he anat. Però el públic no en sap res i oblida tan fàcilment... Caldrà, potser, que passin uns anys, que algú el recuperi i, de sobte, tothom, durant una temporada, descobreixi que hem tingut un geni a l'abast abans de tornar-lo a arxivar.

Ara, per exemple, hi ha un *revival* d'en Tísner. La publicació de les seves memòries l'ha posat d'actualitat. A més, surt en un programa «de llibres» a la televisió i la gent en parla i l'estima.

Per cert que els de TV3 s'han decidit, finalment, a fer un programa de llibres que es diu *La caixa sàvia*, i el passen una mica d'amagat, pel nou canal, el minoritari Canal 33. Hi ha molta gent que n'està la mar de cofoia. Ara ja no es podrà dir que per la televisió catalana no se'n parla, de llibres! Però, en realitat, se'n parla poc i malament. Aquest programa em fa tornar vermell quan algú em diu que la gent d'aquí som tan cultes i que passem la mà per la cara a tots els analfabets peninsulars. És un programa vergonyant: han muntat tot el tinglado d'un concurs, un pur joc d'atzar, que omple la major part del temps mentre t'ensenyen uns quants llibres per les cobertes. Hi ha una mosca que té una llibreria parada i els recomana a un client que resulta ser una persona coneguda –un perruquer, un músic... Els concursants han d'endevinar quins seran els tres llibres que escollirà el client d'entre els deu que la noia triarà per fer-li l'article. Després, en Tísner parlarà tres minuts d'un títol en concret. I el concurs seguirà amb uns jocs de paraules. Tot plegat, per amagar l'ou, perquè no s'atreveixen a fer un programa realment literari que, d'entrada, digui que tractarà de llibres, i prou. Saben que perdrien audiència. Es tracta d'engalipar la gent amb l'esquer dels premis perquè vegin les cobertes de deu llibres. No crec que hagin despertat les ganes de llegir a ningú que ja no estigués disposat a fer-ho abans.

Canviem de tema. En Xavier Ribalta ha estat d'actualitat, darrerament, i no per les seves cançons –tampoc no crec que li hagin ofert cap oportunitat de fer-se sentir, per la nostra televisió!–, ja que es va ensorrar la casa on vivia la seva família i hi va morir la mare. Ja és pega, també!

Això em porta a comentar-te el que em dius de l'ordinador. Realment, fer una despesa important sense utilitat pràctica és una bestiesa. Ara, si un dia et sobren els calés –què sé jo: pots guanyar a les curses de cavalls, per exemple–, aconsella't amb el teu fill i compra-te'n un només per a la teva comoditat. Llavors, però, treballaràs més hores del compte: la mateixa facilitat de correcció abans d'haver imprès el treball, estimula el perfeccionisme i pot fer que reelaboris un text que altrament l'hauries donat per definitiu, per la mandra de retocar-lo.

Aquests dies ho he pogut comprovar una vegada més. La gent d'una revista nova, de tall postmodern, que es diu *L'Home Invisible* m'han demanat que resumeixi en cinc línies l'argument de cinc o sis novel·les de renom universal. M'he passat unes quantes hores manipulant el text, modificant-lo, tornant-lo a començar... Aquest és una mena de joc dels que et distreuen de la feina que estàs fent. Abans, quan no disposava del meu temps, potser hauria dit que no, però ara no m'hi he sabut resistir. He triat *Moby Dick*, *Els versos satànics*, *Huckleberry Finn*, *El cas misteriós del Dr. Jeckyll i Mr. Hyde*, *La foguera de les vanitats* i *L'home invisible*, que ha estat el que m'ha donat menys feina, ja que, òbviament, he deixat les cinc ratlles en blanc. Ha estat divertit fer-ho, com si jugués.

Quan surti el llibre a Columna, si hi ha ocasió, els parlaré de tu. No crec que siguin molt tancats. El que passa és que la mena de llibres que han començat a publicar ha fet que la gent més aviat tradicional no s'hi acostés. A mi, fins ara, m'han tractat molt bé. Per cert que estan desenvolupant una feina editorial fora de sèrie. Acaben d'incorporar al seu fons el d'«El Club dels Novel·listes» i han començat publicant *La plaça del diamant* en un format i estil molt actuals –conservant-ne els colors–, que fan la mar de goig. El còctel entre la vídua Sales –la senyora Folch, tocada i posada, carregada de punyetes i manies, d'un cert carquisme ben especial– i la gent de Columna –Alzueta i Susanna, tan sofisticats i postmoderns–, és una combinació que ningú no hauria imaginat, però sembla que funciona a plena satisfacció de les dues parts. També han començat a publicar l'obra de Wodehouse, i aquí potser se la fotran, perquè n'he llegit algun fragment i em sembla una mena d'humor molt tronat i passat de moda. És clar que el públic és una bèstia estrafolària capaç de consumir allò que mai no t'hauries imaginat. Ah, i també publiquen en català algunes de les biografies que Circe publica en castellà. Tot això, a part de les col·leccions habituals de llibres preferentment americans, alguns de caràcter gai, com els de David Leavitt, un jove nascut el 61, que aquests dies corre per Barcelona, convidat a fer-hi una estada d'un parell de mesos per la Institució de les Lletres Catalanes, i que vaig tenir davant meu –per sort, perquè no m'atreviria pas a oferir-li l'esquena!– a La Cuina de les Arts, on l'Àlex Susanna feia una lectura poètica. L'home va aplaudir ben fort en acabar el recital tot i que no devia haver entès res de res.

Segons em va explicar l'Alzueta, un altre dels seus autors que està «com a l'ucinat» –com es diu ara per aquí, pel català– és Tom Sharpe. L'home no tenia idea que Catalunya existís i, de sobte, li han caigut al damunt sis milions de peles pels drets dels seus «Wilts» en català, a part que la presentació i les cobertes de les edicions catalanes dels seus llibres són de les que li agraden més de totes les moltes versions que corren pel món, cosa que fa que les exhibeixi per tot arreu on va. La gent de Columna li han hagut d'explicar algunes pàgines de la nostra història, tan lligada, també, a la nostra histèria.

Aquest cop t'estalvio la ressenya dels espectacles que he vist, que no són molts, tot i la disbauxa que hi ha hagut amb el festival de tardor i la bienal dels joves. Hi ha hagut de tot i, segons diuen, molt bo. Però la Rosa i jo no hi hem assistit per la barrera idiomàtica. No m'ha fet gràcia veure una representació en suec d'Eugene O'Neill, o d'Strindberg en francès. Em reservo per als espectacles de casa, aquells als quals no va ningú perquè, després d'haver vist la companyia d'en Bergman, ja no val la pena...

Aquesta temporada penso anar a diversos concerts. Ja ha començat la temporada. A la Rosa li agrada, la música, i a mi també, tot i que no he estat capaç de documentar-me, com fa ella, que se n'està empassant la història a través d'uns volums que pesen un parell de quilos cada un. Després m'ho explica.

L'entrevista a què et refereixes que va sortir a *Lletra de Canvi* feia una mica d'angúnia. Tota la revista, en feia! Fan el gran esforç de parir-la i després no posen cap cura en la impressió ni en la correcció. A l'entrevista hi havia alguns salts i algunes repeticions enutjoses. Un altre dia no em sabré estar de demanar que me la deixin revisar. D'entre les moltes coses que arribes a dir desordenadament al llarg d'un parell d'hores, pot ser que reproduïxin allò que per a un mateix té menys importància o que, sense el que has dit abans o després, en desmanega el sentit. Normalment, quan sóc jo que faig l'entrevista –en algunes ocasions per a *Cavall Fort*–, quan la tinc enllestida, l'envio a l'entrevistat perquè pugui dir-hi l'última paraula. Crec que s'ha de fer així, llevat dels casos en què es reproduïx íntegrament, paraula per paraula, tot el que has arribat a desbarrar durant la conversa.

Bé, espero que en les teves properes cartes m'expliquis alguna cosa de com funciona l'Argentina amb el canvi de govern. Des d'aquí hem assistit

molt desconcertats a l'indult als militars. De vegades, però, sembla que no hi ha més remei si vols continuar viu. Però, i la qüestió econòmica? Mira, si realment no tens ganes de parlar-ne, perquè la cosa et fa fàstic, et descarrego de l'obligació de parlar-ne.

Ahir, aquí, hi va haver eleccions, ja ho saps. I ha passat com cada vegada, que tots estan contents perquè sembla que els resultats que han obtingut han superat les il·lusions que hi havien posat. A casa, els resultats ens han anat prou bé. Ja saps que votem els socialistes, nosaltres. L'ensorrada, però, l'han tingut els d'Esquerra Republicana. A part que pocs dies abans hi havia divisions internes que van desconcertar el públic, no hi ha dubte que, amb tots els respectes pel senyor Barrera, el seu afany per ser president del primer Parlament el va portar a pactar amb la dreta pujolista. Ara, la gent que els votaria ja ho fa directament per CiU.

Em sembla que ja n'hi ha prou, per avui! M'he excedit i tot. Ara ens n'anem a Castellterçol, la Rosa i jo. L'última vegada que et vaig escriure –el juliol– també em disposava a marxar. Ens hi estarem fins dijous al migdia: hem de ser a Barcelona, de tant en tant, per veure si el «nen» fa bondat. No m'emporto feina, ja que em voldria dedicar a llegir. M'estic documentant per a una narració llarga –qui sap si en pot sortir una novel·la i tot– sobre un país islàmic on volen fer eleccions i, per quedar bé, s'inventen una oposició. És una mica allò d'Anouilh, el *Becket*, saps? Per això m'acabo d'empassar *Els versos satànics*. Ignorant com sóc de tot el que es refereix a l'Islam, m'ha desconcertat que aquella gent se l'hagin pres tan malament, aquest llibre. M'ha semblat una novel·la d'una gran densitat, important, molt sòlida, escrita per una persona molt culta... Amb tot l'esforç que hi he posat, se m'han escapat situacions, ironies, conyes, drames i heretgies que només he pogut intuir. El llibre, tot s'ha de dir, és un plom. No crec que la major part de la gent que l'han comprat, plens de morbositat, hagin pogut arribar a la meitat... Com *El pèndol de Foucault*, del qual he vist, només, les primeres vint-i-cinc pàgines. Ja pot anar solet, també, el senyor Eco!

Noi, perdona la incontinença d'avui. Una abraçada per a tu i tota la família,

Joaquim Carbo

La Rosa em va cridar i vaig deixar el text a la màquina. Ara, quan m'hi torno a posar, ja som dijous, 2 de novembre. Només de trepitjar el pis, em truquen per telèfon per dir-me que Laia ha fet fallida. M'han arreplegat dos milions de peles, que corresponen als drets del 88 i el que hi ha del 89. No és ben bé el mateix que si me'ls haguessin robat o pres de la cartera, en el cas que un dia els hi hagués arribat a portar, perquè eren calés que encara no havia tocat, i que no sabia si arribaria a tocar, però no deixa de ser bastant impressionant, això d'haver perdut dos milions de peles. La segona part de l'afer és que han començat a trucar totes els editorials que es dediquen als llibres per a nois i noies: La Magrana, l'Abadia de Montserrat, Empúries, Pirene, tots volen *La casa sota la sorra* i els altres quatre llibres de la sèrie. Barcanova m'ofereix un acompte equivalent al deute que tenia Laia, però vacillo perquè la col·lecció on hauria d'anar a parar el llibre no em fa el pes. En Xavier Folch, d'Empúries, vol iniciar una col·lecció amb aquests títols... Ara sí que no sé què he de fer. Ja te'n tindrè al corrent. Salut una altra vegada!

Bernal, 17 de desembre de 1989

Estimat Joaquim,

Mira, la veritat és que mai no m'havia posat a pensar quantes pàgines dec haver traduït des que vaig començar aquesta activitat. Es veu que no tinc esperit estadístic. Però ara que tu ho dius, he mirat de fer-ne un càlcul aproximat, car fóra molt entretingut ara mirant llibre per llibre per apuntar les pàgines de cadascun. Veig que tinc uns 32 títols en castellà i uns 40 en català. Calculant un promig de tres-centes pàgines per llibre, sumarien 21.600 pàgines, que representarien bastants fulls més mecanografiats. Què me'n dius? Quantes paraules deuen ser? Quantes hores de la meua vida hi deu haver enterrades, en aquests fulls? Quants diners hi hauré guanyat? Si poséssim en un platet de la balança tota la dedicació que això representa i la força de voluntat i l'esforç, i a l'altre, tota la satisfacció que m'ha donat, tu creus que quedarien equilibrats? Jo crec que el primer quedaria més avall, com si hi tingués un pes de quilo, i el segon, ben amunt, com si hi tingués una papallona. Si fa no fa, aquesta tasca es pot comparar a la de Sísif. La papallona representaria el goig que experimenta Sísif mentre torna a baixar la muntanya per tornar a empènyer la roca cap amunt.

Tanmateix, segurament que tu, sense tenir potser tants fulls al teu haver, hi has dedicat més energia que no pas jo, car la teua és una feina absolutament creativa, i mira amb quines coses t'has de trobar, ara, segons que m'expliques sobre el que et va dir en Guardiola. I, de més a més, només et faltava la fallida de Laia i els dos milions de peles que se t'hi han evaporat. Desitjo que la cosa s'arregli d'alguna manera, que hi intervingui la Generalitat o alguna cosa d'aquestes, car es gasten tants diners en punyetes que no valen una merda, que bé podrien donar un cop de mà als qui han sortit perjudicats en aquest cas. Perquè vegis com fan les coses, t'adjunto una carta de la professora Montserrat Barenys, del departament de català a la universitat de Buffalo, als USA, adreçada a l'editor de la revista *Catalunya* del Canadà i que ell ha inclòs a la revista.

Quant al que dius sobre les traduccions que envio o he enviat al premi Sagarra, segurament tens raó, però em sembla que hi juguen altres factors. Els primers anys, ni tan sols demanaven l'original, cosa que fan ara.

D'altra banda, competeixen obres en vers i en prosa; així, l'any 84, van donar el premi a en Bru de Sala pel *Cyrano*, i en Joaquim Mallafrè va rebre un segon accèssit per la traducció de *Qui a casa torna*, de Pinter. Tu qui creus que és millor traductor? Jo hi he anat enviant, en realitat, obres que tenia traduïdes i que havien estat representades al Casal de Catalunya, com ara *La gata*, *El tramvia* i *Del pont estant*, si bé no en aquest ordre, i em sembla que els anys que hi vaig participar, guanyaren: 1980, Bonaventura Vallespinosa amb *És així, si us ho sembla*, de Pirandello; 1981, Joan Argenté amb *La balada del Gran Macabre*, de Jean Genet, i 1982, Joan Oliver amb *Ubú, rei*, d'Alfred Jarry. Posteriorment, vaig enviar-hi *Equus*, em sembla que va ser el 85, i el van donar a Miquel DescLOT per *Les mamelles de Tirèsies*, d'Apollinaire. També veig que l'any 86 li fou atorgat a Josep M. Balañà per *Jacques i el seu amo*, de Milan Kundera, i en Feliu Formosa s'havia d'acontentar amb un segon accèssit per *El càntir trencat*, de von Kleist. Ja veus que tampoc s'estableix cap diferenciació de llengües. En fi, aquest any vaig fer com si jugués a la rifa: tenia aquesta començada i se'm va acudir que era la manera d'acabar-la, si m'imposava l'obligació d'enviar-la al premi. De qualsevol manera, espero que me la publicaran. Passen unes coses tan rares: ara em ve al cap (i no sé si ja et vaig fer el comentari en alguna altra carta) que han estat representant *El misantrop* en una traducció de Bru de Sala, quan existeix la d'en Joan Oliver, que va merèixer un premi del govern francès! Com t'ho expliques, això?

Ara: les traduccions que faig per a les editorials no les trio pas jo, eh? Tanmateix, aquest fenomen que esmentes de com es cremen noms i títols a gran velocitat, penso que s'esdevé en tots els camps. Correm massa, però jo crec que ningú no sap cap a on anem. En el fons, això passa perquè avui dia els llibres són produïts com qualsevol altre producte. La màquina del consum ho devora tot. L'altre dia llegia un article de la Pilar Rahola respecte al poc temps que passen els llibres d'autors catalans a les llibreries. Però, bé, les coses són així..., i nosaltres no les arreglarem pas.

Ja que parles d'en Pedrolo, l'altre dia vaig rebre una carta d'una gent de Tàrrrega que publiquen una mena de monografies i em demanaven un treball sobre el nostre estimat amic, que aniria acompanyat d'altres d'en Jordi Coca, la Capmany, en Perucho, en Benet i Jornet i en Valerià Pujol. El cas és que em donaven de temps fins a final de mes, de manera que els he enviat una cosa que tenia, «Reflexions sobre les novel·les cur-

tes de Manuel de Pedrolo», premiat als Jocs Florals de l'exili, celebrats a Ginebra el 1972, amb el premi Serra Hunter (el president del consistori era en Joan Triadú i el secretari, en Josep Faulí, i cap dels dos no van poder-hi assistir perquè no els van donar el passaport, i és així que tinc el diploma sense les respectives signatures: coses del franquisme), i que després vaig refondre a *Pedrolo contra els límits*. El treball és més extens que no em demanaven, però ja els he dit que el tallin ells, si volen. Valia la pena de col·laborar-hi, per en Pedrolo. Jo li vaig escriure, després de tornar la Glòria, però no he rebut resposta.

T'agraeixo que pensis a parlar de mi a la gent de Columna. També em té intrigat en Xavier Folch. Li vaig traduir *L'abadia de Northanger*, de Jane Austen, i en una carta em deia que m'informaria de les traduccions que em podria encarregar per any, però no n'he tingut cap més notícia. Si el veiessis, voldries estirar-li la llengua, sense que es noti que t'ho he demanat jo? En aquests moments, estic acabant *Una noia a l'hivern* de Philip Larkin, per a Eumo, i no tinc res més per a després. En Parcerisas, que és a Londres, estudiant amb l'Arthur Terry, em té promès un encàrrec per abans de final d'any, però encara no ha arribat. També els d'Eumo em van demanar que els reservés espai per fer un Malcolm Bradbury, autor que no conec ni de nom, però, per ara, res. Aquests buits em neguitegen de mala manera. A veure si el Pare Noel o els Reis em porten alguna cosa.

Estic molt intrigat pel silenci de l'amic Clapés. L'altra vegada que va semblar que se l'havia empassat la terra, va ser quan es va separar de la Mercè. No serà que n'ha trobat una de més jove, encara? Fa uns dies, després d'un parell de mesos de no rebre resposta seva, li vaig enviar la còpia de l'última carta. Que en saps res?

Ja sabia que no m'enviaries l'entrevista de *Lletra de Canvi*. Sort que rebo normalment el *Serra d'Or*, que si no tampoc no hauria vist la que t'hi van publicar al setembre del 88, i que vaig rebre amb no sé quants mesos de retard, curiosament, car sempre m'arriba força regularment, per via aèria. Ara estic rebent *El Temps*, mercès a una subscripció que em va obsequiar en Xavier Tudela. Per cert que l'entrevista de *Lletra de Canvi*, vaig demanar a en Clapés que me l'enviés, però tampoc no ho ha fet. Quina falta de formalitat, tant tu com ell! De la mateixa manera, ni tu ni ell m'envieu les notes que puguin aparèixer sobre les meves traduccions, a desgrat d'haver-vos-ho demanat diverses vegades. Sou uns mals amics!

Sí, sí, tens raó, més m'estimo de no parlar-ne, de la situació d'aquest país esquizofrènic. No et diré que no n'estic al corrent, car això seria impossible, però cada vegada n'estic més fastiguejat, si això és possible, i per tant val més que ho deixem córrer, per ara. Em sembla que quan va pujar el nou govern et vaig fer un pronòstic. Doncs bé, lamentablement, es va complint, pas a pas.

Mira, ara mirarem de passar les festes tan bé com puguem, malgrat que la misèria es pot dir que, com una inundació, arriba a les portes de les cases, i es fa molt difícil de prendre't una copa de xampany davant tanta fam i tanta pobresa, i després, al gener, ens n'anirem vuit dies a San Bernardo, la Isabel i jo solets, a casa de la meva cunyada, i els moros que els mati Déu, si no per què els feia.

No et dolgui quan et mostres incontinent... verbal, és clar, car les teves cartes són àvidament esperades per tots nosaltres. La Isabel, la Glòria, tots els de casa, en un mot, Damià inclòs, us envien petons i abraçades juntament amb el desig que tingueu un bon any nou, i jo m'hi sumo, estimats amics, amb tota l'ànima.

Jordi Arbonès

Barcelona, 1 de gener de 1990

Estimat amic,

Només et faré quatre ratlles. Com que el dia disset em vas dir per telèfon que m'estaves escrivint, n'he deixat passar uns quants pensant que aviat rebria carta teva i així podria comentar-te-la. Imagino, però, que amb el desgavell de Nadal a correus deuen anar de bòlit i encara tardaré a rebre-la, si no és que l'emoció del teu premi t'ha fet perdre les ganes d'escriure.

Quan la gent de l'Institut del Teatre i tu mateix em vau dir que es tractava d'un accésit, vaig pensar que seria de poca importància econòmica, però quatre-centes mil peles són de bon aprofitar. En la meua llarga i dissipada vida de concursant impenitent, el màxim que he aconseguit han estat dues-centes mil d'un cert premi Guillem Cifre de Colonya, a Pollença. Un dia que participes, l'ensopegues i em dobles. Està bé, això!

Com és natural, vaig fer acte de presència al Palau de la Generalitat vestit de vint-i-un botons –vaig estrenar un vestit que m'acabava de comprar feia un parell de dies– i vaig estrènyer mans d'un conseller, d'un diputat, d'un director general –Xavier Bru de Sala!– i no sé què més. Abans havia tingut ocasió de saludar en Jordi Coca i en Castells, que estaven molt contents per tu. Les peles, però, no les vaig arribar a veure. Havíem quedat amb una noia que es diu Agell, de l'Institut, que passarien de la meua mà a la seva, ja que ells s'oferien a fer-te-les arribar pel sistema que han utilitzat altres vegades quan t'han pagat alguna traducció. Em va semblar la cosa més correcta del món, perquè jo m'hauria vist en un bon compromís si m'hi hagués hagut de posar, a part la temptació de quedar-me una petita comissió del cinquanta per cent... De tota manera, si d'aquí a uns dies no t'han arribat, fas un xiulet i els aniré a veure.

Va resultar –em penso que ja en vam parlar per telèfon, oi?– que aquell mateix vespre, a les nou, tenia entrades per assistir a una sessió del Teatre Lliure dedicada a la poesia –«Paraula de Poeta», en diuen–, el protagonista de la qual era, precisament, en Francesc Parcerisas. La Rosa

m'hi esperava a la porta. Això em va fer córrer com un boig després dels discursos al Palau, i em va impedir que alternés entre els premiats, per donar-me importància com a amic de confiança del senyor Arbonès. La casualitat havia fet que aquella mateixa tarda, quan baixava pel passeig de Gràcia cap al centre, m'ensopegués amb en Parcerisas. Vam parlar del que tu m'havies dit i em va jurar sobre la Bíblia –sobre el Fabra, vaja!– que de seguida t'enviaria el material per traduir o que, potser per guanyar temps, t'anticiparia per telèfon, des de l'editorial, el títol adequat per si t'era possible trobar-lo a Buenos Aires per tal de posar fil a l'agulla.

Aquí hauria de dir prou, però com que sóc un xerrameca que no té remei, deixa'm que et faci cinc cèntims del resultat dels dos concursos als quals et vaig dir que m'havia presentat: El Vaixell de Vapor va quedar desert «per manca de qualitat literària dels llibres que s'hi havien presentat». Què t'en sembla, d'això? I en el jurat hi havia algun col·lega i, també, la mossa que organitza les xerrades a les escoles municipals que em va tot el dia al darrere perquè ampliï la meva activitat en aquestes trobades, ja que els meus llibres són tan interessants i ben aollits per la mainada... I el mateix llibre que m'acaben de dir que és una merda –no d'una manera directa, perquè es presenten obligatòriament amb pseudònim, i per tant, ni el mateix jurat no sap qui n'és l'autor–, quan es publiqui amb dibuixets, ben presentat i de lectura més còmoda i fàcil que en original, rebrà grans elogis per part d'aquesta mateixa gent i es recomanarà als nens dient-los que és bo i no enganya. Em penso que, a part de tenir mala llet, tenen pa a l'ull. L'altre, el de TV3, de guions televisius, tardarà un mes més a decidir-se: he rebut una carta on se'm comunica que no han donat l'abast, tan gran ha estat la quantitat de projectes que havien rebut. No m'estranyaria que també sortissin amb un ciri trencat.

Posats a explicar, l'afer de Laia ha acabat tan malament com pensàvem. He perdut tot el que em devien. Per sort, però, he recuperat el dret a publicar els llibres en una altra banda. I, per ruc, m'he deixat entabanar. En lloc d'acceptar la proposta de Cruïlla, una mena de multinacional –forma part del grup SM, o Fundación Santa María, amb seu a Madrid–, que són els que venen més llibres en català de totes les editorials, ja que tenen accés a totes les escoles, per tal de no trencar la col·lecció «El Nus», he passat els meus llibres, junt amb els de l'Oriol Vergés, en Raimon Esplugafreda, en Robert Saladrigas i algú més, a l'editorial Columna, on

s'intentarà mantenir el to d'aquella col·lecció i convocar més endavant el premi Ruyra, per no perdre'l. Tot això, en aparença, ja que del que passarà d'ara endavant, ja en parlarem.

A la gent de Columna els vaig parlar de la nostra amistat i de la teva disponibilitat com a traductor, però no vaig fer-ho en un bon moment. Se'm van treure una mica del damunt tot dient-me que necessitaven tenir el traductor a mà perquè eren gent de rampells, que quan decidien publicar un llibre, perdien el cul, i això d'haver-te d'enviar un text i esperar que tornés, els incomodava. De moment, no hi ha res a fer, sembla, però més endavant, just el dia que em vulguin demanar alguna cosa, insistiré.

I ara sí que plego, perquè si t'explico més coses, no sabré què dir-te quan t'hagi de contestar. Ah! Encara una última: vaig trobar l'Antoni Clapés i la Isabel per la rambla de Catalunya. Estaven d'allò més orgullosos i emocionats amb el teu premi. Van estar molt contents, també, que m'haguessis designat per recollir-lo.

Encara que sigui un tòpic com una catedral, no puc deixar de desitjar-te, així com a tota la família, un any 1990 millor que el passat i, si pot ser, amb estabilitat econòmica i, naturalment, amb salut.

Una abraçada ben forta per a tots plegats,

Joaquim Carbó

Barcelona, 3 de febrer de 1990

Estimat amic,

Per no trencar el ritme i evitar la discussió de si ara et toca a tu o bé em toca a mi, em ve de gust reprendre la conversa que ha quedat desequilibrada amb una carta meva abans de rebre la resposta a l'anterior. Intento recuperar l'ordre, doncs. Endavant!

És evident que, en una altra situació, hauria tirat el barret al foc després de la desfeta de Laia, el rebuig de La Magrana i el desert d'El Vaixell de Vapor, entre d'altres drames personals, però em sembla que sóc més tossut que aquell jugador de l'Alcoià que perdia per deu a zero i encara demanava pròrroga. El que passa, però, és que mai no he tingut massa pretensions –i això no és cap pretensió!– i que m'he conformat més aviat amb poca cosa: fer la viu-viu i anar passant. I ara, malgrat rebre diverses i fortes sotragades, no em puc queixar perquè el present em permet viure al meu aire, i això no es paga amb diners. Fa un parell de dies que jo mateix m'incordiava demanant algun petit estímulo en forma de satisfacció personal. En tinc, en rebo, evidentment. Ara mateix, la gent de Columna se'm porten molt bé i em demostren afecte i interès –afecte i interès que bé prou que em mereixo des del moment que els he cedit l'edició d'uns llibres que fins ara s'han venut com l'aigua!–, i em truquen per fer-me saber que ja tenen les noves portades, i que aviat tindran llibres, etc. Això és correcte, em sembla, en una relació comercial que pot ser profitosa. Però trobo a faltar algun senyal exterior, algun copet a l'espatlla. Avui he rebut una carta de TV3 i, en obrir-la, pensant que em dirien que he guanyat el premi de guions, m'he informat que han tornat a ajornar la decisió fins al dia 20 d'aquest mes. Això és una informalitat com una casa! Les bases deien que el resultat es faria públic a finals de desembre. Després, m'escruien per dir-me que tenen tants treballs que ho han deixat per a finals de gener, i ara, avui, que no hi ha manera de reunir el jurat, però que confien que se'n sortiran a finals de mes. Déu n'hi do, oi?

He presentat una novella curta –seixanta pàgines– a un premi de Mollerussa. Es diu *L'honor de Fazel Madani*, que he subtitulat com a *spaghetti islàmic*, o sigui, una mena de versió llunyana de la realitat islàmica, un pastitx. La cosa em va sortir arran de la lectura d'*Els versos satà-*

nics i una acumulació d'altres testimonis com un llibre de l'egipci Naguib Mahfuz, l'homenatge del PEN Català a dos escriptors àrabs musulmans i una parada de menjar libanès que hi ha a l'entrada del cinema Catalunya... És una història curiosa que m'estalvio d'explicar-te perquè confio –l'esperança és l'últim que es perd– que algun dia o altre es publicarà. Aquest premi obliga a amagar-se darrere un pseudònim, cosa que he fet molt de gust perquè en el jurat hi ha l'Albanell i en Sebastià Serano, amics als quals, després, podré retreure la seva incompetència quan diguin que tot plegat era una merda.

He estat dos dies a Mallorca gràcies a un altre premi. Recordes que l'any passat vaig guanyar el de «relat breu»? Doncs aquest any m'han posat al jurat junt amb la Capmany i un poeta mallorquí que es diu Jaume Pomar. És curiós, però tant l'Aurèlia com jo vam coincidir des del primer moment en el treball que havia de guanyar i que correspon a un tal Vicenç Pagès i Jordà, un xicot d'uns vint-i-cinc anys que treballa en la coordinació de les pàgines de llibres del *Brusi*, al qual, segons el meu costum –recordes, fa tants i tants anys, quan et vas presentar al Santamaria?–, ja he escrit quatre ratlles. L'estada a Palma de Mallorca em va permetre satisfaccions considerables: un dinar pagat per l'ajuntament de color socialista en el transcurs del qual vaig poder escoltar l'esgrima erudita i divertida de gent com Jaume Vidal Alcover, la Capmany, Joan Perucho, Feliu Formosa, Jaume Pomar i diversos mallorquins més, entre els quals un d'adopció que es diu Cuadrado –un castellà que va anar a parar a la universitat de Palma com a professor de portuguès i que en dotze anys és ja un català més. I un sopar memorable sobretot per la presència d'Antoni Serra i esposa –la teca, essent-hi l'Antoni, havia de ser per força de primera, i el vi encara més!–, Maria Antònia Oliver, Jaume Fuster i Jaume Pomar.

Avui, també, he escrit una carta al poeta i bel·licós lingüista Josep M. Fulquet, que publica un article molt explosiu, també al *Brusi*, i en què ataca *Cavall Fort* despietadament. Hi ha gent que tenen ganes de fer mal i no saben com. Li expresso la meua amical perplexitat, a veure si el desarmo. Ja te'n faré saber coses, si l'andova contesta! La major part de les vegades es tracta de gent de molt bona fe que s'ha trencat el cap contra parets d'incomprensió i que es posen a fer la guerra pel seu compte tot confonent molins de vent amb gegants, com aquell cèlebre personatge de la Manxa. Ja m'explicaràs quina hauria de ser la reacció de la Montserrat Barenys, de

qui m'envies la fotocòpia del seu terrible lament envers les institucions. El més fotut de tot, avui, aquí, a casa, amb els repetits atacs dels que fan veure que governen contra el centralisme espanyol, és que no s'adonen que administren cabals públics propers al bilió de pessetes. Fixa-t'hi bé! No cent milions ni mil milions, sinó un milió de milions... És evident que els del centre arramben amb una part més que encara ens correspondria, però les energies, ara que en toquem tants de frescos, haurien d'esmerçar-se a administrar-los bé, a fer realitat allò que s'havia dit, que érem tan treballadors i que sabíem treure pa de les pedres. Més aviat sembla que l'esperit de funcionari de què s'ha apoderat l'administració al nostre país té ganes que les pedres es tornin merda i no pa. Quan ens posen l'exemple que el senyor Prat de la Riba va fer miracles amb una sabata i una espadenya, avui sembla que amb diners llargs no saben fer altra cosa que muntar-se un tinglado i tirar de la rifeta, cosa que equival a rodejar-se d'una cort de llepaculs que els riuen totes les gracies. Com més llepaculs, millor! I no és broma, no: hauries de veure el bé de Déu de secretàries que intenten treure maldecaps a qualsevol cap de tercera. No cal dir, de director general en amunt. No sé si t'han arribat les crítiques que en Miquel Sellarès ha fet a l'equip d'en Jordi Pujol, especialment dedicades al sector dels negocis—Prenafeta i Alavedra. Avui que tot l'Estat s'ha remogut pels tèrbols afers d'un Juan Guerra, intentant carregar el mort al seu germà Alfonso, aquí es nomena conseller d'Indústria el senyor Subirà, que el dia abans de prendre possessió del càrrec ha de córrer a liquidar part dels crèdits que la Generalitat li va concedir per a unes empreses que van fer fallida quinze dies després de cobrar-los. A Madrid no se li ocorreria a ningú nomenar ara el Guerra dels pebrots per a un càrrec oficial, quan aquí no ens estem de votar una vegada i altra el President després de l'afer de la Banca... Jo hi he treballat quaranta anys, en banca, i per vint duros hem arribat a fotre al carrer un grum. Aquí, quan s'intenta investigar la desaparició de milers de milions, ens indignem i el votem per a la màxima jerarquia. La revista *El Món* havia explicat un fet que després ningú no va desmentir: poc abans de la fallida definitiva de la Banca, en Pujol es va vendre les seves accions a una empresa que no tenia diners però que els va obtenir de la mateixa Banca gràcies a un crèdit que tothom sabia que no podrien tornar mai més. T'imagines, quina jugada més hàbil! Em penso que és una de les superpilotes més enginyoses que s'han fabricat.

No puc dir, tot i això, que no facin res per la cultura, que alguna cosa fan, però molt poc efectiva. Està ple d'accions de prestigi, per autojustificar-se, com la revista *Cultura*, el *Catalan Writing*—on un dia d'aquests sembla que em toca sortir— i el Teatre Nacional d'en Flotats que serà un monument faraònic. La jugada del murri Boadella, inscrivint a nom seu la marca «Teatre Nacional de Catalunya», que fa extensiva a tots els grups que han fet teatre en català al llarg de tants anys, ha estat de mestre. Regategen una pela al Lliure, que és una autèntica escola de teatre, perquè no el poden dominar, cosa que trobo lògica, i després subornen uns altres perquè facin el teatre que els convé. I ara han concedit la Creu de Sant Jordi a l'Albert Jané, director de *Cavall Fort*, però no han donat ni un duro a la revista, al contrari, que han reduït a la meitat les escoles públiques que hi estaven subscrites a través de la Conselleria d'Ensenyament. Quan en Xavier Bru va accedir al càrrec que tants esforços li ha costat d'obtenir, li vaig fer unes ratlles per felicitar-lo tot demanant-li que no oblidés els nens. I em va contestar dient que ho tindria en compte... Sí, sí! Qualsevol iniciativa que afecta els infants és rebutjada automàticament per *Cultura* perquè diuen que correspon a Ensenyament. I quan recorres a Ensenyament, et diuen que tenen prou feina a pagar els mestres. I, malgrat tot, anem fent, i jo crec que avancem tot i que no ho fem amb l'empenta que el bilió de peles permetria.

No vull fer més el ploricó, que semblaria que sóc de Convergència. Em va trucar en Jordi Coca per demanar-me el teu telèfon i el vaig remetre a la teva tia, ja que no el tinc. A veure si un dia me'l dius! Has cobrat, ja? Això de les administracions és d'una lentitud esfereïdora. Els de la Diputació no sembla que vagin massa grassos, tampoc, perquè han reduït les activitats teatrals tancant La Cuina, un localet que, les coses com siguin, utilitzàvem ben pocs ciutadans. No sé si et vaig parlar d'un recital Blai Bonet a càrrec d'Ovidi Montllor i Toti Soler, amb cinc o sis espectadors només que havíem passat per taquilla. El pobre Ovidi gairebé plorava... Imagino en Coca força preocupat, perquè sembla que els volen transferir a la Generalitat. O es fa ràpidament de Convergència o ho tindrà molt negre.

Em sap greu insistir en el tema, perquè sé que a l'altra banda no tot són flors i violes, però he rebut una revista dels Casinos de Barcelona, escrita íntegrament en castellà, tu diràs!—no sé qui cony els ha pogut facilitar el meu nom, ni com es poden pensar que la rebo de gust, jo, que sóc enemic

furibund del joc!—, plena de fotografies de gent mudadíssima escampada per les sales d'espectacles d'aquestes tres entitats —Peralada, Sant Pere de Ribes i Lloret de Mar. Alguns fan cara d'espantats perquè no s'acaben de creure que són ells els que tenen la sort de figurar entre tanta gent important: Roca, Alavedra, Sixte Cambra, Trias de Bes, Laporte, Calzada, Lluís Alegre, Cullell, Maluquer, Guitart, Miró Ardèvol, el mateix Pujol, Gomis, Molins, Bru de Sala, Granados, etc. —sembla una sessió del nostre Parlament!—, tots ben embolicats entre la gent de la màfia del joc —després hem llegit que s'han desviat gairebé mil milions de peles de Casinos a Convergència... Entre tots, però, hi havia un socialista: el president de la Diputació i batlle de Terrassa, en Royes. Què fot, aquest home, entre tanta genteta? Que no ho veu que amb dos més com ell ja em desmuntaven el meu tinglado demagògic? No hi ha un pam net!

I tu rasant la ploma i deixant la vista sobre milers de papers pagats a pela la pàgina! I jo arrossegant-me d'escola en escola, deixant la veu i la salut per esforçar-me a parlar en català als fills d'immigrants que viuen en guetos per fer-los creure que també hi ha catalans que pensen en ells al marge de les eleccions.

Per cert que acabo de passar una grip que m'ha tingut tres dies amb febre i una setmana fora de combat. De moment, però, no m'ha deixat seqüeles i ja torno a campar com aquell que res. Em penso que ha estat la grip la culpable d'aquesta formidable estripada que acabo de fer. No hi tornaré mai més. Paraula!

T'ha dit alguna cosa, ja, en Parcerisas? Tornes a estar en plena ocupació? T'ha escrit en Clapés? Et recordes, encara, del sol a San Bernardo, o ja tornes a estar esblanqueït?

Em penso que, en realitat, i mentre ens sigui possible, hem d'adaptar-nos a la dita que deixes anar en la teva última carta i que no havia sentit dir mai, però que m'ha arribat a l'ànima: «... i els moros que els mati Déu, si no per què els feia!». Molt bona, tu! Em sembla que no ens ho hauríem de prendre tot tan a la valenta. Si no fos perquè...

Dijous va sortir un article sobre les activitats d'en Clapés al teu diari preferit —*El País*. Te l'envio perquè després encara diràs que sóc un tal i qual. Em penso que ens veurem aviat, ell i jo, perquè ja torna a tocar una altra sessió poètica de les seves. No vaig poder assistir a la darrera perquè a la mateixa hora havia de ser en un altre lloc. Està fet tot un promotor, aquest home!

I prou d'aquest color. Plego perquè només et volia fer unes ratlles i ja veus en què s'han convertit. No tinc esmena. A més, en una de les noves cadenes de televisió –uns brètols que responen per Antena 3– passaran un parell de pel·lícules que són canela fina: *Juan Nadie*, de Frank Capra, amb l'heroi de la meua dona, en Gary Cooper –i no vull que la vegi tota sola, perquè l'he de controlar quan aquest païet surt a la pantalla, que encara me la fregiria...–, i, a continuació, *Melodies de Broadway*, amb en Fred Astaire. Serà com si em tragués quaranta anys del damunt, i això, en aquestes altures, val la pena.

Quan pugui recordaré el teu nom a la gent de Columna. A en Folch no li podré dir res, perquè no hi tinc accés. Des que no li vaig cedir els drets dels textos de Laia que hem trencat la relació. Ara, quan tingui temps, penso escriure una novella per presentar al premi Ramon Muntaner que convoca cada any la seva editorial. Si el guanyo algun dia, li parlaré de tu. Però han de passar de dos a quinze anys. Tindràs prou paciència?

Adéu, Jordi! Una abraçada per a tu i tota la família,

Joaquim Carbó

Bernal, 25 de febrer de 1990

Estimat Joaquim,

Vaig rebre la teva ressenya de la rebuda de l'accèssit, de l'1 de gener, i la teva del 3 del corrent. Has fet bé d'escriure tu, car és el que corresponia, per no trencar el ritme, com tu dius.

Estic tot cofoi que estrenessis vestit nou per anar a rebre el meu premi —que, per cert, després d'una sèrie de malentesos, de trucades telefòniques (que, quan les pagui, em quedaré sense ni un ral del premi), de cartes de poder i qui-sap-lo, sé que, finalment, els calés ja els té la meva cosina—, i que fins i tot estrenyessis la mà d'en Bru de Sala (!). Efectivament, la dotació del susdit accèssit no està gens malament, però mira si arribava a pescar el premi! Un milió de bales, tu! Però, en fi, no em queixo, naturalment.

En Parcerisas va reaccionar de seguida, per bé que ja em tenia en compte; l'endemà d'haver-vos trobat, em va telefonar per anunciar-me la tramesa de l'original d'*Una història de dues ciutats*, d'en Dickens, per tal que, si ja havia acabat la traducció que tenia entre mans, i podia aconseguir un exemplar del llibre en anglès, posés fil a l'agulla. Tot tal com ell et va dir que faria. És un xicot complidor.

T'agraeixo el «toc» que vas fer a la gent de Columna i no m'estranya la resposta que et van donar, car, com em sembla que ja t'havia comentat, també l'Urpinell els en va parlar —fins i tot els va escriure una carta— i no hi va haver res a fer. En certa manera, comprenc que no es vulguin complicar la vida, tenint a l'abast altres traductors.

De moment, ja tinc feina per a uns tres mesos. De més a més, vaig enviar la còpia que tenia de la traducció d'*Els llibres de la meva vida*, d'en Miller, als nois d'Eumo, perquè, després d'haver-los-la ofert, em van dir que se la volien mirar, abans de decidir-ne la publicació, no pas per la traducció, sinó pel llibre en si que no coneixien. També m'han promès d'estudiar la possible edició de *The Rosy Crucifixion*, que jo em vaig comprometre a traduir per a ells. Aquests nois, Miquel Tuneu i Víctor Sunyol, són amics d'en Clapés, bons jans i molt ben disposats amb mi, però són també una mica despistats i triguen a contestar les cartes. Tanmateix, alguna cosa o altra em donaran per traduir, segons m'han assegurat. Quant al llibre d'en Miller, en Clapés —que em va trucar fa un parell de dies per dir-me que

venia a Buenos Aires un amic seu i es posaria en contacte amb mi— em va dir que la setmana entrant els havia de veure i els «pressionaria» tant com pogués per convèncer-los, ja que ell també creu que és una obra que cal tenir en català. D'altra banda, he escrit a en Vallverdú per fer-li memòria, ja que a finals d'any em deia que em tindria en compte, quan les coses que tenia embastades ja fossin més sòlides dins el programa d'edicions. Amb tot, suposo que en Parcerisas continuarà encarregant-me coses, però sé que en té moltes al calaix i no el voldria forçar massa. Potser faré un truc a en Folch. El que passa és que sempre tinc por que després es despen- gin tots alhora amb un encàrrec o altre i llavors n'hagi de rebutjar, amb el consegüent efecte negatiu, com em va passar amb en Guardiola de La Magrana, que, en un moment donat, em va oferir un llibre d'en Kipling, i jo no el vaig poder fer. A desgrat que el vaig anar a veure personalment, en un dels viatges, per excusar-me'n, i ell es va mostrar comprensiu i ben disposat, quan posteriorment li vaig demanar si tenia alguna cosa, em va contestar secament que no tenia res i que em tindria en compte..., però, mai més, tu! En fi, penso que tot anirà fent el seu curs i que no em man- carà feina, però no deixa de ser, aquest, un problema que em preocupa. La situació d'aquest malaurat país és catastròfica, i tinc la sensació de ser un passatger del Titànic que té la sort d'haver-se agafat a un pneumàtic i que per això vaig surant, però, alhora, va veient com el remolí que es forma en enfonsar-se el vaixell ho va engolint tot al seu entorn, i comença de dubtar fins quan podrà continuar mantenint-se a la superfície, aferrat a aquella goma inflada.

L'altre dia, vaig rebre carta d'en Julià Guillamon, de qui no havia sabut res des que va ser aquí ara farà un any, i m'anunciava la tramesa dels qua- tre últims números de *Lletra de Canvi*, que ell dirigeix, i em demanava que li enviés alguna col·laboració. Li he enviat, després de retocar-lo una mica, un pròleg que havia fet per al *Babbitt* de Sinclair Lewis, traduït per Cèsar-August Jordana, l'any 34 o 35, i que en Cendrós pensava de publicar algun dia, per veure si li sembla que pot anar com a article. (Els de l'En- ciclopèdia ja em van dir que en podia disposar, del pròleg, perquè si mai publicaven la novel·la, no l'hi posarien, perquè ara els llibres de la Proa no en porten.) També en Clapés m'ha demanat, per carta i per telèfon, que li enviï alguna cosa per fer-ne una *plaque* per al seu Cafè Central. Penso que l'acessit i aquestes demandes de col·laboració vénen a ser com una

mena de «copets a l'esquena», com dius tu, i tothom necessita que algú li doni un estímul d'aquests, de manera que comprenc molt bé el que tu m'expliques, però penso que, en realitat, no et pots queixar, malgrat això del premi desert i de l'estafada de Laia, car, a més de les xerrades a les escoles, fas de jurat, et fan entrevistes (en Clapés m'ha enviat fotocòpia de la que et va fer la Montserrat Milian a *Lletra de Canvi* i que tu no vas voler enviar-me, podrit!), etc., etc. Penso que aquesta grip t'ha fet baixar les defenses i per això has caigut en un estat depressiu, però ja passarà. Tu tens un prestigi ben consolidat, amb una sòlida obra al darrere, així que ja et poden venir amb un flabiol sonant, que tu, res, amunt i crits! Si sabessis les vegades que m'agafa el desànim, a mi, vivint aquí, tan lluny de la nostra terra, immergit en aquest món absurd... I sempre em dic: no aflueixis, mentre puguis beure fred i pixar calent, no et caguis a les calces, i el moros... (de veritat no ho haves sentit a dir mai, això?). Ara: parles «d'altres drames personals»... Què et passa, tu? Que ja no trempes? O què?

Sí, en Coca em va dir que hi havia un gran batibull a l'Institut, que esperava que aquest mes hi hagués alguna solució. Sobretot, m'ho deia perquè m'havien ofert fer traduccions, però no vaig acceptar-ne perquè pràcticament les paguen quan ja està a punt de sortir el llibre, cosa que jo acceptava amb les obres de teatre, perquè ja les tenia fetes i no em solucionaven res, però això no ho puc pas fer amb la feina que em permet de fer bullir l'olla. Bé, segons com vagin les coses, hi posarà remei, a aquesta qüestió, o bé es buscarà una altra feina.

Passem a un altre tema. He vist que el congrés internacional del PEN se celebrarà a Barcelona, l'any 1992. (Per cert que, atenent la invitació que em van fer en la campanya de subscripció de socis, me'n vaig fer i tinc el número 261.) Si bé la data és llunyana, se m'ha acudit que podria ser una bona avinentesa per fer un nou viatge cap a Catalunya, aquesta vegada amb la Isabel (perquè sol ja no m'hi deixa venir, després de l'afer que vaig tenir amb l'Ofèlia Dracs, te'n recordes?), però penso que hauria de mirar que m'invitessin pagant-me el passatge; només això: el passatge. Parlen d'un pressupost de cinquanta milions de pessetes. Què són 120.000 o 130.000 pessetes, que deu costar un passatge d'anada i tornada, comparades amb aquesta xifra? La cosa rau a trobar la persona indicada, o sigui, la que remeni les cireres en la qüestió de les invitacions a la gent de fora

(parlen de cinc-cents escriptors d'arreu del món), ni que sigui a canvi de presentar-hi alguna ponència o una cosa així. En el cas del congrés de teatre, aquesta persona va ser en Coca; en el de la llengua catalana, ho va ser en Xavier Tudela. T'ho comento perquè penso que caldrà estar amatents per veure qui són les persones que integraran les comissions d'organització, etc. La idea ja ha nascut; ara cal posar-se en campanya; cal rumiar-hi, fent control mental; encendre una espelma a Sant Titons, què sé jo... Què me'n dius, de la idea?

Gràcies pel retall sobre el cafè literari d'en Clapés (sou collonuts, vosaltres dos! Què us passa? Tan modestos sou, que l'un m'ha d'enviar el que fa referència a l'altre, i viceversa?), car ell tampoc no me l'ha enviat. Per cert que la nota està molt ben feta, oi?, malgrat ser d'*El País*. En Clapés em va dir per telèfon que m'enviava les *plaquettes* i coses per conducte d'aquest seu amic que ve.

Parlant de telèfon, com és possible que no te l'hagi donat mai? Bé, aquí el tens: (07 54 1) 2521600 (entre parèntesis van els prefixos per entrar al satèl·lit, al país i a Buenos Aires). Com que ara s'està posant de moda el telefax, et dono el de l'empresa on treballa el meu consogre, perquè arribat el cas m'hi pots enviar alguna cosa urgent, al meu nom, i m'ho faran a mans: l'empresa és Chilicote, S.A., i el telefax: 54 1 3314278 (suposo que cal marcar el 07 primer, com amb el telèfon). També tenen tèlex: 25547 CHILICAR. De més a més, el meu consogre és radioaficionat, o sigui que si tu en coneguessis algun, podríem fins i tot enraonar per ràdio. Com pots veure, les possibilitats de comunicació són immenses. Tal com van les coses, penso que en un futur no gaire llunyà, això del correu anirà desapareixent, o, en tot cas, quedarà relegat com ara ho està el correu marítim, i tothom farà servir el telefax. No cal dir que em refereixo als països avançats, perquè aquí aviat hauré de prescindir del telèfon, i no tothom podrà enviar cartes per correu aeri, de la mateixa manera que segurament no podrà tenir llum elèctrica ni gas. T'asseguro que no faig conya i que això és tal com t'ho dic.

Ah, una cosa en la qual sempre hi penso i sempre m'oblido de dir-te-la (per alguna cosa deu ser!). Em refereixo a les quotes de l'AELC. Ja havia dit a la Glòria que te les paguéssim (quants anys et dec?), però em sembla que tu vas fer l'orni. Aprofita ara que he cobrat l'accés i digues-me quant és, i diré a la meva cosina que t'ho pagui. No siguis burro i cobra-t'ho, eh?

Has llegit un llibre que es diu *Fahrenheit 212*, d'un tal Joan Orja? Com és? Val la pena que el demani? Un altre que tinc apuntat és *Viure i veure* de l'Avel·lí Artís, que deu ser bo, oi? I la trilogia d'en Palol? Com és la revista *L'Home Invisible*?

I a tu, quan et toca de ser elegit l'escriptor del mes?

Així que vas veure l'Antoni Serra. El bandararra fa una pila de temps que em deu carta. Us ho devíeu passar de colló de mico, oi? Veig que qui torna a rutllar és la Maria Antònia Oliver. Ja està refeta d'aquella sotragada que va tenir?

Què fa la Rosa? Mira que si poguéssim venir el 92 amb la Isabel, que tantes ganes li va quedar de conèixer-se millor amb la teva muller! Què et semblaria?

No et requi d'escriure llargament. Ja saps com m'agrada –ens agrada– rebre les teves cartes. Per la meva banda, sé que et parlo poc de la situació d'aquí, però és que em fa angúnia de parlar-ne. Ja t'enviaré, quan el trobi, algun article que la resumeixi.

Petons a la Rosa de part de tots i tu rep una abraçada de part meva i petons de les dones de casa, i d'en Damià.

Jordi Arbonès

Barcelona, 25 de març de 1990

Estimat amic,

La Patrícia Gabancho ha estat darrerament a l'Argentina i escriu unes cròniques negres, plenes de sentiment, que dedica a la situació que viviu en aquests moments. No cal dir com les llegeixo i em vaig fent càrrec del que ja sabia pel que tu em dius i per les altres notícies que surten als diaris i a la televisió. És un fenomen d'una gravetat extraordinària, i més en el cas d'un país que la natura ha fet ric i que només els homes han pogut espatllar. La cosa que no entenc, però, és quan va començar a deteriorar-se. Sembla que el peronisme llunyà va posar els fonaments i que els militars ho van perfeccionar de tal manera que ara no hi ha qui ho arregli, oi? Però algú o altre es deu beneficiar d'aquesta situació, perquè no pot ser que el producte de l'esforç de tot un país vagi a parar a la claveguera. Segons el que explica la nostra amiga, sembla que hi ha sectors de la població que viuen com uns reis i que tenen les seves botigues i centres comercials ben pròspers. Aquí, tu ja ho saps prou, passava el mateix en el franquisme, sobretot els primers vint-i-cinc anys –els cèlebres de la pau!–: unes botigues –Santa Eulàlia, El Dique Flotante, etc.– i alguns restaurants –Finis-terre– i sales de festes –Rosaleda, Monterrey– els amos dels quals deien: «si això és guerra, que no vingui mai la pau».

Per cert que el meu pare i jo –et parlo dels anys quaranta– anàvem a passejar pel Turó Park, que no era gaire lluny de casa, i ens assèiem a la vorera, a terra, entre herbots, a tocar el Monterrey –entre els carrers de Bertrand, Ferran Agulló i J.S. Bach, llavors uns descampats i on viu, avui, encara, la gent de calé llarg que hi va anar fugint de l'Eixample–, i escoltàvem cada estiu les músiques que ens arribaven dels jardins on arrambaven l'api els noiets de bona família, les tardes, i els estraperlistes i les seves fulanes, les nits. Allà vaig sentir per primera vegada aquella cançó de la «estrellita del lejano sielo...», en una època que a casa no teníem ràdio ni amb prou feines teca per omplir la panxa.

En aquell temps, també, una part de la meva família va emigrar a l'Argentina, d'on, quan van començar a anar maldades, van passar a Veneçuela. Ara hi tinc una cosina, casada amb un italià, després que hagin mort l'àvia, a 92 anys, i la tieta. Ens fem molt poc, amb la meva cosina,

per culpa d'un malentès d'aquells que la distància i la falta de comunicació torna agres, i que va començar encara en vida del meu pare. No val la pena que hi perdem ni un segon més.

Se m'han tornat a carregar en els premis de TV3. Només s'ha salvat l'honor del cognom, perquè resulta que ha guanyat un tal Joan Carbó, un il·lustre desconegut, amb una sèrie que es diu *F.P. i al carrer!* Això d'«efa pe» vol dir formació professional, per si no ho sabies. Tampoc no he quedat finalista, ja que no m'han donat ni l'accessit. Sort que la posteritat ens farà justícia, perquè els nostres contemporanis no ens foten ni cas. Llàstima que llavors no hi serem per poder fer el fatxenda. Ara ja només em queda el premi de Mollerussa, amb la història de moros –bons i dolents– que, tal com et vaig explicar darrerament, és una mena d'homenatge a Salman Rushdie, anava a afegir «un altre perdedor», però no goso: el manso, des del seu amagatall, i sense que l'emprenyi ningú, fa com mossèn Cinto i escriu articles «en defensa pròpia» que li paguen a pes d'or. No em veig amb cor de dir de memòria què li van donar per un pamflet en què deia que tot ho havia escrit de bona fe, perquè m'equivocaria, però amb aquells calés tu i jo podríem fer una volta al món i encara podríem portar un regalet a la família. És clar que ha de ser prou fotut tenir diners llarg i no poder sortir al carrer a gastar-te'l. Diuen que la dona no ha pogut resistir tanta tensió i l'ha plantat. Suposo que s'ha instal·lat en una casa de barrets i es passa tot el dia fent penitència. És clar que si un dia surt al carrer s'exposa a prendre mal.

Si t'he de dir la veritat, aquest joc dels premis m'atreu amb força. I tot i les garrotades, no penso deixar-ho córrer. Ara mateix, en contractar la meua novel·leta *La ciclista Caterina* per la mateixa editorial que va convocar el premi que han deixat desert, senyal que no era tan pèssima com se suposava, em van fer unes observacions per introduir-hi alguns canvis arran del que n'havia dit el jurat i la mateixa direcció literària de la casa. Vaig estar a punt d'engegar-los a dida, però tenia ganes de publicar-lo amb ells, aquest llibre. Així que me la vaig embeinar, vaig recollir l'original, i el vaig rellegir atentament. Després els he fet un informe en el qual demostro que totes les observacions que em fan són innecessàries perquè el que volen que aclareixi queda ben aclarit més endavant o més endarrere, i les reticències que hi oposaven eren, senzillament, fruit d'una lectura massa apressada, tal com em van haver de reconèixer. He suprimit

només uns paràgrafs en què el narrador prenia un paper destacat, que és l'única cosa que a mi també m'havia fet dubtar a l'hora de donar la novel·la per enllestida. I això encara era ben discutible.

No crec haver tingut ocasió de parlar-te'n abans, però fa un parell de mesos que vaig començar un conte que havia de fer deu o dotze pàgines: és la sensació que rep una persona que trepitja per primera vegada un barri –uns carrers, una plaça– i de sobte té la sensació que allò ja ho coneix perquè hi ha viscut o ho ha somiat. Evidentment, no era cap cosa original, perquè és un tema molt tractat literàriament, però em feia peça recrear el meu barri –la part pobra de Sant Gervasi, tocant a Gràcia, que ja havia utilitzat a la vella novel·la *El carreró contra Còssima*– i redescobrir-lo avui amb els mateixos ulls que ho faig cada cop que hi passo, que ho trobo tot tan canviat. La qüestió és que ja he escrit cent seixanta pàgines i és possible que superi les dues-centes. Ja estic pensant a quin premi la presentaré...

Després d'això que t'acabo d'explicar i de l'«aproximació» que t'ha tocat aquest any, em fa l'efecte que has d'insistir a presentar-te altra vegada al premi de traducció de teatre. Busca una obra progre, si pot ser d'algun il·lustre desconegut, o d'algú que se sàpiga que té la sida o que és molt de drete, un reaccionari total. Això agrada, tu! No hi ha cap text dramàtic poc conegut d'en Borges? Els cauria la bava i t'estalviaries les consultes al diccionari. Escorcolla-ho bé, tot i que potser una traducció del castellà no seria prou valorada. Si et sobra algun moment, prova-ho!

En aquest país hi ha un ambient permanent de crisi en el sector dels llibres. Ahir va ser Laia i ara acaba de ser Aliorna –una editorial especialitzada en llibres per a infants– que ha fet crac. Es parla d'altres que també estan a punt, sempre en el camp d'aquests llibres, mentre algunes de noves fan acte de presència amb una empenta extraordinària, sobretot les relacionades amb les escoles de capellans. A mi, ara, em fa por haver-me posat en mans de Columna, perquè, poruc de mena i partidari d'allò de «menjar poc i pair bé», tinc tota la impressió que volen avançar massa de pressa. Comprenia que iniciessin una col·lecció per a joves –«Columna Jove»–, on van incloure la novel·leta de què em penso que ja t'he parlat, *El vol del colom*, i amb certes reserves els vaig passar els meus cinc llibres de Laia, però ara resulta que s'han fet càrrec de tot el fons d'aquesta Aliorna que ha petat i tinc por que no ens arrossegui tots plegats cap a la claveguera. Fan uns llibres bonics, ben presentats, amb un paper bo,

però els surten cars, massa, i ells encara n'estan satisfets perquè associen car a bo, i pot ser veritat, però el meu públic de la perifèria i de les escoles de fills d'immigrants no té capacitat adquisitiva pel que fa a llibres. No parlem de vídeos, que és una altra cosa! Fins l'any que ve no tindré ocasió de saber com funcionen a l'escola. Temo que deixin de vendre's com fins ara.

Aquests dies em trobo en plena febre conillera d'escoles. No paro. Dimecres vaig ser a Terrassa tot el dia: de les 10 del matí a les 5 de la tarda, amb una interrupció al migdia que van aprofitar per portar-me a l'emissora local a fer una xerradeta informativa de les activitats municipals en el camp de la normalització lingüística. A l'escola que porta el nom del meu amic Agustí Bartra vaig ensopegar amb una classe de cinquè curs –onze anys– senzillament deliciosa gràcies, és clar, a la feina d'una mestra excepcional. Havien omplert les parets amb dibuixos per il·lustrar la lectura d'un dels meus llibres i vam parlar durant una hora i mitja com persones grans. Em van oferir uns àlbums amb redaccions sobre el llibre i amb caricatures meves. I em van regalar una ploma. Al fons, hi havia quatre observadors: una parella de Granollers que volen fer aquestes experiències a la seva localitat el curs que ve, una representant de la Generalitat a Terrassa –un càrrec tècnic, no polític– i la mossa de l'Ajuntament –socialista– de Terrassa, que ho organitza de primera. Tothom estava emocionat. Vaig quedar parat: les dues noies, com que no són polítics, sinó tècnics, s'entenien molt bé. Vam dinar plegats en plena harmonia. A la tarda, però, i en una altra escola, les coses no van anar tan bé. Si amb els més grans –tretze/catorze anys– ens en vam sortir a empentes i rodolons, els d'onze no estaven prou motivats per pensar pel seu compte i no havien entès el llibre que els van fer llegir.

L'endemà, dijous, vaig ser a Sarrià, en una escola pública on la gran majoria eren catalanoparlants. Eren de vuitè –tretze/catorze– i eren autènticament nens. Acostumat a tenir-me-les amb quitxalla d'aquesta mateixa edat d'escoles de la perifèria degradada –Sant Adrià, la Mina, la Torrassa–, amb nenes que es maquillen com Lolites i nens que només pensen si l'any que ve podran vendre droga pels carrers com fan els seus germans grans, aquests de l'escola de Sarrià, que procedeixen de tot Barcelona, són autènticament nens, enjogassats per seguir una broma, però seriosos i formals per prendre's la sessió seriosament i parlar com perso-

netes de qualsevol tema: es veia d'una hora lluny que hi havia unes atencions familiars i unes preocupacions que els altres no han tingut mai. Segons la meva experiència, hi ha poques diferències entre els pobres i els rics fins als deu o onze anys pel que fa a atenció, simpatia, curiositat i sinceritat. Però a partir de tretze o catorze, només segueixen essent nens de debò els fills de classe mitjana, amb pares que tenen botigues que funcionen, que exerceixen professions liberals o que tenen ocupacions ben remunerades. En canvi, els de la mateixa edat que assisteixen a escoles molt riques o molt pobres, semblen molt més adults, és clar que per motivacions ben diferents: passen de tot, els primers perquè se senten segurs ja que no els falta res i els segons perquè els falta tot i se senten insegurs. Bé, tot plegat és una generalització massa simple, perquè en cada cas hi ha moltes excepcions, com és natural.

Celebro que en Clapés t'hagi demanat un text per a això que ell en diu *plaquettes*. A mi també i li he promès que hi pensaria. Si ja has rebut les que ha publicat, veuràs que corresponen a una mena de textos amb aspiració de «marginalitat», la majoria dels quals estan confegits per excelsos poetes. Tant tu com jo, que ens hem materialitzat fins a l'últim extrem, i que parim una ratlla darrere l'altra pensant en la retribució que ens correspondrà, quedem una mica al marge d'aquesta marginalitat, oi? Hauríem de fer alguna parida especial, diferent del que fem normalment per no fer arrufar el nas als selectes tastavins d'aquesta mercaderia. No et pensis, tampoc no cal que sigui res de l'altre món. Allò que et deia abans: una parida! Sembla mentida com els agrada, de vegades, un divertiment, un joc... Vaig assistir finalment a una de les sessions, en un cafè tronat, però acollidor, del carrer de Joaquim Costa. I hi havia gent molt agradable i cordial. De vegades es mouen en aquest camí que no coincideix amb les editorials, diguem-ne normals, per falta d'oportunitat o perquè no troben la manera d'accedir-hi, o per principis de puresa que es trenquen en qualsevol moment. Per participar-hi, així que enllesteixi aquest novel·lot que m'entreté més del compte, he pensat dues coses: reproduir amb certa elegància el vocabulari que vaig confegir després de la lectura d'*Els versos satànics, Principi i fi* de Naguib Mahfuz, el Nobel egipci publicat per 62, i diversos llibres de viatges, i que m'ha servit per a aquell *spaghetti* islàmic de què et parlava en l'anterior carta, o bé escriure una dotzena de contes molt curts –màxim de vuit ratlles cada un– a l'estil de dos que ja vaig

publicar el primer estiu de la reaparició del *Brusi* en una secció refrescant que es deia «Contes portàtils».

Tot el que em preguntes sobre el desànim que traslluïa l'últim paper no t'autoritza a fer suposicions temeràries sobre certes capacitats meves. Són moments d'hores baixes que se superen fàcilment amb un bon got de vi... Merda! Ara t'he d'explicar que per culpa d'una punxada que sentia de tant en tant en un ronyó, i que em recordava un còlic nefrític que vaig tenir fa un parell d'anys, se'm va acudir, en mala hora, d'anar al metge. En veure les anàlisis, es va fotre a cridar com un boig que ja n'hi havia prou, de whisky... Resulta que tinc triglicèrids, que és una mena de colesterol, però pitjor. Però el més fotut és que, de whisky, exagero si et dic que me'n bec una ampolla a l'any. Això vol dir que he de suprimir greixos, mantegues i tot el que deriva del porc. De moment, m'ha dit que no em preocupi i que faci vida normal, i que a mitjan maig ho tornarem a analitzar, no fos cas que es tractés d'una falsa alarma. Llavors, decidirem què he de fer. Però ja m'han fotut la por al cos i he començat a suprimir algunes coses. He perdut un parell de quilets i cada dia m'assemblo més a en Paul Newman. Això sí que no fa mal a ningú!

Sort que el congrés del PEN serà abans dels Jocs Olímpics, perquè si coincidissin Barcelona faria un pet com una gla. Sembla que ja no són a temps de construir els hotels que hi havia previstos i que el senyor Pujol, amb la seva política de la puta i la Ramoneta, ha retardat tant com ha pogut. Això farà que s'instal·lin al port una sèrie de vaixells de gran luxe que seran ocupats pels visitants de més calé. És bo això que dius que podries fer-hi una escapada. Em penso que la persona indicada sobre la qual caldria treballar a fons és l'Isidor Cònsul, secretari del PEN, professor i crític de llibres a l'*Avui*, i factòtum de la Institució de les Lletres Catalanes. No el veig gairebé mai, però si me'l trobo no perdré l'ocasió de parlar-hi a favor teu. De tota manera, em penso que valdria la pena que li fessis quatre ratlles de seguida. Estic segur que ell et coneix prou, però li podries recordar una mica el teu currículum i fer-li avinent com t'oxigena poder trepitjar el país de tant en tant, si més no per adonar-te que no és una mena de fantasma distant. I que el contacte amb la gent d'aquí, ara que es parla tant de la supervivència de la llengua, i dels models adequats per conservar-la, t'és vital per prendre embranzida i continuar amb la teva feina de traductor infatigable. Bé, això és el que se m'acut a mi, però

tu ja tens prou barraquetes per saber com li pots tocar la fibra sensible. Un altre a qui et podries dirigir com a amic és en Joan Rendé, que forma part de la junta del PEN, i que viu al carrer de Llacuna, 50, 08005 Barcelona. L'Oriol Pi de Cabanyes és l'executiu de la Institució, però els polítics no crec que estiguin massa disposats a ajudar algú si això no els ajuda a ells. O potser m'equivoco. També hi ha en Bru de Sala, és clar, però vés a saber si encara durarà l'any 92. O potser serà conseller d'Agricultura, que no es pot dir mai... Si abans de tancar aquesta carta puc trobar l'adreça particular d'en Cònsul, te la donaré. No sé quina estratègia és millor: si dirigir-t'hi oficialment, com a secretari del PEN, a la seu de l'Ateneu, carrer de la Canuda, 6, 08002 Barcelona, o fer-ho particularment a casa seva. Pensa-hi! No sé si seria excessiu escriure-li dues cartes, una oficial, al PEN, ben formal i cerimoniosa, i una altra, uns dies més tard, particular, com a amic, exposant-li el cas tal com me l'exposes a mi, només que fent servir la mà esquerra.

Em preguntes tot de coses i em penso que això ja és més llarg del compte. Bé, mira, en quatre paraules: les memòries d'en Tísner són emocionants perquè les ha escrit ell sobre ell mateix, i tot el que toca ho fa entranyable. Hi barreja la guerra amb l'abans i el després. Val la pena! La novellassa d'en Miquel de Palol em penso que no és de les que ens agraden més a tu i a mi. La vaig llegir l'estiu passat, a Castellterçol, i al costat d'històries molt interessants, n'hi ha d'altres de molt tècniques que em rellisquen. En vaig seleccionar una i n'he fet un guió de còmic que es publicarà aviat a *Cavall Fort*. M'interessen molt més les històries soltes que no pas l'embolcall. S'ha de llegir. El *Fahrenheit 212*, l'he començat i em sembla interessant, però l'he arraconat per d'altres coses que m'han cridat més l'atenció. T'asseguro que cada dia entenc menys les crítiques o comentaris que es fan sobre llibres. I encara menys la teoria literària. És més, em produeixen una sensació d'incomoditat terrible: a tot arreu em fa l'efecte que em recomanen que plegui. Em sorprèn i em meravella l'autoanàlisi dels seus textos que són capaços de fer molts autoretts de llibres insignificants: hi han posat uns ingredients que mai no hi descobreixo per atentament que els llegeixi. I si els hi trobo, moltes vegades penso que se'ls haurien pogut estalviar. És evident que em faig vell i susceptible.

I ja està bé! Pensava fer-te dues ratlles i ja ho veus: m'ha ocupat una bona estona abans de sopar de diumenge i mig matí de dilluns. Si ahir

m'hi hagués tornat a posar en havent sopat, hauria estat més breu, però, noi, a la televisió passaven *Una giornata particolare*, d'Ettore Scola, amb la Loren i en Mastroianni, i m'hi vaig enganxar. És de primera!

Salut. Una abraçada per a tots,

Joaquim Carbó

Ja ho tinc! Isidor Cònsul, Passatge Carbonell, 13, casa 13, 08960 Sant Just Desvern.

Ei, de l'*Home Invisible*, ja te'n parlaré un altre dia!

Bernal, 1 d'abril de 1990

Estimat Joaquim,

Ja devies rebre la meva del 25 de febrer i és possible que abans del proper dia 19 rebi carta teva. Ara, si arriba després del 19, ja no la podré llegir fins a final de maig... I per què?, et preguntaràs tu, segurament. Doncs perquè el dia 19 d'aquest mes d'abril, pujaré a l'avió i cap a Barcelona falta gent! Eh, què me'n dius? No és una grata sorpresa? Em paguen el passatge (ja t'explicaré qui i de quina manera), altrament ja saps que no estem en condicions de donar-nos aquests luxes.

Vol dir, doncs, que seré aquí pel dia del llibre, així que vés programant coses, car, ara que ets lliure, penso que podrem compartir unes bones estones. Jo he de concentrar-me a visitar editorials, perquè, tal com van les coses aquí, he d'assegurar-me feina de la manera que sigui, i no hi ha res com el contacte personal. Penso quedar-m'hi uns vint dies, extensibles a trenta, si les circumstàncies ho imposen.

En una carta que vaig escriure a en Clapés li deia que existia aquesta possibilitat, però encara no ho tenia confirmat, de manera que el deixava amb l'enjòlit. Si li truques, o us veieu, ja podràs donar-li la notícia: el 20 ja seré a Barcelona.

Records dels de casa i, mentre espero poder fer un parell de petons a la Rosa i una abraçada a tu, rebeu-ne d'epistolars, però no per això menys cordials. Fins ara!

Jordi Arbonès

Bernal, 29 de juliol de 1990

Estimat Joaquim,

No per esperada la mort de l'amic Pedrolo deixa de ser dolorosa. Si bé d'una banda sento recança de no haver-me'n pogut acomiadar, en aquest meu darrer viatge, de l'altra, penso que més val que fos així: ell volia restar no visible i, pel que veig com va anar l'enterrament, segurament hauria volgut carregar-se el taüt al coll i anar-se'n tot sol, xano-xano, cap al cementiri. Si aquesta era la seva voluntat, celebro haver-la respectada. He fet quatre ratlles a la muller i la filla, expressant-los el meu sentiment i el de la meva família tota.

T'agraeixo d'allò més l'atenció que has tingut d'enviar-me tot aquest paperam periodístic. A part de veure la mala baba que gasten alguns dels nostres lletraferits, he pogut constatar que el meu llibre, *Pedrolo contra els límits*, no l'ha llegit ningú, car tothom es dol que no hi hagi estudis sobre l'obra pedroliana i, com a màxim, citen el d'en Coca. Suposo que en Cendrós el va distribuir molt malament i, després, quan va plegar, el devia vendre com a paper per picar. Això ha fet que hagi suggerit a en Vallverdú de fer-ne una reedició, si bé no em faig gaires il·lusions. Així mateix, ho vaig proposar a en Xavier Garcia, el noi de Tàrraga que fa l'*Urc* i que em va parlar de les jornades sobre l'obra d'en Pedrolo que se celebraran –pel que he vist a la premsa, la cosa sembla que encara està en peu– al desembre, si bé, fins a la data, encara és hora que me n'hagi de dir res més, tot i que jo li vaig enviar un exemplar del meu llibre, ja que havia estat llegint el d'en Pedrolo i l'hi havia de tornar, car l'hi reclamava... No sé si hi va arribar a temps.

En Xavier Borràs em va trucar per tal que li fes un comentari sobre el traspàs d'en Pedrolo, per al diari *La Marxa de Catalunya*, de Vic. T'adjunto el retall perquè vegis com ho ha cuinat, car si bé em va dir que ho enregistrava, no ha reproduït les meves paraules literalment, si bé el sentit hi és.

Tinc al davant la teva del 25 de març, que va quedar sense ser contestada abans de la meua vinguda. En rellegir-la, m'he adonat que, curiosament, durant les estones que vam compartir no vam tocar els temes que hi eren plantejats. Semblaria com si la presència física ens dugués cap a altres camins, distints dels que recorrem quan ens comuniquem episto-

larment, no trobes? Tanmateix, penso que, ara, després de les xerrades que vam fer, cal girar full, i ja anirem tocant altres temes. O sigui que no paga la pena que et contesti, fil per randa, aquesta teva carta del passat.

Tampoc no seré gaire extens en aquesta primera lletra, després de la represa i del retorn. No hi ha dubte que el temps que vaig perdre –o guanyar– a Barcelona i altres indrets de la nostra terra, ara el trobo a faltar: tinc la traducció endarrerida –per sort, aquests dies l'estic enllestit– i encara he d'acabar, també, el treball sobre els editors catalans de l'exili, per a la Generalitat. En canvi, he enviat el primer article a *Xarxa* de la sèrie que em van encarregar. Espero que els agradi. Tracta sobre el Casal de Catalunya, i va acompanyat d'unes fotografies molt bones, que ha fet una amiga. Suposo que al número de juny, per cert, devia sortir l'entrevista que em va fer en Quirze Grifell, però jo encara no l'he rebut. Ara he de passar en net el segon article, sobre el fenomen de la psicoanàlisi a l'Argentina, que ha conjuminat la meva filla. El següent parlarà del fenomen del peronisme. Després, n'havia de fer un sobre el nazisme a l'Argentina, però he proposat de canviar-lo per un sobre les Madres de Plaza de Mayo. Finalment, n'hi anirà un sobre la ciutat de Buenos Aires. Així mateix, en Solé i Sabaté em va demanar un article sobre la cultura catalana a l'Argentina, per a la *Revista de Catalunya*, però encara no sé ben bé com enfocar-lo.

Tot això ha fet que trigués una mica a escriure't, però aquí em tens. En Clapés em diu que, després de l'estiu –vostre–, organitzarà una nova actuació de Cafè Central, amb els teus textos. Visca!

En Carlos Lasarte, del Teatreneu, em diu que va endavant el projecte de muntar *Qui té por de la Virginia Woolf?*, que ja tenen la maqueta de l'eszenografia i els mancava la confirmació del *partener* de la Sílvia Tortosa, que podria ser en Mario Gas, i així mateix n'estan preparant la promoció... A veure què passarà!

Ha estat per aquí en Xavier Ribalta, que es va presentar com a cantant invitat d'en Paco Ibáñez, en un parell de recitals que va fer aquest minyó, que ja no té veu, però que encara conserva un atractiu molt especial per a un cert públic. En Ribalta hi va cantar el «Cant espiritual» d'en Joan Maragall, amb la música que ell hi va posar, que a mi no acaba de fer-me el pes, sobretot per l'arranjament que en va fer un tal Mike Ribas, que és català, resident a l'Argentina de fa molts anys, i que es dedica a fer música per a programes televisius i alguna revista musical...

I ara hi tenim en Ricard Salvat, que ha vingut a donar un curs sobre teatre, d'una setmana. Per cert que demà hem d'anar amb la Isabel a dinar amb ell, car quan vaig ser a Barcelona no el vaig poder veure perquè estava viatjant d'una banda a l'altra, i tot just vam poder parlar per telèfon un dia abans de tornar jo cap aquí, i marxar ell cap a qui sap on...

Aquí, com ja deus anar llegint a la premsa, continua la farsa, amb números de vodevil, protagonitzats pel mateix president i la primera dama, juntament amb altres funcionaris i funcionàries governamentals, mentre prossegueix la subhasta del país, als compradors estrangers, i una política econòmica que va sumint cada vegada més la classe obrera i la mitjana en la pobresa més desesperant, cosa que comporta l'augment de la delinqüència, i aleshores el senyor president clama per la pena de mort, sobretot després d'un afer de segrest extorsiu del fill d'un sindicalista molt amic seu, ell, el president, que pretén absoldre els militars condemnats precisament per haver creat un món de terror, amb segrest, tortura i mort de persones innocents, entre les quals hi figuren criatures i dones prenyades. I és així com la farsa es converteix en tragèdia, i els numerets que es munten en comptes de fer riure, fan plorar...

Joaquim, no sé si et vaig manifestar com calia el meu agraïment per totes les atencions que vas tenir amb mi durant els dies inoblidables que vaig passar entre vosaltres. Demés, m'ha quedat la intriga de per què la Rosa no va voler veure'm en cap moment. Això, no ho acabo de veure clar. Escriu-me. Escriu «largo y tendido», que a mi i a tots els de casa ens encanten les teves cartes. Rep una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 3 de setembre de 1990

Estimat amic,

Vaig rebre la teva última carta de finals de juliol més tard del compte perquè, contra el costum familiar, vam passar gairebé quinze dies seguits a Castellterçol.

Mentrestant, he tingut ocasió de parlar amb en Xavier Garcia, que em va fer saber que series a Lleida a mitjan desembre. Fantàstic! Això d'anar en avió, per a tu, aviat serà com agafar el metro o l'autobús. Jo també hi seré i ja estic començant a pensar com m'hi posaré entre una colla de lletraferits tan notables per no fer un paper d'estrassa. Em penso que ja et vaig insinuar quan corries per aquest món que pensava fer un article sobre els títols de les obres del nostre admirat Pedrolo. De moment, però, només he fet que pensar-hi perquè em vull treure del damunt una muntanya considerable de feina. Ja t'ho explicaré!

Em fas saber que vas escriure a la família d'en Pedrolo. Ja m'ho va dir, també, la Josefina. L'he d'anar a veure un dia d'aquests per portar-li, també, un joc d'articles que parlen d'ell. Està molt desconcertada i passa la major part del temps a casa la filla i d'una neboda. Per això no hi he anat encara. Li vaig recomanar que parlés amb l'advocat de l'Associació d'Escriptors, però resulta que ella ja el coneixia. És un fanàtic caçador d'autògrafs que havia empaitat en Pedrolo més d'una vegada.

Els de TV3 van passar per casa, un matí, per recollir alguna opinió sobre el nostre gran novel·lista: vaig parlar cinc minuts i van passar vint segons. Ja se sap com va això, però després vaig tenir l'oportunitat de participar en una taula rodona amb Jordi Sarsanedas i Vicenç Villatoro, portada per la Maria Gorgues, pel canal 33. Vam tenir ocasió de parlar de moltes coses. En Villatoro era molt crític, feia, com va dir, d'advocat del diable. Ja en parlarem un altre dia, si pot ser de viva veu, millor, però em penso que cert rebug dels més joves per l'obra d'en Pedrolo ve per això que en aquests moments bull: la llengua. Hi ha un intent de fer-la com més viva, millor. Jo ho acuso, això, fins a tal punt que procuro frenar-me a l'hora de fer dialogar els meus personatges. És evident que la gent del carrer no parla com ho fan els personatges pedrolians. En realitat, ningú no parla com els protagonistes d'alguna novel·la. Però els joves intenten

acostar-s'hi. I això és un joc perillós perquè els pot petar als dits: acabaran fent-los parlar en castellà! El llenguatge d'en Pedroló és artificios, com em penso que ho és el de la majoria dels grans novel·listes de tot el món. Però pot ser una mica natural que una gent que busquen en la forma la seva expressivitat xoquin amb un novel·lista que vessava imaginació per tot arreu. Ja t'he dit que en parlàriem en una altra ocasió. Amb tot, en Villatoro deia que cal rellegir en Pedroló, però no tot Pedroló... Molt bé, però, qui ha de decidir el que s'ha de llegir? Qui ha de dir que *Totes les bèsties de càrrega*, sí, i, en canvi, no cal llegir *Cops de bec a Passadena* o *Una selva com la teva*...? Ja en parlarem al desembre!

De moment, deixa'm que et digui que l'article d'en Xavier Borràs que em vas enviar em va semblar molt propi d'en Xavier Borràs, fora de la part que aquest noi intentava reproduir el que li havies explicat, que s'entén força. De la mateixa manera que diu que un llibre es titula *Crucifèmia*, cosa que no deixa de ser una falta de rigor perquè es titula *Crucifeminació*, la resta vessa mala llet i no és cert. Comprenc la crispació dels grups independentistes perquè les coses no funcionen, però fotre en el mateix sac la Capmany, Pons, Cònsul, Fuster (Jaume), Oliver (Maria Antònia), Guardiola, Albanell, Piñol, Coca, Porcel, Espinàs i Faulí, i acusar-los de «caps de brot» i companys de viatge «institucional» (via subvenció), que des de la pútrida poltrona pactista, etc., etc., em sembla injust i pixar fora de test. Imagino que no m'esmenta perquè no es va adonar que hi havia un article meu a *El Periódico*, perquè jo no sóc ni més bo ni més dolent que tots els altres.

Vaig saber la mort d'en Pedroló per una trucada de la Maria Antònia Oliver –una de les encartades–, que plorava a llàgrima viva i no es podia treure les paraules de la boca. M'agradaria saber en quina poltrona seu, la nostra amiga! A part que algú o altre hi ha de seure, em penso. Cada dia em foten més angúnia els grupets radicals perquè són tan purs, tan nets, que no em costaria gens imaginar-me'ls, si les coses els anessin bé, en el paper d'inquisidors. A part que em penso que s'haurien d'analitzar ells, també, perquè em fa l'efecte que amb la seva manera d'actuar aconseguïen atreure, només, uns grupets de gent cada cop més jove que els fugen de les mans de seguida per les contradiccions que troben en els seus dirigents així que obren els ulls. L'espectacle dels dos moviments de defensa de la terra fotent-se hòsties i tractant-se de botiflers els uns als altres al Fossar de les Moreres les últimes diades em sembla prou significatiu.

Vaig deixar d'anar-hi, jo, a la manifestació de la Diada que finalitzava davant el monument a en Casanova, quan encara era unitària. Vaig trobar uns amics de la feina socialistes i pel sol fet de participar-hi al costat d'ells em vaig sentir dir fill de puta i una pila de coses més. Naturalment, no hi he tornat. Però jo, avui, continuo al peu del canó, vaig d'escola en escola donant la cara i escoltant impertinències de tota mena de nens, intentant que una colla de vaillets de suburbi sàpiguen que viuen en un país de debò que té una llengua que és de bon llegir per poc interès que hi posin, i sense treure'n altra cosa que incrementar la faringitis. I per molts anys que ho pugui fer! I alguns –no tots, és clar– dels que em van dir de tot aquella diada ja ni se'n recorden, avui, que viuen a Catalunya. Els ha passat l'eufòria, potser són *yuppies* o es foten de les seves velleïtats juvenils. I estic segur que és així perquè si no ho haguessin deixat córrer aviat, avui seríem més i això es notaria a l'hora de comprar diaris, llibres o revistes, quan fan pel·lícules en català, als teatres, o als recitals de cançó, que pràcticament han desaparegut. Només hi van uns quants jovenets quan canta en Llach o la Dharma, perquè poden fer quatre crits nacionalistes, i prou.

Veus, ara en Quim Monzó acaba de descobrir que ha fet el *gilipollas* escrivint fins ara en català. Així ho va dir a l'*Avui* no fa pas gaire. I la cosa fa pensar quan diu que, després de fer carrera en espanyol, se t'obren totes les portes dels mitjans de comunicació catalans. I posa un seguit d'exemples ben curiosos. I en Monzó, fins ara, era un abertzale de primera... A part que és dels que li ha somrigut més l'èxit, tant de públic com de crítica. Si hi penso, t'enviaré una fotocòpia d'un article de Salvador Cardús força interessant.

Per això em toquen més el voraviu les opinions d'en Borràs. De la seva llista, fora d'en Porcel, els altres no encaixen amb els seus anatemes. Però em fa l'efecte que del que es tracta, per a ell, és de ser d'un grup cada cop més petit, que giri més al voltant d'un mateix –com pesa el personalisme, en tota aquesta història!–, per poder dir que els altres són uns tifes i uns traïdors.

I ja m'he esbravat. Perdona. Però jo crec que en aquest país hi cabem tots, i que cadascú ha de fer la seva, i que ja seria hora que dediquéssim les nostres energies a alguna cosa de més profit que fotre'ns amb els altres. És evident que hi ha una crispació. Però això es produeix per la falta de públic. És més ridícul, encara, que entre els que treballem per la mateixa cosa ens les fotem de mala manera quan la gent en general passa de tot.

Ara em fa mandra buscar el paquet de cartes anteriors i t'explicaré què he fet, de memòria, tot i que potser et repetiré alguna cosa. Potser recordaràs que el dia del llibre, quan tu i jo baixàvem per la Via Laietana, vam trobar l'Albanell, que em va fer saber que ni tan sols m'havia classificat al premi de Mollerussa amb la meua història *L'honor de Fazel Madani*. Bé, doncs, ara l'he recuperada i l'he convertit en una novella per a joves. Feia 56 pàgines i ara en fa 139. En realitat, deixa'm que intenti quedar bé, no l'he inflada, sinó que l'he escrita novament desenvolupant els aspectes aventurers de la història. En aquests moments és en una casa de fotocòpies, on me'n fan cinc jocs que demà passat portaré a Girona, ja que la presento al premi Ramon Muntaner (juvenil) que es concedeix en la festa dels Bertrana. Un!

En un intent de recollir en un volum els contes que tinc escampats en els cinc reculls de l'Ofèlia Dracs, volia escriure'n altres en paral·lel per disposar de suficient material. Vaig començar una història de por morbosa, que havia de ser curta, que correspongués al conte que vaig incloure a *Lovecraft, Lovecraft!*, i quan era a la pàgina cinquanta vaig comprendre que allò era una novella. La tinc escrita, fotocopiada, enquadernada i empaquetada per presentar al premi Gran Angular (juvenil) de l'editorial Cruïlla. Es titula d'una manera un xic estrambòtica: *Interfase amb mosca*. Es tracta d'un empleat administratiu que vol ser programador informàtic i que un dia salva una mosca vironera del fibló d'una aranya. La mosca, agraïda, l'ajuda en la seva feina. Tenen llargues converses a través de la pantalla de l'ordinador. La por morbosa ha desaparegut i ha quedat una aventura per a joves una mica angixosa pel que es refereix a les relacions entre el noi i el dípter que passa a dominar-lo quan s'adona que se li ha fet imprescindible. Dos!

T'havia parlat de l'intent d'escriure unes *Històries de Barcelona*, a l'estil de la pel·lícula de Woody Allen, Scorsese i Coppola? M'hi vaig posar amb una narració de fantasmes de la memòria –d'això sí que te'n vaig parlar!– a l'entorn d'un lloc molt concret: la plaça de Cardona, entre Sant Gervasi i Gràcia, l'escenari de la meua infantesa, amb el temps narratiu que es mou entre l'actualitat i l'època de la guerra civil. Havia de ser una de les tres o quatre històries del volum que preparava, però amb l'ajut de l'ordinador, que se m'emporta, s'ha convertit, de moment, en un novel·lot de gairebé tres-centes pàgines que, en principi, es diu *Conspiració d'ectoplas-*

mes. Ja n'he escrit dos esborranys i ara he de posar-me, si en sóc capaç, a establir la redacció definitiva, en la qual penso perdre una cinquantena ben bona de pàgines. Tot i que no està polida, em penso que tinc temps de treballar-la un mes més, ja que a mitjan octubre la vull presentar al Sant Jordi. Tres!

També envio a Mislata, al País Valencià, un conte curt (cinc pàgines) que no fa massa que vaig escriure amb una altra destinació –frustrada–, que es diu «Balada de la carretera». Quatre!

Voldria que fos la darrera vegada que em presento a algun premi. Ja seria hora! Però la cosa m'atreu, em sedueix. Penso que he de guanyar. Però després ja vas veure què va passar: van volar, els van declarar deserts, i encara se'n van riure... És allò de què parlàvem, del copet a l'espatlla, l'encoratjament, allò que et diguin: «T'ho has guanyat! Vas bé, noi!». Però, per altra banda, tremolo. Si aconseguís pescar-ne algun, d'aquests premis, un de gros, vull dir, ja caldria que em tapés les orelles i em posés unes ulleres ben fosques, per tornar-me sord i cec, de tantes que me n'hauria de sentir dir.

T'envio la *plaque* que el diligent, i millor amic, Antoni Clapés, ha enllestit segons l'eficàcia que el caracteritza. No m'ha donat temps de retocar el text, ni de suggerir-li que ho deixi per a més endavant, que ens ho penséssim una mica... El que rebràs, que és evident que correspon exactament al que li vaig lliurar, en reflexionar-hi, no em semblava gaire adequat per a la seva –i ara meva, també– col·lecció. Com podràs observar pel títol, són contes que no han crescut, tot i que no renuncio a regar-ne algun i convertir-lo en una narració d'una vintena de pàgines. Quan no sabia com posar-m'hi, se'm va acudir –això sí que t'ho havia explicat en una carta anterior– explicar el tema d'una pila de contes que tenia en cartera. Podràs observar com amb l'ajut de l'ordinador he aconseguit que tots tinguin, si fa no fa, la mateixa extensió: al voltant de deu ratlles i una petita cua. Això només es podia aconseguir renunciant a usar les primeres expressions i paraules que sortien i podar per un cantó, adobar per l'altre, com es fa amb els bonsais, perquè no creixessin més del compte. El meu –i teu– amic Gaspar, el millor llibreter del món, s'hi ha entusiasmat. Però no li faig gaire cas perquè ell, pel que fa als llibres, només hi entén a l'hora de vendre'ls. Espero que t'hi engresquis com he fet jo i que t'exposis a la severa crítica dels implacables amics amb la redacció d'una altra *plaque*. No ets home si no ho fas!

S'ha fet tard. Gairebé és la una de la matinada i demà em vull aixecar d'hora. Però et devia aquesta carta i m'hi havia de posar quan acabés una de les històries que m'han complicat l'estiu fins a l'extrem que no m'han deixat respirar. Hem estat a Castellterçol, però hi he pencat de valent.

Ah! D'això sí que no puc estar-me de parlar-te'n! D'aquí a molt pocs dies s'estrena *Qui té por de Virginia Woolf?*. He llegit als diaris, amb total desconcert, que la protagonista serà l'Empar (Amparo) Moreno. Bufa! Ei, que no hi tinc res en contra. És una vedet del Molino, li diuen la Gordy, perquè, segons ella, fa més de cent quilos... Jo l'he vist en algun paper dramàtic. La recordo perfectament a *Marat-Sade*, però era un paper mogut, barroer, amb crits i salts. En una contorsió, li saltava un pit que va anar d'un pèl que no fot un forat a l'escenari del Romea. Jo li dono un vot de confiança, perquè espero que s'aprendrà el paper de memòria. Si parla una mica pel seu compte, en Fabra es taparà les orelles. Estic molt encuriósit. Ja et donaré la meua opinió.

Salut. Abans que tornis a venir suposo que tindràs temps per fer-me quatre ratlles, oi?

Records i abraçades per a tota la família,

Joaquim Carbó

Bernal, 21 de setembre de 1990

Estimat amic,

Acabo de rebre la teva del dia 3, juntament amb els *Bonsais* i els retalls sobre l'afer Monzó (!), que, com sempre, t'agraeixo.

En primer lloc, vull que sàpigues que, els *Bonsais*, els he trobat deliciosos, alguns tenyits d'una ironia que té regust d'Ambrose Bierce. Excellents!

Respecte al desafiament que em fas, has de saber que ja vaig enviar un paper sobre en Miller a en Clapés, però resulta que, segons que em va dir ahir per telèfon, no l'havia rebut. Ara li n'enviaré unes fotocòpies per conducte d'una amiga d'ell que s'ha passat més d'un any a Buenos Aires fent un «taller literari» i que el 28 se'n torna cap a Barcelona. També em va dir que avui o demà fèieu la presentació de la *plquette* a Mataró. Desitjo que tingueu èxit.

I, dit tot això, no continuaré tocant els altres punts de la carta, perquè vull parlar-te d'una qüestió «puntual», com dieu ara.

Resulta que, arran del traspàs de l'amic Pedrolí, i en veure que ningú no feia esment del meu llibre, se'm va acudir que, possiblement, en Cendrós no l'havia passat a la gent de l'Enciclopèdia, sinó que l'havia venut com a paper. Aleshores, vaig pensar que fóra bo de reeditar-lo i, amb aquesta inquietud, vaig proposar de fer-ho a en Vallverdú. Ell, prudent i gat vell en l'ofici, em va dir que primer calia veure si els de l'Enciclopèdia no el volien reeditar, car sempre té preferència l'editor original. Vaig escriure, doncs, a en Joan Carreras, convençut que no tenien ni el llibre ni el contracte, però, oh, *surprise!*, acabo de rebre resposta d'aquest senyor, dient-me que del meu llibre n'hi ha encara més de 1.600 exemplars, i que no té pràcticament cap moviment! Ara bé, durant deu anys no m'han fet mai cap liquidació. Ignoro si el llibre figura al catàleg de l'Enciclopèdia o de Proa. Tinc la impressió que el llibre no es troba a les llibreries. D'altra banda, si bé no d'una manera explícita, semblaria que Edicions 62 podrien tenir interès a reeditar-lo. I, de més a més, en Xavier Garcia em diu que ell voldria publicar-lo com a suplement d'*Urc*, tal com ara en treu un d'en Guillem Viladot. O sigui que em trobo amb les mans lligades. Penso que caldria consultar algunes de les principals llibreries

que venen llibres en català per veure si el tenen i, de més a més, esbrinar si figura als catàlegs de l'Enciclopèdia. Hi ha el fet que no m'han liquidat cap exemplar en deu anys, ni tan sols no m'han enviat les liquidacions. Perquè, com veuràs a l'única que em va fer en Cendrós, diu que n'havien fet una tirada de 2.545 exemplars, que n'havien venuts 710; vol dir que, si ara en queden 1.600, hi ha una diferència de 235. Ell em va pagar 35.000 pessetes (en aquell moment eren equivalents a cinc-cents dòlars), i deia que no quedaven cobertes per les vendes. Com que desconec el preu de venda, d'abans i d'ara, no sé si aquests 235 exemplars que es vengueren posteriorment a la liquidació arrodoneixen les 35.000 de l'ala o les sobrepassen. Però això a mi no m'interessa pas tant com que el llibre sigui al carrer i que la gent en conegui l'existència. Què et sembla que es podria fer? Crec que en aquests moments l'obra d'en Pedrolo deu despertar, ni que sigui, la curiositat de molta gent, i que, per tant, el meu llibre podria servir de guia fins i tot als estudiants, no trobes? Se m'ha acudit que seria bo que algú escrivís algun article rectificanc els qui han dit, arran de la mort d'en Pedrolo, que no hi ha estudis de la seva obra, llevat del llibre d'en Coca, *Pedrolo perillós?*, que, de fet, no és un estudi, sinó una llarga conversa amb ell. Com que en Triadú va fer un article quan va sortir el meu llibre i, de més a més, està en contacte amb en Joan Carreras, car és codirector de la Proa, li he escrit suggerint-li que li demani de publicar un anunci i fer una nova distribució del llibre i, també, li proposo això de fer una nota en algun diari. Ara: si no el tenen en catàleg, si no el distribueixen, si no és a les llibreries, què podria fer? Ho podries consultar a l'advocat de l'Associació? (Per cert, és que la muller d'en Pedrolo té també problemes, que li aconselles de consultar aquest advocat?). Espero que me'n diguis alguna cosa. T'envio la present per conducte de l'amiga d'en Clapés.

Una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 19 d'octubre de 1990

Estimat amic,

M'arriba de la mà del nostre insubstituïble amic Clapés la teva carta amb l'afer del *Pedrolo contra els límits*. Passo a informar-te ben de pressa per tal que puguis actuar en conseqüència.

Anem a pams! Si la gent de l'Enciclopèdia, o sigui, Proa, tinguessin el llibre viu, no hi hauria res a fer. Podries reclamar els drets dels 235 exemplars i, si t'ho calculaven amb el preu de l'antic catàleg d'Aymà, no et correspondria, potser, ni una sola pela, perquè encara no hauries cobert els drets de l'avançament. Però sembla que aquest no és el cas.

He fet una petita investigació i el llibre no és als prestatges de les llibreries, excepte algun cas que no he localitzat, ja que és possible que algú en tingui exemplars sense gairebé saber-ho. El nostre comú amic Gaspar, de la llibreria Maga, va trucar a la seva distribuïdora –Llibres Catalans– dient que hi havia una escola que estaria disposada a comprar-ne cinquanta segons el preu i les condicions de venda. Els de la distribuïdora, que no en tenien, van contestar que ho preguntarien a l'editorial. L'endemà ens feien saber que l'editorial informava que només en tenia uns deu exemplars i que, per tant, no podien complir l'encàrrec en cas que es formalitzés.

El llibre no figura en el catàleg de les publicacions de Proa i la mateixa editorial, ja ho veus, sembla que no en té, o ho fa veure, potser per la mandra d'escorcollar en antics magatzems.

En aquesta situació, i sense que hagi pogut posar-me en contacte amb l'advocat de l'Associació –deu ser de vacances, perquè no contesta el telèfon–, crec que t'has de dirigir altre cop a en Joan Carreras per fer-li saber que tens una oferta d'edició –sense explicar de quina editorial es tracta– i que, atès que el teu llibre no és al catàleg de Proa i que tampoc no serveixen les comandes que els fan els distribuïdors –els pots explicar l'estratagema d'en Gaspar, potser sense donar-ne el nom–, els preguntes a les bones, i amb tot el respecte –que et facin quatre ratlles només per retornar-te els teus drets, de manera que puguis contractar lliurement l'edició del teu llibre.

Tot això, però, ho hauries de fer un cop en Triadú t'hagi dit alguna cosa del que li has encarregat, perquè podria ser que ho remoguéis i acon-

seguís que Proa tragués la pols dels exemplars i els redistribuís, si és que, en realitat, en tenen al magatzem i això dels 1.600 no és un engany de l'ordinador.

No t'he aclarit gran cosa, però em sembla que, de moment, és tot el que es pot fer. N'he parlat també amb la Montserrat Bayà, que, a més de coordinadora de l'Associació, és agent literari i ho veu d'aquesta manera: has d'intentar que Proa renunciï als seus drets. Si són una mica com cal, ho han de fer per força.

Ara, sigui quina sigui la solució del cas, jo tiraria endavant sense cap mena de problema de consciència la possibilitat de publicar-lo a *Urc* fragmentadament. Qui hi tindria alguna cosa a dir? No crec que Proa tingués cara per oposar-s'hi. A part que no crec que t'enviessin la guàrdia civil... El que ja no veig molt clar –i tant de bo m'equivoqui!– és que a can 62 estiguin molt disposats a publicar-lo. Mira, el nostre públic –anava a escriure el nostre poble, però m'estimo més no fer demagògia– és molt especial. En Pedroló no està de moda, tot i que 62 –els botiflers Castellet i Cuyàs– continua publicant a ritme lent l'obra completa, sense alegries ni estridències. Ara mateix acaben de treure a «El Balanci» *Disset contes i una excepció* i la venda és fluixa. Dissabte passat, per primera vegada en dos mesos, va aparèixer a la llista dels llibres més venuts de l'*Avui*, i en cinquè lloc. El botifler Carbó ja l'havia comprat així que el va veure al taulell de can Gaspar, i el va llegir d'una tirada, emocionat. I la botiflera Capmany va perdre el cul per fer-ne la crítica al *Brusi*. I ben poca cosa més. El més venut continua essent *Mossèn Tronxo*, de mossèn Ballarín, al cap de trenta-vuit setmanes de figurar en el primer lloc del rànquing. Els grups que haurien anat a hòsties amb qui fos el dia de l'enterrament, i s'haurien disputat el cadàver, encara que hagués caigut per terra, tot fent onejar banderes i trencant aparadors, junt amb altres insignes abrandats defensors verbals de la pàtria, sembla que facin vacances a l'hora de retre un veritable homenatge a un escriptor, això és, comprar els seus llibres i llegir-los. Ei, si això estigués prohibit, ja seria tota una altra cosa, que llavors valdria la pena de fer cua...

Canvio de tema amb el temps just d'enllestir la carta abans que recullin el correu. La família Clapés i la família Carbó es van trobar a l'estrena de *Qui té por de Virginia Woolf?*. I tot i que d'entrada ens vam expressar la por que ens feia la parella protagonista, t'he de dir que la cosa va funcionar. No d'una manera extraordinàriament brillant, però Déu n'hi do. Vam

haver de reconèixer que l'Amparo Moreno ha fet un esforç extraordinari, però el físic la traeix. Omple excessivament l'escenari. Gairebé xoca amb els mobles. Però ho fa bé. En Bonnín, que ja de natural és contingut, li dóna la rèplica molt bé. I la parella jove se'n surt amb excel·lent. A l'hora de saludar, quan la noia torna a ser ella mateixa i no ha de fer comèdia, va fer un parell de saltets que semblava que es tornava a trobar a l'escenari del Molino, però durant la representació s'aguanta. Penso tornar-hi més endavant perquè estic convençut que ara ho fan millor, encara. Però el físic no l'haurà canviat. Qualsevol gest o paraula queda excessiu malgrat l'esforç de contenció. No crec que se li pugui demanar més. El text va sonar perfectament i l'acidesa dels diàlegs va ser captada pel públic amb somriures i riallades prou expressives. No tinc ni idea de com funcionen les representacions pel que fa al nombre d'espectadors. Quan ho sàpiga, ja te n'informaré. Seria fantàstic que s'aguantés fins al desembre i que tu i la Isabel ho poguéssiu veure.

Ahir vaig anar a comprar entrades pel senyor Flotats/Pla i no n'hi havia fins pel dimarts que ve. Ho tenen ple cada dia amb una setmana d'anticipació: sembla que ho farà tres setmanes, només. Però és allò de la flor al cul. És la figura del pujolisme, i els convergents hi van, els cau la bava i amb això ja han complert amb el país fins que el nen maco n'estreni una altra.

Aquests dies m'he introduït en l'atmosfera Pedrolo. No paro de llegir –rellegir– novel·les i de veure per primera vegada la poesia que la Josefina m'ha deixat. Junt amb la Maria Ginés, de 62, i l'Adelais, vaig tenir ocasió d'escorcollar entre els papers que han quedat inèdits. Fora de la poesia, no hi ha gran cosa més. Vam recuperar uns esborranys de *Tants interlocutors a Basera*, una de les tres novel·les que Pedrolo havia destruït. En principi, i sempre que a can 62 hi estiguin d'acord, pensem que val la pena publicar-la. És el que Max Brod va fer amb Kafka, que si no arriba a ser per ell no ens hauria pogut influir al cap dels anys.

He començat a escriure la meva ponència per al col·loqui «Rellegir Pedrolo», de Lleida, on tindrem ocasió d'abraçar-nos a mitjan desembre. He triat un camí fàcil i penso redactar un comentari més o menys conceptual, o sigui, sobre els títols i els noms dels personatges de les obres pedrolianes, amanit, tot plegat, amb algun comentari ben subjectiu sobre la marxa per intentar aclarir algun aspecte de la personalitat del nostre amic.

Per altra banda, he presentat a temps els tres llibres als premis de què t'havia parlat. I, encara, un conte curt—cinc pàgines— a un altre que han convocat a Mislata, pel cantó de València. No cal dir que he apostat fort perquè he concorregut a tots a pit descobert, sense amagar-me amb pseudònims ni misteris. Els que guanyin en totes quatre convocatòries podran explicar als seus hereus que en una ocasió van tenir l'honor de passar-me per la pedra.

I ja n'hi ha prou per avui. Ja em tindràs al corrent del teu afer. Una abraçada ben cordial per a tots,

Joaquim Carbó

Bernal, 31 d'octubre de 1990

Estimat amic,

Suposo que deus haver rebut la meva del 21 de setembre, tramesa per conducte de la Lourdes, amiga d'en Clapés, en la qual et parlava, gairebé exclusivament, de la preocupació que em causava el fet que el meu llibre *Pedrolo contra els límits* no tingués més difusió. Com et deia, havia escrit a en Triadú, per tal que pressionés en Carreras per fer-ne una nova distribució, etc. En Triadú, fa pocs dies, m'ha contestat que hi havia parlat i que en Carreras li va contestar que ho estudiarien. D'altra banda, se'm va acudir que, entre els actes paral·lels que estan programant a l'entorn del col·loqui «Rellegir Pedrolo», potser es podria fer una mena de presentació tardana del llibre, en alguna llibreria de Lleida; només caldria, com vaig dir a en Xavier Garcia, que algun llibreter demanés llibres en consignació, i en Triadú, per exemple, podria fer-ne la presentació, car ell coneix bé el llibre i va fer-ne un comentari favorable quan es va publicar. Què te'n sembla?

Bé, per continuar amb les jornades aquestes, he vist que tu hi participaràs dilluns, 17, i dimarts, 18, o sigui que hi coincidirem, car jo tinc la intenció de ser-hi els tres dies, ja que, d'altra banda, en Xavier em diu que es faran càrrec de l'estada meva i de la Isabel. Ara resulta que m'ha sortit una feina addicional, però no pas relacionada amb el col·loqui. Ahir em va telefonar en Parcerisas per proposar-me de fer una mena de seminari sobre traducció, o més ben dit, sobre algunes de les meves traduccions, a la Universitat Autònoma, del 10 al 14, d'una hora diària. (Això m'ho pagaran, segons que sembla.) Què me'n dius? M'ha dit que no havia de preparar res, car el programa el faran ells, i jo només hauré de respondre preguntes. Trobo que és una experiència molt interessant. Ja veurem com ens en sortirem...

Nosaltres tenim els bitllets per al dia 6, o sigui que el 7 ja seríem a Barcelona, si no és que decidim de quedar-nos un parell de dies a Madrid, per fer una escapada a Burgos a veure els oncles de la Isabel. Tanmateix, això potser seria una mica just, atès que dilluns, 10, ja he de començar el seminari que et deia.

Respecte als comentaris que em feies a la teva del 3 de setembre sobre els entrebancs que troba la joventut per llegir Pedrolo, jo crec que, més que la llengua, és la «forma» que ell hi donava, a les novel·les. Com tu mateix

dius, cap novel·lista del món ha pogut reproduir fidelment la llengua del carrer, ni el mateix Hemingway, que tenia fama d'haver-ho aconseguit, va poder-ho fer, com s'ha demostrat en fer un estudi minuciós dels seus diàlegs. També el llenguatge que en Norman Mailer feia parlar els soldats d'*Els nus i els morts*, tot i la seva cruesa, era tan artificiosos com el de qualsevol altre. En fi, tot això és matèria de discussió, però em penso que, en aquest terreny, han equivocat el camí: una cosa és establir una llengua estàndard per als mitjans de comunicació oral, i fins i tot escrits, i l'altra, voler adaptar aquesta llengua a la creació literària. Això darrer és una aberració. I sembla mentida que siguin els crítics literaris els qui ho propicien.

Sobre l'article d'en Xavier Borràs, *no comment!* Penso que no valia la pena que et fessis tan mala sang, car ja sabem quin peu calça. Jo només pretenia que veiessis el que hi deia jo.

Sobre el Quim Monzó, la Diada i tota la pesca, ja en parlarem. De fet, penso que podrem tallar molta tela a Lleida, oi? Hi aniràs amb la Rosa? Pensa que hi serà la Isabel, i potser seria interessant que elles també es poguessin fer companyia, mentre nosaltres divaguem sobre l'obra del nostre estimat amic, oi?

M'encanta de veure que estàs tan embalat, produint a tot drap, amb mires a guanyar algun premi, sigui com sigui. Ja et vaig dir què m'havien semblat els *Bonsais de paper*: excel·lents! I ja vas veure que vaig tornar-te la «ploma blanca» (recordes la pel·lícula, oi?), i vaig enviar a en Clapés un paper sobre en Miller. N'he de fer un altre sobre en Pedrolo, però serà més endavant, que prou feina he tingut a preparar la ponència per al col·loqui, la qual ja vaig enviar a en Xavier.

En Clapés em va trucar a primers de mes, abans de l'estrena de l'obra de l'Albee, però no n'he sabut res més. Tampoc no m'ha escrit en Carlos Lasarte, que m'havia promès enviar-me el programa i els retalls de les entrevistes, crítiques, etc. que sortissin, però no he rebut res. Així que no sé què passa amb aquesta obra, ni si continuarà fins al desembre, que, segons em van dir, la durien de gira. A mi també em va sorprendre que, a darrera hora, hi posessin l'Amparo Moreno, però aquestes coses solen passar en aquest gremi del teatre.

Confio que, abans de trobar-nos al desembre, encara rebré unes ratlles teves, ni que sigui per comentar les coses més puntuals de la carta anterior i d'aquesta.

Ah, vaig demanar a en Vallverdú que m'enviés un exemplar, per via aèria, del llibre de contes de Pedrolo que ha publicat la 62, ja fa més d'un mes i mig, però no l'he rebut. Volia tenir-lo mentre preparava la conferència sobre la narrativa breu, però ara ja no té massa sentit. És molt probable que me l'hagi tramès per correu marítim.

De la revista *Xarxa* m'han dit que el primer article que els vaig enviar, sobre el Casal de Catalunya de Buenos Aires, sortirà al número d'aquest mes de novembre. No sé, però, si ja ha aparegut l'entrevista que em va fer en Quirze Grifell al del mes d'octubre, o si sortirà al de novembre també. Després en seguiran un sobre el fenomen del peronisme i un de la psicoanàlisi a l'Argentina.

Quant a traduccions, després d'acabar *Una història de dues ciutats*, vaig fer un llibre d'en Gerald Durrell, i ara he acabat el primer llibre d'una sèrie de set novel·letes d'un tal C. S. Lewis, que són històries per a nois. El primer és *El nebot del mag*, i ara encetaré el segon, *El lleó, la bruixa i l'armari*. Són fàcils de traduir, sense entrebancs.

Plego, tu. A veure què me'n dius, de tot això. Records a la Rosa, malgrat que encara estic ofès pel seu desaire, i una abraçadota per a tu del teu

Jordi Arbonès

Expressions de la Isabel i de la Glòria!

Barcelona, 7 de novembre de 1990

Estimat amic,

Acabo de rebre la teva carta del darrer dia d'octubre, en què comprovo que encara no has rebut la meva del dia 19 del mateix mes. Això vol dir que ha anat molt més lentament la meva que no pas la teva.

Bé, avui sí que només et faig quatre ratlles per anticipar-te la benvinguda, i te les escric ara, a raig, amb la intenció de poder-les portar al correu aquest mateix matí.

És fantàstic que puguis aprofitar la teva estada d'una manera tan profitosa. Profitosa per a tu i, també, per als alumnes d'en Parcerisas, és clar, sobretot si això no t'obliga a un esforç complementari de preparació. Davant un públic universitari sempre és bastant fotut haver d'exposar alguna tesi, encara que només sigui de component visceral. Per una banda, els noiets no acostumen a ser grans llumeneres i s'ho empassen tot. Especialment, queden força parats davant algun exercici de memòria i es pensen que ho saps tot, quan la cosa és, solament, un reflex de tot el que has arribat a veure a la vida, un conjunt d'experiències. Però és fàcil que n'hi hagi algun més perepunyetes que et vulgui posar a parir. En aquest cas teu, que les preguntes se't faran sobre feina feta, els passaràs la mà per la cara i encara et donaran menció *cum laude*.

Jo l'he passada bastant magra a l'hora de redactar la ponència per al col·loqui de Lleida. La lectura de les novel·les pedrolianes quedava força lluny en el temps, ja que, per exemple, els «Anònims», els havia llegit en original fa una pila d'anys, a mesura que els escrivia –1970 i 1971–, i ha plogut molt de llavors ençà. Vaig triar de seguida un tema que m'ha permès fer un treball una mica conceptual, allò de l'art pobre, l'anàlisi de les paraules per les paraules, i he bastit una mena d'estudi sobre els títols i els noms dels personatges dels llibres del nostre malaguanyat amic. La cosa, com podràs escoltar, si tens la bona fe d'assistir a la lectura, veuràs que arrenca del dia que em va encarregar la traducció d'una novel·la francesa per a «La Cua de Palla». Es deia *Compartiment tueurs* i em va assenyalar d'entrada que en català es titularia *Víctimes en fals*. Això em va estimular a revisar els setanta-un títols de l'època que va dirigir aquella col·lecció i he vist que aquest mateix joc el va repetir en una vintena d'ocasions, i

sempre, al meu parer, el llibre hi va sortir guanyant. Després, he buidat alguna de les novel·les pel que fa al nom dels personatges, centrant-me en *Detall d'una acció rutinària*, que en té uns cent trenta, classificant-los per sexes, professions i càrrecs. En el fons, ha estat força divertit. A part, m'he permès fer algun comentari sobre la marxa, així com exposar una breu panoràmica sobre la poesia, ja que aquests dies vaig ajudar la Josefina i l'Adelais a fer una mena d'inventari dels papers que va deixar, i em vaig emportar per llegir una pila de reculls de poemes inèdits que m'han proporcionat sorpreses ben agradables. Per cert que demà, junt amb la Capmany, en Coca, en Fuster i en Cucurull, participo en una sessió de record a l'Ateneu.

No et dic res més de l'afer del teu llibre *Pedrolo contra els límits*, perquè veig que vas seguint els passos que més o menys t'indicava en la carta que encara no has rebut. El temps corre tan de pressa que em penso que tu mateix podràs fer de paraula una gestió definitiva amb en Carreras, de l'Enciclopèdia, perquè et diguin la veritat d'una punyetera vegada. Pots explicar-li fil per randa la maniobra que et vaig exposar que vam organitzar en Gaspar i jo, de demanar possibilitats de subministrament a una distribuïdora, amb la posterior consulta a l'editorial que va negar l'existència d'existències... En fi, ja en parlarem! Es veu ben clar que, en no haver-lo editat ells i trobar-se'l al magatzem, si és que en realitat saben on paren, fan l'orni i no en volen saber res. Tens tot el dret a exigir-los, doncs, un paper que te'n garanteixi la lliure contractació en una altra banda, cosa que ha d'obligar-los, també, a no treure al mercat, de sobte, els 1.600 que diuen que tenen al magatzem, ja que llavors ningú no te'l voldria republicar. És clar que si resulta que no els en queda cap, bé prou que t'haurien de pagar els exemplars venuts, oi? És realment complicat, tractar amb editors, encara que siguin solvents.

A mi les coses ja m'han començat a anar malament en relació amb els premis. He quedat en tercer lloc al Gran Angular amb el llibre que, dels tres que he escrit, tenia més confiança. Ja pots comptar què passarà amb els altres! T'ho deia, oi, que quedaria tercer, en la carta anterior? I vaig haver de fer mans i mànigues, quan m'ho van anticipar per telèfon, per evitar que publicuessin una nota dient que la meua novel·la els havia agradat tant, que la volien esmentar públicament perquè s'ho mereixia. Això, sí, darrere les de dos desconeguts, guanyador i finalista –el finalista

tenia una prima de tres-centes mil peles, que no hauria menyspreat! Imagina't quin paper més graciós! Això, que podia representar un copet a l'esquena per a un passerell que comença, era per a mi una solemne putada, equivalent a dir-me que sóc un novellista que promet –amb cinquanta títols publicats a l'esquena–, però incapaç de superar dos individus gairebé inèdits. Què hi farem! Tot això em passa per culpa de la febre conillera que m'ha agafat de concursar.

La Rosa no vindrà, a Lleida. Em pensava que ja havia quedat bastant clar en una de les nostres darreres converses barcelonines que se m'ha desvinculat gairebé del tot de la meua, diguem-ne, vida literària. Hi ha una separació bastant forta entre els meus dos mons, el familiar i el «professional». S'ha accentuat d'ençà que em vaig retirar de la feina. Això potser m'ha estimulat més a concursar per poder lluir algun èxit, i ja veus com funciona, tot plegat. Sempre li he hagut d'agrar, però, que no em lligués mai les mans i que m'hagi deixat actuar pel meu compte, però jo també he de comprendre que té dret a no compartir un ambient que no li agrada. I a mi, el que no m'agrada, és parlar-ne.

I posats a callar, no en parlarem més. Em penso que encara trobaré l'estafeta oberta, ja que he renunciat a franquejar les cartes a l'estanc. Sembla que no els vingui de gust pesar-les, consultar les llistes de preus, etc. Si més no els dos que tinc al voltant de casa estan assistits per uns veritables energúmens que no fan sinó confirmar la mala fama dels estanquers.

Una abraçada ben forta per a tots plegats, que és la bestreta de la que ens clavarem entre cap i coll a principis del mes que ve. Salut i bon viatge!

Joaquim Carbó

Barcelona, 14 de febrer de 1991

Estimat amic,

Feia dies que sentia un rau-rau pel que es refereix a la nostra relació epistolar. Ja sé que et tocava trencar el foc a tu altra vegada perquè, d'acord amb l'ordre natural de les coses, vaig ser jo qui va ser l'últim a prendre la paraula per escrit, el 7 de novembre, això si no hi ha alguna carta teva en camí. Però imagino que has d'anar de bòlit per posar en ordre coses i feines, a part de mantenir contacte amb molta més gent perquè el teu cercle de connexions catalanes s'eixampla com una taca d'oli.

Ha estat en arribar a casa després de la puntual visita de cada dijous al massatgista i, després, a una escola de Nou Barris, que a l'exemplar d'*El País*—el meu fill, ja ho saps, no deixa mai de comprar-lo—, he vist un parell de fotografies teves que introdueixen l'entrevista que et va fer en Parcerisas en la teva estada entre nosaltres. L'he llegit amb delit, m'hi he recreat i he aplaudit. És clar que no m'hi expliques gran cosa de nou, perquè, en aquestes altures de la vida, tu i jo em penso que ja ens ho hem explicat gairebé tot—no hi ha secrets ni sorpreses, oi?—, però sempre fa goig veure que els altres ens donen un cop de mà de tant en tant de cara a divulgar la feina que intentem fer tan bé com podem. Això m'ha estimulat a posar-me novament en contacte amb tu per enviar-te aquestes pàgines que t'interessarà guardar, tot i que imagino que algú més ho farà, també.

En Clapés em va fer saber que havíeu arribat bé a casa, com era d'esperar. Com et deia abans, imagino que has de posar en ordre un cop més les idees, les iniciatives, els contactes i, sobretot, el ritme de vida i de treball que vas arraconar en aquesta última carregada de piles, amb els peus sobre la terra que estimes.

Aquest vespre sopo amb els Clapés i l'Albert Jané, el lingüista i director de *Cavall Fort*. Uns textos d'en Jané van arribar a l'Antoni a través meu. Li van agradar i, per tant, constituïran una de les futures *plaquettes* del Cafè Central. Ells dos es va conèixer d'esquitllentes, el dia del llibre—tu hi eres, també—, a la vorera de la Gran Via, davant la llibreria Ona. I com que em

consta que a en Clapés li agrada conèixer millor els seus col·laboradors, fem aquesta trobada per tal que l'edició no sigui una simple rutina. Dimarts que ve, dia 19, se'n presentaran tres més: de David Rosenthal, de Jacobo Muchnik i de Perejaume. Procuraré no faltar-hi!

És evident que no hi ha novetats, si més no importants, d'ençà del dia que la Isabel i tu us en va anar. Em refereixo a nivell local, perquè internacionalment ja veus què està passant. Em costa molt de determinar la meua posició respecte a la guerra. És evident que estic a favor de la pau. Tant o més que un grup d'estudiants que l'altre dia la demanaven a crits pel metro, fent tabola, colpejant els vagons i intimidant els passavolants, com si tinguessin ganes de cascar-los, ruixant amb esprais els seients i deixant la roba de la gent feta una merda. Em penso que ho va dir una vegada en Calders referint-se a unes pel·lícules de guerra, que ara no hi havia bons ni dolents, sinó dolents i pitjors... Encara que no es manifesti clarament, si més no aquí, entre nosaltres, el moviment pacifista empès pels antics comunistes suposa un cert recolzament a l'actitud de Saddam Hussein. Els americans són uns bandarres. Cert. I és molt probable que no hi havien d'anar a fer res, allà. Cert. Però jo, tot i la poca simpatia que els tinc, mantinc un cert sentit d'agraïment perquè l'any 41 van deixar el seu aïllament –s'ho van cobrar amb interessos, evidentment– per ajudar la vella Europa a desfer-se d'en Hitler. És clar que els russos, i els polonesos, i tanta i tanta gent –els anglesos, sobretot, perquè els francesos van cedir a la primera empenta–, hi van deixar la pell i a ells no els va caure ni una sola bomba al damunt. Com s'ho fan perquè mai no els n'arribi cap? Però, ara, anar a favor d'en Hussein em sembla una solemne bestiesa. L'home acaba de passar una guerra de prestigi personal contra l'Iran que ha costat un milió de morts al seu país. L'home ha eliminat els kurds sense immutar-se. L'home és simplement un dictador que ha construït búnquers on refugiar-se mentre la població civil queda a l'aire lliure, sota les bombes... L'home, en fi, vol que tot el món àrab s'aixequi i s'arribi a una guerra mundial. Déu n'hi do!

Ahir em van trucar uns pacifistes del grup d'objecció de consciència i insubmissió per demanar-me la firma incitant a la desertió els soldats de l'exèrcit. I no em vaig veure amb cor d'ajuntar-m'hi. No em vaig sentir capaç d'incitar uns vailets a fer el que jo no seria capaç de fer. Un fet que, tal com són les coses, pot tenir per a ells molt pitjors conseqüències

que seguir a l'exèrcit. Penso en els afusellaments del germà d'en Pedroló i del fill d'en Folch i Torres, durant la guerra, a càrrec dels nostres, dels que defensaven les nostres idees, dels bons... És un joc tan bèstia, aquest de la guerra, que ja et dic que no hi puc prendre partit. Em trobo en un dels dos costats, en el del món occidental que té una manera de viure, que ha explotat la misèria d'altres pobles tota la vida. Tota la vida que havia aspirat a trobar-me en una democràcia a l'estil de França, d'Anglaterra... I ara que m'hi començo a trobar i que a més penso que és l'únic camí per recuperar de mica en mica la vida catalana –amb totes les dificultats que sabem, però encara n'hem trobat més en altres sistemes polítics–, em costa molt desvincular-me'n. Crec en la necessitat de millorar la vida d'aquell món àrab, però no em sembla que en Hussein tingui aquestes intencions, precisament. I el cas d'Israel, pel mig, que fa posar la pell de gallina. I el dels palestins.

Ja m'he embolicat. Pensava fer-te només dues ratlles per acompanyar el retall de diari i m'he enrotllat com una persiana. Perdona el discurs, però em trobo en una situació de dubte permanent. És molt fàcil caure en actituds demagògiques. No hi ha ningú que en vulgui, de guerra, però ningú no renuncia a fer la seva. Quina merda!

Per altra banda, la meva adicció al teatre continua. Ara tenim alguns espectacles notables. El més lloat per la crítica és *Desig*, de Josep M. Benet i Jornet. El mateix Sagarra l'ha posat pels núvols. I a mi, les coses com siguin, em va deixar més aviat fred, tot i les ganes que tenia que m'agradés, ja que hi vaig anar completament predisposat a favor. En canvi, *Un passeig pel bosc*, de Lee Blessing, al Poliorama, per la companyia Flotats, dirigida per Enric Majó, em va entusiasmar, i això que hi anava amb recança. Està força bé, sense arribar a la perfecció –segons el meu gust, és clar–, *El camí de la Meca*, que fan al Teatreneu i que ha substituït la teva *Qui té por...*?

No sé si t'ho havia comentat personalment, però m'he dedicat a plantar més bonsais de paper a l'estil de la *plaque* que em va publicar l'Antoni. Ja en tinc uns cent cinquanta. N'he agafat un i he fet veure que el canviava de test i ha passat a tenir el doble de ratlles. He fet veure que l'adobava, i ja en té el triple. L'he començat a regar i s'ha convertit en una història d'unes trenta pàgines... És molt possible que sigui una bestiesa, però m'ho he pres com un joc. Veurem què passa! Segons com, el presentaré al premi Pere Quart d'humor.

Per altra banda, de tot aquell material que vaig presentar als premis, Barcanova em publicarà *Interfase amb mosca*. I Columna, *L'honor de Fazel Madani* –que sortirà a final de mes– i *Conspiració d'ectoplasmes*, previst per al setembre, i potser amb un altre títol: *La plaça de Cardona*. És curiosa la relació que he establert amb Columna –en un any hi he publicat cinc títols, més els dos que preparo–, ja que, si el llibre del Fazel Madani els va entusiasmar, el dels ectoplasmes no els va agradar gens. I, malgrat tot, me'l publiquen... Em van dir que feien una política d'autor i que els interessava tot el que els portés perquè era un autor de la casa. No m'havia passat mai, això! Quan vaig saber que el llibre no els satisfesia, el vaig voler retirar però no ho van permetre. El que ha passat, però, és que m'he obligat a revisar-lo, cosa a la qual ja m'havia ofert d'entrada perquè ara, passada l'eufòria de la primera redacció, jo mateix el considero un pèl enfarfat. Com que aquest és per a adults, i no penso que te'n puguis escapar, ja em diràs què en penses quan en rebis la versió definitiva pel mes d'octubre.

Ja n'hi ha prou! Penso ara, abans de plegar, en les nostres darreres trobades i recordo els bons moments passats al costat teu i de la Isabel. L'estada a Lleida –per cert, que hi vaig tornar la setmana passada per parlar de Pedrolo en un institut– i els dos viatges, la nit de la *Virginia*, l'estada a Vic, les dues presentacions de la *plaquette*, el sopar de comiat la nit de l'11 de gener a can Merlot... De tot plegat, però, em queda més clara i emocionant la tarda de diumenge passada a can Pedrolo, tots tres amb la Josefina, l'Adelais i, és clar, l'esperit del nostre amic que es feia present en cada racó, en cada paraula. Si fer-se vell és acumular records, em penso que ja en comencem a ser una mica.

Adéu. Una abraçada per a tota la família del vostre amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 23 de febrer de 1991

Estimat Joaquim,

Ja tornem a ser-hi! Aquí ens tens, immersos en la folia que impera en aquest país, per bé que, en aquests moments, semblaria que tot el món també s'ha tornat boig. Però no parlem de coses tristes..., en tot cas ja en parlarem un altre dia. Ara cal reprendre el contacte epistolar, després de tants dies d'haver pogut intercanviar impressions de viva veu, i això no és fàcil, ja que sembla que ens ho vam explicar tot. Al final, ens vam acomiadar una mica precipitadament, en aquell Vic nocturn, ple de boira, en aquella «ciutat dels sants», on tu saltironaves pels carrers, després del xeflis de can Merlot, i jo per poc que no trec un ull a en Clapés, en saltar aquella barrera... Però, bé, els comiats més val que siguin breus i sobtats, no trobes?

Repasso les teves dues últimes cartes, la del 19 d'octubre, que es va creuar amb la meua darrera, i la del 7 de novembre, quan ja havies rebut la meua, per veure si quedava alguna cosa pendent, algun cap per lligar. Però, no, sembla que tot és al sac i ben lligat. De manera que només puc fer que referir-me a les coses que he fet o que han passat en aquest mes i escaig que fa que sóc aquí. En principi, he escrit i he enviat llibres a algunes persones que vaig conèixer, però amb les quals no vam poder tornar-nos a veure, com ara unes professores de l'Autònoma, molt intel·ligents i simpàtiques, el mateix director de l'EUTI, en Seán Golden, l'irlandès que enraona tan bé el català, o el professor Carles Castellanos, amb qui havíem de debatre alguns temes importants, bé que no relacionats amb la literatura, precisament, però amb qui tampoc no vam poder parlar. He fet un pròleg per a les *Cròniques colonials* d'en Pedroló, que reeditarà El Llamp. He tingut una entrevista amb en Carod-Rovira, el diputat d'ERC, que va venir per aquests verals a la recerca de dades sobre casals i entitats catalanes, per al diccionari que prepara la comissió del «quinto» centenari. He començat la traducció del *Sexus* (per cert que de can 62 m'han demanat urgentment deu fulls de «mostra» per a un tràmit burocràtic prop de la Institució de les Lletres Catalanes: es veu que per a la burrocrazia has de fer sempre exàmens, encara que faci vint-i-cinc anys que demostres el que ets capaç de fer), i m'ho passo pipa: m'hi trobo com el peix a l'aigua, i això em per-

met readaptar-me a la rutina de sempre sense que el cop sigui tan traumàtic com quan havia de reincorporar-me a la feina a l'editorial, després d'un viatge d'aquests. En Xavier Garcia em va trucar per demanar-me les fotos que vaig fer a Lleida, perquè diu que sortiran uns articles a l'*Avui*, i volia posar-n'hi alguna. Li vaig enviar tots els negatius, que, en realitat, formen un vertader reportatge gràfic del col·loqui. Així que, si en volguesis alguna, hauries de demanar-la a en Xavier. Jo he de fer còpies de les que vam treure a la galeria on exposava en Benet Rossell, que hi surts tu també. Ja te les enviaré.

Dijous passat, el dia 14, gràcies als bons oficis d'en Felipó, vaig rebre per fax l'entrevista que em va fer en Parcerisas per al «Quadern» d'*El País*. En canvi, no he rebut la d'*El 9 Nou*, on també havia de sortir-hi la ressenya sobre la presentació de les *plaquettes* a Vic. El cas és que en Toni encara no m'ha escrit (em va trucar pocs dies després de marxar), però segurament esperava la meua, que, si bé la vaig escriure a la primeria de ser aquí, no la vaig enviar esperant de poder adjuntar-hi unes fotos, cosa que no faré ara amb tu, per no retardar més la tramesa d'aquesta carta.

Per sort, des que hem arribat, no fa una calor excessiva. Amb tot, ara jo estic una mica refredat, cosa que no em va passar amb el fred que fotia a Lleida, per exemple. Aquestes són les coses absurdes de la vida. Alguns d'aquests dissabtes, ens n'hem anat amb uns amics a passar el dia al camp, per esbargir-nos una mica de la *mufa*, que diuen els argentins, que ens aclapara.

Al número de *Xarxa* del gener hi va sortir l'article sobre el peronisme, escrit per la Glòria i signat per mi. Al de febrer, n'hi ha d'haver un sobre la psicoanàlisi. Els propers, un sobre les dificultats de viure a l'Argentina avui, i un altre sobre les sectes, espero que surtin signats amb el seu nom.

No sé si et vaig comentar que m'havien demanat que fes algun article per a la *Revista de Catalunya*, amb aquests temes: la novel·lística de Manuel de Pedrolo, l'exili català a l'Argentina i la cultura catalana a l'Argentina, en aquest ordre de prioritat. Han de ser d'unes quinze holandeses. La cosa és abellidora, però d'on trec el temps? El de la novel·lística, en part, ja tindria les dades al meu llibre, però caldria actualitzar-lo amb totes les novel·les publicades del 80 ençà, i això m'acolloneix. Ja veurem què faré.

Ja saps que he anat d'Herodes a Pilat amb la traducció d'*Els llibres de la meua vida* d'en Henry Miller, i que, quan semblava que els d'Edicions B

hi tenien un cert interès, van plegar d'editar llibres en català. Després, se la va mirar l'Àlex Broch, per si podien ficar-lo a la col·lecció «Venècies», però, com que només en treuen un títol per any i ja tenen seleccionats els d'aquest i el proper, i de més a més és molt extensa, me l'ha rebotat. Ara l'original de la traducció el té en Toni. Si se t'acudís alguna editorial (que no sigui ni Eumo, Pòrtic, Edicions B i Edicions 62), t'agairia que m'ho diguessis per fer un nou intent. És una llàstima, perquè és una feina feta i el llibre s'ho val.

Què més? Ah, què en saps de la Montserrat Roig? Finalment, ens en vam tornar sense haver-la vista, malgrat que en una carta del novembre em deia que, malgrat l'operació i la quimioteràpia, estava animada i tenia moltes ganes de veure'ns i de xerrar amb nosaltres, però, quan érem a Barcelona, li vaig trucar diverses vegades i o m'atenia la mare o bé el contestador, i sempre la resposta va ser que era fora; així que ni tan sols no vaig poder parlar-hi per telèfon. Ara li he escrit una carta.

I, per ara, res més. Petons de la Isabel i de la Glòria, i rep una abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 26 d'abril de 1991

Estimat amic,

Les nostres darreres cartes es deuen haver creuat, de manera que la meva del 14 de febrer et va arribar quan tu ja m'havies enviat la teva del 23. Cal que hi posem ordre!

De moment, ara, només t'escric quatre ratlles per acompanyar la trama de *L'honor de Fazel Madani*, que és l'última novel·leta que he publicat. Tot i que ha anat a parar a una col·lecció juvenil, em fa l'efecte que pot ser llegida perfectament per un públic adult. Per cert que, en el moment d'aparèixer, vaig obtenir de Columna l'adreça dels agents de Salman Rushdie i els en vaig enviar un exemplar. Fa uns quants dies que he rebut la resposta –incloc una fotocòpia– del mateix autor, maleït i amagat. La gent de les pàgines literàries de l'*Avui*, després de dedicar-hi una crítica que, com podràs veure, només permetia el lluïment personal del comentarista –en Baulenas, el que et va afaitar el premi de traducció–, ara volien publicar la carta d'en Rushdie i muntar tot un sidral. Els he dit que ho deixin córrer perquè no tinc ganes que em morregin uns moros del morro fort després de posar-me un morrió i de jugar-se a la morra qui em curarà les morenes amorrent-me a terra i donant-me pel sac. I que no se'n parli més.

El temps vola. Des de la teva marxa, hi ha hagut ja una pila de sessions més del Cafè Central. He assistit a les dues que s'han fet a la nostra ciutat, en un cafè de Gràcia i, ahir mateix, en un del carrer de la Princesa, el Cafè Albareda. El nostre editor i amic –dues coses que no acostumen a anar de bracet– hi va presentar un text en prosa molt poètic i interessant que va titular *H.K., Saal 120*, amb el pseudònim de Dionís Marfull. Ves quin sapastre, amagar-se d'aquesta manera! Les habituals Pascale, Annie, Viqui Sanz, Mercè i Isabel, junt amb la resta de cafetaires, vam haver d'eixugar una llagrimeta perquè tu i la Isabel no us trobàveu entre nosaltres. Què hi farem! La vida, malgrat tot, continua.

Aquests dies porto una existència agitada. Molt agitada. He visitat diversos col·legis escampats arreu del país: Cardona, la Bisbal, Sabadell, Badalona, Cardedeu, Sant Just, Blanes, l'Hospitalet, Matadepera, Torelló, el Prat, Tarragona, a part d'alguns centres barcelonins. I, al costat de

la Isabel-Clara Simó, hem fet presentacions dels nostres llibres –jo presentava *Una ombra fosca* d'ella, i ella el meu *Fazel Madani*– a llibreries de Badalona i Mataró. Però tot i l'esforç divulgador, l'èxit del dia del llibre ha estat l'inefable mossèn Ballarín amb el *Mossèn Tronxo*. En castellà, no cal dir que ha estat un cop més en Terenci Moix.

L'Ofèlia Dracs ha estat de pega, també, darrerament, perquè ens han operat en Joaquim Soler: li han tret un ronyó en companyia d'un tumor que, finalment, no ha estat tan dolent com temien. La va passar molt magra, pobre Quim, però dijous vam dinar ja plegats i sembla molt recuperat. Ara, però, s'ha de cuidar molt.

La Montserrat Roig dona la cara cada dia a l'*Avui* amb uns articles en què no s'està de parlar molt sovint de la mort. El to habitualment poètic i de protesta dels seus articles anteriors a *El Periódico* ha incrementat la crispació. Això fa entendre als que sabem que no està bé que n'és conscient i se'n queixa. Ha sortit alguns cops a la televisió: porta un barretet per cobrir un cabell curt i segurament escàs per culpa d'algun tractament. No tinc cap pista per saber realment en quina situació es troba. Ja et dic, però, que no s'està de donar la cara. En l'últim programa de televisió es parlava de l'atracció que els homes senten pels pits de les dones. Només en vaig veure un trosset del final i feia una mica d'angúnia veure que parlava amb naturalitat d'allò que, segons diuen, l'han intervingut. És clar que també van intervenir la Capmany fa una pila de temps i ja li pots anar al darrere...! Esperem que la cosa no prosperi.

I ja t'he dit que avui no faria excessos. Prou!

Una abraçada ben forta per a tots plegats,

Joaquim Carbó

Estimat Joaquim,

Ahir vaig rebre la teva del 26 d'abril, juntament amb el llibre, la fotocòpia de la nota d'en Rushdie i de la recensió del setciències Baulenas (!). Efectivament, la teva del 14 de febrer es va creuar amb la meua del 23, i aleshores passa allò de no saber què fer, si esperar que t'escrigui l'altre o bé escriure tu. En aquest cas, jo tenia la intenció d'escriure't sense esperar la teva, però la veritat és que he anat una mica de bòlit per un seguit de coses que miraré de detallar-te.

D'una banda, he anat rebent els llibres que vaig collir durant el periple darrer pel terror, cosa que em va obligar –car ho considero un deure– a enviar una targeta, si més no, per donar-ne les gràcies i dir alguna parauleta sobre el llibre dedicat. En alguns casos, vaig creure adient d'enviar algun llibre meu com a compensació. En fi, que tot plegat m'ha donat una feinada de cal Déu. D'altra banda, vaig fer un pròleg per a les *Cròniques colonials* d'en Pedrolo, que vol reeditar El Llamp, i un altre pròleg o presentació per al *Sexus* que estic traduint (l'acabo a final de mes). He hagut de traduir vint-i-cinc fulls de la *Jane Eyre*, perquè va sortir la convocatòria de les ajudes a la creació literària del Ministeri de Cultura, que, com ja havíem parlat, havia decidit de sol·licitar (ja he enviat tot el patracol perquè en Clapés ho presenti en nom meu). De més a més, vaig rebre una carta d'Edicions B, per fax, signada per un tal José Moya, oferint-me 2.500 dòlars per drets de traducció d'*Allò que el vent s'endugué*, i això també em va pertorbar una mica car no sabia ben bé què fer. Finalment, em sembla que la vaig cagar. Vaig contestar-li que em semblava poc, que m'havien de millorar l'oferta, i ve't aquí que he rebut el silenci com a resposta. Ara em temo que tirin pel dret, tot fent-hi algunes modificacions i presentant-la com una traducció nova.

Et volia demanar que estiguessis amatent a l'aparició d'aquesta nova edició (trauran també la versió castellana). Si això arriba a passar, t'agrairé que me n'enviïs de seguida un exemplar, per tal que el pugui comparar amb la meua traducció i iniciar una acció legal per plagi. Això suposo que caldria fer-ho per conducte de l'advocat de l'Associació, oi? O sigui: pot ser que encara ho estiguin estudiant i em contestin, però m'estranya

que no ho hagin fet, ja que semblava que tenien urgència a rebre la meva resposta (que vaig enviar també per fax) i, en canvi, han passat molts dies (jo els vaig contestar el 16 d'abril). Fins i tot he arribat a pensar que potser ja l'han posat a la venda el dia del llibre... Penso que potser m'hauria convingut més acceptar els 2.500 patacons i deixar-me de punyetes, però, francament, vaig trobar que era molt poc per un llibre tan extens, que si l'haguessin de fer traduir ara els costaria entre dotze i quinze mil dòlars. En fi, de res no serveix plorar sobre la llet vessada, oi? Ja veurem què passa.

Encara més coses: Edicions 62 em van oferir de traduir *The Grapes of Wrath*, de l'Steinbeck, seguit de *Sexus*, però com que ja tenia el compromís de fer la *Jane Eyre*, vaig haver de dir que no, amb tot el dolor de l'ànima, car no he traduït mai res d'aquest autor, que és un dels primers que vaig llegir en anglès i m'agrada moltíssim, sobretot aquesta novella. Els vaig proposar que barreguessin les cartes i la passessin per a l'any vinent, però no ho van poder fer.

I, així mateix, en Cahner em va demanar que fes un article-assaig per a la *Revista de Catalunya*, sobre l'exili català a l'Argentina. El cas és que en Solé i Sabaté, l'historiador, ja m'havia proposat de col·laborar en aquesta publicació i, en principi, m'havia suggerit tres temes: aquest que ara em proposava en Max, el de la cultura catalana a l'Argentina i la novel·lística d'en Pedrolo. Arran d'això, vaig fer la contraproposta a en Cahner de tractar aquest darrer en primer lloc, però sense presses, i ho ha acceptat. Paguen quatre mil pessetes per foli i un article d'aquests n'hauria de tenir uns quinze pel cap baix.

Ja veus, doncs, que la cosa ha estat moguda, sobretot perquè m'ha calgut mantenir un ritme força accelerat amb la traducció per poder tenir-la enllestida en el termini previst.

I per bé que nosaltres aquí fem una vida força enclaustrada, que no té res a veure amb la que feu vosaltres –sobretot tu!– i nosaltres mateixos quan som a Barcelona, de tant en tant, però, fem alguna escapada: el cap de setmana darrer, ens en vam anar a Tandil (uns cinc-cents quilòmetres cap al sud), on viu el germà de la Isabel, per anar a buscar rovellons! Tal com ho sents. En vam collir un bon cistell i, després de fer-nos-en un tip allà, en vam dur cap a Buenos Aires, perquè també en mengés la Glòria,

que s'hi torna boja. A part dels bolets, també vam menjar guatlles escabetxades, delicioses!

Ja saps que el retorn a aquest país sempre ens resulta traumàtic, i, si bé aquesta vegada a mi no m'ha agafat tan fort, la Isabel sí que ho ha patit força, de manera que hem de mirar d'esbargir-nos una mica, que si no... Ja deus saber com van les coses, per aquests verals.

En rellegir la teva del febrer, hi trobo les teves reflexions a l'entorn de la guerra, aquesta guerra tan bèstia, que ja veus com ha acabat: amb l'estossinada que en Hussein ha fotut i fot als kurds! I aleshores, no pots deixar de preguntar: per què ara no intervenen els «aliats», les Nacions Unides i tota la pesca? És que això no és una cosa semblant a la invasió de Kuwait? O pitjor... I ara no ens estalvien pas l'horror de les imatges d'aquella pobra gent que moren com mosques, ans al contrari, ens les passegen pels ulls perquè veiem com n'és de malparit, en Hussein, oi? Però i ells?

Tinc curiositat per llegir *L'honor de Fazel Madani*. Espero haver-ho fet quan et torni a escriure, per dir-hi la meva.

Encara no he rebut les noves *plaquettes* que ha anat presentant el Cafè Central, però tinc la paraula del nostre «editor i amic», com tu dius, que les rebré un moment o altre. Sí que és curiós que en Toni hagi publicat aquest nou títol amb pseudònim, però suposo que ho deu fer perquè no sembli que hi vol un protagonisme excessiu... No ho sé, tu! T'agraeixo que m'enviessis l'original d'*El País* amb la meva entrevista, perquè només en tenia unes còpies per fax. També vaig rebre, de part de la mateixa entrevistadora, la d'*El 9 Nou*, que suposo que has vist. No sé, però, si va sortir alguna cosa sobre la sessió de Cafè Central.

De la Montserrat Roig, després d'haver-li escrit, ni notícia. Pel que em dius, sembla que deu estar més bé, però potser no ho està anímicament. Home, quin cop això d'en Quim Soler! Però celebros que ja rutlli. Dóna-li records de part meva, quan el vegis.

I veig que tu no escarmentes: continues anant de la Ceca a la Meca, recorrent les escoles del país. Tant de bo tot aquest esforç que fas no sigui inútil! Però tingues cura, eh?

Nosaltres, la Isabel i jo, ens passem moltes estones, com és natural, revivint tants i tants moments dels que vam viure a casa nostra..., i potser tens raó quan dius que comencem a fer-nos vells, per tants de records com anem acumulant.

Així que també enguany *Mossèn Tronxo* ha continuat essent el llibre del dia del llibre? Quin país, el nostre, noi! Ja et dic jo! No vas veure pas si va sortir *Una història de dues ciutats*?

Per cert, vaig rebre una carta de la Maria Barbal, agraint-me l'exemplar de *Pedrolo contra els límits* que li havia enviat i, en desitjar que un nou viatge o unes noves jornades ens permetin de continuar la breu conversa que vam tenir a Lleida, afegeix que «com a punt de partida comptem amb un amic comú, en Quim Carbó; encara que jo no he fet gaire per guanyar-me la seva amistat, i més ho atribueixo a la seva bondat que a cap altre motiu». Em sembla que és una bona persona, oi? Com que li havia dit que no coneixia els seus llibres, me'ls va dur a casa de la meva cosina, i per això li vaig enviar el meu.

Bé, espero que ara la nostra correspondència tornarà a la normalitat. Records de la Isabel i de la Glòria, i una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

T'adjunto una foto de les que vam fer a *Àmbit*.

Barcelona, 14 de juny de 1991

Estimat amic,

He esperat una mica més del compte a contestar la teva última carta perquè tenia ganes d'enviar-te un exemplar de la novel·la que estava a punt de caure –*Interfase amb mosca*, de què ja t'havia parlat l'any passat– i que, segons els tècnics de l'editorial, faltaven molt pocs dies per tenir-la enllestida. Però s'han retardat i fins ahir al migdia no vaig disposar del primer exemplar, que és el que incloc en aquesta tramesa.

L'Agut, que n'ha estat l'editor, és ben bé un carallot, carregat de suficiència, la seva dosi de mala llet i, sobretot, de pes... Però com a editor, no tinc motiu de queixa pel que fa a l'avançament, que me'l va pagar a l'acte, sense que li hagués de refrescar la memòria. Amb ell, un tracte és un tracte, i els compleix escrupolosament. A més, es mostra fins i tot generós –és la vegada que he tingut menys problemes a l'hora de demanar que s'enviï un exemplar a determinats mitjans de comunicació. D'una llista particular meva de més de vint-i-cinc persones, que jo estava disposat a fer-me càrrec, s'ha ofert a anar a mitges. Per una altra banda, els serveis de la seva editorial són d'allò més eficients. En especial, pel que es refereix a la correcció dels textos, que revisen amb una insòlita meticulositat en un temps que tot són presses i, amb l'excusa del català *light*, sembla que s'hi val tot.

També em porto bé amb la gent de Columna, amb els quals el tracte és jovial, però he de reconèixer que són gasius a l'hora de subministrar exemplars per a repartir entre premsa, ràdio i amics. No volen regalar res a ningú! I no s'hi miren gaire a l'hora de la correcció idiomàtica. A favor seu, l'empenta que els fa vendre molts llibres. Dels que hi tinc, però, es venen bé els que ja portaven l'embranchida anterior, perquè els nous de trinca, com *El vol del colom* i *L'honor de Fazel Madani*, viuen d'una manera més aviat discreta.

Quan tingui ocasió els parlaré d'*Els llibres de la meua vida*, tot i que se m'esquitllen quan els parlo d'alguna cosa en la qual ells no porten la veu cantant i no sé com fer-ho per engrescar-los. Ja m'ha passat més d'una vegada, com quan et volia recomanar com a traductor de solvència reconeguda, i em sortien amb la necessitat d'actuar a la velocitat de la llum per tancar tractes.

Els joves periodistes Rafael Vallbona, David Castillo..., incapaços de dedicar-me un article exclusivament literari per comentar una novel·la meva, han tingut coneixement de la carta que em va enviar Salman Rushdie i, llavors, correm-hi tots!, se'm disputaven la notícia per a *El Observador* i l'*Avui*, per fer sensacionalisme. És evident que si m'hi hagués prestat, el llibre hauria tingut un altre ressò. Potser se n'haurien venut cinquanta o seixanta exemplars més, però no m'ha donat la gana que fessin safareig posant en perill la meva seguretat, i la de tota la família, per aquesta petita vanitat de fer públic que m'he escrit amb aquell escriptor perseguit. El més probable és que no hagués passat res, però posar sobre la meva pista els integristes islàmics que em podien arreplegar per fer-me cantar l'adreça –que desconec!– del senyor Rushdie, m'intranquil·litava. Hi ha dos milions de dòlars en joc, en aquest afer, sembla, per a qui li faci la pell! Per més que els hagués jurat que els contactes s'havien fet a través d'Aiken & Stone, que són els seus agents a Londres, ja em veig cantant «La Traviata» sotmès als més refinats turments ideats pels moros: formigues entrant i sortint per les orelles, els ous a la brasa, estelles entre carn i ungla, obligar-me a empassar vídeos amb els discursos d'en Jordi Pujol... Mai de la vida!

En realitat, potser me l'hauria jugada si els que m'ho han demanat m'haguessin tractat d'una altra manera, però en Baulenas és de la seva colla i m'havia tocat una mica el nas la forma despectiva de tractar el meu llibre, com si estigués per damunt del bé i del mal, per demostrar que ell era l'important de l'article, cosa que s'haurien atribuït, també, en parlar d'en Rushdie i d'un servidor. He defensat la barraca i els he parat els peus. Em penso que he fet bé.

Canviem de tema. Bé, no pas ben bé de tema, sinó de protagonista. Seguim amb els llibres, però ara et toca a tu ocupar la palestra. Em penso que tens raó quan dius que la vas cagar. En aquests casos, sembla que val la pena abaixar-se els pantalons, i salvar el que es pugui, més que no pas defensar l'honor i que et donin igualment pel sac. És allò que deien que havia proclamat el gran Mao en relació amb una imminent i irremeiable violació: «relaxa't, posa-t'hi bé i treu-ne el que puguis».

No tinc notícies que hagi aparegut a Edicions B *Allò que el vent s'endugué*. Intervindrà immediatament si el veig als aparadors. Abans tenia un amic en aquella casa que m'hauria pogut informar, però ara l'han defe-

nestrat. Crec que han decidit suprimir –o limitar– les edicions en català. Estaré a l'aguait.

La meva ignorància de la llengua anglesa m'ha fet córrer al diccionari a veure què volia dir *grapes* i, tal com em pensava, veig que va de raïms. Així ja sé quin és el llibre de l'Steinbeck del qual em parles i que se t'ha escapat la possibilitat de traduir. Ho sento, perquè és un autor extraordinari. Recordo que en Pedroló em va deixar llegir en francès o castellà, ara no ho sé, tot i que m'inclinaria a pensar que era en francès, *El petit camp de Déu*, que va ser el primer que vaig llegir d'ell, i com em va divertir i interessar. Si en fa, d'anys, ja, de tot això!

Mentre escrivia el paràgraf anterior, he tingut ocasió de fer-me tot de reflexions sobre la meva extraordinària ignorància, que lamento profundament. De l'anglès, és clar, i de tants i tants llibres que no he llegit. I del temps que he perdut mirant la televisió. Hauríem de tenir moltes vides per donar l'abast a totes les coses que ens agraden. I, en realitat, la meva falta d'esperit crític, un evident entusiasme per la major part de coses que són susceptibles de veure i que formen part del món de l'espectacle i, també, una certa tafaneria pròpia del tastaolletes, m'han dispersat de mala manera. No sóc un especialista en res de res i tinc vagues nocions de coses molt diverses. M'agrada saber què passa al món de l'esport: cada dia miro als diaris com va el futbol, el bàsquet, les voltes en bicicleta, els rècords d'atletisme... I no cal dir que llegeixo les crítiques de cinema, de teatre i de música, arts que m'atrauen amb força, i procuro estar al dia pel que fa a les produccions que ens arriben. De la música, a més, tinc discos que, com em passa amb els llibres, penso treure'n el suc «quan sigui vell»... I dels llibres, no cal parlar-ne! Després d'acumular-ne per tots els racons de casa, de l'estudi i de Castellterçol amb l'avidesa de qui s'ho vol menjar tot i que se'ls empassarà goludament l'un darrere l'altre, va passant el temps i els més nous s'apiloten sobre els més vells i la pols s'acumula al seu voltant. Perquè també intento estar una mica al corrent del que s'escriu per a nois i noies. Ah! I també de poesia. I de la novel·la dels contemporanis, tan plena de decepcions i de sorpreses agradables, i del «nouveau roman», i de la novel·la americana d'entreguerres, i...

En resum: al final, em passo la major part del molt temps de què ara dispoixo visitant col·legis, xerrant amb petits lectors, i omplint pàgina darrere pàgina de llibres d'aventures i de tota mena de parides que se

m'ocorren, fent articles poca-soltes per al butlletí de la festa major de Caldes de Malavella –el meu poble–, de Castellterçol, o d'una entitat qualsevol, llegint les temptatives literàries de nens i vells del barri que participen en algun certamen en què m'han distingit amb l'honor de ser jurat... I, a l'hora de la veritat, quan arriba el vespre, miro la televisió –ens fan un cicle de la Katherine Hepburn sensacional!–, llegeixo una novel·la de «La Cua de Palla» o un còmic francès per si ens convé publicar-lo a *Cavall Fort*.

El més fotut del cas, però, és que no m'especialitzo en res i no sóc docte en cap matèria, perquè el coneixement de tot el que tinc és tan superficial que no puc obrir la boca davant els entesos, de vergonya que em fa vessar-la. Ara bé, el temps em passa a una velocitat supersònica i em diverteixo molt. I només me'n lamento de tant en tant, com ara que estem entre amics...

T'envio, també, una fotocòpia d'un articlellet que se'm va ocórrer escriure per a una revista turística de la costa. Havia de tractar, més o menys, d'hoteles. I hi vaig vincular el nostre Pedrolo. Caldria un estudi sobre aspectes tan diversos, de Pedrolo, que l'haurien de fer especialistes d'àmbits ben diferents. Estic gairebé segur que mai no hi va ser, Pedrolo, en un hotel! I, gairebé, et diria que mai no li va fer el salt a la dona. I ja veies quines coses que escrivia... Pot haver estat inversemblant en moltes ocasions, però no se li pot negar una imaginació prodigiosa en un art, com la literatura, en què es pot arribar a ser un geni des del realisme més de claveguera fins a la imaginació de mites més extravagants i sofisticats. Fa pocs dies me'l criticaven perquè en una novel·la del *Temps obert* es passava pel darrere la tècnica de la psicoanàlisi... Però, aquella moxa, que es pensava que ho sabia tot, estic convençut que actuava mimèticament segons les tècniques d'algun professor a qui admira, girant-se d'esquena a altres tan –o tan poc– vàlides com les seves. I, encara que no tingués res a veure amb les pràctiques habituals, no té dret el novel·lista a inventar-se un sistema, manipular-lo, fer-lo anar a favor o en contra seu, si amb això aconsegueix crear una atmosfera de complicitat amb algun lector?

Fa pocs dies que vaig trobar la Maria Barbal pel passeig de Gràcia, mirant els llibres de les parades de la fira de juny que acostuma a fer la viu-viu, sense l'esclat tumultuós del dia del llibre. És curiós com et va parlar de mi, segons m'expliques a la teva carta. T'asseguro que no he fet per ella altra cosa del que acostumo a fer per tothom, o sigui, tractar-la amb

normalitat, com un col·lega més. En aquest cas, em penso que la que és força especial és ella, que, després de l'èxit impensat de *Pedra de tartera*, no li van pujar els fums al cap i va seguir actuant com una noia normal, amb una família i una feina ben normals, també. No hem tingut ocasió de tractar-nos gaire, però sempre ho hem fet amb molta cordialitat. Sembla una persona en qui pots confiar i amb qui pots parlar, tot i que mantinguis idees o posicions diferents. I això val molt!

Els Clapés segueixen en plena forma. Van tornar a fer de les seves a l'Institut d'Estudis Nord-americans, amb la presentació d'uns guions d'en Benet Rossell –un altre personatge singular, molt i molt assequible malgrat la seva categoria de pintor de certa fama–, que van servir per a un vídeo de vuit minuts que van projectar a la terrassa, mentre es feia fosc. Va ser molt divertit. L'Antoni feia de dolent i apareixia en algunes escenes amb un cert protagonisme. Així com l'Annie Bats i en Carles Hac Mor, que feien purament d'extres... S'ho passen de conya, aquesta colla!

Dissabte passat, els Amics del Teatre Lliure van organitzar un parell d'autocars per anar a Terrassa, al Teatre de l'Alegria, on hi ha la delegació de l'Institut del Teatre, a veure *Els aprenents de bruixot*, del suec Lars Kleberg, que va dirigir Josep Montanyès i van interpretar crítics i directors d'escena ben reconeguts per diferents causes: Feliu Formosa i Guillem-Jordi Graells (comissaris polítics), Pere Planella (Meyerhold), Sergi Belbel (Bertolt Brecht), Benet i Jornet (Tretiakov), Hermann Bonnín (Stanislavski), Lluís Pasqual (Piscator), Jorge Vera (Gordon Craig), Jordi Mesalles (Alf Sjöberg), Joan de Sagarra (Tairov) i una pila més de gent (soldats, públic, etc.), asseguts al voltant d'una enorme taula quadrada presidida per banderes comunistes i unes monumentals fotos de Lenin i Stalin. Era la representació d'una imaginària sessió cultural a Moscou, l'any 1935, amb motiu de la visita –certa– de l'actor xinès Mei Lanfang (Iago Pericot). Si la sessió no es va arribar a celebrar mai, totes les paraules eren autèntiques, extretes de diàlegs, articles, assaigs i declaracions dels protagonistes, recopilades en llibres i diaris. I la discussió anava al voltant de la puresa revolucionària d'uns i altres, enlluernats per l'art del xinès. Hi havia passió perquè els improvisats actors s'ho van prendre molt a la valenta. I tot tenia un to de representació clandestina –a l'estil de les que vaig veure del *Layret* de la Capmany, dels anys setanta. Però, al final, després que els actors cantessin «La internacional» amb el puny dret enlaire,

se sentia la veu en *off* d'un locutor que explicava la dissortada fi de molts d'aquells apassionats defensors del realisme socialista: empresonats, torturats, assassinats –Meyerhold, després de fer una autocrítica, que no es devia considerar prou sincera o escandalosa, va ser afusellat i la seva dona va aparèixer a casa, decapitada pels agents d'en Bèria– i exiliats, mentre el comissari polític Dantxenkov, el depurador, guanyava dos anys seguits el premi Lenin a la creativitat... I nosaltres, aquí, a distància –jo entre els babaus–, ens empassàvem les excel·lències d'aquell sistema que ningú, ni que sabés de què anava, no s'atrevia a criticar per por de fer el joc al franquisme. D'això se'n riu, avui, Víctor Alba, i els vells poumistes, convertits la major part, ara, a la socialdemocràcia, com jo mateix, perquè, tot i que s'hi produeixen escàndols i corrupcions, aspectes que semblen tan lligats a la nostra condició humana, els coneixes a l'instant, moltes vegades inflats pel sensacionalisme periodístic, i tens ocasió de votar en el sentit que vulguis més aviat del que penses, o, fins i tot, de no votar, si és que penses que ja s'ho faran.

Plego, noi, perquè ja n'he fet un gra massa. T'anava a desitjar un bon estiu, ara que aquí el sol ja comença a escalfar, però seria com si me'n fotés de vosaltres, que esteu a punt d'entrar en una època de clima ben diferent. Que us ho passeu bé, doncs, faci el temps que faci!

Una ben forta abraçada per a tu i tots els teus,

Joaquim Carbó

Bernal, 9 de juliol de 1991

Estimat Joaquim,

Rebuda la teva del 14 de juny, juntament amb *Interfase amb mosca*, que poso a la pila dels llibres per llegir, però en primer lloc. Ara tot just he acabat el del Madani, que m'ha agradat molt.

Finalment, l'Agut ha sortit amb la seva, ja que t'anava al darrere per pescar algun dels teus llibres. El que és important, però, és que et pagui i tots aquests avantatges que anomenes, quant als llibres de servei de premsa o de la meticulositat en la correcció dels textos.

Ja que parles de Columna, he de dir-te que l'altre dia vaig tenir ocasió de parlar per telèfon amb l'Alzueta! Em va trucar perquè han heretat un llibre traduït (en part) per mi, d'Edhasa: es tracta d'*Adéu a Berlín*, de l'Is-herwood. Es veu que ells han comprat els drets de totes les obres d'aquest autor, i Edhasa ha perdut els d'aquesta, per no haver-la publicat a temps. Així que, d'una banda, en Parcerisas m'ho comentava en una carta per tal que em comunicés amb Columna amb el propòsit de tractar amb ells respecte als drets de traducció; altrament, ho farien els d'Edhasa, però es quedarien el 40%, cosa que, a criteri meu, els correspon a drete llei, ja que a mi m'havien pagat religiosament, i ells no se n'han rescabalat gens en no haver-la editat. Mentrestant, l'Alzueta volia saber si jo tenia cap inconvenient que la publiquessin ells. Així que li vaig contestar que no hi tenia cap inconvenient, és clar, i que tractessin la qüestió dels drets amb en Parcerisas. I vaig aprofitar l'avinentesa per parlar-li d'*Els llibres de la meva vida*. En principi, va tenir interès a llegir-la, de manera que, quan vaig parlar amb en Clapés per una altra cosa, li vaig dir que li passés la còpia que tenia ell en cartera. L'Alzueta va estar molt cordial, em va dir que, més endavant, arran d'un pla de noves col·leccions, volia que els traduís alguna cosa, etc. Potser li va semblar que, comptat i debatut, amb això del telèfon, del fax i tota la pesca, l'Argentina no és tan lluny com li semblava... Tanmateix, t'agraeixo la teva bona disposició per dur endavant la gestió.

Quant a altres traduccions exhaurides, en Clapés va suggerir-me de proposar *El temps dels assassins* a Eumo. Per la meva banda, he ofert *Equus*, que en Cendrós no va arribar a publicar, a Edicions 62, per a la col·lecció

«El Galliner», i també els he ofert *Allò que el vent s'endugué*. Al mateix temps, els proposava de fer un volum amb tots els pròlegs meus sobre autors anglosaxons, per a alguna col·lecció destinada a estudiants de literatura. Primer vaig escriure a en Vallverdú, però m'ha dit que més val que ho digui a l'Àlex Broch, que és, en definitiva, qui s'ho hauria de mirar, i així ho he fet, avui mateix. Amb tot, tinc la impressió que, tret d'*Equus*, no crec que els interessin les altres dues coses, o sigui que ja tinc pensat d'oferir la novel·la de la Mitchell a Columna, o no sé si no podria interessar a Edhasa. De moment, els d'Edicions B sembla que només tenen interès a treure la traducció castellana. Esperarem, però, a veure què hi diuen els de can 62. Perquè els d'Edicions B es van fer un embull, respecte als drets de les traduccions castellana i catalana, i la troca es va embolicar més perquè aquesta gent escriuen en castellà. Així és que van adreçar-se als de l'Enciclopèdia per demanar-los els drets de la traducció castellana (que abans els tenia l'Aymà); els de l'Enciclopèdia es van pensar que demanaven els de la catalana i els van dir que els tenia jo. Quan jo vaig rebre el fax, si bé vaig veure que el títol el posaven en castellà, no vaig dubtar a interpretar que es referien a la «meva», de traducció, ja que els de Proa els havien dit que s'adrecessin a mi. En fi, quan van rebre la meva resposta, es van adonar que l'havien espifiada. En aquest cas, doncs, va ser positiu de fer-me valer: o sigui, he pogut fer el fatxenda, sense perdre bous i esquelles.

Sí, tens raó respecte a *The Grapes of Wrath*, que és, en efecte, *Els raïms de la ira*. En canvi, *El petit camp de Déu* (*God's Little Acre*) és de l'Ersine Caldwell i no pas de l'Steinbeck... Però, no t'amoïnis, els anys no passen debades. I, de més a més, t'ho vols menjar tot, tu també! Jo crec que està bé, això de no ser docte en res. El que val és passar-s'ho bé fent totes aquelles coses que t'agraden, ja que, ben mirat, és tot el que ens endurem del pas per aquesta terra... No et posis pedres al fetge, home!

Molt bé l'article sobre aquest conte d'en Pedroló, així com els comentaris que fas a l'entorn d'aquest aspecte de la seva vida, que segurament tens tota la raó, quant a això de fer el salt a la dona i a no haver estat mai en un hotel, etc. Sí, sí, n'hi ha tants d'aspectes de la seva obra que caldrà estudiar algun dia! Però, ja s'ho faran, eh? L'altre dia en Cahner em demanava un article sobre la novel·lística del nostre estimat i enyorat amic per a la *Revista de Catalunya*, i li vaig dir que, si no m'acuitava, miraria de fer-lo, sobretot perquè seria una ocasió per actualitzar el meu llibre, que

comprenia la producció fins al 80, si fa no fa, o sigui que caldria estudiar les novel·les posteriors corresponents a l'última dècada, però..., tu saps quina mandra que m'agafa quan veig al meu davant els quatre llibres, gruixuts com maons, dels «Apòcrifs», així com *Tot o nul*, *Exemplar d'arxiu*, *Crucifeminació*, *La creació de la realitat*, *punt i seguit*, *No hi fa res si el comte-duc no va caure del cavall*, a Tàrrega i algun altre més? I és així, per cert, com he comprovat que em falta *Joc tapat*, que va publicar, em sembla, l'editorial 3 i 4 de València, oi? Es pot trobar, aquest llibre?

He vist a la memòria de l'AELC que el dia de l'assemblea hi era present la Montserrat Roig, i, com que tu també hi eres, volia preguntar-te si hi vas parlar. Joestic la mar d'intrigat, perquè li vaig escriure en tornar de Barcelona, sense haver-nos pogut veure, per allò del tractament quimioteràpic, tot adjuntant-li la *plaquette* sobre en Miller, però no n'he tingut cap més notícia.

Amb qui ens hem escrit unes quantes cartes ha estat amb en Matthew Tree, aquell anglès fan de Henry Miller. Fins i tot, em va fer una entrevista per escrit sobre aquest autor, que pensava publicar a *El Temps*, on sembla que hi tenia una porta oberta, però, com que la cosa va sortir força llarga, i a *El Temps* no hi dediquen massa espai a coses literàries, li vaig suggerir que parlés amb l'Agustí Pons per veure si li acceptaven a l'*Avui*. Encara no sé quin resultat n'ha tret.

Els de la Societat d'Autors s'han portat bastant bé. Dic bastant, perquè són uns lladres. Et descompten un 16% de despeses d'administració, més un 25% de l'IRPF, però, amb tot, a part de les seixanta i tantes mil que em van pagar a Barcelona, ara m'han enviat un taló de 430 dòlars, a través d'una delegació que tenen a Buenos Aires, juntament amb les liquidacions detallades, corresponents a les representacions fetes a Barcelona. Ara correspon que em liquidin els bolos que fan a comarques. I, ves per on, em van enviar una carta dient que tenia per cobrar uns drets per la representació d'*Un tramvia anomenat desig*, que jo no sabia que s'hagués representat mai. Respecte a la *Virginia Woolf*, espero que l'Institut la publiqui aviat. L'altre dia vaig escriure a en Coca, però, pel que em va dir en Toni, sembla que se n'anaven un mes a Mallorca, de manera que la meva carta dormirà una bona migdiada a la seva bústia.

En Toni, en efecte, no para. Ja m'ha dit que m'enviarà les *plaquettes* que han aparegut en el curs d'aquest semestre.

En Mallafrè em va enviar el seu llibre *Llengua de tribu i llengua de polis*, que haurà de convertir-se en un manual imprescindible per als estudiants de traductorat.

Escolta, Joaquim, hi ha una cosa que em treu la son: no vaig atinar a demanar-te quant et devia de les quotes de l'AELC. Et prego que m'ho diguis i demanaré a la meva cosina que t'ho pagui. Em cau la cara de vergonya, només de pensar-hi.

No sé com ho deuen tenir, els del PEN, això del congrés internacional que tindrà lloc a Barcelona a l'abril de l'any vinent. Jo prou que vaig deixar caure, davant l'Isidor Cònsul, alguna indirecta, per veure si m'hi invitaven. No he vist que hagin fet res, encara. L'última cosa que vaig rebre va ser el dossier del col·loqui Pedrolo i el carnet. Ja veurem què passarà.

Vaig acabar la traducció de *Sexus* i estic embarcat en la de *Jane Eyre*, que em dona una feinada impressionant.

Anem suportant el fred i el virus de la grip, que compartim la Isabel i jo, com a bons amants que som. També suportem les bajanades del pallasso de torn, etc.

Una forta abraçada, juntament amb els petons que t'envien la Isabel i la Glòria,

Jordi Arbonès

Vigila les insolacions!

Barcelona, 2 d'agost de 1991

Estimat amic,

Som a Castellterçol passant l'estiu. Hi som i no hi som. Ens hi vam instal·lar fa un parell de setmanes, però els dimecres, en havent dinat, fem cap a Barcelona i ens en tornem al poble els divendres, a mitja tarda. O sigui que cada matí, quan em desperto, m'he de situar per saber on sóc. Aquesta mena de vida nòmada em va bé. Normalment, m'adapto a tot, jo.

No hem començat a actuar així fins que no s'han aclarit uns problemes familiars pel cantó de la mare de la Rosa i els meus cunyats. Si bé ens fem poc, hem d'estar molt pendents de les seves decisions de cara a poder actuar nosaltres. Això ens impossibilita de fer alguna escapada d'uns quants dies al Pirineu o a algun lloc on no hi hagi un telèfon a mà. És igual!

La qüestió és que a Castellterçol treballo en una novel·leta encara sense títol que –concursant impenitent que sóc!– voldria enllestir per a un premi al qual m'he de presentar en tot cas abans del 15 de setembre. L'esborrany és a punt d'enllestir-se... El que escric al poble, ho passo a l'ordinador quan sóc a Barcelona, i això em deixa un marge molt petit de temps.

Així, divendres va fer quinze dies, et vaig enviar el meu exemplar del *Joc tapat* pedrolà. El vaig buscar per tot arreu, el meu amic Gaspar va trucar des de la llibreria a la distribuïdora i li van dir que estava exhaurit, i els d'Ona van repetir la gestió amb idèntic resultat. O sigui que el llibre que t'he enviat és només a títol de préstec. Queda prohibit, però, tornar-me'l per correu. A veure si quan l'hagis llegit t'entra la febre conillera de tornar-me'l i et sents obligat a fer-nos una altra visita, encara que sigui amb aquest únic objectiu.

T'escric mentre tinc un peu gairebé a la carretera per tornar a Castellterçol, això vol dir que he de ser breu, i ja saps com em costa, això. No puc fer un repàs, punt per punt, de tot el que m'expliques de les possibilitats de publicació de les teves traduccions. Et voldria dir, però, que no he tingut ocasió de parlar novament de tu i del teu llibre amb l'Alzueta. S'esquitlla com una anguila entre les vacances i la triple col·locació: director literari de Columna, director de la part catalana del Cercle de Lectors –ara se n'aparta una mica fins que ben aviat sembla que ho deixarà– i enllaç de Columna amb l'Enciclopèdia, una nova feina que l'ocupa la major

part del temps. Un dia, per fer conya, li vaig preguntar si Columna havia absorbit la fundació de l'Enciclopèdia, inclosa Proa, i va somriure mefistofèlicament. Van embalats, aquesta gent de Columna! Són tres, ell, en Susanna i en Ricard Martí, un grafista molt competent, i han fet molta feina en molt poc temps. Veurem si ara, associats amb l'Enciclopèdia, són capaços de fer grans coses.

Pel setembre m'editaràn *L'altre barri*, que és el títol definitiu de la novel·la que vaig presentar al Sant Jordi amb el títol de *Conspiració d'ectoplasmes* i que després s'havia de dir *La plaça de Cardona*, títols que vam desestimar per pretensions i rimbombant, el primer, i perquè tothom hauria dit que era una mala còpia de *La plaça del Diamant*, el segon. Ja te'l faré arribar, quan surti.

No sé què dir-te de la Roig. Cada dia apareix puntualment el seu article a l'última pàgina de l'*Avui* i molt sovint es refereix a la mort, cosa que fa angúnia a molts que sabem la seva situació. Per altra banda, fa esporàdiques sortides, i després ens consta que no contesta el telèfon ni les cartes... El dia de l'assemblea de l'AELC ens vam saludar a distància i tot seguit es va fondre. A part dels problemes de salut, la Montserrat acostuma a relacionar-se amb qui li ve de gust i és una autèntica especialista a triar les persones i els moments en què s'hi ha de relacionar.

Qui està molt fotuda és la Capmany. El mes de juny la vaig veure, amb un mocador al cap, sense cabells. Em va dir que havia tingut un vessament però que s'havia recuperat. Fa tres dies va sortir al canal 33 durant una hora, en el programa *Converses a Catalunya*, entrevistada per en Bru de Sala. No portava mocador i va aparèixer ben calba. Jo ja sabia que els tenia ben posats, però ho va demostrar a tothom una vegada més. Ben poca gent hauria estat capaç d'un acte semblant de valor i de falta de prejudicis! És més, es va mostrar optimista, valenta, plena de projectes, com si li quedessin anys i panys de vida.

Abans d'ahir va tornar-hi, a la televisió. Amb la veu trencada i un nus a la gola. El mateix que hi tenim tots els de casa. A hores d'ara ja deus saber que ha mort en Fabià Puigserver. Feia més de dos anys que ho sabíem, que havia de morir, perquè tenia la sida. I el mes de juny, al Lliure, en la darrera representació d'aquella obra de Goldoni que ja havíem vist tu i jo plegats, ja fa més de cinc anys, i que han tornat a muntar esplèndidament, el vam veure i ens va semblar un fantasma, demacrat, la pell i l'os, però amb

els ulls ben vius. Acabava de fer, personalment, la maqueta del nou edifici del Lliure, que s'haurà de construir al Palau de l'Agricultura, a Montjuïc. En Fabià tenia cinquanta-tres anys!

Tot i que hauria pogut ser, i a escala mundial, una gran figura, perquè l'escenografia no presenta la barrera de l'idioma, era un home senzill, treballador, amb la decisió de fer del Lliure un teatre públic al servei de Catalunya. I es va resignar a treballar d'una manera brillant però en una escala de gran modèstia, quan a qualsevol lloc li haurien ofert l'oro i el moro per comptar amb els seus serveis. I aquí, els de la Generalitat, li han regatejat el pa i la sal.

Com en el cas d'en Pedroló –no d'una manera tan extremada ni rigorosa–, en Fabià no ha volgut cap cerimònia d'exposició de cadàver, etc. Ahir, a les dues, el van cremar al cementiri de Collserola, en presència de gent de teatre. Ara falta saber què passarà. Ens deixa en un moment difícil. En Pasqual Maragall va dir, per la televisió: «Ha mort en Fabià. Visca el Lliure!». Jo voldria que fos veritat. Amb tot, però, el Lliure sense ell no serà el mateix. Hauria de tornar en Lluís Pasqual a participar-hi d'una manera molt més activa, tot i que ell és molt més artista que no pas agitador cultural. O m'ho sembla. Té la vida encarrilada cap a l'estranger: París, Milà...

En més d'una ocasió ja me n'he queixat i perdona que ara hi torni: no produïm prou futbolistes, ja que els hem de comprar a pes d'or on sigui, bascos, preferentment, i ara també holandesos, però no podem mantenir la gent de la cultura que se n'ha d'anar. Els teatres de Madrid són plens d'actors catalans que aquí no omplen dues files de qualsevol teatre. Un dia, al cinema Montecarlo, on projectaven *La teranyina*, va sortir en un paper episòdic l'Enric Serra, un actor de poc relleu que té un paper en un programa de la televisió. La gent, quan va aparèixer, va aixecar la veu en senyal d'haver-lo reconegut. Quan hi va treure el nas l'Anna Lizaran, la primera figura del Lliure, ningú no va dir res: no sabien qui era. És possible que això ja t'ho hagués explicat en alguna carta anterior. Sóc un ancià que em repeteixo, com la ceba. I que em queixo més del compte. Al cap i a la fi, sóc viu i tinc temps per escriure. Què vull més?

Sí, guanyar un premi. Només un. I em retiraré dels concursos. Per això em penso que presentaré una edició molt ampliada de *Bonsais de paper* –n'he escrit a la ratlla de dos-cents– al premi Pere Quart d'humor, i la

novel·leta que escric ara a El Vaixell de Vapor. Només que en guanyi un, prometo solemnement que em retiraré. I ja saps que el prometre és com una veta, que dura fins que no es peta...

No pateixis per les quotes de l'AELC. Em penso que me les cobren del compte corrent, que és com si no les pagués. No hi pensis més, perquè tampoc no sé determinar-ne l'import. De moment, al meu compte, hi entren més peles de les que en surten, i això vol dir que no ens hem d'amoïnar per res. Si la situació canvia i t'arriba la notícia que m'han tancat a la cangri per deutes, ja m'ajudaràs a sortir-ne. En realitat, encara no estic jubilat i cobro de l'oficina com si hi treballés amb una petita deducció. El mes d'agost de l'any que ve que, si encara sóc viu, en compliré seixanta, m'afectarà la jubilació amb una reducció considerable dels meus ingressos. Però com que llavors els drets d'autor rajaran d'una manera fluïda i continuada, no crec que hi hagi motiu d'alarma.

Ahir a la tarda vaig ser a casa els Clapés. Van rebre una carta teva mentre jo hi era. Me'n vaig anar sense que l'haguessin obert perquè em va fer l'efecte que la meva presència hauria minvat el plaer de llegir-la a dues veus. Estan molt bé, eixerits i disposats a treballar com lladres. L'Antoni em volia consultar uns dubtes que té en relació amb un text que el nostre Cafè Central ha de publicar del meu amic Albert Jané. Ja té el text picat i repassat per l'autor, però hi ha alguna cosa que li sembla que no acaba de funcionar. Em vaig mostrar del tot incompetent per opinar. Li vaig dir que a aquestes altures em semblava que havíem fet tard. Que calia haver-ho discutit abans. I ens vam posar d'acord de seguida. Vaig sortir de casa d'ells amb una càrrega preciosa: els llibrets que va publicar a Les Edicions dels Dies. L'únic que li faltava era el teu, el de la vuitantena d'en Miller... Vam quedar que et demanaria si no te'n queda algun exemplar que ocupi un lloc excessiu en un prestatge. Si fos així, ja me l'estàs enviant!

Apa, que l'hivern no sigui rigorós, que nosaltres, aquí, ens estem torrant.

Una abraçada que has de compartir amb la Isabel i la Glòria, i una estirada d'orelles a en Damià.

Joaquim Carbó

Estimat Joaquim,

Com sempre, rebre carta teva és un goig, una alegria, que s'estén a tota la família. De fet, el correu ha anat prenent per a mi una importància grandiosa. Això de viure amb la parabòlica enfocada cap els Països Catalans, comporta estar cada dia amatent al crit del carter, que fa: «Correo!» i, si tenim les finestres tancades, com ara a l'hivern, toca també el timbre; si no, quan fa bon temps, ja el veig arribar per la finestra oberta del costat de la porta, i, mentre ell deixa la bici estintolada a la reixa del jardí, jo surto com un esperitat a recollir el plec de correspondència, o bé la solitària carta, que, de vegades, no és més que una circular d'alguna empresa que deu haver aconseguit la meua adreça de l'AELC o el PEN; també hi pot haver la revista *El Temps* o *Serra d'Or* o *Cultura*, o bé el feix de convocatòries de premis que m'envia l'AELC, i, sobretot, alguna carta teva o d'en Toni o d'algun altre dels amics que he anat fent al llarg dels anys, en cada viatge al terror. D'altres vegades, molt de tant en tant, és l'avís d'un paquet certificat que he de passar a recollir a l'estafeta: ja sé que són llibres, els exemplars d'alguna traducció. Si es tracta d'un sol llibre, me'l porta també el carter, però quan el paquet és una mica pesant, no. Abans, no fa pas massa temps, passava una camioneta repartint aquests paquets. Ara, arran de les mesures per reduir empleats de l'Estat i despeses, aquests serveis ja no els presten més. El carter sol passar a mig matí, quan jo ja estic picant a màquina, aquí, al vestíbul de casa, on tinc un escriptori emmarcat amb unes prestatgeries de llibres i els equips de música, que em fa companyia mentre treballo. Per les finestres estretes de banda i banda de la porta, una de les quals és la que em permet ullar el carrer, m'entra la flaire de l'esponerosa ginestera que tenim al jardí del davant, i que en aquests moments ja comença a florir. Al carrer hi ha poc trànsit, però sento passar la canalla quan va a l'escola o en torna.

L'arribada del carter, doncs, representa fer una pausa en la feina per revisar la correspondència, que, segons el que hi ha, només mereix una ràpida ullada, o bé una atenta lectura, quan es tracta d'una carta teva, sobretot, o del Toni, que ja és un corresponsal força constant.

Vaig rebre el *Joc tapat*, que em pensava que era per quedar-me'l, però ja el tindrè a mà per portar-te'l quan vingui, com tu vols. Em sembla que, com van les coses, et sortirà barba, esperant que vingui a portar-te'l! La veritat és que, per tot el que llegeixo, la situació de la indústria editorial en llengua catalana no és massa engrescadora. El mateix Parcerisas em diu, a les cartes, com n'està, de tranquil·la, la cosa a l'editorial, si bé, fins ara, no ha fet sonar cap senyal d'alarma, sinó que, al contrari, m'acaba d'enviar un parell de llibrets de C. S. Lewis, per a la jovenalla, com els altres dos que vaig traduir i que, segons que diu, es venen bastant bé, per a quan acabi de traduir *Jane Eyre*. És clar que també hi ha això de la fusió de Columna i l'Enciclopèdia, de què tu em parles. Per cert que, fa uns quinze dies, va ser aquí a casa en Julià Guillamon, que va fer una escapada des del Brasil, on s'està una temporadeta per escriure una novel·la, i em va posar al dia d'una sèrie de xafarderies de l'ambient, entre les quals hi figura aquest afer de l'Enciclopèdia, ja que ell hi ha estat tangencialment implicat, perquè sembla que, juntament amb l'Oriol Izquierdo, havia presentat un programa per dinamitzar Proa, etc., amb la col·laboració, també, de..., qui diries...?, en Bru de Sala! El cas és que, sense més ni més, quan ja li havien dit que deixés tot el que tenia entre mans, per dedicar-se de ple al programa citat, va saber que existia aquesta fusió o absorció entre les dues editorials, però no pas per la gent de l'Enciclopèdia! O sigui que l'han deixat a l'escapça, si bé encara és hora que li hagin de dir res directament. Esperem que sigui un pas positiu per a Columna.

Quant a l'edició o reedició de traduccions meves, ja et vaig dir quin era el panorama, però, amb això de les vacances, suposo, ningú no ha respirat encara. Ara he escrit a Pòrtic, a la Carme Casas, per suggerir-li que publiquin els altres dos títols de la *Crucifixió en rosa* d'en Miller, o sigui, *Plexus* i *Nexus*, ja que Edicions 62 no els vol treure, i m'oferia per traduir-los-els jo. Què et sembla? Per ara, però, l'única alegria que he tingut és que Edhasa ha comprat a Empúries la traducció que jo els havia fet de *L'abadia de Northanger*, de la Jane Austen, i me la tornaran a pagar, si bé a meitat de preu, però trobo que ja està bé, oi?

L'altre dia vaig rebre un exemplar de la nova edició de *Pedrolo, perillós?*, amb un pròleg nou d'en Jordi Coca, en el qual cita força el meu llibre, que, per cert, no sé pas si se'n deu haver venut algun exemplar més, des del col·loqui a Lleida.

Finalment, vaig rebre una carta molt afectuosa de la Montserrat Roig, en la qual em diu que li agradaria que llegís el seu nou llibre, *Digues que m'estimes encara que sigui mentida*, que ja he demanat a la meva cosina, per veure si me'l pot enviar per conducte del meu cunyat, que juntament amb la seva dona és a Sort, en aquests moments, i que tornarà a final de setembre. Van estar amb els Clapés i s'han de tornar a veure abans de final de mes. És un germà de la Isabel, que es diu Florentí, i que tant ell com la seva muller han fet molt de teatre català al Casal: ell va fer de Mort a *La nostra mort de cada dia*, i d'Otello a la versió d'en Sagarra, en tots dos casos dirigit per mi. Què me'n dius? Bé, el cas és que la Roig ha respirat i sembla que li va molt bé un tractament que fa, o ha fet, a Montpeller. Jo li havia parlat d'un tractament que fan aquí, el mètode Hansi, que dóna bons resultats i, si més no, quan la cosa està molt avançada, mitiga els sofriments, però ella em diu que això de França li va molt bé. Esperem que així sigui. Quant a la Capmany, en Molas m'ho deia en una carta. Qui ho havia de dir, quan la vam veure a Lleida, oi? És evident, pel que tu m'expliques, que té uns ovaris d'elefanta!

Parlant del Cafè Central, acabo d'enviar un article-assaig sobre l'home absurd d'en Camus, que vaig escriure fa una pila d'anys, però que em sembla prou vigent, perquè se'l miri i vegi si mereix sortir en forma de *plaque*. Ets un home de sort: encara em quedava un exemplar d'*En tombar la vuitantena*, que si no és l'últim, deu ser el penúltim. Aquí el tens, doncs.

L'altre dia vaig rebre el plec de premsa del PEN amb una circular on diuen que començaran a tirar endavant el congrés internacional. A veure si es recordaran d'invitar-me!

Veig que tu, tretze són tretze, continues amb la dèria dels premis, i ho trobo molt bé. Desitjo que en pesquis algun, però que no sigui el darrer, o sigui que no et tallis la *coleta*, si és que te'l donen. Pensa que nosaltres hem de morir amb les botes posades... I em sembla una collonada que parlis dient que ets un ancià o que posis en dubte si arribaràs a complir els seixanta anys per jubilar-te, perquè aleshores què hauria de dir jo, que al juliol en vaig fer seixanta-dos? A veure si aquest llibret d'en Miller et dóna una dosi d'energia... per arribar a la norantena!

Finalment, la Glòria, si tot va bé, al novembre se n'anirà als EUA per fer un curs sobre l'ensenyament de la filosofia als infants, car li han concedit una beca que li cobreix l'estada i la manutenció, o sigui que

només (només!) s'ha de pagar el viatge. Així que està més contenta que un gínjol.

Gràcies pel retall de la recensió sobre *El vent entre els salzes* i també, que no ho he fet, per enviar-me el llibre d'en Pedrolo.

Què me'n pots dir de l'associació Llengua Nacional? Tanta força tenen els «periquitos» i els «tontaines» que cal sortir-los al pas amb una cosa així?

Què me'n dius de tots els crits d'independència que sonen a l'est? Quin ressò tenen a casa nostra?

Quant a la quota de l'AELC, trobo que bé podríem posar un punt final a aquest sistema i que, en endavant, passin a cobrar-la per casa de la meva cosina. Tinc una mena de sentiment de culpa... Alguna cosa haurem de fer.

Veig que passes unes vacances força sobresaltades, però, en fi, desitjo que les acabeu de passar tan bé com pugueu. Aquí, ja comença a fer bonança. Al sud, els volcans vomiten foc i fum, com si fos la vàlvula de seguretat del país, per on surt la mala llet de la gent. Per sort les cendres no han arribat a Neuquén, on hi ha el nostre fill, a qui esperem veure per aquí a primers de mes.

La Isabel i la Glòria t'envien petonets, i jo, una forta abraçada.

Jordi Arbonès

Barcelona, 28 de setembre de 1991

Estimat amic,

A la teva última carta em parles de l'olor de ginesta que t'entra al despatx quan obres la porta al carter. És curiós, però mai no havia pensat que també n'hi hagués, a l'Argentina, de ginesta. O és que potser te n'ha nascut una aquí al davant, per generació espontània, per evitar que t'enyoris? La meua ignorància és extraordinària. No se m'havia acudit que el clima que teniu és mediterrani. Ara mateix m'he fet un embolic amb la ginesta. En veig poca, perquè a Castellterçol no hi creix. En trobo pel camí, però si vaig al volant no tinc massa ocasió de fixar-m'hi. Penso en aquell poema d'en Maragall: «...és la meua enamorada, que ve al temps de la calor». Ei, però no havíem quedat que feia fred, ara?

On començarà a fer-ne aviat, de fred, és aquí. Hem tingut un estiu dur, xafogós, calent, emprenyador. Els venedors de refrescos i gelats han fet bon negoci. Però, de sobte, s'han presentat pluges, algunes torrencials, breus, però tan intenses que abans d'ahir, entre Arenys i Premià, l'aigua va arrossegat un parell de persones i una vintena de cotxes riera avall, cap al mar. Cada any passa igual. I la gent no escarmenta. No escarmentem, perquè si jo m'hi deixo caure alguna vegada, a Arenys, també aparco a la riera. No passa res fins que arriba l'aiguat i ho arrossega tot. Un aficionat ho va filmar i després va cedir les imatges a la televisió. Era impressionant veure com arribava l'aigua de sobte i s'emportava els cotxes i les motos, i arrencava bancs, papereres i tot el que no tingués arrels gaire profundes.

Em parles de la visita d'en Julià Guillamon. Imagino que deu ser fantàstic veure arribar algú de tan tan lluny i que forma part d'un món pel qual sents prou interès per esperar les seves confidències. No tenia ni idea que hagués anat al Brasil a escriure una novel·la. Com s'ho munten, aquests jovenets! Esmolo bé els ullals per poder-li clavar una bona queixalada per poc que el llibre coixegi... No esperis res de bo, dels crítics quan diuen: «Aquí estic jo! Això és una novel·la, i no el que escriuen els novel·listes!». Ara mateix, no em puc treure de sobre una novel·la –*Los samurais*, de Julia Kristeva, pontífex del textualisme– que em sembla un plom.

Faig broma i caricatura amb el cas Guillamon, que consti! Celebraria molt que fos el llibre que ens fa falta, si és que ens en fa falta algun de con-

cret, de llibre. Però en Julià ha estripat molt. I ha adoptat una actitud de suficiència una mica empenyadora quan encara era només un aprenent. Quan ja començava a pontificar, va publicar una traducció de Mérimée –de *La Venus d'Illa*, em sembla–, que el meu amic Albert Jané no es va estar d'escriure, en el seu ponderat dietari, que era tan dolenta que li semblava que el crític ho era molt poc, de crític, amb ell mateix. No s'hi pot fer més! Em surt el ressentiment: ja saps que en Guillaumon va ser l'artífex de la desqualificació a València de *S'ha acabat el bròquil* en aquell premi Andròmina en què em van afaitar un milió de rúpies.

La setmana que ve el veuré, en Julià, a Reus. M'he inscrit per assistir a l'encontre «Escriptura i combinatòria», en l'ambient de les literatures submergides, del qual és un dels comissaris. A part de la tocada de voraviu que em va fer, i que t'asseguro que no li ho tinc en compte –encara que no ho sembli–, m'admira la capacitat de treball que té: fa dos dies era al Brasil escrivint, dissabte serà a Reus parlant d'un tal Jordi Ribas que és tan i tan submergit que no l'havia sentit anomenar mai. Quan vaig haver de preparar la ponència sobre Pedrolo, per llegir-la a Lleida, m'hi vaig passar dos mesos. I aquests vailets sembla que visquin dies de quarantacinc hores i setmanes de quinze dies. Pots estar segur que pel mig haurà participat en col·loquis, haurà escrit articles i haurà pronunciat conferències. Això sí que fa enveja!

És possible que dissabte els Clapés passin també per Reus. Víctor Sunyol parlarà de Patrick Gifreu i Joaquim Sala-Sanahuja ho farà de Benet Rossell. A part, hi ha ponències per donar i per vendre. El dia abans, Biel Mesquida, Jaume Vallcorba, Jordi Coca, Carles Hac Mor, Perejaume i Vicenç Altaió exposaran les seves parides. Semblarà un aplec dels autors del Cafè Central. L'Antoni, per òbvies raons de treball, només hi podrà ser dissabte.

El dia quinze vaig presentar els dos llibres a El Vaixell de Vapor –*La Serafina té gana*– i al Pere Quart –*Bonsais de paper*. Tots dos segueixen el seu curs. És possible que a la pròxima et pugui comentar dos nous fracassos que, sumats als quatre de l'any passat i alguns d'anteriors, m'haurien de fer pensar que val més deixar-ho córrer, això dels premis.

Ara mateix rebo el diari i llegeixo amb molta alegria que la Maria Antònia Oliver va guanyar ahir a la nit el Bertrana, a Girona. Dos milions! He deixat aquesta carta per felicitar-la, però no era a casa seva. En Jaume Fus-

ter, amb la seva veu de locutor de ràdio, enregistrada en un contestador automàtic, m'ha fet saber que calia trucar-los a Mallorca. Ho he fet i m'ha tornat a sortir, ell, ara, en viu. La Maria Antònia arribarà a l'aeroport de Palma a les tres de la tarda, ja que abans d'ahir, quan li van fer saber que havia guanyat, va deixar les Illes i va volar a Barcelona, des d'on es va traslladar a Girona amb el temps precís de retratar-se, deixar-se entrevistar, parar la mà i cobrar. En Jaume estava meravellat perquè ja tenen el taló al sac i ben lligat, ingressat al compte de la Caixa. Poques vegades les coses van tan de pressa.

Veig que en Parcerisas continua portant-se molt bé pel que fa a les traduccions. És una persona seriosa, però estic convençut que ho fa, sobretot, perquè has complert perfectament els seus encàrrecs, i no em refereixo solament a la puntualitat i formalitat, sinó al rigor i categoria de les teves traduccions. Ell, que també és un professional del ram, ho ha d'apreciar per força més que qualsevol xitxarell convertit en *yuppi* del món editorial. Ja em faràs saber què t'ha dit la Carme Casas de les teves insinuacions en relació amb *Plexus* i *Nexus*. Jo em pensava que feia temps que se n'havia desvinculat, ja, de Pòrtic, però ho devia haver entès malament. El que passa és que no sembla una empresa amb molta marxa, però són complidors i seriosos. És un món molt i molt precari, prou que ho saps tu perquè això no és cap novetat d'ara, ni de fa deu, vint, trenta o seixanta anys. Si la gent llegeix poc, és... Bé, és la cançó de l'enfadós, però, mentrestant, anem vivint. Les queixes d'aquest sector són generals a tot el món, tot i que hi ha classes, encara.

A Pòrtic hi publica en Tísner. Els tres volums del seu *Veure i Viure* han tingut un èxit notable. Ara li han proposat d'editar-li les obres completes i ja té un parell de volums en curs. L'Espinàs se les edita ell mateix a La Campana. Editar llibres gruixuts i més aviat cars sembla un recurs per salvar la crisi, a part que les biografies, memòries i dietaris tenen força sortida. Castellet, Oriol Bohigas, Ibáñez Escofet, Tísner... I la biografia de la Rodoreda que ha escrit Montserrat Casals, tot un *best-seller*. I resulta que l'autora és germana de la Isabel, la dona d'en Clapés... Un dia que li vaig recomanar el llibre amb molt d'entusiasme, es va posar a riure i em va preguntar si jo no sabia que l'havia escrit la seva germana, que viu a París, casada amb el periodista Octavi Martí, fill d'en Martí Farreras... T'imagines quina planxa hauria fet si li hagués dit que no valia res?

M'he empassat d'una tirada l'excel·lent versió que vas fer d'*En tombar la vuitantena* que has tingut la gentilesa d'enviar-me. És d'admirar, aquell home! En primer lloc, qui hi pogués arribar, a la vuitantena, després de viure d'una manera tan deixada anar. En segon lloc, qui pogués arribar-hi tenint el cap tan clar! És divertidíssim i estimulant. Ho dic perquè tinc uns parents en una residència que fa pena veure'ls. Se m'encongeix el melic cada cop que decidim anar-los a visitar: és l'escenari perfecte per a l'obra de teatre més depriment del món. La lucidesa de Miller és impressionant. L'arrencada ja és d'una frescor impensada, un cant a la vida...

És evident que no puc estar d'acord amb tot el que hi diu. Tot i el seu cap tan clar, tampoc no es podria estar d'acord amb tot el que pensava Josep Pla. En algun cas, són *boutades* que l'un i l'altre deixen anar per veure com reaccionen els altres. Hi ha, per exemple, tot el que expressa en relació amb l'educació o l'ensenyament, coincidint amb una escola de pensadors que intenten demostrar que l'escola no serveix per a res. Tots plegats, però, acostumen a ser gent que ha estat perfectament escolaritzada i que no sap què hauria estat la seva vida si no haguessin tingut la sort d'estar en contacte amb mestres competents. És evident que la vida, posteriorment, t'ensenya i t'aporta l'experiència indispensable, però l'escola, una bona escola, em sembla fonamental. Hi ha personalitats tan fortes –com el mateix Miller– que potser se n'haurien sortit sense, però no puc deixar d'estar al costat dels que creuen en la necessitat d'una educació general com més àmplia i completa millor. I, després, que cadascú triï el seu camí.

Hi ha tot de coses que queden per comentar. Em preguntes què et puc dir de tots els crits d'independència que sonen a l'est i del ressò que tenen a casa... Si has rebut algun diari o revista, suposo que ja en deus saber tant com jo. És molt possible que tu ho vegis amb més bons ulls, a distància, que no pas jo, que em trobo pel mig. Crec que continuem on érem. L'independentisme ha crescut entre el jovent, però un jovent cada cop més infantil i manipulable. Uns noiets i noietes de catorze a disset anys que quan en compleixen divuit se'n foten de tot. Els nois, en alguns casos, es marginen i es fan insubmisos, però insubmisos no solament pel que fa a la mili, sinó pels estudis, la vida de família, la feina... Molts acaben malament. D'altres aspiren a convertir-se en *yuppies*, encara que diguin que aquest gremi va de baixa. I la majoria, així que troben una feina, es tornen d'un conservadorisme espantós –cotxe, discoteca, mam i cuixa,

que com a programa no està malament, és clar. Entre els adults independentistes hi ha els de sempre, amb les corresponents baixes per defunció dels que arriben a l'edat de fer malves. I les noves vocacions entre la gent gran sorgeixen d'entre els que creuen que en Colom té raó i que pagaríem menys impostos i fermaríem els gossos amb llonganisses. Això sí, tot i que els catalans som millors que «els altres» –més treballadors, més nets, més polits, més cultes (en Pujol diria que fins i tot més alts)–, continuarien llegint *La Vanguardia*, *El Periódico* i *El Observador*, ja que a ells, quan eren petits, ningú no els va ensenyar a llegir en català! Potser et sonarà a caricatura, però els trets van força per aquí. La independència, a aquests nous conversos, només els serveix com a negoci, per refermar la seva superioritat i millorar el nivell de vida. Em consta que no estan disposats a fer el menor sacrifici i que tan bon punt veiessin que se'ns tancaven moltes portes, i que havíem d'estrènyer el cinturó, diria allò tan suat de: «No és això, companys, no és això!». Què va passar el Sis d'Octubre?

A mi em sembla que hi ha una cosa positiva, en tot aquest fet: se'n parla i no passa res. La premsa de Madrid, dominada –com les televisions privades– per la dreta, és l'única que ha saltat i ha dit coses gruixudes per la passivitat del govern central i dels militars que no han perdut els nervis en cap moment. I entre nosaltres, si hi va haver un enlluernament quan el fet es va produir a les tres repúbliques bàltiques, sense majors aldarulls, l'entusiasme s'ha refredat quan els tancs, els canons i les metralladores han començat a segar vides en el conflicte entre croates i serbis. El mateix Raimon, fa pocs dies, al *Brusi*, deia que la independència no valia una sola gota de sang. No crec que avui, a ningú –o a ben poca gent–, li interessi un conflicte d'aquesta mena que, entre nosaltres, si les coses es radicalitzaven tant, podria tenir efectes catastròfics dins de casa mateix. Si el 36, a la Torrassa, ja hi va haver cartells que deien: «Aquí termina Catalunya: aquí empieza Murcia», imagina't què podria passar avui amb tot el cinturó barceloní, des de Santa Coloma, Sant Adrià, alguns barris de Badalona –per una banda– i l'Hospitalet, Cornellà, Sant Joan Despí, Sant Vicenç dels Horts, Rubí, Sant Quirze i barris de Sabadell i Terrassa, això sense comptar amb zones de Manresa, Igualada, la Seu d'Urgell... L'actuació dels ajuntaments d'esquerra, en tots aquests llocs, ha fet que s'accepti l'ensenyament del català amb molta naturalitat, però no es poden demanar peres a l'om. Dir a tota aquesta gent, que gairebé és majoritària,

que l'enemic són els seus germans, els avis o els cosins que viuen enllà de l'Ebre és fer combregar el personal amb rodes de molí.

El mateix Colom ha tingut segurament l'habilitat de no donar-ho com un fet immediat sinó com a cosa que es pot produir a principis del segle que ve, i ha tingut la gosadia d'anar-ho a explicar a Madrid, on la gent que el va escoltar ho va fer amb respecte i atenció. Ningú no li va tirar tomàquets. Aquest enrenou ha permès a en Pujol de reivindicar més calés, allò que en diuen el desplegament total de l'Estatut, que em penso que és el que havia d'exigir des del primer moment. Després, als altres –nosaltres–, ens tocarà controlar i exigir-li que ho administri bé, que no afavoreixi únicament els ajuntaments que controla el seu partit, que els diners no es fonguin com els de la Banca Catalana i que la seva administració no sigui una mala còpia de la que sempre hem criticat, que, per cert, ja fa alguns anys que funciona millor que la nostra. No sembla que aquest sigui el seu fort, però.

Ja saps que sóc poc partidari de les grans frases, discursos o triomfalismes. Crec en la feina de cada dia i, pel meu cantó, intento fer-la el millor possible. El meu contacte amb nois i noies de tota mena de pobles i barriades em fa pensar que la cosa no està madura. Que caldria abocar a l'escola pública el màxim de recursos que permetessin que els mestres se sentissin a gust i còmodes en la feina de catalanitzar el país d'una manera ferma i afectuosa. Però això no es fa. Els nens no voten i, per tant, sembla que ja hi haurà temps d'arribar-hi. Ara que gairebé no hi ha immigració, si més no peninsular –d'aquí una generació o dues tot plegat serà una altra cosa, no sé quina, però diferent– em penso que és el moment de bolcar-se endins i no pas enfora. Millorar les condicions de vida dels més pobres i fer que se sentin a casa. Sempre he dit que m'estimo més que em llegeixi el fill d'un obrer de Cornellà que no pas que em subvencionin la traducció d'un llibret al francès o l'anglès. És clar que no hem de renunciar a res, però aquí hi ha un enlluernament per tot el que pot transcendir les fronteres.

El moment no és dolent. Jo crec que el reconeixement del català és un fet que mentre hi hagi aquest sistema ningú no discutirà, fora de la dreta més tancada –a Valladolid van haver de suspendre el pregó de la festa major que havia de fer en Pasqual Maragall perquè el Partit Popular ho va considerar ofensiu i havia mobilitzat uns escamots per impedir-ho. Vaig sentir a la televisió l'alcalde d'aquella població –socialista– que ho lamen-

tava i es disculpava davant tots els catalans per una actitud tan fora de lloc, quan aquell consistori havia estat dels primers a celebrar que Barcelona fos la seu dels Jocs Olímpics. El mateix Rodríguez Ibarra, el president d'Extremadura, reconeix que tenim dues llengües, però no que tinguem dues boques. Tot i la seva demagògia, no deixa de tenir sentit comú que la gent d'una comunitat tan desposseïda i pobra no entengui el discurs constant d'un president com el nostre que només parla de calés. Caldria, però, que els d'aquí ens aprofitéssim de la comprensió d'una bona part de l'opinió pública espanyola. Ja sé que em diràs que no hi tenim res a veure, i que no necessitem la comprensió de ningú, i que tots sols... Però has d'agafar el metro, trepitjar els carrers de totes les poblacions industrials o entrar en una aula d'una escola per saber que les coses són tan i tan diferents de com voldríem que fossin.

Et comentaré, ara, un fenomen que estic segur que has detectat, i que creix cada dia: el catalanisme en castellà, una heretgia en altres èpoques, quan érem quatre gats puristes, però que està prenent cos a mesura que s'incorporen a la vida pública noves generacions i s'amplia el cercle de gent sensibilitzada. És lícit rebutjar-lo? Fa pocs dies, dins el metro, unes noietes que parlaven totes en castellà expressaven el seu rebuig a tot el que ens arriba de Madrid. Com es pot pair això?

Els escriptors que viuen a Catalunya i escriuen en castellà perquè han vingut de fora o perquè, formats aquí, no han trobat els guies que dins la clandestinitat ens van obrir els ulls a la nostra realitat, eren membres de l'Asociación Colegial de Escritores de España. No s'entenien amb els de Madrid i es van independitzar. Les seves relacions amb la nostra AELC són cordialíssimes, tot i que compartim pis a l'Ateneu i ja saps com és difícil que s'entenguin els rellogats. Els Goytisolo, Candel, Vázquez Montalbán, Giménez-Frontín, Mendoza, etc. es queixen amargament que els regategem el caràcter d'escriptors catalans. Jo, al principi, no ho entenia, i ara començo a comprendre'ls, sobretot després d'escoltar en Vázquez en una entrevista a la televisió catalana que li va fer en Bru de Sala. Alguns, com en Mendoza i en Vázquez, comencen a escriure teatre en català... Per una altra banda, es produeix un altre fet curiós. Quan escriure en català era un acte resistencial, de plantar cara a la dictadura, de fer allò que estava mal vist i que equivalia a comprometre's, i a més no hi havia possibilitat de fer calés, tots nosaltres actuàvem com a acte de servei i ho fèiem,

naturalment, en català, fora de l'horari laboral. Però, què passa quan la gent es comença a veure les orelles i es professionalitza, que és l'única manera de fer les coses bé? Que no té més remei que treballar també en castellà. Gent com la Roig, en Faulí, l'Oriol Pi de Cabanyes, Robert Saladrigas, Xavier Bru, Rafael Vallbona, Porcel, la Pàmies i tants com vulguis afegir a la llista fan periodisme en castellà perquè, senzillament, al públic li costa comprar l'*Avui* o el *Brusi* i compra *El Periódico*, *La Vanguardia*, *El País* i, ara, *El Observador*, un diari patrocinat des dels cercles convergents, al qual es diu que hi han abocat sis-cents milions de peles, i pot ser cert perquè cada dia regala un llibre als seus cada vegada més nombrosos compradors. Diuen que és una operació per treure influència a *La Vanguardia*, que en un moment donat es va espolsar de sobre la carcassa convergent i ara actua amb molta més independència. I en aquest *Observador* hi col·labora tot déu dels de casa, fins i tot una colla de gent que es va iniciar en el periodisme a l'*Avui*, en català, i que ara s'havia quedat sense feina. No te'n puc fer una llista perquè no el compro mai, però m'han dit que hi són gairebé tots. Entre els escriptors de novel·les per a joves n'hi ha una colla que alternen amb molta facilitat les dues llengües: Gisbert, Obiols, Sierra... No cal dir que, sense ser cap cosa de l'altre món, venen sis o set vegades més llibres que jo.

És el mateix fenomen del teatre o dels locutors de ràdio o de televisió, que cada dia n'hi ha més que han de treballar a Madrid. Són gent jove que comença a professionalitzar-se en català però quan arriba a cert nivell queda a l'atur. Si ja han deixat de treballar a l'empresa familiar, l'oficina o en algun taller, és molt difícil que es resignin a tornar-hi i fer la viu-viu fins que els cridin per fer un paperet. Senzillament, els que poden, canvien de llengua i van on troben feina. En Flotats estrenarà el *Quijote* a Sevilla, l'any que ve! I farà cinema en francès—recordem que a França han estat molt més brutals a l'hora de fer-hi desaparèixer el català! El que és curiós —i lamentable— és que no puguem mantenir els nostres artistes, però que en canvi hàgim d'importar, i a preu d'or, futbolistes de tot arreu del món i, ja fa una temporada, d'Euskadi en particular.

El nou fenomen del rock en català: un dels grups s'ha enfilat a dalt de tot. Es diu Sopa de Cabra. Havia començat en castellà i per algun motiu es va trobar més còmode en català i darrerament s'ha fet famós. Ha rebut ajudes oficials i l'entusiasme d'aquells jovenets que et deia abans. Però ara,

quan veuen que han crescut prou per volar més lluny, diuen que tornaran a cantar en castellà. I al primer recital, a Reus, els llencen ampolles, objectes i els volen fer una cara nova... I per què no passa el mateix amb en Flotats i els altres actors i els locutors i escriptors? És molt difícil que a sang calenta algú pensi en la utilització que en algun moment es va fer dels cantants de la «nova cançó» que avui hem arraconat i que, fora d'alguna excepció –Maria del Mar Bonet, Lluís Llach i Marina Rossell, per una banda, i Serrat, per una altra–, estan a la misèria més negra. El mateix Raimon viu de la caritat institucional gràcies a alguna gira que li organitza la Generalitat valenciana. Però ni ell, ni Pi de la Serra, ni Ovidi Montllor no graven ni venen un sol disc. La Trinca i en Serrat, que tenen un peu a cada banda, se'n surten prou bé. I això ja ve de lluny. La Xirgu estrenava Lorca. Casals es feia dir Pablo arreu del món. Pujol balla sevillanes a la Feria de Abril de Barberà. La Generalitat manté *El Observador*... Per què els rockers de Sopa de Cabra no poden cantar en castellà? A Madrid, tot i així, sempre els consideraran un grup català de rock... És allò que et deia de fer catalanisme en castellà, que tu i jo no farem mai, però que en circumstàncies molt més normals i lliures com les actuals sembla inevitable. Tu publiques una traducció impecable. Jo publico una novel·leta que no està malament. Qui en parla? Quin ressò tenim? En Terenci publica *Garras de astracán* i el mateix dia que apareix la novel·la *l'Avui* en fa la crítica a triple columna i l'entrevista sense reticències a pàgina sencera. El dia que es digni escriure'n una altra en català serà el desideràtum, com es preveu que passarà amb l'estrena de la primera obra de teatre d'en Vázquez Montalbán, un musical en català que li estrenarà Dagoll-Dagom amb ajuts milionaris de Cultura. I és que el públic s'enlluerna amb tot el que entén que ha triomfat a fora. El món que ha creat la Generalitat –CiU– és petitburgès i mesquí. Serveix a l'hora de votar perquè afavoreix els interessos d'aquest sector de població que també ho és, de petitburgès, que vol que l'estimulin dient-li que som els millors –l'Espriu ja se'n fotia d'això, recordes?– i que pel sol fet de ser catalans ho hauríem de tenir tot pagat, però que a l'hora de la veritat demostrin que ho són encara més del que semblava menyspreant qualsevol intent de modernització o d'experimentació propis i es llancen als braços de qualsevol cosa que els ve de fora, amb el prestigi de la marca *made in France, England* o els EUA. Tot això m'ha sortit a raig, i sé que caldria matisar-ho molt perquè és una crítica que no aporta solucions de cap mena.

Només et puc dir que he deixat de freqüentar alguns ambients de nacionalistes radicals perquè m'hi sento incòmode: els cau la bava amb tot el que representa Convergència perquè, en un moment donat, ha subvencionat una ballada de sardanes. Parlen en el mateix to d'abans, del temps de la dictadura, i això és injust. No tenim el que voldríem, però amb el que hi ha, amb ganes de treure'n partit, tots podríem ser molt més feliços. Penso en el nostre Miller, ara... Crec que és el moment de discutir al govern de casa com distribueix cada una de les pessetes que administra, que són moltes, moltíssimes. D'una cosa que en deien els «serrells» del català –el que se'ns devia per ajudar a trampejar la situació–, i que govern central i Generalitat van quantificar en set mil milions de pessetes, *Cavall Fort*, que fa trenta anys que funciona amb regularitat i eficàcia, en va rebre un i mig. *Set Dies*, la publicació que dirigia l'exfranquista Xavier Domingo, en va rebre quaranta i tants. Després de cobrar-los, van decidir tancar la barraca i van plegar per falta de lectors. Els quaranta milions van servir per pagar deutes, el més important dels quals devia ser polític, perquè la revisteta era una apologia constant del President i de com són dolents els socialistes.

D'entrada, tot això sembla nefast, com si haguéssim enfilat la definitiva decadència, però quan hi penses una mica t'adones que significa que s'ha crescut en molts aspectes. Falta que creixi el públic i això, de mica en mica, es pot aconseguir. I entre els joves –i els grans, també, és clar– la gent ha après a escollir. Fora d'uns quants que s'empassen TV3 per disciplina, la gent acostuma a seleccionar, a triar el programa que li crida més l'atenció. I la llibertat que ha imposat l'existència de televisions privades ens ha fotut, perquè darrerament, amb els dos canals catalans més la programació catalana de la televisió espanyola, que era freqüent i bastant bona, hi havia dies que a Catalunya, de quatre opcions, tres parlaven en català. Aquesta proporció s'ha trencat.

I prou, que no es pot abusar dels amics. Celebro que la Glòria viatgi als EUA. És una peregrinació que sembla imprescindible per a qualsevol professional. Són el melic del món, no s'hi pot fer res!

Una abraçada ben amical per a tots vosaltres,

Joaquim Carbó

Suposo que aquesta carta val per dues, oi?

Bernal, 10 de novembre de 1991

Estimat Joaquim,

El temps passa volant i, això se'm fa més evident en haver de respondre la teva carta, ja que veig, astorat, que és del 28 de setembre.

Tornant a la ginesta, t'adjunto unes flors assecades entre un full de paper, que segurament ja hauran perdut la flaire, però que et demostraran que és tan bonica com la del nostre país. La diferència, però, rau en el mida de la planta, que aquí creix com un arbre més que com un arbust, com podràs veure a la foto que he tret del davant de casa. Quant a l'època de la florida, has de pensar que el 21 de setembre aquí entrem a la primavera, que és quan ja no fa fred i floreixen les plantes. Fixa't que en Maragall deia: «que ve al temps de la calor».

Tot això m'ha fet pensar que, arran de no haver estat mai a casa, se t'ha de fer difícil d'imaginar com és l'ambient on vivim, i és per això que, a més de la foto del jardí del davant, n'he fetes algunes des de diversos angles del vestíbul on tinc el «santuari», i també algunes del jardí del fons, on tenim tres bedolls i un magraner, que ara està completament florit i que fa unes magranes grosses com melons (i no exagero), ja que es veu que en aquest país tot és enorme, com ara els *ombús* que, no sent arbres, es fan més grossos que els mateixos arbres. Per això, també, els japonesos (que aquí fan tots de tintorers o es dediquen al cultiu de les flors) a la segona generació són tan alts com el comú dels argentins. I no parlem de les dones, que són espectaculars, amb les cames més llargues i ben fetes del món. Suposo que per això en Rusiñol deia que, a l'Argentina, s'hi havia de venir a «fotre calés, fotre's les dones i fotre el camp». Bé, alguna cosa de bo havia de tenir aquest malaurat país.

Ja recordava que en Guillamon no és sant de la teva devoció. Però, efectivament, t'ho comentava perquè casa nostra s'està convertint en una mena de lloc de romiatge per a gent que vénen del terror, una mica (i salvant totes les distàncies) com ho devia ser la llar d'en Henry Miller a Big Sur. Per casa hi han passat: en Xavier Ribalta, en Xavier Tudela, l'arquitecte Carles Guiral, amic d'en Guillamon, que hi ha estat dues vegades, en Pere Matalonga amb la Lurdes, tots dos amics d'en Clapés, i fa uns quinze dies, hi van ser una parella de Tàrrega, amics d'en Xavier Garcia, que, per

aquelles casualitats que no t'expliques, van connectar per conducte d'en Jorge Labanca, un noi argentí que va integrar el conjunt que acompanyava en Ribalta, aquí i a Catalunya. També hi ha estat en Ricard Salvat i gairebé hi podríem incloure la Montserrat Roig, que no va poder arribar-se a casa per falta de temps. I em sembla que encara m'oblido d'algú. Espero que el romiatge no s'estrancarà, ja que diria que la Isabel i en Toni no deixaran d'integrar la llista aviat. I qui sap si tu no faràs un cop de cap algun dia...

Respecte al que dius dels crítics, recordo el que en deia en Gombrowicz: «No hi ha, crec, un sol artista que no acabi per comprendre que el crític és el seu enemic fins i tot quan el cobreix de flors». I si hem de fer cas d'en Hemingway, l'escriptor tampoc no s'ha de fiar de l'editor. En un «Consell al meu fill», l'any 1931, li deia: «No et casis mai amb les putes/no paguis mai a un extorsionador/no vagis mai amb la llei/no confiïs mai en un editor/o dormiràs a la palla». Ja ho veus, com va la cosa, i em sembla que a tu t'ha tocat el rebre tant de part del crític, com de l'editor, oi?

Quant als premis, al darrer *El Temps* que he rebut, he vist que el Pere Quart l'han donat a en Ramon Folch i Camarasa. A veure què passa amb El Vaixell de Vapor. Potser sí que tens raó, amb això de deixar-ho córrer, i encamines els teus esforços cap a les borses de treball, beques o ajuts, car ja veus que aquests xitxarells s'ho apanyen força bé. Llavors, podries fer com en Guillamon: agafes l'avió, véns uns quants dies a casa nostra i escrius una novel·la! Què me'n dius?

I ja que parlem d'ajuts, com recordaràs, per inspiració d'un manso que talla el bacallà a Planeta Internacional, i que el vaig conèixer amb motiu de la presentació de la *plaque* d'en Miller a l'Amagatotis, i amb el consentiment d'en Parcerisas, vaig presentar-me als ajuts que dona el Ministeri de Cultura a la creació literària, amb el projecte de la traducció de *Jane Eyre*, que m'havien encarregat a Edhasa, i me l'han concedit, tu! Tal com ho sents! Són vuit-centes mil de l'ala, i a part m'han de pagar la traducció a l'editorial. És una forma de rescabalar-me dels calés que em descompten de l'IRPF i que se'ls embutxaca l'Estat. En realitat, encara no n'he vist ni cinc. Tot just el 19 del mes passat vaig rebre el telegrama, i vaig haver d'enviar el número del NIF i una declaració de no obligació de presentar la declaració de renda, i així ho vaig fer, al·legant la residència a l'Argentina. Espero que ho donin com a bo i que m'enviïn les quatre-centes mil

de la primera tanda; després, tinc un any de coll per acabar la traducció i presentar-los-en original i còpia, i llavors pagaran les altres quatre-centes mil. De fet, la traducció la tindrè enllestida a final de mes, però esperaré una mica a enviar-la. Si m'invitessin a venir pel congrés internacional del PEN, la duria personalment. Si no, hauré de fer-ho per correu.

La veritat és que aquests diners ens vindran molt bé, perquè, en aquests moments, el canvi del dòlar ens és molt desfavorable i les coses van augmentant, sense que pugi el dòlar. De més a més, a la Glòria li han donat una beca per anar a fer un curs sobre ensenyament de la filosofia als infants a New Jersey, però només li cobreix estada i manutenció, de manera que li ha calgut pagar-se el bitllet, i, pobra nana, ella sola no pot solucionar-ho i l'hem d'ajudar nosaltres. Se n'hi va dissabte vinent i s'hi estarà uns quinze o vint dies.

He vist alguna ressenya de l'encontre a Reus. Ja m'explicaràs com va anar en el terreny personal i dels amics, que es pot dir que hi eren tots, si més no, els del Cafè Central, com dius tu.

M'he alegrat que la Maria Antònia Oliver hagi guanyat el Bertrana!

Respecte als de Pòrtic, el cas és que jo no sabia pas si la Carme Casas se n'havia desvinculat o no. Feia temps que no hi tenia cap contacte, després que li vaig passar *Els llibres de la meva vida*, com a conseqüència d'aquella presentació que em vas fer tu aquell Sant Jordi. I, tanmateix, no he rebut resposta a la meva carta, tot i haver enviat fotocòpia posteriorment, en veure que no contestaven. Trobo que si no hi és la Casas, algú o altre hi deu haver al seu lloc. Potser encara contestaran, i, si no, que els bombin.

Curiosament acabo de rebre la biografia de la Rodoreda de la Montserrat Casals, que l'havia demanada a can 62, abans que tu me'n parlessis i tot i no saber tampoc que l'autora era germana de la Isabel! L'interès me'l van despertar les notes que n'havia llegit, sobre el llibre. O sigui que, també jo, hauria pogut fotre una bona planxa!

Sí, sí, comprenc molt bé que no estiguis d'acord amb els conceptes d'en Miller sobre l'ensenyament, però jo crec que en moltes coses té raó. Jo sempre he cregut que m'hauria anat molt bé tenir una escolaritat secundària i haver fet una carrera universitària, ja que m'hauria estalviat moltes marrades, en comptes d'haver-me de conformar amb haver anat al col·legi Pelayo, del carrer del Portal Nou, amb el mestre que es deia senyor José, que sempre duia la palmeta a la mà, com si fos un sabre, i prou. Tota

la resta me la vaig haver de fer a pols... És clar que no sóc un geni, però no sé si hauria arribat gaire més lluny amb estudis més amplis. Només cal veure la quantitat de metges, advocats, enginyers, etc. que són uns talossos.

T'agraixo molt els comentaris que em fas sobre el moviment independentista (gairebé tot un assaig), així com el que em dius sobre els escriptors castellans que resideixen a Catalunya i que ara volen ser considerats catalans, o els que fan catalanisme en castellà (!). En fi, totes aquestes coses sé que em farien posar moltes pedres al fetge, si visqués a Barcelona. Vist d'aquí estant, tot això em fa l'efecte que contribueix a igualar la nostra personalitat nacional, sumant-hi el que passa a València. Jo crec que portem les de perdre, sobretot pel que a la llengua es refereix. Sense tenir estat propi, i una sola llengua oficial, no podrem resistir els embats de la llengua protegida, oi més quan els mateixos catalans no fan res, en general, per defensar-la, prestant el seu suport a totes les manifestacions culturals en aquesta llengua nostra: televisió, llibres, premsa, discos, etc. Bé, a pesar de tot, jo continuaré aportant el meu granet de sorra a la literatura en llengua catalana..., sempre que les editorials catalanes s'aguantin dretes.

Gràcies pels retalls. La teva carta, en efecte, val per dues, però no deixis d'escriure, ni que sigui menys llarga. Espero tenir les fotos revelades per enviar-te aquesta. Una abraçada amb records de tots,

Jordi Arbonès

Bernal, 17 de novembre de 1991

Estimat Joaquim,

T'adjunto aquestes ratlles a manera de postdata.

Ahir va arribar de retorn de Barcelona la meva cunyada i em va dur una carta de la meva cosina, on em diu que a Edhasa, al proper pagament volen descomptar-me en concepte d'IRPF un 25%, en comptes del 15% que em descompten ara, que segons sembla és el que correspon de fer als residents a l'estranger. Aleshores, he escrit a en Parcerisas perquè, a partir d'ara, fixo un domicili a Barcelona, el de la meva cosina, que és el que haurà de figurar als contractes, etc., com si passés temporades vivint a Barcelona i, a Bernal, de tant en tant.

Tot això t'ho explico perquè voldria demanar-te que fessis una consulta a l'assessor legal de l'AELC: en primer lloc, si correspon que facin aquest descompte del 25%, en cas que tingui la residència aquí; en segon lloc, per saber si puc donar un domicili de Barcelona i si, en aquesta avinentesa, hauria de presentar anualment la declaració de renda. És a dir, voldria saber si l'he de presentar igualment tot i tenir la residència a fora. Les editorials a començament d'any m'envien el certificat del que m'han pagat i retengut. Ara ja tinc el número del NIF, que vaig haver de treure perquè si no a can 62 no em volien pagar.

De fet, jo no crec que tingui cap inconvenient a donar un domicili de Barcelona, a no ser el fet que, en aquests moments, tinc el DNI caducat, perquè el passaport estès pel consolat el substitueix, de cara a l'Estat espanyol, i, de cara a l'Argentina, ja en tinc un estès per la policia federal d'aquí. En tot cas, penso que el que hauria de fer és renovar-lo, el de l'Estat espanyol, quan faci algun viatge a Barcelona.

Trobo que el 15% que em descompten actualment ja és una aberració; però el 25% és un robatori a mà armada, i, com és natural, vull mirar d'estalviar-me'l.

Oi que em faràs aquest favor?

I una altra cosa: la meva cunyada també em va dur el llibre *Digues que m'estimes encara que sigui mentida*, de la Montserrat Roig, juntament amb la nova del seu recent traspàs. Jo tenia una carta seva per contestar, car

esperava llegir aquest llibre, que ella mateixa em deia que volia que llegís... On li enviaré ara la resposta?

Una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Això és una taca del mateix paper continu de l'ordinador. Me'n disculpo!

Barcelona, 5 de desembre de 1991

Estimat amic,

El mateix dia de rebre la teva última carta em vaig posar en contacte per escrit, també, amb en Roig Santacana, l'advocat de l'AELC. No vaig intentar fer-ho per telèfon perquè és un home que parla molt de pressa i jo sóc molt totxo en tot el que es refereix a qüestions legals. O sigui que li vaig enviar una fotocòpia de la teva addenda del dia 17, junt amb un qüestionari en què intentava resumir les teves preguntes.

Avui, en rebre la seva resposta, m'afanyo a fer-te-la arribar. És un home molt curiós, en Roig Santacana! I complidor. Fixa't en la nota que ell mateix subratlla *«last, but not least»*, de la segona pàgina, en què demostra que és ben murri: ens ho fa de franc per tres raons molt concretes –i divertides! L'home ha fet serveis a molta gent de l'Associació –si són consultes orals no les cobra– i em consta, perquè un dia m'ho va dir, que pràcticament ningú no li correspon. En una ocasió, l'Ignasi Riera, llavors secretari de l'AELC, va fer una crida perquè de tant en tant li dediqués algun dels llibres que anem publicant. Sembla que només ho faig jo i algun altre peix petit: i això que només l'he consultat en relació amb l'afer de Laia, i ja saps què va passar.

En passar-te la seva experta informació em penso que hauria d'acabar la meva intervenció. Si vols que et digui la veritat, em foto un terrible embolic amb aquests tripijocs legals. Estudia-t'ho ben estudiat... Però, si m'ho permets, faré algun comentari. Sembla que la deducció del 25% que et volen fer és correcta. I que, tant si tens la residència aquí com a l'Argentina, has de fer la declaració de renda. I que si no demostres uns ingressos molt importants, et sortiria a compte fer-ho a partir de les dades que indica en Roig, ja que hi hauria tot un procés de devolució, sempre que aportessis les dades precises en els termes establerts... O sigui que si et dedueixen un 25% i a l'hora de liquidar la renda només et correspon un 17%, et tornen la diferència ingressada de més. Te'ls tornen tard, això si no et convoquen a una inspecció, etc. Per tant, penso, si situaves el teu domicili aquí, només et deduirien el 15% i llavors ja no et sortiria tan a compte fer la declaració. Però això no vol dir que te la poguessis estalviar! És clar que fins ara ho has fet... No sé què dir-te ni aconsellar-te perquè els

resultats poden ser catastròfics. Hi havia un company meu de feina que feia el viu, el van pescar i li ha costat un ull de la cara.

Tens una temporada per rumiar-ho bé i, sobretot, penso, per consultar-ho a gent que sigui més experta que jo a esquitllar-se com una anguila. Jo mateix, ja t'ho deia, m'ho faig fer per un gestor, però m'hi miraria molt a posar el teu afer a les seves mans, perquè és un company de la Caixa poc brillant, que ens ho fa gairebé com un favor, i que s'ha especialitzat a fer declaracions poc complicades, de gent que guanya un sou pelat i poca cosa més. No crec que acceptés complicar-se la vida en un afer de caire «internacional».

Estic realment impressionat per la mansió que els Arbonès tenen a Bernal, amb ginestera inclosa. Sembla que fins i tot hi ha al davant una vorera especial, amb un disseny postmodern diferent del dels veïns. Ja m'ho pensava que estàveu ben instal·lats, però m'havia fet la idea que era una casa antiga, amb la grisor tradicional que el pas del temps acumula a les pedres. La blancor immaculada de la façana, posada en relleu gràcies a l'esclat de la ginesta i la vermellor d'unes altres flors que no he sabut identificar, ofereixen una sensació de confort –*alt standing*, diuen ara i aquí els anuncis de les urbanitzacions per a executius– que augmenta en veure el cap del clan assegut en un balancí i disposat a treure tot el suc –i a millorar-la, si cal– d'una obra mestra més de la literatura universal. Bromes a part, et felicito perquè és molt important que a casa t'hi sentis com a casa... La comoditat és mitja vida. I si la part més important correspon a l'entesa amb el personal que et rodeja, l'ambient hi ajuda, i molt. He quedat parat, també, en veure el petit Damià fet un ganàpia. És veritat allò que diuen que som nosaltres, els que passem, no pas el temps. El temps es riu de la virolla i de tots plegats, però és immutable i assisteix impassible a tots els nostres processos vitals. Ara en Damià puja, camina cap a la plenitud, mentre altres –que no esmentaré per no ferir susceptibilitats– anem de cap avall, en una mala –pèssima, fatal– direcció.

En arribar a aquest punt en què la reflexió voreja el pessimisme, sembla imprescindible recordar la Montserrat Roig. La pregunta que et feies en acabar la carta és prou colpidora: «On li enviaré ara la resposta?». És inútil dir que no hi ha dret, que no és just, etc., perquè la vida és un prés-tec que ens fan sense venciment fix. Em costa més avui –i segurament em costarà més demà o demà passat, si ho puc contar– fer-me càrrec que ha

mort una mossa amb tanta marxa, que no pas en el moment de morir. Tot i agafar-me de sorpresa, ho vaig acceptar com una fatalitat més. T'has de treure el barret, però, davant el seu intent de treure dramatisme a un fet que per força sabia que era irreversible i tan proper. El dia abans encara va escriure el seu article per a l'*Avui*, a favor de la vida i contra la incomprendible acció dels que maten nens per salvar un país i es queden tan tranquils. La conversa entre ella i la Capmany, quan totes dues sabien que estaven condemnades a mort en un termini molt curt, és escruixidora. Parlen del futur, de les coses que voldrien fer... La seva vitalitat encara et fa més mal. No sé, ara no recordo si t'he parlat en altres ocasions d'uns parents llunyans que, finalment, i davant la impossibilitat de seguir vivint a casa seva, al Barri Xino, en un pis tronadíssim, sense ventilació, aigua corrent, etc., han anat a parar a una residència on, cada cop que els fem una visita, ens cau l'ànima als peus. No solament per ells –que Déu n'hi do!– sinó pels veïns que tenen al voltant seu. És terrible! I aguanten! I no saben ni on són, ni fan res: només mengen, dormen i es caguen al damunt. Veure això, i saber que se'n va gent que té quaranta-cinc anys i unes terribles ganes de viure, és desmoralitzador. I alligonador: en realitat, hauríem de viure cada minut amb la mateixa intensitat que el viuríem si sabéssim que és l'últim que ens queda de vida. Ah, però llavors agafaríem la sida.

Els premis han volat. Em comentes que has vist com el Pere Quart ha anat a parar a en Folch i Camarasa. També es va embutxacar fa anys –vint-i-cinc, potser?– el Santamaria al qual tu vas concórrer i que va tenir la gràcia de posar-nos en contacte. Hi ha gent que hi té la mà trencada, en això de guanyar premis. I ell n'és un. A mi em van treure de concurs. És curiós, oi? Sembla que ho van fer per no perjudicar-me. El meu llibre, mal m'està dir-ho, se l'havia d'emportar, el premi, però no tenia l'humor que pretén l'Espinàs. Després del gran èxit d'*Un submarí a les estovalles*, d'en Joan Barri, van al darrere d'una novel·la que provoqui la rialla grassa, però això no ho diuen, les bases. I el meu era més aviat irònic. Per això em van excloure del concurs, per no haver-me de votar, que si ho haguessin fet, potser hauria guanyat, tot i que a l'amo de l'editorial no el satisfia aquella mena d'humor. El jurat va recomanar-ne la publicació, però he rebut una carta de l'Espinàs en què declina aquesta possibilitat, si bé em demana una novel·la d'humor... Que quan la tingui els la porti i la podem presentar

al premi. Això ja ho van fer amb en Quim Soler i després ni tan sols no la van publicar. I jo li he contestat que és molt possible que en faci una i que ell serà el primer de saber-ho perquè la presentaré al premi sense pseudònim. No vull sotmetre-la al seu judici abans que actuï el jurat. Potser és un error, perquè ell, llavors, influeix sobre els altres. Però m'és igual perquè tant pot influir a favor com en contra. A part que no em sembla bé. Si vaig al premi, vaig a totes... A totes les de perdre, vull dir. Com en el d'El Vaixell de Vapor, que també s'ha enfonsat. Ni finalista, no he quedat!

Havia assumit tan bé –m'ho havia explicat fa alguns dies en Clapés, molt content!– l'ajut a la traducció que t'ha concedit el ministeri, que he estat a punt d'empassar-me el comentari. A mi em sembla bé, perfecte. Et felicito i crec que si hi ha algú que se'l mereixi, ets tu. A part que si ens cobren els impostos, ens hem de beneficiar dels serveis. Això seria com negar-se que t'operi la Seguretat Social perquè fer-ho és reconèixer l'existència del ministeri de sanitat. No es pot anar pel món d'aquesta manera! Això era el que feia en Pedrolo, és clar, que ara t'ho recriminaria, com va recriminar a en Jaume Fuster que publicàs a l'editorial Planeta del senyor Lara... N'acaben de sortir els *Darrers diaris inèdits*, a la col·lecció «Biografies i Memòries» de can 62. Fa goig, de debò! He llegit alguns fragments i no queda ningú sencer. Eren els darrers temps del nostre bon amic. L'última anotació és del 24 de gener del 90, sis mesos abans de la mort, quan ja estava molt malalt, tot i que també fa el cor fort... El teu nom només hi apareix un cop i és en relació amb un article en què un crític –Ferran Toutain– t'acusava de traduir en la línia Pedrolo, o sigui que no fa una referència explícita a la teva persona. El papa de Roma, el rei..., tot déu, passa per la pedra! Suposo que ja està bé que hi hagi algú que no es vol contaminar, però això només es pot fer a base de tancar-te, de no sortir al carrer gairebé ni per respirar. I a la llarga això també és insà. I, de vegades, estèril si no és com a testimoni.

És evident que portem les de perdre. El temps ens és més aviat advers. Estic d'acord totalment amb les teves reflexions i amb la posició personal quan dius: «jo continuaré aportant el meu granet de sorra a la literatura en llengua catalana..., sempre que les editorials catalanes s'aguantin dretes». Això m'ho havia dit, també, de paraula, la Capmany. No podem carregar sobre les pròpies espatlles la indiferència de tanta gent. Ni podem anar buscant botxins quan són tan ben acceptats, perquè si ara caiem,

serà per apatia, per indiferència, quan en una altra època era per imposició. És molt relatiu el que molts continuen dient que els del centre en tenen la culpa... És evident que a Madrid no faran res per salvar-la, la nostra cultura –en tot cas, un dia, quan no en quedi cap, potser mostraran un català en un museu, com el negre de Banyoles–, i més quan els que estem aquí hi vivim mig d'esquena. Però avui, si aquí la gent fos més sensible, tindríem de tot i molt –ja en tenim, però no ho usem!–, des de l'escola a la premsa, des dels llibres al teatre –només se'n fa en català, ara, i quan ve una companyia castellana hi ha bufetades per veure'ls actuar!–. de la televisió als rètols... Ara es pot fer en català l'examen de conducció, però la majoria dels que s'examinen trien el castellà per comoditat, i això que molts ja han estat escolaritzats en català... I d'aquí podran sorgir els enfrontaments: els radicals busquen traïdors per descarregar-hi la seva violència, i acaben trobant-los en els que també ho són, de radicals, però no tant o d'una altra manera... Acaba de tancar la llibreria Ballester per falta de vendes. L'editorial La Galera fa aigües... T'asseguro que això no s'arregla posant bombes ni trencant els vidres d'El Corte Inglés!

I prou per avui. Ah! Si tens ocasió, fes-li unes quantes ratlles i envia-li algun llibrot especial, al Roig Santacana! T'ho agrairà. És possible que t'agraeixi més alguna cosa poc convencional –la *plaque* del Cafè Central sobre Miller, per exemple – o alguna altra cosa curiosa. I si, més endavant, tens ocasió, que algun dels editors –Edhasa, que fa uns llibres tan bonics– li'n faci arribar algun. La seva informació, per a mi confusa i no massa aclaridora, t'hauria costat calé llarg de part d'un altre advocat.

Una abraçada per a tots i un bon Nadal, ara que ja el tenim a tocar,

Joaquim Carbó

Ei! Me n'oblidava! En Xavier Garcia em va demanar si tenia un joc de cartes i li'n vaig enviar algunes de les que ens hem escrit a partir d'un dels teus últims viatges, o algunes que venien després d'un contacte personal. Si ell ho troba bé, ho publicarà a *Urc*. Em vaig permetre la llibertat de fer-ho sense consultar-t'ho perquè en alguna ocasió havíem parlat d'aquesta possibilitat. En vaig triar un joc que no fereixen la sensibilitat de ningú. Ja em diràs què et sembla!

Bernal, 12 de gener de 1992

Estimat Joaquim,

T'escric passades les festes de cap d'any, que han estat força agitades per a nosaltres, per diversos aspectes. D'una banda, vam tenir entre nosaltres en Xavier, que va venir de Neuquén i s'hi va estar més d'una setmana. De l'altra, en primer lloc, vaig rebre una carta d'en Parcerisas on em deia que es veuen obligats a restringir la publicació de traduccions al català, o, en tot cas, a publicar llibres més curts i a no conservar les traduccions al calaix durant molts mesos. En segon lloc, els de can 62, que m'havien proposat de fer un llibre de Henry James, després, quan jo ja els havia dit que sí, malgrat que no era un autor que m'entusiasmava, em surten que, com que no m'agrada, m'encarregarien *La guerra dels mons*, de Wells, però, quan jo accepto, rebo una carta de la Montserrat Rodés (secretària d'en Vallverdú i qui portava tota aquesta negociació, per fax) dient-me que, en tot plegat, hi havia hagut un error: primer, que la novella de Henry James la tenien programada per a l'any 1994 (!) i, segon, que de la d'en Wells encara no tenien els drets, que quan s'escaigués, «si no trobaven un especialista en Wells», ja m'escruien, o sigui, sense tenir en compte que jo ja havia acceptat l'encàrrec. Fax meu, dient que què cony passava (bé, no pas en aquests termes), i fax d'en Vallverdú, reconeixent l'error, i amb l'ànim d'esmenar-lo, dient que parlaria amb la Maria Ginés, perquè mirés si em podia encarregar alguna «Cua de Palla», per cobrir l'espera dels drets de *La guerra dels mons*, que, ara, me la reservaven i em concedien la preferència.

Ja et pots imaginar el meu estat d'ànim mentre duraven aquests tractes (a pesar de mantenir-los per fax), ja que em trobava que, a final de gener, quan hauré acabat un parell de llibrets breus de C. S. Lewis per a Edhasa, no tindrè res per empalmar. En aquests moments això per a nosaltres és desastrós, i jo havia confiat en la paraula de can 62, i, per tant, no havia buscat res més. De manera que, mentre continuava la discussió amb 62, vaig enviar SOS a altres editorials: a en Parcerisas li demanava

que mirés si no em podien encarregar traduccions al castellà, al fill de Martínez Roca li demanava una cosa semblant, a l'Alzueta que em tingués en compte...

De més a més, la gent del ministeri no han respirat més, o sigui que el 50% de la beca, les tres-centes mil de l'ala (descomptant el 25%) deuen estar volant per alguna repartició, però jo no les he vistes, malgrat haver escrit una carta reclamant-les. Ara he donat còpia de la carta a una neboda que viu a Madrid i que ha passat les festes aquí, perquè esbrini què passa.

Bé, mentrestant, doncs, la Maria Ginés, en una carta molt afectuosa, rememorant l'estada a Lleida, m'ha dut una certa tranquil·litat, ja que, dels altres missatges (també enviats per fax), no n'he tingut cap resposta.

Com comprendràs, tot això em té molt fotut, molt desanimat, a l'extrem que, ja ho veus, estic disposat a passar-me olímpicament a l'altra llengua (com ja vaig haver de fer en altres temps en què les circumstàncies no ens eren tan favorables), amb tota la ràbia del món, perquè ara no tenim cap excusa. Però, la veritat és que tota la situació de la nostra cultura, tan manipulada des de les esferes oficials, em toca els pebrots... A la meua última carta, et deia que pensava aportar el meu granet de sorra a la literatura en llengua catalana..., «sempre que les editorials catalanes s'aguantin dretes», doncs, ja ho veus, sembla que comencen a esfondrar-se molt abans que no em pensava. I no saps com m'emprenya això de sortir a pidolar feina com si fos un principiant...

I prou d'aquest color! No vull fer-te víctima de la mala llet que arrossego!

Passant als temes de la teva, en primer lloc, vull agrair-te la prestesa amb què has respost al que et demanava sobre l'assessorament legal, i, no cal dir-ho, m'ha encantat la carta d'en Roig Santacana (mira quina coincidència això que diu que, una vegada, li vaig dedicar un llibre per conducte de la Nuri Bombon, alumna meua d'anglès-català de l'època de la Penya Cultural Barcelonesa, i que vaig retrobar quan vam venir al 8o), del qual tu ja me n'havies parlat, sobretot el dia que vam anar a veure la muller d'en Pedrolo. La veritat sigui dita, jo tampoc no he entès res del que m'explica, tret que, sigui com sigui, em convé presentar la declaració de rèdits i que m'hauré de buscar un gestor perquè m'ho faci. Encara no li he escrit, per tot aquest *quilombo* que se m'ha armat per la qüestió de les traduccions, el meu guanyapà indispensable, però ho faré de seguida que

em calmi una mica i li enviaré un exemplar de la traducció d'*Ada o l'ardor*, dedicat, ja que no m'ha quedat cap *plaque* del Miller.

Quant al que dius respecte a la «mansió dels Arbonès», sàpigues que no pretenia pas fer-me el fanfarró. Però, de més a més, has de tenir en compte que les fotos estan com si diguéssim maquillades per la Kodak, i tot sembla més glamorós que no és en realitat. Per cert, les flors vermelles són *plumerillos* (n'ignoro el nom en català), que fan molt de goig. I la vorera, ja hi era quan vam comprar la casa. En fi, la idea era que tinguessis una imatge del nostre hàbitat.

Sí, sí, vaig llegir, també, la conversa entre la Montserrat Roig i la Capmany, que *El Temps* va reproduir de *Cultura*. I ara, aquests dies, he llegit a *El Temps* una nota sobre el pis que compartien la Maria Aurèlia i en Jaume Vidal i Alcover, una nota que no sé si està feta amb mala fe o què, però em sembla que insinua més coses que no diu sobre aquesta parella. Tu l'has llegida? I què en saps, dels odis i dels amors que despertaven? Dels sentiments que covaven?

Quant a la impressió que et fa visitar els parents que són a la residència, em fa pensar que la meva tieta Antònia, la que tenia el mal d'Alzheimer, finalment la van haver de tancar en un geriàtric, a Corbera mateix, i en pocs mesos s'ha anat deteriorant, passant per una cadira de rodes fins a acabar al llit, alimentant-se artificialment, i morir el dia 3 prop passat. I si veiessis la meva mare, t'esveraries: acaba de complir els 89 anys i, si bé té el cap clar, només li queda la pell i l'os, és com un cadàver vivent, segurament per causa del marcapassos, que, a aquestes edats, no deixa d'allargar la vida d'una manera artificial.

En efecte, el Pere Quart te l'ha afaitat en Folch i Camarasa, com em va afaitar a mi el Santamaria fa ja no sé quants anys. Precisament, l'altre dia ordenava la correspondència i vaig trobar la teva primera carta i les següents, d'aquella primera etapa, que les tenia a part de la que vam iniciar a partir del 80. I dius que n'has separat un joc per a en Xavier Garcia? Si les publica, aniran a la revista o en farà un volumet, com aquells que sol fer en forma de llibre? Vaig veure que havia tret els números 4 i 5 d'*Urc*, però no me'ls ha enviat. De quina data són, les cartes que has triat? I tornant als premis, això que m'expliques de l'Espinàs és una collonada, tu! Trobo que vas fer molt bé de contestar-li el que li vas contestar. Jo m'ho pensaria dues vegades, abans de participar-hi de nou, en aquest premi.

Estic esperant de rebre el diari d'en Pedrolo. Sí, és veritat això que en Ferran Tontaina m'acusava de seguir l'escola de Pedrolo, quan va parlar de *Cambres estretes*, quan jo no havia llegit mai cap traducció feta per ell, tret d'uns fulls que ja tenia traduïts de *Clea*, quan va haver de deixar-la perquè li van petar els capil·lars dels ulls, i l'Oliver me'ls va enviar en encarregar-me-la a mi. Imagina't! Em sembla que ja t'ho havia comentat, però, al seu moment. També deia que em cenyia massa a la sintaxi anglesa, com si això fos possible en dues llengües tan dispars: una de saxona i una de llatina! Però aquesta suficiència de *pavero*, trobo que és molt corrent avui dia en la gent jove que escriu i fa crítica, sobretot quan es refereixen als «carrosses» o «patums» de les nostres lletres, en definitiva, els cappares que d'alguna manera han salvat els mots. Potser algun dia ens demanarem de què ha servit, si després uns quants prepotents s'han encarregat d'assassinar-los, els mots, com fan els partidaris del *light* o els blaveros a València...

Has tingut ocasió de fullejar el *Qui és qui a les lletres catalanes*? No dubto que tu hi ets, però, hi sóc jo?

I ara, et volia demanar un favor (un altre més?). No sé com fer-ho per enviar les mil pessetes que costen les cobertes del *Tirant*. Podries adjuntar tu el taló bancari a la butlleta que t'envio? Algun dia te les tornaré, juntament amb les quotes de soci de l'AELC que et dec, i que deuen sumar una fortuna.

Per una circular que he rebut del PEN, veig que convoquen a una assemblea per tractar de l'organització del congrés internacional. Ja saps que m'havia fet la il·lusió que potser m'invitarien i seria una nova oportunitat per tornar-nos a veure. Però, mira, suposo que a aquestes altures, si haguessin tingut aquesta intenció, ja me n'haurien dit alguna cosa. Tanmateix, suposant que es despertessin més endavant, estic tan cabrejat, que segurament tampoc no vindria. D'altra banda, la situació econòmica actual ens ha deixat planxat el dòlar, de manera que, amb el que guanyo de les traduccions, amb prou feines podem cobrir el pressupost. Si a això, hi sumava els dies que no produiria, ens quedaríem a l'escapça. Fa uns dies, per cert, vaig rebre carta d'en Joaquim Mallafrè (i em diu que et va veure a Reus i que li vas donar records de part meva, juntament amb en Guillamon, i no sabia ben bé qui era el que havia estat a Bernal, si ell o tu), i em diu que havia de parlar amb en Llovet per recordar-li que havia

parlat d'invitar-me a participar al curs de l'Institut d'Humanitats, fent una conferència sobre en Henry Miller. Tinc la impressió d'haver llegit en algun lloc que aquest institut està més sec que una mata de farigola, que li havien tallat les subvencions, o sigui que tampoc això no ho veig massa clar.

Espero que l'Alzueta em digui alguna cosa sobre la possibilitat de publicar *Els llibres de la meva vida*, que en Clapés li va fer a mans perquè se'l mirés, i també sobre futurs encàrrecs de traducció. He vist que s'han associat amb l'Enciclopèdia. No sé veure quins efectes pot tenir, això. Com que de Pòrtic no m'han escrit, si bé m'han enviat els tres llibres de memòries del Tísner, amb la corresponent factura, però sense ni un mot sobre el que els proposava, ara, aprofitant que escrivia a Columna, els ho he proposat a ells, allò de traduir-los els dos llibres restants de la *Crucifixió en rosa*, *Plexus* i *Nexus*. Veurem què diuen.

Ah, gràcies per *L'altre barri*! Encara no l'he llegit. Ja te'n parlaré. L'altre dia vaig rebre, també, *La fàbrica de fred*, d'en Guillamon, que suposo que és el que devia escriure al Brasil. Tampoc no l'he llegit, encara. Em falten hores, tu!

Perdona el to pessimista d'aquesta carta, però la veritat és que estic molt amoïnat pel futur en relació amb la feina i els calés.

Records de tots i rep una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 16 de febrer de 1992

Estimat amic,

Fa pocs dies que he parlat de tu amb els Clapés. Hem comentat amb preocupació la teva situació professional. Ell, que havia rebut una carta teva posterior al 12 de gener, em va informar que t'havien encarregat ja alguna «Cua de Palla» per fer boca i mantenir-te en forma fins que no t'arribi el Wells que, tot i correspondre a *L'home invisible*, ocuparà un nombre considerable de pàgines visibles i cobrables. Per cert, que a la col·lecció «L'Esparver», de La Magrana, ja n'hi ha una traducció antiga, de Just Cabot. Em sorprèn, de vegades, l'interès dels nostres editors de fer-se la competència amb títols que ja són al mercat. No hi veig la possibilitat de fer-hi negoci, que, em penso, és l'objectiu de qualsevol empresa.

Tu saps molt bé que no sóc gens radical, que voto els socialistes –tot i que els convergents que subvencionen *El Observador*, i ja no cal dir els cercles independentistes, em considerin un botifler– i que em moc en l'ambient d'un possibilisme força escèptic. El meu allunyament personal de Pedroló en els últims temps de la seva vida es devia, evidentment, a una incomoditat física que experimentava en comprendre però no compartir la seva actitud tan intransigent. Crec que tenim dret a viure amb naturalitat i a ser moderadament feliços amb el que les circumstàncies ens ofereixen. Sobretot, si veiem que no hem fet res per guanyar-nos-ho –el dictador va morir al llit– i que estem força millor del que molts dels nostres inquisidors conciutadans estan disposats a admetre. És còmode carregar les culpes als veïns, sense considerar que el pressupost de què disposem aquí mateix és important i que no es veuen massa símptomes d'una millora en l'administració –penso, per exemple, en sanitat o ensenyament–, ja que o som iguals que els altres, o se'ns han encomanat els defectes burocràtics que sempre els havíem atribuït. Em mantinc al marge d'actituds crispades, d'una puresa propera al fonamentalisme.

No seré jo qui et critiqui que tornis a traduir en castellà si no t'arriba feina suficient per viure dels encàrrecs en català.

Quan pugues les escales de l'Ateneu Barcelonès, sobta veure a les parets uns cartells dels temps que la junta directiva estava integrada per prohoms com Prat de la Riba, Fabra, Guimerà, Rahola o Coromines, el nom

dels quals, ves per on!, hi consta escrit en castellà. Avui tenim o hem tingut ministres a Madrid que es fan dir oficialment Narcís, Josep, Ernest o Joan. El que hem avançat pel cantó oficial ho hem reculat de llarg pel civil, ja sigui per indiferència o per comoditat. De vegades, per la mateixa intransigència de petits grups de fidels que mantenen encesa la flama de la confrontació, de l'hostilitat. Abans d'ahir vaig coincidir amb un company de feina, acompanyat de la seva dona, que em va advertir –què cony havia de recordar, jo!– que parlava en català gràcies a mi, que en lloc de riure-me'n cada cop que ho intentava, o de dir-li que tots els castellans són uns fills de la gran mare, l'estimulava i li deia que ho provés. I tinc altres testimonis en aquest mateix sentit. M'adono que el meu catalanisme ha estat sempre d'afirmació, mai de provocació ni de superioritat. Superioritat, de què?, si tots plegats som una merda que anirà a parar sota terra per satisfer la gana dels cucs.

Amb tot això, vull dir que s'ha de viure, i que t'has de guanyar les garrofes, i que ho has de fer amb tota tranquil·litat de consciència. Una altra cosa és que et sàpiga greu haver de treballar en castellà, però les llengües són totes dignes, respectables i innocents de l'estupidesa i malignitat dels homes. Fa pocs dies vaig veure per la televisió les imatges d'una mare i una filla –una nena de sis o set anys– vessant sang per les cames acabades d'escapçar a nivell de genolls per l'explosió d'una bomba. No crec que això n'ennobleixi cap, de llengua, ni acceleri l'ús de l'eusquera.

Jo em trauria del cap qualsevol idea que et pugui fer pensar que et prostitueixes. L'altre dia, un nou almogàver, convers de fa poc al catalanisme, ara que no representa cap risc, em retreia que permetés que els meus llibres es traduïssin al castellà. Els cretins floreixen arreu!

Durant el franquisme, quan no era possible treballar amb naturalitat en català, sempre m'havia mantingut alerta. Fins i tot vaig caure en el parany de retreure a algú el seu comportament personal. Recordo una pitada a Josep M. de Sagarra, a l'hotel Colón, una nit de les lletres catalanes en què el poeta ens va fer un discurs en castellà quan ell sabia que, encara que l'hagués fet en català, no li hauria passat res. Recordo també una xiulada a la Núria Feliu, que feia teatre al Romea, per haver estat la primera de la cançó que va intentar obrir-se camí en castellà –segons es deia, per tres-centes mil pessetes–, un pas del qual es va fer enrere perquè no va tenir èxit. I una carta llarguíssima a la Guillermina Motta quan va

fer el mateix. Carta que em consta que la Guillermina va fer llegir a Joaquim Molas i a Josep M. Castellet, i tots dos em van enclaustrar en el racó dels integristes... Però això era en un altre temps, quan no hi havia opció i calia resistir. Recordo perfectament que llavors ja pensava que quan ens poguéssim manifestar lliurement, quan es pogués triar, cadascú hauria d'escollir el seu camí. A part que, què s'ha de fer, quan no hi ha feina? I aquest és el moment. Sé que és fotut veure com el català serveix de trampolí, de pedrera, d'iniciació per a molta gent que deixen de fer de barber, de sastre, de dependent o d'informàtic perquè tenen aptituds per ser novel·listes, cantants o actors de teatre. S'engresquen i tothom els diu que l'única manera de fer-ho bé és professionalitzar-se. Quan ho han fet, ja no tenen més remei que canviar de llengua perquè el públic d'aquí és escàs, ingrat i voluble. En més d'una ocasió m'he referit a Pi de la Serra i Ovidi Montllor, com a exemples molt clars. Qui li pot retreure, a l'Ovidi, que faci cinema en castellà?

Ja sé que tot això t'ho he explicat moltes vegades. Però cada cop en sóc més conscient. Mira el meu cas. Porto escrits una seixantena de llibres amb més o menys fortuna. Sembla que la meva dedicació de fa tants anys als més joves hauria hagut de desvetllar certa curiositat per un llibre com *L'altre barri*, destinat a tots els públics. Bé, doncs, amb molta sort, se n'arribaran a vendre un miler, cosa que suposa una retribució de cent cinquanta mil pessetes per una feina que m'haurà ocupat mig any, o sigui, vint-i-cinc mil pessetes al mes... És evident que un altre que no tingués el meu sou de la Caixa, o una petita renda per acumulació de drets d'altres títols, ja s'hauria mort de gana, i a la primera oportunitat d'escriure una altra novella, no s'hi pensaria gens a fer-la en castellà per ampliar una mica més els beneficis. Com se li pot retreure a Terenci Moix que faci el que li dóna la gana? És just demanar a tothom que sigui tan auster com en Pedroló, mentre la resta del país viu un moment econòmicament brillant, esplèndid i disbauxat? Tampoc no es pot demanar a l'administració que subvencioni a raig allò que a la gent no li ve de gust de consumir. Hi ha llibres –entre ells, la major part dels meus– que ni regalats no els voldria, la gent! El nostre món, el llibresc, va de baixa, bé que per un camí diferent del que suggeria el *Fahrenheit*. Els professionals de categoria –metges, advocats, arquitectes– que abans ho compraven tot i que enlluernaven els clients amb parets atapeïdes de llibres, ara emplen les prestatgeries amb vídeos.

Prou! M'has de perdonar aquestes confidències que potser no són altra cosa que una mena d'autojustificació.

La Galera feia aigües. De cara a una reconversió, ha fotut al carrer tot el personal i s'ha quedat només amb els tres germans Dòria, que són els fills del fundador de la casa, avui retirat. Dos mesos després, ha entrat a formar part del grup editorial que aglutina l'Enciclopèdia. Tothom veu que ha estat una maniobra per facilitar l'absorció amb unes indemnitzacions reduïdes. Es diu que els titulars de La Galera hauran cobrat cent vint milions per cedir el fons editorial i els contractes. Si per un cantó això sembla suposar que no em trobaré en un cas semblant al de Laia, per l'altre em lliga estretament amb una gran editorial que no crec que dediqui gaire atenció als meus llibres. Entre els nou que tinc a Columna i els vint de La Galera –entre originals i alguna traducció al castellà–, i el que vaig publicar a Proa, sumen trenta títols a l'òrbita d'una encarcarada Fundació Enciclopèdia Catalana.

Convergència ha fet saltar també Max Cahner de l'*Avui*. També es parla de molts milions d'indemnització. D'on deuen sortir? Qui ens indemnitza, a nosaltres?

Canvio una mica de tema, sense moure'm dels llibres. Passo al que em dius de l'Aurèlia i en Jaume. Sembla que hi ha alguna cosa que fa angúnia. Uns mesos abans de morir, quan encara no s'ho veia venir, ella em va confessar que tenia problemes amb el pis de la plaça Reial: en comprar-lo, es podia fer càrrec d'una tercera part de la hipoteca, però no pas de dues, després que li caigués al damunt la d'en Jaume. L'alcalde va haver d'intervenir perquè la Caixa de Catalunya no s'ho quedés tot en vida d'ella. Ara que ha mort, tinc entès que el pis està clausurat, i que els llibres de la parella, que havien d'anar a parar a Tarragona, no en poden sortir per decisió judicial. O sigui que tot allò que deien les males llengües que pel fet de ser regidora li havien regalat el pis –el que no es paga amb diners, es paga amb dinades–, res de res! A part, sembla que en Jaume la va oblidar en el testament, cosa que la va desconcertar totalment. Un petit drama que s'ha tancat amb la mort dels dos protagonistes. L'oblit els caurà al damunt i tururut viola!

La petita mostra del nostre epistolari que publicarà *Urc* anirà a parar, si no hi ha canvi d'opinió, a la mateixa revista, no pas en una separata. Tot plegat, són quatre cartes consecutives: dues de teves i dues de meves. Ni

que em matessin no podria dir quines són. Les vaig seleccionar atentament, de manera que fossin publicables. No tinc ganes de ferir susceptibilitats de ningú. Ja et vaig dir que la totalitat només es podrà publicar un cop l'hàgim dinyada tots dos! He mirat tota la pila i no les he sabut identificar. Hauria de trucar en Xavier Garcia, però em fa mandra. Ho sento! Hauràs d'esperar a veure-les publicades. En Xavier va molt de bòlit. A mi també em deu coses. Sempre diu que m'enviarà l'*Urc*, jo li dic que no cal, que ja el compraré, i l'un per l'altre, se m'escapa. Surt molt espatat i no el pots comprar enlloc.

Em consta que a València han rebut la comanda de les cobertes dels dos *Tirant*, suposo que a hores d'ara ja les deus haver rebut. També vaig fer un entretoc a la gent del PEN per si et pensaven convidar, però només em van dir que en prenen nota. Em costa parlar amb l'Alzueta en relació amb les teves traduccions perquè l'he posat a prova: fa alguns mesos que li vaig portar dos originals —*La casa sota la lona* i *Bonsais de paper*— i no me'n diu res. Comprenc que després del fracàs de vendes de *L'altre barri* es resisteixi a publicar els *Bonsais*, i no li vull anar al darrere. Si li truco per parlar-li de tu, es pensarà que vull reclamar-li què passa amb el meu llibre. És una situació delicada. En Clapés em va dir que hi estaves en contacte per fax. Deixa'm una mica de marge, de moment. A part, em sembla que l'edició del Proust els ha costat una picossada: els costarà refer-se perquè el venen amb comptagotes... Em sembla que aniran coixos una temporada llarga!

Sense buscar-m'ho, em trobo embolicat en un merder considerable. Abans d'ahir em va trucar la secretària del conseller de Treball de la Generalitat. Tots dos havien treballat a la Caixa. Són, per tant, antics companys meus. Segons sembla, l'Ignasi Farreres, el conseller, ja va tenir l'any passat la lluminosa idea de proposar-me per a la creu de Sant Jordi, però la cosa no va prosperar. I aquest any ha insistit i ho han acceptat. Quan la noia m'ho va fer saber, li vaig dir immediatament que no. Em fan angúnia, a mi, aquestes creus, totes les creus! Les havia avorrit massa en altres èpoques, les condecoracions. I les d'ara no em fan cap gràcia. Em fa l'efecte que les concedeixen generosament per tapar boques i satisfer gent que, d'aquesta manera, es consideren personatges singulars, distingits. Trobo molt bé que les accepti aquell que ho entengui d'una altra manera. Vaig assistir a Palau el dia que la van concedir a *Cavall Fort* pel que tenia de col·lectiu. I vaig felicitar l'Albert Jané, fa dos anys, perquè vaig veure que

n'estava cofoi. I he firmat avals quan m'ho han demanat a favor d'un mestre vell i d'una entitat centenària... Cada cop que entro en contacte amb algú de l'administració i li demano un programa de llibres per a nens a TV3, se'm treuen de sobre. Un dia vaig escriure en aquest sentit a l'Oriol Pi de Cabanyes, de la Institució de les Lletres, i em va contestar dient-me que algun dia em farien «escriptor del mes». Són collonuts! Els és molt còmode regalar-te una creueta per resoldre qualsevol problema!

No em ve de gust anar a fer el paperot. A part que em sembla que m'hauria de posar corbata i fa quinze anys que no en porto. Però ahir van tornar a trucar, per insistir. Jo no hi era. Sembla que és un acord ferm del Govern. Què passarà, ara, si continuo dient que no? Que el meu company Farreres fotrà el ridícul més galdós. I això em sap greu, i més perquè ell ho ha fet de bona fe, per donar-me un d'aquells copets a l'espallla que de vegades diem que ens convenen per encoratjar-nos... No sé què fer, tot i que crec que m'he de mantenir en el meu lloc. En alguna ocasió he acceptat alguna cosa a contracor i més tard m'he vist obligat a donar-ne les gràcies i a renunciar a una independència que em sembla imprescindible mantenir. El que no penso és fer-ne safareig ni permetre que la notícia vagi a parar a la premsa. És per això que només t'ho explico a tu, que ets tan lluny. Demà suposo que hi haurà la conversa definitiva. Si encara no t'he enviat la carta, ja te'n diré alguna cosa al final.

M'han dit, de sotamà, perquè la cosa encara no és pública, que em tocarà un dels premis de la crítica de *Serra d'Or*, el de novella per a nois i noies, per a l'*Interfase amb mosca*. Merda! Hauré passat la mà per la cara als que em van fotre el premi Gran Angular, el Ramon Muntaner i d'altres, amb l'inconvenient que, si me n'haguessin donat algun d'aquests, n'hauria tocat de calents... En canvi, ara, un cop publicats, els crítics diuen que el meu era millor i, per premiar-m'ho, em donaran un diploma. Quina conya, oi?

Tots dos sortim, efectivament, al *Qui és qui*. Llàstima que no s'hi incloguin les traduccions, perquè hi ompliries una pàgina sencera. Suposo que a hores d'ara ja te'l deuen haver enviat. Per si no fos així, et puc dir que, entre les coses que hi destaquen, és haver practicat la direcció teatral al Casal de Catalunya de Buenos Aires; haver conreat la crítica i els estudis literaris; haver traduït de l'anglès; haver col·laborat a *Catalunya*, *Resorgiment*, *Serra d'Or*, *Diari de Barcelona* i *El Llamp*; haver guanyat el Premi

de Literatura Catalana de la Generalitat (traducció), 1986, i haver publicat els llibres *El teatre català de postguerra* i *Pedrolo contra els límits*.

Amb tants de gemecs i conflictes, no t'he explicat cap de les meves últimes activitats. M'he estrenat en un nou camp: el cinema! Una noia que em coneix i que treballa en una productora va proposar-me per corregir un guió que no els acabava de fer el pes. Es tracta de la pel·lícula *Un plaer indescriptible*, que ha de dirigir Ignasi P. Ferré. Me'l van passar perquè el polís després d'indicar-me què era el que creien que s'hi havia de modificar, a part de fer més àgils els diàlegs. M'hi vaig posar de ferm. Es tracta d'una senzilla comedieta, però la feina és apassionant... Primer, havia de fer les modificacions amb llapis al marge, però de mica en mica em vaig adonar que seria un embolic, així és que em vaig passar Nadal, Sant Esteve i Cap d'Any amorrat a l'ordinador per transcriure'l en una nova versió. Vaig fer santament, perquè després l'he refet tres o quatre vegades més –i això que encara no tenim la versió definitiva!– i ha estat molt més còmode tenir-lo emmagatzemat de manera que podia treballar sobre el text que apareixia a la pantalla. A cada nova redacció, i després que l'haguessin llegit, em reunia amb el director i un psicòleg per estudiar-lo a fons. Se'm va suggerir que el final, que era a l'americana, amb persecucions, cotxes estavellats i espectacularitat, no era factible per raons econòmiques i tècniques. Amb cinquanta milions de pressupost no es pot competir en aquest aspecte amb superproduccions que costen milers de milions. I se me'n va acudir un, de final, baratet, al voltant d'un llit, en una cambra d'hotel, amb la noia, el marit i l'amant, que, a més de ser del tot immoral, pot ser força divertit. I els ha agradat. Perquè els estalvia calés, suposo!

M'hi he divertit molt, i aquest és el major rendiment que en puc treure. Si compto les hores i els calés que em donaran, si me'ls donen, em surt a unes set-centes pessetes l'hora... És difícil, oi, que hi hagi guionistes professionals, també! No constaré als títols com a guionista, sinó com a dialoguista.

Dels oncles de la Rosa que eren a la residència, en queda un, només. Van enterrar la tieta el dia de Cap d'Any. Ens estem situant a primera fila, noi!

Em deixo una pila de coses per explicar-te, però ja n'he fet un gra massa. Seria abusar de la teva paciència. No cal dir com celebraré que la teva moral s'hagi refet després de les circumstàncies adverses que has

d'intentar superar de la manera que sigui, traduint al castellà, al xinès o al lunfardo. No tinguis cap mena de prejudici! Ahir en Pujol i el Felipe van dinar junts a la torre d'en Duran i Farell, a Premià. Pots estar segur que el nostre president i la seva esposa –per cert, es diu que, com a florista, s'ha assegurat el subministrament floral dels Jocs Olímpics, que no és cap bagatella– van parlar en castellà tota l'estona.

Endavant. Pit i fora!

Una abraçada ben forta per a tots plegats,

Joaquim Carbó

Gràcies per la tramesa del facsímil d'*El meu Francesc Macià*, de H. Nadal i Mallol. Estem condemnats a fer i desfer, com aquella antiga Penèlope...

Barcelona, 4 de març de 1992

Jordi,

Aquí tens el resguard de la teva inscripció al 57è congrés del PEN, de cara a justificar en qualsevol moment la teva participació. Jo me n'he quedat una fotocòpia per si hi hagués algun problema.

Ja veus que d'aquí a quatre dies tornaràs a casa.

Endavant!

Una abraçada del teu amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 8 de març de 1992

Estimat Joaquim,

Espero que el Michelangelo no t'hagi fotut a parir l'arxiu de la nostra correspondència! Ja t'ho deia jo que això de la informàtica algun dia petaria! Imagina't les coses que podran fer els «guerrillers informàtics» el dia que s'adonin que poden fer més mal, per exemple, destruint les instruccions dels ordinadors que comanden els míssils atòmics, o els bancs de dades dels serveis d'intel·ligència o de les forces armades, o els registres de les entitats financeres de tot el món, que no pas utilitzant les antigues pràctiques amb bombes molotov i totes aquestes endergues.

Bé, i ara parlem de coses importants. No cal dir l'alegria que em vas donar l'altre dia quan em vas trucar, no sols per la bona notícia que em participaves, sinó pel fet de despenjar el telèfon (això és una imatge literària, ja que en realitat el que vaig fer és accionar la tecla de l'inalàmbric) i sentir la teva veu, com si realment –i com vas dir– tu fossis a casa teva i jo a la Barceloneta. Doncs bé, vaig deixar passar un parell d'hores i després vaig trucar a la senyoreta Gallegos, que em va atendre molt amablement (està bé la mossa, tu?), i li vaig donar les dades d'anada i tornada: sortiré el 20 d'abril i me'n tornaré, en principi, el 9 de maig. La noia va quedar de trucar-me per avisar-me si m'enviava el bitllet per correu o, millor, per conducte d'Ibèria d'aquí. Jo havia pensat viatjar cap allà al 15, però, d'una banda, en Toni em va dir que ells se n'anaven a Ais de Provença, que tu piraves cap a Castellterçol i que en general tot déu guillava cap a una banda o altra; de més a més, per Setmana Santa també vindrà en Xavier a passar uns dies amb nosaltres, i això bé val la pena d'aprofitar-ho, ja que ens veiem molt de tant en tant. D'aquesta manera, doncs, arribaré el 21, i en Toni em podrà venir a esperar. Ell ja et devia explicar que, com que es va morir la tieta Antònia, els meus cosins han hagut de desempallegar-se del pis, que era llogat, i per tant hauré d'aprofitar la formidable hospitalitat d'en Pere Matalonga.

Jo ja m'havia fet el propòsit de venir, però no cal dir que aquesta invitació del PEN em va com l'anell al dit, i això ha estat possible mercès als teus bons oficis i a la bona disposició d'en Pons i d'en Cònsul, segurament que amb l'aval d'en Sarsanedas, oi? Jo ja he escrit a en Pons, donant-li'n les grà-

cies i fent-les extensives als altres dos. A tu, te les dono ara, perquè em sembla que, amb l'emoció del moment, no ho vaig fer per telèfon, com tampoc no et vaig enviar records per a la Rosa i el teu fill, cosa que esmeno ara.

Com que cal deixar teca per xerrar de valent els dies que podrem compartir a casa nostra, miraré de respondre succintament els punts de la teva darrera carta i deixar-ne alguns altres d'encetats.

Respecte a la feina, per sort, i com ja saps, Edicions 62 van reaccionar bé i em van enviar dues «Cua de Palla» (aquí va intervenir molt gentilmente la Maria Ginés), una de les quals, després, la van substituir per *Crazy Cock* (*El gall foll, El pardal foll, La polla folla, El virot foll...*, són alguns dels títols que els he suggerit), de Henry Miller, que volien amb urgència, i que enllestiré en un parell de dies més, després d'haver-los anat enviant tandes de 50 pàgines. Mentrestant, i tal com et comentava per telèfon, l'Alzueta em va telefonar per oferir-me un llibre de la George Eliot (Mary Ann Evans, autora anglesa del segle passat, considerada la Balzac britànica) de nou-centes pàgines, o sigui ben bé tot un any de feina. Em faran pagaments parcials i l'Alzueta fins i tot em va oferir un acompte quan vingui a Barcelona. Segons el meu servei d'espionatge, la idea d'oferir-me aquesta traducció va ser de l'Àlex Susanna. Em va dir que s'havien mirat *Els llibres de la meua vida* de Miller, però que li semblava que no el publicarien, però la resposta definitiva queda pendent per quan vingui.

Quant al llibre de Wells (que no era *L'home invisible*, sinó *La guerra dels mons*), quedarà en aigua calenta, perquè en Parcerisas ja els va avisar que hi havia una traducció feta a Pleniluni, una editorial que ha comprat Edhasa, que, de l'altra banda, restringeixen l'edició de la col·lecció «Clàssics Moderns», fins al punt que no publicaran *Jane Eyre*, perquè també hi havia una altra traducció que publicarà Proa. Això sí que em sap molt de greu, perquè és una traducció que m'ha donat una gran feinada i que havia fet amb molta cura i entusiasme, sobretot atès que havia descobert molts defectes en la traducció castellana, que és dolenta. Esperem que aquesta de Proa, feta per una tal Dolors Ventós, que no conec, sigui bona.

Mira, tot això que ha passat durant aquests darrers mesos m'ha immunitzat contra els sentiments de culpa a causa de tornar a traduir al castellà i totes aquestes collonades. Per acabar-ho d'adobar, l'altre dia llegia a l'*Avui* una nota d'un xitxarelló de vint-i-nou anys, Vicenç Pagès, sobre la biografia de Hemingway per Anthony Burgess, en la qual aquest minyó es referia

a la meva traducció dels *Primers quaranta-nou contes* de Hemingway dient: «un dels millors reculls de contes de tots els temps disponibles en català, malgrat l'encarcarada traducció de Jordi Arbonès». O sigui que, cada dia, has de retre examen davant uns personatges que es veuen amb cor de desacreditar olímpicament una feina, sense donar cap fonamentació. Els quaranta-nou contes del llibre foren escrits en èpoques molt diverses de la vida de l'autor, des dels primers tempteigs fins a les obres més sòlides, o sigui que hi ha contes que tenen un estil rígid o encarcarat en l'original, com ho poden ser els d'*In Our Time*, sobretot «El gran riu Two-Hear-ted», o bé «L'invicte». Per força la meva traducció ho ha de reflectir això. No hem d'oblidar tampoc que Hemingway tenia un estil «periodístic», amb moltes frases curtes, que, en alguns moments, pot causar l'efecte de poca flexibilitat. No ho sé, potser el crític té raó, què sé jo. Però a mi em rebenta que no fonamentin la sentència per la qual et condemnen a les calderes d'en Pere Botero per a tota l'eternitat. I és que aquests nois rebutgen tot el que no siguin frases com ara: «Oh, Jake, podíem haver-nos-ho passat tan de puta mare, plegats», «Sí. Oi que és preciós pensar-ho?», com sembla que ell mateix tradueix de *Fiesta*, que en altres moments tradueix com *El sol també s'aixeca* (el títol original és: *The Sun Also Rises*, que és com dir: *El sol també surt*). Encara com no ha escrit: al sol també se li aixeca!

És clar que m'imagino com et sents tu quan t'escamotegen un premi o et passa això que dius amb *L'altre barri*, que, per cert, encara no he llegit. N'hi ha per fotre el barret al foc! I, tornant a això de traduir al castellà, quan ho vaig fer anys enrere, m'ho vaig plantejar de la manera següent: jo sóc a l'Argentina; si he de traduir per a editorials argentines (cosa que vaig fer), ho hauré de fer en castellà; quina diferència hi ha, doncs, de fer-ho per a editorials «espanyoles», els amos de les quals són, en gran majoria catalans (?). Més em va costar, ho reconec, tirar a l'ajut del ministeri, i ja n'hem parlat. Però, mira, fa uns dies vaig pensar que, ara que m'han encarregat aquesta novella de George Eliot tan llarga, podria demanar la borsa que ofereix la Institució de les Lletres Catalanes per a traduccions. Li vaig dir a en Toni que els demanés, de part meua, que m'enviessin el fullet corresponent, i saps què li van dir? Que aquestes subvencions són per a l'editorial! Aleshores, encara em penedeixo menys d'haver sol·licitat l'ajut del ministeri, que, per cert, encara no n'he vist ni cinc. Es veu que les virolles van a parar totes a l'Expo!

La Creu de Sant Jordi! Osti, tu! Recordaràs que fa anys, aquell xicot de l'APTIC, l'Urpinnell (que no sé què se n'ha fet), també em va proposar a mi, i jo ja tenia pensat que la rebutjaria, dient que més la mereixien els catalans empresonats per independentistes, que no pas jo. Per sort, no va prosperar, car en Pujol ja sap quin peu calço. De més a més, les creus les han repartides sense solta ni volta, i tant la té gent que es mereixeria una distinció d'aquestes com d'altra gent que són uns botiflers, i, apa, embolica que fa fort! Tots són al mateix sac! Quan te la donin, què seràs: cavaller de l'ordre de Sant Jordi? Ha, ha!

Ara: molt bé, això del premi de *Serra d'Or*, encara que no representi ni un ral. És un premi de reconeixement i, com tu dius, passarà la mà per la cara als jurats que t'han fotut a parir. Felicitats, de tot cor!

També això del guió de cinema, trobo que està molt bé. Visca!

Ja he rebut les cobertes del *Tirant*. El còmic serà per a en Damià, que ja se l'ha anat mirant mentre el publicaven. Hem de passar comptes, eh? Per les cobertes, les quotes d'una cosa i de l'altra, i les inscripcions del PEN... Mare de Déu! Em deixaràs escurat dels calés de l'ajut, ja ho veig!

També he rebut el «Qui's qui», per dir-ho com els anglesos: «Who's who», i d'altra banda, «quisqui» és tot déu, oi? Ja ens podem morir tranquils, tu, ara! La teva fitxa sí que fa patxoca, eh?

També m'ha arribat, fa uns dies, *Qui té por de la Virginia Woolf?*, que ha quedat prou bé en el nou format de la col·lecció de l'Institut, oi? També he tingut ocasió de llegir per sobre (aquesta traducció d'en Miller apresada no em deixa temps de res més) el llibre d'en Pedrolo. No he rebut, en canvi, exemplars de *L'abadia de Northanger*, de la Jane Austen, que finalment ha publicat Edhasa i no Empúries. Aquest mes ha de sortir *Sexus* a la «MOLU. Segle XX». Per cert que en Matthew Tree em va fer una entrevista, per escrit, que pensava publicar a *El Temps*, però que finalment es veu que apareixerà al suplement de l'*Avui*, un dia d'aquests. L'entrevista és per parlar d'en Miller i durà el títol: «El Gran Llibre. Henry Miller vist per Jordi Arbonès». En Matthew em diu que, a *El Temps*, no la van voler, l'entrevista, sense ni haver-la llegida, que ells tenen els «seus propis plans» per parlar del *Sexus*. Suposo que la rebentaran, ja que fa poc van preguntar, en un d'aquells requadres on contesten quatre persones, si la reputació d'en Miller no era exagerada, o una cosa així.

L'altre dia, regirant uns papers vells, vaig trobar un conte escrit l'any 68 que es veu que havia enviat a un premi que es deia Puig i Llensa, que no me'l van donar. Te'n portaré una còpia, personalment.

Bé, Joaquim, no sé si encara rebré alguna de les teves estimades cartes (i ara, no diguis pas que abuses de la meva paciència!), però, si no, ja ens ho direm de paraula, oi?

Tots els de casa saluden Sir Joaquim Carbó amb afecte i el feliciten pel nomenament i el premi de la crítica! Amunt i crits! I els moros que els mati Déu, si no per què els feia!

Una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 19 de març de 1992

Estimat amic,

Au, perquè no sigui dit, t'escric quatre ratlles –avui sí que només seran quatre!– amb la intenció de preparar-te l'arribada a casa, perquè no et reprengui.

No cal que assagis cap mena de salutació especial –una reverència tot agafant-te la faldilla, per exemple–, ni que canviïs el tractament que fins ara m'havies adreçat. M'he mantingut en la meva decisió inicial i, tot i lamentant que el conseller de Treball, el meu antic company de la Caixa, l'Ignasi Farreres, fes un paper d'estrassa, vaig declinar polidament l'honor que el govern em feia d'atorgar-me la creueta de Sant Jordi Pujol. És molt possible que sigui una bestiesa, però no tenia ganes de fer el pape-rot. Al meu amic, però, li vaig dir per telèfon que no s'havia de preocupar perquè no em vantaria d'aquest refús i que no ho proclamaria als quatre vents, que seria una manera de fer-me més propaganda que no pas acceptant-la. Tampoc no vull que la deferència que es pensava que em feia se li torni en contra seva d'una manera pública. Ja la deu haver passat prou magra a la reunió en què va haver de dir davant els altres consellers que el seu candidat havia dit que no.

Veig que treballes a tot gas. I que finalment t'has assabentat de la rebo-
cada que et va clavar el meu amic Vicenç Pagès... No te n'havia parlat per
estalviar-te que fabriquessis mala llet. És una mica com l'altre amic nos-
tre, el mestre Julià Guillamon, que em va fotre el milió de peles de l'An-
dròmina quan ja el tenia a la butxaca. Ell, en Pagès, en sap, d'esciure.
Abans de saber qui era, vaig col·laborar a «descobrir-lo» juntament amb
la Capmany en un dels premis de narrativa Ciutat de Palma, quan tots dos
vam fer de jurat. El seu conte estava realment bé. El vam premiar. I li ho
vaig fer saber. I quan va publicar el llibre –*Cercles d'infinites combinacions*–,
el vaig tornar a felicitar tot enviant-li un exemplar de la *plaquette Bonsais
de paper*, i, tot seguit, em va fer saber que no li havia agradat gens perquè
era una llufa amb un cordill. Només en salvava una imatge... Són terri-
bles, aquests minyons! I no mereixen la consideració que els tenim! Som
tan estúpids, nosaltres, que quan en surt un que promet, ens cau la bava
i l'afalaguem. Després, ells, és clar, se'ns pixen a sobre. Diuen que és lògic

per allò que cada generació ha de matar el pare... I nosaltres, resulta que no en tenim, de pare. I els que no tenen pare, ja se sap què són, oi? Però, a qui podia matar, jo, l'any seixanta, quan vaig començar a publicar, si només que en Pedrolo, o l'Espinàs, o la Capmany –uns oncles, més aviat– em dirigissin una mirada, els jurava agraïment etern?

Records a tots, que d'això i moltes més coses és d'esperar que tindrem ocasió de parlar ben aviat.

Fins llavors, rep una abraçada del teu amic

Joaquim Carbó

Barcelona, 13 d'agost de 1992

Estimat amic,

Ja que algú ha de trencar el gel, em disposo a fer-ho jo, ara, cosa que no em costa gens ni mica perquè, tot i que ha cedit una mica, fa una calor de campionat.

Han passat moltes coses, des del mes de maig, i no penso ressenyar-te-les totes. Ja saps que vaig tenir ocasió de veure la Glòria, encara que d'una manera fugaç. Tenia un aspecte formidable i, ja que era la segona vegada que trepitjava el país, em va fer l'efecte que s'hi sentia com a casa. Me la va cedir el teu amic Felipó i la vaig deixar en mans de la seva col·lega de professió. Pel mig, un passeig per la Barcelona olímpica i una sessió memorable de Cafè Central, amb en Parcerisas parlant en nom de David Rosenthal, i la veu d'aquest, enllaunada. Va tenir ocasió de parlar amb tanta gent que és probable que es fes un embolic.

Ja han passat, també, els Jocs Olímpics. La ciutat bullia. Suposo que també has tingut ocasió de veure'n algun reportatge. Hi ha moltes lectures, de tot el que ha passat. I no m'entretindré a fer la meua, que no sé ben bé quina és. Però a mi em sembla que ha funcionat: els diaris més de dretes de Madrid s'han queixat molt.

Entre els dies 14 de juliol i 4 d'agost he escrit una novel·la curta, de cent deu pàgines. Tot un rècord, oi? Penso presentar-la al Pere Quart d'humor sense passar pel sedàs que em proposava l'any passat l'Espinàs. Recordes? Ara l'estic polint i, sobretot, escurçant. Ja només en fa vuitanta-una i encara excedeix l'extensió dels llibres que publiquen a la col·lecció de La Campana. Però ja no em veig amb cor de comprimir-la més. No sé si fa riure o no, perquè hi he treballat tan intensament, que ja ha perdut tota la gràcia. No ho sabré fins més endavant. De moment, es diu *El noi de la mare*, un títol una mica irreverent. Intentava que es digués *El fill de sa mare*, potser més apropiat per a un llibre d'humor, però em penso que desfà una mica el sentit –si és que en té– del text. Es tracta d'un noi solter, granat, sotmès a l'autoritat dels pares. El pare, un hipòcrita autoritari que exigeix al fill un comportament ètic, quan ell és un autèntic bandarra. I la mare, una dona de casa, abnegada, treballadora i protectora del seu filllet. La rutina familiar es trenca l'endemà que els pares se'n van de

vacances –el fill s’hi ha de reunir el cap de setmana– i una veïna esbojarrada s’introdueix en la seva vida i li fa obrir els ulls. No m’he excedit pel cantó esqueixat perquè aquest cop m’he proposat fer bondat: ja m’han clavat prou garrotades per *L’altre barri*!

Per un altre cantó, he enllestit, també, el recull de contes *L’Ofèlia i jo*, que inclou els cinc contes publicats en els volums de l’Ofèlia Dracs, junt amb cinc d’inèdits i cinc crítiques de llibres inventats. El vaig portar a l’Alzueta a mitjan juny i no ha piulat. El més probable és que me’l torni. En aquest cas, em sentiria completament lliure per portar els llibres juvenils on em vingués de gust.

I he escrit uns quants contes infantils per al premi Lola Anglada, de la Nit de Santa Llúcia. No escarmento! L’any passat vaig dir: si no en guanyo cap, em retiro i deixo de ser concursant. Ara he fet marxa enrere i m’he proposat: no em retiraré fins que no en guanyi un, per petit que sigui!

Suposo que no et treus la feina de sobre. He rellegit la teva última carta, del mes de març, i he quedat atabalat de tot el que tenies sobre la taula. Si a això hi afegim el resultat dels últims contactes personals, la cosa pot ser esfereïdora.

El dia 21 de juliol l’alcalde va imposar la medalla de la ciutat a Pere Calders, el gran narrador i amic. Va ser un acte íntim, per a iniciats, que va acabar amb un parlament d’en Maragall que fins i tot va emocionar en Tísner, que és a anys llum del nét de la vaca cega. Ja pots comptar si em va fer efecte a mi, que sóc gairebé dels seus. Vam tenir ocasió de visitar l’Ajuntament per dins, veure els despatxos, els salons, els quadres, els objectes que hi havia i els que s’hi han afegit i el dispositiu informàtic per seguir els Jocs, guiats per un *cicerone* de categoria.

Per cert que a final de maig el van nomenar doctor *honoris causa*, en Calders. Vaig anar a la universitat, a fer-li costat, però resulta que la festa era a l’Autònoma de Bellaterra. Aprofitant això i un parell d’anècdotes més que em van passar, com si d’un conte d’en Calders es tractés, en vaig escriure un –«Kaldersiana»– que vaig enviar-li com a disculpa per no haver anat a l’acte. També el vaig enviar a Vicenç Villatoro, col·lega, company d’Ofèlia, amic i sotsdirector de l’*Avui*, per si el volien publicar al diari. Ni l’han publicat ni m’han dit ni piu.

No ho dic com a queixa, que no em puc queixar de res, sinó de constatació d’una certa cultura de passar de tot. A petició de gent dels ajunta-

ments de Caldes de Malavella, Sant Quirze Safaja i Castellterçol he escrit articles –naturalment, de franc!– per als programes de les respectives festes majors. Ningú no me n’ha acusat rebuda. És més, dues de les festes ja han passat i no me n’han enviat ni un trist exemplar. I ara, en Villatoro!

Abans deia que no em podia queixar de res, i t’ho aclariré: fa pocs dies m’ho va fer observar l’Albert Jané, mirant-me amb murrieria. Després, em va preguntar si endevinava per què m’ho deia. I ho vaig encertar: perquè acabo publicant tot el que escric. Em penso que té raó!

Per reprendre el contacte, ja està bé. Si estàs amb l’aigua fins al coll de tanta feina que tens, respira i ja em diràs alguna cosa quan puguis. T’allibero d’obligacions. Els contactes personals, crec jo, permeten espaiar el ritme de la correspondència. Sabem que estem bé, que tenim més feina de la que podem fer, que fins i tot, de vegades, ens la paguen... Què volem més? Si més no, jo, voldria aturar el rellotge. Ja que no em vaig poder plantar als quaranta, ni als cinquanta, em voldria quedar en la ruïnosa situació actual –mira si demano poc!– durant trenta o quaranta anys més, ep, i amb dret a pròrroga!

Molts de records a tots. Una abraçada del teu amic,

Joaquim Carbó

Incloc la nota del *Diari de Barcelona*, publicada dos dies després que te n’anessis, que és el minso resultat de la pentinada que els vaig clavar. Salut!

Estimat Joaquim,

T'agraeix que t'animessis a trencar el gel i que hakis estat prou comprensiu davant la immensa feinada en què em trobo immers. De mica en mica, però, i a base de pensar com un bastaix, he pogut anar alleujant una mica la càrrega que pesava sobre aquesta bèstia. He liquidat el Lodge i el Durrell, més un centenar passades de pàgines de *Middlemarch*. Ara, ja he encetat el Kipling, que em dóna una feina de mil dimonis, car és una mica críptic i, de més a més, l'home malda per reproduir els dialectes de l'anglès de l'Índia, cosa que dificulta la traducció de mala manera. No hi ha dubte que me les trien, les obres. I ja en tinc tot allò ple, de bregar amb textos enrevessats. Cada vegada més, el meu mal no vol soroll, però, fatídicament, cada vegada em veig obligat a pensar més. Em passo les hores de cap a cap a la màquina d'escriure, traduint gairebé d'una manera compulsiva, amb la gran angoixa de no arribar a fer la quantitat de fulls necessaris per poder continuar fent bullir l'olla, ja que el rendiment de les pessetes que guanyo es va reduint de dia en dia, perquè els preus van augmentant, malgrat l'estabilitat tan ponderada pels polítics i governants, i, en canvi, el dòlar continua planxat. La inflació acumulada (xifres oficials, eh?) des que va començar el pla és del 40%, o sigui que a mi se m'ha reduït el poder adquisitiu en aquesta mateixa proporció, però corregida i augmentada, ja que la realitat diu que el percentatge és molt superior.

Quant als Jocs, vam poder veure el començament i el final, retransmesos directament, i van quedar demostrades dues coses: que els catalans ens vam lluir i que Catalunya, a pesar de tenir llengua i bandera pròpies, és Espanya. I jo encara tinc la ràbia al cos per les detencions d'independentistes i les consegüents tortures, una cosa aberrant sempre i sobretot en un estat que es diu democràtic, i si les institucions de casa nostra no van amb compte, ens podem trobar que un dia tinguem trenta-mil desapareguts, com va passar a l'Argentina. Entre els torturats, hi havia en Ramon Piqué, el coautor del *Diccionari eròtic i sexual*, a qui vaig conèixer a l'EUTI, quan hi vaig fer el seminari sobre traducció.

L'*Urc* amb les nostres cartes encara no ha sortit? I el vídeo sobre en Pedroló, tampoc? Vaig rebre un butlletí de Proa on hi ha una entrevista

teva: me'l vas enviar tu? Gràcies pel retall del *Diari de Barcelona*. Per la meva banda, t'adjunto les fotos de la xerrada que vas fer a Reus i una on hi som tots dos, davant la font de la Portaferriassa.

El mes passat, vaig tenir ocasió de veure durant unes hores només en Ricard Salvat, que va venir amb la seva muller per donar unes classes a l'Institut del Teatre d'aquí, i en Jordi Mir, que va venir de turisme amb la dona i les filles, i em va dir que et coneixia força. Nosaltres ens vam conèixer durant el congrés del PEN i ja em van dir que segurament farien un tomb per aquests verals, ja que hi tenen parents.

Qui ja està fent la maleta és el nostre fill Xavier, que el dia 11 s'embarcarà amb els integrants del cor universitari del Comhaue, de Neuquén, cap a València, on se celebrarà el festival internacional de cors universitaris la setmana del 14 al 20. Té pensat de venir uns dies a Barcelona, un cop acabat el festival i la gira, si és que la fan, de manera que suposo que us podreu veure i conèixer, ni que sigui breument.

La Glòria, com et pots imaginar, va venir encantada d'haver-vos vist a tots, així com de tot el que va veure i viure durant el viatge. Li va anar bé d'assistir a l'acte de la presentació del primer volum dels «Jardins de Samarcanda», perquè així va poder veure molta gent en un mateix moment. Com és natural, però, va lamentar que la trobada amb certes persones, entre elles tu, no hagués estat més llarga o sovintejada.

Veig que encara tens corda per intentar d'obtenir un nou premi, ni que sigui petit. I bé, no deixa de ser un estímul, tot i que em sembla que no te'n calen per escriure, oi? Tant de bo te'n surtis!

Avui mateix he escrit als Clapés, i la setmana passada vaig escriure a en Matthew, a qui devia carta, i a en Jaume Ruaix, que em va anar enviant una postal de cada ciutat on paraven, amb la seva companya, la Montserrat de Columna, durant un periple que van fer per Europa.

No estic gens d'ullera, estimat amic, de manera que plego. Espero que la propera teva sigui més llarga, i la meva, també. Una forta abraçada i records de tots,

Jordi Arbonès

Barcelona, 9 d'octubre de 1992

Estimat amic,

No pensava escriure't, encara, perquè també tinc la taula plena de papers que he d'ordenar, distribuir i contestar per culpa de l'endarreriment que ha provocat la intensa activitat concursant. Ahir vaig portar a Terrassa un recull de vuit contes –*Tres de vuit*– que presento al premi Lola Anglada, de la nit de Santa Llúcia. Pensava deixar passar uns dies per tal, també, que tu tinguessis ocasió de pensar de valent en les teves feines.

Però no tinc cap més remei que posar-m'hi ara perquè el tenaç i coriàci Enric Vellvé m'ho ha demanat. Te n'he parlat alguna vegada, abans, d'aquest pedrolià furibund? És un personatge curiós, ple d'empenta i bona voluntat, que intenta ajudar la vídua Pedrolo fent-li costat i estimulànt-la a viure i a no deixar-se portar pel desànim. L'home em va venir a veure ja fa un temps perquè l'ajudés a muntar una mena d'«Àgora Pedrolo», un centre que coordinés tot d'activitats per recordar el nostre autor, impulsant l'estudi, la reedició i un seguit d'homenatges a la seva memòria. Jo em vaig posar a la defensiva perquè la seva única arma és l'entusiasme. I l'empresa que es proposa portar a terme requereix, al meu entendre, alguna cosa més: diners, una institució solvent i un cervell organitzatiu preparat intel·lectualment... Em vaig oferir a escriure articles, a participar en col·loquis, a pagar una quota mensual i poca cosa més. Ja he estat sis anys a la junta de l'AELC, un parell al Consell Català del Llibre per a Infants i només en fa trenta-un que participo en el consell de redacció de *Cavall Fort*. Tinc ganes d'escriure i no d'organitzar o fer d'administratiu després d'estar quaranta anys en una oficina fent números. I ell ho va mig entendre. El meu recel devia ser compartit per la major part d'escriptors perquè un dia em va preguntar com era que a la seva crida només s'hi apuntaven aficionats a la política d'algunes branques de l'independentisme, i cap escriptor... Més endavant, va convocar una reunió. L'únic del ram que va dir que hi aniria va ser en Coca, però, a l'hora de la veritat, no hi va fer acte de presència. Després, en Vellvé em va dir que la cosa no havia rutllat: hi van fer cap alguns membres d'ERC, de sectors extraparlamentaris i, fins i tot, de la maçoneria. I tothom volia seure a la presidència! Sembla que hi veien un trampolí per fer carrera política i arribar,

com a mínim, a senadors... I en Vellvé, que és fidel a la família, es va arronsar. La vídua i l'Adelais no volen que ningú faci bandera d'en Pedrolo. Ell tampoc no ho va voler, mentre va viure. I, per ara, la cosa s'ha refredat.

En Vellvé, però, continua amb la seva dèria i té el projecte de posar una placa al castell de l'Aranyó, revifar el premi Mecanoscrit que l'Associació d'Escriptors ha hivernat un cop acabats els calés del Premi d'Honor, i...

I aquí intervens tu, i jo, i l'Albanell, i en Fuster, i la Maria Ginés... L'any que ve, al mes d'abril, es compliran setanta-cinc anys del naixement d'en Pedrolo. I l'home s'ha proposat editar una miscel·lània. Veus? Per aquest cantó ja és més fàcil que m'hi entengui. Ja li he lliurat el meu article. I en Jaume Fuster el seu. I li vaig donar la teva adreça perquè es posés en contacte amb tu, però abans d'ahir em va venir a veure, em va parlar de moltes coses i, finalment, em va demanar que t'escrivís jo. Per a ell era una muntanya, fer-ho. És un activista, no pas un diplomàtic o un escriptor. I jo, naturalment, hi vaig estar d'acord.

Es tracta, doncs, que escriguis i li enviïs un article sobre Manuel de Pedrolo. Jo ja li vaig advertir els teus problemes professionals i ell va insistir que encara que fos una cosa publicada i poc divulgada, ja li aniria bé. Em va fer observar que la solapa del teu *Pedrolo contra els límits* diu, entre altres coses: «Fins ara ha publicat o li han estat premiades les obres següents...», i, entre elles, *Els «Anònims» de Manuel de Pedrolo*. La senilitat galopant en què m'he precipitat a partir del dia 24 d'agost en què vaig complir-ne seixanta m'ha fet perdre molta memòria i ara no recordo si l'has arribat a publicar. L'hi podries facilitar perquè s'inclogués en aquesta miscel·lània, i de franc, que no hi ha peles? En voldries, o podries, fer una reducció al voltant d'unes deu pàgines, en el cas que sigui molt més extens?

Pensa-hi i procura actuar aviat perquè, si no ho fas així, no me'l podré treure de sobre. Ja t'he dit que és un individu d'una gran tenacitat. Viu al carrer del Mas Casanovas, número 35-37, 3r, 3a (08025 Barcelona). Si no tens ganes d'establir-hi cap relació, em pots comunicar a mi què en penses i què faràs. Au, vinga, no et resisteixis! Si no vols tractar els «Anònims», pensa en qualsevol altra cosa que et vingui de gust i no et doni molta feina.

El pas del teu fill Xavier per Barcelona va ser com un llampec. Vam tenir ocasió de parlar uns minuts per telèfon. El noi estava engrescat. Sembla que li han quedat ganes de tornar. A veure si és veritat!

No he vist els Clapés des d'abans de l'estiu. Aviat engegaran la nova temporada de Cafè Central. Crec que pensen fer una sessió a París. Hi seré en esperit, però el meu cul, més cansat i envellit del compte, no sap deixar la seva cadira barcelonina. Què hi farem!

Tu i jo em penso que no hem tingut ocasió de parlar mai, tampoc, d'en Terenci Moix. És molt possible que ja t'hagi arribat la notícia –de propaganda editorial, personal i sorgida espontàniament dels mitjans de comunicació, no n'hi ha faltat!– que acaba de publicar *El sexe dels àngels*. Me l'he llegit d'una tirada. El dia de la presentació –a la qual no vaig ser convidat, naturalment!– el nostre conseller de Cultura va fer saber a la premsa que es tractava del millor novel·lista català del moment. No se sap que hi hagi hagut una crisi de govern, però es deu haver produït alguna fricció entre els millors crítics literaris del país per la falta de coincidència entre el Conseller i el President. Aquest, no fa gaire, va dir que el millor era en Porcel... Quina manera de desorientar el personal! En el que no hi ha dubte és que per ser considerat el millor escriptor en català cal, abans, haver exercit d'escriptor en català que fa botifarra i canvia al castellà per allò d'ampliar horitzons i, en un moment de debilitat, de generositat i de romanticisme, torna al dolç llemosí per posar les coses al seu lloc i demostrar qui els té més ben posats.

Entre nosaltres, el llibre, que no és ben bé una novel·la, tot i que tot ho és, és clar, una novel·la, és feixuc i pesat, molt dins l'estil d'en Terenci –barroquisme, culturalisme que barreja les formes clàssiques amb el *kisch*, tot plegat abocat a un decadentisme marieta. Ah, però quan es fot a fer caricatura, és gairebé genial! Sota noms diferents, s'hi amaguen les figures de l'Espriu, la Capmany, la Roig, en Castellet, en Molas, la Núria Espert, en Joanet de Sagarra, en Joan Fuster, en Josep Pla, etc., que parlen en primera persona. I jo, que he tingut ocasió de parlar alguna vegada amb cada un d'ells, et puc assegurar que m'hi trobava, em semblava que els sentia... Fins i tot dedica deu o dotze pàgines al nostre amic Estanislau Torres, a qui bateja com Ladislau Petit. Li fa un vestit a mida en clau grotesca. El ridiculitza, destrossa i desmanega tot ridiculitzant, destrossant i desmanegant el voluntarisme, allò que abans se'n deia fer país. Ja en parlarem un altre dia, perquè el tema portarà cua: tota la crítica caurà retuda als seus peus. I és que, en realitat, és un llibre sense limitacions de cap mena. Només frena a l'hora d'atacar algú que li pot fer mal... Fins i tot en Triadú,

tracta amb respecte, que si li ha de fer una crítica, en pugui parlar bé. És un murri i un geni de la promoció personal!

D'una altra cosa que en parlarem un altre dia, també, si vols, tot i que sé que ens costarà posar-nos d'acord, és de la insinuació que fas de la possibilitat que un dia hi hagi trenta mil desapareguts en un estat que es diu democràtic. De moment, des de la democràcia que, amb tot i les seves limitacions i deficiències, és el sistema que m'ha permès expressar-me amb més llibertat de la que mai havia somiat, sembla que a aquesta xifra, i no de desapareguts, sinó de morts, s'hi arribarà més aviat entre les víctimes d'ETA, GRAPO i em puc estalviar Terra Lliure, perquè només n'han provocat un, a part dels altres que s'han produït entre ells quan els han petat les bombes als dits... No dubto que l'última batuda ha sorprès molt i que, a part de tot, ha semblat inoportuna pel moment de fer-la, que semblava una provocació. Podria ser, també, una d'aquelles operacions judicials que culminen en un mal moment. I que un dia m'arregleuin a mi perquè el meu nom, telèfon i adreça figuri a l'agenda d'un dels encartats. Però a mi, la pólvora i els qui intenten encendre-la quan hi ha un partit per votar que defensa les seves idees, em molesta i m'indigna. A part que no serveix de res. T'asseguro que els atemptats d'Hipercor i de la caserna de Vic, veient com treien criatures i adults morts, mutilats i ofegats d'entre les runes feien difícilment comprensible que els que ho havien fet poguessin tenir raó. I feien dubtar de les possibilitats d'entendre-s'hi si un dia arriben al poder.

Crec que algun dia o altre haurem de reconsiderar moltes coses a l'entorn del desig del nostre poble de ser una cosa o altra. En aquests moments, i ja t'ho he comentat altres vegades, podríem viure en català en un percentatge molt considerable: diaris, espectacles, ràdios, televisions, ensenyament, documentació oficial, exàmens de conduir, rètols de les botigues —els dels carrers ho són tots—, etc. Em sembla que a nivell oficial mai no hi havia hagut una presència tan gran del català en tots els ambients. Però la gent no se n'aprofita, malgrat les facilitats. Si en dos cinemes passen la mateixa pel·lícula en castellà i en català, no cal dir quin dels dos s'omplirà. No crec que les bombes siguin un bon estímul per canviar la situació, llevat per a uns quants fonamentalistes disposats a arrasar-ho tot per poder començar de nou: ells sols, és clar, perquè quan són més de dos, se les foten per saber qui és el més pur, segons diuen, o

qui ha de manar, que és el fons de la qüestió. La visió del que passa a Bòsnia fa posar els pèls de punta perquè, ben mirat, tots tenen raó, fins i tot els serbis que fa segles que viuen a Bòsnia i que no volen ser assimilats pels musulmans, i que se saben més forts perquè hi ha qui els ajuda més enllà de la frontera. Durant la guerra civil, a la Torrassa en van posar una, de frontera, que deia: «Aquí termina Cataluña. Aquí empieza Murcia». I això era l'any 36. Avui, però, es podria repetir a la majoria de les nostres poblacions, i els del gueto seríem nosaltres, en molts casos. És clar que no hi ha dret, que som a casa i que tenim mil anys d'història. Però els altres, que ja hi porten dues o tres generacions, també hi són, a casa. I si no s'han adaptat a la manera de ser del país no ha estat culpa ni d'ells, que hi han arribat en bloc, ni nostra, que no hem tingut possibilitats d'explicar-los on havien anat a parar. I avui, que som sis milions, som sis milions amb dret a vot... I no els el podem negar, perquè seria fer com a Sud-àfrica o a Estònia. L'única sortida, al meu entendre, és la convivència, la integració que només es pot obtenir gràcies a l'escola, cosa en la qual participo amb tota la modèstia del cas i desesperançadament. Una actuació tan lenta i tan poc eficaç que pot ser del tot inútil. És probable que hi deixem la pell. Però també la hi deixarem si intentem resoldre el conflicte amb arrogància, hòsties i goma dos. Mai no intentaré induir ningú a la violència perquè no estic disposat a empènyer el jovent a actituds que no he practicat ni practicaré mai. Avui, com sempre, hi ha qui deixa anar consignes i que es queda a casa a l'hora de sortir al carrer. I els que surten cada any, amb les cares tapades per draps negres, són nens de poc més de catorze o quinze anys. Aquell Sis d'Octubre, tot déu fugia per les clavegueres menys els que es van tancar al CADCI i en Companys, que l'havia proclamat a contracor.

Perdona que m'hagi esbravat. Sé que discrepem en la major part d'aquestes coses. I no seré pas jo qui intenti fer-te canviar d'opinió, però amb això dels trenta mil desapareguts m'has posat els dits a la boca i he hagut d'expressar la meva opinió. Tenim les de perdre, com totes les minories. Entre altres coses, la demografia ens és hostil. Ens hi hem mirat molt, a l'hora de tenir fills! Però fa molts i molts anys que ho tenim fotut, i hem resistit tot, sense plenituds, sense èxits esclatants, d'una manera mediocre, potser a la nostra mida. Pensa que la vella Europa, d'aquí a cinquanta anys, serà negra, groga orogenca. I que nosaltres no ho veurem.

Però que d'aquí a cent anys, potser tot déu serà d'un color de gos com fuig,
indefinible, una barreja amb totes les tonalitats de l'arc de Sant Martí. I
que algú d'aquests encara parlarà en català.

Records a tots i una abraçada ben amical,

Joaquim Carbó

Ei! He rebut les fotografies. Gràcies! Han quedat de primera!

Bernal, 28 de novembre de 1992

Estimat Joaquim,

Ara sí que feia dies que et devia carta, però, mira, acabo d'enllestir la traducció dels contes de Kipling (uf!) i m'he dit: «has de contestar en Carbó, ara mateix», i aquí em tens.

Mentrestant, però, he anat pensant què podria enviar-te per a la miscel·lània aquesta que, segons que dius, vol endegar l'Enric Vellvé, de qui, efectivament, ja me n'havies parlat (i també me'n va dir alguna cosa l'Enric Borràs, quan vaig ser a Barcelona la darrera vegada). Si bé és cert que tinc això d'*Els «Anònims» de Manuel de Pedrolo*, premiat en uns Jocs Florals (a Caracas, el 1975, sota el títol de *Revolta i moral als «Anònims» de Manuel de Pedrolo*, amb un accèssit al premi Pompeu Fabra, quan tu hi guanyaves l'accèssit al premi August i Carles Pi i Sunyer, amb *Aproximació al teatre per a nois i noies*; tots dos apareixem en sengles fotografies, i ens veiem tan joves!, al llibre corresponent, que també deus tenir, oi?), aquell treball el vaig buidar al llibre *Pedrolo contra els límits* en les coses més importants. Però he recordat que, l'any 1967, publicava a *Ressorgiment* un article que, vint-i-cinc anys després, pot tenir un cert interès històric, i, d'altra banda, gairebé es pot considerar inèdit, perquè ben poca gent de l'interior el devia llegir. Calculo que en sortiran uns sis o set fulls de 2.100 espais. I, de més a més, crec que s'hi podria incloure la transcripció d'una entrevista que li vam fer, a en Pedrolo, l'any 1966 els d'Obra Cultural Catalana, on diu coses que, en aquells moments, no hauria pogut dir, segurament, en mitjans de casa nostra. Per cert que, d'entrevistes com aquesta, en vam fer a una colla de gent, com ara Rafael Tasis (una de les darreres o la darrera abans que es morís), Jordi Sarsanedas, Joan Triadú, Joan Oliver, Ricard Salvat, Folch i Camarasa, Maria Aurèlia Capmany, Joan Fuster, Joan Ballester, Francesc de B. Moll, Raimon, Sanchis Guarner, l'abat Escarré, Ramon Aramon, Badia i Margarit, Frederic Roda, Lluís Llach, Capri, Porter i Moix, Pi de la Serra, Àlvar Valls, Jordi Carbonell, Josep Benet, Xavier Romeu..., fins al punt que se m'ha acudit que se'n podria fer un llibret, per recuperar uns testimonis i unes veus algunes de les quals ja han desaparegut, no trobes? Bé, tornant a la miscel·lània, les dues coses te les envio a tu perquè facis el favor de passar-les a en Vellvé i així te'l treguis de sobre, i jo també.

Sí, en Xavier va tornar molt entusiasmada, però amb el gust de la mel als llavis, així que no m'estranyaria gens que un dia d'aquests decideixi venir a estar-s'hi una temporada, estudiant música o què sé jo...

D'en Toni, ahir vaig rebre'n una carta, després de no sé quants mesos de no tenir-ne notícies. Mira, d'ençà que vaig tornar que només vaig parlar-hi uns minuts per telèfon, quan els va visitar en Xavier, i em va dir que m'escrivia aquell cap de setmana mateix i han passat un parell de mesos més. Sembla que està molt cansat, que no va poder reposar prou durant les vacances, perquè el pare de la Isabel va fer un infart i van haver de tornar de Mallorca abans d'hora. No sé, el trobo estrany, i em diu que se n'anirà uns quants dies al Sàhara (!), per allunyar-se una mica de la «civilització»...

D'en Moix, no n'hem parlat, crec, és cert, i ja he llegit alguna cosa sobre aquest famós llibre que ha aixecat una bona polseguera. A mi, particularment, les coses que n'he llegit, d'aquest minyó, no m'han fet el pes. Pel que dius, aquest llibre potser és divertit, però trobo que se les hagi agafat amb en Torres és una mica cruel, sobretot perquè, a part del seu voluntarisme genuí i molt respectable, darrerament em sembla que en Lau s'ho passa bastant malament, atès les cartes que envia als diaris de tant en tant.

Quant al tema del terrorisme... Bé, penso que has quedat ben descansat i que has abocat tot el que tenies al pap, però suposo que ho has fet perquè tenies ganes de dir-ho, però no pas perquè jo t'hagi posat els dits a la gola, com dius. Que quedi clar que jo no faig ni he fet ni faré mai cap apologia del terrorisme. No crec tampoc que s'aconsegueixi res tirant bombes. I, de la mateixa manera que estic en contra del terrorisme guerriller, del signe que sigui, també estic en contra del terrorisme d'estat. I el fet que un estat democràtic, a l'empara d'una pseudolegalitat, empresoni gent i la sotmeti a tortures, pel sol fet que aquestes persones creguin, equivocats o no, que el seu país hauria de ser independent, sense haver tirat mai ni una pedra a ningú, a mi m'esvera i ho trobo aberrant. I fins i tot ho trobaria aberrant encara que els detinguts fossin membres de l'ETA o de qualsevol altre grup, perquè aleshores l'estat es converteix en un criminal com aquells contra els qui combat. L'estat ha de combatre el terrorisme amb la constitució a la mà i aplicant les lleis, sense buscar el subterfugi de lleis de «seguretat interior» i totes aquestes punyetes, que li permeten d'actuar fora de la llei fent veure que l'apliquen. I si no t'ho creus, llegeix els

testimonis dels torturats..., i puc donar fe del d'un d'ells, amb la germana del qual vaig estar parlant fa uns quants dies, un xicot que és professor universitari i incapaç de matar ni una mosca. Quant al desig de veure la nostra terra independent, suposo que és una cosa que hauria d'estar sustentada per la voluntat de la majoria, i és molt possible que la majoria estigui mancada, després de tants anys de rentat de cervell, de consciència nacional (ep, en el bon sentit de la paraula!) i no vulgui res més que el que ja té. Quant a les fronteres, penso que actualment el concepte té una connotació distinta de la que podia tenir a l'època de la guerra civil. Amb tot, el nou ordre mundial que s'està perfilant en aquests moments, amb l'aparició del racisme, després de l'esfondrada dels països de l'est i del mur de Berlín, fa posar els pèls de punta, i no tindran més remei que buscar la manera d'establir sistemes polítics i econòmics més justos als països pobres, perquè si és cert que el comunisme ha fracassat, no és més cert que el capitalisme o l'economia de mercat tampoc no han solucionat el problema de la gana dels de baix, i ara comencen a pagar-ne les conseqüències. I espera't! Jo també estic d'acord amb el que vaticines que podrà passar d'aquí a cent anys; el que no sé és si algú encara parlarà en català... Ah, no crec que discrepem tant com et penses, perquè tampoc jo no crec que el conflicte s'hagi de resoldre amb arrogància, hòsties i goma dos! Home, d'on ho has tret això? Per ventura mai t'he donat a entendre que era partidari de la violència, l'assassinat, la guerra? Precisament perquè estic contra tot això, estic també contra la injustícia social i la violència exercida des de dalt; contra la tortura, física i psíquica, exercida per les forces d'ordre públic; contra els juristes, els polítics i els funcionaris que consenten que passin aquestes coses, etc. I el que volia dir, en assenyalar que si badeu us podeu trobar amb trenta mil desapareguts, era que, sota la capa de la legalitat, es poden cometre injustícies terribles, actes que comporten el patiment, el dolor i la mort de persones tan innocents com les que són víctimes del terrorisme. I això ho vaig viure aquí, a l'Argentina, on els governants de torn consideraven que actuaven sota la legalitat i que lliuraven una guerra on tot era vàlid, petés qui petés i caigués qui caigués.

Uf!

En Clapés em diu que no et veu gaire, però em comenta que has quedat finalista al premi d'humor i de sàtira de Sabadell. Era aquell que convocava l'Espinàs, oi? I com t'ha anat a Terrassa?

Demà arriba a Buenos Aires l'honorable president de la Generalitat. Aquí han organitzat un dinar en un lloc de colló de mico, em sembla que la Generalitat ha pagat set mil dòlars pel lloguer de les instal·lacions i que es fa càrrec de més de la meitat del valor del tiquet, perquè, si no, no hi hauria anat ningú. A aquest dinar, nosaltres no hi anirem. A mi em va trucar un tal Valentí Sallàs de Cultura per demanar-me una llista d'intel·lectuals argentins, als quals han invitat a participar en unencontre amb intel·lectuals catalans (no sé, però, qui vindrà) el proper dimarts: es farà un esmorzar, un debat sobre «Nacionalismo y internacionalismo» i un dinar, amb la presència del Presi. M'hi han invitat i penso anar a ficar-hi el nas, però ja els vaig advertir que si hi posaven la bandera de l'estat o hi assistia algun membre de l'ambaixada espanyola, no comptessin amb la meua presència. Ja te'n faré cinc cèntims.

T'adjunto una foto que m'havia descuidat d'enviar-te l'altra vegada.

Ha sortit ja el vídeo d'en Pedroló? Ha aparegut l'*Urc* amb les nostres cartes? Records de la gent de casa i una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 7 de desembre de 1992

Estimat amic,

He rebut la teva última carta amb els papers relatius a en Pedrolo que ara mateix, també, envio a l'Enric Vellvé. A mi m'ha semblat molt interessant tot el que m'envies, sobretot de cara a una miscel·lània. Aquests textos, que ja tenen vint-i-cinc anys i que aquí no coneixia ningú, poden ser molt útils.

Em sembla bona la teva idea de recollir en un volum totes les entrevistes que es van fer en aquella època a tantes personalitats. El problema, com de costum, és trobar editor. I tu, d'això, ja en saps alguna cosa! L'Abadia de Montserrat, Curial, potser... No ho sé! Els editors, ara, busquen tinta molt fresca i, si pot ser, escandalosa. A mi, l'Alzueta que, en festejar-me *La casa sota la sorra*, em va demanar pràcticament en exclusiva, ara que ja ha obtingut de mi allò que desitjava –sembla una novel·la rosa, això, oi?–, es mostra reticent a qualsevol producte que li ofereixi per a adults. Després d'haver-me publicat a contracor *L'altre barri*, no ha volgut els *Bonsais de paper* si no anàvem a mitges en les pèrdues, i em volia passar a una filial de segona els contes de *L'Ofèlia i jo*. Em trobo d'aquella manera: *sedotta e abbandonata*, que diuen els italians, tot i que ho escriuen bé.

Hauràs de disculpar la brevetat inhabitual d'aquestes ratlles. No sé si t'havia comentat que m'han fet la distinció de nomenar-me «escriptor del mes», i que m'ha tocat, precisament, aquest desembre. Des del dia 1 que vaig com una pilota amunt i avall. Això sí, amb el cotxe de la Institució de les Lletres Catalanes i un xofer llogat. Et resumiré el programa.

Dia 1: Participació en el programa *El matí de Josep Cuní*, a Catalunya Ràdio; a *Barcelona súper*, de Ràdio Barcelona; a Ràdio Desvern, de Sant Just, i a Ràdio Gràcia. Dinar de canvi de titular durant el qual en Robert Saladrigas em va donar l'alternativa –ell és aficionat als toros i aquest paper li va anar bé– i, mentre dinàvem, a parts amb quatre emissores més i, entre plat i plat, un discurs de conya per entretenir la premsa i un director general, Jaume Serrats. Hi havia, també, l'Oriol Pi de Cabanyes i en Jordi Sarsanedas. Aquest em va presentar amb unes paraules molt afectuoses i plenes de reconeixement. Si hagués tingut deu anys més, estic segur que

m'hauria emocionat. Ara, de moment, encara em miro les coses amb certa distància, com si tot allò no anés per a mi.

Dia 2: Girona. Visita no tan preparada ni efectiva com la que vas viure en directe a Reus; dinar de colló de mico amb càrrecs de la Generalitat a Girona –convergens de cap a peus–; roda de premsa als Serveis Territorials i conferència-col·loqui a la Casa de Cultura del bisbe Lorenzana. Molt més col·loqui que conferència! Dormir a Girona. Sol.

Dia 3: Perpinyà. Conversa molt emotiva amb els vint-i-dos nens de l'Escola Arrels, pública, però que ho fan tot en català malgrat que els nens s'expressen molt millor en francès. Semblen fills de catalans que han renunciat a la llengua pròpia i que ara senten cert penediment i intenten escolaritzar en català els seus fills. Allò era un miratge, una mena d'oasi en una ciutat esplèndida, molt comercial i plena de dinamisme en què tot déu parla en francès. Gravació en vídeo de la conversa. Dinar a base de bé amb la responsable del CEDACC (Centre de Documentació i d'Animació de la Cultura Catalana) i els mateixos peixos grossos gironins de la Generalitat del dia abans, que, perquè no m'enyorés, van venir a dinar per fer-me companyia. Visita a la Llibreria Catalana, un reducte cultural que significa que, tot i no usant la llengua per parlar, hi ha gent que se'n serveix per llegir. Visita al CEDACC, amb un cinquanta per cent de personal francès i l'altre català. Xerrada en una saleta del Palau de Congressos, en presència d'unes seixanta persones. Tornada a Barcelona.

Dia 4: Institut de Santa Perpètua de Mogoda davant 180 adolescents vociferants, incordis i exaltats que, després de tres quarts d'hora de demanar-los que callessin, em van deixar sortir viu. Trobada irregular amb 125 nens de l'escola Anxaneta de Mataró. Visita a la llibreria Robafaves de Mataró. Col·loqui viu i interessant a la biblioteca pública de Cerdanyola i, a tres quarts de dotze de la nit, entrevista a Ràdio Gramenet.

Dia 5: Agafa't fort! Col·loqui amb una trentena de presos del centre penitenciari de la Roca, a «casa» seva. Per part del responsable d'activitats culturals i socials del centre, un xicot molt trempat que es diu Roc Garcia, se'm va recomanar que ho fes en castellà. Hi havia algun portuguès, un parell d'italians. La majoria, camells de la droga. I algun estafador. I més d'un homosexual. En acabar, després de gairebé dues hores de conversa, ens vam donar la mà i em van ensenyar les instal·lacions. Déu n'hi do! Però ja els ho regalo, és clar! L'exconseller Planasdemunt, cosí de

l'Honorable, no hi era. Havia sortit de la Model amb fiança, com tots els que fan jocs de mans amb quantitats que sobrepassen els tres o quatre mil milions. Cap al tard, col·loqui a Vilanova i la Geltrú.

I dimecres hi tornarem: Tarragona, l'Espluga, Tortosa, Castelló, Lleida... Fins que el dia dels innocents, el 28, la cosa acabarà a Maó.

Plego, doncs. Abans, però, hauria de comentar tot això del terrorisme, però no tinc temps ni ganes. Ho deixaré per a una altra ocasió. Jo intento ser conseqüent. D'entrada, vaig votar la Constitució i l'Estatut. I sé que la poli és la poli arreu del món a l'hora d'obtenir confessions. I que Déu –encara que no hi creguem, o que hi creguem poc–, que Déu ens en guard d'anar a parar a les seves mans! En una ocasió que les feministes intentaven donar un paperet reivindicatiu a l'Honorable, els mossos d'esquadra van repartir llenya indiscriminadament. I van rebre la Teresa Rebull i la Marina Rossell. I sempre que es presenta l'ocasió, com a Sant Adrià. Un mosso que té els pares a l'escala, un vespre, de tornada de «treballar», s'omplia la boca explicant com havien apallissat els que protestaven per l'adjudicació d'uns habitatges. Víctor Mora em va explicar com ho pelaven els francesos pel maig del 68. És un tema massa complicat per debatre ara, en dues ratlles.

Tampoc no em queda temps per comentar el viatge del President. Això m'ho hauràs d'explicar tu!

Una abraçada ben amical per a tots plegats,

Joaquim Carbó

Bernal, 17 de febrer de 1993

Estimat Joaquim,

La teva és del 7 de desembre! Una carta que vas tenir la gentilesa d'escriure'm tot i que et trobaves embarcat fent el paper d'«escriptor del mes», que t'obligava a anar d'una banda a l'altra com una llançadora, és clar que com un senyor! Amb cotxe i xofer! Òndia! Bé, sigui com sigui, considero que és un honor que t'han fet i que prou que et mereixes. Dels llocs on vas estar, en conec alguns, entre ells Perpinyà. A la Llibreria Catalana, en Toni hi va organitzar una sessió del Cafè Central, però tu no hi vas poder venir. La visita a la cangrí, no te l'envejo pas! I l'altra cosa que trobo que no va és que haguessis de dormir sol!

En general, la visita del President (que, tot sigui dit, va arribar amb tots els honors d'un cap d'estat) es va veure eclipsada per l'arribada durant els mateixos dies d'en Gorbi (Gorbatxov, per al públic), que, com és natural, va acaparar tots els espais televisius, en un dels quals va desbancar en Pujol. És un programa que fa un periodista que es diu Bernardo Neustadt, que ja havia passat una nota que li va fer en un viatge a Catalunya, on vam poder veure parts de la Generalitat, i que tenia gravada una entrevista (enregistrada precisament el dia que va dinar amb els intel·lectuals argentins, al qual vaig assistir), però el dia que l'havia de passar, hi va tenir en Gorbi i la cosa es va allargar fins a ocupar tot el programa. Arran d'aquesta mateixa circumstància, es va aigualir també la trobada dels intel·lectuals argentins i catalans, ja que l'Ernesto Sábato, per exemple, no va poder-hi assistir perquè també el reclamaven allà on anava en Gorbatxov. De catalans, hi havia la Marta Pessarrodona; en Miquel de Palol i la seva muller, que fa de traductora dels llibres del marit al castellà, i és actriu també, Paulina Fariza; en Juli Capella, dissenyador; Federico Correa, l'arquitecte dels Olímpics, sembla; Manuel Jorba, director de la Biblioteca de Catalunya; en Joan Guitart, conseller de Cultura (!), i jo. Dels argentins, els més interessants van ser en Marcos Aguinis, novel·lista, en Dalmiro Sáenz, també escriptor, i J. J. Jusid, director de cinema. Després, l'esmor-

zar, tots els que havien arribat a les 9 del matí, a la Mansión Hyatt, que és un palauet construït amb materials importats d'Europa a l'època d'esplendor de l'Argentina, al final del segle passat, i que ara és un annex de l'hotel Hyatt, propietat d'un tal Pharaon, un àrab d'aquests que van pel món folrats de petrodòlars i d'altres dòlars d'origen més sospitosos. El tema de la trobada era «Nacionalitat i internacionalitat», que va durar des de les deu, si fa no fa, fins més enllà de la una, moment en què va arribar el Presi i vam passar a un altre salonet del mateix palau, on ens van servir un dinar a base de: «Entrada: Tibias vieyras marinadas con finas hojas de lechuga y vinagreta balsámica; Plato principal: Tournedo de lomo con papas roesti y salsa de Oporto; Postre: Parfait de almendras con coulis de moras y tuilles crocantes; café, té y petits fours. Chef: Thomas Milligan». Com sol passar en aquests casos, fan més patxoca els noms dels plats que no pas el contingut real. La reunió no va ser gran cosa, si bé potser va servir perquè alguns dels argentins presents descobrissin que Catalunya és alguna cosa més que no pas una província d'Espanya. Però després de pair el dinar, tot això no és més que aiguapoll. Aquestes coses s'haurien de fer en un marc universitari, programat i amb continuïtat, enviant persones que sàpiguen el que han de dir, sense caure en improvisacions, com va ser el cas, per evitar que la veu cantant la portin els més galtes, mentre que els més tímids no hi posen ni una sola cullerada, com va ser el cas de Palol, per exemple. En fi, massa burocràcia i ganes de complir l'expedient solament. És evident que la Maria Ginés té raó quan diu (en una carta que acabo de rebre) que el país és a les mans de milers de buròcrates sense altra ideologia que els seus propis interessos.

I bé, per aquests topants anem fent la viu-viu com podem. Cada vegada treballa més i guanyo menys, arran de les devaluacions de la pesseta; de més a més, aquí el peso té el mateix valor que el dòlar, de manera que els preus són els més alts del món, i, si bé la inflació és baixa teòricament, les coses que no integren el que se'n diu la *canasta familiar* no paren d'augmentar. Però, mira, encara bo que tinc feina. Salut i feina!, que deia aquell. Ara, després d'acabar els contes d'en Kipling, he clavat una bona estossinada al *Middlemarch*, però encara me'n queden més de tres-centes pàgines més. Mentrestant, he estat esperant que a can 62 m'enviessin alguna «Cua de Palla», per tal de respirar una mica, dedicant només mig dia a la novel·la de la Eliot. Per fi, ara m'han confirmat que me n'enviaven una.

Per cert que la Maria Ginés va demanar una excedència de sis mesos per poder-se dedicar exclusivament a la biografia d'en Pedroló.

Em diu que, aparentment, la miscel·lània va endavant i que pensen treure-la pel dia del llibre. Ella hi ha enviat un paper sobre dades inèdites del Pedroló «detectiu». Em diu, també, que ella tampoc no sap res del vídeo i remarca que qui sap si el veurem mai. Què ha passat? En saps res, tu? Jo crec que es deu haver endarrerit per l'absència d'en Coca. Ah, i tampoc no em dius res de les cartes que havien de sortir a *Urc*.

Fa poc vaig rebre els dos primers volums (n'han de ser quatre) del *Diccionari dels catalans d'Amèrica*, que publica la Comissió Amèrica i Catalunya de la Generalitat, on vaig fer la nota de la vida catalana a l'Argentina, i també hi figuro, amb una foto i tot, dirigint l'*Otello*, en companyia d'en Jordi Solé, però s'han equivocat al peu i així figura que jo sóc qui, en realitat, és en Solé. Tant se val, qui em reconeixeria, tanmateix, en una foto de fa potser vint-i-cinc anys o més?

Fa cosa de quatre anys, vaig suggerir a en Vallverdú que adoptessin la modalitat del disquet per als originals i traduccions, i em va dir que això era cosa de la ciència-ficció! Ara, la noia que substitueix la Maria Ginés em diu que si no treballo amb ordinador, etc. O sigui que la ciència-ficció esdevé realitat. Ja em tens, doncs, considerant la possibilitat de comprar-me un PC i tota la pesca, perquè ja m'ho veig a venir, això: un dia d'aquests em diran que, si no ho envio en disquet, no em donen més feina! El cas és que això significa desprendre més d'un miler de dòlars i en aquests moments la cosa està fotuda. Hauré de demanar a Columna si ells també s'ho estimen més així.

No és massa llarga, aquesta, però plego, perquè no vull trigar més a escriure't. Una abraçada ben forta amb els records de tota la colla,

Jordi Arbonès

Barcelona, 8 d'abril de 1993

Estimat amic,

Fa només quatre dies justos que vam parlar per telèfon, però sento la necessitat d'escriure't aquestes ratlles. Tot i la calidesa del contacte directe, queden moltes coses penjades quan la conversa és tan sobtada i ràpida perquè saps que els passos cauen que no te n'adones i això té una traducció en termes econòmics de signe catastròfic.

Imagino que la trucada et va agafar ben bé amb els pixats al ventre. T'asseguro que a mi també em va costar una mica de fer-la perquè no veia gaire clar el que t'havia de proposar. Ja t'he parlat altres cops de l'Enric Vellvé. Té molt bona voluntat, una gran tenacitat i poc sentit del ridícul. En aquest moment està acaparant tot el que es pot moure a l'entorn d'en Pedroló. I no el culpo, perquè si ho fa és per la indolència o la fredor dels altres. Però no té cap mena de preparació i em temo que pot espantar possibles col·laboradors. És el cas d'en Xavier Garcia, que ha acabat esquivant el bulto davant la insistència poc civilitzada d'en Vellvé. En el meu cas, m'he proposat ajudar-lo en el que pugui, però només en l'aspecte literari. Per això, i de cara a la miscel·lània dels setanta-cinc anys, he recuperat un pròleg que no es va arribar a publicar per a un «conte del diumenge», he escrit un article sobre la poesia pedroliana inèdita i et vaig empijar a tu demanant-te un article, petició a la qual vas contestar amb la generositat que et caracteritza. En canvi, no m'he atrevit a seguir-lo per aquests mons de Déu a fer actes i commemoracions.

Però quan a l'home se li va acudir de saber si estaries disposat a fer el salt sobre l'Atlàntic per ser a Cervera al voltant del 10 de juliol, ja que d'aquesta manera ell s'espavilaria per tal que el Consell Comarcal de la Segarra –centre de les celebracions– et pagués el viatge, em vaig creure obligat a dir-t'ho directament ja que ell no et coneix i li feia certa angúnia escriure't. És evident que el cas no és tan clar com quan t'han convidat els de l'Institut del Teatre o els del PEN. I comprenc els teus recels –quan sóc jo el primer recelós– i els problemes quan baixes el ritme de producció. Uns problemes que, en aquests moments, poden augmentar pel que fa a la teva instal·lació tan sobtada a Barcelona, i a la solució dels quals imagino que per la meua actitud ja has entès que no et puc ajudar a resol-

dre perquè, en els últims temps, els meus interessos familiars van per un cantó i els literarioamicals per un altre. I, a casa, he d'intentar mantenir un equilibri que no voldria que esdevingués més fràgil.

L'Enric Vellvé, ja que inevitablement hem d'acabar parlant d'ell, s'ha convertit, tal com et deia abans, per indolència de la crítica i de la universitat, en una mena de marmessor d'en Pedroló. Un maníac, gairebé. Li hauria hagut de deixar cartes, si les hagués trobat, així com cobertes de llibres i dedicatòries per fer-ne fotocòpies. Collecciona totes les edicions de cada títol pedrolí, ha seguit la pista del nostre amic per diferents camins, ha conegut mestres i altres professionals que hi havien tingut contactes, creu haver trobat dones que s'hi van relacionar íntimament... I, tot plegat, de cara a una empresa que imagino superior a les seves forces: aplegar materials per a escriure una autèntica biografia d'en Pedroló, sense maquillatges ni disfresses, lluny, segurament, de la que està escrivint la Maria Ginés, que es basa sobretot en el fet literari i no gens en les xafarderies. Si l'home fos capaç d'escriure-la, ja estaria bé, ja, perquè cal desmitificar tothom i fer-lo conèixer tal com era. I penso en biografies que han fet força soroll, com ara la que la filla de la Marlene Dietrich ha escrit de la seva mare, o la que la cunyada de l'Antoni Clapés –la Montserrat Casals– ha escrit de la Rodoreda.

En relació també amb Pedroló, t'he de dir que el dia 31 de març vaig participar en un col·loqui titulat «Gràcies, Pedroló!», al Centre Lleidatà, en companyia de l'Antoni Munné-Jordà i la Maria Ginés. Quan m'hi vaig trobar vaig saber que ho havia organitzat la gent de Llengua Nacional i se'm va encongir el melic. Ja saps que avui sóc molt poc radical en res de res, però en la qüestió de la llengua, de la mateixa manera que em sembla suïcida obrir-se a tots els vents del món, també m'ho sembla tancar-se en una puresa que només ens pot portar a la fossilització. No hi va haver cap problema i tot va anar sobre rodes. L'Antoni Munné, que és un noi molt trempat, em va dir que vindria la Josefina, però d'incògnit. La vaig descobrir entre el públic, gairebé a última fila, i no hi vaig fer cap al·lusió. Al final, però, ens vam saludar i em va expressar que l'acte l'havia complagut molt, però que estava sufocada només de pensar que a algú se li acudís de fer-la pujar a la taula. Noi, en aquest món hi ha d'haver de tot. Mentre uns no deixarien de fer l'histrió i d'acaparar honors immerescuts, d'altres, que els podrien acreditar, s'estimen més passar desapercebut. Cal

respectar totes les maneres de ser, tot i que les simpaties se'm decanten molt més cap a aquests últims, encara que de vegades són massa discrets.

Em vaig informar gràcies a la teva carta de les activitats diplomàtiques que vas portar a terme durant l'estada d'en Pujol a l'Argentina. Llàstima, és clar, de la coincidència amb el rus, perquè aquest va pel món com a primera figura! Amb tots els inconvenients que vulguis, i la poca efectivitat que, com expliques, acostumen a tenir aquests actes, em fa l'efecte que t'ho devies passar força bé alternant amb gent com la Pessarrodona que, tot i que diu sense parar «vull dir, vull dir!», és una poetessa notable i una dona molt agradable. També conec en Juli Capella, que havia estudiat amb el meu fill i havia treballat a la Caixa de temporer, els estius: el disseny li ha servit per enfilarse com una mongetera gràcies a treballar i ser sempre a primera fila. En Miquel de Palol em sembla, segurament, el més consistent de tots. Per això suposo que no va obrir la boca en tota l'estona. Vaig escriure un guió de còmic sobre un fragment de la seva monumental novel·la *El jardí dels set crepuscles* i el noi es va emocionar i tot. Sembla mentida com un detalllet de no res pot estovar una persona que fins aquell moment havia estat distant i separada per una qüestió intel·lectual i generacional.

Se m'ha fet la boca aigua llegint la teva ressenya del menú del tiberi que us van servir. Ja sé, però, que de vegades no hi ha res que es pugui comparar a un bon plat de seques amb botifarra i un bistec de vedella regalimant, amb una taronja per postres, un cafè doble i unes gotes d'anís del mico. La sofisticació, però, està a l'ordre del dia. Diumenge al vespre ens vam tornar a aplegar els de l'Ofèlia al voltant d'una taula ben parada. Pagava en Jaume Cabré, que de la seva *Senyoria*, n'ha tret més suc del que s'hauria arribat a pensar mai. I vam sopar com uns senyors, també. I vam cometre la bogeria de planejar una nova aventura literària. Si ens en sortim, tot déu se'ns fotrà al damunt. La gent ja ens donava per morts i enterats. I la crítica dels diaris, ara, ha caigut en mans d'uns joves que només saben ensabonar els de la seva generació. I els de l'Ofèlia ja som uns carrosses totals.

La qüestió informàtica continua essent una mena de trencaclosques. En les meves sovintejades relacions amb Columna ja hem pactat que els portaré sempre el material imprès en paper, perquè el puguin llegir, i amb un disquet per poder-lo portar tot seguit a la impremta. Doncs, bé,

a mitjan febrer els vaig donar l'última parida, una novel·leta que es diu *Amors a primera vista* –per aprofitar-me de l'oportunisme del cas de l'èxit d'un programa televisiu–, i a l'empresa que els fan la feina hi van detectar un virus. Ni tan sols m'ho van dir i l'endemà ja havien picat el text pel seu compte. O sigui que no hi ha problemes si han de recórrer als sistemes tradicionals. Amb tot, però, tard o d'hora acabarà imposant-se. I llavors ja hi serem perquè els sistemes no estan unificats i, n'hi ha tants, que serà difícil arribar a una unanimitat.

I ara que et parlo de virus, fa una mica més d'un mes que, en tornar de Calafell, on havia entrat en contacte amb els nois i noies d'una escola local, vaig sentir un pes al pit que no em deixava respirar ni amb prou feines caminar. Optimista que sóc, vaig intuir una pneumònia i vaig córrer als serveis d'urgències d'una mútua. Em van mirar per tots cantons i va resultar que era un virus que he resolt simplement amb aspirines. Ja ho veus, estic tan compenetrat amb l'ordinador, que ens hem encomanat la malaltia.

Fa pocs dies vaig rebre una carta de l'Organización Española para el Libro Infantil y Juvenil (OEPLI), que reuneix la secció espanyola de l'IBBY i el Consell Català del Llibre per a infants, entitats autònomes però que comparteixen la presidència. Així, cada dos anys, la presidència conjunta de cara a la relació exterior, correspon un cop al de Madrid i un altre al de Barcelona. Resulta que ara que ho és el «teu» amic Joan Agut, m'han seleccionat com un dels possibles candidats al premi Andersen, màxim guardó internacional del llibre per a infants, nois i noies. En aquest cas no calia ni tan sols que acceptés, ja que la cosa funciona pel seu compte. Suposo que, finalment, no em designaran perquè els meus llibres són molt poc coneguts fora de Catalunya per falta de traduccions al castellà. També, la revista *Alacena*, editada a Madrid per l'editorial SM, m'ha inclòs en la llista dels deu millors escriptors espanyols del tombant de segle. Entre els deu hi ha, també, l'Albanell, en Janer Manila, la Mercè Company, en Miquel Obiols i en Joan M. Gisbert –un català que escriu gairebé sempre en castellà–, al costat d'un basc i dos andalusos. És curiós pensar que aquí no ens fot cas ningú i que quan algun dels nostres savis en parla, ho fa per perdonar-nos la vida. He aprofitat l'ocasió per dir a uns i altres que a veure si es decideixen a traduir algun dels llibres que els he ofert en diferents ocasions. Si més no, que en puguem treure alguna pela!

No sabia si t'havia d'enviar aquest retall de diari. Per un cantó, fa em-
prenyar. No diu ni una sola paraula de la teva traducció. Per l'altre, hi ha
la teva fotografia. Com s'entén, això?

I prou, que estic a punt de fer la maleta per anar a Castellterçol. Aquest
any només hi he anat un cop, i encara va ser per comprovar els estralls
de la nevada sobre dos arbres del jardinet. Ja s'han refet, però el pes de
la neu els va doblegar. Confiem que aquest llarg cap de setmana serà més
benigne. Avui fa sol.

Molts de records per a tots plegats i una forta abraçada del vostre amic,

Joaquim Carbó

Estimat Joaquim,

Després de la teva trucada, vaig escriure de seguida a l'Enric Vellvé dient-li que, si bé se'm feia molt costa amunt en aquests moments de fer un salt fins a casa nostra, tractant-se d'una cosa relacionada amb en Pedroló, no podia deixar d'acceptar ni que fos per uns vuit o deu dies. Li demanava, doncs, detalls com ara quants dies hauria d'estar-me a l'Aranjó, quant costava l'hotel, els viatges, etc., i què havia de fer, una conferència, una xerrada o què. Al cap d'un mes ben bé, i no havent rebut resposta seva, li vaig enviar la còpia de la carta, i aleshores em va trucar un dia i em va dir que m'havia escrit, si bé jo no he rebut la carta, i que, per manca de diners, no es concretaria la invitació de moment, que potser més endavant... O sigui que he quedat dispensat del compromís. Em va dir precipitadament que estava preparant no sé quina mena de llibre, al marge de la miscel·lània, i em demanava una col·laboració, però, ja et dic, no vaig entendre bé de què es tractava i no vaig voler insistir a demanar-li aclariments, ja que l'home estava tot esverat pensant en el que li costaria la trucada des de la telefònica estant, perquè li havien dit que li baixarien la canya. Quan li vaig demanar que m'enviés un fax, em va contestar que no sabia com es feia, això... Bé, tu ja em feies un retrat força acurat d'aquest minyó, a la teva carta, i també la Maria Ginés me n'ha parlat en termes semblants. Punt.

Sabia de les vostres conferències –amb l'Antoni Munné-Jordà, la Maria Ginés i tu, i em sembla que també la Isabel-Clara Simó– per la Maria Ginés, i que van ser força concorregudes i amb participació del públic.

T'agraeixo el retall de l'*Avui*, tot i que a la recensió no diuen res sobre la traducció, però sempre va bé que et vegin als diaris, oi? Es veu que, com que no tenien cap foto d'en Lewis, hi van posar la meua. Si res li escau, fot-li blau. En canvi, parlant d'aquest mateix llibre, la Teresa Duran, a *El Periódico*, deia que l'ofici que palesava l'autor quedava «bien realizado por la traducción de Jordi Arbonès, uno de los más sólidos traductores actuales...». No està malament, oi? Per cert que t'he vist força a la premsa, amb motiu de ser l'«escriptor del mes», i he procurat d'anar reunint tot el material, ja que tu ets massa modest per enviar-me'l, oi? I ja que par-

lem de la promoció personal, fa poc vaig veure que havia sortit un *Diccionario de traductores*, a càrrec d'Esther Benítez, editat per la Fundación Germán Sánchez Ruipérez, a Madrid, el 1992, amb 274 pàgines. Com que una vegada em van demanar el currículum per a una obra semblant, des de Madrid, on també hi havien de figurar els traductors de les altres llengües de l'Estat, no sé si és aquesta. Si et vaga, que ho voldries comprovar, en alguna llibreria?

Hi ha dues coses que et pregunto en cada carta, però tu fas l'orni: si ha sortit o si saps si sortirà el vídeo sobre en Pedroló i si en Xavier Garcia ha publicat les nostres cartes a l'*Urc*.

En aquests moments, estic molt amoïnada per la qüestió de la feina i també per la cosa dels calés, ja que una nova devaluació de la pesseta ha tornat a clavar-me una mossegada als ingressos, que han sofert, entre una cosa i l'altra, ben bé un 50% de minva. Però la cosa que m'angoixa més és la possible manca de feina. D'una banda, se m'han tancat dues fonts: Edhasa i Eumo. De l'altra, confiava que, un cop acabat el feixuc totxo de *Middlemarch*, Columna m'enviaria tot seguit alguna cosa per empalmar, perquè els havia avisat amb temps i, de més a més, l'Alzueta, quan vaig parlar amb ell a Barcelona, em va assegurar que no em faltarien traduccions, que podia comptar amb tantes com en volgués. A l'hora de la veritat, però, resulta que no tenen res de moment. Per sort (i suposo que en bona mesura gràcies a la intervenció de la Maria Ginés, tot i no estar present a l'editorial), Edicions 62 m'ha encarregat un parell de «cues de palla» (una de Raymond Chandler, per cert) i, ara, una novel·la de Paul Bowles, *The Sheltering Sky*, o sigui, *El cel protector*, sobre la qual en Bertolucci va fer una pel·lícula (i curiosament, en Pedroló l'any 1958 ja parlava d'aquest autor, a *Quart Creixent*). Però, és clar, després d'això, no sé fins a quin punt podran continuar alimentant aquesta màquina de traduir en què m'he convertit. De manera que, darrerament, vaig escriure a Empúries (fins ara no m'han contestat) i a Joan Carreras de l'Enciclopèdia, al qual vaig enviar un fax i, posteriorment, la còpia, i fins a la data no he tingut cap resposta, ni tan sols per dir-me que no tenen res o per acusar recepció de les cartes. També vaig renovar el contacte amb la Conxa Jufresa de Destino, amb qui havia parlat l'any passat a Barcelona, per indicació d'en Jordi Coca, que em va trucar des de Buenos Aires, on havien vingut amb el seu marit per assistir a la fira del llibre, i em va dir que m'havia posat un fax (que jo no he

rebut mai) i que ja m'havien obert una fitxa i que quan hi hagués alguna cosa m'avisarien.

Davant aquest panorama, ja he començat a tirar les xarxes cap a les editorials que editen en castellà, perquè veig que la cosa ve com fa uns quants anys que també vaig haver de recórrer a l'editorial Martínez Roca. O sigui que hauré de treballar mig dia en català i mig dia en castellà. Perquè tampoc no és qüestió, ara, d'anar a buscar feina en alguna editorial d'aquí, perquè a la meua edat seria difícil que m'acceptessin, i de més a més tampoc no guanyaria un sou que ens permetés viure o subsistir com ara.

Confio que Columna respondrà. Hi ha la Montserrat Molons, companya d'en Jaume Ruaix, que és un fan meu i que s'ha convertit en un bon amic, i sé que ella fa tot el que pot perquè tingui continuïtat en la feina. En canvi, em resulta incomprendible que persones com en Joan Carreiras ni tan sols no es dignin a contestar una carta. Suposo que hi té molt a veure, allí dins, l'Oriol Izquierdo, que porta la col·lecció de Proa i m'imagino que es deu estimar més donar feina als de la seva camada.

Bé, ja veurem com anirà tot això. En aquests moments, estic força deprimit. Penso que el viatge aquest que em proposava en Vellvé m'hauria anat bé, de més a més, per renovar contactes i lligar caps.

Aquests dies han voltat per aquí en Xavier Ribalta i en Paco Ibáñez, que va deixar ben servits els polítics de Convergència al recital de Raimon, segons tinc entès, oi? I també van venir l'Albert Manent, a presentar l'últim volum del *Diccionari dels catalans d'Amèrica*, i en Joan Crexell, que l'acompanyava.

Fa temps que no tinc notícies d'en Clapés. Sembla que està molt enfeinat, però a l'última carta em prometia que em contestaria de seguida, perquè no li passés el que es veu que li passa ara: que ho va deixant per al pròxim cap de setmana i així van passant els mesos i tot.

Bé, a la propera espero estar més d'ullera. Records de tots i una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 22 de juliol de 1993

Estimat amic,

Fa molts dies que t'he d'escriure, però m'era difícil posar-m'hi. També m'ho és ara, però no vull retardar-ho més.

M'he trobat embolicat en un seguit de feines empipadores. Sembla que no escarmento. Per tercera vegada em van fer jurat del premi Santamaria, cosa que em va obligar a empassar-me vint-i-una novel·les entre cent cinquanta i dues-centes cinquanta pàgines. Una mena de suplici considerable. Va guanyar un mallorquí del qual ara no puc recordar el nom, amb un llibre que estava bé, però a mi m'agradava més el finalista, un autèntic desconegut ple d'imaginació però descurat gramaticalment i mecanogràficament. Recordes? De la primera vegada que vaig ser jurat data la nostra coneixença i amistat. Si n'han passat, d'anys! Tampoc no va guanyar el meu candidat, llavors, que eres tu. En canvi, ja fa set o vuit anys, en vaig tornar a ser i va guanyar l'Albanell. Ja hi vaig estar conforme. Aquest any, entre premis i premiats, hauré exercit dotze vegades de jutge. És massa!

I, després, no sé si te n'havia parlat, però vaig acceptar l'encàrrec dels responsables d'un programa infantil de la televisió que es diu *Club Super 3* per escriure una novel·la que publicaran en coedició amb Columna. Aquells dies em ballava pel cap un tema curiós, els el vaig proposar, el van acceptar en principi i ja em tens de cap a la feina. Es tracta del problema que es presenta ara en algunes escoles públiques, sobretot a Ciutat Vella, en què, com al Collaso i Gil, de la Bretxa de Sant Pau, hi ha alumnes de vint països diferents, amb predomini d'àrabs, negres, gitanos, xinesos i dominicans... T'imagines què ha de ser treballar-hi de mestre? Tot un panorama perquè, a part de les llengües, colors de les pells i races, resulta que són pobres, molt pobres, amb famílies trencades i professions d'allò més dubtoses: delinqüents comuns, camells, borratxos, addictes a la droga. Els que tenen una feina més distingida fan de manobre.

M'he hagut de documentar força, però com que el llibre és per a nens, hi he posat molta aventura i he intentat donar-hi un to constructiu, perquè l'esperança és l'últim que s'ha de perdre. M'ha absorbit molt més del que em pensava.

I avui, quan ja em començo a veure les orelles per aquest cantó, rebo un paquet amb disset novel·les més, aquestes procedents del premi Columna Jove. No els vaig saber dir que no i ja em tens a punt de passar el mes d'agost llegint parides juvenils.

Per altra banda, em trobo en una situació familiar complicada. En Maurici, que va acabar la carrera ja no sé quants anys fa, quan es va posar a treballar va demostrar que era incapaç de fer dues coses a l'hora i va anar endarrerint la realització del projecte que dóna dret al títol. Fa més de dos anys que va plegar de la feina per enllestir-lo en poc temps, però és tan perepinyetes i tan perfeccionista que, després de tant de temps, l'ha de presentar dimarts que ve i tot just fa un parell de dies que l'ha començat a passar en net. I, encara, sobre la marxa, l'adorna i es plany de no disposar de més temps. Avui, dijous, no veig clar que l'acabi a temps. I, encara que l'acabi, ja ens ha dit que fins al setembre, que l'haurà de discutir amb els professors, en lloc de buscar una feina o fer vacances, farà un parell o tres més de plànols complementaris. No té cap sentit pràctic: dos anys sense gastar, però també sense cobrar. La meua dona està al caire de la histèria. A veure si a partir de dimarts podem passar uns dies a Castellterçol o fer *panxing* en alguna fonda de muntanya on jo pugui llegir els llibres del premi sota un pi!

T'he d'aclarir dues coses. Primera: si no t'he dit res de l'*Urc* i del nostre epistolari és perquè no hi havia manera de connectar amb en Xavier Garcia. A segons quines hores no goso trucar-li a casa seva perquè té els pares vells i sé que es molesten. I a l'Ateneu de Tàrrrega no hi va amb la freqüència habitual. Finalment, un dia vaig aconseguir parlar-hi i em va dir que el més calent era a l'aigüera. Que ja sortirà algun dia, però no es va mullar el cul. Potser espera que la dinyem per guanyar punts! Segona: el vídeo d'en Pedrolo sembla que acaba de sortir, però encara no me n'ha arribat la confirmació. Suposo que deu ser el que va fer l'Òmnium, perquè el que tenia un guió d'en Coca no crec que es realitzi mai. Crec que en Jordi els va engegar per irregularitats d'ordre econòmic. No sé quines, però.

Per cert, que en Jordi Coca ara és la mà drete del regidor Bohigas en la planificació d'actes culturals de l'Ajuntament de Barcelona. Llàstima que no hi hagi calés perquè encara ens faria cantar algun vespre a la plaça del Rei. És curiós, però en Coca s'ha tornat un gestor, quan era la persona més anàrquica i desorganitzada. I ho fa bé, cosa que em satisfà.

Tercera qüestió. Et prego que em perdonis. En revisar ara la teva última carta, m'adono que em demanes informació del *Diccionario de traductores*. Merda! No hi havia pensat més. Et prometo que me n'ocuparé tot seguit. Essent com és del 1992, suposo que encara en quedaran.

Ja hem parlat en altres ocasions de l'Enric Vellvé. Sobretot, és poc presentable. Però és tenaç i té la dèria d'en Pedrolo. Sembla que ha aconseguit que la gent de Tàrraga concedeixin alguna cosa estranya que no és un premi, ni una borsa de treball, ni una beca, sinó un ajut als que estudiïn o vulguin estudiar i divulgar l'obra de Pedrolo. Ell et té en un altar i diu que el primer candidat ets tu. Però és tan impetuós, que ja et volia convidar abans que la cosa es formalitzés, i aquí és on jo em vaig ficar de peus a la galleda anticipant-ho, encara que, naturalment, ho vaig fer perquè ell m'ho demanava. No sé què en sortirà, però em penso que has d'estar a l'expectativa que algun dia o altre et convidin de debò. No crec que et convingui tallar-hi la relació, encara que en cap moment t'has d'engrescar massa amb el seu entusiasme. En el fons, el que ell fa, ara, és recollir tota mena de testimonis de cara a escriure una biografia en què aparegui l'home i no l'intel·lectual, que em penso que és el que fa la Maria Ginés. El temps ho dirà.

Suposo que el Departament de Cultura t'envia la seva revista, *Cultura*. Si no és així, et faré unes fotocòpies dels articles que hi hem publicat en Coca i jo als tres anys de la mort del nostre amic.

Em faig càrrec de tot el que m'expliques de la situació editorial. Després d'haver tocat la glòria l'any passat, en què semblava que tot era bonic, hem caigut al pou de la crisi. Sembla difícil sortir-ne, ara. Em costa considerar l'economia com a ciència. Em penso que només serveix per analitzar el que ha passat –quan li ha vist el cul, diu que és femella!–, i no pas per planificar el futur, està passant un mal moment. Hi ha coses que no s'acaben d'entendre: els dipòsits a bancs i caixes continuen essent els mateixos, amb tendència a créixer. Llavors, això vol dir que continua havent-hi gent que té diners, però que no els toca per la crisi, i així l'accelera per falta de consum. És un autèntic merder!

L'altre dia, de cara a documentar-me pel llibret que et deia, vaig parlar amb l'Inongo-Vi-Makomè, un camerunès que malviu explicant contes. Ell diu que entén perfectament que hi ha d'haver unes lleis d'estrangeria que regulin l'entrada d'africans o asiàtics a Europa, perquè si hi ha barra lliure, tot déu vindrà aquí i la vella Europa farà com Venècia, no ens podrà

aguantar a tots, i ens enfonsarem plegats. El que cal, doncs, és ajudar els països subdesenvolupats a desenvolupar-se. Perfecte! Però tinc un cosí que ha aixecat amb prou esforç una fabriqueta de camises amb cinquanta operaris, que se'n va a fer punyetes perquè les camises que arriben de Taiwan li desfan el negoci, ja que els treballadors d'aquí guanyen molts més diners que els d'allà. O sigui que la pressió fiscal sobre el meu cosí pot servir per industrialitzar països que després l'arruïnaran en fer-li la competència... És un embolic considerable, no et sembla?

I de tot això, tots en paguem les conseqüències. No cal dir el sector del llibre. Se'n publiquen més que mai, cada dia més cars i amb tirades més curtes. En català, hi ha una desena d'autors de novel·les que venen amb regularitat: Moix –quan es digna a fer-ho–, Porcel, Monzó, Cabré, Moncada, Calders, Barbal, Maria Mercè Roca, Ferran Torrent, Sergi Pàmies, alguna cosa de la Simó i la Maria Antònia Oliver, i els premis que cauen en gràcia. A part l'Espinàs, faci el que faci, en Ballarín i el doctor Corbella... També n'hi ha alguns del llibre infantil –jo mateix, segons els títols, sobretot els més antics–, i para de comptar. Quan publico alguna cosa per a adults, no aconsegueixo superar mai amb drets d'autor l'import de l'avançada, que acostuma a ser ben esquivada. Suposo que amb alguns títols estrangers passa el mateix.

Per cert que, de la teva mà, he començat els contes de Kipling, que trobo molt bons i, és clar, molt «clars i catalans» gràcies a la teva intervenció. Anava a dir molt fidels, però no ho escric perquè, tot i que n'estic segur, no tinc ni idea de com és l'original. Ja saps que una de les meves moltes mancances és la falta d'idiomes.

Endavant, doncs! Cal aprofitar la crisi i fer el que calgui per sobreviure.

L'Antoni i la Isabel acaben de passar el tràngol de la mort del pare d'ella, a Sabadell. No vaig poder anar a l'enterrament, però hi vaig parlar per telèfon. No era el moment oportú de parlar-ne, però en Clapés em va dir que finalment t'has firat un ordinador i que tens problemes de disquet o de programa. Un cop hi trobis el punt dolç veuràs que rutlla esplèndidament. I també em van dir que és possible que facin una escapada a l'americana. Ja veig que hi haurà festa major a Bernal!

De moment, i ateses les meves ànsies viatgeres, no m'esperis, perquè no em mouré del país. El meu mal no vol soroll, que deia aquell, i vivia al costat d'un camp d'aviació!

Bona nit, Jordi. Ja han tocat les petites i demà em toca pensar de bon matí. La novel·leta, que encara no té títol, ha de fer un màxim de 125 pàgines i, de moment, me n'han sortit 190. He d'esmolat les tisores.

Salut! Molts de records a tota la família. Una abraçada del vostre amic,

Joaquim Carbó

Barcelona, 24 d'agost de 1993

Estimat amic,

Dues ratlles, només, per fer-te saber que aquesta tarda m'he trobat amb el teu amic Carlos Córdoba, que m'ha passat el paquet per a Edicions 62. Estigues tranquil, doncs, que el primer dia de setembre, a mig matí, ja serà a l'editorial, fora que es produeixi alguna catàstrofe.

Per cert que, mentre parlàvem a peu dret al vestíbul del Palau de Congressos, ha caigut un aiguat de poca durada però d'una intensitat extraordinària. És allò que deia en Raimon, que «al meu –nostre– país, la pluja no sap ploure: quan no plou és la sequera i quan plou massa és el desastre».

Ha caigut un llamp sobre una central elèctrica de Sant Andreu i Catalunya s'ha quedat sense corrent. Ja ens tens en Carlos i a mi xerra que xerraràs esperant que tornés la llum, bloquejats, sense poder sortir ni entrar. Me n'he hagut d'anar al cap de més d'una hora, perquè m'esperaven en un altre lloc, i encara no havia tornat.

En Carlos és una persona d'una cordialitat fora de sèrie. Té tot l'aspecte de ser molt bon xicot, intel·ligent i inquiet. La conversa ha estat precipitada i no hem pogut prendre ni tan sols un cafè plegats perquè sense corrent no funcionava res de res. No crec que ens veiem més aquests dies perquè, a part que ell té el calendari molt farcit d'actes, jo he d'anar a Castellterçol per uns afers. Ahir en vaig baixar a primera hora del matí per assistir a l'enterrament d'un ciutadà il·lustre, l'Ignasi Ponti, un dels fundadors de Ràdio Associació i president de La Magrana, una gran persona.

He recomanat a en Carlos que visités, ja que ho té tan a la vora, l'antològica de Joan Miró a la Fundació que el pintor va regalar a la ciutat. I m'ha dit que ja hi havia anat ahir i que l'havia impressionat molt.

Aquesta nit, a les dotze, la televisió projecta *Garum*, una versió discutible, com acostumen a ser-ho la majoria de versions, del *Procés de contradicció suficient*. Ho he vist fa poc, en mirar el diari, i he trucat a la Josefina, la Maria Ginés –no hi era– i l'Enric Vellvé.

Ara que surt necessàriament aquest personatge, et faig arribar la fotocòpia d'un full de *Nova Tàrrrega* que em va donar perquè vegis com expliquen el que pretenen que sigui el premi d'homenatge a Pedroló. En

Vellvé va donar a la gent de la revista la teva adreça i sembla que et demanaran algun article. Ell està molt interessat que sigui el text complet del treball *Revolta i moral als «Anònims» de Manuel de Pedrolo*, amb què vas guanyar un accèssit als Jocs Florals de Caracas, el 1975, que ell coneix a través del fragment que van publicar els organitzadors. Em sembla que en alguna ocasió em vas dir que l'havies incorporat en algun altre treball, però jo no m'hi pensaria gens a recuperar-lo tal qual el vas escriure. El que cal és fer mèrits de cara a ser el primer guanyador d'aquest premi.

A hores d'ara ja deus saber moltes coses per boca dels estranyables amics Antoni i Isabel. Quin viatget que fan, aquest parell de sapastres! L'Antoni és un provocador nat que s'ho passa bé estimulants tothom a pensar. Me l'imagino de conseller de Cultura, engrescant-nos a tots a fer coses. Ens trauria la son de les orelles i ens faria ser feliços treballant. I no com ara, que fa l'efecte que els molesta que algú tingui alguna idea, alguna iniciativa, i s'enlluernin, només, amb els projectes més cars. Fa pocs dies vaig veure les obres de l'Auditori i del Teatre Nacional. Són faraòniques. Si les acaben, ja veurem qui serà capaç d'omplir-los, aquests locals! S'emporten gairebé la totalitat dels pressupostos de cultura. Què hi farem!

Suposo que a hores d'ara ja has rebut el llibre sobre els traductors. Quan el vaig buscar, no em va costar gens de trobar.

Plego, que és tard. Estan a punt de començar *Garum*. Endavant! En Carlos m'ha dit que estàs en plena adaptació informàtica. Endavant i sort!

Una abraçada per a tots,

Joaquim Carbó

Estimat amic,

A veure si normalitzem la nostra correspondència que, a la meua manera de veure, ha sofert un buit durant una colla de dies, per no dir mesos. La meua última carta és del 23 de maig i, si bé en Toni em va dir per telèfon, pocs dies abans de venir cap aquests verals, que t'havia preguntat si volies donar-li alguna cosa per a mi i que tu li havies contestat que ja m'havies escrit i que m'enviaves un llibre per correu, el llibre, en efecte, el vaig rebre pocs dies després que els Clapés ja havien marxat cap a Xile, però la carta no ha arribat mai. En canvi, en vaig rebre una altra escrita el 24 d'agost, en la qual em dónes compte de la teua trobada amb en Carlos Córdoba, que t'havia passat la traducció i que la duries puntualment a can 62. Vol dir, doncs, que si realment em vas escriure anteriorment, caldria que me n'enviessis una còpia. Això ja ho vaig dir a en Toni per telèfon quan em va trucar després de tornar de Xile, però no sé si ho has fet. Sé, però, que us heu vist i que t'ha fet cinc cèntims de les vivències mútues dels dies que vam passar plegats.

Vull donar-te les gràcies pel diccionari de traductors, que tan generosament m'has enviat, ja que sols pretenia que em confirmessis si hi figurava jo. Quant a l'encàrrec de dur la traducció a l'editorial, se'm va acudir quan en Córdoba em va dir que segurament marxaria cap a París abans que tornessin a la feina els de can 62. De manera que t'ho agraeixo molt. Gràcies a la teua diligència, vaig poder cobrar puntualment el 15, cosa que m'era imprescindible, ja que de fet hauria d'haver cobrat a l'agost, però ells feien vacances.

A la carta del mes de maig, ja t'explicava en quina situació em trobava per la falta d'encàrrecs de traducció, arran d'haver fet figa les col·leccions d'Edhasa i d'Eumo, així com pel fet d'haver-me fallat els de Columna, que, per cert, continuen callant com morts. Ni tan sols no m'han contestat en Ruai i la seva dona, que, d'altra banda, em va dir que s'encarregaria de presentar la sol·licitud de l'ajut a traductors que ofereix la Institució de les Lletres Catalanes, per la traducció de *Middlemarch*, però no sé si ho va fer o no. Francament, no comprenc aquesta falta de formalitat de la gent. Ja t'havia comentat també com els de l'Enciclopèdia tampoc

no s'havien ni dignat a contestar-me, quan els demanava feina; doncs bé, fa poc vaig rebre un fax de l'Oriol Izquierdo oferint-me de traduir una part del *Jurassic Park* en deu dies!, mentre que les altres parts les traduirien dos altres traductors. I em deia que no m'havien contestat perquè no tenien res per oferir-me! Seguint aquesta lògica, jo tampoc no els hauria d'haver contestat, perquè no podia complir el termini que em proposaven, oi? És insòlit! Bé, el cas és que, tret de 62, ningú més –tampoc no m'ha contestat Empúries, eh?– no m'ha ofert feina de traducció al català. Com que ja m'ho veia venir, havia enviat un SOS a algunes editorials que publiquen en castellà, com ara Martínez Roca, que actualment pertany al grup Planeta, i a Edhasa. Els primers, com que la persona que està a càrrec de les traduccions coneixia els meus treballs de quan ho manegaven els germans Martínez Roca, em van enviar un llibre de seguida, i suposo que la cosa tindrà continuïtat. D'altra banda, el gerent d'Edhasa, Javier Pérez, té també una editorial petita pel seu compte, que es diu Apóstrofe, i també em va enviar un llibre d'aventures, sobre els temparis, per a nois joves. Ara bé, aquestes editorials exigeixen que les traduccions les presentis en disquet i còpia impresa, cosa que també a can 62 ja m'insinuaven que farien o ja començaven a fer. Mira com són les coses: fa quatre o cinc anys vaig ser jo qui els vaig proposar de presentar la feina informatitzada i, en aquell moment, en Vallverdú em va contestar que això era cosa de ciència-ficció! Bé, el cas és que no he tingut més remei que equipar-me amb un ordinador i aprendre a operar un programa, vulgues no vulgues. En realitat, la cosa no és tan complicada com m'imaginava i, com podràs veure (i et va dir en Carlos Córdoba), ja rutllo la mar de bé. La traducció que estic acabant l'he feta amb l'ordinador i t'he de confessar que em sembla una meravella! Li trobo tant el gust, que m'he decidit a escriure aquell llibret sobre la meva experiència com a traductor que en Parcerisas m'havia insinuat de fer! I pensar que, quan vaig començar a traduir, primer feia un esborrany a mà, després ho corregia, ho passava a màquina, tot fent-hi noves correccions, i, finalment, ho rellegia de nou! Tot això, treballant amb l'ordinador, no caldria fer-ho, com ja saps, per la rapidesa que et permet de tornar enrere, esborrar, afegir, canviar frases senceres o noms, en qualsevol pàgina, perquè la màquina mateixa s'encarrega de buscar-los... Res, tu, és fantàstic!

Quant al premi literari en homenatge a Manuel de Pedrolo, pel que diu la nota de *Nova Tàrraga*, no entenc ben bé en què consistirà, ni si és per a articles o per a treballs de més pes. En fi, arribat el moment, i si m'envien les bases, podria ser que hi enviés aquest treball sobre els «Anònims», el qual, efectivament, ja vaig buidar, per dir-ho així, a *Pedrolo contra els límits*, però potser el podria esporgar una mica i enviar-lo.

A propòsit d'articles, tinc preparada una nota que vaig fer l'any 67 sobre *Les dues funcions del circ*, per a la revista *Ressorgiment*, i que ara penso enviar per a la miscel·lània que volen fer els del PEN i l'AELC. I, parlant de miscel·lànies, què ha passat amb la que en Vellvé volia treure sobre en Pedrolo?

I continuo sense saber què passa amb el vídeo i les nostres cartes a *Urc*, si bé potser me'n parlaves a la carta que no he rebut, oi?

Com va anar *Garum*?

Sí, tens raó: en Carlos Córdoba és un bon xicot, sempre disposat a buscar informació, com a bon bibliotecari, i molt intel·ligent. És amic dels nanos de fa anys. L'altre dia va venir per fer-nos una relació de les seves *andanzas* per Barcelona, ens va dur les fotos, el llibre-catàleg de l'exposició de Miró, etc., i ens va explicar el que us va passar amb el llum i la pluja el dia que us vau trobar, com ja m'havies explicat tu a la teva.

De la Maria Ginés, n'he tingut alguna notícia relacionada amb l'editorial, fins i tot em va trucar, i em deia que m'escriria, però encara no ho ha fet, de manera que no sé com ho té, això de la biografia d'en Pedrolo.

Un dia d'aquests, la Glòria vindrà dos o tres dies a Barcelona, així que espero que us veureu i podré tornar a tenir notícies fresques, però espero que no trigaràs tant a escriure.

M'agradaria que em diguessis què et sembla això de fer aquest llibret sobre la traducció, des d'un punt de vista pràctic, i quina editorial et sembla que s'hi podria interessar. En un moment, els d'Eumo hi van demostrar interès, però no sé pas si són els més idonis.

Fa uns quants dies em van trucar els d'Edicions B, per demanar-me els drets de la traducció d'*Allò que el vent s'endugué*, i me'n van oferir cinc mil dòlars! Espero que no fos una presa de pèl. No n'he sabut res més, però em van dir que m'enviarien un fax per dir-me de quina manera m'enviarien els diners, el contracte, etc. Aquests calés sí que m'anirien *de perilla*, com diuen els castellans. En Cendrós, per la traducció total, em va pagar

mil dòlars! És clar que si l'haguessin de fer avui, els en costaria deu mil,
pel cap baix.

Records de la Isabel i una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 16 d'octubre de 1993

Estimat amic,

Encara que es diu que les úniques cartes que es perden són les que no s'han escrit mai, incloc una fotocòpia de la que et vaig adreçar el 22 de juliol d'enguany –vés a saber on ha anat a parar!–, tant pel als teus arxius com per demostrar que va quedar emmagatzemada en la meva memòria informàtica.

La rellegeixo pel damunt i m'adono que tot el que t'hi explicava ha envellit de mala manera. Encara que, per una qüestió de tarannà, tant tu com jo procurem mantenir-nos-en al marge, vivim a un ritme força frenètic per la velocitat amb què el món gira al nostre voltant. Potser sempre ha estat així, perquè un dels tòpics més vells és, precisament, com ens en fem, de vells, sense adonar-nos-en. Encara se'n fan més, però, els que més lluiten contra el pas del temps, els que més s'hi resisteixen.

La noveleta de què et parlava ha acabat dient-se *Els dos mons d'en Sergi* i ha estat ben acceptada –amb entusiasme, em va dir el gerent del *Club Super 3*! I ja saps que no acostuma a passar gaire sovint, això que qui t'ha encarregat una feina t'aplaudeixi quan l'has acabat, oi? I sempre va bé, perquè un cop l'has publicat, si hi ha sort, els crítics deixen anar la seva sentència i quedes com un drap brut. Serà una coedició de Columna i TV3, que encara no sé quan sortirà.

Abans d'anar a parar a altres qüestions, t'he de dir que no em sorprèn l'entusiasme que expresses per aquesta joguina que has adquirit, el teu ordinador. Entusiasme que comparteixo com ja t'he manifestat al llarg dels darrers cinc anys que me'n serveixo. Els que es resisteixen a utilitzar-lo no saben el que es perden. Molta gent creu que haurà de fer un esforç extraordinari i que s'hauran de trencar el cap amb fórmules matemàtiques. En el meu cas, que sóc negat per a aquesta disciplina, em limito a aprofitar-me del programa que altres han pensat per a mi. L'ordinador, en el meu cas, és una màquina d'escriure perfecta, dòcil i molt disciplinada que està al meu servei. L'utilitzo sense demanar-li més del que necessito, tot i que sé que em podria proporcionar molts més serveis. Un dia que vaig coincidir amb en Joan Triadú li'n vaig fer l'article... Em va dir que no estava disposat a entrar en aquest joc: feia alguns anys, en apren-

dre a conduir un cotxe, havia fet el darrer esforç en el camí de les màquines. Curiós, oi?

En canvi, per al meu fill és una passió. No ha parat fins que no m'he comprat una impressora nova, tal com pots comprovar per les característiques de la lletra d'aquesta carta, amb la impressió de la qual executo el primer document que en surt després de les provatures per posar-la en marxa. Jo m'hi havia resistit fins ara perquè no perdés part del temps que hauria hagut de dedicar exclusivament a preparar el projecte de final de carrera. Però, precisament, el 28 de setembre el va presentar amb èxit. Ja és arquitecte! I, ara, per distreure's, i mentre no li surt alguna feina, m'ha burxat fins que me l'he comprat. I ha aconseguit el que alguns tècnics deien que no era possible: adaptar-la al meu ordinador, que ja és una relíquia perquè té cinc anys de vida... Si no se n'hagués sortit, hauria hagut de canviar d'ordinador. Respiro a fons, perquè el meu mal no vol soroll i ja m'he acostumat a fer-lo funcionar, tot i que no descarto que, tard o d'hora, m'hauré d'esforçar per adaptar-me a nous programes com ara el Word Perfect, que sembla ser el més ben acceptat pels editors.

T'estic parlant de collonades, i no he atacat d'entrada el fet més important i desgraciat d'aquests darrers dies, i del qual estic segur que ja estàs informat: la mort d'en Quim Soler, la vigília del 6 d'octubre, que va coincidir amb la curta estada de la teva filla entre nosaltres.

Ara no recordo si te n'havia parlat, de la malaltia que feia un parell d'anys que havia afectat en Quim. Un càncer de ronyó implacable, terrible, que s'ha aprofitat de la seva vitalitat —tenia cinquanta-tres anys, tot plegat!— i que no va poder-lo doblegar fins al darrer moment. Una setmana abans de morir encara havia fet una entrevista a la Maria Antònia Oliver per a la revista *Cultura* i uns amics l'havien trobat a la Pedrera veient una exposició. Admirable la resistència, el no deixar-se vèncer, tant d'en Quim com de les altres dues companyes que fa tan poc que se n'han anat: la Roig i la Capmany, que van picar pedra fins al darrer instant!

La cerimònia de l'enterrament, al cementiri de Collserola, al bell mig del bosc, va aplegar molts i molts companys i va ser realment emotiva. Una cerimònia civil, tal com corresponia al Quim, un exseminarista tendrament menjacapellans. En Jordi Jané, actor de teatre, escriptor i company seu a Catalunya Ràdio, va parlar del difunt amb emoció i cordialitat. La Maria Antònia Oliver va llegir uns fragments d'una novel·la d'en

Quim i es va presentar, emocionada, dient que sabia com s'hauria divertit en Quim veient-la exercir de «capellana». I, finalment, en Toti Soler va tocar una composició pròpia per a guitarra i laments. Vam sortir amb el cor en un puny!

No va tenir res a veure amb la cerimònia d'un altre enterrament que també m'ha tocat viure de la vora. El dia 28 de setembre, dues hores abans que en Maurici presentés el seu projecte a la facultat d'arquitectura, la nostra escassa i mal avinguda família enterrava la meva sogra, que acabava de morir d'un atac de cor als vuitanta-cinc anys. Era una pobra dona que, per una qüestió de caràcter, havia fet la vida impossible a tots els que no tenien més remei que conviure-hi. Els meus cunyats, per aprofitar el pis del carrer Ample, amb set o vuit habitacions, l'havien compartit amb ella des que es van casar, i n'han estat les víctimes directes durant els últims anys, de la mateixa manera que la meva dona i el seu germà la van patir de petits i de joves. Ella ha estat també la responsable que hi hagi hagut una fredor creixent entre tots nosaltres. Sap greu parlar-ne d'aquesta manera, però no hi ha més remei. Per això, el seu enterrament religiós semblava un escarni. El capellà, que no ens coneixia de res, en va parlar en uns termes tan afectuosos, tòpics i falsos que van contrastar amb la nul·la participació de la trentena d'assistents descreguts que hi assistíem. D'entre tots, només una amiga de la família –filla de la mestressa d'un bordell i, pel que sembla, antiga aficionada a l'ofici més vell del món– i jo mateix, que em va semblar que no es podia deixar que totes les lletanies del capellà es perdessin en el buit sense trobar el mínim ressò, vam gosar obrir la boca per dir amén, *sursum corda* i descansi en pau, trabucant-nos i caient en errors ostensibles que demostraven la poca pràctica en aquests afers.

La situació econòmica d'aquí és dolenta. Hi ha uns evidents perjudicats i altres que, evidentment, se n'aprofiten. Sembla un mal general. El que està passant als països de l'Est ens fa pessigar per saber si estem desperts o vivim un malson. Del no res han aparegut uns especuladors que s'han convertit en supermilionaris. Molts, sembla, sortits dels rengles dels partidaris de l'*ancien régime*. Setanta anys de fèrria dictadura marxista no han servit de res. ¿De què han servit els sacrificis, les purgues estalinistes per millorar la raça i la ideologia, i tota la pedagogia marxista, si quan l'amo ha aflluixat les regnes han sorgit els més primaris sentits d'una humani-

tat que sembla que no té—no tenim—remei? Recordo que aquí, quan vam poder respirar amb més llibertat, es van ensorrar les revistes d'opinió en benefici de les de pit i cuixa, els bingos i les televisions privades, que són molt pitjors que les oficials i, per tant, les més vistes.

La crisi, tan generalitzada, però, no hauria de fer perdre les formes. No comprenc el silenci dels nostres editors quan te'ls adreces. La major part —així com els responsables de l'administració en temes culturals— ha estat aquests dies a Frankfurt fent negocis o, si més no, divertint-se, acompanyats de les seves secretàries. I no ironitzo en to carca o hipòcrita, sinó amb l'enveja més sana de qui no ha pogut tirar mai de veta, passant les factures a l'empresa. En aquests moments, i sembla natural, és clar, els empresaris que encara poden oferir alguna feina es fan estimar, fan que els llepin el cul, que la gent s'arrossegui per terra. Els sindicats volen mobilitzar el personal, però em penso que no tindran gaire èxit. La Seat és a punt de tancar la fàbrica de la Zona Franca, la Philips redueix les instal·lacions, la Nissan treballa a mig gas... És lògic que qui ocupa un lloc que, de moment, no corre perill, s'hi arrapi com pugui i faci hores extres sense cobrar, si convé. L'altra cara de la moneda, també, és l'esclat viatger d'aquest estiu. Els catalans s'han escampat pel món amb tant o més entusiasme que els altres anys. I molts cobren de l'atur, com uns veïns de l'escala que han visitat Tailàndia i no sé quants països més. És una situació estranya. El subsidi d'atur, tan bescantat per la dreta, i el treball submergit, mantenen la vida del país. Si realment hi hagués dos milions i mig d'aturats, la cosa ja hauria petat.

Per tant, tens tot el dret d'agafar-te on puguis. I, encara que sigui a contracor, si has de traduir al castellà, endavant! Com et deia en l'última carta, la major part del pressupost de Cultura —milers de milions!— se'n va en obres de façana. Ahir Els Joglars van estrenar a Girona *El Nacional*, una paròdia de qualsevol Teatre Nacional, ja sigui català, espanyol o francès. Sembla que en Boadella posa el dit a la nafra, però la crítica, avui, ja li retreu que l'obra s'ha produït gràcies a la col·laboració econòmica de no sé quants ajuntaments i conselleries o ministeris de cultura...

Miraré de parlar amb en Ruaix, per si m'explica alguna cosa en relació amb *Middlemarch*. I el que toca més la pera és el cas de Proa/Columna pel que fa al *Jurassic Park*. Es pot comprendre la febre conillera i les presses per fer coincidir la novel·la amb la projecció de la pel·lícula. Però els

resultats de la traducció, que es ven a 2.700 peles, deuen ser fatals. Aquella idea d'unes traduccions catalanes modèliques, de la feina ben feta i de les ganes de fer un treball digne passen a la història en un nombre de casos excessiu.

Si Eumo es va interessar pel llibret que penses escriure sobre la traducció, endavant! El que passa és que aquests sí que sembla que hagin reduït molt la seva producció. Però estan en contacte amb el món universitari i és possible que un llibre d'aquestes característiques els interessés perquè el podrien introduir en el mercat amb certes garanties d'èxit de sortida. També s'hi dediquen els d'Empúries, que acaben de publicar diversos manuals sobre llengua i, ara, *La cuina de l'escriptura*, de Daniel Cassany, per ensenyar a redactar un text amb certa pretensió literària. O els Quaderns Crema, que van publicar el text del nostre amic Quim Mallafrè: *Llengua de tribu i llengua de polis*. O, en darrer terme, Barcanova, que publicava uns manuals molt interessants. Ara, però, caldrà veure per on navega, aquesta barcanova, perquè n'acaben de defenestrar en Joan Agut. Els directius de la multinacional Anaya se l'han carregat, segons dues versions. La primera, que és la que fa córrer ell, pel centralisme i anticatalanisme dels actuals gestors madrilenys, que pretenien tallar-li les ales i sotmetre'l a publicar, sobretot pel que fa al llibre de text, els llibres castellans d'Anaya traduïts simplement al català. La segona, que corre pel món dels mestres, pel fracàs dels llibres de text de Barcanova en l'últim període, que no han mantingut el nivell de vendes acostumat. Pots triar la que vulguis, i jo m'inclinaria més aviat per barrejar-les totes dues. Seria fàcil acceptar-ne la primera, però és indiscutible que el seu successor, Ramon Besora, és un pedagog i editor català de prestigi, amb una bona relació amb els grups més radicals, que no hauria acceptat fer d'home de palla o ninot dels madrilenys. Jo he parlat amb tots dos i les versions es contradiuen. Sabem que ningú té la raó absoluta de res.

Deixa'm que et parli un moment de Tàrraga. No sé ni si hi ha bases, del premi Pedroló. És una iniciativa de l'Ajuntament –que en aquests moments sembla que no en té ni cinc– per premiar, quan pugui, la persona que més s'hagi preocupat per estudiar o divulgar-ne la figura i l'obra. L'Enric Vellvé s'escarrassa perquè el primer que passi per caixa siguis tu. Però aquest personatge és tan contradictori que no sé si se'n sortirà. Jo de tu, tindria el text dels «Anònims» a punt per si es decideixen a dema-

nar-te'l, ja que segons ell, als de la revista de Tàrrrega els costa decidir-se perquè no et coneixen i a ell li sembla que és responsabilitat de la revista. Ja veurem què passa! Per altra banda, m'atreviria a dir que aquella miscel·lània se n'ha anat a l'aigua, ja que després de l'empenta inicial, ara no troba editor. Ai! Quanta feina per no res!

Jo també he escrit un text per a en Tísner. Es diu «Tísner i els nens», una revisió de l'obra que el gran Avel·lí ha dedicat al jovent. Poca cosa, tot plegat: una novel·la i una desena de contes a *Cavall Fort*. He pensat que la majoria de treballs girarien a l'entorn de l'*Opòton* i els llibres de memòries, de manera que he triat el camí més fàcil i potser menys fressat.

Em preguntes com va anar *Garum*... No hi ha dubte que em va agradar molt més la novel·la, però jo diria que no és una pel·lícula qualsevol. Té cert to inquietant i manté una dignitat d'imatges i d'interpretacions que em va interessar quan la vaig veure un dels cinc dies en què es va projectar fa uns quants anys, en vida de Pedroló, al Savoy. Ell mateix no la va poder veure perquè estava refredat i quan hi va anar ja no la feien. Tot això em fa reflexionar un cop més sobre la idea de poble que alguns grups radicals pretenen representar. L'altre dia l'Albert Jané, director de *Cavall Fort* i responsable de les versions d'una vintena de pel·lícules europees per a infants que l'associació *Cavall Fort*, Drac Màgic i Rialles ha importat i ha doblat, em deia que va escriure una carta a algú que, des d'una revista de combat, carregava contra l'administració per la poca protecció al cinema en català. I ell es preguntava com es pot protegir un producte que la gent demostra clarament que rebutja quan se li ofereix. Les nostres pel·lícules, d'una gran dignitat, tant si són amb actors com amb dibuixos animats, no tenen cap mena d'èxit. Fa alguns mesos vam projectar *La glòria del meu pare*, de Marcel Pagnol, una deliciosa pel·lícula que va tenir tan poc èxit que ja no va permetre que l'empresa del cinema Nàpols projectés, a continuació, *El castell de la meva mare*, que n'era la segona part, i que ja teníem doblada i a punt. Els mateixos crítics de casa que de vegades es lamenten del poc cinema europeu que es projecta aquí, no en van fer gens de cas. Algú podria dir que ens movem en el terreny de les minories, de les coses passades de moda, que no connectem amb el públic actual, però no puc deixar de recordar que, quan es va estrenar la segona part de *La guerra de les galàxies*, la versió en català, que es projectava al cèntric cinema Montecarlo, va desaparèixer de la cartellera al cap de deu dies perquè la

gent trobava més natural anar-la a veure en castellà a cinemes menys cèntrics. Fa poc, als petits cinemes Casablanca, feien omplir una enquesta als seus espectadors per demanar si trobaríem bé que, en el futur, algunes de les pel·lícules que projecten en versió original tinguessin els subtítols en català. Jo vaig escriure: «I tant! Ja seria hora!», però devia ser l'únic, perquè em vaig fixar que el públic en general llançava l'enquesta. I ja m'imagino què devien escriure els que l'omplien. Continuen passant-les amb els subtítols en castellà.

Ens hem de conformar amb el que som, sense posar-nos de mala bava. Avancem, és clar, però a pas de tortuga. I pel camí perdem bous i esqueletes. El mateix Jané, purista de la llengua, es va posar les mans al cap quan va llegir en un text meu un «mentre» que havia escrit incorrectament en lloc d'un «mentrestant». I va dir que era culpa de la televisió, que ho diuen sense parar. Segurament té raó. A les cartes al director de *Serra d'Or* hi ha sovint queixes en aquest sentit. Però la revista ven vuit o nou mil exemplars i la televisió la veiem milions d'espectadors.

Si tinguéssim un estat... Què? La gent que omple el metro seguiria parlant en castellà. No es poden canviar els hàbits per decret, perquè hi hauria una revolució. I això els polítics, que no són tan curts de gambals com sembla, ho saben perfectament. Encara que ens costi d'acceptar, la idea que tot el que es produeix a Catalunya és català cada cop té més adeptes. M'he permès de fer certa ironia sobre aquest punt a la pàgina 12 del llibret que t'envio, en el bonsai titulat «Escola d'idiomes». Tot i la nostra resistència, aviat farem el ridícul quan posem objeccions al convenciment popular que els escriptors que escriuen en castellà aquí –Mendoza, Vázquez, Azúa, etc.– són escriptors catalans. La rumba dels Manolos, Gato Pérez, Peret, etc. ja és «catalana» tant si es canta en castellà com en català. I si no estem disposats a acceptar-ho, caurem en una altra situació greu: la divisió de la societat en dos grups, que, en un més que previsible enfrontament, ja sabem a quin dels dos li tocaria rebre. La possibilitat de recloure'ns en un gueto, per conservar l'espècie, encara és més perillosa perquè anul·la la sortida del mestissatge i ens aboca a la desaparició encara més ràpida. Recordo que la Marta Mata, fa molts anys, deia que no separéssim els nens... L'existència d'unes escoles, poques, molt selectes i amb els «autèntics» valors catalans, davant les altres, públiques i castellanes, seria molt pitjor que la situació actual en què l'autenticitat es dei-

xata i hi ha un aiguabarreig considerable. Els primers resultats d'aquesta situació actual amb una escola pública cada cop més catalana, encara que sigui «impura» o imperfecta –hi ha mestres de català que, tot i l'esforç i l'entusiasme, no en saben prou–, es comencen a veure. Entres en un comerç, tot el personal jove parla en castellà entre ells, però quan te'ls adreces en català, canvien de llengua i se'n surten força bé. En els casos més extrems, t'entenent o fan un esforç per entendre't. Què pot passar, a partir d'aquí? No ho sé. Jo crec, i m'esforço per ser optimista, que seguirem fent la viu-viu tot guanyant terreny. Per això lamento certs esclats de *grandeur* i d'elitisme que impedeixen acostar-nos més als nivells populars. Com que molts dels nostres escriptors es deleixin per ser coneguts a l'estranger, i tant se'ls en foti que a Cornellà no els llegeix ningú.

Prou! M'he excedit. I m'he repetit, perquè sé que aquest discurs és vell i que no et pot convèncer. Però gairebé cada dia agafo el metro i escolto. I veig l'actuació dels veïns, dels amics, de la família. Sé que no es pot parlar mai ni omplir-se la boca atribuint-se la representació del «poble». I que no es pot jutjar ningú perquè no sabem què farem nosaltres l'endemà mateix.

Celebraré que hagi tornat a tenir notícies d'Edicions B, aquest cop ja «en efectiu». Em consta que no hi ha res millor que tocar-ne de calents per una feina antiga. Quan cobro els drets de *La casa sota la sorra*, novel·la de la qual està a punt de sortir la cinquantesima edició –la que fa 50, sí, i ho escric amb números perquè jo mateix no m'ho empasso!–, sento una indescriptible sensació d'incredulitat i de confort.

Prou, prou!

Una abraçada per a tots i disculpes per la pallissa,

Joaquim Carbó

Bernal, 6 de febrer de 1994

Estimat amic,

Tinc al davant la teva del 16 d'octubre, però em sembla que, després d'haver-nos vist personalment i de les llargues xerrades que vam tenir ocasió de fer, no tindria massa sentit mirar de reprendre o de comentar els temes d'aquella carta, no trobes?

Ja saps que vaig tornar cap aquí carregat de feina: la traducció d'*Scarlett*, *The Golden Bowl* i un parell de «cues de palla», una de les quals havia de tenir enllestida al més tard pel maig, i encara em quedaven un centenar de pàgines del llibre d'Amy Tan, per a Muchnik, de manera que, tan bon punt vaig ser aquí, vaig asseure'm davant l'ordinador i vaig acabar la traducció darrera i la «Cua de Palla». Es veu que m'hi vaig posar d'una manera tan compulsiva, que vaig quedar grogui. Què vam fer, doncs? Amb la Isabel ens en vam anar a veure el nostre fill, a Neuquén, on ens vam estar quatre dies i, després, ens en vam anar a San Martín de los Andes, un indret paradisiac a tocar de la cordillera, on hem passat tres dies i mig. Ahir vam tornar-ne, en un viatge amb autobús de vint-i-quatre hores! Per sort, els micros aquests són com una mena d'avió pel que fa als seients i fins i tot et serveixen sopar i esmorzar, tenen un petit pixador i una cambrera amb minifaldilla, que t'ensenya les cames quan passa amunt i avall pel passadís. Un dels encants de San Martín de los Andes el constitueixen els llacs, així que es poden fer excursions amb llanxa per dins d'alguns i també es pot fer un recorregut per terra, entremig de boscos de pins xiprer, *coihues*, roures i canyes *coihues*, que són unes canyes massisses i molt flexibles, amb plomalls als nusos, i que ara s'utilitzen per fabricar mobles. Durant el recorregut els visites tots: n'hi ha vuit des de San Martín fins a Bariloche. Als llacs hi ha truites de tota mena, perques i *pejerreyes*. Als boscos hi ha ocells diversos, senglars, cérvols, llebres, etc. Els camins són força bons i vam tenir la sort que feia uns dies plujosos, però de pluja fina intermitent, que s'alternava amb sortides de sol per entremig dels núvols, amb l'aparició d'arcs iris, que en alguns casos no prenen

la forma d'arc, sinó que són una franja horitzontal a través d'un cim, que et fa l'efecte que l'han pintat amb colors. Vam dinar en un hostel on vam poder assaborir pernil de senglar i de cérvol, així com una truita de riu acabada de pescar, com qui diu, juntament amb una truita a la francesa amb bolets de la zona, tot ben regat amb vins exquisits. Si després de tot això, no t'agafen ganes de venir, és que no m'he sabut explicar o bé que no tens paladar ni amor per la natura. Tot i que vam fer fotografies, l'experiència em diu que mai no assoleixen de reflectir ni de lluny la realitat. O sigui que les vivències les has de conservar a l'esperit i, com a màxim, les fotos et serveixen de recordatori.

Bé, no et vull fer més dentetes. Tornant a la feina, pocs dies abans de marxar, em van trucar una altra vegada de can Vicens Vives per insistir a proposar-me de fer la traducció de *La perla*, de John Steinbeck, i van aconseguir que acceptés, de tal manera que encara m'he complicat més la vida i no sé pas com m'ho faré per acabar-ho tot abans de l'octubre. I una cosa curiosa: quan vaig trobar el llibre original, resulta que hi conservava un parell de fulls traduïts per mi l'any 1952, com he pogut veure per la data que figura al dors, ja que vaig utilitzar unes llistes de preus de la firma on treballava aleshores. Per a després, els de Columna em van oferir uns contes de la Isak Dinesen, l'autora de *Out of Africa* (*Memorias de África*, en castellà), i ho he acceptat també, però això vindrà tot seguit del que ja tinc i, per tant, no hi ha cap problema.

Per tot això, aprofito aquest cap de setmana per fer-te aquestes ratlles, ja que, després, no tindrè gaire temps de lleure. Amb tot, espero que tu m'escriguis com si res, eh?

Penso que caldria insistir a reclamar el vídeo a la gent de Girona, juntament amb el dossier de premsa i algun exemplar més de les cartes a Pedroló. I si els fessis un truc, de part meva?

A en Vellvé encara no li he enviat el que em demanava, però ho faré qualsevol dia d'aquests. T'ho dic per si te'l trobes o et telefona.

T'adjunto un parell de fotos de Girona, malgrat que no han quedat massa bé, perquè et serveixin de record.

Espero que les coses et vagin bé. Els de casa t'envien records i jo et prometo ser més extens a la propera. Rep una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 7 de març de 1994

Estimat amic,

Vaig rebre fa uns quants dies la teva carta, que enllaça amb la llarga conversa que vam mantenir cara a cara, i sense parar, durant la teva darrera estada del mes de desembre. D'això ja fa dos mesos. Deixa'm que digui, i amb música de tango: Déu n'hi do, com passa el temps!

Em vaig posar en contacte per carta amb la Núria Tubert, perquè no trobava el seu telèfon, i la noia, que és complidora de mena, m'ha fet arribar ara mateix una pila de llibrets amb les cartes a Pedroló. En realitat, aquesta edició va ser el millor de tota la sessió, tant pel contingut com per la presentació. La Núria em fa saber que no s'ha fet cap vídeo, de la festa dels premis Bertrana, ja que l'únic que han conservat va ser el que ja havien gravat abans, o sigui, les enquestes pel carrer per saber el coneixement que la gent tenia de Pedroló i els fragments de pel·lícules i entrevistes. De la nostra actuació no han guardat res de res. Pel to de la seva nota, i per una conversa que vam tenir per telèfon en data posterior a la festa, la Núria m'ha deixat entendre que van quedar molt cremats perquè tot déu se'ls va fotre al damunt. Per cert, que si algun dia t'hi has de posar en contacte, han canviat d'adreça i ara són al carrer de l'Obra, 2-4, 1r, 1a, 17001 Girona (tel. 972 211162).

També m'ha enviat el dossier de premsa que incloc en aquest paquet. La noia, que a més de bufona és d'allò més discreta, no veia gaire clar si era oportú que el tinguessis per por de ferir la teva sensibilitat... Em sembla que hem corregut prou món –sobretot tu!– i que hem posat prou pell morta perquè ens afectin aquestes coses. Aquí, i a tot arreu, tothom està a la que salta per aprofitar els errors dels altres, ja que sempre hi ha algun punt de referència en què tothom creu que ha rebut i que la venjança és un plaer extraordinari. Per tant, com podràs veure, tiren a matar contra l'organització, cosa que, de passada, ens esquitxa a tots plegats. I ho fan d'una manera molt cruel perquè, en aquests moments d'evident frivolitat, el pitjor que es pot dir d'algun acte és que hagi estat soporífer, ensopit, llarg i tediós. Passat el dia, ara, quan la tensió s'ha reduït, no em costa gaire estar força d'acord que l'homenatge a Pedroló va superar de llarg la capacitat de resistència del públic. Es van equivocar a fer-lo tan extens.

Era apte només per a pedrolians de pedra picada. El llibret i un recordatori que hagués durant un quart d'hora, àgil, dinàmic, precís, amb algun pinyol que hagués fet impacte hauria estat molt més eficaç. Els protagonistes d'un premi són els premiats i a aquests els van emmordassar. No és estrany que en Pàmies després, quan va poder obrir la boca, mossegués. Què hi farem!

Aquests dies he tingut ocasió de parlar amb en Xavier Garcia. Bé, ell ha parlat amb mi perquè em costa molt trobar-lo a casa –té els pares molt vells i sembla que s'atabalen si li telefones i ell no hi és– i és sempre ell qui es posa en contacte amb mi. Em demana adreces de gent que hagi pogut rebre alguna carta d'en Pedrolo. Jo de tu li faria cas i li passaria totes les que tingués, encara que en alguna hi pogués haver algun judici que afectés persones vives. Pensa en l'epistolari de Riba que ha publicat en Guardiola a La Magrana! En Garcia intenta fer una cosa semblant amb en Pedrolo. Em penso que l'hem d'ajudar a fer que sigui al més complet possible.

D'ençà que te'n vas anar, només he tingut notícies de l'Enric Vellvé, i per telèfon, en una sola ocasió. Em penso que va quedar una mica moix quan li vaig picar la cresta per la carta del llibret de Girona. També és possible que l'home estigui una mica desmoralitzat perquè se li tanquen cada cop més portes. La gent l'esquiva. I la família d'en Pedrolo sembla que no és una excepció. Li falta mà esquerra, evidentment.

Quines coses! I després n'hi haurà que diuen que no s'ha de creure en les bruixes! Ara mateix he hagut de suspendre la redacció d'aquesta carta perquè ha sonat el telèfon i he sentit la veu d'en Vellvé. Se m'ha posat la pell de gallina. Potser feia dos mesos que no en sabia res i ara, en esmentar-lo, truca. Ha trobat un exemplar d'*Els orangutans* al mercat de llibres vells i dimecres me'l portarà. Per correspondre, li donaré un parell de llibrets de cartes a en Pedrolo. Que consti que no els trauré del paquet que ja t'havia preparat, sinó que els hi donaré dels que m'havia assignat per a mi.

Fa alguns dies que vaig llegir el primer volum de les memòries d'en Gregorio López Raimundo, que inclouen els anys de clandestinitat que va viure amagat a la mateixa Barcelona sense que la seva família ho sabés. A la llista dels vuitanta militants comunistes caiguts i empresonats l'any 47, hi apareix un David Arbonès Agustí. Que era parent teu, potser?

És curiós, també, però el teu cognom m'ha aparegut ara en minúscula quan he llegit una mica pel damunt *Idiolecte d'un parlant de Moia*, de Carles

Riera, membre del consell de redacció de *Cavall Fort* que ara se'ns fa capella. Es tracta d'un llibre massa savi i especialitzat per a un xava de barri com jo, però que m'ha permès de trobar una dita popular que em penso que val la pena de reproduir, encara que és molt possible que tu ja l'hagis sentit, o que fins i tot consti en el repertori de la família. Diu: «El vent d'arbonès no plou ni aclareix, però quan s'hi posa s'hi coneix». Què me'n dius? He anat a parar al Fabra, i no t'hi he trobat. En canvi, sí que ets a l'Alcover/Moll i, sobretot, al Coromines, en què m'he informat que «arbonès» s'usa a Vic, el Lluçanès i la Garriga per designar un vent del NNE., amb tot d'aclariments complementaris de derivacions d'«aragonès», «narbonès», etc. Aquest Coromines sí que és un element extraordinari! El meu fill, que passa olímpicament de tantes coses, de vegades s'emba-daleix llegint algun dels articles de l'*Etimològic*. Alguns són més divertits que una novel·la.

Tot el dia d'abans d'ahir, dissabte, i el matí d'ahir, diumenge, me'ls vaig passar a les Drassanes, on s'acabava la dotzena Setmana del Llibre en Català. Vaig compartir taula amb en Josep Francesc Delgado i la seva dona, l'Hermínia Mas. Recordes que un vespre vam menjar plegats una pizza al Kansas, ja fa alguns anys? Ara l'Hermínia, que és una noia deliciosa, serena i competent, s'ha despenjat i ja porta un parell o tres de llibres publicats per a nois i noies. Amb un va guanyar el premi d'Olot. Tot i que em fa vergonya confessar-ho, jo, que sóc un veterà i especialista del gènere, no vaig passar de quart classificat en la mateixa convocatòria que ella va guanyar... Bé, vam tenir ocasió de parlar i de signar uns quants llibres. En realitat, i encara que només sigui per fer el fatxenda, jo en vaig signar molts. Se'm presentaven pares calbs i mares amb els pits caiguts que portaven els seus fills a buscar un llibre «d'aquest senyor que ja llegíem nosaltres quan érem petits...». Merda! Que en sóc, ja, de vell!

A la taula del costat hi havia la Isabel-Clara Simó (premi Sant Jordi) i una mica més enllà la Maria Mercè Roca (exídem). A totes dues, amb els respectius marits, se les va emportar a dinar en Miquel Alzueta. A en Delgado i a mi, el nostre estimat editor no ens va convidar i ens va deixar amb un pam de nas. En Delgado, que és jove, no se'n va adonar, però jo, que sóc gat vell, desconfiat i susceptible, em vaig fixar en la maniobra des del primer moment. És el desprestigi dels autors amb etiqueta «per a joves», que ja li podem fer guanyar els calés que vulguis, que sempre serem de

segona fila. A part, és possible que l'Alzueta es piqués quan em va veure assegut en una taula amb llibres al davant publicats per altres editorials, quan el que pretenia és que defensés només els de Columna. De tota manera, la cosa va ser divertida. El cas és que, llavors, en Delgado, l'Hermínia i jo vam dinar esplèndidament a ca l'Agut, del carrer de Gignàs. Això sí, havent-nos de gratar la butxaca.

També hi van fer cap la Carme Riera i en Jordi Coca, guanyadors dels darrers premis Pla. I, naturalment, l'Espinàs, que en ocasions com aquestes hauria de ser motiu per a un estudi sociològic. Així que arriba, se li forma al davant una cua permanent de deu o quinze persones. Aquest any, però, van fer cap a la seva taula una colla de jubilats que venien amb un paperet que havia corregut pels casals d'avis dels barris. Amb una fotografia de l'autor es comunicava als jubilats que l'Espinàs, si portaven aquell paperet, els regalaria un exemplar d'*El somriure dels avis*, un títol inventat, publicat aparentment per El Tec, una editorial inexistente. Ja saps que l'Espinàs no era, precisament, sant de la meua devoció, i com m'ha sorprès que em tractés tan bé a partir del moment que vaig publicar a la seva editorial, però em va saber molt de greu que hi hagués algú tan mesquí i amb tantes ganes de fer-lo quedar malament. Aquesta jugada demostra que hi ha una mena de gent incapaç de pair l'èxit dels altres i que l'enveja els porta a fer unes bromes tan pesades que voregen la delinqüència.

Un moment abans de posar-me a escriure't, he trucat al meu amic Gaspar, l'amo d'aquella llibreria del barri on van cremar la teua efígie ja fa uns quants anys. L'home ha tingut una embòlia i, tot i que s'ha recuperat perfectament, encara no surt de casa. Aviat tornarà a la botiga. M'ha pregat que et donés records de part seva. Ho faig i, per tant, quedo bé amb tots dos.

Fa alguns dies que vaig comprar *El club de la bona estrella*, que acabava de sortir. És impressionant la rapidesa amb què treballen ara els editors. Ei, si el llibre els convé, naturalment, perquè l'Alzueta té al calaix *L'Ofèlia i jo* des de primers del 92 i el més calent és a l'aigüera. Pel mig, m'ha publicat amb presses un parell de coses per a joves, perquè es pensa que les vendrà bé.

Per cert que he tingut ocasió de parlar professionalment amb en Jaume Ruaix, que m'ha corregit per a Columna *Els dos mons d'en Sergi*, que ha de sortir d'aquí a pocs dies. És un element que en sap molt. Em va plantejar

una pila de problemes i em va fer observar que «despotricar», «descampat», «maldades» i no sé quantes coses més no eren al diccionari. Tot i això, vam admetre «descampat» perquè la solució que m'oferia —«camp obert»— no em satisfia en absolut. I «maldades» ho vam canviar per «mal dades». A part, hi havia uns quants pronoms i coses en què tenia tota la raó del món. Entre consulta i consulta, vam parlar de tu, naturalment. I bé, o sigui que no calen comentaris.

Veig que treballes com un negre i que tens feina assegurada per a una bona temporada. I, també, que pel mig has trobat un moment per al relax. Això és fantàstic. Aquesta setmana llarga que has passat als Andes fa realment enveja. La descripció d'aquell indret és per llepar-se'n els dits. I, evidentment, el més allunyat que vulguis de la idea tòpica que hom pot tenir de l'Argentina. És clar que els països tan immensos, i que ocupen tants de paral·lels a les pàgines dels mapes, per força han de tenir de tot. No divulguis massa que t'ho vas passar tan bé perquè aquí, amb això de la crisi, hi pot haver algun col·lega una mica bandarria que et tingui enveja i s'inventi alguna parida per fer-te la punyeta, com han fet a l'Espinàs...

Demà al vespre els amics de Cafè Central fan —fem— una sessió a Sabadell. No cal dir que se m'haurien de complicar molt les coses perquè hi tornés a faltar, per això dic «fem». Els vaig fer el salt a l'última sessió del Museu de Cera perquè a la mateixa hora havia de ser en un sopar en honor d'una editora valenciana i a la reunió mensual de la redacció de *Cavall Fort*, que és on vaig acabar anant. Demà, doncs, cap a Sabadell s'ha dit. I al matí, a Granollers, a una escola de capellanes, bé, de monges. Dijous, a una altra escola, aquest cop a Barcelona, i divendres, a Sant Cugat, a participar en una taula rodona amb què es clourà un seminari per a professors d'Institut, al costat de l'Albanell, l'Emili Teixidor i l'Àngels Gardella. Hem entrat ja a l'època de l'any que l'activitat escolar fa el ple. No me'n puc escapar, per ara. Si per un cantó m'atipa, no puc negar que m'agrada. També em costa dir que no perquè em sembla que val la pena de col·laborar amb els mestres que tenen ganes de fer llegir als seus alumnes, sobretot si són d'escoles situades en zones amb molta immigració. Hi inverteixo més hores del compte, però.

Tinc a punt de publicar un conte llarg—d'una cinquantena de pàgines—que es titula *El geni d'Aladí Garcia*. És una versió més llarga d'un altre que es titulava així mateix —feia cinc pàgines, llavors— i que fa més d'un any

vaig oferir a la secció de publicitat d'El Corte Inglés perquè em semblava que era el que els convenia per repartir entre els petits clients les vigílies de Reis. Com és natural, ni tan sols no en van acusar rebuda. I acabo d'entrestir-ne un altre, *Un lloro de pel·lícula*, de característiques semblants, que estic pendent de saber si me l'accepten a Tàndem, una editorial de València. Pel mig, hi ha una altra narració per a l'Ofèlia Dracs, però em sembla que ja te n'he parlat fa temps. Ara tothom ha complert i sembla que sortirà a Tres i Quatre pel dia del llibre. També tinc un recull de contes infantils pendent de publicació a Barcanova: *El lladre d'idees*, que s'ha endarrerit pel canvi de l'Agut per en Besora.

De vegades m'adono que estic massa al servei de les iniciatives que m'arriben per part dels altres i que negligixo les pròpies, com una novella històrica que porto al cap fa temps. Ara mateix, el dibuixant Madorell, que havia il·lustrat sis historietes llargues de còmic amb els meus personatges de la sèrie de *La casa sota la sorra*, ho havia deixat córrer i havíem renunciat a continuar-la perquè ell s'estimava més dibuixar les aventures d'en Massagran, amb guions del fill d'en Folch i Torres, que l'editorial Casals venia molt bé, fins i tot a l'estranger. Però ara que han frenat el ritme de producció, el noi no tenia feina. Em truca i em demana un altre guió. I ja em tens deixant-ho tot per recuperar la idea de l'Àfrica negra i misteriosa que ja havia oblidat. Ha calgut que em tornés a ambientar per pensar una nova aventura: visites al zoo, llegir notícies, revistes, llibres... Ja ho tinc! La història, que en principi es pot titular *La casa al ras* o *La casa sota les estrelles*, va de la protecció als rinoceronts, una espècie en perill d'extinció, amb uns bandarres que en cacen d'amagat tants com poden per fer pólvores amb la banya, que hi ha algú que creu que té virtuts afrodisíaqes.

Molts de records per a tots i una forta abraçada per a tu. Perdona que acabi així, tant de sobte. Acabo de recordar que he d'anar a la farmàcia, abans que tanquin, a comprar un producte nou, fet amb banya de rinoceront, que, segons diuen, va bé per...

Joaquim Carbó

Bernal, 17 d'abril de 1994

Estimat amic,

La teva darrera carta és del 7 de març, i a mi em feia la impressió que l'havia rebuda fa quatre dies. Vol dir, doncs, que el temps passa implacablement de pressa, tal com també remarques a la teva, i així ens anem fent vells, sense ni adonar-nos-en..., o sí. Tant és així, que –per fi!– ja sóc un jubilat. En efecte, ja fa un parell de mesos que cobro quatre-cents dòlars de jubilació, que no és gran cosa, però sí una mica més que la mínima que rep la Isabel, per exemple, de cent cinquanta, com la majoria dels vells de l'Argentina. He cobrat també la retroactivitat corresponent als dos anys llargs, des que vaig deixar de fer aportacions a la caixa corresponent, i amb aquests calés hem comprat un Citroën de segona mà, que farà servir sobretot la Glòria, ja que li fa molta falta per a poder-se traslladar d'una banda a l'altra, per la feina. Jo, que no sé conduir ni em fa gràcia d'aprendre'n, no sé si mai m'animaré a posar-me davant el volant. I també m'he equipat amb un fax, que és el mateix número del telèfon. De moment, com que no tinc discat directe internacional, per enviar-ne he d'utilitzar el servei d'un amic, però, en canvi, en puc rebre directament a casa i això és una gran cosa. Aquestes em sembla que són les novetats més importants.

T'agraixo la gestió prop de la Núria Tubert, a la qual faré arribar unes ratlles d'agraïment per la seva gentilesa. Quant al dossier, pràcticament ja tenia totes les notes i, per tant, estava curat d'espants. Penso que la cosa es va allargar molt, més que per culpa nostra, perquè els funcionaris van arribar tard i després es van despatxar amb unes tirallongues aclaparadores. Per la meva banda, em vaig atènyer al temps que em van indicar, si bé després em van anar encolomant els morts que van deixar els participants que, a últim moment, van fer figa. Oi? Bé, Déu nos en guard d'un ja està fet!

Respecte a les cartes d'en Pedrolo, ja vaig parlar amb en Xavier Garcia per telèfon mentre era a Barcelona. D'una banda, estic una mica cremat, amb aquest minyó, perquè ell et va al darrere quan et necessita, però després et deixa de banda i no es recorda més de tu. Tanmateix, si volen fer una cosa seriosa amb l'epistolari pedrolià i em donen la seguretat que se

n'ocuparà en Guardiola, potser canviaré d'idea. No és per fer el fatxenda, però segurament sóc una de les persones que més cartes deu tenir, simplement perquè la distància ens obligava a comunicar-nos per correspondència. Amb tot, no sabia dir quina importància poden tenir les cartes que m'enviava per a terceres persones. En fi, m'estimo més esperar...

Quant a l'Enric Vellvé, ja li vaig enviar gairebé tot el que em va demanar, però fins ara no he rebut ni tan sols un mot d'agraïment o avís de rebuda. Ara li enviaré una targeta per preguntar-li si ho ha rebut i li adjuntaré aquesta circular –que també t'envio a tu– del Cercle d'Agermanament Occitano-Català, en la qual proposen de crear una associació d'amics de Manuel de Pedrolo. En sabies alguna cosa, tu? Té relació amb el que volia fer en Vellvé? Sigui com sigui, fins ara el nostre inefable amic no ha respirat.

Que jo sàpiga, aquest David Arbonès Agustí no té cap relació amb la família del meu pare. Tampoc no coneixia aquesta dita, que m'ha fet molta gràcia. És evident que, d'Arbonès, n'hi ha més que no em pensava. Jo mateix n'he conegut dos aquí a l'Argentina. Un tal Alberto Arbonès lletraferit, que escrivia al suplement literari del diari *La Prensa*, poeta l'home i crític literari. En una ocasió va assistir a un acte de l'Obra Cultural Catalana en el qual jo parlava. En aquella època, tot sovint sortia el meu nom a les seccions de conferències dels diaris i es veu que la gent li preguntava si no era ell mateix, potser sense fixar-se ben bé en el nom i només en el cognom. El cas és que li va picar la curiositat de saber qui era aquell Arbonès. Va resultar que els seus avis eren si fa no fa de la zona de Fraga i, com que el meu pare era de Torrent de Cinca, molt a la vora d'aquella ciutat, podria ser que hi hagués un parentiu llunyà. Tanmateix, posteriorment el vaig perdre de vista. Un altre dia en vaig conèixer un altre, professor de la universitat de Còrdova (la província argentina), per cert, un manso força feixista. A Barcelona, en un dels primers viatges, en què vaig fer una xerrada a l'Amagatotis, també va aparèixer un tal Miquel Arbonès, fuster i res a veure amb el món de les lletres. I aquí, un dia vaig rebre una carta d'un tal Eduardo Arbonés, que havia llegit una traducció meva al castellà i va escriure a l'editorial per demanar-los la meva adreça. Posteriorment, es va presentar a casa amb tota la família i es va quedar a dinar. Viu a Villa Constitución, a la província de Santa Fe, i molt de tant en tant em truca o li truco jo, però res més. I després ens queda el famós Jordi Arbonès NIF.

I ara que parles del *Diccionari etimològic*, em fas dentetes, perquè realment tothom diu que és una obra extraordinària i penso que hauria de tenir-lo. Que em podries dir quant val? T'inc la sensació que és més d'un volum i que deu ser força car.

Recordo la pizza que ens vam cruspir amb l'Hermínia Mas i en Delgado. La Isabel-Clara Simó, vaig tenir ocasió de felicitar-la per telèfon, pel Sant Jordi.

Home, celebro que en Gaspar s'hagi refet de l'embòlia i que et donés records per a mi, cosa que faig al meu torn per a ell, i t'agrairé que em facis el favor de trucar-li per donar-los-hi.

I ara, passem a un altre tema. Darrerament, vaig rebre del PEN una circular signada per en Rendé en què exposa una idea que m'ha semblat engrescadora. Com que el següent congrés mundial del PEN se celebrarà a Praga, al mes de novembre, ell proposa d'anar-hi un gros contingent i, per tal que sigui possible i resulti econòmic, suggereix d'anar-hi amb autocar, de tal manera que el viatge i l'estada sortiria per unes 50.000 pesetes per cap. Si bé el projecte és quasi una utopia per a nosaltres, amb la Isabel hem començat a bastir castells en l'aire i a fabular sobre la possibilitat de sumar-nos a l'excursió. Això ens permetria també de tancar una assignatura pendent: visitar París, en companyia dels Clapés. Què me'n dius? Hi ha molts caps per lligar, naturalment, un dels quals –i no pas el més simple– és el dels calés; però n'hi ha un altre potser tan difícil com aquest, i és que la Glòria té projectat d'anar a Mèxic al setembre per fer un màster en filosofia per a infants. Això significaria que en Damià quedaria una mica deseparat, si nosaltres ens absentéssim ni que fos uns vint o vint-i-cinc dies. Bé, falta molt de temps, encara. He demanat a en Rendé que em mantingui informat i, de més a més, que miri quines possibilitats hi podria haver que em paguessin ni que fos un dels passatges, el de Buenos Aires a Barcelona, o el de Barcelona a Praga. Si es concretés, tu hi aniries?

Mentrestant, continuo pencant com un bastaix. Ja he liquidat més de la meitat de l'*Scarlett*. He rebut exemplars d'algunes de les últimes traduccions: *El templario* de Michael Bentine, al castellà, d'Apóstrofe; *Equus* de Peter Schaffer, 62, i *El club de la bona estrella*, que em dius que has comprat. Penso que potser per Sant Jordi sortirà *El cel protector* a la «MOLU. Segle XX», i la nova edició d'*Allò que el vent s'endugué*, d'Edicions B.

Bé, espero que em diguis quin resultat t'ha donat aquest producte fet amb banya de rinoceront... Com es diu? Tu creus que el trobaré a les farmàcies d'aquí?

Records de tots i una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 1 de juliol de 1994

Estimat amic,

Tens tota la raó: em toca a mi reprendre el contacte epistolar, tal com em recordes en aquesta nota que acabo de rebre i que no acabo d'entendre. Què passa? Que han dissolt el servei de carters, a l'Argentina? Que no esteu disposats a rebre la seva visita a domicili? Això que a partir d'ara t'hagi d'enviar la correspondència a una *Casilla de Correo* em sona a una mena de luxe només comparable al que ja ens té acostumats el nostre amic Antoni Clapés, que té un apartat per al Cafè Central. Ja m'ho explicaràs!

Ja feia dies que mirava de treure temps d'alguna de les meves «múltiples i creatives activitats» per escriure't unes ratlles. I quan m'hi anava a posar, van començar els campionats mundials de futbol. Quin desori! Quina desorganització a totes les llars! Això és un desgavell, l'anarquia, el caos. S'han trencat els ritmes de treball, els horaris dels àpats familiars, els coits nocturns estimulats des de la trona per la Santa Mare Església amb què s'intentava accelerar el ritme de reproducció de l'espècie humana, tan alcaigut en els darrers temps per un excés de calor que provoca una trempera a la baixa i l'ús indiscriminat d'anticonceptius de tota mena... Per cert que, si me'n recordo, miraré d'incloure en aquest sobre un article sobre el tema que he escrit per a *Ausona*, un periòdic –surts tres cops a la setmana–, evidentment, de Vic, i on, a partir d'una iniciativa d'en Miquel Alzueta, col·laborem mensualment en Josep Francesc Delgado, la Isabel-Clara Simó, el doctor Corbella i algun altre autor de Columna.

Pel to i l'escàs interès del que t'he escrit fins ara podràs observar que no hi ha res de nou. Si més no, en el meu cas, et puc assegurar que no hi ha hagut novetats. Continuo pensant força, però ara amb un neguit especial, del qual em penso que ja t'he fet participar en altres ocasions: la possible incompatibilitat entre el cobrament d'una pensió de jubilació de la seguretat social i la contractació de nous títols. Fins ara no hi he incorregut, però ni m'agradaria sortir al diari per aquest motiu, ni, sobretot, que se'm cruspissin la pensió que m'he guanyat en quaranta-tres anys de cotització. N'he parlat amb els advocats de l'AELC, que ho han consultat a sengles inspectors d'hisenda i de l'INSS, els quals han assegurat que si contracto feines per més de cent cinquanta mil peles l'any em pot

caure el pèl. Que se sàpiga, fins ara no li ha caigut a cap escriptor, i això que n'hi ha d'haver centenars que es trobin en aquest cas, però no voldria ser el primer. He arribat a escriure l'esborrany d'un escrit dirigit a les més altes instàncies però no m'he atrevit a enviar-lo per por d'aixecar la llebre. Tampoc no he volgut que el presenti l'AELC, perquè podria comprometre tots els escriptors, i em penso que cadascú ha d'actuar al seu aire. Hi ha un recurs, sembla, i és que en cada ocasió que contractis un llibre, facis donació solemne i perpètua dels drets a una fundació benèfica. Pot ser que m'hi aculli en els casos que es pugui preveure que el llibre em pot proporcionar uns ingressos que, encara que siguin mínims, puguin posar en perill la pensió. Treballaré per no res, és clar, però així em serà possible continuar en actiu i fent ús del meu nom, ja que també em podria inventar un escriptor nou, i jove –el meu fill, posem per cas–, que signés i cobrés tots els meus drets. De moment, el meu fill no hi està disposat. No vol participar en un joc de simulacions. L'hem pujat en el culte a la veritat i s'ho ha cregut. És terrible, oi? Quan va deixar de treballar per dedicar-se al projecte final de carrera que l'ha ocupat més de dos anys, va renunciar a cobrar el subsidi de l'atur perquè plegava per voluntat pròpia i no acceptava que l'empresa li fes un paper dient que havien prescindit dels seus serveis. Ell –i jo també hi estic força d'acord– diu que, si ens queixem dels que prevariquen i s'enriqueixen burlant les lleis, no tenim dret a vulnerar-les nosaltres, també, pel sol fet que els imports siguin de poca importància.

Aviat em penso que tot això no tindrà cap importància perquè de llibres no n'arribarem a vendre cap. Ahir vaig saber, per boca de la meua editora d'Edi-Liber, que dels meus *Bonsais de paper* no se n'han arribat a vendre ni cinc-cents, i això que és el llibre que ha merescut més elogis de la crítica experta i documentada... Ja ho veus, podré editar tot el que vulgui, perquè encara em costarà diners!

Tinc molta pega pel que fa a les sessions dels amics de Cafè Central. Me n'he perdut una pila, ja que han coincidit amb altres actes als quals no em podia negar a assistir. L'altre dia vaig arribar a misses dites al Museu de Medicina, del passatge de Mercader, amb el temps suficient, però, per afegir-me al sopar que vam fer als Balcons, un restaurant simpàtic que hi ha a tocar. No cal dir que es va parlar de tu, perquè em consta que et van xiular les orelles, i que ens ho vam passar molt bé. Dimarts passat,

avui fa dos dies, no vaig poder anar a la llibreria Noa a la presentació d'un nou llibre Clapés/Rossell o Antoni/Benet, com vulguis, perquè era al llit amb trenta-vuit –graus de temperatura, no pas dones, malpensat!– per culpa d'unes supercagarrines tan fortes que les cames encara em fan figa. I dimarts que ve, que presenten una *plaquette* d'en Bach als jardins de la Tamarita, a l'Avinguda del Tibidabo, recentment inaugurats, he de ser al Palau de la Generalitat a fer costat a l'Albert Jané, que hi haurà de recollir el premi nacional de premsa no diària que han concedit enguany a *Cavall Fort*. Què hi farem!

Si l'afer jurídic em té una mica desanimat pel que fa a començar les noves novel·les que bullen sobre la taula, en canvi, he estat força actiu en la redacció d'articles i la preparació d'algunes xerrades. Ahir mateix, al Cercle del Liceu –una institució decadent, on les dones només hi poden entrar si van en companyia dels marits, o dels amants–, que es va salvar miraculosament de l'incendi per allò que totes les putes tenen sort, vaig presentar el llibre de narracions *El casament serà a l'octubre*, de l'advocat llettraferit Rafael Bertran Montserrat, amo d'Edi-Liber, precisament. M'hi vaig trobar compromès perquè m'ho va demanar la seva filla Mònica, que és molt bona minyona, però va suposar un autèntic esforç haver de dir tantes mentides en tan poca estona. No hi tornaré mai més! Si un llibre no m'agrada, no m'hi embolicaré. És clar que, llegint el meu discurs entre línies, penso que ja s'ensumava alguna cosa, d'això, però l'home va quedar molt content i jo me'n vaig sortir com vaig poder.

Ara preparo una xerrada a l'escola d'estiu de Rosa Sensat sobre «Literatura i oralitat». Penso explicar-me a la meua manera, sempre amb raons pràctiques i particulars, sense fer cas del que han dit abans de mi autèntics savis que ho han estudiat a fons. Però la cosa requereix unes hores de reflexió. També he d'anar un altre dia a parlar amb els llicenciats, a l'escola d'estiu de Blanquerna, però aquí m'han donat carta blanca. He fet un parell o tres d'esquemes del que hi puc explicar i tiraré pel dret segons les cares que em trobi al davant, si és que algú decideix perdre el temps en lloc d'anar-se'n a la platja, que aquests dies fa una xafogor insuportable. Ara mateix, les gotes de suor cauen sobre el teclat de l'ordinador amb tanta profusió que potser s'arribarà a encallar.

De la mateixa manera que he de presentar llibres que no m'agraden, ara, quan acabi d'escriure't, aniré a la inauguració d'una exposició de

quadres d'un company de la Caixa, l'obra del qual que no m'interessa en absolut, i, en sortir, al centre catòlic de Gràcia a veure representar per aficionats uns contes d'un autor camerunès que fa la viu-viu per aquí. Hi tinc cert compromís perquè el noi va tenir la bona voluntat d'assessorar-me quan vaig escriure *Els dos mons d'en Sergi*, aquella novel·leta sobre la diversitat i els problemes dels estrangers pobres que arriben aquí amb una mà al davant i una altra al darrere. Tan bé que estaria al Teatre Grec, veient un *Otello* que sembla que és de sensació!

Han sortit un parell de crítiques del *Misteri de reina*, totes reticents, i amb raó, perquè el llibre no té cap unitat. A totes dues, però, hi destaquen el meu conte com una de les peces més consistents. Ves per on! Ara, a les velleses, resulta que començo a funcionar.

També vaig escriure una llarga carta a Guillem d'Efak amb motiu de l'homenatge que li feien a Mallorca, on sembla que comença a recuperar-se d'una operació a la columna que l'ha tingut nou mesos al llit. Ara circula en cadira de rodes i no sé pas si es recuperarà. Va ser un acte, sembla, molt bonic, amb tots els membres de la cançó units i agermanats, com si no hagués passat res. Els anys ho esborren tot, a part que, com deia el títol d'aquella pel·lícula de Resnais, *La guerre est finie*, o si més no, aquella *guerre*... El dia de l'homenatge a Raimon, al Palau Sant Jordi, va ser curiós veure com hi participava en Serrat i es feien un petó en públic. Jo encara recordo que Raimon no volia actuar al costat del noi del Poble Sec. I que a tots ens queia la bava, quan ho sentíem. Hi havia allò de la puresa, el fonamentalisme... Amb en Serrat no ens vam voler adonar mai que no sortia de la mateixa trinxera que els altres, i que la llengua de la seva mare era el castellà. Si és cert que «qui perd els orígens, perd la identitat», en Serrat no podia renunciar a una part de la seva, d'identitat, però llavors no ho enteníem. Ha hagut de ploure molt perquè molta gent s'adoni que no es pot excloure ningú. En aquell moment, n'hi hauria d'haver hagut prou amb ser antifranquista per comprendre-ho. Hi va haver molta enveja, també. El do de pit que va fer en Serrat quan es va negar a cantar en castellà a l'Eurovisió, sense renunciar a fer-ho en altres llocs, va ser mal interpretat expressament. En canvi, la Núria Feliu, que sí que sortia de la trinxera del teatre independent i reivindicador del català, es va passar per tres-centes mil peles. I com que no va tenir èxit, es va fer enrere i ara reparteix patents de catalanitat i anatemes als que no són del seu grup conservador.

És evident que jo, en aquell temps, no ho veia tan clar com ara. Estava molt influït per gent molt radical, que, en aquests moments, no han dubtat d'anar a la justícia espanyola, amb escrits en castellà, per recuperar el control de *Cavall Fort*, del qual es van desentendre voluntàriament l'any 79... És un afer que no recordo si t'he comentat en alguna altra ocasió, però ara me n'estic perquè m'és molt desagradable.

I prou per avui! Plego. Un altre dia ja comentarem les teves múltiples traduccions que arriben a raig. No sé com deu haver anat la venda d'*Allò que el vent s'endugué*. Tot i el poder d'Edicions B, l'he vist en molt pocs aparadors. Au, penca i no t'entretinguis llegint les parides d'aquest teu corresponal barceloní que, ara, en escriure el sobre, estic segur que s'equivocarà i posarà allò tan conegut de «Guido Spano», etc.

Una abraçada per a tots plegats del vostre

Joaquim Carbó

Bernal, 22 de juliol de 1994

Estimat Joaquim,

La teva carta de l'1 del corrent ha estat la que ha estrenat la casella de correus 103, de Bernal! Gairebé l'has ensopegada, en creure que han dissolt el servei de carters en aquest país. Resulta que, arran de la privatització del correu i de la necessitat d'acollir-se a una llei de jubilació, abans de passar a un sistema de jubilació privada, la majoria dels carters amb anys d'ofici a l'esquena han desaparegut dels carrers de Bernal –i de la resta de les poblacions argentines– i han començat a proliferar uns noiets, que deuen cobrar quatre rals i que no estan disposats a passar freds i calors, a entomar pluges i pedregades, i que, al cap de quatre dies d'estrenar-se en aquesta feina, pleguen. Això ha tingut com a conseqüència que moltes peces postals anessin a parar a la xala, perquè jo he deixat de rebre revistes –cosa que no m'havia passat mai en tants anys de servei de correus estatal–, cartes, etc. Aleshores, vaig pensar que no tenia més remei que, si més no, evitar que la correspondència meva passés perillosament per les mans d'aquests minyons, que, en tot cas, si s'ha de perdre, serà pels envitricolls de les vies internes de tota la colla de correus privats en què s'ha dividit l'antic Encotel. Prou que em dol haver de constrènyer l'ànsia amb què esperava l'arribada del carter cada matí! Em sembla que, en alguna carta, t'havia parlat d'aquest goig quotidià, de la calidesa amb què el rebia, quan em portava les teves cartes, els exemplars de les traduccions, els llibres, les revistes, la paperassa de l'AELC o del PEN... Doncs bé, ara he de molestar-me a recórrer unes quantes travessies fins a l'estafeta de Bernal, treure una claueta de la butxaca, obrir el pany d'una porteta d'uns quinze centímetres quadrats i donar una ullada a l'interior de la casella..., i, oh, sorpresa!, avui hi ha un sobre, visca!, o no n'hi ha cap, quina desil·lusió! Ben mirat, no deixa de tenir també el seu encant; però hi manca aquella salutació que bescanviava amb el carter, o el comentari sobre el temps o l'últim esdeveniment o la seva salut... La casella és muda, sorda i cega!

Home, això que m'expliques sobre la incompatibilitat de cobrar la jubilació i drets d'autor m'esgarrija! Aquí també ho van voler instaurar, ja que totes les lleis laborals que miren d'aplicar són còpiades de les que van

dictant a la Península. Però, és clar, en aquest cas es van trobar que, quan un senyor als seixanta-cinc anys cobra una jubilació de cent cinquanta dòlars i amb aquests diners no pot viure ni fins al dia 5 de cada mes, és natural que miri de guanyar-se el pa de cada dia pensant com si encara no hagués arribat a l'edat de retirar-se, i aleshores van dir que, qui volgués i pogués pensar, que ho fes, i llestos! El cas és que jo –no recordo si t'ho havia comentat– ja he començat a cobrar la jubilació, que, per cert, no és la mínima, i he iniciat el tràmit per cobrar el SOVI de l'Estat espanyol. Però ja veig que si verifiquen que cobro l'or dels editors catalans, em quedaré amb un pam de nas, que ja no me n'hi falta gaire, per cert. De totes maneres, encara falta temps perquè el tràmit doni el seu fruit. Després de presentar uns papers a l'oficina de treball del consolat, els vaig haver de presentar a la seguretat social argentina, que s'encarregaran d'enviar-los a la d'Espanya..., d'aquí a vuit mesos, com a mínim! Després, caldrà esperar que els buròcrates de casa nostra facin el seu fet.

Felicita l'Albert Jané, de part meva, quan el vegis, pel premi nacional de premsa no diària!

Em parles de *Misteri de reina* com si hagués de saber de què va, però no és així. Que és un Ofèlia Dracs? Si me n'havies parlat, no me'n recordo. Potser va ser durant l'estada darrera, però és que tot va anar tan de pressa que ben bé em sembla que ho hagi somiat.

Des que he tornat, he acabat l'*Scarlett*! Un totxo infernal, tu! Però, tanmateix, l'he anat fent com aquell qui fa llonganisses. Ara, la cosa s'ha posat més peluda, amb el Henry James que tinc entre mans. Això són figures d'un altre paner, amb frases llarguíssimes que, quan arribes al final, ja no saps com començaven, imatges molt complicades i estranyes, etc. Al calaix, hi tinc un llibre d'Isak Dinesen (Karen Blixen), l'autora d'*Out of Africa*, que en castellà es deia *Memorias de África* i la pel·lícula també (aquí es deia *África mía*), que es diu *Set contes gòtics*, per a Columna, i una novel·la policial de «La Cua de Palla». Però els de can Vicens Vives m'han ofert de traduir *Un conte de Nadal*, de Dickens, que és una cosa curta i que faré amb molt de gust, perquè va en una col·lecció per a les escoles, en la qual després de vacances sortirà *La perla*, de John Steinbeck, que els vaig traduir i n'estan molt contents. També hi ha la possibilitat que m'ofereixin uns contes de Poe, i vaig haver de renunciar a fer *Dr. Jekyll i Mr. Hyde*, perquè la volien amb certa urgència. El que té de bo aquesta gent és que paguen

més que ningú i, per postres, et fixen un *royalty*. Vol dir que, amb unes coses i unes altres, tinc feina fins als primers mesos de l'any vinent. Penso que Edicions B continuaran donant-me coses, si la col·lecció rutlla, i ja em va bé de fer aquesta mena de llibres de consum, perquè ja començo a estar una mica cansat de trencar-me la clepsa amb els autors anglesos del segle passat, que, d'altra banda, no deu llegir ningú, o sigui, encara menys que no pas els altres llibres, com dius tu.

Regirant papers, he trobat uns formularis, que em va enviar fa més d'un any l'AELC, d'uns contractes de CEDRO, i que en aquell moment no vaig enviar i, després, no me'n vaig recordar més. Tu creus que té sentit que els enviï ara?

Es va fer el sopar d'homenatge al Tísner? Ha sortit la miscel·lània?

Tinc entès que l'Antoni Serra es va canviar de domicili. Que tindries el nou? O potser el tindrien a l'AELC, oi?

Jo sempre et pido una cosa o altra. M'interessa un llibre de la Margalida Pons que es diu *Blai Bonet: maneres del color*, que em sembla que és de les Publicacions de l'Abadia. Sé que sóc un galtes, però tu en tens la culpa perquè no em vols cobrar mai el que et dec.

Ah, et volia comentar que, finalment, sembla que quallarà una antiga idea i projecte que vam intentar d'engegar fa anys i que va avortar per culpa del cop dels militars. Resulta que l'any 91, devien venir a la ciutat de La Plata alguns membres del govern de les Illes i van fundar una Cátedra Libre del Pensamiento y Cultura Catalanes, a la Universidad de La Plata i amb vinculació amb la Universitat de les Illes Balears, però des d'aleshores no s'hi ha fet res ni se n'ha ocupat ningú. Ara, per casualitat, una senyora argentina que ha viscut dinou o vint anys a Mallorca, on es va casar amb un mallorquí i va tenir un fill, ha tornat cap aquí i, amb la pruija que el seu noi no perdi la llengua que ha après a l'escola, etc., buscant buscant ha descobert aquesta càtedra i vol, juntament amb les autoritats de la universitat, donar-li vida, per demostrar que, efectivament, existeix una cultura altra que l'espanyola i totes aquestes coses, que ella es veu que té força clares. De moment, doncs, nosaltres, els membres d'Obra Cultural Catalana, hi farem un cicle de conferències; després, hem de mirar que la Generalitat hi enviï un professor de català, que la Universitat de Barcelona propiciï un intercanvi de conferenciants, que..., en fi, el que calgui. Ja te n'aniré fent cinc cèntims.

Em dius a la carta que em devien xiular les orelles, quan vas anar a sopar els de Cafè Central. Que és que en dèieu mal, de mi? Per cert que estic molt estranyat de no haver tingut cap més notícia dels Clapés. Suposo que deuen estar molt enfeinats.

Si trobes alguna nota als diaris sobre alguna traducció meva, no deixis d'enviar-me-la, eh?

I plego. Una forta abraçada i tingues cura de la calor i dels incendis, com nosaltres hem d'anar amb compte amb les bombes...

Jordi Arbonès

Barcelona, 17 de setembre de 1994

Estimat amic,

A hores d'ara, suposo que ja has rebut el llibre sobre en Blai Bonet. Durant el mes d'agost em va ser impossible trobar-lo. El fet de passar uns caps de setmana força llargs a Castellterçol –de dissabtes a dimarts–, em trencava les possibilitats d'anar al centre o a l'editorial perquè havia d'aprofitar al màxim el temps per treballar en una feina que em vaig imposar aquells dies. M'agradaria pensar que no et va arribar massa tard. Eit! Es pot saber per què vols saber tantes coses d'en Blai Bonet? No sé si el coneixes personalment, però jo l'he vist tres o quatre vegades. En una ocasió vam canviar unes paraules de cortesia i prou. M'han dit que és un element molt singular –fins i tot, una mica tocat–, que creu en éssers d'altres planetes i en estranyes aparicions... El vaig descobrir, com gairebé tots, amb l'aparició d'*El mar*, una novel·la que hauria de rellegir i que en el seu temps em va entusiasmar. No crec, però, que ho faci, de moment, perquè en queden massa de desconegudes per poder revisar les que ja hem llegit.

Per cert que fa cosa de deu dies que vaig rebre un encàrrec de *Serra d'Or*, a través d'en Jordi Sarsanedas. A l'octubre, l'Oriol Vergés, bon amic i col·lega en el món dels llibres per a nois i noies, serà «l'escriptor del mes»: em va demanar que en tres o quatre dies escrivís un article de set o vuit pàgines sobre la seva obra. Em vaig arronsar: n'ha escrites gairebé setanta, una vintena de les quals he llegit al llarg dels anys, i la resta m'és del tot desconeguda. En quinze dies encara m'hauria vist amb cor de fer-ne un retrat precipitat i incomplet, però en tan poques hores ho vaig considerar impossible. Llavors, vaig optar per la solució fàcil: una entrevista. I, així, he caigut en la frivolidat que he criticat més de deu vegades, quan m'indigna que els periodistes prefereixin molt més explicar als lectors si a fulanet li agrada el pa amb tomàquet o és del Barça, abans que estudiar aspectes de la seva obra. Però amb el temps de què disposava no ho podia fer d'altra manera. Ara l'entrevista ja està feta i transcrita i ens hem retratat junts gràcies al vell Pau Barceló. I l'Oriol està la mar de content, però jo m'he quedat amb un pòsit un pèl amarg. Estic convençut que, entre altres coses, la falta d'estudis de l'obra d'una bona part d'autors facilita la seva desaparició del mapa un cop es moren i abans i tot. M'han arribat a

les mans un parell de manuals de literatura catalana i alguna antologia de la narrativa a cura d'algun jove estudiós, i no m'ha sorprès veure que el meu nom no surt enlloc. Si ara que sóc viu –fixa't que no dic pas que sigui «un viu»!–, ja no consto en nòmina, què passarà al cap de deu anys d'haver fet l'ànec? Vivim en un món accelerat i els llibres nous ocupen la plaça dels vells a tota màquina. Els meus llibres de narracions –inclos el premi Víctor Català– han desaparegut i són introbables, llevat d'algun exemplar que salta pels prestatges de les llibreries de vell o que vegeta en un racó dels magatzems de la Selecta o Raixa.

L'altra tarda vaig rebre la visita –més de dues hores– de l'Enric Vellvé, que em va informar que els llibres d'en Pedroló es troben també en aquesta situació. Se'n reedita algun, però se'n venen molt i molt pocs. Això em fa patir per la Pei, que suposo que se'n devia refiar.

Tornant al que et deia dels manuals, ja sé que una antologia de la narrativa es fa en funció del valor dels contes, però si entre els cinc o sis-cents que he escrit i he publicat no n'hi ha ni un de sol digne de conservar, val més que em talli alguna cosa.

I jo sóc dels que encara no es poden queixar perquè els llibres per a infants es van mantenint actius. Hi ha els de l'editorial Cruïlla, filial de la madrilenya SM (Fundación Santa María), que els reedita gairebé cada any. Em vaig ben equivocar llavors de la desfeta de Laia, a l'hora de contractar *La casa sota la sorra*, quan em vaig decidir per Columna. Si ho hagués fet amb Cruïlla, en trauria quatre o cinc vegades més, amb la possibilitat d'haver-lo traduït al castellà, cosa que em permetria viure com un rei només amb els drets de la sèrie, que si ara és de sis llibres, podria ser de deu o dotze perquè n'hauria pogut escriure molts més. Va ser Jordi Úbeda, llavors president del Gremi d'Editors de Catalunya, que em va demanar que no contractés els llibres amb una editorial que no tenia el cor ni la caixa a casa.

No es poden tenir sentiments, en afers de negocis. Diumenge passat vaig trobar l'Andreu Dòria i la seva dona a Collsuspina i vam dinar plegats. Es tracta del fundador de La Galera, que ha fet una feina molt important en el sector del llibre infantil en català, però que s'ha retirat a temps, abans que l'escombressin les multinacionals de la competència. Tot i que és un amo, l'aprecio molt i ens ho vam passar molt bé. No li vaig retreure que en una ocasió, davant l'exigència dels professionals del sector –els

dibuixants, especialment—, l'home ens va amenaçar que compraria tot el material a l'estranger, cosa que li sortiria molt més bé de preu i sense problemes humans. Ara és gran, però ha quedat amb el ronyó ben cobert: va vendre La Galera a l'Enciclopèdia i en va treure un feix de milions, a part de col·locar-hi quatre dels set fills; s'ha venut també el local de l'editorial i no em va dir els quilos que n'havia obtingut, però Déu n'hi do, i ara es vol vendre una torre a Collbató de vuit o nou habitacions, esplèndid jardí i casa per al jardiner. Se'n va anar amb el seu Renault 25, de quatre quilos i mig, que parla —en castellà— i té una sèrie de virgueries espectaculars —nevera, seients que es graduen electrònicament, direcció assistida... I nosaltres, els autors, exposats a quedar-nos sense feina si els editors decideixen comprar drets a Polònia, hem de renunciar a guanyar alguna pela i no oferir-los a editors que, tot i que també publiquen en català, no són tan purs però són més llestos i venen més. Uns contraculturals deien allò tan divertit de «amb l'excusa de la bandera, et fotran la cartera!».

En la teva última carta, a part de l'interessantíssim safareig que fas sempre amb les traduccions que tens entre mans, i que gairebé em mareja com si viatgés en unes muntanyes russes pel moviment que representa —tradueixes gairebé al mateix ritme que jo llegeixo!—, em preguntes sobre la necessitat d'apuntar-te a CEDRO. No sé què dir-te. Jo ho vaig fer des del primer dia perquè acostumo a seguir tot el que em recomana l'AELC, la nostra associació. I si no ho faig amb convenciment, ho faig perquè intento correspondre l'esforç dels qui tenen la bona fe de treballar-hi alguns anys ben desinteressadament. En lloc de desenganyar-me i de pensar que ja s'ho faran, ser-ne durant sis anys el tresorer em va fer que valorés la feina que qualsevol que hi hagi a la junta fa a favor del col·lectiu. Sembla que és útil apuntar-s'hi per tal que quan els nostres representants vagin a discutir qüestions professionals a Madrid es vegin reforçats per un coixí al més dens possible d'associats. L'afer més important és el de les fotocòpies, ja que s'intenta que les empreses que compren aquestes màquines paguin un cànon destinat als autors a través de les associacions que ens representen. No en tocarem de calents, segurament, però alguna cosa es podrà fer. Crec que els primers diners que cauran serviran per ajudar un parell d'escriptors que la passen molt magra, asilats en algun centre benèfic. Tu mateix! Ara preparen un *Quién es quién de autores españoles*. Aquí cada cop hi ha menys reticències a participar en empreses d'aquesta

mena, a mesura que els impostos es generalitzen i que els catalans quedem ben considerats a l'hora de l'adjudicació dels premis estatals.

Es va fer l'homenatge a en Tísner, al Palau de Pedralbes. Va ser molt emotiu, tot i que ja no hi va poder ser en Pere Calders, amb una malaltia irreversible que se'l va emportar poc després. L'èxit de tipus particular d'aquests actes acostuma a ser si l'encertes a l'hora de triar la taula. A mi em va anar bé. Després, els discursos, ja ho saps: alguns de massa llargs, altres massa retòrics, afalagadors o secs... Ell, en Tísner, va estar molt bé, contenint l'emoció gràcies al seu sentit de l'humor. Tampoc no hi va poder ser la Lluïsa, la seva dona, que també està en baixa forma. En canvi, s'hi van reunir tots els seus fills llevat d'una noia que feia poc que havia estat aquí, però a la qual la llei d'estrangeria de la Comunitat Europea va impedir l'entrada. Em sembla que va ser la segona vegada en vint-i-sis anys que hi havia una reunió familiar tan nombrosa. La miscel·lània no ha sortit o, si més no, no n'he tingut notícia. Ja saps com van, aquestes coses.

Al final de juliol vam enterrar en Pere Calders. Tothom sabia que no hi havia res a fer. És de doldre, és clar, però és llei de vida. Vuitanta-dos anys són molts anys. Se n'ha parlat molt. No recordo qui ha escrit –potser l'Agustí Pons– que la seva manera de ser va ser el principal enemic que la seva obra no fos molt més coneguda. I em sembla força ben observat. Amb la modèstia, la sinceritat i la bona fe pel davant no es va enlloc! Vaig publicar al diari *Ausona* de Vic –poc més d'un miler d'exemplars de difusió– el conte que t'envio, que els de l'*Avui* no em van voler publicar. També he escrit un article per al programa de la festa major de Castellterçol, glossant aquell conte «Els catalans pel món», en què un venedor de blanc d'Espanya va a parar a Birmània, i davant l'exhibició de danses folklòriques que fan en honor seu, es permet un comentari perillós: «Mal per mal, m'agraden més les danses de Castellterçol...». Hi he expressat la sorpresa que em van produir algunes reflexions sobre en Calders, com ara els que van destacar la seva fidelitat a la llengua, quan la seva vida, dic, «ha estat inseparable d'una llengua que ha perfeccionat i ha mantingut completament viva, àgil i moderna, sempre dins la correcció més exquisida. Pere Calders és una part ben important de la llengua catalana. Com seria possible, doncs, que no hi hagués estat sempre fidel?»

Durant l'estiu –ja ho saps– hem cremat per tots quatre costats. A Castellterçol sol els helicòpters han vingut tres vegades i han aconseguit que

el foc no s'escampés. A primers de juliol, però, aquella nit que va cremar tot, ni els bombers ni els avions, massa ocupats, no van poder venir i l'esforç dels veïns i estiuejants va aconseguir que el foc, tot i fer molt mal, no prengués unes dimensions extraordinàries. Per anys que visqui ja no recuperaré mai més una part del meu habitual recorregut dels diumenges al matí. De moment, he canviat de trajecte, però, de tant en tant, no puc deixar de passar-hi i l'ànima em cau als peus.

Aquest any tot feia esperar que passaria, això, perquè la falta de pluges ho havia deixat tot massa sec. Els propietaris dels boscos, quan tallen un pi, deixen la capçada i el brancam per terra, però jo sol no dono l'abast a emportar-m'ho tot a casa per encendre el foc els hiverns... No dubto que hi hagi piròmans i gent de mala fe, però aquest any, gairebé a tots nivells, sembla que s'ha imposat la idea que les conduccions elèctriques i els fumadors inconscients hi tenen molta més culpa que no pas els criminals. Fa pocs dies, anant per una autopista, vam trobar sis o set superfícies cremades arran de l'asfalt i que no havien prosperat per no tenir bosc a tocar, tot plegat, herbes seques que havien rebut una punta de cigarret. I no hi ha qui escarmenti! Dilluns passat uns operaris de Telefónica que canviaven els cables abatuts pel foc, arribada l'hora de dinar, van fer una bona foguera en un espai ennegrit per l'incendi, a tocar, però, d'una zona encara verda. Ho vaig veure amb els meus propis ulls. I qualsevol els diu res: eren cinc o sis i tenien una pinta ben atlètica.

Amb els Clapés ens hem comunicat un parell o tres de vegades per telèfon, ajornant en cada ocasió una cita més o menys formal amb què preteníem xerrar una mica de tot. L'estiu, amb la calor i els atractius de les vacances, ho trastoca tot. Per cert que t'he dit que havia treballat però no en què: he preparat dos números monogràfics de la revista *Cavall Fort*, que he dedicat a la comunicació, una trentena d'articles en total. En el primer, que es titula «Parlar com un llibre», hi ha tot de treballs que expliquen el naixement de la paraula, l'ús que se'n fa verbalment, la manera de lligar-la i fer-la art, argot i eina de comunicació; la necessitat de fixar-la per escrit, les diferents formes d'aplicació de l'escriptura i de difondre-la. I, en el segon, molt més miscel·lani i no tan ordenat, i que en principi titulo «Parlar sense paraules», faig un repàs de tots els sistemes de comunicació que hem trobat, conscientment o no, per comunicar-nos sense paraules: rialles, plors; gestos i actituds del cos; fer l'ullet, pam i pipa; el

vestit, de gala o de feina, els uniformes; els reglaments: ensenyar targeta vermella; donar la mà; aplaudir, xiular; el joc dels escacs, que representa dos pobles en acció; els àpats tradicionals de cada època; els signes convencionals dels mapes; el foc; els signes del zodíac; els edificis... No t'ho detallo més i, si hi penso, ja t'ho enviaré. Potser tardarà un any, encara, a publicar-se.

M'he posat a escriure't pensant que avui no hi havia tema i ara veig que n'he fet un gra massa. Volia trobar temps per mirar-me la correspondència Foix-Obiols que acaben de publicar els Quaderns Crema, però ja no tindrè temps de posar-m'hi perquè em criden a dinar.

Salut! Una abraçada ben forta per a tots plegats. No patiu, que avui no us tacaré de suor: ha deixat de fer aquella calor que no ens deixava viure. Ara ja només falta que plogui.

Joaquim Carbó

Estimat Joaquim,

En efecte, vaig rebre el llibre sobre en Blai Bonet de la Margalida Pons, que t'agraeix molt. Si bé l'interès per aquest escriptor em ve de lluny, en aquest cas volia veure de quina manera l'autora d'aquest estudi havia enfocat *El mar* i de quina forma havia aprofitat el que jo hi deia en un article publicat el maig del 1961 a la revista *Catalunya*, de Buenos Aires, ja que me l'havia demanat en ocasió de conèixer-nos en un dels meus viatges, via l'Antoni Serra, i m'ha plagut de veure que n'ha tret força suc i que em cita bastant.

Per tot el que m'expliques, no m'estranya que estiguis amargat. També jo, aquests dies, vaig arrossegant la moral per terra arran d'una retallada que m'han fet els de can 62 a l'hora de pagar-me la traducció de *La copa daurada*, que, com et deia a la carta anterior, m'ha fet suar la cansalada de mala manera. Amb un esperit merament mercantilista, que no fa més que donar la raó a en Joan Oliver quan deia que érem un poble de botiguers, s'han dedicat a comptar els espais en blanc que «no són traducció», o sigui els que l'ordinador fa automàticament quan justifica els marges (!) i els que queden a final de capítol i... En definitiva, que m'han descomptat setanta fulls! Aquesta mena de gasiveria, fins ara, només l'havia trobada en la gent de l'editorial Martínez Roca actual, però ningú més no m'havia fet una putada com aquesta, oi més tenint en compte l'extrema dificultat d'aquest llibre i, sobretot, perquè ja m'havien pispat les cent pessetes per presentació informàtica que em van dir que em pagarien quan tingués l'ordinador. Ja veus, doncs, que la qualitat, el mèrit o com vulguis dir-ne que un pugui demostrar en la feina no té cap importància, quan el llibre és considerat com un producte semblant a les llauanes de sardines o de mongetes cuites. I, per postres, encara t'has d'aguantar observacions sobre l'estil, de part del senyor Vallverdú (que es veu que no va escarmentar després d'haver fet aquella cagada de traduir *The Rosy Crucifixion*, com *La crucifixió de Rosy*, a *Sexus*), com la de dir que per què una frase que en anglès té sis síl·labes, en català en té dotze, per exemple. Què hi farem? De bona gana els engegaria a dida, però... Tanmateix, miraré d'anar aconseguint traduccions d'altres editorials, i com més fàcils siguin,

millor, sense mirar prim de si són al català o al castellà. Ve-t'ho aquí! És ben veritat això que em dius que deien uns contraculturals, que «amb l'excusa de la bandera, et fotran la cartera!». Justa la fusta! I, tanmateix, procuraré de mantenir la relació amb Vicens Vives, on saben valorar-te la feina, en tots els sentits. Es veu que ja ha sortit *La perla*, que, per cert, també la treuen en una versió per al País Valencià, perquè es veu que els professors d'institut d'aquells barris no recomanen com a lectura les traduccions al català del Principat. Una altra collonada! Com si als Estats Units haguessin de fer una versió especial de les traduccions fetes d'altres llengües a l'anglès del Regne Unit!

Però, passem a un altre tema. Fa poc, em va trucar en Xavier Garcia per insistir a demanar-me la correspondència amb en Pedrolo. I finalment vaig accedir a enviar-li totes les cartes (prop de 40); a canvi, ell es va comprometre a enviar-me els números d'*Urc* que jo no tenia, el llibre compilat per ell *El llegir no fa perdre l'escriure* i el llibre *Sobres*, que m'ha d'enviar l'Ajuntament de Tàrraga. Em deia que les cartes meves a en Pedrolo ja les tenia, però, en rebre les d'en Pedrolo a mi, ha vist que n'hi faltaven una colla, i també m'ha començat a demanar dades i programes de les obres de Pedrolo representades a Buenos Aires, ressenyes crítiques aparegudes a *Ressorgiment* i a *Catalunya*, així com referències sobre aquestes publicacions, etc. També li vaig enviar l'enregistrament magnetofònic d'una entrevista que Obra Cultural Catalana va fer a en Pedrolo fa anys i que ja havíem donat a la Fonoteca de Catalunya, però es veu que no la trobaven. També en Vellvé la volia, per cert, i, aprofitant l'anada a Barcelona de l'amic Fivaller Seras, a qui l'IPECC li ha atorgat el premi Batista i Roca, li n'he enviat també una còpia, juntament amb l'entrevista que em va fer el senyor Font per tenir també la meua veu i biografia, l'any 1990.

D'allò que t'explicava sobre la possibilitat de fer un cicle de conferències sobre la cultura catalana a la Universidad Nacional de La Plata, finalment es va concretar i te n'adjunto el programa. El públic ha estat escàs als actes realitzats fins ara, però és una experiència més.

Per tal com havia escrit a en Rendé manifestant-li el meu interès per anar al congrés del PEN a Praga, l'altre dia em va trucar la secretària per donar-me'n informació, i també vaig rebre una lletra de l'amic Rendé en el mateix sentit. El cas és, però, que ho havíem estat considerant abans de rebre el premi que ens va impulsar a viatjar a l'abril, de manera que a

aquestes altures ja no estem en condicions d'emprendre aquest viatge ni cap. Tanmateix, et volia anunciar que el president del PEN de l'Argentina assistirà al congrés i després passarà per Barcelona, amb la seva muller, on s'estaran uns dies. Li vaig dir que es posés en contacte a Praga amb en Rendé i en Sarsanedas, i després li vaig suggerir de veure en Molas i que et truqués també a tu, un cop fossin a Barcelona. Es diu José Isaacson, és un pensador destacat, poeta i escriptor, amb una obra densa i amb una colla de premis. Entre les seves obres més importants, cal assenyalar: *Cuaderno Spinoza*, *Poemas del conocer* i *Desde el mundo de Borges*, en poesia; *La revolución de la persona*, *Antropología literaria* i *La industria cultural*. Ha rebut el Premio al Mérito Intelectual Latinoamericano, atorgat a Caracas el 1979, el primer Premio Nacional de Ciencias del Lenguaje (1968–1973), el primer Premio Municipal de Poesía (1963), el primer Premio Municipal de Ensayo (1969), el Gran Premio de Honor de la Sociedad Argentina de Escritores (1976), el Gran Premio de Honor de la Fundación Argentina para la Poesía (1978), el Premio Gerchunoff (1964–1965) i el Premio José Hernández (1986). O sigui que és tot un personatge i un bon amic, per bé que la meua relació amb ell va néixer a l'editorial, ja que m'ocupava de la correcció dels seus llibres.

Em va doldre molt la mort d'en Pere Calders, a qui vaig tenir ocasió de conèixer personalment gràcies a tu, quan em vas fer participar, ficat amb calçador, a la taula d'expositors en una escola o institut. És clar que ja coneixia la seva obra de feia molts anys, abans fins i tot de l'aparició de les *Cròniques de la veritat oculta*, ja que, em sembla que al mercat de Sant Antoni, ja hi havia comprat aquells dos llibrets d'abans de la guerra, *La Glòria del doctor Larén* i *El primer arlequí*.

Després de la meua darrera carta, vaig rebre notícies d'en Clapés, i ara, aquesta setmana passada, n'he rebut una altra (que per cert m'ha arribat en quatre dies, és a dir, ell la va escriure diumenge passat, la va despatxar dilluns i dijous jo la retirava de la casella: increïble!). En aquesta darrera, el trobo una mica fatigat, fins i tot em parla que ha arribat el moment de reflexionar sobre el Cafè Central: si cal seguir o deixar les coses com estan. Al desembre, celebrarà el cinquè aniversari, i em recorda que, quan van fer el primer, nosaltres érem a Barcelona. I, ve't aquí, que també a ell havia recorregut l'amic Xavier Garcia, per demanar-li que mirés de convèncer-me, perquè –li deia– creia que era l'única persona que podia

influir-me. No sé per què, m'ensumo que aquí hi vas ficar la cua tu, paio! Amb tot, ja veus que no ha estat necessària la intervenció de ningú: jo mateix em vaig convèncer que no tenia cap sentit tenir escrúpols pel que en Pedrolo podia dir sobre aquest o aquell altre (de fet, un cop revisades les cartes, vaig veure que no deia res de l'altre món sobre dues persones, en Cendrós i en Pujol, que no hagués dit ja al dietari, per exemple).

De qui fa temps que no sé res és de la Maria Ginés. Li vaig escriure ja fa uns mesos, però no n'he tingut resposta. Em fa por que no estigui bé de salut. És clar que també ella estava molt amargada per la situació que es vivia a can 62. En saps alguna cosa?

Ah! Els de la *Revista de Catalunya* em publicaran l'article «Pedrolo articulista», al número de novembre, el 90. Com que es veu que me'l pagaran, els he dit que m'hi subscriguin. Tu la compres?

I bé, a la teva em deies que només faltava que ploqués. Doncs, pel que em diu en Clapés, es veu que els déus et van escoltar! Vés amb compte, perquè es veu que tens força predicament prop d'aquests senyors!

Jordi Arbonès

Barcelona, 19 de desembre de 1994

Estimat amic,

Fa una pila de dies que t'he d'escriure. Ara, doncs, aprofitant la treva nadalenca, durant la qual és pecat treballar, el primer que faig avui, dilluns, és posar-me en comunicació amb tu.

De fet, però, indirectament, des de la teva última de final d'octubre, ja havia sabut coses teves a través de José Isaacson i la seva muller Beatriz.

En relació amb l'arribada d'aquests personatges, et puc dir que quan me la vas anunciar se'm van posar uns quants pèls de punta. El currículum que em vas transcriure d'aquell home era impressionant i em va esvejar. Tenia ganes, realment, que no es recordés de trucar-me. A aquestes altures ja no em ve de gust conèixer més gent, per interessant que sigui, i molt menys encara si són importants, ja sigui a nivell econòmic o intel·lectual. Es pot dir que fora dels amics de sempre, procuro defugir el contacte fins i tot amb els d'aquí: em sento incòmode amb els Castellet, Badia i Margarit, Molas, Sarsanedas, etc., i encara més amb els que estan vinculats a qualsevol de les múltiples administracions que ens administren el poc que hi ha per administrar... Ja saps que en aquests afers, a més, m'he d'organitzar pel meu compte perquè els de casa no en volen saber res: jo ja em veia tres dies fent de *cicerone* d'uns elements tibats, savis i pedants. Però l'home se'n va recordar i em va trucar, precisament, quan em disposava a sortir de casa per anar a Lleida a participar en una mena de segon col·loqui Pedroló.

L'Isaacson, que per telèfon semblava més gran del que és, es va fer càrrec de les meves excuses, tot i que em va semblar que se sentia força desemparat, ja que esperava que li organitzés el seu períple barceloní.

Vaig intentar ficar el cap sota l'ala i oblidar-me d'ells, però, finalment, divendres, cap a quarts d'onze, els vaig trucar a la residència amb l'esperança que ja haguessin aixecat el vol. Però no va ser així i em va contestar una veu fresca, de dona. Era la Beatriz, una noia realment notable. Després s'hi va posar ell i vam quedar que els passaria a buscar.

Ja havien estat a Montjuïc, a la Miró, al Picasso, i els feia il·lusió veure la ciutat des del Tibidabo. Ja saps que és una muntanya per la qual sento certa debilitat, i no vaig dubtar. Hi vam anar, vam passejar, i després vam

baixar a dinar al Port Olímpic, a l'aire lliure, en una de les sensacionals terrasses que des del 92 s'omplen de gom a gom i fan dir als amos d'altres restaurants que hi ha molta crisi perquè no s'adonen que el públic ha canviat d'escenari, com els petits botiguers que no comprenen que els súpers, hipers i macros se'ls han cruspit la clientela.

Els dos membres d'aquesta parella, tan desigual d'aspecte, però tots dos molt savis i brillants, van resultar ser ben agradables i molt més senzills del que feia preveure el seu currículum. Vam coincidir en moltes coses i en moltes altres vaig parar l'orella perquè el món del pensament no és el meu fort. El fotut és que em van deixar uns deures per fer...

M'explico: em van distingir amb l'obsequi de tres llibres d'ell –el d'en Kafka, el de la indústria cultural i els poemes del món Borges– i dos d'ella –el d'un tal Senillosa, afrancesat, valencià/català de formació castellana, i un altre estudi sobre un *romance*... Si vull quedar com un senyor, els he de llegir tots cinc i escriure'ls per comentar-los, cosa que penso fer aquests dies. I això suposa entrar en un món prou apartat de la narrativa intuïtiva, que és el meu, en què em moc amb prou dificultats, atès el meu poc esperit crític. Si et confesso que no havia llegit mai un llibre de filosofia sencer, i que la major part de vegades em rellisquen els textos filosòfics més curts, publicats en revistes, comprendràs que ara em trobi en una situació complicada. Me'n sortiré com podré. He pres nota d'alguna reflexió prou clara per intuir el sentit de la cosa, però suaré la cansalada per quedar convincent. I pel que fa a la seva poesia, no puc valorar-la. És difícil. Aquests anys de celebracions, quan em cau la bava recitant tot allò de les vinyes verdes vora el mar, vosaltres no sabeu què és guardar fusta al moll, i a cal fuster hi ha novetat, etc., no sé com posar-m'hi amb coses com aquestes:

La única sustancia
conjugua
la multiplicidad de lo único.
Lo único en lo Uno,
lo Uno refractado en lo Múltiple.

Em sembla que em trobo davant alguns textos dels nostres amics del Cafè Central –de Víctor Sunyol o Carles Hac Mor, per exemple–, d'aquells que s'accepten perquè veus que experimenten en un nivell de literatura submergida.

Si encara no els he escrit la carta que els dec, és que necessito molta tranquil·litat i temps per llegir els seus llibres. Ja en porto tres i mig dels cinc. Si quan hagin rebut la meua carta te'n parlen, serà curiós saber quin comentari et fan, a tall de tafaneria.

Aquests dos últims mesos han estat força intensos pel que fa a feina, ja que he enllestit dos llibres: una novel·la per a adolescents que m'havien encarregat, que he titulat *Dèlia i els ocells* –ja la tenen a l'editorial– i un llibret que em falta revisar –ho faré passat festes, per allò que és pecat fer-ho aquests dies– que en principi porta el títol tan horrorós d'*Un mico xerraire*, que voldria canviar així que en trobi un altre que soni millor i hi pugui encaixar.

Acabo de passar dos dies a Salamanca, per feina. Curiós, oi? Ja hi vaig ser, també, dos dies a finals d'octubre: despeses pagades i alguna pela de propina. Unes bibliotecàries van descobrir els meus llibres traduïts al castellà, van observar que els joves lectors se'ls empassaven bé i em van contractar per fer un número de circ. Així, el dia 29 d'octubre, quan acabàvem la sessió amb els nens, van entrar a la sala una parella de mafiosos –una japonesa autèntica i un gàngster de mentida– i se'm van emportar en un cotxe amenaçant a tort i a dret amb les seves eines de treball. Durant un mes i mig els nens, amb l'ajut d'un actor de teatre que s'ha fet passar per detectiu professional, han seguit pistes, han rebut missatges, han interceptat cartes, fins que van localitzar-me a La Vellés, a 14 quilòmetres de Salamanca. Aquests dies, quan hi he tornat –vestit amb la mateixa roba de quan em van segrestar, per no aixecar la llebre–, em van portar en un vell casalot tronat i mig abandonat, en el qual em van alliberar, finalment!, una quarantena de vailets amb els seus mestres, cosa que va provocar que els dos segrestadors, que tenien un cotxe engegat a la porta, fugissin com si els empaités el diable. Sort que van poder fugir, perquè si se'ls cala el vehicle, els nanos anaven tan carregats de mala bava que els haurien fet mal. I no faig broma, ara! Vam tornar plegats a la ciutat, ben emocionats, i aquella mateixa tarda, a la biblioteca, vam celebrar el meu alliberament amb un col·loqui, una sessió de titelles, un refrigeri i intercanvi d'obsequis. Una conya divertida, tot i que ja sóc massa gran per repetir-la en altres ocasions.

Ara et faig cinc cèntims de Lleida. Dins el marc del premi Josep Vallverdú d'assaig, cada any fan una setmana d'actes, i els d'aquest any es van

dedicar a Pedroló. El primer dia, en Sala-Valldaura va presentar la conferència d'en Jordi Coca; el segon dia, jo vaig presentar la d'en Xavier Garcia; el tercer, no sé qui va presentar en Jaume Fuster, i el quart, la d'en Vicenç Villatoro no es va arribar a celebrar, perquè en Villatoro imagino que passa d'en Pedroló. Sembla que també en va passar força en Coca, ja que l'endemà la gent de Lleida estaven força descontents perquè el nostre amic no havia preparat res a fons i se'n va sortir de qualsevol manera. En canvi, en Garcia va fer un treball molt extens, profund, interessant i força nou, basat en les investigacions que fa a partir del recull de cartes. M'han dit que en Jaume Fuster també va estar a un bon nivell.

L'anada a Lleida em va servir per entrar en contacte amb l'editor Pagès, a qui en Garcia li havia recomanat l'edició d'un nou recull de bonsais que he titulat *El jardí de Lilliput*. Ens vam posar d'acord el dia 15 de novembre i avui, 19 de desembre, ja he rebut els exemplars que em corresponen. Ha estat realment un rècord en l'edició d'un llibre meu.

No recordo si t'havia parlat en alguna ocasió de la difícil gestació de *Misteri de reina*. En tot cas, va aparèixer abans de la teva última estada entre nosaltres, i això devia fer que te'n parlés com d'un fet que ja coneixies. Ha estat un llibre que ha passat totalment desapercebut i al magatzem de Tres i Quatre n'hi deu haver muntanyes. Això no té res a veure amb l'escassetat d'exemplars que vam rebre els autors. Així que en tingui algun, ja te'l faré arribar. Segons els crítics, no valia la pena que la gent de l'Ofèlia s'hi matés i es discutís tant com vam fer. És una parida que ve de lluny i en la realització de la qual va intervenir activament el pobre Quim Soler. Em penso que vam arribar a enllestir-lo ben bé com a homenatge a ell, ja que el seu conte, que parlava de la mort amb una gran clari-vidència i d'una manera escruixidora, és un dels que se salven del recull. Quan el rebis, ens podríem jugar alguna cosa que no endevines quin és el meu. Fet?

Em faig càrrec de tot el que m'expliques de les dificultats que trobes amb la gent de can 62. Per si t'ha de servir de consol, et puc dir que sembla que ells, ara, també la passen molt magra. S'havien acostumat a ser els reis i ara han de fer marxa enrere en moltes qüestions. Els costa moltíssim vendre qualsevol tipus de novel·la. No parlem ja de llibres de poesia. De cara a fer més rendible l'empresa han hagut d'estrènyer el cinturó a tots nivells. Ningú no es deu atrevir a jubilar en Castellet, que és de l'antiga

escola, i ara han fixtat l'Oriol Castanys, antic director d'*El Temps* i, actualment, director literari d'Empúries, ja que aquesta editorial i 62 s'han fusionat. La competitivitat actual fa que trontollin els fonaments de qualsevol empresa, i això que en diuen racionalització, que no és res més que una manera de treure el màxim de suc de tothom, és un pas indispensable per evitar la desaparició. Un pas que, pel camí, deixa tot de víctimes.

I, ara, el que et dec. L'adreça de l'Antoni Serra, segons m'ha dit en Jaume Fuster, és la de sempre: La Tanca de Baix, 18, 07013 Palma de Mallorca.

I el preu de cada un dels nou volums del *Diccionari etimològic* d'en Coromines és de 8.250 pessetes. L'ha editat Curial. Ara que hi estàs en tractes, potser els podries demanar un preu especial. També són els editors de la *Revista de Catalunya*. En efecte, la vaig comprar fins al número 71, però vaig deixar de fer-ho perquè m'adonava que no en llegia ni un sol article sencer. És una revista per guardar i consultar. El que passa, però, quan necessites mirar un article, és que no saps en quin número el pots trobar.

El meu cas, que en altres èpoques era normal entre professionals, s'està extingint. Mira, a casa, cada dia hi entren tres diaris: l'*Avui*, perquè en sóc subscriptor; *El País*, que és el diari del meu fill, i, des que va desaparèixer el *Diari de Barcelona* sense que ningú el plorés, m'he acostumat també a *La Vanguardia*, amb els suplement dominicals que són gairebé com un llibre. Revistes: *El Temps*, *Serra d'Or*, *Cultura*, *Cavall Fort*, *Tretzevents*, *Víhora i Cimoc* (de còmics), *Ausona*, *El Truc*, *El 9 Nou*, *Lletra de Canvi*... També entren, de la mà del meu fill: *Investigación y Ciencia*, i una pila de coses d'arquitectura i informàtica, i d'altres que ara no recordo, a part dels butlletins d'Acció Cultural del País Valencià, Òmnium Cultural, Orfeó Català, PEN, AELC, Bromera i els que em descuido. I no parlem dels llibres: en llegeixo una petita part dels que compro. Total: una increïble muntanya de paperassa que només arribo a ensumar. El dia que decideixi comprar només allò que em veig amb cor de llegir, la indústria editorial del país se'n va a fer punyetes.

Els metges i advocats que abans lluien biblioteca, ara es dediquen a colleccionar vídeos. Per sort, encara no m'ha tocat, encara, aquesta guilladura. De vegades tinc l'absurda sensació que, si plego, tot s'ensorrarà.

Ahir, en una cerveseria de Gràcia, regentada per un anglès que fabrica *in situ* la seva cervesa, vam celebrar el cinquè aniversari de Cafè Central. Va fallar molt poca gent. Ningú no s'ho va voler perdre. I en Toni, content

per l'èxit de la convocatòria, imagino que va carregar les piles per a cinc o deu anys més. És admirable el seu esforç en hores de feina i diners. Estic convençut que li costa pela llarga de la butxaca, en especial la col·lecció de poesia «Jardins de Samarcanda», per a mantenir la qual necessitava uns cinc-cents subscriptors i em penso que ni tan sols arriba al centenar. Tot això li costa més diners que si hagués d'educar, vestir i alimentar una família nombrosa.

Un altre dia et parlaré de la temporada teatral, que té moltes coses i la major part molt bones.

Plego, per avui, que els Isaacson m'esperen.

Una abraçada ben forta per a tots plegats i, aprofitant l'avinentesa, bon Nadal i millor 1995,

Joaquim Carbó

Bernal, 29 de gener de 1995

Estimat amic,

Mea culpa. En rebre la teva del 19 de desembre, vaig comprendre que havia comès un error greu en encolomar-te la responsabilitat d'haver de rebre l'Isaacson i la seva muller. Em sap molt de greu, doncs, i et prego que em disculpis l'esllavissada amb la promesa de no repetir-la mai més. Amén.

No cal dir, però, que els vas causar una impressió immillorable, com no podia ser d'altra manera, i fins i tot em va trucar l'Isaacson després de rebre carta teva, amb la qual va quedar molt impressionat pels teus conceptes sobre la seva obra, de manera que resulta palès que tens una opinió equivocada respecte als teus propis mèrits i la teva capacitat crítica. No sé pas què li deus haver dit sobre la seva poesia, que a mi em fa el mateix efecte que a tu. Quant a la muller, la Beatriz, no la conec personalment, però ara, quan passi una mica el fort de la calor, vindran un dia a casa.

Per ser-te franc, jo em pensava que, a Praga, durant el congrés del PEN, establirien contacte amb en Rendé i algun altre «penista» català (amb perdó!) i que, un cop a Barcelona, continuarien connectats amb ells, o sigui que gairebé estava segur que no arribarien a trucar-te, però em vaig equivocar. A Praga, es veu que van passar tot el que van poder del congrés i es van dedicar a voltar pels carrerons de la ciutat i, a més, ell va fer uns articles, que ja tenia mig emparaulats, per al diari *La Nación*, en el suplement literari del qual sol col·laborar sovint, de més a més pagats. En fi, repeteixo: *mea culpa*.

He rebut l'exemplar d'*El jardí de Lilliput*, si bé encara no he tingut temps de llegir-lo, car he anat de cul, com sempre, amb les traduccions. Cada vegada he de pensar a un ritme més accelerat per poder continuar fent bullir l'olla, ja que aquest pla econòmic que ens venen com la panacea de tots els mals, està sumint el país en la misèria més absoluta de la major part de la població, mentre un milió de persones la passen bomba, vivint de la rifeta... La paritat dòlar-peso a mi em mata, ja que els preus

estan dolaritzats i, per tant, tot ens resulta caríssim; el cost de la vida és superior al dels països més avançats d'Europa i d'Amèrica. Així que ja he acabat els *Set contes gòtics*, de la Karen Blixen, per a Columna, i *Una cançó de Nadal*, de Charles Dickens, per a Vicens Vives, i en aquests moments estic a les acaballes d'una traducció al castellà per a Muchnik, una novel·la d'un tal William T. Vollmann, que vol imitar en Henry Miller. Per sort, tinc en cartera una «Cua de Palla», una novel·la de Mary Elizabeth Braddon, *Lady Audley's Secret*, una autora anglesa poc coneguda del segle passat, i encara, finalment, vaig acceptar un oferiment de can 62, malgrat l'enrabiada, d'un llibre de Le Carré, que sembla fàcil i que m'han proposat com una manera de compensar les penes passades amb en Henry James. Jo estava decidit a no fer res més per a 62 (a part de la «Cua de Palla», que ja tenia contractada de l'any passat), però penso que a aquesta gent les actituds ètiques no els fan ni fred ni calor i, finalment, el que acabes perjudicant-te ets tu. De manera que cada vegada em torno més cínic i poc escrupolós, com pots veure: em poso la dignitat a la butxaca i accepto de traduir al castellà i em deixo donar pel sac pels fills de puta!

Em sembla que ja et vaig dir que, per fi, em vaig estovar i vaig enviar a l'amic Xavier Garcia les cartes d'en Pedrolo, així com les meves que en Manuel no va guardar o no han sabut trobar. Com a contrapartida, ell em va enviar el llibre *El llegir no fa perdre l'escriure*, i fa uns dies he rebut els dos *Urc* que em faltaven. Quant a *Sobres*, tot i que ell va demanar a l'Ajuntament de Tàrraga que me l'enviessin, no sé quina conya política hi ha, a causa de la qual no li'n fan cas, i ell diu que només en té un exemplar; em va suggerir, però, que escrigués al diputat de cultura de la Diputació de Lleida, i ja ho he fet, però sense massa convenciment. Realment, sembla que l'editor Pagès és molt eficient, ja que treure el teu llibre en un mes és, evidentment, tot un rècord, per bé que amb això dels disquets s'estalvien tornar a picar el text i fan molta via. Respecte a *Misteri de reines*, és possible que me'n parlessis, però el viatge de l'abril va ser molt precipitat i el vaig (vam) viure com un somni (que en certa manera ja ho era, ja).

Pel que fa a l'adreça de l'Antoni Serra, el que va passar és que la Isabel (d'en Clapés) té una amiga o coneguda que és la mestressa de la casa on viuen en Serra i muller, i, segons que em va dir, se n'havien anat. Jo li vaig escriure a Puigpunyent, sense tenir-ne l'adreça exacta; com que és un llogarret de quatre cases, vaig pensar que tothom el coneixeria, però

la carta em va venir retornada. Ara l'he enviada de nou a l'antiga adreça de Mallorca, a veure què passa.

Gràcies, també, per la informació sobre el *Diccionari etimològic*, però com sempre ens en falten cinc per al duro, la cosa quedarà penjada, si no és que els de la *Revista de Catalunya* vulguin que els faci algun altre article. De fet ho paguen molt bé: 60.000 de l'ala per l'article sobre Pedrolo articulista, que devia fer uns vuit fulls de 2.100 espais. De la revista, n'he rebut els exemplars de l'any passat fins a l'octubre i m'he subscrit per a enguany, però encara no tinc el de novembre. Tens raó sobre el que deu passar amb aquesta publicació: acabes per no tenir temps de llegir-la, i encara menys si un fa com tu i compra tot aquest patracol de revistes i diaris! És fotut això de veure que se't va acabant la corda i te n'hauràs d'anar sense haver pogut llegir tots els llibres que guardaves per a quan series gran i jubilat i tot això...

M'alegra que la sessió de Cafè Central rutllés, perquè a la darrera carta d'en Toni em va semblar trobar-lo una mica desanimat, quan deia que havia arribat l'hora de meditar la cosa i de fer-ne un replanteig.

I ja que acabes posant-me la mel a la boca anunciant-me que em parlars de la temporada teatral a la propera, volia comentar-te que a la revista *Cultura* vaig veure un article sobre una gent que fan gegants i capgrossos que deia que, justament, treballaven en la confecció d'uns caps de cavall per a l'obra *Equus* que sembla que preparen els Amics de les Arts de Terrassa. Si en sabessis alguna cosa més concreta, t'agrairia que m'ho diguessis, perquè ja saps que la traducció d'aquesta obra és meva, publicada a la col·lecció «El Galliner», i seria interessant de saber si és la que utilitzen aquesta gent, ja que aleshores cal fer un tràmit prop de la Societat d'Autors per tal de cobrar els drets corresponents.

Et vaig enviar una targeta, però tanmateix pren nota que tenim nou número de telèfon: (54 1) 2596971. Ens el van canviar de la nit al dia, si bé ja feia més d'un any que ho havíem sol·licitat, perquè amb la línia anterior no teníem accés al discat directe internacional, la qual cosa era un inconvenient per enviar fax (no pas per rebre'n) i per parlar a fora del país, ja que calia fer-ho a través de l'operadora i els primers tres minuts te'ls cobraven encara que només en fessis servir un, com sol ser el cas amb el fax.

Encara no he rebut la revista *Lletra de Canvi* del desembre, en la qual segons em deia en Matthew havia de sortir l'entrevista que ell em va fer

a l'abril i que, de primer, havia de sortir a l'*Avui*. De fet, tampoc no sé si ja ha sortit, la revista. He pogut veure, en canvi, l'entrevista que vas fer a en Vergés per a *Serra d'Or*, i també la que et va fer a *Cultura* l'Oriol Izquierdo. És curiós que aquest minyó, que s'ocupa de les traduccions a Proa, no me n'hagi encarregat mai cap, a pesar d'haver-lo anat a veure en un parell d'ocasions.

Al desembre vam anar vuit dies a la platja (a la casa que hi tenen uns cunyats meus), amb la Isabel i en Damià, el nostre nét, i hi va venir també la Glòria els tres últims dies. Aquestes han estat totes les vacances que farem aquest estiu austral. Després, per cap d'any, vam tenir en Xavier deu dies a casa, però ja se n'ha tornat a anar a Neuquén, on té la xicota i, a més de la feina per guanyar-se les garrofes, dirigeix un cor i estudia música seriosament. I la vida llisca sense massa entrebancs, tret de les preocupacions econòmiques, i així anem passant els anys..., per sort amb salut i força al canut!

Records de tota la colla i una forta abraçada d'aquest pobre sassari que està tirat per terra amb un gran sentiment de culpa.

Jordi Arbonès

Barcelona, 18 de febrer de 1995

Estimat amic,

He rebut fa pocs dies la teva carta de final de gener. No calia que t'excusessis per la introducció que em vas fer dels Isaacson, però és cert que em va sobtar. Cada cop em sento més incòmode quan se'm presenta l'ocasió d'entrar en contacte amb gent important, tant si ho són com si s'ho pensen. He pensat si no és per culpa de fer-me vell, però si faig memòria m'adono que això ja ve de lluny. En la meua època de tresorer de la junta de l'Associació d'Escriptors em vaig veure obligat a participar en alguns actes de confraternització amb escriptors d'altres cultures. Recordo un congrés del PEN, a Barcelona –abans de la conferència a la qual vas assistir–, i alguna trobada molt concreta en què havia de fer uns papers que el meu sentit del ridícul assimilava difícilment. En reflexionar-hi, hi fa molt, em penso, la meua ignorància d'altres idiomes i la incapacitat d'expressar-me de paraula en el que entenc per escrit –el francès–, incloent-hi el castellà. Em trobo fals i artificial quan el parlo amb gent d'un cert nivell intel·lectual. En alguna d'aquelles ocasions em vaig trobar xampurrejant el francès amb el gran Amos Oz: les orelles em cremaven, en aquella ocasió! En canvi, em vaig entendre força bé amb uns japonesos perquè xafaven el francès tan malament com jo.

Ara penso que tu, una vegada que vas coincidir amb Gore Vidal, a Barcelona, tampoc no et senties massa feliç d'alternar-hi, tot i que l'havies traduït al català, oi? Hi ha gent que t'imposa, d'entrada, i amb la qual t'arribes a entendre, i bé, quan hi parles –com m'ha passat amb els Isaacson–, i d'altra amb la qual les coses cada cop es fan més difícils perquè són tibats, creguts i antipàtics. De tota manera, és un exercici cansat: he de pensar a no vessar-la i, perquè no m'enxampin, m'obliga a confessar d'entrada la meua nul·la formació intel·lectual. En una propera reencarnació prometo solemnement aprendre bé l'anglès per poder-me comunicar amb tothom. Llavors, però, potser serà el xinès, l'idioma imprescindible. Bé, matem-ho!

Encara els Isaacson: abans d'ahir vaig ser a la universitat a portar els llibres que em van donar amb destí a alguna institució en què poguessin ser d'utilitat. No m'acabava de decidir, però en parlar-ne un dia amb

Dolors Lamarca –vídua d'Antoni Comas, el filòleg mort en plena joventut–, que n'és la bibliotecària en cap, em va dir que els acolliria amb molt de gust. O sigui que el dia que els vegis, t'agrairé que els facis saber que ja ocupen un lloc d'honor a la biblioteca de la vella universitat barcelonina. Una auxiliar de la casa em va fer saber, però, que si en un període determinat de temps veuen que no els consulta ni déu, els envien a un magatzem que hi ha a Cervera.

Fa pocs dies que en una sessió del Cafè Central al bar Universal, on es presentava *Afrec*, un llibre preciós de l'Antoni Clapés i en Benet Rossell, el nostre bon amic Matthew Tree em va fer saber que havia enviat una crítica d'*El jardí de Lilliput* a David Castillo, responsable del suplement literari de l'*Avui*, després que li digués que la publicaria perquè no havia pensat que l'escrivis cap altre col·laborador del diari. O sigui, que si no arriba a ser per en Tree, el meu llibre hauria quedat orfe de comentari, i això que era de la mateixa família que *Bonsais de paper*, que en el mateix diari havia merescut una crítica molt favorable. Es veu ben clar que en alguns casos et concedeixen el favor de dedicar-te una mica d'espai i amb això ja n'hi ha prou, i ja et pots morir, i en d'altres, tot és poc. Penso en Quim Monzó o Sergi Pàmies, que quan acaben de parlar d'un llibre d'ells ja preparen el terreny del pròxim amb entrevistes, tafaneries i comentaris. I, quan surt, en parlen, el comenten, fan taules rodones i els cau la bava... Hi ha hagut un relleu generacional, i ara si no ets de la colla de l'esmentat Castillo, o d'en Julià Guillamon, estàs fotut. I jo no em puc queixar, encara, perquè a l'entorn d'aquest llibre, en Lluís Bonada em va fer una entrevista a l'Ateneu, fa tres dies, amb destí a *El Temps*. Hi sortirà d'aquí a un parell de setmanes. No sé què em farà dir, perquè vam parlar molta estona, i ja saps què passa: quan veus el que has dit en lletra impresa, sempre et fa l'efecte que no era allò ben bé el que tenies ganes de dir. I, encara que siguin ben bé les teves paraules, t'agradaria matisar-les o fer-hi alguna puntualització.

Els afers en relació amb el nostre Pedrolo segueixen el seu curs per camins diferents. En Xavier Garcia em va fer arribar una fotocòpia d'un article publicat en un paper de Cervera, de l'inefable Enric Vellvé, en què fa quedar la família com un drap brut i els retreu que en vida de l'autor mai no van fer cas de la seva obra. Això pot ser cert, però fa un mal efecte terrible. En Vellvé s'està tancant totes les portes. Em penso que sóc l'últim que se l'escolta. No, em consta que també ho fa el fill d'en Tasis, un

element molt curiós que em sembla que és una gran persona. Vam coincidir en el jurat de narració del premi Santamaria fa cosa d'un parell o tres d'anys i em va semblar molt bon xicot, a l'altura del seu pare, i amb unes idees força particulars i curioses. De tant en tant escriu alguna cosa. Ha publicat, en col·laboració amb altres individus, un vocabulari d'argot barceloní força interessant, però no té cap interès de fer-se notar. En Vellvé, per la seva part, segueix tenaçment totes les pistes pedrolianes hagudes i per haver. I això fa por a la família, em penso. M'ha fet saber d'una manera confidencial —«no ho diguis ni a l'Arbonès!», i ja veus com li faig cas—, que ha trobat els originals d'alguna de les novel·les que en Pedrolo havia destruït. Podria ser que una fos *Els còdols trenquen l'aigua*. Això, en una altra cultura, podria ser una bomba, però en el bany maria de la nostra societat, que es mou només a impulsos del que es diu a TV3, temo que no en faria cas ningú. En Xavier Garcia, més eixerit que un pèsol, assessora ara el batlle de Tàrrrega en relació amb el premi Pedrolo. Sembla que les noves bases propiciaran que es faci algun estudi d'aspectes poc tractats del novel·lista. I la Maria Ginés, a hores d'ara, em diuen que ja ha presentat un tast de la biografia per escriure, la qual va rebre un ajut de la Institució de les Lletres Catalanes. No es tracta, sembla, del text definitiu, sinó d'una anticipació, perquè vegin que hi continua treballant.

I això em fa pensar en Edicions 62. No et sàpiga greu treballar-hi un altre cop. Intenten sobreviure mantenint el seu prestigi de capdavantera de l'edició en català, i es veuen obligats a tota mena de racionalitzacions i de reestructuracions que, com de costum, han de pagar els més febles. Incrementaran la nòmina amb directors adjunts, gerents, caps de màrqueting, analitzadors, auditors i pensadors de tota mena, però reduiran la plantilla de manera que invertiran el vèrtex de la piràmide: cinquanta pensadors i un pencaire. Això passa a gairebé totes les empreses. Els meus últims anys a la Caixa em trobava en la mateixa situació i ara sembla que ho han multiplicat per quatre, encara. Un dia els vaig comunicar la meva impressió de treballar en el món de l'espectacle. La meva feina era escorcollada amb lupa per gent que no en tenia ni idea i a la qual ho havia d'explicar tot per tal que ells, després, ho poguessin explicar als de més amunt. Vaig arribar a fer-ne un llibre i tot, i el facilitava a tots els que m'incordiaven: auditoria interna, inspecció general, auditoria externa, inspectors d'Hisenda i inspectors del Banc d'Espanya. I ja que es tractava d'un personal

que canviava molt sovint, havia d'acabar explicant-los la mateixa filosofia que m'havien imposat els seus antecessors i que els nous desconeixien. I cada dia, després de les grans explicacions, em quedava menys temps per pensar. Això els passa també a Can 62: els empleats antics no acaben d'entendre per què no poden continuar fent llibres, com havien fet sempre, i deixar-se de punyetes, però no s'adonen que tota aquesta parafernàlia deu servir per alguna cosa, a l'empresa –ja sigui per recuperar posicions o per ensorrar-la del tot–, ja que les vendes han baixat d'una manera considerable. Ara han tret una col·lecció mínima –«Petita Biblioteca Universal»–, a dues-centes pessetes l'exemplar, amb l'aparició simultània de sis títols, entre ells, un amb quatre dels contes de Kipling que tu vas traduir per a la MOLU. Es titula *Més enllà del límit*. Te n'han dit alguna cosa?

No tinc ni idea de les activitats dels Amics de Terrassa en relació amb *Equus*. Només sé que és una entitat que té un local molt petit. Si en trec l'entrellat, ja t'ho faré saber.

Tampoc no he vist *Lletra de Canvi*. És una revista d'aparició més que irregular. De tant en tant en descobreixo algun exemplar en un quiosc. M'agafa de sorpresa cada vegada, perquè sempre imagino que ja ha desaparegut. Estaré a l'aguait, també.

Un cop més t'he de manifestar el meu astorament per la imprescindible activitat traductora que portes a terme. El ball de títols i d'autors és incessant. Ja sé que no els fas tots de cop i que després d'un t'enfrontes a un altre, però imagino que has d'anar de bòlit amb la diferència d'estils i de temes. És com si haguessis establert pel teu compte un petit negoci editorial. Llàstima de la precarietat del mercat. Si no hi ha algun revulsiu que porti el personal a llegir, ho tenim pelut. Avui en parlava amb el meu amic Gaspar, el llibreter del barri. L'home està desolat perquè s'ha adonat que, si no fos per la mica de material de papereria que ven i els diaris i les revistes, només amb la venda de llibres no se'n sortiria, quan és el que realment li agradaria fer. Té una inversió considerable de capital en els volums que omplen els prestatges de la botiga: en una altra època això constituïa un valor, però avui és la ruïna. Com diu el meu amic (?) Alzueta, el llibre que en dos mesos no ha exhaurit l'edició, ja el pots fotre a la bassa. El miler escàs d'exemplars d'*El noi de la mare* o de *L'altre barri* es van vendre en aquest període d'un parell de mesos. Ara, en les liquidacions posteriors, no en surt ni un. En tot cas, alguna devolució. Com es poden arris-

car, llavors, els editors, a publicar-ne algun altre? Encara que em repeteixi, et puc explicar que *Bonsais de paper* i *El jardí de Lilliput* els he cedit a Ediliber i Pagès Editors, respectivament, a canvi d'una cinquantena d'exemplars del llibre imprès. Columna m'exigia una aportació econòmica i, després, veure-les venir, o sigui, repartir els beneficis inexistents... No em va donar la gana que una editorial que ha guanyat diners amb la venda d'algun dels meus llibres per a nois i noies em posés aquestes condicions i em vaig estimar més regalar-lo a algú que no tingués cap deute amb mi. El públic adult, que es gasta el calé al futbol, menjant –mai com ara no hi havia hagut una afició tan extraordinària als restaurants de preul–, viatjant o comprant vídeos i electrodomèstics, s'ha cansat de llegir, o prefeix llegir *best-sellers*. No es pot lluitar contra la realitat. Les institucions subvencionen i editen, però cada cop hi ha menys públic, fora d'alguns casos especials. En algun moment he pensat que la televisió ens hauria d'ajudar. I ho podria fer més del que fa, segurament, però ells saben molt bé que si es fessin pesats parlant de llibres, el públic canviaria de canal. No és un lament: és una constatació. Tu, jo i en Gaspar no ens hem de preocupar perquè la mateixa inèrcia cultural assegura el tinglado uns quants anys més. I, després, què? Hi pot haver un canvi de costums favorable, o el carro pot anar pel pedregar. Ja s'ho faran!

Porto un mes sense fer gran cosa. Ha començat la temporada de visitar escoles i me'n faig un tip. No he avançat pràcticament cap més feina des de la meua última carta de final de desembre. Algun article i poca cosa més, a part de les trenta primeres pàgines d'una novel·la que escric sobre un guió de còmic que vaig fer ja fa una temporada. He quedat una mica sec i m'he pres uns dies de certa llibertat. Això sí: he col·locat els dos llibres de què et parlava: un a Cruïlla i l'altre a Edelvives, dues editorials que van bé perquè estan relacionades amb l'Església i tenen accés a escoles amb molt d'alumnat. Els nens són els únics que llegeixen. I ho fan perquè els hi obliguen. Tant de bo que algun conservi l'afició, de gran!

Havia començat amb ganes de fer-te saber que estic viu, però m'he embalat més del compte. Poso punt i final perquè estic a punt d'anar-me'n a Castellterçol. La setmana que ve puc anar molt atrafegat.

Una abraçada per a tots del vostre amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 1 d'abril de 1995

Estimat Joaquim,

Aquí em tens de nou, mirant de contestar la teva del 18 de febrer. És notable que cada vegada que em poso a respondre una carta teva (atès que ets l'única persona amb la qual la correspondència continua sent sovintejada), em sorprèn que hagi passat tant de temps des que vaig rebre la teva i el moment de contestar-te, quan, en realitat, a mi em sembla que només han transcorregut un parell de setmanes. I és que el temps jo crec que, a mesura que ens anem fent «grans», aquesta convenció resulta més veloç. Què hi farem!

Parlant d'en Pedrolo, després de fer cas a en Xavier Garcia, d'escriure al diputat de cultura de Lleida, per demanar-li un exemplar de *Sobres*, en veure que no tenia resposta, vaig reiterar la carta, per correu certificat, i dilluns passat em va telefonar una senyoreta per dir-me que aquell mateix dia mel l'havien enviat. Això que m'expliques d'en Vellvé trobo que és força penós, si bé no m'estranya massa, ja que, parlant amb ell, ja es veia que el que volia era escandalitzar a base de treure alguns drapets al sol, referents a certes aventures del nostre amic de la seva època de joventut. Realment, no crec pas que, justament ara que semblaria que el clima general no és pas favorable a en Pedrolo, sigui oportú d'armar escàndols a l'entorn de la seva figura, o de la seva família. Si és cert que ha trobat alguns originals de les novel·les destruïdes per en Pedrolo, i atès que em dius que té tractes amb el fill d'en Tasis, no cal ser Sherlock Holmes, em sembla, per suposar que *Els còdols trenquen l'aigua*, per exemple, l'hi deu haver donat ell, perquè cal recordar que en Tasis va ser l'únic que en va parlar en aquells articles de *Pont Blau*, de Mèxic. No trobes? Sí, tens raó: segurament passaria sense pena ni glòria, la publicació d'aquesta novel·la, com hi deu haver passat la dels *Interlocutors a Bassera*. Quant a la Maria Ginés, fa poc que em va telefonar i, segons que em va dir, està una mica desanimada i sembla que no hi dedica tant de temps com caldria, a la biografia, si bé va ampliant l'arxiu de fotos amb còpies que treu pagant-s'ho de la seva butxaca, ja que la família les hi deixa amb gran recel i les hi ha de retornar de seguida.

Ja he rebut el número 90 de la *Revista de Catalunya* i, efectivament, hi ha l'article sobre Pedrolo articulista, però, malgrat el temps que ha pas-

sat, encara no m'han pagat el saldo que em deuen després d'haver-ne descomptat les subscripcions de l'any passat i d'aquest. Tanmateix, els en vaig enviar un altre sobre aspectes pràctics de la traducció, que m'han dit que anirà al número de març. I encara els n'he enviat un altre sobre la censura de les traduccions a l'època franquista, centrat en els casos concrets de *Per qui toquen les campanes*, de Hemingway, i els llibres de Miller, documentat amb fragments de cartes de l'Oliver i en Cendrós. Així mateix, en tinc dos més en cartera: un sobre un article de Josep Ferrater Mora, aparegut a la revista *Cuadernos*, de l'any 60, titulat «Una cuestión disputada: Cataluña y España», que, a criteri meu, té força vigència per tal com actualment els cappares de casa nostra cauen en les mateixes contradiccions que el famós filòsof; i un altre sobre Albert Camus. El cert és, però, que no sé si els publicaran, aquests tres darrers.

Ja devies veure que, finalment, va sortir *Lletra de Canvi*, amb l'entrevista d'en Matthew; com dius molt bé, quan veus una entrevista en lletres de motlle sempre tens la sensació que hi falta alguna cosa, i en aquest cas m'ha passat això mateix, oi més quan ens vam passar moltes hores xerrant. De totes maneres, prescindint del que jo sé, i el públic no sap, penso que en Matthew ha sabut sintetitzar magistralment la llarga xerrada. *Chapeau!*

Evidentment els Amics de les Arts de Terrassa devien representar –i potser encara representen– *Equus*, car he rebut la fitxa de la Societat d'Autors perquè la signés i els la retornés amb un exemplar de l'obra. He escrit als Amics de Terrassa per demanar-los un programa, alguna foto i els retalls de les crítiques, però com que no en sabia l'adreça, no sé si la rebran, la carta.

Sobre el que em dius –m'alertes!– de l'aparició d'una col·lecció mínima d'Edicions 62, ja n'estava assabentat, perquè em van enviar el nou contracte pels contes traduïts per mi. M'han de pagar un 1%, em sembla que és sobre el preu de coberta, per un tiratge de 20.000 exemplars, de dos títols, un de Kipling i un altre de Hemingway, en liquidacions anuals. Espero que se'n recordin de fer-les!

Per cert que Vicens Vives ha tret una edició limitada i comercial –a part de la que van fer per a les escoles– de *La perla*, de John Steinbeck, i em diuen que me n'envien un exemplar. També n'han fet una edició adaptada al valencià (!), a cura d'en Pitarch, per a les escoles. Per Sant Jordi,

sortirà *Una cançó de Nadal*, de Dickens, també per a les escoles, i ara m'han proposat de traduir una antologia de relats policíacs.

El panorama que fas sobre l'edició de llibres, la manca d'afecció a la lectura i totes aquestes coses, estic segur que és encertat, ja que a tot arreu passa una cosa semblant. Per això, com ja t'he comentat altres vegades, no tinc més remei que traduir també al castellà i fins i tot abaixar-me els pantalons davant d'Edicions 62 i de qui sigui. Ara els de l'Enciclopèdia s'han fet càrrec de la col·lecció «Clàssics Moderns» d'Edhasa (l'altre dia em van enviar un nou contracte d'un llibre de Gerald Durrell —*Tot casant la mare*—, que els d'Edhasa no havien publicat), però no em faig il·lusions de rebre encàrrecs nous, de part d'ells, de la mateixa manera que no me'n fan de Proa. Espero que també tinguis raó quan dius que la «inèrcia cultural» assegura el tinglado uns quants anys més, perquè, per molt que algun dia rebi la pensió del SOVI, que ja he tramitat, no podrem pas viure tampoc i encara em caldrà picar unes quantes traduccions més, per poder anar fent bullir l'olla abans que no s'acabi la corda.

Espero que m'enviïs una fotocòpia de l'entrevista d'en Bonada a *El Temps*. Ja he llegit *El jardí de Lilliput*, que m'ha semblat tan genial com les altres mostres boscanes nanes que ens havies regalat, amb la mateixa ironia i la mica de «mala llet» que, en ocasions, em recorden les faules d'Ambrose Bierce.

I plego, per ara. Molts records de part de tots els de casa i una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 24 de maig de 1995

Estimat amic,

Em sembla que no l'encertes quan fas de Sherlock Holmes i encarriles les sospites de qui ha fet a mans d'en Vellvé algun dels originals inèdits de Pedroló. Sembla que no ha estat en Tasis júnior –un júnior ganàpia i força més calb que jo!–, sinó una dona misteriosa. T'hi fixes? Hi ha molta faldilla al voltant del nostre amic! Llàstima que tant en Vellvé, per falta de preparació, com la Maria, per falta d'empenta, no se n'ocupin d'una manera decidida i correcta. I jo no és pas que estigui per sistema contra en Vellvé, perquè, en el cas que s'escrivís una biografia literària i personal, no s'haurien d'amagar els trets que, possiblement, acabarien fent-lo més humà que no pas si es reduís la seva vida a la frenètica activitat mecano-gràfica que va desenvolupar any darrere any en aquell recambró del carrer de Calvet, barrinant personatges i situacions fascinants. Ei, fascinants per a tu i per a mi, ja que tu saps millor que jo que hi ha hagut molta gent que s'hi ha sentit incòmoda o distant. Els biògrafs no amaguen les solemnes trompes de Joyce. I en Terenci Moix, per exemple, quan fa autobiografia, no dissimula la seva promíscua homosexualitat. El problema, en tots aquests casos, és com s'ho pot prendre la família. Però el respecte a la veritat i l'interès a presentar el personatge tal com va ser hauria de quedar ben clar. M'has de perdonar la pedanteria –la meva avançada edat m'ho permet–, però ara considero oportú convertir-me en referència literària. A la pàgina 9 d'*El jardí de Lilliput*, hi ha el bonsai «Les coses al seu lloc», l'obligada lectura del qual aclarirà el meu punt de vista pel que fa a aquesta qüestió. En el cas que t'hagis després del llibret, te l'hagis venut a algun fan meu argentí o no sàpigues on para, et quedaràs amb les ganes de conèixer aquest punt de vista perquè no estic disposat a copiar el bonsai de referència...

Després d'aquesta entrada de cavall sicilià amb la qual pretenc dissimular que fa molts dies que et dec carta, i ja que he començat parlant de Pedroló, t'he d'informar que he quedat finalista d'un premi modest que porta, precisament, el seu nom, convocat per l'Ateneu Independent de Ponent. M'ho va fer saber el poeta Jordi Pàmias. Ell va votar a favor del meu conte «Teràpia de grup», però els altres dos jurats –Guillem Vila-

dot i Jaume Pont–, que no tenien ni idea de la maniobra, es van decantar pel treball d'un il·lustre desconegut. Quan van obrir les pliques, perquè l'anònim hi era obligat, sembla que a Pont i Viladot els va saber greu no haver fet cas a en Pàmias, però ja era tard. L'entitat convocant, satisfeta per l'èxit de la convocatòria –van rebre gairebé un centenar d'originals–, es va fer el propòsit de publicar-ne tres o quatre a la seva revista, el meu entre ells. I jo m'he afanyat a demanar-los que no ho facin, si més no amb el meu. Si hagués guanyat, m'hauria embutxacat les cent mil peles, però ara que he vist que el conte té certa grapa, me'l vull reservar per a un volum de narracions de trempar i riure que he començat a preparar. No em sembla just cremar-lo, i de franc, en uns fulls molt modestos. No sé si se m'emprenyaran, però les bases no parlaven enlloc d'aquesta possibilitat i deien que si no guanyaves, res de res. Els temps han canviat molt. I si en una altra època ja feies prou aconseguint que un escrit propi veiés la llum fos on fos, ara ja no en tinc prou, amb això. Ei, segons com, és clar, perquè tant *Bonsais de paper* com *El jardí de Lilliput* els he hagut de regalar a canvi de quaranta exemplars. Però un llibre ja és tota una altra cosa. Per cert que, d'aquest últim, en Matthew Tree me'n va fer una molt bona crítica, a l'*Avui*, sense que ningú li ho demanés. O sigui que, si ell no s'hi hagués ofert espontàniament, ningú no n'hauria parlat. Quan tornis a córrer per aquí em penso que li haurem de pagar un sopar, a en Matthew, després de les deferències que té per a nosaltres dos. Ep, sempre que vingui acompanyat de la Désirée!

No sé si em comencen a pesar els anys, si hi fa el canvi de temps o que estic carregat de punyetes, però em sento cansat. Potser en té la culpa la meva dedicació als col·legis. A mitjan març va començar una activitat força frenètica. Cada setmana hi dedico un parell de dies a fons. Divendres passat, a les 10 del matí, predicava en una escola de suburbi de Girona i a les tres de la tarda ho feia al Pont de Vilomara, molt a prop de Manresa. És clar que la major part de vegades, quan viatjo per l'editorial Cruïlla, m'hi porten en cotxe, però un cop dins l'aula he d'intentar fer-me escoltar per un nombre, de vegades, massa gran de nois i noies. Ja ho vas veure tu mateix, aquell dia, a Reus, com era difícil controlar la situació amb un auditori excessiu, tot i l'ordre que imposaven els mestres, distribuïts estratègicament per la sala. Però ara ja em porten a tota mena d'auditoris. De vegades, fins i tot amb nens de cinc o sis anys, entremaliats i amb un

formigueig al cul que no els deixa parar de moure's i de xerrar ni un sol instant. Ja tinc un parell de contes a punt d'explicar quan veig que no hi ha déu que els faci estar atents.

És clar que, en algunes ocasions, hi ha compensacions especials. Fa pocs dies, a Banyoles, on vaig haver d'anar pel meu compte –tren i cotxe de línia: el meu cotxe no sap anar enlloc, fora de Castellterçol–, després de passar per tenir-me-les en tres feixugues i successives sessions matinals amb la totalitat de l'alumnat –quatre-cents vaillets, en total!–, els mestres em van portar a voltar en una motora per l'estany i, durant el trajecte, vam fer un excel·lent aperitiu, amb xampany i tot. Després, vam dinar a l'escola un arròs negre excel·lent i, per postres, una coca feta per una bosniana que així treu alguna pela i s'integra a la societat que l'ha acollit amb els seus nens. Havent dinat, la representació teatral d'una de les meves novel·les. Un dia rodó.

I dimecres passat vaig ser a Vic i a Sant Hipòlit de Voltregà, cosa que va permetre que la representant de l'editorial intentés fer-me salivera dient-me a mig matí, en un to ben enigmàtic, que em portaria a dinar a un lloc de primera que no té pinta de restaurant perquè a l'entrada hi ha un celler, i... La vaig deixar glaçada quan li vaig preguntar si no es tractava, per casualitat, d'El Merlot. Doncs, sí senyor! La noia va creure que sóc un expert gastrònom i que sé totes les barraquetes del país. Hi vam anar i vam menjar com reis. Estava ple com un ou i la teca era gairebé tan bona com aquella nit que hi vam anar plegats després d'un Cafè Central. Te'n recordes? I tant, que te'n recordes! Em sembla que tu ja hi havies estat abans. Així que hem empatat. Encara hi ha coca d'aquella tan bona, per postres. I amb xocolata!

Bé, el cas és que, a part de la meva faringitis crònica, que no hi ha manera d'alleujar, tots els ossos em fan mal quan em fico al llit. I això que no em permeto cap francesilla amb les acompanyants ocasionals. Una d'elles, precisament, és la companya del candidat d'Esquerra Republicana a l'alcaldia de Terrassa. Pobre de mi si em propassava! La Rahola m'enviaria al mateix gueto que va enviar en Pedrolo i en Riera Llorca, fa anys, quan es dedicava a la crítica literària i demanava permís a Joaquim Molas per carregar-se aquells escriptors que la superaven en tot menys en pitrera. Ho saps que, una vegada, havent aterrat de cop en el món dels escriptors i ignorant, encara, de les nostres peculiaritats, coquetejava

amb en Guillem-Jordi Graells –llavors secretari de l'Associació– i el nostre amic li va dir, rient-se'n, que amb ell aquelles magarrufes no li servien de res perquè, precisament, no li agradaven les dones?

Aquesta mena de cansament em manté inactiu en d'altres camps. Per cert que encara ni tan sols he pensat a comprar els números de la *Revista de Catalunya* en què has publicat els teus articles. Demà mateix, quan torni d'un institut de la Barceloneta, aniré a veure en Gaspar, el meu llibreter preferit, i me'ls emportaré.

Aquest any he viscut el dia del llibre més atrafegat de la meva història. L'editorial Cruïlla va iniciar la col·lecció «Alerta Roja» amb una novel·la meua, de caire pseudosentimental –agredolça, diria, jo– que jo havia titulat *Dèlia i els ocells* i que els molt carallots van publicar com *La Dèlia i els ocells* sense dir-me que hi afegien l'article. L'editorial va decidir que seria el seu llibre pilot per a la diada i, potser per això, m'han fet anar amunt i avall com una pilota. Els resultats han estat molt bons. Els seus agents comercials es van moure molt i van distribuir tan bé els quatre mil exemplars de la primera edició que van fer curt i no els en va quedar ni un al magatzem. Ara començaran a rebre les devolucions, però, així i tot, ja m'han comunicat que han engegat una segona edició de dos mil.

Em van portar a llocs fora dels nostres circuits habituals, com l'Hipercor de trist record per l'atemptat d'ETA, El Corte Inglés de la Diagonal o la llibreria Bosch... Vaig tenir ocasió de compartir taula amb un boig tan il·lustre com el mag Fèlix, o el superbiós Antonio Gala: el manso, tan vinculat als comunistes, portava un esclau morenet i guapet –vés a saber què li fa fer, de nits– que agafava el llibre de mans del client, l'obria a la pàgina adequada i el passava a l'autoràs perquè hi estampés la seva firma amb la mà dreta mentre amb l'esquerra s'agafava a un bastó amb puny de plata.

Em penso que ja te n'he parlat alguna altra vegada, de l'editorial Cruïlla. És la filial de la madrilenyia SM –de Santa Maria, la congregació dels marianistas, toca ferro!– i són una gent que, a part de mirar de fer llibres que estiguin bé, tenen l'absurda preocupació de vendre'ls. I se'n surten. Els dos primers que hi vaig publicar han superat els vint-i-cinc mil exemplars, i n'hi ha tres més que aviat hi arribaran. A part de les liquidacions de drets, ho sé perquè cada any fan una festa i quan superes aquest nombre de vendes et fan un obsequi: una plaqueta, un objecte... El mateix llibre, publicat a La Galera, Columna o l'Abadia, s'hauria venut tres o qua-

tre vegades menys. I si tens la sort que te'l tradueixin al castellà, ja et pots posar a jeure perquè venen els que volen. Jo només he aconseguit que me'n traduïssin un i en un any n'han venut més de set mil.

La major part de llibres que publiquen les altres editorials són productes que Cruïlla ha rebutjat, encara que, per cert romanticisme, de vegades els portem algun original. Aquests dies hem enterrat Andreu Dòria, el fundador de La Galera, un home d'empenta que en va saber molt. Quan ell es va retirar, cansat i malalt, l'editorial va caure en picat, i ara intenta aixecar el vol immersa en el calaix de sastre que és la Fundació Enciclopèdia Catalana.

I ara que parlem d'editorials, celebro que a can 62 hagin procedit legalment amb tu en relació amb els llibrets que han publicat a dues-centes peles. Tinc la impressió, però, que no tot seran flors i violes perquè, si d'entrada semblava que havien arrencat bé, crec que ha passat el que és habitual en aquests casos: el públic descobreix amb curiositat la primera aparició d'aquesta oferta senzilla i barata —ei, els d'Alianza Editorial, de les mateixes característiques, valen vint durets, només!—, però de seguida cau en la indiferència. Fa un parell de mesos, quan vaig veure'n els primers exemplars, vaig tenir l'atreviment d'enviar a l'amic Àlex Broch el conte llarg amb què vaig guanyar fa tants anys el premi Santamaria —«Un altre tròpic»— per si en volien fer un volumet. Vols creure que ni tan sols n'ha acusat rebuda per escrit ni de paraula? I això que el dia del llibre vam coincidir a Ona i a la Catalònia.

Els que tampoc no han piulat són els Isaacson. Em consta, perquè me n'ha fet arribar còpia, que la Dolors Lamarca, cap de la biblioteca de la universitat, els va escriure una carta molt afectuosa agraint-los els seus llibres, a part d'una de molt llarga que els vaig escriure jo. En realitat, però, tampoc no em sorprèn. Ni em preocupa. Seria més angoixant iniciar una relació epistolar que m'obligaria a mesurar molt les paraules i a buscar tema, no com ara, que m'he de frenar per concentrar una mica les idees, de tantes coses com et podria i voldria explicar.

Hi ha també uns vaillets als quals vaig tenir la debilitat d'encoratjar perquè havien presentat uns contes força acceptables al premi Pere Calders, del diari *Avui*, i ara, dos, s'han aficionat a escriure'm unes cartes llarguíssimes amb poemes i contes inclosos. Quan en rebo una, tremolo, perquè sé que segons què els digui els pot il·lusionar més del compte, o

els pot ensorrar. És una qüestió que em fa sentir molt responsable. Un ja m'ha presentat la seva mare, el dia del llibre, en una parada, i si em posava a to, acabaríem fent àpats fraternals. S'ha d'anar alerta. Hi ha gent molt absorbent que et vol acaparar: quan treballava a l'oficina, hi havia un ordenança que em demostrava un afecte poc corrent. Sort que el vaig calar: el païet, que vivia un amor malaltís amb la dona i un fill adoptat, havent renunciat a la resta de la família, es volia introduir en la meua per fer-nos adaptar a les seves aficions i inquietuds. Vaig ser padrí del seu fill i l'únic convidat quan va fer la comunió... D'estalinista pur s'ha tornat del PP. Morta la seva dona, s'ha tornat a casar amb una dominicana i no es parla amb el seu fill. Fa anys que l'he perdut de vista.

Ja no hauré d'encoratjar més participants del premi de l'*Avui*: tant l'Albanell com jo vam decidir plegar del jurat. Feia més de set anys que hi érem i ja en teníem prou. L'ambient de l'*Avui* tampoc no em fa gaire feliç. Hi ha molts funcionaris i protegits del partit del govern. Sempre havia pensat que hauria de ser un diari de tots, ja que es va fer gràcies a l'empenta d'una bona part de la societat –m'hi he d'incloure jo, que vaig aconseguir una cinquantena de subscripcions–, però en les eleccions de diumenge ha pres partit d'una manera descarada per Miquel Roca. Editorials a part, articulistes com ara Faulí, Agustí Pons, etc. proposen aferissadament un gir perquè, tot i els encerts d'en Maragall, que segons ells han estat molts, ha arribat l'hora de canviar. Quan arribaran les eleccions a la Generalitat, és evident que diran que l'experiència i la feina que queda per fer han d'estimular la continuïtat d'en Pujol.

Uns dies després de Sant Jordi vaig ser a casa els Clapés a buscar una colla de *plaquettes* que em faltaven per culpa d'alguna de les campanes que he fet forçadament a les sessions del Cafè Central. Estan més eixerits que un pèsol. Fa pocs dies van presentar uns poetes canaris però no hi vaig poder anar. L'Antoni seria –és– un editor excepcional. Llàstima que hagi de fer altres coses o que no tingui diners per muntar una editorial normal. Els seus llibres serien de lectura obligada. Estic convençut que el Cafè que prenem tots plegats li costa bastants diners. És clar que no té fills. Per cert que fa més d'un mes que, en la reinauguració d'una floristeria/galeria d'art, que s'havia incendiat, el fill de la Isabel va fer uns solos de saxòfon que van ambientar bé la festa. Em va fer l'efecte que ell i en Toni es portaven d'una manera força civilitzada.

Per cert que el meu –teu, no gaire– amic Joan Agut s’ha estrenat com a escriptor en plena joventut: només té seixanta anys! I ho ha fet en una col·lecció per a inèdits de Columna –«La Primera», es diu–, amb un volum de narracions titulat *El dia que es va cremar el Liceu*. A mi m’ha agradat molt. És curiós com un individu que tira sempre pel dret en el món dels negocis és capaç d’expressar tanta tendresa en les seves descripcions, sobretot quan tracta els personatges femenins. La vida i els homes som un autèntic misteri!

No perds res si no t’envio cap fotocòpia de l’entrevista d’en Bonada a *El Temps*. No trobo la revista. El més probable és que hagi anat a parar al soterrani de Castellterçol. Si algun dia la recupero, i hi penso, ja ho faré. Però insisteixo que no hi havia res d’interessant.

Em queden moltes coses al pap. Et voldria parlar de com vaig sentir la mort de Guillem d’Efak i d’Ovidi Montllor. I d’algun projecte que tinc, així com d’alguna obra de teatre que he vist i d’un esplèndid musical al Poliorama. Fan una pel·lícula americana que es diu, curiosament, *Barcelona*, que és la història de dos americans que lliguen amb unes barcelonines –el director del film és casat amb una catalana– i tots dos estan esverats per la llibertat sexual i de pensament de les mosses d’aquí. I jo que no me n’havia adonat! Quina llàstima que hagi arribat tan tard! També és digna de veure *Tierra y libertad*, de Ken Loach, sobre la revolució dins la revolució, en la guerra civil, amb l’afer del POUM, el PSUC i els Fets de Maig.

Plego, perquè ja n’he fet un gra massa i temo haver-te distret més estona del compte de les teves traduccions.

Rebeu tots plegats una abraçada ben forta del vostre amic

Joaquim Carbó

Bernal, 2 de juliol de 1995

Estimat amic,

Ja veig que anava errat d'osques respecte a la troballa d'en Vellvé i t'he de confessar que poc m'imaginava que la cosa vingués d'una dona misteriosa. Crec que tens raó quan dius que en aquests casos caldria que el biògraf no tingués escrúpols i tirés pel dret, però, per això, penso que hauria d'haver passat més temps de la mort del biografiat. Hi ha el cas, per exemple, de les cartes d'en Joyce, en què unes quantes que va adreçar a la seva dona són obertament obscenes: no sols li diu que recorda les cardades, les llepades i les mamades que es feien, sinó que, mentre li escriu, es va masturbant; a pesar de tot, els hereus es veu que no van posar cap obstacle per evitar-ne la publicació. Però, és clar, quan es van publicar aquestes cartes, en Joyce ja feia unes malves com una catedral. Consultat el bonsai de referència, el trobo encertat i il·lustratiu del que vols significar.

Comprenc l'empipament que deus sentir quan ets víctima d'aquestes injustícies dels jurats dels premis. Per una altra causa, jo mateix he passat una enrabada de campionat, ara fa pocs dies. Precisament el teu amic—bé, no sé si és amic teu—Lluís Bonada es veu que va anar a veure en Miquel Alzueta i li va dir que la meua traducció de *Middlemarch* semblava feta de la traducció castellana, i que pensava fer un article denunciant-la com un plagi! L'Alzueta va demanar a la Montse (Ruax) que em truqués per dir-m'ho, amb la qual cosa posava en evidència que havia donat crèdit a l'opinió del «crític» del cas. Et pots imaginar com em vaig quedar! Que al cap de trenta anys de fer traduccions de tota mena, hagi de sortir a la palestra a desmentir una bestiesa semblant! Justament feia un parell de mesos que havia escrit a en Paco Antón de Vicens Vives per dir-li que, si no trobaven els originals anglesos d'un parell de relats policíacs, per a una antologia que els havia de traduir, no estava disposat a traduir-los del castellà, que eren les úniques versions que tenien! En un primer moment, vaig pensar que callaria i deixaria que en Bonada fes el que volgués. Però després vaig pensar que, en el cas que sortís l'article, la gent que em coneix segurament no en faria cas, però sempre hi ha qui s'empassa tot el que li diuen al diari, i em feia molta ràbia que quedés una taca en la meua reputació, que fins i tot podria afectar la feina futura. De manera que vaig deci-

dir d'escriure a Columna per dir que, en principi, em feia responsable de la meua traducció; que, si sortia l'article, no pensava baixar a la palestra, perquè, d'altra banda, qualsevol persona amb una mica de seny ha de comprendre que dues traduccions a llengües tan semblants, com ho són la catalana i la castellana, com més fidels siguin a l'original, com més cenyides siguin, més s'assemblaran. I llavors vaig posar l'exemple de la traducció de Carlos Manzano de *Tròpic de càncer*, feta no sé quants anys després de publicada la meua, que demostrava que, seguint el mateix criteri que en Bonada, resultava que el traductor al castellà podia haver plagiat la meua, quan, en realitat, el que passava era que Manzano havia tractat de cenyir-se tant a l'original com ho havia fet jo mateix. Aquesta carta encara és hora que l'Alzueta o en Susanna me l'hagin de contestar. Vaig saber per la Montserrat, però, que havien enviat per fax la meua carta a en Bonada, i és possible que, en veure que podia fer el ridícul, ho hagi deixat córrer, perquè la recensió que va sortir a l'*Avui* sobre aquesta novel·la la signa en Triadú. Què me'n dius?

Al costat d'això, en Paco Antón —és un valencià que a can Vicens Vives s'encarrega de les edicions—, com que li vaig comentar la jugada, em va respondre que a ell no li preocupava gens ni mica l'opinió d'en Bonada, i que creia que jo tampoc no m'hauria d'amoïnar perquè el meu prestigi «està per sobre d'alguna coincidència natural», per la proximitat de les llengües. Deia també que les meves traduccions a ells els agraden molt, «com ho confirmen tots els que les llegeixen (correctors, professors, etc.)». En canvi, justament Columna està publicant traduccions dolentes o totalment neutres des del punt de vista literari (ja n'hi ha prou que s'entengui el contingut!). De fet, tot just han publicat una traducció de *L'illa del tresor*, que no ens ha interessat comprar en absolut. Estaré molt content que coneguim la nostra i que n'apreciïn la diferència», i això ho deia referint-se a la traducció que els estic fent en aquests moments d'aquesta obra. No cal dir que aquestes paraules em reconforten, oi més quan aquesta traducció me la van encarregar quan ja els havia explicat això d'en Bonada, dient-me que volien que la traducció que publiquessin de *L'illa del tresor* fos la millor de plaça.

Bé, t'he clavat un rotllo, però és que la indignació que vaig sentir encara no se m'ha esbravat. I és que la denúncia (per dir-ho així) és tan bèstia i mal intencionada, que resulta absurda, ja que, si jo hagués volgut

«copiar» la traducció castellana, no hauria estat tan imbècil per fer-ho literalment, no trobes? Tampoc no sé si en un cas d'aquests podríem parlar de «plagi», perquè no seria la primera vegada que alguna obra hagi estat traduïda del francès, per exemple, en comptes de l'original rus o anglès, al català o al castellà. Concretament, sé que *Un espia a la casa de l'amor*, de l'Anaïs Nin, publicada a Proa, és traduïda del francès, ja que els noms propis hi figuren en aquesta llengua i no en anglès!

El cas és que no m'explico per quin motiu aquest tal Bonada ha fet aquest pas. He arribat a pensar que podia ser com una mena de reacció al que dic a l'article sobre la traducció publicat a la *Revista de Catalunya*, sobre alguns crítics i alguns editors (a la pàgina 81 del número 94), fins i tot una conxorxa entre Columna i en Bonada. Però això gairebé ho considero una idea neuròtica, per tant val més deixar-ho córrer.

Amb els Isaacson, ens hem vist un parell de vegades en poc temps, després de la seva tornada del viatge a Europa. De primer, van venir a dinar a casa, ja que així havíem quedat abans d'anar-se'n, per tal que ens expliquessin de viva veu les alternatives de l'aventura. I ara, la setmana passada, vam anar a dinar a casa seva. I pots estar tranquil, perquè no és que s'hagin oblidat de tu, eh? L'Isaacson em va dir que hi havia una «carta a en Carbó» en el seu futur! Tanmateix, no crec que t'hagis de posar pedres al fetge, a l'hora de contestar-la, si és que ho vols fer. Sembla que no són gaire bons corresponsals (com ho som, en canvi, tu i jo), de manera que no t'emprenyan gaire.

Trobo molt més perillós això que els vailets amb aspiracions literàries et presentin la mare!

Respecte als Clapés, no en tinc gaires notícies, ja que segons que sembla van molt atrafegats. Fa un temps, però, ens van fer una trucada i tota l'estona en Toni va estar com excusant-se de no escriure més i queixant-se de l'excés de feina, a l'extrem que es veu que va tenir com una mena d'avís que es ressentia de la salut, en forma d'estrès. El cas és que, per la meua banda, també estic sense ganes d'escriure cartes. Malauradament, cada vegada depenc més de les traduccions, per poder fer bullir l'olla, i no sempre en tinc a l'abast. Tant és així, que ara, per exemple, tinc un encàrrec de Muchnik, però al castellà, i no fa gaire els en vaig fer una altra. Les de Vicens Vives són coses curtes. 62 em va proposar un Le Carré, però tinc temps fins al novembre, i, per tant, m'estimo més anar arplegant

tot el que vingui. Per a Columna vaig acabar fa poc una novel·la d'una tal Braddon, autora del segle passat, però, després d'aquest incident, no sé com anirà la cosa. I para de comptar, perquè els de l'Enciclopèdia no em donen mai res, i això que ara s'han fet càrrec de la col·lecció «Clàssics Moderns» d'Edhasa, i ho sé perquè vaig haver de signar un nou contracte per a un llibre d'en Gerald Durrell, que Edhasa no havia publicat i ara el trauran ells, així com també han publicat un llibre de David Lodge que havia traduït per a Eumo. Però, el que és ells, no m'ofereixen mai res.

Bé, el que vull dir és que, quan acabo la jornada, no tinc esma per fer res més que embrutir-me davant la tele, perquè ni de llegir no tinc ganes. Segurament, també jo sento el pes dels anys!

No cal dir com em va afectar la notícia del traspàs d'en Guillem d'Efak i de l'Ovidi Montllor!

No et sentis al·ludit, quan dic això de no tenir ganes d'escriure, ni creguis que em distreus de la feina amb les teves cartes, tan esperades i apreciades. Ah, això sí: no cal que me l'enviïs, l'entrevista d'en Bonada, encara que la trobis!

A l'agost, sembla que vindran la Montse i en Jaume Ruaix, com a turistes, i s'estaran uns quants dies a casa, com a centre d'operacions, per fer alguna escapada a l'Uruguai, i les cascades de l'Iguazú, etc.

Records de tots els de casa amb una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 26 d'agost de 1995

Estimat amic,

Després de molts anys d'intentar-ho sense que me n'arribés a sortir, aquest estiu he passat tres setmanes llargues i seguides a Castellterçol. I hi he estat sense ordinador i amb la màquina d'escriure espatllada. O sigui que no he fumut res. M'he limitat a revisar un recull de contes que penso presentar –serà per tercera vegada, i suposo que sense èxit, com en les anteriors– al premi Pere Quart d'Humor i Sàtira. Es titula *Elogi de la formiga*. Se m'acudeix que et puc enviar el que dóna títol al llibre. A veure què et sembla! Tots són de temàtica lleugerament eròtica, tocada amb un pèl d'humor. A part del que podràs llegir, n'hi ha cinc més que t'estalvio, per allò que diuen els castellans de «la muestra y el botón».

El meu exili al poble m'ha impossibilitat de complir amb els meus plers epistolars al llarg d'aquest últim mes. Et demano disculpes. T'hauria hagut de contestar de seguida per intentar treure foc a l'afer Bonada, però no ho vaig fer perquè estava en plena redacció dels contes i, també, perquè em va semblar que la cosa ja estava mig resolta, i perquè aquest xicot és així. És realment una putada de les que encenen els ànims, però aquest cony de periodistes –i tant que destigem tots plegats la llibertat de premsa!– el que tenen és ganes de ser protagonistes. Ja que són incapaçs d'escriure novel·les, poemes o narracions, es dediquen a tocar sistemàticament els dallonses a aquells que, ocupant-nos d'aquestes coses, també seríem capaçs de fer el mateix que fan ells, si volguéssim. I, ja que són els únics que s'ocupen una mica de nosaltres, callem i fem una rialleta si alguna vegada ens esquitxen de mala bava. Columna –tu i jo sabem que són dels que es porten l'oli, també– va fer bé d'enviar-li còpia de la teva carta. En Bonada se l'ha embeinada perquè ho devia veure molt pelut si seguia per aquell camí. Si no, s'hi hauria llançat per armar merder. Un merder que, en el nostre cas, sempre és relatiu atès l'escàs ressò que tenen les qüestions literàries, però que fa mal. Jo crec que a en Bonada, que és un *bon vivant* i un fan de Josep Pla, li agrada tocar una mica el voraviu de la gent. En un afer en el qual se sent molt segur, molt entès –com és l'obra d'en Pla–, va ensorrar, potser amb certa raó, una noia que es diu Cristina Badosa, que havia comès diversos errors en confegir l'índex de l'obra

completa del carallot empordanès. A mi em va fer una entrevista quan em vaig jubilar i jo no tenia ganes que es parlés d'això ni de l'empresa de la qual havia plegat... Ja et daran! Va subtitular l'entrevista: «M'he jubilat de la Caixa per escriure més». És realment de l'escola Pla. Recordo que l'única vegada a la vida que he parlat amb en Pla, que va ser en una fonda d'Arbúcies, l'home em va atacar fent sarcasme de totes les conviccions que llavors encara em quedaven: era pels volts de 1967 o 1968. Més tard vaig comprendre que ho havia fet perquè explotés, perquè em mostrés tal com era, cosa que no hauria aconseguit a través d'una conversa civilitzada i ben convencional.

El més empenyador de tot, però, és que els de Columna li fessin cas en principi i no recordessin el teu historial en aquest camp. Els mateixos protagonistes –Bonada i Columna– i un tercer en discòrdia –el meu amic Albert Jané– han viscut una altra història curiosa i trista. D'una conversa normal a *El Temps* per donar fe de l'aparició d'un llibre de narracions, en Bonada va destacar allò que hi podia haver d'escandalós o, per no exagerar, menys ortodox. I ja has vist el títol en el retall que t'envio: «Pagant, l'editor publica...». Imagina la reacció de l'Alzueta! L'endemà, la redacció d'*El País* –l'únic diari que va recollir el fet– va trucar a en Jané i ell els ho va confirmar perquè no sap dir mentides. També van trucar a l'Alzueta i se'n va sortir com va poder, dient que només havien cobrat d'en Jané perquè l'obra era inclassificable i de mal vendre, però que mai no ho feien, ells, de demanar diners per publicar. En una trucada posterior, l'Alzueta, que treia foc pels queixals, va dir a en Jané que les portes de Columna se li havien tancat per sempre més. I un be negre, que no demanen que et financis els llibres! Em fa mandra regirar vells papers, però em penso que ja et vaig explicar que m'ho va exigir, en presència de l'Àlex Susanna, per publicar-me *Bonsais de paper*, només que jo els vaig engegar i em vaig estimar més regalar-lo a canvi de quaranta exemplars a uns desconeguts com Edi-Liber. I això que sóc autor de la casa i que, pocs o molts, han hagut de guanyar diners amb les dotze edicions que han fet de *La casa sota la sorra*, les tres d'*El vol del colom* i *La casa sobre el gel* i les dues d'*Amors a primera vista*, encara que n'hagin perdut algun amb tres o quatre més que no han passat de la primera edició... En els darrers mesos la nostra relació s'ha refredat molt i cada cop que em demana un original –sempre per a nens o joves– li paro els peus. El dilema el tinc ara amb la novella que he

escrit a partir d'un guió de còmic nou –*La casa sota les estrelles*–, que hauria d'afegir al catàleg de les altres «cases» i que no tinc ganes de portar-li. Se'm va enfadar molt quan li ho vaig insinuar. Si l'hi porto, no serà per ell, sinó per no trencar la unitat de la sèrie, que ara ja està formada per set llibres.

Tornant a en Bonada, imagino que potser algú o altre li ha fet arribar el número 94 de la *Revista de Catalunya* i deu haver callat després de llegir el teu article. Jo ho he fet i te'n felicito.

De tot aquest afer, només en trec una nota positiva. Entre l'allau de novetats m'havia passat desapercebuda l'aparició de *Middlemarch* i ara l'acabo de comprar. És clar que tampoc no et faig cap favor a tu sinó a ell. Ja ho veus: sempre hi surten guanyant els mateixos!

Aquests dies de tranquil·litat a Castellterçol m'han permès de llegir *El pèndol de Foucault*, aquell totxo del senyor Eco que feia tres o quatre anys que havia arraconat per a quan disposés de temps i paciència. T'he de confessar que m'han anat bé els savis consells de Daniel Pennac que autoritzen a passar de llarg les pàgines d'un llibre que no t'interessen, de manera que potser me n'he saltat més d'un centenar de les gairebé nou-centes que té. El tema dels templers, dels rosa-creu, i de l'esoterisme i els grans misteris em rellisca força, i he obviat moltes descripcions. En canvi, té capítols –quan l'autor arracona l'erudició, o deixa de fer el pedant i no vol enlluernar el lector amb l'índex d'algun text antic, mític i difícil de trobar– que m'han interessat de debò. N'hi ha un parell dedicats als APD que són d'una oportunitat extraordinària: Autors Pagant Despesa, o sigui, alguns dels que publiquen a Columna. La forma com l'editor els engalipa i la ingenuïtat amb què es deixen engalipar és d'antologia. De la resta, m'he quedat amb l'argument, que, en el fons, és una enganyifa, una trampa, pur joc intel·lectual.

El que he fet força és caminar, tot i que el motor no és el d'abans. Més que el motor, comencen a fallar els genolls. I això sí que és una constatació força trista. Què hi farem, si les frontisses s'han rovellat! Ahir vaig participar en una «caminada popular» dintre els actes de la festa major de Castellterçol. I vaig resistir les tres hores i mitja de marxa, muntanya amunt i avall per cobrir catorze quilòmetres, però després de fer la migdiada hauria necessitat una grua per aixecar-me del llit. I al davant de tot hi anaven uns vaillets de tretze o catorze anys que no es van cansar gens... Aï!

Aquest estiu, el mes de juliol, concretament, hi ha hagut un festival teatral molt interessant, allò que s'ha dit el Grec 95, però que s'ha desenvolupat en diversos teatres de la ciutat, a l'aire lliure, i en llocs que, a part del mateix Teatre Grec, no acostumen a ser escenaris habituals: les places del Rei i de Sant Felip Neri, el Poble Espanyol, el Velòdrom, el Convent dels Àngels, la Casa de la Caritat... Entre els equipaments que s'estan acabant de construir a Barcelona destaca el complex cultural de la Casa de la Caritat. Quina meravella! Ja funciona l'auditori i les sales de conferències i exposicions. Entre les moltes que ja hi ha hagut, en destacaria una dedicada a Joyce i al Dublín del seu temps que era una delícia. Aquell barri, fins ara tan degradat, s'ennobleix amb les parets d'un nou museu d'art contemporani que esperem que ben aviat tingui algun quadre a les parets. També avancen les obres del Teatre Nacional i del nou Auditori, al barri de les Glòries, on ja hi ha també l'Arxiu de la Corona d'Aragó, els jardins de l'estació del Nord i la mateixa estació a punt d'acollir qualsevol iniciativa. Temo que l'oferta superarà de llarg la demanda i que la feina serà portar-hi públic. L'Auditori, en concret, serà la seu de l'antiga Orquestra Municipal fundada per Eduard Toldrà, que ara ja es deia Orquestra Ciutat de Barcelona i que, en canviar de local i entrar la Generalitat en el patronat, passarà a dir-se una cosa tan complicada i difícil com Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya. Els diaris ja en diuen l'OBC, per simplificar. No sé d'on sortiran les peles per mantenir tot això. És un luxe del qual ens aprofitem uns quants, pocs, igual que amb els teatres, el futur Liceu, etc. Amb l'import de les entrades, que ja és prou elevat, no es cobreix ni una tercera part del cost.

No et parlo de la situació política a Catalunya, ni a Espanya ni a Europa, que tot plegat està prou fotut. Però no puc deixar de comentar-te que els ànims, aquí, figura que estan molt encrespats per l'afer de Bòsnia. Tant, que de vegades, a mitja calçotada, s'aixeca algú i proposa un minut de silenci. Acabat el minut, tothom continua menjant i bevent. Tothom diu que Europa fa el préssec i que s'hi hauria d'intervenir enèrgicament. Jo em pregunto com... I el curiós és que ho diuen alguns que posaven el crit al cel quan els americans van intervenir en la guerra del Golf, i d'altres que figura que són pacifistes, objectors i insubmisos... L'altre dia, a can Gaspar –el meu llibreter preferit, recordes?– hi havia una dona que té un fill a l'exèrcit que es manifestava d'aquesta manera, i quan li vaig

comentar que això suposaria que el seu fill hauria d'anar a primera línia, a matar serbis, em va dir que de cap de les maneres i que per a això ja hi havia els soldats professionals, com si aquests no tinguessin mare. És una vergonya que passi tot això, però les coses s'han posat de tal manera que fa tot l'efecte que aquella pobra gent només té ganes de matar-se. Tot ha anat tan enllà, que l'odi i el desig de venjança no tenen aturador. Els més febles i, potser, també, més innocents, semblen els bosnians. I si els serbis semblen els dolents, jo recordo aquell *Kaputt* de Curzio Malaparte en què els croates, manats per Ante Pavelić, eren els més fidels amics dels nazis alemanys i cometien grans barbaritats amb els enemics més propers, la majoria serbis. Recordo que el senyor Ante –va morir de vellet a Madrid, protegit pel general– ensenyava a Malaparte el millor obsequi que li havien fet aquell dia: un cistell ple d'ulls dels seus enemics... La solució de bombardejar Sèrbia, que suposaria l'aparició a les primeres pàgines dels diaris de cossos de serbis civils mutilats, penso que no resol-dria res. Hi ha una agressivitat normal, somorta, que de vegades apareix i es desborda. I això es veu als camps de futbol, que és un joc. Quan fa pocs mesos va jugar el Madrid a can Barça, va aparèixer una pancarta d'honestos i pacífics barcelonistes que amenaçava de mort un danès que es diu Laudrup que havia comès el terrible pecat de canviar d'equip: del Barça al Madrid. I sembla que ho va fer perquè havia tingut un afer amorós amb la dona o la filla de l'entrenador del Barça i el feia jugar tan poc com podia. Aquell dia hi havia culés que, si haguessin pogut, l'haurien escanyat. No m'estranyaria que alguns, a hores d'ara, fossin a la plaça de Sant Jaume fent un minut de silenci per Bòsnia.

Plego perquè es fa tard i vol ploure. Cada dia tinc més dubtes i m'adono que és impossible arreglar gaires coses perquè els interessos individuals i particulars ens fan tancar els ulls als autèntics problemes. Ahir, a Castell-terçol, seia en una plaça abans d'un concert a l'aire lliure. S'havien acabat les cadires i només en quedaven quatre o cinc que els organitzadors ens havien demanat que no uséssim perquè estaven espatllades. Quan ho vam advertir a uns que acabaven d'arribar, ens van mirar malament i no ens van voler escoltar perquè es pensaven que les volíem per a nosaltres: les van agafar d'una revolada amb cara de cobdícia i se'n van anar a seure en un altre lloc. Estic segur que si algú d'ells, després, va caure de cul, devia maleir l'organització i el país, tot queixant-se que no hi ha res que funcioni bé.

Fa uns dies deliciosos perquè ha plogut i el temps ha refrescat. Hi ha molta gent que es queixa per les pluges del mes d'agost. Diuen que no ha fet estiu... Ara creu-t'ho! Ha fet molta calor i hem tingut la sort que ha plogut, perquè alguns boscos han retingut la humitat i s'han salvat d'incendis com els de l'any passat, tot i que a hores d'ara en crema un de terrible pels boscos del Cardó, al Baix Ebre, una de les comarques que ha rebut menys aigua. La llàstima és que es coneix massa bé l'origen d'aquest foc: una camioneta que transportava aigua de Cardó va xocar contra un arbre, es va cremar el marge i ja no ha tingut aturador. Se'n parla poc, d'aquest incendi, perquè no es pot considerar com una conspiració més dels tradicionals enemics del país que l'any passat el van fer cremar de dalt a baix. Alguns, massa ingenus, pensàvem que en tenia la culpa la sequera, però... Els embassaments mantenen un nivell acceptable i no temem restriccions com en altres indrets on l'afer de l'aigua comença a ser una tragèdia. Però això no té importància si ens ha privat de prendre el sol durant tres o quatre dies. Què hi farem! Perdona el discurs, però estic realment preocupat pel que vol la gent en general.

Prou! Records per a tota la família i una forta abraçada del teu amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 5 de novembre de 1995

Estimat amic,

Sempre resulta reconfortant que algú et digui una paraula de consol quan estàs emprenyat –una mica el que li passa al teu personatge quan li pica la formiga, i la nena li fa un treballer per calmar la fiblada i la inflor, salvant totes les distàncies, no cal dir-ho–, de manera que t'agraeixi les mostres de solidaritat davant el cas Bonada.

Tanmateix, després que el matrimoni Montserrat-Jaume Ruaix van tornar a Barcelona, al cap d'una quinzena d'estar-se a casa, vaig rebre un fax de la Montse en què em deia que, aparentment, l'Alzueta havia baixat del burro i continuarien donant-me traduccions. I així ha estat: després de passar una temporada d'angúnies, l'altre dia vaig rebre un original per traduir (una novel·la d'un tal Waller, que sembla ser un d'aquests autors que es fan en quatre dies, perquè d'un llibre anterior ja n'han fet una pel·lícula, *Els ponts de Madison*), i també Vicens Vives m'ha encarregat la traducció d'uns contes de Poe. O sigui que, amb tot això, ja tinc feina fins al gener. El cas és que, fins que no vaig rebre aquests encàrrecs, vaig dedicar-me a enviar cartes i faxes a diverses editorials, catalanes i castellanes, però cap no ha respirat: en general, donen la callada per resposta. Aquesta és una pràctica que m'emprenya d'allò més: ni tan sols no es dignen a contestar-te. A can 62, però, sí que m'han contestat, però de moment no tenien res. Es veu que la col·lecció «MOLU. Segle XX» ara s'ha reduït a un títol cada dos mesos, per tant la producció ha baixat de mala manera. En un primer moment, vaig pensar que l'efecte Bonada els havia influït, car la Maria Ginés em va dir que els havia arribat la brama, però ella mateixa em va assegurar que no era pas així, i aleshores em va fer saber que l'havien acomiadat. Què me'n dius? Una persona com ella, després de tants anys de treballar-hi –des de primera hora, crec–, però aquesta gent no tenen escrúpols, tot ho mesuren amb la vara de l'eficàcia i la pela.

Bé, passant a una altra cosa, em va encantar el conte «Elogi de la formiga» i no em conformo amb el botó de mostra. De manera que, quan guanyis el premi Pere Quart i et publiquin el llibre, n'espero un exemplar. L'he trobat collonut!

Celebro que t'agradés l'article de la *Revista de Catalunya* sobre traducció. Al número 97, corresponent al mes de juny, me n'han publicat un altre respecte a la censura sobre les traduccions a l'època franquista, i al 99, de setembre, un altre sobre Albert Camus i l'absurd, i encara en tenen en cartera un sobre un article de Ferrater Mora sobre la qüestió disputada de Catalunya i Espanya, i un que els vaig enviar fa uns dies que és com una continuació del referit a la traducció, en el qual toco el tema de la «denúncia» Bonada, sense donar noms, però posant en relleu que una suposició semblant és una bestiesa pròpia d'una persona ignorant de com va això de la traducció.

Precisament l'altre dia en Parcerisas em comentava que havia estat parlant amb en Jordi Coca sobre la possibilitat de cercar alguna excusa per fer-me viatjar de nou a Catalunya, però, naturalment, jo ja li havia dit que, si no hi ha la manera d'aconseguir que en pugui treure alguns calés (a part del preu del bitllet), no m'interessa, perquè en aquests moments vivim molt justos i no puc parar la màquina de fer traduccions, si no vull matarnos de gana. En Parcerisas, doncs, ho té clar, i ell pensa que la solució seria organitzar una sèrie de seminaris, semblants al que vam fer a l'Autònoma, que compregués la Pompeu Fabra, l'escola de traductors de Vic, etc., i aprofitar el temps d'aquesta manera. Ja ho veurem...

Middlemarch és una bona novel·la, com també ho és *La copa daurada*, però són llibres que actualment no els deu llegir ningú. Un llibre que et recomano és *Set contes gòtics*, d'Isak Dinesen (que per cert no han estat traduïts al castellà, així que no sé pas de quina llengua dirà que els he copiats en Bonada), perquè estic segur que te'ls empassaràs assaborint-los goludament i sense saltar-te ni una sola pàgina.

Això de caminar penso que és l'exercici més extraordinari que existeix. Ja saps que jo camino una hora cada dia, o sigui, uns sis quilòmetres, i estic «fit as a fiddle», com diuen els anglesos, és a dir, afinat com un violí. Per tant, el que has de fer, perquè no se't rovellin les frontisses, és caminar diàriament, no pas de tant en tant. Tanmateix, jo tinc la impressió que sempre camines molt per la ciutat, oi?

De com van les coses al món, em sembla que més val no parlar-ne. Ja veus el que acaba de passar a Israel. Aquí, a l'Argentina, va explotar un polvorí militar a la província de Córdoba, enclavat al mig d'un barri poblat, i a tocar de dues fàbriques de productes químics de gran perill-

sitat, de manera que, si la cosa no va ser més greu, és perquè Déu és gran, com diuen els creients... I què me'n dius de les proves atòmiques al Pacífic? Pot ser més gran l'estultícia humana? Jo crec que no.

És clar que, al costat d'això, encara hi ha gent que creu en l'art i aquestes coses. La setmana passada vam ser a Neuquén, on viu el nostre fill, el qual, a part de la feina per guanyar-se les garrofes, dirigeix un cor, canta en un conjunt folklòric i ara forma part d'un grup de gent que prepara *Carmina Burana*, d'Orff, per al mes de desembre. La Isabel pinta, la meva filla es dedica a divulgar la filosofia per a infants, perquè els nens aprenguin a pensar des del jardí d'infància, i jo faig traduccions i escric articles... Què hi farem?

Aquí, la primavera sembla que s'ha tornat folla i fa uns dies que tenim una temperatura que supera els trenta graus. Avui mateix, hem arribat a trenta-set!

Per tant, plego, però ja feia dies que et devia carta i no volia deixar-ne passar més.

Els de casa t'envien tot el seu afecte juntament amb la forta abraçada meva.

Jordi Arbonès

Barcelona, 13 de desembre de 1995

Estimat amic,

«Perquè avui és Santa Llúcia, dia de l'any gloriós...». Començo d'aquesta manera tan poètica i mística amb la bona intenció de deixar-te respirar una mica els aires dels voltants de la catedral, tan barcelonins i, aquests dies, tan nadalencs, amb la fira de pessebres plena de caganers i, aguantant fort!, des de fa un parell o tres d'anys, de pixaners erectes amb rajolí incorporat. Temo, però, que l'únic que anirà a parar dins el sobre seran uns quants microbis d'un refredat considerable que m'esgarrapa la gargamella amb urpes de gat rabiós. És fantàstic! Acabo de passar sense molèsties una setmana a Andorra, amb un fred que pelava –vam arribar a cinc graus sota zero, una matinada– i un cap de setmana molt llarg, fred i plujós a Castellterçol, i ara, en dos dies de bonança ciutadana se m'ha disparat una ragera monumental que no puc aturar amb pastilletes, xaropets ni herbes remeieres. Aquesta xacra em reté a casa i ha fet que anul·li la reserva d'entrades per al concert de l'orquestra del Teatre Lliure, especialitzada en músiques/sorolls contemporanis, i això que aquest vespre me les prometia ben felices perquè estava dedicat a Astor Piazzolla, i això m'hauria fet pensar en els amics de l'Argentina. Què hi farem!

Abans d'avançar i de deixar-m'ho al tinter –sóc un hipòcrita: no me'n podria oblidar ni que em matessin, perquè és una espina que porto ben clavada, encara!–, t'he d'informar que el jurat del premi Pere Quart, després de llegir –ells diuen que atentament, però no m'ho crec– les trenta-dues obres que s'hi van presentar, incloent-hi el meu *Elogi de la formiga*, va decidir declarar-lo desert. Merda! Primer, i de la impressió, vaig estar a punt de caure en basca, després m'enfilava per les parets i, finalment, no vaig tenir altre remei que fer el cor fort, dedicar una monumental botifarra al jurat –Josep Faulí, Ignasi Riera, Sílvia Oliver (filla de Joan Oliver), Isabel Martí (de La Campana)– i dir adéu a un milió de peles. Ja em va passar un any amb l'Andròmina, te'n recordes? Si se les hagués embutxacat algú altre, em quedaria el consol de pensar que el guanyador és un tipus sensacional i l'enrabiada s'hauria ajornat fins que hagués tingut l'ocasió de llegir-lo i d'adonar-me que no arribava a la sola de la sabata del meu. Ara, però, això del desert és una guitza als collons, clavada amb traïdoria.

Això em va permetre el luxe d'escriure una carta força irònica als de La Campana –Espinàs i col·laboradors–, que són els que convoquen el premi –el paga l'Ajuntament de Sabadell–, i dir-los que em tornessin els originals per missatger, ja que després del fracàs no m'atrevia a sortir al carrer ni disfressat per por que se'm veiés la llufa que m'havien clavat al darrere. I els vaig donar les gràcies perquè, «desert», segons diu el diccionari, equival a negligent, inculte, buit, sense idees...

A sang calenta, això em va servir per arraconar tota mena d'escrúpols i pensar que havia de fer-ho pagar a algú o altre. Així, em vaig posar a barrinar fins que no se'm va ocórrer altra cosa que fer xantatge a un altre membre de l'odiat clan dels editors. I la víctima ha estat, ni més ni menys, que aquell peix que es porta l'oli i que també te l'ha fet passar magra: sí, el nostre estimat amic Miquel Alzueta, que, precisament, acaba de guanyar el premi al millor editor de l'any. A final d'agost ja et vaig explicar que havia acabat la redacció de *La casa sota les estrelles*, el setè títol d'una sèrie d'aventures, i que em resistia a portar-lo tot seguit a Columna, com era gairebé de llei, perquè l'incloguessin a la mateixa col·lecció on hi ha els sis títols anteriors. De les altures vaig rebre la inspiració de frenar el meu impuls natural que era portar-l'hi immediatament i això m'ha permès ara de fer una jugada maquiavèlica: faig un paquet amb tots dos originals –*La casa sota les estrelles* i *Elogi de la formiga*– i el deixo a l'editorial amb una carta que era tota una prova de força: dic a l'editor que el lot és indivisible i que si té interès a publicar la novel·la d'aventures, ha de fer el mateix amb les narracions eròticohumorístiques. Quan me'n tornava cap a casa pensava que m'havia passat per fatxenda i que n'havia fet un gra massa. Ja em veia recollint els originals i iniciant un pelegrinatge per La Magrana, Empúries, Cruïlla... Però, noi, a l'Alzueta, per fatxenda no hi ha qui el guanyi. A primera hora de la tarda, en plena migdiada, el meu fill em passa una trucada de Columna. Ja em veia la pedregada a sobre. I l'editor, amb tota naturalitat, em diu: «Acabo d'arribar, he obert el teu paquet i hi estic conforme. Tot va endavant. D'aquí a un parell de dies rebràs els contractes i quan vulguis ens portes els disquets dels dos llibres. El dels joves sortirà el mes de març, just pel dia del llibre, i l'altre el mes de setembre». Si em punxen no em treuen sang! Vaig haver de ser jo qui li preguntés com podia prendre aquella decisió sense ni tan sols saber de què anaven. Em va contestar: «Com vols que tingui dubtes, si tu hi entens més

que jo?». Estic gairebé convençut que el paio es va adonar que jo volia fer l'homenet i va dir que per xulo no hi havia qui el guanyés. Ara, el més que probable fracàs econòmic si més no d'un dels dos llibres, caurà exclusivament sobre la meua esquena. I potser ja no tindrè moral per proposar-li mai més cap negoci semblant.

També estic a l'aguait per si només em fa arribar un dels contractes amb l'excusa que l'altre no corre pressa. Llavors sí que pensaré que m'ha pres el pèl i que quan arribi el setembre tot seran raons, com ja ha fet en alguna altra ocasió. Si compleix, es pot dir que la jugada m'haurà sortit bé, millor del que em podia esperar, perquè Columna no deixa de ser Columna, i sempre fa goig publicar-hi, oi?

El que també ha estat curiós és el que em va passar abans-d'ahir en la inauguració, al vestíbul de l'Ateneu, d'una exposició de llibres catalans traduïts a altres llengües. Rebo una carta de la Institució de les Lletres Catalanes signada per l'Oriol Pi de Cabanyes amb un encapçalament a mà —«Benvolgut Joaquim». Se m'hi convida ja que sóc dels autors traduïts. Arribo a lloc i en Jordi Sarsanedas, que és el degà de la ILC, se m'emporta cap a un ordinador, es posa a manipular-lo com si fos una joguina, busca el meu nom per enlluernar-me i fer-me feliç i, nyap!, no surto enlloc. Resulta que no hi han inclòs els llibres per a infants, nois i noies, que són els únics que m'han traduït al castellà i a l'usquera. El pobre Sarsanedas va quedar més desolat que jo mateix i encara el vaig haver de consolar ajudant-lo a buscar l'Ofèlia Dracs. Aquesta sí que hi era amb llibres al castellà, francès, italià, el portuguès de la metròpoli i el de la variant brasilera, i com que jo en formo part... I tots tan contents! I ara ja em tens a punt d'escriure al Consell Català del Llibre per a Infants per demanar-los que no badin i que no es deixin colar un gol com aquest. Sembla que, ja que els nens no voten, el sector no interessa a ningú. I avui, precisament, ha sortit una estadística que Cruïlla, editorial filial de la madrilenya i poderosíssima SM (Fundación Santa María, de l'orde dels marianistes), i que només publica per a nens i adolescents, és l'editorial catalana que, entre novetats i reedicions, ha desbancat del primer lloc Edicions 62 al llarg de 1994: 353 llibres SM, 246 Edicions 62, 230 Edebé (dels salesians), 204 Vicens Vives, 162 Bromera... Fixa't en el detall: Bromera, una petita editorial d'Alzira, figura en cinquè lloc, davant Barcanova, Columna, La Magrana, Enciclopèdia, Empúries, etc. Hi deu fer, suposo, que també publica llibres de text

de reedició constant. Això vol dir que, fins ara, els socialistes valencians, tan botiflers, segons els nacionalistes, havien introduït el català en l'ensenyament amb una empena com mai no s'havia conegut. Ara que entre tots han aconseguit fotre'ls al carrer, veurem què passa –ho estem veient, ja– amb els que s'han assegut al seu lloc.

Ara que tothom està tan escruixit, amb raó, és clar, per la guerra de Bòsnia, i que grans i petits se'n senten una mica absurdament culpables, m'he proposat recordar que no cal anar tan lluny i que aquí, entre el 36 i el 39, vam viure circumstàncies semblants, amb una novel·leta sobre les conseqüències de la nostra guerra civil al parc zoològic de Barcelona –l'any 38 hi va morir de gana un elefant, la Júlia! Fa un parell de mesos vaig publicar una carta a l'*Avui* per demanar informació sobre dues cançons, una de popular que es referia a l'Avi: «ploreu, ploreu ninetes, que l'Avi –o el burro, segons uns– està malalt...», i un «Himne a la Júlia», amb lletra de Guimerà i música d'Amadeu Vives. He rebut una trentena de respostes, entre cartes i trucades, i això m'ha permès de restablir cert contacte amb l'Agustí Pons que, de cara a posar en relleu l'eficàcia del diari en aspectes comunicatius, em va suggerir que ho expliqués en un article. Ho vaig fer així, més que res per quedar bé, perquè la cosa tenia escàs interès.

Celebro que Columna t'hagi passat una altra novel·la de l'autor d'*Els ponts de Madison*, perquè imagino que el text ha de ser més aviat fàcil i àgil. Jo no l'he llegit, però he vist la pel·lícula, que em va semblar molt per sota de la fama que l'ha precedida, propiciada, imagino, per les dues estrelles que la interpreten i el to romàntic i sensibler de l'argument. Després de rebre la teva última, vaig córrer a comprar els *Set contes gòtics* d'Isak Dinesen que em recomanaves. El cas és, però, que encara no m'hi he dedicat. Ja començo a estar una mica tip d'haver de llegir coses que m'interessen ben poc, com ara els llibres per a nens que publica l'editorial Edebé, de la qual vaig passar a ser assessor sense adonar-me'n, una feina de la qual he de procurar desempallegar-me així que pugui. També he estat jurat del premi de poesia Guillem Viladot que convoca, patrocina i paga l'Ajuntament d'Agramunt, amb la coordinació del nostre comú amic Xavier Garcia. Tot i el plaer de llegir una trentena d'originals, la meitat dels quals era prou interessant, em vaig quedar amb el regust, al final, de poder premiar una obra, només. I el premi va recaure en Núria Albó, quan jo crec que en Miquel DescLOT tenia els mateixos mèrits. La meua proposta de dividir el

milió entre ells dos no va ser acceptada pels altres jurats. Llàstima que en Joaquim Molas no va poder venir a discutir la jugada a Agramunt, perquè va deixar una nota en què insinuava aquesta possibilitat i és probable que a ell sí que li haguessin fet cas.

L'existència d'aquest premi és ben curiosa. Guillem Viladot és el farmacèutic d'Agramunt i, així, en vida, ha habilitat un casalot de la seva propietat en museu, on exposa la seva obra plàstica, abstracta o conceptual, realitzada a partir d'elements quotidians, eines de la pagesia, més aviat. El local, que no vaig poder visitar perquè aquell dia estava tancat, es diu Lo Pardal, en homenatge a l'ocell que és el distintiu de la població. En Viladot, que és un prohoms de la població, i que sembla que té el ronyó ben cobert, va aconseguir que l'ajuntament patrocinés un premi de poesia que portés el seu nom. La nit del premi, un cop concedit, i després dels discursos polítics i no pas poètics del batlle, el regidor de cultura, el president del Consell Comarcal i el representant de la Institució de les Lletres Catalanes –tots de Convergència, naturalment!–, i després que de poesia no se'n digués gairebé ni mitja paraula, en Viladot va pagar un sopar excel·lent a un centenar i mig de persones que li devia costar un ou i el rovell de l'altre. Ben situat a la sortida del local, abraçava uns i altres quan, mig pets, sortíem al carrer a respirar una mica d'aire. En el jurat del premi vaig coincidir amb en Josep Vallverdú: pocs dies després s'atorgava, a Lleida, a càrrec de l'ajuntament –socialista, en aquest cas– el premi d'assaig Josep Vallverdú, que és un convergent de pro. Mentre dinàvem, em va fer saber que l'Enciclopèdia Catalana és a punt de publicar-li l'obra infantil i juvenil completa en catorze o quinze volums, cada un dels quals contindrà tres o quatre novel·les. Això és un cas insòlit. No s'havia vist mai que els llibres infantils s'apleguessin d'aquesta forma. Penso que els de l'Enciclopèdia, que no es xumen el dit, deuen haver pensat que les institucions en compraran algun exemplar per a totes les escoles, biblioteques i centres oficials... I, com no podia ser d'altra manera, quan fèiem postres i jo ja m'havia pinsat un vermut, mitja ampolla de Raïmat espès com la sang d'un bou hipertens, un parell de copes de xampany del Penedès i dues copetes de Torres de deu anys, no vaig poder-me resistir a la insinuació d'escriure el pròleg a un d'aquests catorze o quinze volums. En aquell moment no hauria gosat dir que no ni que m'haguessin convidat a escriure'n un per a cada volum! I ja em tens llegint quatre novel·les d'en

Vallverdú per fer-li un pròleg ben elogiós. També em va passar fa poc amb en Torres, que em va demanar, un dia per l'altre, un pròleg per al seu llibre *Les tisoires de la censura*, ja que els editors es van adonar que era tan curt, que bé calia afegir-hi cinc o sis pàgines més. I ja em tens fent el pròleg, i sense passar per caixa, encara que ara, en aquest llibre, gairebé hi ha tant de text meu com d'ell. Exagero una mica perquè m'adono que avui, per desentendre'm del refredat que em té ben embromat, faig més barrila del compte.

T'he dit abans, de passada, que he estat a Andorra. Perquè vegis que no em moco amb mitja màniga, has de saber i entendre, i entendre i saber, com es diu a les rondalles valencianes, que hi vaig anar convidat per la «ministra» d'Educació, Joventut i Esports per fer una *tourné*e per sis escoles, totes públiques—dues de confessionals, dues d'andorranes i dues d'espanyoles. Els vaillets, força desmotivats, no s'interessaven per res i calia estirar-los la llengua per fer-los parlar. Cada cop veig més clar que tot aquest esforç d'anar amunt i avall no serveix de res. Si hi ha algun nano amb ganes de llegir, ho farà pel seu compte. I si no en té ganes, llegirà per força el text que potser la meva intervenció li acosta més —o no!— i, després de l'esforç, ja no llegirà res més fins que no tornin a obligar-lo. Aquest any he hagut de frenar les editorials perquè si hagués volgut, tindria una sessió diària. Els editors han descobert que la presència de l'autor pot ser un esquer per a col·locar una línia de matemàtiques o de socials, i t'utilitzen de mala manera.

Prou! S'ha acabat parlar de mi. Ja semblo l'Estanislau Torres, que només obre la boca per dir coses que l'afecten. Atxim atxim, atxim! No passa res, Jordi, són esternuts, només. Continuo amb en Torres: fa uns quants dies que amb motiu de la mort de Ferran de Pol va publicar un article a l'*Avui*. Vols creure que no va citar ni un sol llibre de l'autor que acabava de desaparèixer i que, en canvi, va deixar anar, sense que vingués a tomb, els títols de tres llibres seus? Primer vaig riure i després ho vaig comentar amb el comú amic Gaspar Aguayo, el de la llibreria Maga, ja saps, i l'home també estava escandalitzat. Això em va moure a rellegir *Érem quatre* i a escriure un article ben llarg, que fa un mes que he enviat a l'Agustí Pons. En aquesta ocasió, però, encara no m'ha dit ase ni bèstia. No em sorprèn perquè el diari viu una crisi molt intensa: té un dèficit terrible—em voldria equivocar, però es parla de quatre mil cinc-cents milions de peles: 4.500.000.000, perquè te'n facis càrrec—, tot i lesaju-

des que rep de la nostra administració. El personal cobra quan pot i els col·laboradors ho fan amb nou o deu mesos d'endarreriment. Han volgut entrar en la guerra, potser inevitable, d'oferir obsequis als lectors, sobretot els diumenges, en forma de suplement ben acolorits, insígnies, colleccionables, etc., i això només es pot suportar amb una publicitat i uns tiratges com els que tenen els altres diaris que veig: *La Vanguardia*, *El País*, *El Periódico* i, segons m'expliquen, la major part de premsa de Madrid: *El Mundo*, *ABC* o *Diario 16*.

Tens tota la raó del món quan em dius que val més que no parlem del que passa pel món. Ja deus saber que abans-d'ahir hi va haver un atemptat a Madrid amb sis morts a l'acte i uns quants més segurament, com a seqüela de les ferides. Sort, encara, que un autocar ple de nens d'un col·legi es va entretenir gràcies a un semàfor en vermell i va tardar un minut a arribar al lloc de l'explosió. El que costa més d'empassar és que hi hagi algun grup que intenta participar en el joc democràtic que ho justifiqui. Si en realitat hi ha un estat de guerra, llavors es fa difícil demanar a un dels bàndols el compliment més estricte de les normes de la convivència. Avui, als diaris, però, el que preocupa més és l'estat del genoll d'un noiet ros com un fil d'or que es diu Jordi i que és el fill de l'entrenador del Barça: podria ser que hagués de tornar a passar pel quiròfan. Això ha fet vessar rius de tinta sobre el cas.

Sort tenim dels llibres! I del bosc. I dels discos. Ara, entre esternut i esternut, estic escoltant una contralt que es deia Kathleen Ferrier (1912–1953), que cantava com els àngels els *lieds* de Schumann, Brahms, Händel... I ahir no vaig poder resistir la temptació de saltar-me tots els llibres que m'esperen a la tauleta de nit i abocar-me al segon volum dels contes de Dorothy Parker, publicat pels Quaderns Crema, que m'ha introduït en aquell món del mam, la promiscuïtat sexual, les primeres esnifades i els aguts jocs d'una *intelligenza* que es va malmetre, però que ens ha deixat alguns testimonis excepcionals de la seva sensibilitat. Per altra banda, també he llegit coses de Natalia Ginzburg, l'escriptora italiana que va adoptar el cognom del seu marit, un jueu que va morir a les presons dels nazis, secretària de redacció de l'editorial Einaudi, bons amics de Pavese, tots dos, i que s'explica amb una delicadesa excepcional.

La ragera de nas ha estimulat la meva incontinença epistolar. Ja ho veus. Quantes obligacions hauràs de negligir per llegir aquest enfilall de

tafaneries? I això que encara em descuido de dir-te que en Valentí Puig em va fer un vestit a mida en una crítica d'*El jardí de Lilliput*. L'home té el nas fi perquè em retreia la meua nul·la formació intel·lectual i venia a dir que els temes dels meus contes caminen en paral·lel a la meua vulgaritat personal. El bon mallorquí intuïa que sóc fidel al sastre del poble i que m'estimo més anar al barber que al perruquer. Li vaig escriure per felicitar-lo per haver-la encertat, tot certificant-li que, si m'he passat al *prêt-à-porter*, és perquè el sastre del carrer va morir sense hereus.

Voldria portar aquesta carta al correu demà per si hi ha sort i t'arriba abans de Nadal. Així em serviria per desitjar al clan Arbonès, de Bernal, unes festes ben felices, tot i que em costa fer-me a la idea d'un Nadal calent, regalimant suor per tot arreu. I més quan demà ens acaben d'avisar que arriba una onada de fred que acabarà de gelar els cors més endurits, i un vent que s'emportarà la cua dels rucs.

Una abraçada i els millors desigs per a tots,

Joaquim Carbó

Bernal, 17 de gener de 1996

Estimat Joaquim,

Suposo que a hores d'ara ja se't deu haver estroncat la ragera de què et queixaves a la teva darrera carta i, així mateix, que et deu haver passat l'enrabiada pel no atorgament del premi Pere Quart, si bé això em penso que et serà més difícil d'oblidar.

Res noi, es veu que tant a tu com a mi, des de cantons distints, ens han agafat com a ases dels cops, ens tenen tírria o no sé què passa. Per la meua banda, després d'haver superat l'afer «monada», sense més conseqüències –aparentment– que la mala llet que em vaig fer jo (car Columna ha continuat encarregant-me traduccions, i en Vallverdú, de can 62, em va assegurar que el meu prestigi en aquella casa continua incòlume), doncs bé, ara resulta que un ocellet em va explicar a cau d'orella que el tifeta de l'Oriol Izquierdo, de can Proa, no s'està de bescantar les meves traduccions davant de tot aquell que se l'escolta: que si el meu «model de llengua» és absolutament arcaïtzant, que si «pedroleja», que les meves traduccions no van ni amb rodes, que... Per acabar afirmant que, mentre ell sigui director literari de l'editorial, no em donarà cap traducció. Jo ja m'imaginava que alguna cosa passava en aquella editorial, ja que, des que va marxar-ne en Bru de Sala, ja fa no sé quants anys, i va ocupar el seu lloc aquest minyó, no m'han encarregat mai més cap traducció (llevat d'una vegada que volien que traduís una tercera part de *Jurassic Park*, mentre que dos altres traductors en traduïrien la resta), a pesar d'haver estat personalment parlant amb ell i amb en Joan Carreras. Precisament, abans de saber tot això, al setembre havia escrit a en Carreras per demanar-li que pensessin en mi a l'hora de repartir les traduccions. Va passar el temps, i l'home mut com un clau. Li vaig reiterar la carta per fax, però res. Però, vet aquí que, fa un parell de dies, he rebut una carta que m'ha deixat esmaperdut, perquè trobo que representa que aquest noi té una barra com una casa de pagès (te n'adjunto una fotocòpia, perquè si només et copiés el contingut, no t'ho podries creure, el que hi diu). És

evident, em sembla, que si m'ha escrit és perquè tenen interès a recuperar el text de la traducció del llibre de Lewis, *El príncep Caspian*, car es veu que Edhasa no els el va lliurar quan els va traspasar tot el fons de la col·lecció «Clàssics Moderns». Però, encara hi ha més tela per tallar, aquí. Aquesta gent que troba abominables les meves traduccions, han reeditat –en coedició amb Columna!– la meua traducció de *L'amant de lady Chatterley*, juntament amb el meu pròleg, sense el meu consentiment i sense haver signat un nou contracte, ja que aquest llibre el van «here-tar» d'en Cendrós. Aleshores, vaig escriure a l'inefable amic Roig Santacana, que m'ha posat al corrent de com van aquestes coses dels drets d'autor i dels contractes, i, ara, ben assessorat, he escrit a un tal Giralt de Proa, que s'ocupa dels contractes, i li he demanat que em facin un contracte amb un pacte que digui que em pagaran el 2% sobre el preu de coberta, per tota l'edició, amb liquidacions anuals, etc., i únicament vàlid per a aquesta edició. Però, encara hi ha més: després d'haver fet aquesta carta, he vist que per Nadal van treure el *Quartet d'Alexandria*, en un sol volum, i tampoc aquesta vegada no m'han fet cap contracte per *Clea*, que la vaig traduir jo, i suposo que tampoc no en deuen haver fet cap pels altres títols, que els va fer en Pedrolo, amb la seva família. De manera que esperaré que em contestin sobre el llibre d'en Lawrence i després els reclamaré aquest.

D'altra banda, a l'Oriol li he escrit dient que hauré de buscar la còpia d'aquesta traducció i que ja li'n diré alguna cosa. Mentrestant, he escrit a Edhasa per saber si van pagar alguna cosa per aquesta traducció, perquè m'estranya molt que no els donessin l'original, o sigui que podria ser que encara m'hagin de pagar un acompte de drets.

De més a més, per esbravar-me una mica, vaig escriure un article per a la *Revista de Catalunya*, en el qual, aprofitant per parlar d'aquest tema del «model de llengua», feia una referència encoberta a l'Orioleta, i deia que no li reconeixia entitat moral per parlar de les meves traduccions, quan en una ocasió em va oferir de traduir *Jurassic Park* dividit entre tres traductors, la qual cosa és una immoralitat intel·lectual, etc., però resulta que, si ho deia tan obertament, comprometia l'ocellet que m'ho havia explicat. Aleshores, he modificat l'article, passant per alt aquest incident, però parlant igualment de la qüestió del model de llengua i del «pedrolejar». Si la revista no el publica, ja te'n faré arribar una còpia.

En canvi, mentre que la «nostra» gent malparla de mi, els nostres cosins de més enllà de l'Ebre s'ocupen de les meves traduccions i les alaben, com és el cas de Juan Marín, d'*El País*, gran coneixedor de la literatura nord-americana, que va fer una ressenya força afalagadora d'una traducció meva al castellà, *Historias del Mariposa*, de William T. Vollmann, que vaig fer per a Muchnik. I fa un parell de mesos, vaig rebre un fax d'un professor de la universitat de Màlaga, del departament de traducció, que prepara la tesi doctoral que estudia les traduccions fetes a la Península de *La fra de les vanitats*, entre les quals la meva! Pots creure que en seixanta-cinc anys s'han fet dinou traduccions distintes d'aquesta obra? Doncs bé, aquest home està la mar d'entusiasmat amb la meva obra com a traductor, m'ha trucat per telèfon, m'escrui i, fins i tot, m'ha invitat a fer una xerrada a la universitat, si mai torno a casa nostra!

Pel que fa a la feina, la cosa no rutlla massa bé. He acabat la traducció d'una novel·la d'en Waller, l'autor d'*Els ponts de Madison County*, que tant d'èxit té, tant el llibre com la pel·lícula, per a Columna, i també unes cartes d'amor de Khalil Gibran, per a la mateixa editorial. Ara he posat fil a l'agulla per traduir uns contes d'horror de Poe, per a Vicens Vives, i s'ha acabat el bròquil! Sembla que hi ha una possibilitat que Columna em doni un clàssic, però no sé pas quan serà. Els de 62 no tenen res, de moment, i tampoc Muchnik. El cas és que el camp de les editorials que publiquen en català s'ha anat reduint cada vegada més, ja que algunes cases han estat absorbides per altres, o diguem per l'Enciclopèdia, que s'està convertint en un calaix de sastre. He escrit a en Xavier Folch, d'Empúries, però sense massa convenciment, perquè ara comparteixen les oficines amb 62 i no sé quina relació hi pot haver entre ambdues empreses. I, d'altra banda, he començat a enviar fax de SOS a algunes editorials castellanques, com ara Anagrama i Tusquets. Creu-me que em sento com si m'abaixés els pantalons, quan m'ofereixo per fer traduccions al castellà! Però es veu que, a mesura que ens fem vells i ens resulta més difícil la lluita per la subsistència, se'ns va aprimant la dignitat i anem perdent la vergonya. Ja ho veus, només em faltava pujar amb globus i prendre pel cul; doncs bé, ara ja només em falta pujar amb globus.

Semblaria que, en explicar-te tot això, he volgut venjar-me de tu arran del sac de gemecs en què vas convertir la teva carta, però no és pas això, sinó que el que he pretès és consolar-te, per allò de «mal de molts...».

Els de la Institució de les Lletres Catalanes, en la persona de l'Albert Ibáñez, m'ha enviat –a sol·licitud meva– tots els fullets disponibles que fan dedicats a «l'escriptor del mes», però resulta que el teu no hi és, perquè està esgotat. No en tindries pas cap de sobrer?

Aquí, contràriament al que t'imagines, hem tingut un Nadal i Cap d'Any força fresquet, i fins i tot aquest mes de gener, tret d'un parell de dies de molta calor, més aviat tenim fred que no pas calor, sobretot a les nits. Nosaltres, la Isabel, en Damià i jo, ens en vam anar a passar vuit dies a la costa, a San Bernardo, abans de Nadal, i aquestes seran totes les nostres vacances. Per Cap d'Any, vam tenir en Xavier i la seva companya aquí, i passat festes, se'n van tornar a Neuquén, juntament amb la Glòria i en Damià, els quals tornen aquest cap de setmana.

La situació en aquest país és dramàtica, car l'aplicació de l'economia de mercat a tot drap ha fet pujar l'índex de gent desocupada a la ratlla del 20%, amb la consegüent pobresa, perquè aquí ningú no cobra el subsidi d'atur, mentre que les empreses multinacionals, que s'han fet càrrec de totes les de serveis que abans eren de l'Estat i ara han estat privatitzades, cada vegada guanyen més calés; la corrupció s'ha generalitzat; no hi ha justícia; l'educació i la salut són un desastre; els jubilats, a la majoria del país, amb pensions de 150 dòlars, no cobren des de fa mesos... En fi, un té la sensació que viu en un país que s'està desintegrant a passos de gegant, mentre que el discurs oficial és que som al primer món i que mai no hem viscut tan bé com ara, a l'Argentina! Ara, quan veus que el món capitalista s'esquinça per la part més prima, o sigui, pel cantó social, no pots deixar de pensar que el sistema ha fracassat tant o més que el comunisme, perquè el problema de la pobresa no sols no l'ha solucionat sinó que sembla que s'incrementa a tot arreu, i que l'economia mundial fa aigües fins i tot als països que semblaven més sòlids, com ara Alemanya o els Estats Units. Com acabarà tot això? Com sempre: la gallina de dalt cagant a la de baix. No et sembla?

I ja n'hi ha prou, d'aquest color! Et desitgem un bon any (ha, ha, quina ironia, després de la filípica anterior!) i t'enviem una forta abraçada.

Jordi Arbonès

Barcelona, 21 de febrer de 1996

Estimat amic,

Imagino que a hores d'ara la suor et regalima front avall si estàs amorat sobre l'ordinador trencant-te el cap amb alguna traducció. O, potser, que fas vacances i jeus a l'ombra del teu jardí, prop de la ginestera, amb algun negre que et venta i un refresc a la mà... Nosaltres, aquí, en aquest petit país que, segons el nostre bon amic Antoni Serra, no existeix, ni ha existit mai, ens les prometíem felices després d'un hivern plàcid, sense fred i amb una pluja tan civilitzada que ha omplert a vessar els embassaments, sense fer mal, i ha assegurat el subministrament d'aigua per a un parell d'anys. Però, de sobte, ha arribat un airet polar, d'aquell que se't fica pel camal dels pantalons, s'enfila amunt, amunt, i et glaça allò que no sona. No exagero: ens ha agafat desprevinguts, quan tothom començava a desar la roba d'hivern. Més d'un ametller se'n farà l'estella. Ahir, a Castellterçol, estàvem sota zero. Sort que el dia ja és força llarg i, si fa sol, com en va fer, t'ho passes bé en algun lloc ben arrecerat. Diumenge vaig ser al turó on hi ha l'església de Sant Cugat de Gavadons, que és justament on vam anar aquell dia que vam dinar plegats a Can Xarina. L'espectacle, un cop afermaves bé els peus a terra perquè no se t'endugués el vent, era meravellós: mai no havia vist tanta neu al nostre vell Pirineu! Els esquiadors estan de sort, enguany. I ho estan, també, els hotelers de les estacions d'esquí, i els venedors de bufandes...

Els que no se'n surten, sembla, són els venedors de llibres. En surten molts però se'n venen pocs. I les coses pot ser que empitjorin. Tinc una teoria, jo, i t'asseguro que no faig conya, però crec que de mica en mica moren els antics i fidels compradors, aquells obsessos per la cultura llibresca en català que van estar tants anys reprimits pel franquisme i que quan la cosa es va obrir van passar per caixa per satisfer la seva set literària. Encara en queden alguns, però la majoria han anat a parar a la caixa, a l'altra... I els hereus s'han venut les col·leccions al mercat de llibres vells per fer lloc als vídeos.

De tota manera, sembla que tu i jo no ens hi hem de posar cap pedra al fetge. Atesa la nostra avançada edat i els abusos que hem fet de sexe i alcohol, per no parlar de matèries més perilloses, no assistirem a l'enter-

rament del negoci, ja que serà el negoci el que assistirà al nostre, bé que des de la UVI i amb el gota a gota ben posat.

De moment, però, tothom fa el cor fort i els tècnics diuen que es produirà una revifalla perquè és possible que el públic es cansi de les pel·lícules quan els americans ja no sàpiguem com omplir les pantalles amb més hòsties, trets, explosions, violacions, caps tallats, cervells que esclaten, cors que es fan miques, títols que salten, esquitxos de semen i merda. Per a desgràcia nostra, encara hi ha algun producte que no s'apunta a la moda de sang i fetge. Jo mateix, aquest any, he passat bones estones amb pel·lícules com *Il postino*, *Che hora é*, *L'anglès que va pujar un turó i va baixar d'una muntanya*, *Smoke*, *Nelly et monsieur Arnaud* i podria ser que demà passat veiéssim l'última de Woody Allen.

Els dies 23, 24, 30 i 31 de gener, al local de l'Enciclopèdia/Proa, es va celebrar el vint-i-cincè aniversari de l'aparició d'un llibre de Pòrtic, amb les entrevistes que l'Oriol Pi de Cabanyes i en Guillem-Jordi Graells van fer, quan eren alumnes de Joaquim Molas, a vint-i-cinc escriptors que acabaven de sortir de l'ou. Alguns, com el mateix Jaume Fuster, avui president de l'AELC, encara no havien publicat el primer llibre, però el tenien en premsa. Es tractava ben clarament d'una maniobra per donar moral al poble, per fer saber que, quan tot ens era advers, hi havia un contingent considerable de gent jove que havia decidit escriure en català. Els mateixos entrevistats negaven, ja en aquell moment, que tinguessin idea de constituir una generació literària, però el nom de «generació dels setanta» va fer fortuna i alguns crítics com l'Àlex Broch hi van treballar afegint-hi altres noms d'escriptors de la mateixa edat que en aquell moment encara no havien fet acte de presència (Maria Barbal, Jesús Moncada, etc.).

Les quatre sessions havien de ser una festa commemorativa de l'aparició d'aquell llibre, i van donar la cara alguns d'aquells autors, com ara Ramon Gomis, Pep Nadal i Maria Antònia Oliver (sessió genèrica), Francesc Parcerisas i Marta Pessarrodona (poetes), Jordi Coca, Jaume Fuster i Robert Saladrigas (narradors) i Josep M. Benet i Jornet, Jordi Bordas i Jordi Teixidor (teatrers). Cada sessió va ser presentada per crítics madurs com Isidor Cònsul, Àlex Broch i Joaquim Vilà, i per altres de joves com David Castillo i Oriol Izquierdo... Aquests dos, en les sessions respectives, van esvalotar el galliner i allò que havia de ser una celebració va estar

a punt de convertir-se en un funeral... Que si tot era una merda, que si no hi havia res que valgués res, que on era l'obra?, etc., etc. En Castillo –director del suplement literari de l'*Avui*– va venir a dir que per cada lector que la generació dels setanta havia aconseguit per al català, n'havia avorrit i allunyat més de cent. I el teu amic Oriol Izquierdo se les va tenir amb l'Ofèlia Dracs, que va resultar que era la seva bèstia negra. Fins al punt que em vaig veure obligat a intervenir i a preguntar-li com era possible que, si ens trobava tan abominables, es dediqués, com a editor, a publicar els llibres, si més no, de tres Ofelis com l'Isidre Grau, en Jaume Cabré o jo mateix... El noi repetia que, d'un en un, no tenia res contra nosaltres, però que allò que representava el grup era imperdonable. I no el vam treure d'aquí. Sort que en Coca va estar sensacional i, amb la pitjor de les armes –l'humor intel·ligent–, el va fotre a parir.

No sé si a hores d'ara els de Proa t'han aclarit els comptes, però tot el que m'expliques de les traduccions que han «republicat» sense dir-te ase ni bèstia em sembla molt greu. I has fet molt bé d'informar-te prop d'en Roig. Si fan l'orni, em penso que valdria la pena que ho posessis en coneixement de l'AELC. Ara que hi torna a haver en Jaume Fuster, em fa l'efecte que han pres una actitud força combativa. Sort!

És ben curiós el que m'expliques del tracte que han rebut algunes de les teves traduccions per part de la gent que sembla que menys interès haurien de tenir a parlar-ne. Sobretot d'aquest professor de Màlaga que ha llegit *La fira de les vanitats* en català, cosa que li deu haver costat algun esforç... En moltes ocasions ens pensem que tenen actituds molt hostils envers nosaltres i la nostra feina i, en canvi, quan hi entrem en contacte, ens adonem que no és així. En les meves anades a La Corunya, Salamanca, Madrid i Saragossa ho he pogut comprovar. I sempre hi he anat com el que sóc, un escriptor català que escriu en català. La mala bava es cova en els ambients polítics d'una banda i altra, que són els que acostumen a crear enemistats amb l'excusa de l'honor del poble, que no és altra cosa que el seu honor. Ahir vaig haver de dir que no a una invitació que em feien des d'Almeria perquè ja tenia un parell de compromisos a Barcelona.

El que està funcionant més o menys bé és el teatre. I encara. Funciona perquè les institucions –Generalitat, Ajuntament i Diputació– hi aboquen força calés i el públic s'ha acostumat a anar al Romea, al Poliorama i, segons els espectacles, a algun teatre comercial. Però la resposta és

molt més generosa quan la funció és en castellà. La temporada del Teatro Clásico Nacional, la de La Cubana i la de la companyia de Paco Morán han funcionat molt bé. Hi ha molts teatrets petits, de butxaca, que depenen de la sort. He assistit a sessions amb més gent a l'escenari que entre el públic, normalment amb intèrprets nous, d'aquests que ara en surten a cabassos, i que prometen. Per sort hi ha els serials de TV3 que donen feina a gent nova, perquè és terrible veure sempre les mateixes cares fent papers diferents. De tota manera, no m'hi engresco, jo, amb els serials. Es veuen fets massa de pressa. I és una llàstima, perquè tot i que són mediocres, sobresurten força del nivell d'alguns que ens arriben fets a Veneçuela o el Brasil, no pas dels britànics.

El nostre públic no reacciona. De la mateixa manera que no compra llibres –però mira la tele– i tant se li'n fot la llengua de les obres de teatre –i si no se li'n fot, s'estima més que sigui en castellà–, també es gira de cul al cinema que es fa directament en català o al que es dobla a la nostra llengua. En canvi, es protesta per coses que, analitzades fredament, no són criticables en absolut. Ara s'ha creat una mena de plataforma a favor del cinema en català que, en lloc d'estimular l'assistència als locals on es projecta alguna pel·lícula doblada o original en català, es dedica a incordiar la productora Disney perquè no ha doblat una pel·lícula tan fluixa com *Pocahontas*. Han aconseguit un reduït grup de protestaires i han fet alguna pintada a les portes dels cinemes on l'exhibien en castellà. En canvi, ningú no ha mogut ni un dit a favor de les que es projecten en la nostra llengua. Hi ha l'associació Cavall Fort/Rialles i Drac Màgic que n'ha doblat i projectat més de vint-i-cinc. I aquests dies de Nadal n'han passat dues per a infants de digníssimes –la italiana *Sara, Sara* i la nòrdica *El gat sense cua*– als cinemes Nàpols i Verdi, l'empresa dels quals les ha retirat al cap d'una setmana perquè no hi anava ningú després que se'n fes força publicitat. El dia que hi vaig ser érem vuit espectadors en tota la sala. Vaig escriure un article sobre aquest fet i el vaig enviar a l'*Avui* a primers de gener. I ja que no el podràs llegir al diari perquè no l'han volgut publicar, l'incloc al final de la carta. I l'Albert Jané va escriure una nota en el mateix sentit a *Cavall Fort* i membres d'aquella plataforma ens han escrit unes cartes indignades. Només tenen ganes de buscar enemics entre els altres, denunciar empreses castellanques que ens volen mal, i no s'adonen que avui és un dret que ens hem de guanyar. Volen descarre-

gar la nostra impotència en els altres i, després, fotre's a jeure. Ja va passar amb el *Diari de Barcelona*, que no el comprava ningú. I si l'*Avui* deixés de rebre diners a cabassos, ja no existiria. Qui en tindria la culpa, llavors? La cosa és claríssima: si la gent omplís els locals on es passa una pel·lícula en català, el nombre de sales creixeria perquè els empresaris no són estúpids. A la multinacional Disney, després de l'escàs èxit que va tenir fa poc amb *101 dàlmates*, se li'n fot de doblar les seves pel·lícules al català. Si un dia la Generalitat deixa de comprar els llibres d'allò que en diuen el suport genèric, desapareixeran la meitat de les editorials...

Per cert que avui m'han dit que, de vegades, Columna fa trampa: diuen que en publiquen dos mil, però només fan els tres-cents del suport genèric i uns quants més per cobrir l'expedient. M'ho ha explicat en Vellvé, i això fa dubtar que sigui cert. Diu que el fill d'en Tasis va aconseguir que li publicuessin un llibre del seu pare i no l'ha arribat a veure en cap aparador, però jo l'he vist a casa el meu amic Gaspar. Si fos tal com diu l'inefable Vellvé, no m'hauria d'estranyar que l'Alzueta firmés sense vacil·lació el contracte de l'edició del meu pobre *Elogi de la formiga*... Ja te'n diré alguna cosa més endavant, si segueixo la pista de l'afer.

I ja que t'he esmentat en Vellvé, avui l'he tingut a casa mitja tarda després de molts mesos de no veure'l. Va prendre mal en una cama, em sembla, però no escarmenta i segueix despotricant a tort i a dret. Ara la passa magra pel que fa a la seva professió de representant de marisc gallec, ja que l'empresa per la qual treballava sembla que ha plegat veles. Però segueix tenaçment totes les pistes pedrolianes i té antecedents d'algunes aventures amoroses del nostre amic desaparegut. Ara s'ha fet amic del fill d'en Tasis. Diu que el noi li ha ofert tots els papers del seu pare i que hi troba cartes i papers molt sucosos. La fotocòpia que incloc me l'ha donada en Vellvé perquè te la faci arribar. Suposo que el tens, aquest *Xaloc*, però em fa gràcia enviar-te'l. Només han passat trenta-un anys! T'hi reconeixes? També ha recuperat una còpia d'una carta que vaig escriure jo al vell Tasis el 27 d'octubre de 1964, quan començava a planejar *Els orangutans*... M'ha produït certa impressió veure-la, t'ho asseguro!

En Vellvé voldria preparar un epistolari d'en Tasis. I em sembla que el fill el deixarà fer. No és que el conegui molt, el noi, però sempre m'ha semblat una gran persona, tranquil, assenyat i poc partidari de complicar-se la vida. Ja veurem com acaba, aquesta història!

Els dos caps de setmana vinents seré, dissabte i diumenge, matí i tarda, a les Drassanes. Com pots veure per la pàgina de l'*Avui* que incloc, sóc un dels tretze escriptors convidats. Mal m'està dir-ho, però l'any passat em vaig atipar de signar llibres, sobretot infantils i juvenils. És curiós que sigui l'únic autor d'aquest gènere a qui han convidat.

També t'envio el llibret que em van dedicar quan vaig ser «escriptor del mes». Si no els en quedava cap a la Institució és perquè vaig arrambar gairebé tots els que sobraven. Vaig pensar que no en farien res i que, en canvi, a mi em servien d'alguna cosa.

Ahir vaig començar a llegir la teva traducció d'*Un biquini de diamants*, darrera «Cua de Palla» que s'ha publicat. Només en porto una cinquantena de pàgines i ja m'he petat de riure diverses vegades. Suposo que a partir d'ara es complicaran les coses, però és possible que sigui la novel·la de la col·lecció més divertida de totes. I la teva traça hi ajuda!

Acabo d'enllestir la primera redacció d'una novel·la per a joves que es dirà, si no em faig enrere, *El cant de l'esperver*. És un pamflet pacifista i l'acció transcorre al zoo de Barcelona durant l'any 38, en plena guerra civil. La cosa se'm va acudir quan vaig llegir que, el 12 d'agost d'aquell any, la Júlia, un elefant molt estimat, havia mort de gana junt amb molts altres animals. I el títol procedeix d'aquell text popular que cantava el pobre Ovidi: «Al damunt de la tomba/hi ha nat un taronger,/i a la branca més alta/hi canta l'esperver,/que diu en son llenguatge,/sempre de cara al vent:/Maleïdes les guerres/i aquell que les va fer». Ara l'he de deixar reposar i després s'haurà de polir.

L'editorial Barcanova m'ha tornat un llibre de contes per a infants del qual ja havia cobrat l'avançament. Me l'havia encarregat l'Agut, però ara ja no hi és i el nou director, en Ramon Besora, que és un bon amic, no sap què fer-ne perquè han suprimit la col·lecció on havia d'anar a parar. No sé què en faré, perquè els contes costen molt més de col·locar que les novel·les. Potser el fraccionaré, o intentaré col·locar-los d'un en un. Això m'obligarà a revisar-los.

Plego, plego. M'he passat molt! Només et volia fer quatre ratlles per informar-te que encara sóc viu, i ja ho veus: set pàgines.

Una abraçada ben forta per a tots del vostre amic,

Joaquim Carbó

Estimat Joaquim,

Nosaltres, enguany, hem tingut un estiu força benigne, però, una mica com us ha passat a vosaltres amb l'hivern, quan ja semblava que podíem començar a treure les samarretes i els calçotets llargs (és un dir), se'ns han tirat al damunt unes jornades d'una xafogor terrible que ens deixava estassats a terra. Ara, ja fa uns dies que plou, de tant en tant, i fot uns vendavals que fan honor a l'estació.

Doncs no, no, res de fer vacances. El cas és que, quan començava a desesperar respecte a tenir continuïtat de feina, Muchnik es va despenjar amb dues traduccions de cop, al castellà, això sí, uns contes de l'escriptor indi R. K. Narayan i uns assaigs del novellista nord-americà Doctorow. Tot seguit, Columna m'encarrega una traducció de Wilkie Collins, amb la qual cosa ja tenia assegurada la feina per mig any, però, fa uns dies, de Muchnik em van trucar per oferir-me de traduir *Ragtime*, de Doctorow, també, de manera que amb aquest llibre, força extens, gairebé arribaré a final d'any. Suposo que l'afany de Muchnik per encarregar-me traduccions es deu al fet que els dos llibres que els vaig traduir al castellà han merescut molts elogis de part de crítics de la meseta, com Juan Marín d'*El País*, cosa que no sol ser freqüent, no sols per als traductors catalans que ho fan al castellà, sinó ni respecte als mateixos traductors de llengua castellana.

El que m'expliques sobre la intervenció del teu amic Oriol Izquierdo en aquest debat, et dóna la pauta de quina mena de persona és, i encara te'n faràs una noció més exacta quan llegeixis el retall que t'adjunto de la ressenya que feia a l'*Avui* del llibre en qüestió, quan es refereix a l'Ofèlia Dracs.

Doncs, no, Proa encara no m'ha aclarit els comptes. Les primeres cartes de reclamació les vaig enviar a un tal Jesús Giralte, car és la persona que signa els contractes, però aquest senyor va passar la pilota a l'Izquierdo, al cap d'un parell de mesos d'haver-les rebudes. Quan, un cop en Roig Santacana em va haver dit que estava disposat a negociar els contractes a les bones (o sigui sense fer un plet), els vaig enviar un fax i els vaig donar quaranta-vuit hores perquè m'enviessin els contractes, amb els pactes que jo els proposava. Com que van passar les quaranta-vuit hores i no respira-

ven, els en vaig enviar un altre dient-los que passava el cas al senyor Roig Santacana. Tot just aleshores, l'Izquierdo em va enviar un fax que era còpia de la carta que m'havia enviat per correu en resposta al primer fax! En aquesta carta em deia que en Jesús Giralt li havia passat les meves cartes, que no patís, que ja ho solucionarien. No li vaig contestar, car ja havia enviat el patracol a l'advocat, i perquè, d'altra banda, si tenia intenció de solucionar el problema, el que havia d'haver fet era enviar els contractes i no dir que ja ho solucionarien, no trobes? Amb tot, quan ja em pensava que tenia la cosa encaminada a través d'en Roig Santacana, aquest senyor m'escrui i em diu que, per tal que no em costi ni cinc la gestió, ha pensat que valia més passar l'assumpte a l'AELC i que seria la Montserrat Bayà l'encarregada de gestionar els contractes. A mi, francament, em va caure l'ànima als peus, perquè estic segur que se la fumaran amb pipa, la Montserrat. I per la carta que em va escriure fa uns dies, dient que havia parlat amb l'Oriol Izquierdo i que li havia dit que no m'amoïnés, que ja ho arreglarien, continuo creient que no en trauré res de bo. Jo aprecio la bona voluntat d'en Roig Santacana en voler fer-me estalviar uns diners d'honoraris, però per la meua banda estava disposat a perdre'ls per tal de fer la punyeta en aquesta genteta de l'Enciclopèdia. En fi, ja veurem com acabarà tot això...

Als números 103 i 104 de la *Revista de Catalunya* han aparegut els altres dos articles meus sobre la traducció, un dels quals ve a ser una resposta a la bajanada d'en «Monada», i l'altre, a l'Izquierdo.

Mira, aquesta fotografia de *Xaloc*, com és natural, ja la tenia, però ignorava que hagués aparegut en aquesta revista. Com que suposo que devia anar acompanyada d'alguna nota, m'interessaria molt tenir-ne una fotocòpia, de manera que et demanaria que, quan vegis en Vellvé, li demanis que te'n tregui una i te la passi, perquè si he d'esperar que me l'envii ell, a jutjar per la manera que va respondre la vegada anterior, segurament no la rebré mai.

No sabia que ja havia sortit *Un biquini de diamants*, ja que encara no he rebut «l'exemplar» de mostra que m'envien ara, els garrepes de can 62. Sí, jo també crec que deu ser una de les novel·les més divertides del gènere. Per cert que, ara com ara, els de 62 continuen sense oferir-me cap traducció. La darrera que els vaig fer, *Calderer, sastre, soldat i espia*, de Le Carré, no sé si ja ha sortit o la trauran per Sant Jordi. Fa temps que vaig escriure a la

Maria Ginés, però no n'he tingut resposta. No en saps res? M'amoïna una mica, perquè la va afectar molt que l'acomiadessin de la manera que ho van fer i, un dia que vam parlar per telèfon, la vaig trobar força decaiguda.

Com va anar la setmana del llibre en català? Espero que se t'hagi cansat la mà de tant signar llibres!

Realment a mi també em fa molta basarda de constatar com van les coses a casa nostra, respecte a la llengua, la literatura i la cultura catalana en general. En Parcerisas em deia fa uns dies que hi ha hagut retallades molt importants, com ara l'eliminació dels ajuts de la ILC als editors per publicar traduccions, i que el pressupost d'aquesta entitat potser amb prou feines arribarà al 70% de l'any passat. I a veure què passarà un cop el PP tingui tot el poder de l'Estat a les mans! Dius que ni tu ni jo no ens hem de posar pedres al fetge, atesa la nostra avançada edat, etc., etc., però jo crec que sí que ens hi hem d'amoïnar, perquè si les coses continuen així, i deixo de tenir traduccions, el negoci assistirà al meu enterrament, però no pas després d'haver passat per l'UVI, sinó per haver mort d'inanició! Però, ja ho veus, com que la gana té cara d'heretge, jo ja m'he venut l'ànima al diable de llengua castellana, i et puc assegurar que em sento com un transvestit, amb menys dignitat que una puta barata.

Records de part de tots els de casa i una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 25 d'abril de 1996

Estimat amic,

Acabem de passar una diada del llibre realment esplèndida. Ha fet un temps excepcional i inesperat, ja que la nit del 22 al 23 va ploure pels descosits. L'endemà, però, el dia va ser magnífic, assolellat i els nostres amics llibreters van vendre tot el que van voler per a satisfacció dels nostres enemics editors. Ahir, precisament, vaig rebre una sorprenent trucada de Miquel Alzueta, que després de fer-me parlar amb la secretària, s'hi va posar per agrair-me que hagués estat tantes hores amb ells amunt i avall, d'una parada a l'altra. I també em va fer saber que havia venut tants llibres, jo, una afirmació que li vaig discutir perquè jo mateix, amb els meus ulls, havia vist que la cosa anava més aviat migrada. Una de freda i una de calenta.

Les estrelles d'aquest any, com de costum, són llibres de contingut extraliterari. Suposo que és l'enveja el que m'ho fa dir perquè ha estat el capellà Ballarín, amb una biografia de la Mare de Déu, el que ha batut tots els rècords. Va guanyar el premi Lluïa, de l'editorial Planeta, i se n'ha parlat molt. Ell mateix ho va explicar al diari, sense tornar-se vermell perquè era cosa del cel i ja saps com va això. L'home anava per la carretera en cotxe, de matinada, i va haver de frenar perquè hi havia tot de gent aturada al voltant d'un vehicle estibat. Ell que s'hi acostava, la poli li barra el pas perquè hi ha un accidentat molt greu i llavors dona a conèixer la seva condició de sacerdot, cosa que li permet obrir-se pas i extremunciar el dissortat conductor que se l'acabava de fotre i que va resultar ser el fill de l'editor Lara, l'amo de Planeta, o sigui, del planeta. L'endemà, el capellà truca a la família i els tranquil·litza: si creuen en Patopí, el fill, espòs i germà no haurà mort sense el passaport a l'eternitat. La família ho agraeix. I al cap d'uns quants dies, la vídua li truca per donar-li les gràcies, li pregunta si és mossèn Tronxo, l'home ajup el cap, modestament, i diu: «per servir-la», i la noia afegeix que si té algun llibre, que els el porti. I ja que, casualment, el llibre que tenia sota el braç era una novel·la, la família Lara li recomana que la presenti al premi Lluïa. I, també casualment, resulta que guanya. I ara, tu, que ets un descregut, potser diràs: «Aquesta Mare de Déu, també...!». I no seràs capaç de recordar que encara hi ha miracles.

Les altres estrelles han estat els nois que fan un programa de ràdio que es diu *El terrat*, del qual sóc un addicte, amb un llibre que té el mateix títol que el programa, o sigui: *El terrat, una tonteria com una casa*. Són gent que es fot de tot i de tothom, però, en primer lloc d'ells mateixos, cosa que els fa molt simpàtics. En tercer lloc, sembla que va ser l'inefable Terenci Moix amb la versió corregida i, segurament, augmentada, d'*El dia que va morir Marilyn*. I en quart lloc, el premi Sant Jordi de Nèstor Luján. A continuació, tant en català com en castellà, *L'ovella negra* del corrosiu humorista anglès Tom Sharpe.

I ara que ja et tinc al corrent de les darreres tafaneries, anem per feina. He parlat per telèfon amb l'Enric Vellvé, i m'ha fet saber que va descobrir l'article que acompanyava aquella fotografia teva en una revista de l'exili –*Pont Blau*, em sembla– en un escorcoll als papers de Rafael Tasis. Quan hi torni, em va prometre que la tornaria a buscar i en faria la còpia que em demanes.

Continuo esverat de la teva superproducció traductora. I no em sorprèn que al diari *El País* et tractessin bé, perquè acostumen a tractar els temes amb força objectivitat. Els nostres crítics, sobretot els més joves, són d'una ferocitat considerable. I, com hauràs pogut observar en tantes ocasions que han comentat un llibre dels que has traduït, s'han estimat més no parlar de la teva feina si no podien dir-hi res en contra. Què hi vols fer, si són així de genials, els nostres cadells!

En la darrera assemblea de l'AELC vaig seure a la vora d'en Roig Santacana, el qual em va recomanar que et frenés. Ja veig que d'això et queixes, precisament, en la teva última carta. Hi he pensat força, jo, ara, en el teu afer amb les editorials. I després d'escoltar en Roig, em penso que, encara que tinguis tota la raó, no val la pena desprendre ni una sola pela en un afer que te'n pot donar molt poques a guanyar i, també, moltes a perdre. Els directors d'editorials, malgrat l'aire de competència que prenen quan l'un parla dels altres, formen un clan en contacte permanent. Si pledes contra un o dos, aixecaran la llebre i es podria crear una mena de complot contra teu. Li has dit alguna cosa, de tot això, a en Francesc Parcerisas? Em sembla una persona molt entesa en la qüestió i prou serena per veure les coses clares i saber avaluar bé el que t'hi jugaries. Poc o molt ets a les mans dels editors, com jo, i com tots els del nostre gremi, i podria ser suïcida un enfrontament radical.

Ja fa uns quants dies –de fet els vaig comprar així que van sortir quan vaig veure’n els índexs– que he llegit les teves reflexions sobre aspectes pràctics de la traducció, que he trobat molt interessants, alligonaadores i, fins i tot, divertides. No deixen de constituir, també, una mena d’exercici verdaguerià «en defensa pròpia», cosa que és força greu que s’hagi de repetir tan sovint a casa nostra. Ens hem d’estar defensant contínuament davant els nostres contemporanis d’actituds que no haurien de merèixer cap mena d’atac. Potser ja te n’he parlat en alguna altra ocasió, però ara recordo la crítica que el catedràtic –i membre, en aquell moment, de la junta de l’AELC– Ramon Pla i Arxé em va fer a la meua novel·la d’humor *El noi de la mare*. En un lloc concret de la novel·la, algú deia en relació amb un individu que manifestava actituds feixistes: «Ja et conec, herbeta, que et dius marduix!», que representava un homenatge al vell Tísner, que, a l’*Esquella de la Torratxa*, havia publicat abans de la guerra un acudit que estrafeia la dita popular, i posava en boca d’un personatge aquestes paraules: «Ja et conec, herbeta, que et dius Lerroux!». El crític començava a desqualificar-me a partir d’aquesta expressió i deia, textualment: «Literàriament, irreparable. L’or sembla aleshores plàstic. I ho és». En canvi, si això ho hagués escrit algun clàssic, en lloc de desqualificar-me obertament, hauria pensat que jo no era tan ruc per deixar anar una frase sense solta ni volta, hauria investigat i, si hagués esbrinat què volia dir, s’hauria vantat de la seva perspicàcia amb una nota a peu de pàgina, d’haver descobert el simbolisme d’una frase que anava molt més enllà de la intranscendència que es podia esperar d’una novel·leta d’humor. Què hi farem!

Avui, no sé si tindràs ocasió d’adonar-te’n, perquè encara no tinc ni idea de l’abast de les conseqüències que pot tenir escriure’t amb el nou ordinador que els de casa m’acaben de fer comprar. Feia dies que el meu fill insistia que hi deixaria la vista, a la pantalla del que m’ha acompanyat els últims vuit anys i escaig. I no ha parat fins que no me n’ha fet comprar un altre que faig servir per escriure’t en la primera feina que m’he atrevit a fer-hi. És tan diferent de l’anterior, que no puc passar fàcilment els textos d’un a l’altre. Els sistemes o programes que fan servir els dos aparells no són compatibles entre si i per passar tota la feina acumulada en el primer al segon, hauré de passar, segurament, per un tercer que no és tan vell com l’un ni tan nou com l’altre. De moment, em moc en un mar

de dubtes, confusions i entrebancs. Encara no veig clar com donar l'ordre a la impressora perquè em surti un text de les característiques d'abans pel que fa a espais i compaginació.

Plegaré tot seguit perquè m'he de dedicar a altres afers que han quedat arraconats per culpa de l'arrencada d'aquesta andròmina que té tanta memòria. Voldria escriure de seguida a l'amic Josep R. Bachs, que m'ha fet arribar el llibre *L'ocell imperfecte*, i que m'ha semblat realment notable. Una delícia!

No ha sortit, si més no encara no l'he vist als aparadors, la «Cua de Palla» que vas traduir d'en Le Carré. I no sé res, tampoc, de la Maria Ginés. Suposo que, si no l'han indemnitzat esplèndidament, s'ho deu haver pres molt malament. No se la veu enlloc, però val a dir que abans tampoc no alternava gens ni mica.

Última recomanació: deixa de sentir-te com una puta barata per haver de traduir al castellà. Al cap i a la fi, és una llengua com una altra. Estic convençut que no et faria res traduir professionalment al francès o a l'anglès. Doncs és el mateix i encara més en el teu cas que vius a l'Argentina. Si visquessis a Catalunya, seria diferent. Però pensa en tants i tants periodistes i gent de lletres que no volen, ni poden, treballar a l'*Avui* i han de fer periodisme, cada dia, en castellà. Aviat potser no n'hi podrà fer ningú perquè ja fa anys que no els surten els comptes. Segons sembla, l'últim president cobrava uns plusos milionaris per no fotre gran cosa, a part d'un cotxe sempre a punt a la porta. Era un fidel pujolista, al qual, després de tanta incompetència, han col·locat molt bé en algun altre indret de l'òrbita governamental.

Plego, perquè ara m'embrancharia amb un discurs contra la manera d'administrar d'en Pujol i els seus col·laboradors tan mediocres. L'home es rodeja de fidelitats. I quan en surt algun com en Roca, que tenia personalitat, no fa ni un pas per evitar-ne la caiguda i el deixa anar tranquil·lament. No pot tolerar algú que li pugui fer ombra. Som així de ben parits, a casa! I a l'ERC s'obren expedients i volen expulsar els que no combreguen amb la parella ideal Colom/Rahola.

Prou! Tranquil·litat i bons aliments que hem de complir molts aniversaris, tu i jo, encara.

Una abraçada per a tots del vostre amic,

Joaquim Carbó

Ei, Jordi! Has d'esmenar el número del meu districte postal. És el 08041.

Bernal, 7 de juliol de 1996

Estimat Joaquim,

Em sembla que aquesta és una de les vegades que més he trigat a contestar una carta teva, però la veritat és que ja fa una temporadeta que em sento molt deprimit, que no tinc ganes de res ni d'escriure als amics. La cosa de la feina continua cada vegada més fotuda i no sé pas com me'n sortiré. Per ara, m'he anat salvant gràcies als articles que m'han publicat a la *Revista de Catalunya*, que si bé triguen a pagar, finalment, quan els vaig enviar un SOS, em van correspondre fidelment. Les editorials estiren els pagaments: Columna paga les traduccions com si un fos una impremta, 50% a seixanta dies i 50% a noranta; també Muchnik m'ha allargat trenta dies més els dos darrers pagaments. Però això no seria res, per bé que és molt, si hi hagués feina. Tant malament ho veig que estic considerant la possibilitat de fer una escapada passat vacances, ja que resulta més difícil que et diguin que no tenen res si t'ho han de dir a la cara que no pas per carta o fax. En Parcerisas volia mirar si aconseguia d'organitzar-me una ronda per les universitats per tal de fer-hi una mena de seminari com vam fer l'any 90 a l'Autònoma, però sembla que també aquestes cases d'estudis la passen puta pel que fa als calés.

Quant a l'ordinador, trobo que la carta t'ha sortit amb una lletra prou maca i ben impresa. Què tens, ara, un Windows 95?

L'altre dia vaig tenir la sorpresa de rebre un missatge d'en Parcerisas per correu electrònic, i per l'adreça diria que el té per mitjà de l'AELC. Ja li ho he preguntat, però encara no m'ha contestat. Si fos així, penso que tu també el podries tenir. En realitat, trobo que és una cosa extraordinària, ja que, si bé el fax és igualment de ràpid, aquesta via surt molt més econòmica, i en casos d'urgència va molt bé. També comencen de tenir-lo les editorials: 62, l'Enciclopèdia. Qui també fa servir aquest sistema és en Ruaix, el marit de la Montserrat Molons, que treballa a la institució que regenta en Porcel i, per tant, paga la Generalitat.

No tinc esma per explicar-te el joc que han fet els de Proa i no et sabria dir, encara, com acabarà la cosa. De fet, jo he plegat, no vull fer-me més mala sang ni tancar-me cap més porta. Segons que llegia a l'últim butlletí de l'AELC, és prohibit publicar llibres sense contracte, per tant aquest cas

hauria de fer-se'l seu l'Associació i no portar-lo com una cosa particular meva. De manera que ja he dit a la Montserrat Bayà que ho deixi córrer, car en Roig Santacana li ho havia passat a ella. Sé que hi ha posat tota la bona voluntat del món, però aquesta genteta són molt garneus: després de tots aquests mesos, ara m'han contestat que faran els contractes, però no pas amb les condicions que jo posava, o sigui, que reconeixen un 1% de drets, però a partir de l'exemplar 10.001, és a dir, mail! En fi, no en parlem més.

Vaig rebre el llibre d'en Bach i també el d'en Matthew: m'han agradat molt. En Matthew ha fet un gran esforç per escriure'l en català, sens dubte, i és molt autobiogràfic, per la qual cosa el trobo més interessant, encara.

El llibre de Le Carré em sembla que no anirà a «La Cua de Palla» i suposo que sortirà aquests dies. La Maria Ginés, per fi, em va contestar i, efectivament, està desfeta, i em deia que no ha continuat treballant en el llibre sobre Pedrolo. Per cert que em vaig fer enviar per Ona l'estudi de l'Antoni Munné-Jordà, «*Temps obert*» de Manuel de Pedrolo, *entre les dues cultures*, editat per l'Ajuntament de Tàrraga, és el fruit de la beca Manuel de Pedrolo–Ciutat de Tàrraga 1994. També he rebut l'últim volum de *Viure i veure* de l'Artís.

Gràcies pels bons desigs perquè compleixi molts aniversaris: al pas que anem, em sembla que els compliràs tu tot sol i no pas amb mi, com suposes. De moment, però, només volia donar senyals de vida. Records de part de tots i una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Barcelona, 30 d'agost de 1996

Estimat amic,

Jo també he tardat a contestar-te més que altres vegades. Hem passat un mes seguit a Castellterçol, cosa que no aconseguia en anys anteriors. I, ara, quan ja torno a ser a Barcelona, i hauria d'haver carregat les piles per enfrontar-me a un nou curs amb tota l'empenta, em trobo una mica desconcertat.

Vaig arregar un refredat a mitjan juny, aparentment sense importància, i l'he anat arrossegant fins ara tot i que he visitat el metge en diverses ocasions. Hi ha alguna derivació al·lèrgica i bronquial –i això que fa trenta-vuit anys que no fumo!–, de manera que a partir del dia 15 de setembre, quan els metges tornaran a ser al peu del canó, m'hauré de fer un seguit de revisions i segur que descobriran alguna cosa que no va a l'hora. Sempre passa, quan vas al metge! No em trobo malament, però m'he hagut de vigilar i aquest mes que havia de passar suant i trescant pels boscos i dedicant-me a les meves plantes, m'he dedicat a evitar corrents d'aire, cerveses fresques i gelats. I el més fotut és que no ha servit de res, perquè he millorat molt poc. Merda!

I paro, perquè no em vull queixar. Dilluns vaig anar a l'enterrament del pobre Oriol Martorell. L'hivern passat havia parlat amb ell al Palau de la Música i la que estava malament, llavors, era la seva dona, que havia perdut una mica l'oremus i la facultat de parlar. Imagino el panorama que hi haurà, ara, en aquella casa, sense la persona que en podia portar el timó.

Tampoc no em puc queixar perquè he invertit bé el temps que he passat a Castellterçol. És la primera vegada que hi he escrit gairebé íntegrament un llibre. Un llibret, vaja, perquè no passa de les setanta pàgines. És una novel·leta per a infants que es titula *Bon dia, Tina!* És la història inventada d'una nena de debò. L'any passat vaig ser a Vallfogona de Riucorb i l'amo de l'Hostal del Rector, que havia estat el relacions públiques del Teatre Lliure, em va explicar que a la cabina telefònica que hi ha a la carretera davant de l'hostal, cada dia d'hivern s'hi refugia una nena, l'únic infant que hi ha al poble, a esperar que la reculli el minibús del transport escolar que la porta al col·legi de Santa Coloma de Queralt. L'única distracció dels diumenges d'aquesta nena és jugar a cartes amb les velles en

un racó del bar. Sobre aquesta base he tingut la barra d'escriure una història realista que hauria hagut d'acabar com el rosari de l'aurora, però que, atesa la condició del públic al qual va destinada, he acabat intentant injectar una dosi d'optimisme que es concreta en l'arribada al poble d'uns nens bosnians –els seus pares han estat contractats en una granja que es dedicarà a la cria d'estruços– que incrementaran el cens escolar del poble a tres infants, i la nena ja no estarà sola cada matí a la parada de l'autobús... Introduir això dels estruços té dos vessants: un de realista, ja que hi ha una pila de granges que s'hi dediquen, ara i aquí, i un altre de simbòlic, ja que són aquells que posen el cap sota l'ala per ignorar els problemes.

He pogut escriure durant les vacances perquè em vaig emportar a Castellterçol l'ordinador vell, però no he pogut imprimir res per falta d'una segona impressora. De tota manera, no et pots imaginar les filigranes que s'ha inventat el meu fill per fer-los compatibles, que no ho són. He de passar els textos d'un a l'altre amb tants de problemes, que necessito sovint la seva ajuda. Ara treballo amb el Word 6.0 per a Windows 95. I em limito a utilitzar l'indispensable i més senzill per escriure un text sense cap filigrana perquè sóc incapaç de treure una millèsima part de les possibilitats que ofereix i que no aprofito perquè em costa d'entrar-hi i hauria d'estar-hi massa temps per fer-ne l'aprenentatge. I això que sóc dels valents, encara, com tu, que a la nostra edat ens hem vist amb cor d'incorporar-nos a aquestes noves tècniques! Recordo que un dia vaig coincidir amb en Triadú i em va dir que la seva última proesa en el camp de la tècnica procedia de feia vint anys, quan havia après a conduir, i que no estava disposat a trencar-se el cap amb aquests nous estris relacionats amb la informàtica. Em sembla que actituds com aquesta em justifiquen de les reticències que sento encara pel fax i per això del correu electrònic, que el teu esperit jove no s'està de recomanar-me. Pensa que per relacionar-me amb les editorials en tinc prou agafant el metro, presentant-m'hi i cantant-los la canya *in person*... Què més voldria, jo, que ser així d'atrevit!

Com pots comprendre, lamento moltíssim tots els afers relacionats amb la teva feina. Sovint em faig la reflexió que hi va haver un moment que ens vam pensar que havíem entrat en un camí de normalitat, i que cada dia hi hauria més oportunitats de ser un professional i de treballar en català en el món dels llibres. I la cosa és certa, però hi ha hagut una derivació: la crisi del llibre ha decantat l'oportunitat cap als que es dedi-

quen, en català, al món audiovisual, a la televisió, en concret. Per la quantitat de pel·lícules, serials, guions, noticiaris, etc., que emeten pels dos canals, que ho fan tot el dia en català, i pels altres dos que hi dediquen estones, hi ha d'haver molta gent al darrere escrivint i, sobretot, traduint. I alguns guanyen pela llarga. El món del doblatge, per exemple, que està en mans d'un grup que s'ha constituït en un *lobby* poderós i intractable. M'agradaria saber què guanyen, ara, en Benet i Jornet o en Jaume Cabré, pensadors d'arguments de serials. I què guanyen, també, els negres que els escriuen.

Si el nombre d'espectadors televisius augmenta o es manté, el dels que llegeixen en català fa només la viu-viu o disminueix perquè se'n moren molts dels històrics. No et voldria cansar, però ja t'he dit altres vegades que els dos últims llibres que he publicat per a adults –*Bonsais de paper* i *El jardí de Lilliput*–, els he hagut de cedir als editors a canvi de quaranta exemplars. Si no ho feia així, me'ls quedava al calaix i restaven inèdits per sempre més. Ara, pel desembre, l'Alzueta em publicarà allò de l'*Elogi de la formiga* amb un tracte normal: contracte, drets, etc. Quant calcules que en podré treure? Posem que, anant bé, al llarg d'un parell d'anys se'n venguin mil exemplars a mil cinc-centes peles cada un. El deu per cent que em correspondrà serà unes cent cinquanta mil pessetes. Són sis contes. Si he invertit una setmana en cada un a escriure'ls, revisar-los, corregir-los, deixar-los reposar i tornar-hi, a part del temps dedicat a pensar-los, que no compta, és evident que surt més a compte anar a fregar lavabos d'oficines. I que consti que no tinc res en contra del salari de les dones de la neteja.

Jo tinc la sort, per altra banda, dels llibres per a infants, nois i noies. Gràcies a l'escola se'n venen molts, dintre la discreció del nostre mercat, si els puc col·locar en una bona i deshonest editorial, o sigui, bona perquè ven molt, i deshonest perquè ho fa per sistemes poc clars com la venda directa a les escoles gràcies a suborns de directors, mestres i tutors.

El llibre que he acabat ara penso presentar-lo al premi Edebé (tres qui-los per al guanyador i un per al finalista). Sé que serà impossible de guanyar perquè és obert a totes les llengües de l'Estat i rep normalment una participació d'uns tres-cents originals. Si quedava ben classificat, potser me l'inclourien en alguna de les seves col·leccions, cosa que suposa la traducció al castellà, i això garanteix un bon nombre de vendes més. Al

final de juliol vaig participar també en un premi de *La Vanguardia*, obert, també, a totes les llengües peninsulars. Hi havia cinc premis de cent mil peles cada un, però s'hi van presentar mil vuit-cents contes. Sí, ho has llegit bé: 1.800 contes. El curiós del cas és que van guanyar cinc perfectes desconeguts. La guanyadora, una noia jove, que el va escriure en català, m'ha semblat poca cosa. Si l'enveja fos tinya, com grataria, ara, jo, oi?

Em parles que has rebut l'últim volum de les memòries d'en Tísner. No sé si t'has fixat que en una de les primeres pàgines de l'esquerra diu que el dedica a la Margarida Aritzeta, la Isabel-Clara Simó i en Joaquim Carbó. Seria molt normal que el detall t'hagués passat per alt perquè és el que em va passar a mi, que no ho vaig saber fins que, mesos després d'haver-lo llegit, la Rosa m'ho va comentar. Vaig sentir una suor freda i vaig córrer a escriure-li una carta molt llarga i plena d'excuses. Em penso que en Tísner se'n va fer càrrec, perquè em va trucar per dir-me que la culpa era de la gasiveria de l'editorial, que no me l'havia enviat, a part que havia posat l'endrega en una pàgina habitualment morta. Per intentar compensar la patinada, he escrit un article al programa de festa major de Castellterçol en què relaciono en Tísner amb aquesta població, on, tal com explica a *Viure i veure*, hi va passar un parell d'estius de vacances.

Per cert que en un número d'*El Temps*, i sota una fotografia d'en Rodolf Sirera, es deia que el dia 18 (de maig, potser?) Jordi Arbonès i Jordi Solé representaven l'obra *El verí del teatre* del dramaturg valencià Rodolf Sirera, a les 18, a la seu de l'Obra Cultural Catalana. Què significa, això? Que continues fent comèdia? Ho portaves molt amagat, en tot cas. Ja me'n faràs cinc cèntims. Aquesta obra m'agrada molt. L'he vist a la televisió, fa molts anys, interpretada per Ovidi Montllor i Carles Velat. I, fa una temporada, al Poliorama, amb Sergi Mateu i Abel Folk. Però veure-la interpretada per Jordi Arbonès seria massa fort.

Estic una mica buit. I desconnectat de tothom. No tinc ni idea del que han fet els Clapés, aquest estiu. Diria que la darrera vegada que ens vam veure va ser el 14 de juny. La Isabel, en Toni i jo vam viatjar plegats a Manresa, on ens havíem de trobar amb en Matthew. Vaig presentar el seu llibre en una llibreria a una audiència que no superava les tretze o catorze persones incloent-hi l'autor, la Isabel, el Toni, jo i els cinc o sis membres del personal de la casa i alguns dels seus parents... Tot i això, ens ho vam passar molt bé, però se'm va complicar el famós refredat que havia arre-

plegat dos dies abans en una de les últimes sessions escolars. Feia calor, teníem set, vam parlar molt i vam beure alguna cosa freda i catacrac!

Plego. Cada any, aquests dies d'agost els dedico a escriure els guions per als dibuixants d'uns personatges molt joves d'un suplement infantil de *Cavall Fort* que es diu *El Tatano*, així ja no hi he de pensar més en tot l'any. Hi ha qui no entén com puc escriure aquestes tendres historietes d'en Miquelet i de la Neus i, tot seguit, canviar de registre i dedicar-me a l'erotisme de les pometes o de les formigues... T'asseguro que no em costa cap esforç escriure segons l'edat del públic al qual em dirigeixo. Sé que hi ha gent que és incapaç de fer-ho, que només poden escriure allò que es pensen que han de fer perquè han estat creats per fer-ho, per deixar el seu testimoni de cara a la posteritat. A mi, la daixonses, me la porta fluixa. Morta la cuca, mort el verí!, que deien al poble, quan la gent parlava de coses que no haguessin sentit a la tele. Procuro escriure allò que em fa l'efecte que pot tenir certa utilitat, que pot servir a algú.

Prou! Ara sí que plego. Està tronant i no voldria que algun desgavell de la natura m'esborrés el contingut d'aquesta carta que em fa l'efecte que m'ha sortit una mica decandida, o encostipada, d'acord amb l'estat d'ànim del seu autor i amic vostre.

Una abraçada ben forta per a tots del vostre amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 23 de setembre de 1996

Estimat Joaquim,

Ja saps que sempre les teves cartes són rebudes amb crits d'alegria a casa nostra! T'envejo això que hagi pogut passar tot un mes a Castellterçol, per bé que em sap greu que estiguis arrossegant aquesta al·lèrgia que et carda els bronquis. És evident que la felicitat no pot ser mai completa. Jo també tinc problemes al·lèrgics, però hi ha una metgessa que m'ho porta bastant bé, mitjançant unes vacunes per via oral. Toquem fusta!

Noi, cada vegada que ens deixa alguna d'aquestes figures senyeres de la nostra cultura, com ara l'Oriol Martorell, i que, per edat, van una mica davant nostre, sento com una mena d'esgarripança que em corre per l'espinada, tu!

Bravo! No paris d'escriure, minyó! Tu et mostres reticent davant el fax i el correu electrònic, però en canvi treballes amb un Windows 95, com la meva filla, mentre que jo encara sóc al DOS i en tinc prou. No et pensis, jo tampoc no m'hi trenco la closca, amb aquestes virgueries que es poden fer amb els nous models d'ordinadors. Jo crec que el que cal fer és aprofitar-los per a aquelles coses més indispensables i utilitàries per a la feina que un fa. Tanmateix, considero que el fax i sobretot el correu electrònic són eines indispensables, principalment per a mi, que, pel fet de viure tan lluny, em permeten estar més a prop de les editorials i dels amics. En el cas del correu electrònic, no sols és molt més econòmic que el fax, sinó que pràcticament és com si et trobessis cada matí amb un veí de l'escala, tal com fem en Jaume Ruai i jo, per exemple. D'altra banda, cada vegada són més els amics que el van adoptant, com ara en Clapés, i això que és bastant repatani en l'adopció d'aquests artefactes, però es veu que el té a la feina. També en té en Parcerisas (em sembla que a través de l'AELC), en Carles Castellanos i en Ramon Piqué, per l'EUTI..., en fi, una colla. Has de pensar que és molt senzill, com marcar un número de telèfon, home! A veure si t'hi animes! Parla'n amb en Clapés o amb la Montserrat Bayà, que en té a l'Associació i a casa seva.

Havia vist que en Tísner t'havia dedicat el darrer volum de les seves memòries, juntament amb la Isabel-Clara Simó i la Margarida Aritzeta, però em vaig descuidar de comentar-t'ho.

Sí, sí, l'Arbonès que va representar *El vert del teatre*, d'en Sirera, amb en Jordi Solé, a l'Obra Cultural Catalana, és aquest *menda lerenda*. I tant, com en faig, de comèdia! I no sols a l'escenari! És clar que vaig tenir ocasió de veure un vídeo de la versió d'en Sergi Mateu i l'Abel Folk, però aquests minyons no hi tenen res a fer, comparats amb nosaltres, home! No saps el que t'has perdut!

Acabo de veure la nota que ha fet en David Castillo a l'*Avui* sobre el llibre d'en Matthew Tree i estic indignadíssim per la forma que té de tractar indirectament en Clapés i pel que diu del llibre. Si el llibre és important, com també reconeix, no té cap importància que l'hagi tret una editorial «petita», etc. Jo crec que al llibre, tot i que es veu que el van revisar algunes persones, hi ha algunes coses de llenguatge que s'haurien pogut «millorar», però tampoc no són tan greus per fotre-li una garrotada, oi més quan aquest noi coneix a en Tree i, per tant, podria haver-li-ho dit personalment, però penso que en una recensió s'hauria pogut entretenir més en les qualitats de la novel·la i no pas a anar a buscar els tres peus al gat. I què té a veure en Tree amb els «joves irats» de la dècada de..., de quan?, com en Sillitoe? En fi, una de tantes putades d'aquests xitxarellos que ara tallen el bacallà a casa nostra.

Bé, i ara, la gran notícia! Passin senyores i senyors, parin bé les orelles, que es quedaran bocabadats! Al novembre, si els déus ens són propicis i no ens la foten, podrem abraçar-nos de nou. En efecte, en Jesús Bonals, que ja saps que ens vam conèixer al congrés del PEN, m'ha invitat a fer un curset de traducció al Col·legi de Llicenciats, on fa de tresorer. El que em pagaran (uns honoraris i unes dietes), em servirà per cobrir el preu del bitllet. De més a més, en Parcerisas m'ha dit que segurament podré fer ni que sigui una conferència a la Facultat de Traducció de Vic i potser alguna cosa semblant al seminari de l'altra vegada a l'EUTI. Si això m'ho paguen, arrodoniria una mica l'ingrés que no tindrè els dies que passi a Barcelona. De qualsevol manera, encara que no es concretés res d'això, igualment penso viatjar, perquè serà la manera de poder veure personalment la gent de les editorials i mirar de lligar més forts els lligams que hi tinc. El seminari/taller (tal com l'he denominat) serà del 25 al 29 de novembre. Són tres hores diàries (de 6 a 9 del vespre) durant cinc dies, o sigui, tota una pallissa, per la qual cosa he pensat que valdria més fer-ho d'aquesta manera, atès que els assistents no són pas estudiants de traduc-

ció, sinó professors d'institut que volen ampliar coneixements sobre la matèria. Què te'n sembla? No et nego que estic una mica acollonit, però em penso que me'n sortiré.

Plego. A veure si poses correu electrònic i ens comuniquem més sovint. Records i una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 12 d'octubre de 1996

Estimat amic,

Molt pocs dies després de rebre la teva última carta em truca en Jaume Ruaix per confirmar-me la teva vinguda, prevista per al 15 de novembre. Fantàstic! Confio que en aquell moment ja hauré liquidat d'una punyetera vegada tots els microbis que m'han atacat aquest estiu i així, sense el risc d'encomanar-te'ls, ens podrem abraçar tal com correspon després d'una absència més llarga del compte. Algú que llegís això sense saber de què va estic convençut que es pensaria que es tracta de la correspondència de dos gais, un dels quals està pendent del resultat de l'última anàlisi de la síndrome... I aniria ben errat d'osques, tant com ens motiven a tu i a mi les mosses de quinze anys per amunt.

Avui t'escriuré quatre ratlles ben comptades, ja que confio que d'aquí a pocs dies tindrem ocasió de fer-la petar en més d'una ocasió. Ja he concertat un sopar a càrrec meu en companyia de la Montserrat i en Jaume. I això només per començar. Ja n'hauria compromès un altre amb els Clapés, però aquests dies he vist l'Antoni i l'he trobat aclaparat per la feina. Dimecres vaig assistir a unes sessions que organitza Cafè Central en col·laboració amb l'Associació Col·legial d'Escriptors. Són els que viuen aquí i que escriuen en castellà, però que mantenen una relació molt cordial amb els plumífers catalans. Va ser molt interessant i va destacar una aportació magistral de Joaquim Sala-Sanahuja, un poeta discret, que no fa soroll, però que amaga un savi de debò.

Aquests dies el que va de bòlit sóc jo, també. Acabo de llegir cent setanta contes que concorren al premi Vent de Port, de Tremp. El jurat es reunirà d'avui en vuit a Lleida per decidir el guanyador i els dinou contes més que configuraran un volum de l'editorial Garsineu. He llegit, també, una setantena de treballs –prosa i poesia– escrits per adolescents, del premi Domènec Guansé, de Tarragona. I ara mateix acabo d'obrir una maleta amb les trenta-dues novel·les del premi El Vaixell de Vapor per a infants. Tot i que en aquest cas els llibres no tenen la densitat de les novel·les que concorren a un Sant Jordi, per exemple, no deixa de ser una feina feixuga, perquè cada una fa, més o menys, cent pàgines. I una cosa encoratjadora, però que dificulta la tria, és que els textos cada cop arriben més

ben escrits. Potser no n'hi ha cap de genial, però la correcció i professionalitat de la major part dels participants encara ho fa més difícil.

A part, hi ha l'obligada assistència al cinema –*La mirada d'Ulisses*, excepcional!– i, ara que acaba de començar la temporada, al teatre. He vist *L'avar*, *El retaule del flautista*, *Dos en un balanç* i un text de l'alemany Botho Strauss, *El temps i l'habitació*, que interpreta la gent del Teatre Lliure al Romea. Confio que encara la representin quan correis per aquí: un actoràs del teatre contemporani com tu no se l'ha de deixar escapar. I l'obligació de llegir *L'ombra de l'eunuc*, la novel·la que, sis anys després de *Senyoria*, ha publicat l'amic Jaume Cabré.

Plego perquè la muntanya de novel·les em xucla. Una abraçada per a tots del vostre amic,

Joaquim Carbó

Barcelona, 26 d'octubre de 1996

No recordo gran cosa de *Visita a la senyora Soler*, novella de Pedrolo que vaig llegir ja fa molts anys. Era un text narratiu cada capítol del qual començava amb una mena de somni, sempre igual, amb la mateixa arrencada, fins que en algun punt se separava de l'anterior i avançava per un altre camí fins que es trencava. I després tornava a començar. Segons em va explicar algú en una ocasió, Pedrolo va decidir no publicar aquesta novella, potser perquè s'hi podien reconèixer persones vives que havien tingut alguna relació amb ell: una dona, sobretot, que tenia una filla coneguda de l'autor. En canvi, va aprofitar algunes parts de l'argument i les va introduir a *Situació analítica*, el quart llibre de la sèrie *Temps obert*. Llavors, va desdoblar el personatge de la senyora Soler entre l'Eugènia i la Neus, madrastra i germana de Daniel Bastida. Hi va introduir, a més, canvis d'ambient i d'escenaris.

He consultat l'afer per telèfon amb l'Enric Vellvé, que ara treballa en l'epistolari de Rafael Tasis. Hi ha trobat la correspondència Tasis/Pedrolo, i és qui més en sap, d'aquest afer. I, aquest matí de dissabte, deixa la tranquil·litat de la llar i se'm presenta a casa amb un feix de papers.

Pedrolo a Tasis: carta del 29/8/59: «He acabat aquesta setmana una altra novella, *Visita a la senyora Soler*, la qual ara em proposo revisar sumàriament abans d'encetar una peça de teatre, per canviar una mica. *Visita a la senyora Soler* és encara l'exposició d'una anormalitat, en aquest cas una noia que duu un estrany complex eròtic. El fet de tractar-se d'una noia i que les seves cobejances tinguin l'home per referència m'ha compensat del clima angoixós en què em submergí *Un amor fora ciutat*. A propòsit d'aquesta: no conec l'obra de Graham Greene a què us referiu (ni la de l'Oller, naturalment, de la qual ja n'havia sentit parlar), però n'he llegit d'altres, d'autors americans, i també una d'italiana. Només em va plaure, com a novella, *Those three*, d'una tal Dorothy Parker, on l'homosexualisme és femení. No sé què pensareu d'*Un amor fora ciutat* quan el llegiu, però si més no la forma ja veureu que és força original. En efecte, l'Aymà té *Els còdols trenquen l'aigua*, revisada a fons, però no tinc massa esperances que passi l'escull de la censura. Els del Club tenen *Avui es parla de mi*, la qual no sé com segueix, i els de Destino *Una selva com la teva* (em sembla

que ja us ho havia dit), però en retarden la publicació, tot i que ja tenen l'autorització...».

L'original d'*Acte de violència* que ara ha trobat l'holandesa Lidiwina a l'arxiu d'Alcalá de Henares indicava: «7 de juny/15 de juliol» (no especifica l'any, però se sap que és de l'any 1950).

I ja no en sabem més! Una abraçada,

Joaquim Carbó

Barcelona, 11 de febrer de 1997

Estimat amic,

No cal dir que dijous vaig quedar glaçat en llegir la crítica (?) que Joan Josep Isern feia de *Puerto Vallarta* i, de passada, com ho aprofitava per vessar tota la mala llet del món sobre la teva traducció. Em penso que un dia t'ho comentava: quan en alguna ocasió et queixes que no esmentin la teva traducció, val més que sigui així, perquè aquests joves senglars de la crítica que no han mamat el català de petits i que, de sobte, han esdevingut mestres (?), ens la tenen votada.

Aquest Isern dels pebrots figura que és amic meu. Va viure una temporada al Guinardó i era dels que freqüentaven la llibreria Maga, del nostre comú amic Gaspar. El noi, molt a la vora del PSUC, però que jo crec que jugava més aviat a anarcoestripador, maldava per situar-se i va treballar un temps fent guions que llegia ell mateix en una emissora marginal de Comissions Obreres. És aparellador o tècnic en algun art de la construcció, de manera que va ingressar a la Conselleria d'Ensenyament de la Generalitat per fer obres als centres escolars, però tot seguit es va posar en l'òrbita del fill d'en Joan Triadú –Joaquim–, que ara és un dels peixos grossos de Convergència. Quan en Joaquim Triadú va passar a Cultura, es va emportar l'Isern, suposo que no pas per continuar fent obres sinó per participar en la política del departament i, també, perquè pogués resoldre amb més tranquil·litat els mots encreuats dels diaris, que és una de les seves aficions, company de jocs de Màrius Serra, etc. Res a dir, fins aquí, perquè allò de «quien a buen árbol se arrima, buena sombra le cobija» també funciona en la nostra administració. Quan Joan Triadú va complir setanta anys, el ja no tan jove ni ingenu Isern va ser un dels més decidits organitzadors de l'homenatge que se li va tributar a les Drassanes, suposo que més per llepar el cul al fill que no pas per devoció al pare, que és capaç d'escriure algun «llur» als articles i representa, evidentment, aquest món de la resistència que cal escombrar com més de pressa millor. Em segueixes, oi?

En una ocasió, pel desembre del 93, em va fer la crítica dels *Bonsais de paper* –el llibre que va publicar Edi-Liber, no pas la *plaquette* editada per l'Antoni Clapés. I l'home em va deixar bocabadat perquè en va dir meravelles. Amb un petit detall, però, que no tenia res a veure amb el llibre que criticava, i és que va aprofitar l'ocasió per recordar als lectors que tots els llibres per a adults que havia escrit fins aquell moment eren una merda. Deia que no es fixaria en *Els orangutans* ni en *Solucions provisionals* perquè els anys seixanta eren, realment, altres temps, com si en aquella època es publicés qualsevol cosa. I afegia que *S'ha acabat el bròquil* tenia un desenvolupament vacil·lant, que *L'altre barri* era fallit a partir de mig llibre i que *El noi de la mare* era el més oblidable de tots... Es veu que ja que li sabia tant de greu haver de deixar bé els *Bonsais*, s'havia de justificar davant els seus col·legues de la jove crítica clavant una bona estripada a tota la meva producció anterior.

Ja sé que tot això no et servirà de consol, perquè el teu cas és molt més greu. A tu t'hi va el pa, en això. El text tenia –té– tan mala bava, que era l'equivalent a una denúncia perquè et retiressin la feina, com la d'aquelles porteres parisenques que denunciaven a la Gestapo que el veí del tercer segona rebia visitants ben sospitosos amb el nas de ganxo propi dels jueus... Per fortuna avui veig a l'*Avui* la teva carta empenyada però molt continguda i dins els límits de la correcció –ben fet!– i la de l'Àlex Susanna, que m'ha semblat esplèndida, i inesperada, perquè no m'imaginava que algú de Columna donés la cara amb aquesta decisió. Tu potser hi trobaràs a faltar més passió, però a mi em sembla que l'ha encertada de ple.

Fa tres o quatre dies que dono voltes a l'assumpte per saber quin paper hi puc jugar. I penso escriure-li una carta, però no pas dirigida al diari. La hi escriuré directament a casa seva, perquè no tingui la satisfacció de veure el seu nom un cop més als papers públics, cosa que, en el fons, és molt possible que sigui el que pretén, sense adonar-se del mal que pot fer. Ho he fet en altres ocasions, a Ivan Tubau, a Pericay i Toutain, i a algun altre crític, sempre amb el prec que no utilitzin ni una sola frase del meu text com a argument a favor o en contra. I això els deixa molt parats: veure que algú perd el temps escrivint cartes molt llargues sense el desig que surtin al diari els desconcerta i desarma.

Ara acabo de parlar amb la Montse Moltó –en Jaume no hi és, que juga a futbol, aquest vespre– i m'ha comentat que hi ha algú que s'ha adre-

çat a Columna per participar en aquest joc de cartes. Ho comprenc, però jo crec que ara, després que tu i l'Àlex hàgiu donat la cara amb tanta sol·lència, valdria més aturar-ho. Com més cartes surtin en defensa apassionada teva, més ocasions tindrà l'Isern de replicar –pensem que és un col·laborador habitual del diari!– i de convertir això en una tribuna en què poden intervenir David Castillo, Julià Guillamon i tot un seguit de gent que són poc de refiar, amb nuls escrúpols, molta virulència i una cohort de seguidors i defensors del català més *light* i descafeïnat. Temo que seran més els que els abonin perquè, a més, tenen la paella pel mànec ja que el diari és d'ells.

No t'explico res més. Fa poc –dos mesos i mig, ja!– que ens hem vist i no hi ha grans novetats. Estic embrancat en una novel·la per a vailets d'onze o dotze anys per amunt que m'ocupa molt de temps perquè no acabo d'encertar el to. És natural perquè va de pell roges... I demà tinc una entrevista que em toca el voraviu d'entrada: els de l'editorial que ven més llibres per als nens –ja hi tinc sis o set llibres publicats– ha delegat una tècnica en la matèria per discutir-me diversos aspectes de l'últim llibre que els vaig portar i per suprimir algun dels vuit contes que constitueixen el llibret. Si ella que és bibliotecària és una «tècnica», jo que he publicat més de cinquanta títols, algun de molt èxit malgrat la nostra precarietat, i centenars de contes, a part de fer més de trenta-cinc anys que sóc redactor de *Cavall Fort*, què sóc, en realitat? Un passerell de Flandes, potser?

Plego. El meu desig que tot aquest merder acabi bé i un consell: vés amb molt de compte a remenar-ho, perquè tot juga a favor d'ells.

Una abraçada per a tots del vostre amic,

Joaquim Carbó

Estimat Joaquim,

T'agraeixo la carta arran del libel del senyor Isern. Com et pots imaginar, l'emprenyament és colossal. Tanmateix, t'asseguro que, en un primer moment, no volia pas contestar ni dir res, però després va resultar que de Columna van decidir sortir a la palestra i semblava que si jo no piulava, donava la raó al brètol aquest.

Però és que, de fet, penso que ell mateix es va posar el dogal al coll, perquè qualsevol persona amb dos dits de front pot veure que, d'una banda, ataca amb una mala llet i un verí absolutament injustificats, per molt dolenta que fos la traducció, i, de l'altra, també s'adonarà que els exemples que ell posa com a bunyols o perles no ho són pas tant: simplement, demostra que hi ha certs termes o mots que li toquen el voraviu. Així ho han demostrat les persones que voluntàriament han reaccionat davant aquest atac tan virulent, com ara en Matthew, un tal senyor Manel Canals i Castellví, o la Maria Àngels Anglada, que va escriure a en Susanna, dient: «és aberrant la seva injúria a Jordi Arbonès, boníssim traductor, que m'ha delectat amb les seves versions de Durrell, de Dickens i amb la deliciosa *El vent entre els salzes* de Kenneth Grahame. M'agradaria molt que li fessis arribar, a Jordi Arbonès, la meva admiració i gratitud pel plaer que em proporciona. Són una delícia de matisos i de riquesa de lèxic, i són ben entenedores: tothom de casa –enginyers tècnics agrícoles, advocats, mestresses de casa– les ha llegides amb plaer». Després pregunta a l'Àlex: «Que n'hi heu fet alguna, a l'Isern? Sembla una persona amargada amb tothom, ara», perquè també li diu que li havia dolgut molt una crítica de l'Isern al seu amic Vidal Ferrando, crítica totalment injusta.

Ara bé, jo dic: qui és aquest tifa? Quin palmarès pot presentar per fer-me passar a mi un examen? Qui cony es pensa que és per injuriar-me i insultar-me d'aquesta insòlita manera? No cal que t'ho digui, però fa més de trenta anys que penso en aquest quefer, amb desenes de llibres al carrer traduïts, amb alguns premis a coll, etc. Això que ha fet és un acte terrorista: ha tirat una bomba de TNT, amb ganes de fer mal, i si en comptes de ser jo, hagués estat un principiant amb la seva primera traducció, l'hauria liquidat per tota la vida. Això és subversiu. Aquests mansos són

perillosos, i jo no crec que ens hàgim de cagar a les calces per temor de les represàlies. Mira el que deia el nen Baulenas, respecte a la traducció de *La neu queia sobre els cedres*, de David Guterson, feta per una tal Elisabet Ràfols: «Per acabar, cal insistir una vegada més en la qüestió de les traduccions catalanes, tan importants en un procés de normalització. En aquest cas, dissortadament, hem de donar un toc d'atenció sobre l'aparició d'alguns *tics* que ja crèiem superats des de les versions voluntaristes dels seixanta: traduccions literals, barreja de nivells de llenguatge i aparició d'arcaïsmes injustificats com *raor* o *forest*.» Què te'n sembla? I ara ha aparegut el llibre *El malentès del noucentisme*, de qui?, doncs d'en Pericay i Toutain! I mira què deia en Valentí Puig a la seva nota a *El País*: «Toutain i Pericay vénen a dir que no hi ha prou Pla i que desviacions semblants al model Pedrolo que adopta com a prosa l'anomenada generació dels seixanta són una pèrdua de temps inexplicable». Què me'n dius?

Mentrestant, al costat de tot això (que ja veus que sona de fa temps i que constitueix l'argumentació del senyor Oriol Izquierdo, quan m'encoloma que el meu model de llengua «pedroleja» i que és arcaïtzant), ningú no diu ni piu, tret del benaurat Joan Triadú, que fa poc, referint-se a la Monika Zgustová, deia: «Vull remarcar el fet que, per la causa que sigui, en les versions de l'autora d'*Els fruits amargs del jardí de les delícies* no s'hi sent el castellà, cosa que per dissort s'esdevé en tot d'altres traduccions al català, massa apressades i poc corregides, en les quals la bona voluntat o qui sap si la idea perversa que circula i fa malvestats, de fer el text *més llegidor*, no garanteixen la qualitat o la malmeten. Un traductor ha de tractar bé, sobretot, la llengua de la traducció».

Jo crec, i així ho deia a en Parcerisas, que caldria que el tema fos debatut seriosament, sense histerismes ni atacs de bilis, per gent de la cultura, escriptors, traductors, professors de les facultats de traducció, etc. Perquè ja veus els escarafalls que fan ara arran de la nova versió de l'*Àlícia en terra de meravelles*, feta per l'Oliva, per tal de posar a la picota en Carner (cosa que fan en Toutain i Pericay) i *tutti quanti*, fins a arribar, suposo (perquè el llibre no l'he vist), a l'Arbonès, l'últim dels mohicans voluntaristes del seixanta...

No t'hi posis pedres al fetge, amic Joaquim, i deixa-ho córrer. Si li escrius una carta particular, es farà un tip de riure. Jo crec que qui hauria d'haver intervingut és la secció de traductors de l'AEELC, no per pole-

mitzar sobre si és justa o no la crítica, sinó per defensar de l'insult i de la injúria un membre de la institució. Però, mira, en Parcerisas ha tractat de calmar-me...

Ja veus això que m'expliques sobre aquesta editorial que ha delegat una «tècnica» per discutir-te diversos aspectes del teu últim llibre! Per què no els engegues a la merda amb barca? Perquè això és el que penso fer en endavant: engegar a dida les editorials catalanes, per dedicar-me únicament a traduir al castellà, i llestos, aquesta colla de terroristes ja no tindran més motius per atacar-me i podran prosseguir tranquil·lament la seva fructífera tasca de destrucció de la nostra llengua.

Ah, la Montserrat es diu Molons, no Moltó, tu!

Ja ens escriurem quan estiguem més d'ullera, oi? Una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 30 d'abril de 1997

Estimat amic,

En alguna trucada telefònica en Jaume Ruaix m'ha fet saber, quan li ho he preguntat, que les aigües havien tornat a mare i que havia cedit en part el teu empenyament. Quin remei, oi? El temps, si no ho cura tot, alleuja els mals i et fa veure les coses d'una manera més distanciada. Que consti que no em podia prendre al peu de la lletra allò que deies que pensaves engegar a dida totes les editorials catalanes per dedicar-te únicament a traduir al castellà. Només podia ser producte d'un cop de geni momentani. Ara bé, i això ja t'ho he dit més d'una vegada, tampoc no has de fer escarafalls ni pensar que et prostitueixes quan tradueixes alguna cosa al castellà. L'olla s'ha de fer bullir d'alguna manera o altra. Has de sospesar bé les coses, i si ara et surten detractors, has de recordar la fidelitat que tants altres lectors t'hem manifestat en més d'una ocasió. I si en algunes coses estem molt lluny d'arribar a la normalització, en d'altres estem completament normalitzats: tenim el mateix nombre de bandarres, inquisidors, estiracordetes i malparits per metre quadrat que en altres racons de la geografia mundial.

Penso que qualsevol de nosaltres ha de tenir la consciència prou tranquil·la si ha fet tot el que ha pogut per viure d'una manera normal en català i en algun moment o altre hi ha de renunciar perquè la nostra societat no és capaç d'absorbir la nostra feina. De vegades crec que ens havíem fet massa il·lusions quan crèiem que la mort d'en Franco ho arreglaria tot. T'he de confessar, i em penso que ja t'ho he dit en altres ocasions, que jo no confiava en res perquè em pensava que en Franco, o el franquisme, ens enterraria a tots. Ara tenim l'ocasió de veure realment què tenim al davant, quina és la realitat del nostre país. Vint anys de democràcia no han servit per restablir el prestigi de la nostra llengua. Si bé en ambients minoritaris com el teatre es manté o s'ha recuperat, sobretot gràcies a les subvencions, en els majoritaris no ens en sortim. No tenim ni tan sols un diari que pugui competir en interès amb *La Vanguardia*, *El País* o *El Periódico*... Per cert que corria la brama que l'empresa d'aquest últim en faria un de característiques semblants en català. Si se'n surt, els primers detractors seran els de l'*Avui* per por de perdre algun dels

escassos lectors que té. Recordo que els de *Cavall Fort* vam fer igual quan va intentar tímidament sortir altre cop *En Patufet*: ens hi vam fotre de cul, quan el correcte hauria estat aplaudir una nova veu que podia suposar una ampliació del públic. I, si podia més que nosaltres, resistir o plegar i no plorar perquè ens haguessin substituït. Però no vam ser tan generosos i no vam ser capaços, tampoc, de vessar ni una sola llàgrima quan aquella empresa va vacillar fins a plegar.

El cinema en català tampoc no aixeca el cap. Les pel·lícules no mouen ni tan sols la curiositat d'una minoria que hauria de voler saber si la pel·lícula és tan dolenta com cal esperar. I els doblatges al català no atreuen el públic en la mateixa proporció que els habituals en castellà. I el pitjor de tot és l'ús social entre els joves. Anar amb el metro –quan no hi ha vaga, que ara en portem una de deu dies que ja passa de taca d'oli– és la constatació d'un retrocés important. I això que tota aquesta jovenalla ha viscut la immersió.

Fa pocs dies que l'Ernest Lluch deia per ràdio el mateix que ja havia escrit a *Serra d'Or*: que si escriu «cadira» en un article, cobra cent pessetes; si escriu «silla» i ho publica a Barcelona, en cobra cinc-centes, i si ho publica a Madrid, en cobra mil. Només una situació de fortuna personal o l'heroic esperit de resistència d'un Pedroló pot fer que algú continuï escrivint «cadira» si aspira a viure de la premsa, fora que no rebi cap oferta per canviar de llengua. Així, en tots els ordres de la vida cultural, artística, comercial, etc., ens tornem a trobar en una situació que, segons tinc entès, ja havíem viscut abans de la guerra: que Catalunya és una escola de formació d'uns professionals que, quan destaquen, són temptats a canviar de llengua per resoldre la seva situació. La Xirgu és l'exemple més clar d'una altra època. I en aquests anys ho són en Serrat, en Terenci, en Xavier Sardà, en Joan Barril, etc. I aquests encara rai que, de tant en tant, poden produir algun producte en català que, atesa la seva popularitat, arribarà al nostre públic d'una manera més àmplia que qualsevol dels que som capaços de fer els que no hem passat la ratlla, els mediocres.

Un merder, tot plegat, com s'ha demostrat ara en tot l'aldarull que ha aixecat el desafortunat intent de fer una nova llei lingüística. Jo crec que s'hauria hagut d'evitar el soroll. Com podem esperar dels diaris en castellà que facin costat a una llei que, per força, haurà de retallar alguna de les posicions que tenen ara? I aquí és on volia anar a parar després de tot això

que et pot semblar que tingui poc a veure amb el teu cas: com volem avançar si l'únic diari que pot donar suport al progrés del català és en mans d'una gent que defensen una llengua cada cop més híbrida?

Hi ha poca cosa a arreglar. Fer la viu-viu, aquí caic, allà m'aixeco i procurar sobreviure per allò de qui dia passa, any empeny. I després de nosaltres, què? Aquell rei francès deia que darrere seu, el diluvi... Nosaltres podríem dir: merda per als que es quedin!, però no ho direm mai perquè ho estimem massa, tot i els inquisidors que s'han proposat fer-nos la vida impossible.

Abans de canviar de tema, et puc ampliar allò que et deia en la meva carta anterior en relació amb aquella reunió que havia de tenir amb una bibliotecària que assessora una editorial en què ja he publicat sis llibres. Vaig arribar a la trobada una mica neguitós –això, a la meva edat i després de tants anys de professió, sembla grotesc–, i tenia raó d'estar-ho perquè a les primeres de canvi ja vaig veure com anava la cosa. I a la segona observació negativa que em va fer, vaig dir: prou! De sis o set contes que hi havia en el llibre, només me'n salvava tres i, encara, si hi introduïa alguna modificació. Feia molta calor per culpa de la calefacció i del sol que ens queia al damunt a través de la vidriera, i em vaig posar a suar perquè m'havia de contenir i no volia desbarrar. Finalment, li vaig preguntar si ella hauria salvat algun dels llibres que jo ja havia publicat en aquella editorial, i em va fer saber que si ella els hagués hagut d'informar, ho hauria fet en sentit negatiu. Li vaig donar les gràcies per la sinceritat, vaig recuperar l'original i me'n vaig anar amb la cua entre cames després de fer-li el petonet de Judes. Aquesta mosca, quan era la bibliotecària d'una escola, m'hi feia anar cada any perquè deia que els meus llibres tenien molt d'èxit en el centre. I m'hi feia exercir de jurat dels seus jocs florals, o sigui que quan em necessitava, em donava peixet, i ara que em podia donar un cop de mà, em fa passar per l'adreçador. Què hi vols fer! Això passa a tot el món.

El cas és que ja he acabat la novel·la de què et parlava. Es diu *L'home que es va aturar davant la casa* i, si no fos que el meu prestigi està tan en entredit, t'asseguraria que m'ha sortit força bé. Un dia d'aquests l'he de portar a l'editorial La Galera, a veure si algun mestretites me la destrossa.

Aquest any, un mes abans del dia del llibre, assegurava a tothom que en publicaria tres, de llibres, perquè m'ho creia de debò. I anava ben equivocat, ja que no n'he publicat cap. Cruïlla em va signar el contracte d'edició

d'*El cant de l'esperver*—i em va pagar l'avangament— a principi de 1996, amb la promesa, de paraula, que sortiria l'abril de 1997, però ara ho han deixat per al 1998. A Edebé, que em va demanar amb insistència *Bon dia, Tinal*, que vaig presentar al seu premi sense èxit—vaig quedar tercer, entre tres-cents originals en totes les llengües peninsulars—, em van dir que la insistència era perquè hi comprometés el llibre, no perquè me l'haguessin de publicar tot seguit. I a Tàndem, del País Valencià, m'havien assegurat que, després de dos anys de tenir-lo entretingut, aquests dies sortiria *Un lloro de pel·lícula*. Tu l'has vist? No, oi?, doncs jo tampoc: deu ser un lloro volador. I ja no els he demanat explicacions perquè de vegades et tornes vermell quan has de fer veure que et creus la mentida que t'amollen.

Tot això, en realitat, no té importància, perquè tots tres llibres es publicaran, però és una mostra de com van les coses.

Sort que el teatre ens proporciona algunes satisfaccions importants. Ara mateix hi ha uns quants espectacles musicals ben dignes de veure's. *Company*, de Stephen Sondheim, per la gent del Teatre Lliure, a l'escenari encara provisional d'aquell Teatre Nacional que tu, en Jaume i jo vam freqüentar una nit. *Chicago*, de Bob Fosse, Fred Ebb i John Kander, una producció molt modesta que es fa al teatre Arnau, però que presenta un equip molt jove de cantants i ballarins que hi posen una empenta i una classe esplèndides. Ho fan tan bé que aviat fixaran pels escenaris madrileny... I, encara, *Tu, jo, ell, ella... i Webber i Schönberg*, en el minúscul Versus Teatre, un pèl pretensiosa i no del tot reeixida, pel meu gust. També, i això ja és en castellà, una versió molt fidel a la pel·lícula del *West Side Story*, amb tot de cantants catalans. Sembla que l'idioma va ser obligat perquè la protagonista, que ja ho havia fet a Amèrica, era hispana, però ara els ha plantat i n'han hagut de llogar una d'aquí que ho hauria pogut fer en català. I pel que fa al teatre de text, hi ha molts espectacles de petit format interessants a les sales alternatives, amb altres de més destacats com *La serventa amorosa*, un Goldoni, al Teatre Lliure; un Rusiñol al Romea; un Txékhov al Mercat de les Flors; un Guimerà a l'Hospitalet, i es prepara per a d'aquí a una setmana el *Pigmalió* que farà la Lloïl Bertran: tremolo perquè aquesta noia sempre fa d'ella mateixa i es passa de xarona i histriònica si no la dirigeixen amb mà dura: temo que aquí la deixaran anar massa. A part, hi ha tot de pel·lícules interessants. I llibres, tants llibres que no sé per quin començar: Jesús Moncada, Jordi Coca, Jordi Mata, en

Baulenas –els seus amics diuen que se n’ha sortit molt bé–, Ferran Torrent, Pep Coll... I si no m’hi poso és perquè no paren de passar per casa grups de nens i nenes que em pregunten coses –ja que no vaig a les escoles, els mestres me’ls envien a casa– i llegeixo textos infantils i juvenils de premis del barri, de Gràcia, de Gavà, de Santa Coloma de Farners, i de diferents escoles. Una feina molt empipadora perquè de vegades es tracta, purament, de jutjar redaccions escolars sobre un tema, i totes semblen iguals.

Vaig enviar *Els orangutans* a l’Àlvar Masllorens. Ha tardat a contestar-me, però ho ha fet de manera molt cordial. Té poca capacitat econòmica i, tot i que no m’ha dit que no, la cosa queda molt penjada. Sembla molt bon xicot.

En el terreny personal t’he de dir que encara no m’he tret de sobre la sensació permanent d’estar refredat, tot i l’assistència de tres metges que m’han farcit de medicaments. Sembla que tinc una rinofaringitis que ha esdevingut crònica. A veure si amb el bon temps hi haurà una treva!

Prou! Salut i paciència, que és la mare de la ciència.

Una abraçada per a tots del vostre amic,

Joaquim Carbó

Rebo *El Temps*. Hi ha un anunci del meu llibre, però a mi no me n’ha arribat cap exemplar. Ni a les llibreries!

Bernal, 22 de juny de 1997

Estimat amic,

Efectivament, tal com intuïes a la teva del 30 d'abril –com passa el temps!–, l'emprenyament per l'afer Isern ha anat minvant, si bé després s'hi va sumar el que em va causar la part que em dediquen els «malentramyats del rebentisme» (llegiu: Pericay/Toutain) al seu llibre *El malentès del noucentisme*. És clar que, després de l'aparició del llibre, hi han dit la seva en Parcerisas, en Bru de Sala i fins i tot una mossa amb nom saxó. De primer, tenia ganes de fer un article a la *Revista de Catalunya*, però, com que estava molt enfeinat amb les traduccions que vaig portar de Barcelona, ho he anat posposant i ara cada vegada en tinc menys ganes. Jo crec que, com que parteixen d'un error bàsic conceptual –el de creure que la llengua literària ha de ser un calc de la llengua parlada–, cauen en un maniqueisme flagrant: hi ha els bons i els dolents, els indis i la brigada lleugera, i aleshores fan afirmacions falses, i tota aquesta part almenys (no he llegit tot el llibre, sinó només la part que s'ocupa de les traduccions) és plena d'esquematismes i simplificacions. Pel que es refereix a mi, es carreguen tota la meua obra de traductor de més de trenta anys, agafant-se a un parell de frases de *Tròpic de Càncer*, sense tenir en compte quina responsabilitat hi podia tenir, per exemple, la mà del corrector; sense tenir en compte que, al llarg d'aquests anys, he traduït novel·les que van des de les de gènere fins als clàssics del segle passat, i sobretot que no he tingut més remei que acceptar els criteris que imposen les mateixes editorials. I es fiquen de peus a la galleda quan, posant com a exemple una traducció de Joan Sales, *Els germans Karamàzov*, que seria el paradigma de com caldria que fossin les traduccions, aproven l'ús que Sales feia de barbarismes i castellanismes, ben propis del parlar dels barcelonins, de manera que no tenen en compte que, en fer això, el que va aconseguir en Sales va ser que els personatges russos es convertissin en ciutadans de Barcelona, i això sense tenir en compte que la traducció la va fer del francès i no del rus. En fi...

També he rebut una carta d'en Triadú, a qui vaig escriure per explicar-li que, gràcies a aquests minyons, l'Oriol Izquierdo no em dóna traduccions per a la col·lecció «A Tot Vent», que ell dirigeix amb d'altres. Te n'adjunto fotocòpia.

De fet, pensant-ho bé, després de llegir el que et va succeir amb aquesta mosca que et va fer passar per l'adreçador, crec que el teu estat d'ànim encara deu ser pitjor que el meu. No hi ha dubte que ens estan atacant, els fills de puta. El més greu de tot això és que aquests joves no es limiten a assassinar el pare, cosa que segons els psicoanalistes seria normal, sinó que en reneguen.

De feina, com et deia, n'he tingut molta durant tots aquests mesos, per tal de desempallegar-me dels compromisos contrets al desembre. Ara ja estic acabant un *Le Carré* per a Edicions 62 i em quedaré més descansat: de moment només tinc un altre encàrrec d'Edicions B, al castellà, d'un *best-seller* de prop de quatre-centes pàgines, però tinc fins al setembre de coll.

En Bonals m'ha ratificat la invitació de repetir el seminari/taller el curs vinent. Jo, en un primer moment, havia pensat deixar-ho fins a l'abril de l'any que ve, per poder passar el Sant Jordi a Barcelona, però ell em diu que la gent està més disposada a fer cursos al començament, que no pas al final, quan ja tothom està desinflat i només fa que pensar en les vacances. De manera que segurament el faria al novembre, com l'any passat.

D'altra banda, l'associació de traductors irlandesos ha fet una convocatòria d'una mena de beques per a traductors, que consisteixen en una residència a Irlanda, de quatre setmanes, per fer-hi una traducció d'una obra encarregada per una editorial, amb contracte, i ells brinden un estudi privat al cor del país i es fan càrrec de l'allotjament i el menjar i d'una part substancial de les despeses de viatge. L'estada seria a partir del setembre vinent. Com que tinc aquesta novel·la d'Edicions B, he decidit sol·licitar-la, la beca, ja que m'agradaria molt fer una passejada per Dublín de la mà de Joyce. Què me'n dius?

Al número 116 de la *Revista de Catalunya* ha aparegut l'article sobre les novel·les perdudes de Pedroló. Com a cosa curiosa, a la novel·la *Doble o res*, com hauràs vist, hi ha una presentació de l'holandesa, traduïda per una tal Núria Arbonès Aran. I més curiós, encara, al *Serra d'Or* de juny, a la secció bibliogràfica, apareix una novel·la de James Waller (l'odiad de l'Isern), *Música de frontera*, traduïda per un tal Josep Arbonès (!). Què cony passa amb aquesta proliferació d'arbonesos dedicats a la traducció? Tants fills reconeguts vaig deixar per Barcelona? Estic esbalaït. En Vallverdú em va dir que no sabia qui era la Núria del cas, que l'havia recomanada la mateixa holandesa, i aleshores li he escrit, tot enviant-li fotocòpia de l'ar-

ticle de Pedroló i del que vaig fer sobre la censura sobre les traduccions a l'època franquista, i li pregunto qui és la noia. Quant al traductor de Columna, ho he consultat a en Ruai, però encara no n'he tingut resposta. Ai, cony!

En Masllorens va treure el *Billy Budd, el mariner* per Sant Jordi, i en Jordi Llovet en va fer una ressenya al «Quadern» d'*El País*, en la qual deia que era una «versió extraordinària», només amb el punt flac de la balada. I té raó, perquè, com que és en vers, vaig demanar a l'Àlvar que la fes revisar o fins i tot refer per un poeta, i ell no em va fer cas. Tanmateix, en Llovet ha romput una llança a favor meu.

No vull trigar més a enviar aquesta carta. Una abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 9 de juliol de 1997

Estimat amic Jordi Arbonès Montull,

Deixa'm vessar una llagrimeta pels amics Robert Mitchum i James Stewart. Ara tu i jo ja som els últims supervivents d'entre els galans de la pantalla. I que per molts anys!

Suposo que t'has adonat que, per primera vegada, faig constar el teu nom i cognoms en la nostra ja llarga, cordial i, mal m'està dir-ho, apassionant relació epistolar –quin document històric per a les futures generacions!–, no fos cas que anés a parar a algun d'aquests arbonesos que surten de trasantó per usurpar part de la glòria que et correspon en el món de les lletres catalanes, si és que això de les lletres i, encara més, catalanes, pot aportar una mica de glòria a algú. Si me'n recordo, insistiré en el tema.

És curiosa la projecció del teu cognom entre els treballadors de la ploma, com molts escriptors volien que els anomenessin a les acaballes del franquisme, quan tothom volia fer creure que era d'extrema esquerra i no s'havia adonat que vivíem en un país molt conservador en el qual si vols tenir un càrrec t'has de fer de Convergència i Subvenció. Els actors i actrius de teatre també volien ser reconeguts com a treballadors de l'espectacle, i avui els veus esgarrapant-se per entrar al Teatre Nacional –can Flotats– per poder cobrar pela llarga, vingui d'on vingui. Sabia l'existència d'aquell gironí amb qui coincidíu pel que fa a nom i cognom, però que, per precisar, es fa dir NIF, cosa que no sé si té a veure amb la identificació fiscal o que li agrada esNIFar. Però ara, tots aquests altres m'han fet pensar que potser n'estic rodejat, i això em fa mirar la guia telefònica. I no, veig que a tot Barcelona n'hi ha 43, d'arbonesos. Investigo més i comprovo que, en canvi, de carbons n'hi ha 274, entre els quals encara no n'he trobat cap que intenti fer-me ombra. Per altra banda, el nombre de cabrons és incomptable. N'hi ha tants, que si volessin no deixarien veure el sol...

He llegit amb molta atenció la carta d'en Triadú. Em poso al seu lloc i participo de la seva perplexitat. Què han de fer els professors? En el nostre cas –els autors i els traductors–, crec que tenim tot el dret a la transgressió, a la innovació, a buscar nous camins, noves maneres de fer i de dir, a inventar llenguatges –penso en *La taronja mecànica*, per exemple–, però els professors ho tenen molt pelut. Sobretot, perquè en saben poc. I,

alguns, ho han après per força. El tip de riure que es deuen fer quan veuen que per a cada problema hi ha deu solucions, i que no tenen pistes per descobrir l'única que és bona. Jo no m'hi he posat mai cap pedra al fetge, en això de les normes, conscient com sóc de la meua ignorància i, també, perquè des que vaig començar sabia que el corrector de la casa tenia l'última paraula i feia el que li donava la gana. Una de les meves úniques resistències va consistir a no permetre que em canviessin un «no en sap de la missa la meitat» per un «no en sap un brot», que havia escrit el corrector, perquè això hauria suposat una traïció amb mi mateix: ni jo, ni a casa, mai ningú no ho ha dit, això del brot! M'he limitat a escriure segons el que he après a empentes i rodolons i del que he vist com escrivien els que em pensava que en sabien més. Hi ha fet molt, també, que a casa sempre s'ha parlat en català, que he jugat pel carrer en català i que a l'escola també s'hi parlava. És el que diu en Jaume Fuster: «hem tingut avis!». Els més joves ho tenen més fotut per falta de referències. En David Castillo, que ho controla tot —suplement de «Cultura» de l'*Avui*, secció catalana del *Què leer*, jurats i no sé quantes coses més—, parla un català deplorable, i confon les esses sonores amb les sordes —«aquet home», «lessoques piquen», etc. La polèmica és antiga i llarga. Recordo que una vegada, en una de les poques classes a què vaig assistir a can Triadú, ens va explicar que el dia abans, en aquell mateix pis del carrer de Príncep d'Astúries, se les havia tingut amb en Joan Sales perquè l'amo d'«El Club dels Novel·listes» trencava alguna de les normes d'en Fabra. Però en Sales ho feia des del coneixement, no com molts ho fan ara des de la ignorància. Es podia escriure «el català que ara es parla» quan la gent del carrer hi parlava, és clar. Ara... Recordo que en Pedrolo deia que les regles són fetes per ser trencades. El fotut és trobar el límit. La majoria el situa a l'alçada dels seus coneixements i, a partir d'aquí, tot el que fan els altres són transgressions. En més d'una ocasió ho he discutit amb l'Albert Jané, que és molt respectuós amb les normes i que de vegades rep alguna garrotada per part dels més deixats anar. Ell, però, se'n fot una mica perquè diu que a *Cavall Fort* ha procurat un llenguatge àgil, viu i sempre dins les normes, però que no hi apareixen «llurs», «àdhucs» ni «quelcoms», que molts d'aquests partidaris d'estripar-ho tot escriuen sovint, erròniament, sobretot els «llurs», al costat d'un castellanisme flagrant. Bé, no continuo per aquest cantó perquè, com en tantes altres coses, no tinc una idea clara del que s'ha de

fer. Pel que llegeixo als diaris, em sembla que a molts llocs passa una mica el mateix. Ja vas veure, suposo, què va dir en García Márquez de l'ortografia castellana. I no fa gaire es comentava que els alemanys també tenen conflictes. El nostre cas s'agreuja per la precarietat a tots nivells del coneixement de la llengua i per la falta de suport social.

L'altre aspecte de la carta d'en Triadú, per altra banda esplèndida i carregada d'afecte per la teva persona, suposo que t'ha suposat una injecció de vitamines, tot i que ell es troba entre dos focs. Per una banda, la teva amistat i l'ortodòxia i, per l'altra, l'agraïment que ha de sentir per l'Isern, ànima de l'organització de l'homenatge que li vam fer a les Drassanes. Ja et vaig dir que l'Isern s'ha enfilat en l'organigrama de la Generalitat arrapant-se al fill d'en Triadú, que cada dia és més amunt. Ara, però, és possible que no tinguin res a veure, però el minyó ja ha aconseguit part del que volia. Acabo de rebre una circular firmada per ell, com a cap de servei, amb aquesta capçalera: «Servei d'Informació Cultural de la Secretaria General del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya». No et sembla que, quan ens hi posem, la nostra burocràcia no ha d'envejar res a l'espanyola? Ja el tenim enfilat a la categoria de cap d'un servei, un esquerranós com ell, que tan aviat hauries dit que era fidel al marxisme-leninisme com partidari del dolç món de l'acràcia.

És evident que podria ser molt positiu –fins i tot divertit– que un dia, quan tornis a trepitjar el terra d'una Barcelona que llavors ja no serà maragalliana, però que haurà acollit «la boda del siglo», acceptessis de trobar-t'hi en presència d'en Triadú fent d'home bo. No pas perquè et convingui un acostament, o perquè hagi de rebre els «savis» consells d'aquell trepa, sinó per veure com actua sota la mirada del pare del seu protector. Sé, d'entrada, que la cosa és possible que no et faci gens de gràcia, perquè no tindries cap més remei que guardar les formes i no podries desenterrar la destratègia de guerra, però potser t'asseguraria una treva per part d'aquesta colla d'incontrolats que s'ho passen bé fent mal.

Havia retallat del diari *El País* el treball d'en Jordi Llovet, dividit en dues parts, que va publicar sobre el *Billy Budd, el mariner*, amb la intenció d'enviar-te'l quan t'escrivís –ara, doncs–, però veig que altres dels teus agents, molt més diligents, m'han passat al davant. Si el comentari hagués estat rodó, t'ho hauria enviat de seguida, però aquell retret sobre la cançó em va frenar i vaig dir que la cosa no corria tanta pressa... Com-

prenc el que va passar i em sap greu que l'Àlvar Masllorens no et fes cas, perquè, llavors, tindries un paper de primer ordre, sense ombres, per llançar a la cara del gremi dels isernspericaystoutains. Un boig il·lustre de qui tampoc no em fiaria, en Ramon Barnils, els anomena Periquín i Tontaina. En Jordi Llovet, en canvi, és tota una autoritat!

Per cert que me l'he llegit, el *Billy Budd*, i em fa l'efecte que devies suar per traduir-lo. És, evidentment, una novel·la d'aventures de les que ja no se'n fan, amb un conflicte moral de primer ordre i un text ben recargolat, tant pel fil dels pensaments com per la manera d'expressar-los. Melville era un pensador que tenia l'habilitat d'atrapar el lector amb una aventura aparent que l'obligava a emetre tot de judicis després d'escorcollar la consciència. No puc dir el mateix de l'altre llibre que també porta la teva marca de fàbrica, *El quadern de Noah*. L'entusiasme que em va produir el primer capítol, «Fantasmes», es va començar a diluir tot seguit per arribar a desinteressar-me a partir de la meitat del text, i no pas per culpa teva. Llegeixo que és un dels *best-sellers* americans del moment i ho comprenc perquè en té tots els ingredients. El final el trobo llastimós. I això que, atesa la meva avançada edat, o precisament potser per culpa d'això, m'hi hauria de sentir més atret. L'Alzheimer és una malaltia terrible que em fa posar la pell de gallina quan penso que pot estar trucant a la porta... Em fa l'efecte que el senyoret Sparks ha intentat comercialitzar al màxim el tema. I em fa certa angúnia. No pas la teva traducció, que em sembla tan convincent com sempre.

Per tal de no faltar a la veritat, t'he de dir que ara ja no és el dia 9 de juliol sinó el 10, ja que ahir vaig haver d'interrompre la redacció d'aquesta carta. Tornem-hi, doncs!

És curiós, però aquest matí he tingut una entrevista amb la gent d'una fundació que vol dedicar diners a ajudar les famílies que tenen algú afectat per la malaltia d'Alzheimer. Han estat al Canadà i n'han tornat amb uns contes il·lustrats que no m'han semblat cap cosa de l'altre món –aquí els fem més bonics–, però que no he pogut llegir perquè no entenc l'anglès. Volen que n'escrigui un parell o tres del mateix estil. Quan els hagin traduït, me'ls passaran junt amb tot de documentació mèdica i tècnica. Els de l'ONCE (la poderosa organització dels cecs) també m'han demanat un conte sobre discapacitats a través de la nostra AELC, i ara he d'escriure

un articlellet per al programa de la festa major de Castellterçol. I d'aquí a un moment, he d'anar a la llibreria Proa, a presentar el llibre *Contes a una cama trencada*, d'una noia que es diu Dolors Garcia, que va guanyar el premi Folch i Torres d'aquest any... Tot això, i la calor que torna a fer, frenarà una sèrie de projectes que m'havia imposat per a aquest estiu, el primer dels quals, però, ja l'he enllestit: és un guió per a una historieta de còmic –serà la que fa vuit, ja– amb els personatges de *La casa sota la sorra*. Aquesta es titula *La casa sobre les mines*, i ara he de convertir el guió en una altra novel·la de la sèrie.

Abans, en començar, t'havia insinuat que tornaria sobre el tema del prestigi social o de l'existència d'això que en diem lletres i catalanes. En aquest cas hi puc afegir, també, i músiques, i pintures... No som res! Per la televisió passen un serial del qual estic segur que has sentit parlar, *Nissaga de poder*, d'en Benet i Jornet. És la història d'una família catalana de diners que és un exemple per a tots: carden entre ells com uns desesperats, germans amb germanes, les tietes es tiren els nebots i després els maten, es violen, es roben... Res a dir, és clar, perquè ja està bé que els pobres sapi-guem com ho pela la gent de possibles, però el més divertit és la falta de rigor: a un dels protagonistes li va sortir un contracte per actuar a França i, sense pensar-s'ho més, el van matar. Ara es diu que, havent acabat el contracte més aviat del que es pensava, ressuscitarà perquè era un personatge molt popular: és el que es tirava la seva germana, feia assassinar advocats, robava al seu germà... I, d'aquesta manera, tot el que vulguis. Una conya, oi? No, senyor! Això té prestigi. El president de la Generalitat comenta amb la gent si no s'han perdut algun capítol, ell, tan interessat per les arts, que de vegades es pregunta què ens queda, morts en Miró i en Foix... I el nostre poble, tan amant de la cultura, ho veu en massa. L'altre dia l'audiència va passar del milió d'espectadors. Això és prestigi social i no una merda de llibre com els que jo escric, o com els que tu tradueixes, que si se'n venen mil, incloent-hi els tres-cents del suport genèric, ja és un èxit. I no hi poso ni un gram d'ironia, perquè em sembla que és una gran veritat. Ben mirat, els diaris encara ens dediquen més atenció de la que ens mereixem. Si no sabem donar al públic allò que té ganes de veure, de llegir o d'escoltar, que ens donin pel sac!

Mentre t'escric, tinc com a música de fons un dels tres discos amb l'obra per a piano de Manuel Blancafort, un bon home de la Garriga de

qui enguany es compleix el centenari del naixement. Va ser molt amic i company dels germans Mompou, el pianista i el pintor, i va arribar a connectar amb Erik Satie, de qui va ser un gran admirador. És una música esplèndida i tan arrelada al país com la d'en Mompou, o més. Aquest disc, interpretat per Antoni Besses, ha estat editat a França, per Harmonia Mundi, perquè aquí no hi ha hagut cap institució —no parlem ja de promotors particulars!— que s'hi interessés. I per què s'hi havia d'interessar, si sabien que al públic se li'n fot el senyor Blancafort i el seu parc d'atraccions, que és el que sona ara?

La gent està nerviosa i inquieta pel cas d'aquell futbolista brasiler, un jovenet de vint anys que es diu Ronaldo i que, segons ell mateix ha confessat, es pixa al llit de tant en tant. I no estan preocupats per si li han de canviar els llençols cada dia, sinó per si després de fer petonets a la samarreta del Barça, decideix emigrar a Itàlia perquè no en té prou amb el milió diari que li garantien per contracte al llarg de deu anys. Això és prestigi social, perquè jo mateix, que en aparença podria estar molt lluny d'aquests tripijocs, cada dia obro els tres diaris que entren a casa per les pàgines esportives per saber com acabarà tot això, i algun dissabte o diumenge m'assec davant la televisió per veure un resum dels capítols de *Nissaga de poder* que han transmès cada dia. I molt sovint passo de llarg o miro amb indiferència les pàgines literàries d'aquests mateixos diaris perquè sé que no diran ni piu de la meua última novel·la. Altra cosa seria si de cada una en vengués cent mil.

Si l'holandesa tarda a enviar-te alguna holandesa —he, he!— com a resposta a la teua carta, no en facis gaire cas. Jo m'hi he escrit, també. Ja has vist que en el seu pròleg hi jugo un bon paper, però em deu carta de fa potser més d'un any. Se'm va oferir a fer-me arribar uns informes de la censura, però ja no ha dit res més. Suposo que tot això li dóna molta feina i pocs diners, i que s'ha de fer la vida per altres bandes.

Ja n'hi ha prou, per avui, que és demà, segons la data que encapçala aquest paper. Tinc la sensació que aquesta carta traspua una mena de sentiment agònic. I és cert. Jo em sento més viu que mai, però m'adono que el món dels llibres té encara una posició de privilegi, per l'esforç, potser, d'alguns escriptors com en Terenci o en Vázquez Montalbán, que estan disposats a fer tots els números que calgui per demostrar que són vius. Però el món va per altres camins. L'aparició d'Internet sembla que ha allu-

nyat molts bons lectors de les pàgines dels llibres. Potser tornaran, potser no. Potser apareixeran nous ginyes capaços d'entretenir més. Què hi farem! Ni tu ni jo no tindrem la sort de tenir la desgràcia de veure com desapareix aquest món, però el futur no és falaguer. Els meus llibres per a nois i noies es venen perquè l'escola els imposa com a lectura obligatòria. Si m'hagués de refiar dels que compren ells pel seu compte, no faria ni cinc de calaix.

Salut i pessetes! Endavant les atxes! Una abraçada per a tots del vostre amic,

Joaquim Carbó

Que tinguis sort amb la beca irlandesa!

Bernal, 25 de setembre de 1997

Estimat Joaquim,

Vaig deixar passar el mes de vacances, amb la idea d'escriure't tot seguit, però la cosa s'ha anat allargant. Tanmateix, aquí em tens.

Pel que fa als arbonesos, sembla que aquell que vaig pescar a la secció bibliogràfica de *Serra d'Or* no existeix, sinó que la noia que la prepara –que és de Columna i es diu Oblit!– es va fer un embolic amb el nom del traductor i el meu cognom, i els va barrejar. Ara, qui sí que existeix és la Núria Arbonès, la traductora del pròleg de la Lidwina a la novel·la de Pedrolo rescatada de les catacumbes de la censura. I no sols existeix sinó que m'ha escrit i ha resultat ser una mosca encantadora –ep, per carta, eh?–, una entusiasta de Pedrolo, professora de literatura catalana a la universitat d'Amsterdam, i traductora de textos, no literaris, de l'holandès al català. Fa deu anys que viu a Holanda. L'any passat va fer un seminari en el qual va utilitzar el meu llibre *Pedrolo contra els límits*, i em diu que el troba molt interessant i que li ha servit, també, en una investigació que va fer sobre certs aspectes de l'obra pedroliana. I ara ve la millor part: en saber que vindré a Barcelona al novembre, m'ha invitat a passar per Amsterdam, perquè tant ella com la Lidwina em volen espremer i treure el suc, fent-me preguntes, i volen que faci una xerrada a la universitat d'Amsterdam! Què me'n dius? Doncs, com et pots imaginar, he acceptat, de manera que, el 10 de novembre, agafaré l'avió cap a Holanda, on em quedaré, en un apartament d'uns amics que sembla que és buit de gent en aquests moments, fins a finals de setmana, i el dilluns següent, cap a Barcelona falta gent!

Ja veus com van les coses de vegades, sense que un ni tan sols les hagi somiades. A Barcelona he de repetir el seminari/taller de l'any passat al Col·legi de Llicenciats; en Parcerisas em deia que miraria de muntar el tinglado de l'Autònoma i Vic, i també a l'Aula de Lletres. De manera que, si tot va bé, ja veig que la *tournée* per Holanda i Barcelona potser s'anirà repetint cada any. De fet, el seminari al Col·legi, em va dir que el podia tornar a fer al març.

Tot això em compensa una mica l'amargura que vaig passar per culpa dels isernpericaytountain. Per cert que, a en Triadú, ja li vaig dir que el senyor Isern no el volia veure ni en pintura. Ja s'ho farà!

De la beca d'Irlanda, no n'he sabut res més. Em van acusar recepció de la sol·licitud, però em deien que el més calent era a l'aigüera, perquè depenen dels calés de la Comissió Europea i que si són verdes i si són madures, i que amb una mica de sort potser al setembre —o sigui, ara— em dirien alguna cosa més concreta. El cas és que jo ja hi he perdut interès, sobretot ara que aquestes nanes d'Holanda s'interessen pel meu pamet. Ha, ha! Per cert que, si vols que li digui res, a la Lidwina, ja m'ho faràs saber. De fet, la que escriu és la Núria: de primer, per fax, i ara, per correu electrònic, o sigui que «parlem» com si ens trobéssim cada matí al replà de l'escala. Els pares de la noia són d'un poble de Lleida que es diu Almatret, a tocar de la Franja, d'on era el meu pare, i ella diu que en aquella localitat n'hi ha molts, d'arbonesos.

I com va la salut? Espero que l'estiu hagi actuat favorablement sobre aquest problema que et fa la punyeta.

Jo vaig traduïnt al castellà, per a Edicions B, i que duri! De Muchnik em van dir, abans de vacances, que reduïen un 50% les traduccions, o sigui que la cosa es presenta bastant fotuda, per aquesta banda. I ja només em quedava can 62, que, per sort, encara m'encarreguen algun Le Carré o una «Cua de Palla». I vet aquí que aquesta gent del grup Z, no sé pas per quins set sous, ara es despengen amb un encàrrec rere l'altre. Paguen bé i, de més a més, els puc enviar les traduccions per correu electrònic, sense necessitat de fer la còpia impresa, com demanen encara les altres editorials.

L'altre dia llegia una nota de Juan Marín, a *El País*, sobre *Indian Killer*, de Sherman Alexie, l'indi *spokane* que fa de novel·lista i del qual ja vaig traduir un altre llibre, i es va passejar per Barcelona, i aquell crític diu que ho faig molt bé, això de traduir al castellà. Quins collons, tu! Mira, com són les coses!

Sé que hauria de fer-la més llarga, però he d'afanyar-me a traduir el llibre que tinc entre mans, per poder venir més descansat. Però espero que tu m'escriguis, eh?

Una forta abraçada de tots els de casa,

Jordi Arbonès

Barcelona, 31 d'octubre de 1997

Estimat amic,

Vaig rebre la teva última carta fa pocs dies, ja que es va entretenir més del compte pels serveis de correus, i em va arribar en un moment de molta complicació personal i laboral. Acabava de rebre l'encàrrec d'escriure tres contes sobre la malaltia d'Alzheimer per tal de sensibilitzar els infants que tenen la desgràcia de tenir algun cas d'aquests a casa. Correïsses, documentació, informació... I ja els tinc i els han agradat! Ja només falta el més dur, que és cobrar-los. Al mateix temps, d'una revista municipal que es diu *Barcelona Metròpolis Mediterrània*, m'han demanat un article extens sobre un racó de la ciutat. Ja l'he fet i com que no m'han dit res, penso que no els ha funcionat. També sóc de dos jurats i tinc la casa plena de papers...

Tot plegat és per dir-te que he deixat de contestar-te i ara quan torno a mirar la teva carta veig que potser ja no arribaré a temps de pescar-te a la terra dels tangos.

M'hi poso de seguida només perquè sàpigues que encara sóc viu, tot i els meus problemes de coll i nas, i que espero la teva arribada després que passis pel sedàs de les holandeses pedrolianes. Aquest any no t'acompanyaré al Teatre Nacional. Hi fan *La gavina*, una obra esplèndida del gran Txékhov. Hi vaig anar abans-d'ahir i, amb una vegada d'escoltar –i veure– el gran Flotats i la Núria Espert junts, ja n'hi ha prou. Han fet un muntatge d'una espectacularitat tan gran, que l'intimisme de l'autor rus es perd entre els arbres, les cases, la sorra, els palets de riera, el riu on tres actors fan curses de natació, la pluja que cau del cel i l'espetec dels trets. S'ha de veure perquè potser és l'obra muntada amb més mitjans del teatre europeu. S'ha de saber que ens sobra de tot perquè som el país més ric del món.

Ja en parlarem! A veure si t'arriba a temps!

Una abraçada per a tots,

Joaquim Carbó

Ei! Bon viatge!

Barcelona, 16 de febrer de 1998

Estimat amic,

No penso posar-me a discutir, ara, a qui li tocava de reprendre la comunicació. M'hi poso jo perquè, si es compleix el que em va dir fa poc la Montse Molons, un d'aquests dies ens trobarem pel carrer de Petritxol. No ha passat mai que entre viatge i viatge no hi hagi cap carta. Seria un mal precedent.

Quatre ratlles, només. No et puc dir gran cosa, perquè l'únic a què em puc referir és tan trist, que no tinc ganes ni de parlar-ne, però ho he de fer. Em refereixo, és clar, a la mort d'en Jaume Fuster. Tenia cinquanta-dos anys. No hi ha dret! Ara fa sis mesos que van trasplantar un cor nou i jove a la Maria Antònia Oliver, i quan la parella es començava a refer, ell va al metge, perquè tenia unes molèsties respiratòries i li troben dos càncers: un al pulmó i l'altre al ronyó. Aquest el van descobrir per casualitat. Jo el vaig anar a veure a l'hospital de Bellvitge tres dies després que li extirpessin el ronyó i estava perfectament, eixerit, fent plans de cara al futur... Va entrar en aquells moments el metge del pit i li va dir que es refés ràpidament perquè el volia operar al cap de tres setmanes. Això ja em va preocupar, perquè em semblava molt poc marge i era un senyal que corria molta pressa. Així, el van operar dilluns, 28 de gener, i l'endemà semblava que tot anava de primera, encara que li havien hagut de treure tot un pulmó: havia parlat des de la UVI amb la seva dona i alguns amics. Però la nit de dimarts a dimecres va entrar en coma i ja no es va refer. Jo hi vaig ser dijous i tot pintava molt malament. Hi havia, també, la Roser Vernet, la vídua d'en Quim Soler, que sabia bé de què anava, tot això... L'enterament va ser l'1 de febrer, diumenge, i la tarda abans la vam passar sencera al dipòsit, fent costat a la Maria Antònia. No hi havia capellans i vam poder escoltar Brassens com a música de fons. Va oficiar en Guillem-Jordi Graells, que va llegir el *Qui sóc i per què escric*, que en Jaume havia publicat en un opuscle quan va ser «l'escriptor del mes», i després hi va afegir unes paraules pròpies. I en Toti Soler va tocar una peça amb la guitarra. Vam acabar tots amb el cor encongit. Sort del seu cor nou, perquè si no arriba

a ser pel trasplantament, la Maria Antònia s'hi hauria quedat. El dissabte següent, o sigui, el dia 7, vam anar una trentena d'amics i parents a escampar la cendra d'en Jaume per la Cerdanya, tal com la vídua va dir que a ell li hauria agradat. Vaig haver de fer un esforç perquè d'entrada em semblava una cerimònia terrible. Ara em sabia greu no haver-hi anat perquè va ser ben natural. Feia un dia esplèndid. L'alcalde de la Seu d'Urgell, a petició de la Maria Antònia, va triar un lloc ventat, en una carena, a Lles, davant el Cadí i amb el Segre, com un cuc argentat, molt a la vora. Vaig fer el viatge en el cotxe d'Antoni Verdaguer, el director de cinema que havia dirigit la sèrie de *Les claus de vidre* d'en Jaume i la pel·lícula *Havanera*, amb guió d'en Jaume, Villatoro i Jaume Cabré. I, és clar, vam acabar parlant de cinema, i rient, de tant en tant, perquè la vida continua per als que encara som aquí, tocant de peus a terra.

Dijous que ve la Maria Antònia havia de fer una conferència sobre les dames del crim, en un cicle que es fa a la Pedrera sobre novel·la negra. Ha decidit donar la cara i anar-hi. Uns quants companys de l'Ofèlia Dracs hi anirem a fer-li costat. Després, soparem plegats i discutirem si, com a Ofèlia Dracs, acceptem d'escriure un article sobre en Jaume, que és el que ens ha proposat *Serra d'Or*. Jo crec que no ho hauríem de fer perquè la senyora Dracs sempre feia conya sofisticada i, ara, això no toca. A part que sense en Quim Soler ni en Jaume, l'Ofèlia ha quedat ferida de mort. No crec que ningú s'hi atreveixi. L'endemà de l'enterrament l'*Avui* em va publicar un article necrològic que incloc en aquesta carta. Em penso que no vaig trobar el to més adequat perquè estava molt afectat. Havia participat en moltes històries, jo, amb ell. Tot el Congrés de Cultura i, després, sis anys a la junta de l'AELC. També vaig participar en un programa de ràdio i en un de televisió espanyola dedicats a la seva memòria.

Tot el que et comentaré ja ho sabia, és clar, perquè no sóc cap ingenu, però els diaris i els altres mitjans de comunicació s'han bolcat a explicar que era un bon escriptor i una gran persona, del tot solidària amb els de l'ofici, i en això no han dit res que no fos cert, però... Merda! I no ho haurien pogut dir en vida, quan ell ho hauria pogut sentir? Quan publicava un llibre ningú no acostumava a dir-ne res, com ens passa a la majoria. És clar, però, que la majoria d'articles publicats han sortit dels rengles dels col·legues escriptors, no pas dels crítics. És el mateix que va passar amb en Pedrolo. A Lleida, ja va ser excepcional que en Molas acceptés parlar-ne. Te'n recordes?

Ara mateix he hagut d'escriure el pròleg d'un llibre de contes del meu amic Albert Jané, que s'acaba de jubilar de la direcció de *Cavall Fort*. En un cas com aquest, tractant-se d'una persona que n'ha estat dinou anys director i gairebé trenta com a cap de redacció, bé hi hauria pogut haver algun crític que donés la cara per ell. Doncs, no senyor! Els crítics foten cada parida que Déu n'hi do. Ara mateix tinc sobre la taula un llibrot gruixut titulat *La formació del lector literari*, de Teresa Colomer, professora de la universitat que ella mateixa s'ha distingit com a primera especialista en literatura infantil i juvenil. Ha construït un enorme edifici teòric sobre els nostres llibres, o sigui, que es guanya la vida gràcies a nosaltres, però ens tracta amb més fredor que la que gastaria un entomòleg amb les formigues que té en una gàbia. La qüestió, sembla, és inflar, complicar les coses amb paraules poc corrents, tan fàcil com seria dir que hi ha diversos corrents i que en cada corrent hi ha llibres bons, regulars i dolents, i mullar-se el cul dient quins són uns i altres.

Avui, com pots veure, tot va de lletres. La Institució de les Lletres Catalanes ha engegat una campanya que es diu «Punt de lectura», per promocionar els autors i els nostres llibres, però ha tingut la poca vista d'en-carregar-ho a una empresa de comunicació del grup Columna –en porta el nom i tot– i els altres editors han posat el crit al cel perquè, a més a més, la majoria d'autors publiquen a Columna. I l'Alzueta, que és un fatxenda, encara se n'ha rigut. Aquesta gent que ens mana –o que s'ho pensa– tenen tan poca vista, que no l'ensopeguen ni quan ens volen donar un caramel, perquè tot això no és res més que un caramelet. El govern ha hagut de declarar els sous d'alguns funcionaris de la Generalitat, i resulta que el fill d'en Triadú, entre altres, s'emporta tretze milions i mig cada any. Ja sé que a l'empresa privada hi ha qui guanya molt més, però no està malament, oi, quan un, a més, se sacrifica per la pàtria?

Mira, ja n'hi ha prou, per avui. Mentre t'escric intento escoltar alguns dels discos que s'han editat enguany. Sóc del jurat que ha de decidir quin és el millor i no voldria fer-me mala sang, pobra gent, que no en tenen cap culpa.

Una abraçada per a tots plegats del vostre amic,

Joaquim Carbó

Estimat Quim,

Tens raó: fa mesos que no ens escrivim, i no sé pas qui hauria d'haver fet el gest primer. Ara, ja no hi ha motiu de discussió: has estat tu.

En efecte, la teva és una carta necrològica de cap a peus, i traspua la tristesa que la mort d'en Jaume Fuster et va causar, com me la va causar a mi. Jo no el coneixia tant com tu, naturalment, però havíem estat unes quantes vegades plegats, amb ell i la Maria Antònia, i sobretot recordo un dia de Sant Jordi que ens vam trobar al pati de l'Ateneu, ell, en Quim Soler i la Roser Vernet, i en acabar l'acte, ens en vam anar tots quatre a dinar en un restaurant de poca monta dels volts de la catedral. A l'Ateneu, els vaig fer una foto, que en Quim ja no va poder veure, però sí que li'n vaig enviar una còpia a la seva dona, la qual, a Girona, aquell dia que els del Bertrana homenatjaren en Pedrolo, m'ho va agrair i em va portar un exemplar d'un llibre d'en Quim, un altre element que recordava amb molt d'afecte, ja que va tenir la gentilesa de fer-me una entrevista en aquell programa de ràdio que feia i que es deia *Amb els peus a la paret*. La Roser, la vaig veure al desembre a l'AELC, un dia que hi vaig anar a veure la Montserrat Bayà. I en Jaume, l'havia topat per casualitat l'any anterior, un dia que ell sortia de l'Ateneu, i jo hi anava, i em va dir que miraria de reunir alguns amics per fer-me un sopar... Tant ell com la Maria Antònia eren amics d'un amic meu de la infància, ja traspasat fa uns quants anys també.

I què em dius d'en Blai Bonet?

En fi, amic, estic commogut per la descripció que m'has fet de la vetlla i, diguem-ne, l'«enterrament» d'en Jaume. No tinc l'adreça de la Maria Antònia, però la demanaré per correu electrònic a la Montserrat Bayà, per fer-li unes ratlles.

Un ocellet em va dir que, abans i després de marxar jo, vas fer uns comentaris molt suspicacs sobre el lloc on passava les nits durant la darrera estada a casa nostra. Com et pots imaginar, a mi m'agradaria que la realitat s'adigués a les elucubracions de la teva imaginació febrosa, però...

I tens raó que, si badem una mica, resultarà que ens trobarem caminant per Barcelona un dia d'aquests. Per una banda, el Col·legi de Llicenciats em va proposar d'intentar repetir el seminari ara, al març, però cal

veure si s'hi inscriuen el nombre d'interessats que marca el reglament, o sigui, quinze. De moment, sé que n'hi ha set, per tant, encara no sé com anirà la cosa. Però, d'altra banda, no sé si recordaràs que l'any passat vaig enviar una sol·licitud per a una mena de bossa de treball que oferia l'associació de traductors irlandesos, en un programa amb la Comissió Europea, que consistia en una residència de quatre setmanes a Irlanda, en un indret paradisiac situat a dues hores de cotxe de Dublín, entre boscos i al costat d'un llac fabulós, per fer-hi, durant l'estada, una traducció contractada per una editorial i, amb preferència, d'autor irlandès. Per raons burocràtiques, l'any passat els van donar els calés massa tard i aleshores ho van passar per enguany. Doncs bé, resulta que me l'han concedit. Em paguen cinc-cents dòlars per a despeses de viatge, import que com comprendràs no em cobreix el bitllet transatlàntic, a més de proporcionar-me allotjament, amb esmorzar i sopar, i de prestar-me un ordinador perquè pugui anar fent. Una cosa curiosa, el director d'aquest lloc, irlandès ell, m'escrigué en català per correu electrònic!

De manera que, si tot va bé, a finals de març seria a Barcelona i l'abril el passaria a Irlanda. Diuen que les irlandeses de pèl roig són molt fogoses, tu! Te'n recordes de la Maureen O'Hara? Ja se'm fa la boca aigua! Nano, ja veus el que ens té reservada la vida. Per tant, cal aprofitar-la cada segon. *Carpe diem!*

Si t'he de dir la veritat, vaig enviar la sol·licitud convençut que no me la donarien, però es veu que el meu currículum els devia fer efecte. Ara cal que surti el curs del Col·legi, per matar dos pardals d'un tret.

Dels crítics, ja n'hem parlat prou, oi? L'altre dia, però, llegia a *Serra d'Or* de gener una nota d'un tal Jaume Aulet que critica com cal el llibre dels «malentranyats del rebentisme», si fa no fa amb els mateixos termes que ho feia jo. Garrotada seca!

Ja vaig llegir el que deia l'Alzueta a l'entorn d'això que m'expliques sobre la ILC. Quin paio, aquest! Com diu en Ruaix, si no te l'ha feta, te la farà. Jo he deixat de traduir per a Columna, perquè paguen a seixanta o noranta dies! En un moment, semblava que Muchnik (per a la qual ja saps que faig coses) aniria a parar a mans de Columna, però sortosament se l'ha quedat el Grup 62, tot conservant l'autonomia. Per cert que el llibre que he de traduir a Irlanda és de Muchnik, de l'autor d'*El quadern de Noah*, una novel·la que es diu *Missatge en una ampolla*.

Espero que ens puguem veure ben aviat. Cal resistir, nano, peti qui
peti!

Una abraçada,

Jordi Arbonès

Castellterçol, 7 de juny de 1998

Estimat amic,

Aprofito que avui plou i no puc fer la caminada de rigor pels boscos del Moianès per restablir la comunicació que ja hauria d'haver reprès a Barcelona, però que me n'han apartat les múltiples ocupacions. Oi que sembla el començament d'una carta comercial escrita per un oficinista pretensions i buit?

Som-hi! No he tingut ocasió de parlar amb en Ruaix per saber com et van anar les coses per la verda Irlanda. Suposo que no em tindràs orfe d'informació. Què, les pastures, l'IRA, *L'home tranquil* (em refereixo al protagonista d'aquella memorable pel·lícula de John Ford, que s'ho feia amb la Maureen O'Hara dels nostres somnis juvenils), el whisky, els amics i enemics de Joyce, etc.? Per cert, què en pensa, la gent, de Joyce? Tota l'obra la va escriure en anglès, fotent-se, a més, de la religiositat del seu poble. Ho consideren pecat, l'han perdonat o és una glòria nacional?

En honor als serveis de correus argentins i espanyols t'he de dir que ja he rebut la misteriosa carta que m'havies enviat i que no havia rebut. El mateix veí que en una altra ocasió em va fer una jugada semblant amb una tramesa de la Lidiwina holandesa, me la va retenir. No sé com va ser que va anar a parar a la seva bústia –la portera es va equivocar, segurament– i l'home, que és un jubilat d'Ibèria, viatjava en aquell moment vés a saber per quins mons i quan va tornar va tardar a mirar què hi tenia. El curiós del cas és que no ha mostrat ni una mica de penediment i encara se n'ha rigut: «Mira que si hi hagués hagut peles!», va comentar, el molt brètol. És d'aquells que fila tan prim en relació amb el que fan els altres, i ell, en canvi, ja veus de quin peu calça.

Què et puc explicar que no sàpigues? No res, o poca cosa, imagino. L'Associació d'Escriptors s'ha tornat a quedar sense president i no pas perquè en Parcerisas hagi desaparegut sinó perquè, com ja deus saber, s'ha fet càrrec de la Institució de les Lletres Catalanes en el lloc de la Isabel-Clara Simó. Pobra Isabel! Ella que sempre s'ha mostrat tan crítica amb tot el que fos institucional, i que hi va entrar pensant que hi posaria ordre, ha hagut de plegar després d'haver organitzat uns merders considerables i d'haver posat tot déu en contra. Va dir que ho capgiraria tot, es va carregar

allò de l'«escriptor del mes» i es va treure de la màniga una nova campanya, però la va deixar en mans d'una empresa publicitària de Columna! No cal dir que els altres editors se li van llançar a la jugular. Jo, per exemple, vaig saber pel diari que era beneficiari d'una altra campanya, menys ambiciosa, que m'obligava a recórrer altre cop tot d'escoles, quan ja fa dos anys que me n'he hagut de retirar per culpa d'aquella faringitis que em toca allò que no sona. Han fet un dossier molt bonic i després s'han descuidat de distribuir-lo entre les escoles... Un desastre, tot plegat, perquè aquesta campanya no feia res més que competir amb la feina que ja fa cada editor pel seu compte. Quan em va trucar la Isabel per dir-me que havia d'anar a tal i tal escola i li vaig fer saber que no podia, es va enfil·lar de tal manera per les parets que vaig accedir a anar a Olesa a enfrontar-me a vaillets d'un institut perquè ella no quedés com un drap brut. I el coll en va pagar les conseqüències.

Un altre fracàs personal: a primers de febrer l'AELC em va demanar que presentés un escriptor castellà en una biblioteca pública barcelonina, i em van deixar triar entre Soledad Puértolas, Juan José Millás i Carmen Posadas. Em va trucar la secretària, una excel·lent persona i amiga, Carme Arenas, en plena confusió produïda per la desaparició del pobre Jaume Fuster, i no li vaig saber dir que no. Vaig triar Soledad Puértolas, de qui només coneixia algun article prou intel·ligent dels que publica cada mes al suplement de *La Vanguardia*, ja que en Millás és gairebé surrealista, i l'altra –agafa't fort!– pertany al món de la premsa del cor: és la dona de Mariano Rubio, l'exdirector del Banco de España, que té no sé quants plets pendants per administrar pensant més en la seva butxaca que en la del comú. M'he passat un parell de mesos llegint llibres –molt bons, per cert!– de la senyora Puértolas, n'he fet resums, he preparat un estudi i en vaig escriure una presentació amb tota la cura del món. I el dia que havia d'actuar, ella no va poder venir a Barcelona per culpa de la vaga de controladors aeris. I ja que no es va poder avisar el públic, vaig anar a la biblioteca i la meva introducció, que havia de durar deu minuts, es va convertir, per no decebre el personal que hi havia acudit, en *one man show* que va durar dues hores. Em va divertir fer-ho, però com a conseqüència de la xerrameca, fa una setmana que no paro de prendre pastilles i xarops, ni de fer inhalacions i gàrgares de tota mena.

S'acaba de celebrar a Barcelona un dels col·loquis de la NACS, aquella societat d'amics americans de Catalunya. Ho han fet amb tan poc soroll i tanta discreció, que no me n'he assabentat fins que ja havia passat tot. Hi va haver un homenatge a Jaume Fuster al qual, naturalment, no vaig poder assistir per ignorància. Tinc entès que els organitzadors l'han muntat com si tinguessin ganes que no se'n parlés, i això no ho puc acabar d'entendre. En un moment que la major part de coses catalanes se'n van pel pendent del xaronisme –els programes de la televisió cada cop tenen menys nivell–, no s'aprofita una ocasió com aquesta per exhibir uns quants intel·lectuals que s'interessen per la cultura del país.

Aquests dies he assistit a alguns dels actes dels nostres amics de Cafè Central. En Benet Rossell ha presentat uns gravats preciosos sobre poemes de Vázquez Montalbán davant un públic força sofisticat. I en el Museu d'Art Precolombí, convertit en seu del Cafè, Víctor Sunyol va fer un recorregut per la seva poesia, apta, només, per a iniciats. Així com l'Antoni Clapés tendeix al silenci, present sempre en els seus poemes, l'obsessió d'en Víctor és la paraula, el valor de la paraula sola, deslligada de les altres, en un intent de no comunicar, de no explicar, de dir-la, només... Els seus comentaris, força delirants –diu que els cecs són els qui veuen realment les coses!–, eren del tot assumits, bé que amb algunes puntualitzacions, per Carles Hac Mor, molt més pur, encara, perquè hi trobava massa sentit. A mi, en realitat, tot això ja em cansa una mica, com la música contemporània. Imagino que en Víctor, que és un gran lector i un extraordinari crític, algun dia es deixarà de collonades i se'ns despenjarà amb una formidable novel·la que s'entendrà de cap a peus. L'Hac Mor potser no, perquè quan escriu ho fa amb coherència amb la forma de vida marginal –un dia en parlàvem amb en Toni: creiem que la passa molt magra– que s'adapta en tot a la poesia que fan ell i la seva companya, l'Ester Xargay. Recordo un jovenet Jordi Coca que intentava fer l'*enfant terrible*, i que ara fins i tot practica el gènere juvenil. Fa pocs dies que he vist *On connaît la chanson*, l'última pel·lícula d'Alain Resnais, l'autor d'unes mítiques, hermètiques, filmotequeres, pretensioses i, avui, més aviat insuportables pel·lícules com *Marienbad* i *Hiroshima, mon amour*. Es tracta d'una comedieta senzilla, una mena de vodevil graciós, alegre i divertit. L'home, als seus vuitanta anys, té ganes de divertir-se i de divertir i fer agradable la vida als altres. Una delícia que gairebé tothom li ha agraït.

Dins la setmana de poesia de Barcelona, al voltant dels Jocs Florals –per cert: en Víctor Sunyol va guanyar un dels premis més importants–, el Cafè Central va fer una sessió a la Virreina. Com a membres que som de la poesia secreta, vam actuar de nit, quan es va acabar l'acte important, amb els poetes oficials de la setmana que havien vingut de tot el món: àrabs, xinesos, anglesos, espanyols i catalans. La idea era molt bona: en Toni volia fer una *plaque* sobre la marxa, però es va curar en salut i va fer trampa, perquè ja la va portar feta de casa amb uns textos que hauríem hagut d'escriure a la vista del públic, cosa que ens hauria limitat molt, a part que la maquinària informàtica no ho permetia. Va tenir la gentilesa de considerar-me «de la casa», i hi vaig presentar una prosa curta de tall una mica surrealista. També ho va fer en Matthew, en anglès; l'Esther, en francès; un sud-americà, en castellà; i el mateix Toni, en Víctor, en Bach, l'Hac Mor, en Benet Rossell i un jove que no recordo com es diu, en català. Si més no, va ser divertit.

He estat jurat del premi del disc català de l'any que atorga Ràdio 4 i que no té cap ressò perquè les emissores de la Generalitat l'ignoren. He participat com a jurat de premis escolars i m'he fet un tip de llegir coses de nens. Com de costum, se m'acumulen muntanyes de llibres que compro amb l'esperança de llegir-los aviat, tot i que quan m'hi posi, si en tinc ocasió, ja hauran passat de moda. Tot això ha alentit molt la meva producció. Des de primers d'any que escric una novel·leta que hauria pogut enllestir en un parell de mesos. I no m'he pogut dedicar a dos projectes més ambiciosos i potser de més rendiment que tenia coll avall i que ja no seré a temps d'enllestir per presentar a uns premis que em volia embutxacar, perquè la venda de llibres, l'any 1997, ha baixat en picat. He venut un trenta-cinc per cent menys que el 1996, que ja havia baixat un vint per cent en relació amb al 1995. Hi ha una confusió a les escoles pel que fa a la lectura: la reforma escolar, amb la desaparició de les assignatures i la introducció dels crèdits, d'un màxim de tres mesos, ha desorientat els mestres, que no troben cap forat per fer llegir un llibre als seus alumnes. És més, sembla que hi ha alguna editorial que ja està publicant una mena d'híbrids en forma de novel·la, escrits expressament per a algun d'aquests crèdits. Ara sí que he begut oli, perquè són textos sense cap altre valor –literari, estètic– que el de coincidir amb els interessos del crèdit. I la literatura, què? Bé, gràcies!

Em sembla que n'he fet un gra massa. I és que el sol continua sense fer acte de presència. Ja fa dos caps de setmana que no puc trepitjar el bosc. I els altres dies, a ciutat, fot una calor que ens torrem. Ja ho va dir, aquell, que no havia enviat els vaixells a lluitar contra els elements, oi?

Prou! No et vull atabalar més perquè et distrauré de les traduccions endarrerides pels teus viatges. Suposo que deus suar la cansalada. Per sort, ja teniu l'hivern al damunt, que és època productiva.

Una abraçada per a tots del vostre amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 16 de setembre de 1998

Estimat Quim,

Bé podria dir que he deixat que passessis les vacances tranquil, però seria una mentida. El cas és que el temps ha passat rabent, d'ençà que vaig tornar d'Irlanda, sobretot pencent com un bastaix, per mirar de recuperar el temps perdut... o guanyat, vés a saber!

Sigui com sigui, el fet és que tinc davant els ulls la teva del 7 de juny! No sé si té gaire sentit que faci cap comentari sobre les coses que m'hi contaves, ja que han quedat ben enterrades en el passat, oi?

Doncs, mira, vaig quedar enamorat d'Irlanda. L'estada al centre va ser tota una experiència, car d'entrada no entenia ni un borrall del que deien els altres estadants. La majoria eren traductors invitats, com jo, per l'associació de traductors irlandesos, i n'hi havia d'alemanys, la majoria, i fins i tot una grega, una senyora que havia estat ministra d'educació quan la Melina Mercouri era ministra de cultura. Ella i jo érem els que anàvem més penjats a l'hora de participar en les converses de sobretaula. També hi havia becats de la mateixa Irlanda, pintors, escultors, músics, novel·listes, narradors, poetes... Érem pocs els qui ens havíem de quedar una temporada llarga; els altres, se n'anaven, però n'arribaven de nous. Cadascú tenia assignada una cambra on treballava amb un ordinador prestat pel centre, si bé els pintors i escultors podien utilitzar sengles tallers *ad hoc*. Jo residia en una mena d'apartament, separat de la casa gran, on hauria pogut fer-hi vida, en el sentit de cuinar i tot això, amb un llit enorme, que, a les nits, encara em semblava més gran. L'esmorzar i el dinar, se'ls preparava un mateix, a partir d'una nevera ben proveïda, i et podies preparar cafè, te, sucs de taronja natural, torrades, etc. Però el sopar era servit en una llarga taula, on hi érem tots, i aquell era el moment d'immergir-se en la llengua, de tal manera que, al cap d'uns quants dies, ja m'hi trobava com peix a l'aigua i, si bé em costava bastant d'expressar-me, podia seguir les converses amb força facilitat. La taula la desparàvem entre tots, col·locàvem els atuells al rentaplats, etc. El menjar era excel·lent, molt variat, amb unes postres sensacionals, moltes vegades a base de fruits que cultiven als camps del centre mateix. La cosa més curiosa és que el director i la seva muller parlen un català perfecte, i ell fins i tot l'escriu,

com em sembla que ja t'havia dit. Doncs bé, durant tres setmanes, vaig fer vida de monjo i t'asseguro que hauria pogut fer vots de castedat. L'indret queda lluny de les poblacions, al mig del bosc, amb un llac preciós, i la diversió més gran consistia a fer unes caminades fabuloses a l'entorn del llac, durant una hora sense parar, i sempre sota un cel permanentment canviant, de manera que, durant el dia, surt el sol, plou, pedrega, neva... Impressionant! Les postes del sol són sensacionals. Després, me'n vaig anar a passar uns dies a Dublín, i juntament amb un novel·lista que hi viu i que també era al centre vaig anar fins a Galway, o sigui a l'altre cap de l'illa, tot passant per una sèrie de poblacions, moltes de les quals a la riba del famós riu Shanon, com ara Athlone, Limerick, Tipperary (te'n recordes: «It's a long way to Tipperary...!», la cançó de l'època de la guerra del 14, l'autor de la qual era un paio que no recordo com es diu, però que en una pel·lícula sobre la seva vida l'interpretava en James Cagney), Ennis, sempre amb castells i ponts, i també vaig visitar les ruïnes de Clonmacnoise, monument nacional (espero que algun dia puguis veure'n les fotos), i també vam anar fins als *cliffs* de Moher, una meravella de la natura, sobre l'Atlàntic, ben bé a la fi del món.

A Dublín, vaig fer un recorregut pels monuments dels pròcers de la independència, Parnell, O'Connell, els jardins dedicats als caiguts en la lluita per aconseguir-la; després, les rutes literàries: fins a la casa de Sean O'Casey, o Eccles St. i la Joyce's House, la casa on va néixer Oscar Wilde i en la qual va viure, el Trinity College, amb el *Llibre de Kells*, la Christ Church Cathedral i la St. Patrick Cathedral, els jardins del parc de St. Stephen Green, al bell mig de la ciutat, amb un llac ple d'ànecs, i els *pubs*, ah, els *pubs*! Vaig dinar al Tower's, on solia anar Joyce, i vaig dinar al Gallagan's, un restaurant que s'especialitza en el clàssic *Irish stew*, o estofat irlandès, amb carn de be, patates, pastanagues i d'altres verdures. La Guinness és la cervesa negra més famosa, però a mi m'agrada més la Kilkeny, que és daurada i deliciosa.

En fi, podria escriure un llibre de tot plegat, però no et vull atabuixar més. En resum, una experiència inoblidable, que, naturalment, potser hauria estat millor si hagués pogut trobar una Maureen O'Hara que s'hagués avingut a escalfar-me aquell llit tan gran del centre o el dels B&B, els *Bed and Breakfast*, que són com una mena d'institució a tot Irlanda, sobretot són collonuts els de fora de Dublín, car són regentats pels mateixos

amos de les cases, en general, vídues que troben una forma de guanyar-se el pa. Et lloguen una cambra, molt ben instal·lada, amb bany, televisió, telèfon, etc., i et serveixen l'esmorzar, que és una cosa sensacional: torrades amb mantega i melmelades, un plat que pot ser salmó fumat, ous ferrats, salsitxes, iogurts, pastes, cafè o te, amb llet o crema, formatges... A Dublín, també estan bé, però ja és més com una mena d'hotel, sense la calidesa que et brinden a les zones rurals. Ah, i la música celta! Un dia, vaig entrar en una botiga de discs on sonava un cedé de música celta i t'asseguro que se'm va fer un nus a la gola, no sé pas per què, però vaig sentir que m'arribava a les fibres més sensibles del meu ésser.

Quant a la feina, he estat fent diverses coses: vaig acabar la traducció que em vaig endur a Irlanda, *El missatge en una ampolla*, de l'autor d'*El quadern de Noah*, te'n recordes? Després, he traduït una novel·la al castellà per a Edicions B, *El supervisor*, un *best-seller* de més de quatre-centes pàgines, un conte de William Irish per a Vicens Vives, i ara tinc entre mans una novel·la –que no ho és– d'Aldous Huxley i Christopher Isherwood, i dic que no ho és, perquè es tracta d'un guió cinematogràfic que van escriure plegats, però que mai no es va filmar, i ara es veu que la Sharon Stone, llegint una biografia de Huxley, va descobrir que existia aquest guió, en va parlar amb els hereus... i aquí el tenim convertit en una novel·la que no té cap valor literari, com ja podràs comprovar. La faig per a Muchnik i en castellà. Després, resulta que Edicions 62 –alleluia!– em va oferir un novellot de 440 pàgines, però al català: *Memoirs of a Geisha*, i encara tinc en cartera una altra novel·la de 550 pàgines per a Apóstrofe, al castellà. I estic arrodonint un pròleg per a la reedició d'*Un tramvia anomenat desig*, que traurà l'Institut del Teatre, i també vaig fer una recensió sobre els diaris de Pedrolo, per a la *Revista de Catalunya*... Uf!

Però, noi, no hi ha més remei que pensar de valent, perquè aquí la vida costa un colló i part de l'altre, i amb la conya aquesta de la «convertibilidad», que vol dir que un peso val un dòlar, jo cada vegada rebo menys calés, i per postres encara han augmentat l'IRPF del 15 al 20%!

Amb en Toni, solem fer un cafetó cibernètic cada matí, per bé que, des de primers de mes, es veu que té problemes amb el servidor del correu electrònic i no ens podem comunicar. També m'escriu en Ruaix, de tant en tant, el flamant pare d'un minyonet molt maco, segons que diu. I ja que parlo de nou nats, no sé si saps que en Xavier, el meu fill, i la seva

dona, és clar!, el 24 de juliol van tenir un patagó –car ells viuen a la Patagònia–, que es diu Pedro. Nosaltres ja el coneixem i és el nano més bonic del món. El mal és que ens separen 1.200 quilòmetres i no el podem veure tan sovint com voldríem.

Per cert que, amb tanta feina, he decidit de no venir a fer el seminari al Col·legi de Llicenciats al mes de novembre.

I plego, tu! Espero que no triguïs tant com jo a contestar, eh? Tinc moltes ganes de saber com et van les coses i si ja estàs curat del problema del coll, etc.

Una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 27 de novembre de 1998

Estimat amic,

Una oportuna trucada de l'amic Ruaix a primera hora de la matinada d'aquest últim divendres de novembre m'ha fet tocar de peus a terra i recordar que estava en fals amb tu. En realitat, no ha anat ben bé així, ja que era ben conscient del deute abans que ell m'avisés. Tenia la teva última carta a la vista, amb una mica de pols al damunt, com un record puntual que cada dia em neguitejava. Però la trucada ha estat oportuna i m'ha arribat en el precís moment que m'he començat a veure les orelles de la feinada que he tingut aquests darrers mesos i que no em deixava tenir aquella horeta de tranquil·litat que necessita la nostra relació epistolar. De tota manera, i perquè et facis càrrec del que he deixat de fer per escriure't, t'he de dir que, per fer-ho, he renunciat a assistir a una sessió en record de Junceda que es feia a les set a la Biblioteca de Catalunya, a un homenatge a Joan Perucho, a la Pedrera, a dos quarts de vuit, i a la tertúlia mensual dels amics del Teatre Lliure, prevista per a les vuit... I ja que m'era impossible assistir a tots tres actes, he optat per desenfundar l'ordinador, arromangar-me i dedicar-te aquestes ratlles.

Han passat gairebé dos mesos i mig i, ara, qualsevol comentari a la teva carta tindria un to antic, de cel·luloide ranci. El teu viatge a Irlanda, la verdor, la música celta... Quina meravella! I, després, les traduccions, unes traduccions que a hores d'ara ja deus enllestir i en deus preparar altres... És clar que hi ha una nova important i de debò que cal comentar i celebrar: el naixement del teu nou nét, el patagó, el que us farà viatjar cada cop centenars de quilòmetres. Quina llàstima que sigui tan lluny! Noi, no es pot tenir mai tot. Jo, que tinc a casa en Maurici, podria veure algun nét tot el dia si es decidís a tenir parella i muntar casa, però ja té quaranta anys i el més calent és a l'aigüera. En realitat, ha triat un camí ben difícil. Ja te n'he parlat més d'una vegada. És tossut, i, ja que és arquitecte, vol fer cases. I ja que no és un relacions públiques, ni és capaç d'afalagar ningú, els encàrrecs li arriben amb comptagotes. Ara n'està fent una de molt petita i en té una altra de més gran a punt de començar. Tant de bo continués la ratxa, perquè podria veure el futur d'una altra manera, però després d'aquests dos encàrrecs no té res més, de moment.

Jo sí que n'he tingut, de feina, i d'aquella empipadora. He estat jurat de diversos premis: d'El Vaixell de Vapor (novelles per a infants); del Pere Calders (patrocinat per la Conselleria d'Ensenyament per a llibres de qual-sevol gènere –assaig, viatges, memòries, narració...– escrits per mestres), on he coincidit amb el nostre bon amic Bonals; de l'Òmnium Cultural de Tarragona (prosa i poesia escrita per nois i noies); de l'Ajuntament de Torredembarra; del districte Horta-Guinardó, i, ara, felíçment, acabo de llegir l'última de les 137 narracions del premi de Nou Barris... A part, a *Cavall Fort* es va jubilar l'Albert Jané i he estat un parell de mesos fent costat a la Mercè Canela, que n'és la nova directora, intentant que ella no se n'adonés, i escrivint tot d'articles de temes inversemblants com l'euro, la gent gran i la pau... Aquest últim tema, la pau, em va engrescar i després d'acumular molta documentació, he escrit una desena d'articles per publicar a la revista en forma de dossier monogràfic. A finals d'octubre la novel·lista Soledad Puértolas no va tenir entrebancs per venir a Barcelona, i la vaig haver de presentar a la biblioteca Joan Miró. A la carta del juny ja et deia que l'acte s'havia suspès per la vaga de controladors. Aquest ajornament em va obligar a revisar els seus llibres i a modificar el text de la presentació que, per aprofitar-lo, havia enviat a l'*Avui*, on me'l van publicar a principi d'octubre. També vaig participar en un homenatge a Jaume Fuster organitzat per l'«Aventura de llegir», de l'Ajuntament de Barcelona, als jardins de l'Hospital de la Santa Creu. Abans-d'ahir vaig llegir una ponència –«Escriure per a nenes i nens»– en el fòrum mundial de la televisió infantil que s'ha celebrat tota aquesta setmana a Barcelona. I el dia 12 del mes que ve participaré a Mataró en una taula rodona sobre ciència-ficció al voltant de la figura de Pedrolo, que m'obligarà a rellegir textos que tinc mig oblidats... T'asseguro que no m'ha quedat temps per escriure ni una ratlla del que m'hauria agradat, com ara una novel·la que fa mesos que truca a la porta. M'adono que tot això no s'ha fet per a mi i que el que m'agrada és escriure, narrar, inventar-me històries. Participo en els jurats i en aquests actes per disciplina, perquè no m'agrada dir que no i perquè algú o altre ho ha de fer, però m'incomoda molt donar la cara. I, encara més, preparar-ho tot: la documentació, redactar el text, buscar la manera de dir-ho... Hi ha gent molt brillant que ho pot fer amb facilitat perquè són molt llestos i tenen molta traça. Penso en la Maria Aurèlia Capmany, per exemple, que era capaç d'improvisar un raonament ben extens i amb gràcia només

que tingués un lleu fil argumental. Jo necessito hores perquè pensar no és el meu fort, i improvisar encara menys, i tinc, a més, un sentit del ridícul exagerat. Sé que si no ho he treballat, em puc quedar en blanc. Avui, un personatge que té molta facilitat per treure suc i improvisar és en Joan Barril, un escriptor que fa de periodista, tertulià de la ràdio, entrevistador a la televisió de Barcelona, etc. Fa pocs dies va intervenir en un homenatge al nostre pobre amic Joaquim Soler i ho va fer de manera magistral. En aquest paràgraf he esmentat Pedrolo, Jaume Fuster, l'Aurèlia i Quim Soler... Sembla mentida els morts estimats que ja portem al darrere! El meu pare, en un cas d'aquests, deia: «Molts anys d'avantatge!». I ell també se'n va anar ja no recordo quant de temps fa: tretze anys, més o menys...

Per cert, que ahir em va trucar l'Antoni Munné-Jordà, un bon amic de la família Pedrolo, i em va fer saber que al número 9 del carrer de Calvet ja no hi ha rastres d'ell ni de la família, perquè l'han deixat. La vídua, la Pei, fa la viu-viu en una residència del carrer del Bruc, tocant a la Diagonal, i cada dia hi veu menys. L'Adelais s'ha aparellat amb un noi i viu a Palafrugell, i baixa un cop a la setmana per passar el dia amb la seva mare. Sembla que intentarà reconstruir aquell despatx que tots dos vam conèixer en el casalot que tenen a Tàrraga. Quan ho he sabut, m'ha envaït una sensació de desolació. És tan efímer, tot plegat! Sempre havíem dit que els escriptors, rai, que queda la seva obra. Sí, sí... Ja et daran! Fa poc més d'una setmana que La Galera em va fer saber que havia descatalogat sis llibres meus i que m'afanyés a buscar-ne algun exemplar perquè els anaven a trinxar tots, que és el mateix que han fet els de l'Abadia de Montserrat fa un mes amb un parell o tres més de títols. L'Antoni Munné-Jordà —em penso que el coneixes: és novel·lista i corrector de *Serra d'Or*— ha organitzat les sessions de Mataró que es faran a l'entorn del premi Manuel de Pedrolo de ciència-ficció i fantasia. Sembla que Pedrolo només sigui l'autor del *Mecanoscrit*.

Ja havíem tingut ocasió de parlar —i d'escriure— a l'entorn de la figura de Josep M. Flotats. Diria que no hem comentat la manera que el conseller de Cultura el va fotre al carrer, que em va semblar vergonyosa. Hi va haver una baralla en què van estar a punt d'arribar a les mans: m'imagino en Flotats amagant-se sota la taula... El conseller n'ha sortit tocat i el seu prestigi s'ha fos per culpa d'alguna altra atzagaiada que ha fet. Jo no puc anar a favor de l'un ni de l'altre. Ja saps que no estava d'acord que

haguessin donat a en Flotats tot el que havia demanat fins a portar-lo a la paranoia de construir aquella mena de temple faraònic on potser en Pujol pensava que algun dia l'enterrarien, però em va semblar vergonyosa la manera com el van defenestrar. I me'n vaig rentar les mans, de manera que no vaig signar un manifest que els admiradors del divo et presentaven cada nit si et decidies a anar al Teatre Nacional. Però, tal com han anat les coses, resulta que n'he sortit altament beneficiat: des dels temps d'en Xavier Fàbregas, jo era en una llista dels que el Centre Dramàtic convidava a les estrenes del Romea, encara que sempre m'enviaven al galliner. I ara que l'administrador del Centre Dramàtic fa de director del TNC, m'han apuntat a la llista i em conviden a cada estrena, de manera que gairebé no dono l'abast. I el mal fat ha canviat i ara em situen sempre en una bona localitat. En aquests moments hi ha tres sales en funcionament: la gran, on fan *Galatea*, de Sagarra; la petita, *Apocalipsi*, de Lluïsa Cunillé; i als tallers, *Afàsia*, d'un foll que es diu Marcel·lí Antúnez, un tremendista que treballa amb màquines, sang, fetge i música estrident. Abans, hi han passat grups estrangers molt notables –uns alemanys extraordinaris!– i he rebut puntual invitació per a cada espectacle. En alguna ocasió no hi he pogut anar, com en el cas de *Galatea*, que veuré demà, passant per taquilla, tal com ha de ser. El fet no deixa de ser escandalós: el dia de l'estrena tots entrem de gorra, de manera que l'èxit està assegurat: qui s'atreveix a xiular si hi has anat convidat? I, a la sortida, encara pots rosegat algun canapè i beure una copeta de xampany. D'això sí que acostumo a passar-ne perquè la Rosa no en vol saber res i lamenta que els diners públics es gastin afartant gent que menja cada dia per la gana que té.

Diumenge passat vam anar a La Cuina, dels teatres que la Diputació té al carrer de Sant Pere Més Baix, i vam assistir a un recital dedicat a Guillem d'Efak, a càrrec dels dos germans Gomila i uns músics, tots de Mallorca. Era senzill, directe, fet des de l'emoció i el sentiment, i ens va emocionar molt més per l'autenticitat i naturalitat que molts dels grans espectacles del TNC, muntants amb una riquesa de mitjans que fa posar els pèls de punta. A l'*Apocalipsi* mateix, que és un text a l'estil d'algunes de les obres més austeres de Pedroló, s'hi projectaven ombres, pel·lícules, i un ascensor de debò pujava i baixava davant l'embadaliment del públic.

Finalment, i ja era hora!, algú està recuperant el nostre amic Ricard Salvat. Dilluns d'aquesta setmana va rebre un homenatge a La Cuina per-

què un antic grup d'excombatents –tal com es van qualificar ells mateixos– li havia concedit el premi de l'ADB. Van prendre la paraula Frederic Roda, Josep Montanyès, Marta Pessarrodona, Maria Josep Ragué i Albert de la Torre. En Salvat, al final, es va emocionar i va dir coses molt raonades i interessants. I demà, a dos quarts de vuit, al vestíbul del TNC s'inaugura una exposició dedicada a Bertolt Brecht, de la qual el mateix Salvat és el comissari. Pensem anar-hi i després, ja t'ho he dit, ens quedarem a veure la *Galatea*, que, precisament, Salvat va dirigir fa molts anys al desaparegut teatre Moratin del carrer de Muntaner.

També hi ha hagut alguna pel·lícula digna de veure's, com ara *Aprile*, de l'italià Nanni Moretti, una delícia que explica la neurosi que va patir el director i actor el dia que la dreta de Berlusconi va guanyar les eleccions a Itàlia. N'hem vist una d'espanyola, *La niña de mis ojos*, que Déu n'hi do! Suposo que també la faran aviat a l'Argentina. Està molt ben filmada i els actors actuen de primera. Hi ha un secundari, txec, que fa de traductor entre l'expedició espanyola que va a filmar una pel·lícula a Alemanya l'any 39, quan encara no ha acabat del tot la guerra civil, i els alemanys. Hi surt Goebbels, delirant, ridícul i obsés pel sexe.

Val la pena que perdem uns minuts parlant d'en Pinochet? Crec que us el tornaran a facturar cap a l'Amèrica del Sud, on podrà viure en pau i tranquil·litat els darrers anys de la seva puta vida, perquè els anglesos voldran estalviar un veritable conflicte internacional, però la cosa ha estat important. Imagino que la prepotència del tirà deu haver hagut de cedir uns quants graus. S'han remogut les ombres del passat i els dictadors han quedat advertits: fer turisme és perillós! Franco va demostrar que la sabia més llarga i no va travessar mai cap frontera, llevat de la francesa, quan es va reunir amb Hitler. Així mai no es va exposar a una acció d'aquesta mena. Quina llàstima! Penso que a Xile, a partir d'ara, les coses ja no tornaran a ser com eren. Em sabia greu, però, que hi hagués un altre cop militar i tornessin a rebre els de sempre, perquè el sabre sempre guanya.

No sé si has vist aquella pel·lícula de *Salvar el soldat Ryan*. En alguns aspectes és força discutible, però mai no havia vist unes escenes de guerra com aquelles en una pantalla. Els primers vint-i-cinc minuts se'm van posar per corbata...

Bé, ja m'he descobert. Ja has vist que no m'he passat aquests dos mesos i escaig amorrat a l'ordinador o llegint originals de concursos, perquè

també m'he dedicat al cinema i al teatre. I fins i tot he llegit algun llibrot, com *Una pantera al soterrani*, d'Amos Oz, un jueu pacifista que intenta comprendre uns i altres. I cada dia, en havent dinat, procuro no perdre'm un telefilm molt curtet, *Friends*, que és una delícia. El passen obertament pel Canal+, que és de pagament, amb tota la malícia del món. Abans ho van fer, també, per engalipar els incauts, amb dos serials més que em semblen esplèndids: *Seinfeld* i *Frazier*. Quan ja ens tenien embadalits, els van codificar perquè agaféssim el mono i no tinguéssim cap més remei que apuntar-nos a la televisió de pagament. Per fortuna, he sabut resistir. Ja tenim prou televisió amb tants de canals, per haver de pagar per veure'n un més, encara que sembla que el futur serà així, la cosa.

I a la plaça de Catalunya, on hi havia allò que en deien la mançana de la discòrdia –Bergara, Catalunya, Pelai– ja s'ha inaugurat un edifici comercial, El Triangle, amb unes botigues o magatzems espectaculars. Hi ha una òptica, una perfumeria i una llibreria FNAC que fan caure de cul. A l'antiga can Jorba, del Portal de l'Àngel, els d'El Corte Inglés hi han obert també un magatzem de coses d'esports, llibres i discos. I aviat s'inaugurarà un Marks & Spencer a l'antic Banc Central, a la mateixa plaça de Catalunya, cantonada amb la Rambla. Els petits botiguers dels barris estan desesperats. El nostre amic Gaspar, el millor llibreter del món, cada dia que passa ven menys. Els clients que tenia envelleixen, perden poder adquisitiu o es dediquen a llegir els llibres que han acumulat al llarg de la vida, i els joves es deixen atrapar pel dinamisme de les grans superfícies. No es pot lluitar contra el progrés, però sap greu.

I prou d'aquest color. Ara que vosaltres esteu a punt d'entrar a l'estiu, aquí ens fa un fred que pela. Hem tingut tres o quatre dies d'una gelor inhabitual per aquestes dates. Avui la cosa s'ha calmat. Esperem que hi tornarà a mitjan gener, com de costum. Els russos, que estan a la misèria més negra, ens han enviat l'únic de què disposen en abundància: un corrent d'aire siberià que ens ha desmanegat.

Saluda tota la família –un petonet al nadó!– de part meva i tu rep una abraçada ben forta del teu amic

Joaquim Carbó

Bernal, 2 d'abril de 1999

Estimat amic,

Jo crec que no ens hem de basquejar a mirar de justificar el retard a respondre les cartes, ja que a tots dos ens passa una cosa semblant. Sobretot, però, em penso que el que ens passa és que ens anem fent vells i, a aquestes edats, el temps passa més de pressa. Ara mateix, veig que la teva carta, que a mi em semblava que només feia un parell de mesos que la tenia al calaix esperant que la prenguéss per contestar-la, resulta que és del 27 de novembre de l'any passat, o sigui que té quatre mesos, amb torna i tot.

Home, no saps com m'emociona que deixis de fer coses per contestar una carta meva. Què no faries, doncs, si es tractés de respondre una carta d'alguna mansa! Et prego que no facis aquesta mena de sacrificis. Em sembla que et convindria més posar un mòdem a l'ordinador i contractar un servei de correu electrònic, per poder-nos comunicar més sovint, tal com fem, per exemple, amb en Toni Clapés, car es pot dir que gairebé cada dia ens prenem un cafetó plegats –un cafetó virtual, no cal dir-ho– mentre fem una xerradeta. Aquesta via de comunicació té un inconvenient, i és que no queda res escrit (a no ser que et prenguis la molèstia d'imprimir els missatges, naturalment). En canvi et permet d'estar més en contacte i sense necessitat de fer sacrificis ni deixar d'anar a llocs que t'interessen.

I ja que parlem de la comunicació epistolar, fa un parell de dies vaig rebre, de la Universitat de Lleida, els dos gruixuts volums de les cartes d'en Pedrolo, que suposo que també deus tenir a les teves mans. Jo no sabia que ja havien sortit, fins que vaig llegir la nota d'en Triadú a l'*Avui*. Aleshores, vaig escriure un fax a en Xavier Garcia per dir-li si no podria aconseguir-los amb descompte, ja que m'imaginava que, si els volia, els hauria de pagar, però abans que en Xavier em contestés, m'han arribat els llibres, que ja feia un parell de mesos que navegaven per l'Atlàntic, o sigui que algú s'ha fet càrrec del cost. Quant a l'ordenació de les cartes, no sé si és la més encertada, ja que, si d'una banda, pots seguir-ne l'ordre cronològic, es fa una mica enganyador quan vols seguir les que va escriure

a una determinada persona. En fi, sigui com sigui, el cas és que tenim uns quants Pedrols al carrer: l'epistolari, el *Diari* 1987 (el qual ha tingut la gentilesa d'enviar-me l'amic Matthew Tree) i la reedició de *Balanç fins a la matinada*, o sigui que potser no està tan oblidat com ens voldrien fer creure, el nostre amic Pedrol, car si continuen publicant tantes coses seves, bé deu voler dir que hi ha gent que les compra, oi?

Mira, només de llegir la rècula de coses que fas, em sento cansat, tu! És evident que algunes són d'aquelles que no es poden esquivar, com la participació en homenatges com els dedicats a Pedrol, Jaume Fuster o Joaquim Soler. Per cert que, l'AELC em va enviar els dos cedés que porten el títol de *La porta dels somnis*, en els quals s'hi reproduïxen dos textos d'aquells que deia per la ràdio.

Sí, noi, jo també tinc cada vegada més patent la impressió que les coses són molt efímeres i que aquells que es pensen que escriuen per a la posteritat, ho tenen ben malament. El que passa és que quan arribi aquesta «posteritat», ells ja no hi seran i mai no podran saber si les coses que van escriure encara perviuen en algun prestatge polsós d'una ignota biblioteca o bé ja no en queda ni la pols. Pel camí que anem, em fa la impressió que cada vegada el suport dels escrits serà més i més virtual i, de més a més, cada vegada el cúmul d'informació serà més i més gran i, per tant, més i més difícil de poder assimilar. Quant a les novel·les, em demano moltes vegades què se n'ha fet de la Vicki Baum, de la Pearl S. Buck i fins i tot de l'Stefan Zweig, juntament amb tota una colla d'autors que a la nostra època eren les figures més destacades de la literatura. Qui deu llegir, a hores d'ara, el *Middlemarch*, per exemple? I així podríem continuar *ad infinitum*. I ja veus també per quin camí va la literatura actualment, quan perdem el temps publicant llibres com ara *El missatge en una ampolla*, com si fossin perles de cultiu.

Tot plegat, em porta a referir-me a la qüestió feina. La veritat és que cada vegada el panorama se'm presenta més magre. Segurament que jo en tinc una mica la culpa, perquè m'emprenya que em donin pel cul sense protestar almenys. Fa poc vaig acabar una novella d'unes sis-centes pàgines per a can 62, *Memòries d'una geisha*, i em vaig trobar que a l'hora de pagar, em van fer un recompte d'espais que és una estafada. Sempre tothom ha pagat per full de 2.100 espais, que comprenen tant els espais ocupats pels caràcters gràfics com pels espais en blanc, entre paraula i

paraula, i quan la ratlla queda tallada, com en els diàlegs. Doncs bé, ara han establert un sistema pel qual només compten els espais que emplen els caràcters gràfics i els blancs entre paraules, però no els que queden en blanc quan es talla la ratlla. D'aquesta manera, com et pots imaginar, t'estafen una bona picossada de calés. Vaig protestar, però la inefable Anik Lapointe, la Dama de Glaç, es va mantenir incommovible. Vaig estar temptat de plantejar-ho a l'AELC, però vaig pensar que no faria més que tirar-me sorra als ulls, tot i que els perjudicats són tots els qui tradueixen per a 62. Els de Columna, continuen pagant a noranta dies o una cosa així, i els de l'Enciclopèdia també es fan els difícils fins i tot quan m'han de pagar els drets per les reedicions de traduccions que van editar sense demanar-me'n permís. A més, l'Oriol Izquierdo em tenia a la llista negra. Ara vaig saber per en RuaiX que ja no hi treballa més i que, al seu lloc, hi ha l'Isidor Cònsul. Me'n vaig alegrar i aleshores vaig enviar un correu electrònic a en Cònsul per demanar-li l'adreça particular, ja que volia explicar-li el que em passava amb l'Oriole. L'Isidor no el puc considerar pas un amic, però hem coincidit diverses vegades, com a Lleida quan es va fer allò de «Rellegir Pedrollo», o bé als dinars del PEN, quan he estat a Barcelona, per tant em pensava que adoptaria una actitud més oberta respecte a mi a l'hora d'assignar traduccions... Doncs, ni tan sols no s'ha dignat a contestar les meves cartes!

Això pel que fa a les traduccions al català. Respecte a les editorials que publiquen en castellà, els d'Edicions B tenen una colla de traduccions al calaix, entre les quals n'hi ha tres de meves, i per consegüent han frenat una mica la producció. Muchnik, si bé encara controla les castellanès, com que ha entrat dins l'òrbita de can 62, sembla que també porten un ritme més alentit. Qui es porta com un bon amic és en Javier Pérez, que havia estat gerent d'Edhasa, però quan se la van vendre als alemanys, a ell el van aviar i li van donar una petita editorial que es diu Apóstrofe, i per sort encara continua donant-me feina: unes novel·les de gènere fantàstic, molt primetes, però força extenses, i així vaig fent. També Vicens Vives em dona de tant en tant algun conte policíac, com els que acaba de publicar a la col·lecció «Cucanya», de William Irish.

Creu-me que estic una mica cansat i bastant empenyat, per això d'haver d'estar buscant traduccions, com si fos un pidolaire, quan el que jo voldria és viure sense maldecaps, dedicat a escriure la novel·la començada

que no puc acabar mai, a jugar amb el meu nou nét quan ve a casa, com aquesta Setmana Santa, o quan anem nosaltres a Neuquén. Malauradament, les pensions són magres i no donen per a tant. També em sento una mica decebut pel tomb que van prenent les coses a casa nostra i, més en general, al món. Tampoc no tinc ganes de tornar a Barcelona per fer els seminaris sobre traducció...

En fi, així són les coses. I plego perquè no et vull encomanar el meu pessimisme.

Una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 15 de maig de 1999

Estimat amic,

Avui, dissabte, després de passar l'aspiradora per l'estudi que, familiarment, en diem «la joguina», farcit de llibres, amb els ordinadors del meu fill i muntanyes de pols, em dispo a escriure't unes ratlles. De moment, em resisteixo tant com puc a les virgueries de la qüestió electrònica. Això, i navegar per Internet, que no nego que pot ser divertit i útil, em ve costa amunt. El meu fill ha decidit incorporar la tecnologia necessària per entrar en aquest joc tan bon punt tingui prou calés per fer un canvi en el seu «maquinari», tal com sembla que el Termcat ha decidit que hem de dir del que a tot el món es coneix com a *hardware*, així com també hauríem de dir «programari» del *software*... Les nostres autoritats, que no aconsegueixen que els nens de les escoles el parlin, ni que els clients dels bars reneguin en català, es despengen, en canvi, amb algunes collonades d'aquelles que saben que ningú no en farà cas perquè els dos mots anglesos són usats a tot el món. Què hi farem! Per lleis, no quedarem, tot i que després ells seran els primers de no fer-ne cas. Doncs, quan el meu fill tingui calé s'incorporarà a aquest nou món i, llavors, potser jo hi tindrè accés, també, però, de moment, la cosa va per llarg perquè no es pot pas dir que els encàrrecs professionals li ploguin amb abundància. I a mi em costa de facilitar-li l'entrada perquè m'ompliria un temps que necessito per a altres coses.

Saps que no trobo temps per llegir? Acabo de posar *Memòries d'una geisha* a la pila dels que esperen, que cada cop és més alta. Faré trampa i passarà al davant d'altres que fa mesos que esperen. Quan arriba el vespre, en havent sopat, em resigno a fer la magra digestió davant el televisor i moltes vegades me'n vaig a dormir abans que s'acabi la pel·lícula. No trobo els moments que necessito per escriure. Cada dia vaig més a poc a poc. Intento documentar-me més i m'embolico de mala manera. Ara no recordo si t'havia explicat que al llarg de tres anys, els que la premsa d'aquí es va fer ressò del conflicte dels llacs africans, vaig guardar tota la informació que publicaven cada dia l'*Avui*, la *Vanguardia* i l'*El País* amb l'intent d'escriure tres llibres de nivells diferents. Un, sobre nens que caminen sense saber on van ni què faran. Un altre, de nens –africans, també–

que són afalagats pels grans perquè en algun moment han posat una bomba o han preparat un parany contra els enemics, amb el contrapunt de l'abandó per part dels seus quan ja no són necessaris. I, finalment, un tercer, més elaborat, sobre uns europeus, ecologistes de saló, que van a ajudar els africans en una missió impossible... Ja veus que ara se'm dóna la línia terrorífica! Fa uns quants mesos que vaig començar el primer i, quan ja en tenia cent pàgines, el vaig haver d'arraconar per culpa de les coses puntuals que se m'han presentat abans i després de la diada del llibre.

Últimament vaig haver de participar en una sessió en què havia de parlar de l'Estanislau Torres i ell havia de parlar de mi. I, tal com jo estava segur que passaria, jo vaig parlar d'ell, i ell també. Vull dir que després que jo passés revista a tota la seva activitat literària, ell va dir que la meua era tan extensa, que no s'atrevia a ficar-s'hi, i, això sí, va explicar anècdotes personals seves i tot de coses dels seus llibres. Al final vaig haver de ser jo mateix qui comentés que estava content d'haver participat en la fundació de *Cavall Fort*. És tot un cas, en Torres! El trobo sovint a comprar el diari a can Gaspar —ja saps qui vull dir, oi?— i parla d'ell sense parar, no et deixa posar cullerada. I només està pendent de si a l'*Avui* o a *Serra d'Or* li han publicat una de les últimes cartes que els ha enviat. En aquesta sessió de què et parlo, vaig notar que feia un esforç per dir alguna cosa de mi i, al final, ho va deixar anar: va explicar al públic que jo, realment, vivia molt més com a escriptor que no pas ell, perquè ell només escriu el que vol, i després se'n va a la muntanya i no li interessa res del que fan els altres... Ahir, encara, a la llibreria, se sorprenia d'haver-me vist a través d'un reportatge a la televisió de Barcelona, assegut, entre el públic que assistia a un recital poètic al vestíbul del metro a la plaça de la Universitat i, l'endemà, al Saló de Cent, als Jocs Florals. I ho atribuïa a les meves ganes de complir... No és veritat! Hi vaig perquè m'agrada, perquè sé que tots aquests actes els fan, en part, per a mi, per a la gent que ho sentim i ho vivim, per als que durant tants anys havíem desitjat una vida pública en català. El més fotut, però, és que la majoria, o s'han mort, o se n'han oblidat, com en el cas del cinema, que hi ha tot de campanyes de cridaners que protesten, però que quan un empresari se la juga i projecta una pel·lícula en català, no hi van. Una anècdota, només. Fa uns quants dies, una tarda, a les vuit, la meua dona i jo vam anar al cinema Verdi

a veure *El rei i l'ocell*, una pel·lícula de dibuixos animats francesa, mítica, amb textos de Prévert. És la primera vegada en tota la meua vida que la meua dona i jo ens trobem sols en un cinema, sense cap espectador més. Ens vam mantenir en un silenci gairebé religiós, com sempre que hi anem, i quan vam sortir no gosàvem piular. Escorreguts i amb l'ànim ben encongit.

I fa molt pocs dies, també, a La Cuina, del carrer de Sant Pere Més Baix, érem deu espectadors en un homenatge a Gabriel Ferrater. A l'escenari, dos actors, dos músics i dos ballarins...

Fa un parell de setmanes, en canvi, vaig anar a l'Espai Brossa, al carrer de Tantarantana, batejat així en honor al poeta que va morir mesos després de la inauguració del local. La sala era plena de gom a gom. Fantàstic, oi? Però resulta que només hi cabien vint-i-set espectadors, i jo vaig comprar la darrera entrada. Tota la sala era escenari per representar *La mà de mico*, i el públic s'asseia d'esquena contra la paret, en una sola renglera... L'obra és una peça de *grand guignol*, de Salvador Vilaregut i Julio Villeneuve, que a primers de segle es van disputar l'honor d'interpretar-la dos Enrics ben il·lustres –Borràs i Giménez–, i hauria pogut ser d'una truculència extraordinària, un serial, si no fos per la prudència i contenció amb què la va dirigir Hermann Bonnín. Una delícia d'interpretació, a més! Segons informava el programa, Adrià Gual l'havia estrenat l'any 1907 amb el seu Teatre Íntim.

Cada cop m'interessen més aquests espectacles de petit format. Per cert, també, que a la Sala Beckett, a Gràcia, uns gironins van representar durant deu dies *Després del vol*, una obra molt poètica i curiosa escrita a partir de la meua novel·la *El vol del colom*. L'obra comença, amb els meus personatges, un pare i un fill, quan fa set o vuit anys que ha acabat la meua novel·la. Em va agradar molt i vaig tenir ocasió de parlar amb l'autora i els protagonistes, entre ells, un noi, en Xicu Masó, director d'El Talleret de Salt, un bon professional del teatre a qui ja vaig veure el gener de 1971, quan era un nen i feia de protagonista del *Plet per l'ombra d'un ruc*, de Dürrenmatt, als cicles de *Cavall Fort* del Romea. No cal dir que d'aquest espectacle els diaris no han publicat ni una sola crítica.

Aquest any, les garrotades, tant dels periodistes com dels espectadors, van contra el Teatre Nacional. Ara tothom troba a faltar en Flotats, quan, en realitat, s'hi han fet espectacles esplèndids. El públic, però, s'ha

reduït a una tercera part del que hi anava l'any passat. Quins collons! Hi va haver *El maniquí*, de Mercè Rodoreda, dirigit per Pere Planella, que no hi va anar ningú. Jo hi era un diumenge a la tarda en aquella sala que vam veure *Àngels a Amèrica*, tan gran, en un ambient fred, glaçat. Tant l'autora com els actors, veterans i de prestigi, no mereixien aquesta indifferència. *Mesura per mesura*, un Shakespeare muntat de manera discutible per Calixte Bieito, però d'una gran bellesa plàstica i alguna bona interpretació. Així com *Galatea*, de Sagarra, amb Anna Lizaran, Pere Arquillué i Francesc Orella. És possible que tu no l'hagis vist ni n'hagis sentit parlar, d'aquest Orella... No, que el vas veure a *Àngels a Amèrica*! Era aquell gai que moria de la sida, no sé si te'n recordaràs. Està fet un actor de primera! A *Galatea* ell sol omplia l'escenari. I ara l'hem pogut veure fa poc al Lliure, amb *Tot esperant Godot*, fent de Pozzó. Extraordinari! També és formidable *El criptograma*, de David Mamet, que fan al Teatre Nacional. N'han parlat bé fins i tot els crítics, però el públic no s'hi acumula. En canvi, sí que es va mobilitzar per veure *El lector por horas*, de Sanchis Sinisterra, al mateix Teatre Nacional, que van haver de prorrogar en un parell d'ocasions. L'obra era esplèndida i la interpretació formidable. I el públic se'n va adonar. Llàstima que no se n'adonin quan en fan una en català!

I prou comèdia! Vull dir, prou teatre, perquè si continuo així, m'engegarà a fer gàrgares i diràs que si faig tant el tronera és lògic que no tingui temps per escriure. Però no és així, no, perquè el dia té moltes hores i hi hauria d'haver temps per a tot. Ara, en havent dinat, ens n'anem a Castellterçol, però m'emporto tres llibres juvenils que he d'informar per si poden entrar o no en les llistes d'un premi per a joves lectors. Em cauen feinetes d'aquestes per tot arreu. Dimarts, en un centre cívic, vaig comentar l'obra de la Maria Antònia Oliver en presència d'ella. No cal que et digui que això em va costar moltes hores de relectures i de prendre notes. I dimecres vaig dinar amb Jordi Garcia-Soler, cronista de la nova cançó, que ara fa un programa gastronòmic per COM Ràdio. Després de dinar vam anar a l'emissora i vam gravar una conversa de tres quarts d'hora parlant del que m'agrada i del que no m'agrada, i dels meus antecedents alimentaris, que, com pots comptar, són senzills, a partir de les farinetes, les guixes i les lleties del temps de la guerra... Abans havia fet memòria i vaig recórrer als meus llibres per buscar els antecedents, els àpats—escassos i anodins— que fan els meus personatges. Dijous vaig anar al

MACBA a veure una exposició de Perejaume per si en treia un article per a *Cavall Fort*, però he passat el material que vaig comprar –catàleg, llibre de poemes– a una redactora que hi entén més que jo. El mateix he fet amb les preguntes que havia pensat per a l'apuntador del Liceu, ara que aviat es tornarà a obrir, perquè la seva professió pot ser d'interès per als nens. Intento treure'm feines del damunt. A *Cavall Fort*, sempre hi he fet el que no han volgut fer els altres. Fa una setmana que em van demanar un conte, perquè en tenien pocs, i ja em tens consultant l'arxiu de temes pendents i escrivint «El vell dormilega» en dues versions: una, de tres pàgines, per a la revista, i una altra, més deixada anar, tal com rajava, per si un dia en faig un llibre. Els darrers contes, els escric tots d'aquesta manera, en doble versió, per fer allò que deia en Calders: «Tot s'aprofita!»

Per cert que ahir vaig llegir al diari que havia mort Rosa Artís, la vídua d'en Pere Calders i germana del Tísner. Quan ho vaig llegir ja havia fet tard per anar a l'enterrament. Ara hauré d'escriure-li una carta i no sé com posar-m'hi.

A hores d'ara –les dotze del migdia–, Sam Abrams i l'actriu Lluïsa Mallol comenten i diuen poemes d'Antoni Clapés a la Casa Taulé de Sabadell. No hi havia temps per a tot, i m'he quedat a casa perquè hauria tornat massa tard per dinar i anar a Castellterçol. Què hi farem! L'Antoni –i la Isabel, que li fa de suport incondicional– no para: Cafè Central, que s'escampa per tot el país, els «Jardins de Samarcanda», aquestes poètiques a Sabadell, els «Pas a dos» del Museu Barbier... Estan fets uns veritables activistes de la poesia «secreta»! No els veig tant com voldria. I quan coincidim, no els acompanyo a sopar, com abans. He comprovat que aquestes reunions en què cada cop t'has d'esforçar més per fer-te entendre quan la conversa puja de to em perjudiquen el coll de mala manera.

Els resultats del dia del llibre van ser contradictoris. És possible que te n'hagin arribat ressons apocalíptics. Si no fos que els nostres llibres es mouen en precari, tot i l'excés evident del nombre de títols que s'arriben a publicar, jo diria que ens passa com a tot arreu. Hi ha qui llança el barret al foc perquè un presentador de televisió que es diu Buenafuente ha estat l'autor més venut amb un llibre poca-solta, *Sense llibre*, en què ell mateix es riu de les seves aptituds literàries, i que imagino que és un recull d'anècdotes dels seus programes, confegides fins i tot pels seus guionistes. I què? A tot Espanya, l'autor més venut és un tal Txumari Alfaro per

La botica de la abuela, un altre televisiu que explica receptes antigues, així com altres anys ho era el cuiner Arguiñano, una altra estrella de la televisió. El que fa angúnia és que a l'hora de signar els barregen amb els autors literaris, i això és cosa d'editors i amos de magatzems. Així, enguany, a El Corte Inglés, mentre la Carme Riera i en Juan Goytisolo badallaven i no signaven res de res, en Buenafuente tenia dos mossos d'esquadra controlant l'allau d'un públic juvenil que l'ofegava.

Una notícia de darrera hora és la dimissió de Josep Borrell com a candidat a la presidència del govern espanyol. És possible que a tu no et faci ni fred ni calor perquè l'home, que és català, i de la Pobra de Segur, des de l'*Avui* i TV3 el presenten com un centralista ferotge, un pecat del qual queden exempts Pujol, Roca, etc., tot i que van de tronc, i ben contents, amb el senyor Aznar. En aquest cas, i per no estendre'm, ha passat el de costum: ha dimitit perquè, quan era secretari d'estat d'Hisenda, dos subordinats seus, que a més eren amics, es van enriquir i no ho van declarar. I és ben conegut de tothom que la gent que és més o menys d'esquerres no pot rebre ni una esquitxada, mentre que ja es dóna per entès que la de dretes ho pot fer tot perquè són gent de calé i s'han d'enriquir com sigui i, per tant, sempre queden al marge de sospites. Així, l'afer de Banca Catalana i tots els que embruten el PP, que s'accepten amb naturalitat.

Prou! Que es fa tard i me n'he d'anar al dinar del premi del disc català de 1998, del qual sóc jurat en representació de l'AELC.

Ei! Ja he tornat del dinar. Deixa'm fer un rotet de satisfacció, perquè si no he tret més el ventre de pena ha estat perquè no he volgut. Hi havia de tot i molt... Han guanyat els Ja T'ho Diré!, uns menorquins que viuen a Girona, i que no em fan fred ni calor. A mi em tocava recomanar el premi al millor text, i l'ha guanyat Biel Majoral, un veterà de la cançó popular.

Salut! Ànims, i una abraçada per a tots,

Joaquim Carbó

Estimat Joaquim,

En rellegir la teva del 15 de maig, comprovo que continues fent un grapat de coses, sense deixar d'anar a veure-ho tot, del que fan als teatres.

Tornant una mica a les virgueries electròniques, volia dir-te que, de fet, jo no tinc Internet, sinó tan sols correu electrònic, per conducte de la Glòria. Considero que, si bé l'Internet pot ser molt útil a l'hora de buscar dades, per exemple, cal disposar de molt de temps si vols navegar-hi per ficar el nas als diversos llocs d'interès. En el cas del correu, no costa pas massa calés, ja que només cal incorporar un mòdem a l'ordinador i buscar un servidor que et serveixi, i en aquest sentit, nosaltres tenim l'avantatge que l'empresa a la qual estem adscrits per tenir televisió per cable ens regala la connexió al correu gratuïtament. A mi i a la meva filla ens resulta molt útil, perquè, a part de la relació epistolar virtual amb els amics, ens permet d'estar connectats directament i ràpida amb les editorials, en el meu cas, i amb els elements i centres de filosofia per a infants, en el cas de la Glòria.

A la meva anterior, ja et feia cinc cèntims sobre la situació de la feina. Finalment, en Cònsul em va contestar, de primer per dir-me que em tindria en compte a l'hora de repartir traduccions, i després, per oferir-me una novel·la de més de set-centes pàgines per traduir en tres mesos (!), justament quan ja m'havia compromès amb una editorial nova per a mi, Minotauro, que la porta en Paco Porrúa, un ex de Sudamericana, al qual vaig conèixer aquí a Buenos Aires ja fa uns quants anys, i la Raquel Fosalta, que és una uruguaiana que coneixia de quan ella treballava a Edhasa. El cas és que m'havien ofert de traduir un llibre de ciència-ficció d'un tal Olaf Stapledon, al castellà, i pagant millor que les editorials catalanes, en general. Abans d'això, però, també vaig aconseguir un llibret d'autoajuda al castellà per a Robin Book, que és d'un fill d'en Francesc Martínez Roca. També Vicens Vives em va passar un parell de contes de William Irish, al català i castellà, a més de les traduccions d'uns articles sobre una escriptora samoana per a la Institució de les Lletres Catalanes, per indicació de l'amic Parcerisas. O sigui que, quan ja havíem adoptat les mesures per mantenir una economia de guerra –i ja començàvem a

pensar en les farinetes, les guixes i les lleties—, entre unes coses i altres hem pogut anar-ne sortint sense prendre mal. Com pots imaginar-te, a en Cònsul vaig haver de dir-li que no ho podia fer, de manera que ara no sé què passarà en endavant.

Alhora, vaig rebre una bona notícia: Apóstrofe i Deriva (aquella editorial que porta un tal Àlvar Masllorens, te'n recordes?) ha decidit de reeditar *Primavera negra*, de Henry Miller! Penso que la cosa és important ja que, aquest llibre, va sortir convenientment esporgat per en Joan Oliver, i jo mai no m'havia pres la feina de revisar-lo, cosa que he fet ara, amb un gran gust, per comprovar la imbecilitat dels cretins de la censura, car els talls i els assuaujaments fan riure. De manera que he tornat a incloure les supressions i, a més he fet una nota preliminar explicant els avatars del llibre amb la censura i, de passada, m'he donat el gust, també, de replicar a en Periquito i en Tontaina, que al seu llibre deien que el meu llenguatge sexual, en les traduccions d'en Miller, és «estrambòtic». Si tot va bé, segurament s'animaran a reeditar també *El temps dels assassins* i a publicar la traducció inèdita d'*Els llibres de la meua vida*, que en Cendrós ja no va ser a temps de publicar, i posteriorment no va interessar ni a Columna ni a Edicions 62.

I ara que parlo d'Edicions 62, vaig saber que van treure a puntades de peu al cul la gent de Muchnik, oi? Evidentment, això de les editorials és ben bé una olla de cols.

Tu em parles de l'Arguiñano i d'en Txumari Alfaro com si fossin uns desconeguts per a mi, però has de tenir en compte que nosaltres podem veure el canal internacional de TVE, on passen els programes de *La botica de la abuela* i d'altres de la televisió poca-solta de la «madre patria». L'Arguiñano, per cert, des de fa un parell d'anys que va i ve, i ja té un programa diari de mitja hora a la televisió argentina. Per TVE veiem un programa que fan a Sant Cugat, conduït per Pedro Ruiz, que es diu *La noche abierta*, i que trobo força interessant per la gent que hi convida.

De les activitats d'en Toni i la Isabel, n'estic bastant al corrent, per les xerradetes que fem via correu electrònic. Ara són al sud de França, en una caseta que els han deixat, passant una temporadeta. També mantenim un contacte continuat amb en Ruaix.

Per cert que et volia demanar què en saps, de l'Antoni Serra de la «terra inexistent», com deia ell, ja que li vaig escriure fa temps i no vaig tenir-ne

resposta. Després, he intentat d'establir-hi comunicació telefònica, però tant al telèfon que tenia de casa seva a Mallorca com del de Puigpunyent no contesta ningú. A l'AELC em van dir que s'havia donat de baixa i que no en tenien l'adreça. Darrerament, m'havia semblat que estava bastant amargat i que se sentia molt aïllat i decebut per la marxa de les coses del país.

Bé, t'adjunto uns retalls de diari on podràs veure el nostre fill, en Xavier, dirigint el seu cor, que ha estat seleccionat per participar a la trobada de cors que es farà a Cuba a final d'any, i una foto que suposo que la trobaràs la mar de curiosa. Ah, i un altre retall, perquè vegis com ens veuen per aquests verals!

Que la calor no et faci suar massa! Aquí, carda un fred que pela els collons, nano!

Una forta abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 20 de setembre de 1999

Estimat amic,

Quan vaig tornar de les vacances a Castellterçol, que aquest any, per culpa, o, millor dit, gràcies a la calor, hem allargat fins al dia 8 o 9 de setembre, vaig veure que hi havia carta teva, amb la sorpresa que, en obrir-la, van començar a sortir notes de la coral de Plottier, amb el professor Arbonès amb la batuta ben agafada. Molt bé, noi! Ja va bé que els fills ens passin la mà per la cara, perquè, a veure, quantes batutes has arribat a tenir tu, de manera que trenta-dues persones cantin quan els dones l'entrada? No cal que et preguntis si ho fan bé, perquè tu, com a pare, tens l'obligació de dir-me que sí, encara que estic convençut que és així. Els Arbonès sou caparruts i sabeu treure bon partit de les vostres professions. Fantàstic!

Durant les cinc setmanes llargues de vacances, he caminat força, gairebé tres hores cada dia. I, de vegades, sota un sol de justícia amb l'inconvenient que per aquella comarca no hi ha fonts, o sigui que si vols humitejar els llavis t'has d'empassar la suor. Exagero, és clar, perquè si reposes i et poses sota un pi, et recuperes aviat. Els primers dies vaig fer unes quantes feines manuals: envernissar les portes exteriors de fusta perquè el fred de l'hivern les havia clivellat, tenir cura del minijardinet i, sobretot, netejar i ordenar el soterrani, on havia anat acumulant papers des de les vacances de l'any passat. També vaig llegir força fins que em vaig encallar amb *Una llarga història*, de Günter Grass: tot i que en el pròleg ja m'advertien, no m'hi he trobat bé en una lectura purament de plaer. És, evidentment, una llarga història, la de la reunificació alemanya en paral·lel, en temps de Bismark i ara, però és un llibre tan farcit de noms que l'autor creu que sé qui són i què signifiquen, que em quedava a l'escapça. En vaig tenir la confirmació en un moment que un dels centenars de personatges que hi apareixen es diu Störtebeker, sense comentaris. Era l'únic que coneixia, jo! Es tracta d'un pirata del Bàltic, les aventures del qual vaig llegir de petit perquè el meu pare, que les havia llegit a començament dels anys vint, me les comprava en fulletons al mercat dels llibres vells. Miraré de tornar-hi, perquè em sap greu renunciar-hi, però sé que em costarà.

En tornar a Barcelona, a part de la teva carta, em van caure uns quants encàrrecs d'aquells que et fan anar una mica –força– de bòlit. En primer lloc, tenia –tinc, encara, perquè no m'hi he pogut dedicar– una muntanya de diaris per revisar de cara a retallar tot el que em penso que em pot ser útil algun dia. A raó de tres diaris per dia –*Avui, La Vanguardia i El País*–, ja et pots imaginar que gairebé no puc entrar al meu minúscul despatxet. I, tan bon punt em vaig asseure a la cadira amb l'intent d'organitzar-me, vaig rebre unes trucades inquietants que m'han portat a participar en un acte dedicat al regidor del barri –ara té un altre destí–, nét d'un antic company de feina, un xicot cordial i simpàtic amb qui ens veiem un cop cada any amb motiu del sopar amb què l'Ajuntament de Barcelona compensa els membres del jurat de poemes i narracions del districte. I ja em tens preparant el text d'homenatge. I encara no m'hi havia posat, que em truquen, agafa't fort!, del Ministerio de Educación y Cultura per demanar-me que participés en els Encuentros de Verines, dedicat enguany al «cuento literario», a la població asturiana de Pendueles, els dies 15, 16 i 17 d'aquest mes, amb sortida el 14 en vol directe a Santander. Vaig estar a punt de dir que no, però pensar que viatjaria i viuria quatre dies com un rei a càrrec de l'Estat em va decidir a acceptar. I vaig encertar-la, perquè m'ho he passat molt bé. D'aquí érem Joan Perucho (81 anys), Flàvia Company (30 anys) i jo, entre els que escrivim en català, i, també, Cristina Fernández Cubas, Care Santos, Mercedes Abad i Fernando Valls, entre els que escriuen en castellà. I un cop allà, vam coincidir amb tres escriptors en gallec, tres en eusquera i una quinzena de castellans, a part de tres de locals dels que reivindiquen l'*asturianu*, que sona com una barreja de castellà i gallec, amb accent català, de vegades, i castellà, d'altres. L'ambient va ser bo, màxim respecte, i només una aragonesa em va dir, quan va saber que no m'autotraduïa al castellà, que era una llàstima, perquè això em limitava. I, certament, tenia raó. Tot i els milions que arriba a gastar la nostra Conselleria de Cultura, no hi ha manera que ens doni l'empenta per aconseguir que ens tradueixin, fora que t'espavilis pel teu compte. Per a aquest «encuentro» vaig haver de preparar una ponència a corre-cuita. I, al final, un dels bascos, que va fer una mena de crítica o comentari global de les intervencions, va dir que la meua havia representat el testimoni d'una generació. No vaig tenir pèls a la llengua, i vaig explicar que els nens catalans havien estat vint-i-tres anys (1938–1961) sense poder llegir

cap revista periòdica en la seva llengua, i que ens havíem vist obligats a fer de tot per sobreviure. Tot plegat, però, no haurà servit de res, perquè els textos s'arxivaran, o potser es publicaran en algun paper de nul·la difusió, i no se'n parlarà més. Ara, això sí, en el record quedaran un parell de tiberis memorables, amb una favada de campionat. I la visió d'una platja esplèndida cada matí quan obria la finestra de l'habitació de l'hotel on he hagut de dormir sol. Paraula. I l'observació, per primera vegada a la vida, d'un fenomen tan natural i curiós com són les marees.

Canviem de tema. Si la memòria no em falla, a primers de març vaig trobar-me a la Fundació Miró –on vam dinar, però no tan bé com a Astúries– amb Luis M. Pescetti i Mariana Mallol. Ell em va donar el seu llibre *El ciudadano de mis zapatos* i jo li vaig facilitar algun dels meus. Al cap d'uns quants dies, després d'haver-me llegit la seva novel·la, li vaig escriure per parlar-li'n, a part d'enviar-li un parell d'obretes de teatre meves, traduïdes al castellà i publicades per La Galera, que vaig haver de fotocopiar perquè només me'n queda un exemplar i l'editorial ha liquidat la col·lecció. Noi, no ha piulat! O no ho ha rebut, o no li ha agradat el meu comentari sobre el seu llibre, tot i que jo diria que era prou favorable... M'ha passat igual que amb el filòsof Isaacson, quan tornava amb la seva dona Beatriz Curia de l'assemblea del PEN. Ja sé que tot això no té cap importància, però em desinfla una mica perquè vaig fer tots els possibles per quedar-hi bé, tant en un cas com en l'altre. Ja sé que quan tornes a casa després d'un viatge tan llarg, en el curs del qual has conegut molta gent, ja tens prou feina a reorganitzar-te, però...

Durant tot l'estiu he estat completament desconnectat d'en Toni i la Isabel. Imagino que ben aviat rebré una nota de la represa d'alguna de les moltes activitats poètiques –«Pas a dos», en diuen– que organitzen els primers dilluns de cada mes al carrer de Montcada, on, per cert, a primers d'any vaig saludar aquell amic teu que ara no recordo com es diu, un home molt més gran que nosaltres dos, que estem fets unes criatures al seu costat.

I ara es reprenen totes les activitats. Demà al vespre he d'assistir a l'estrena de *Platja negra*, una obra de teatre de Jordi Coca, a l'Espai Brossa, un local de capacitat mínima, i on la temporada passada vaig veure la que per a mi va ser la millor representació de la temporada: *La mà de mico*, un melodrama, *grand guignol* –terrorífic– de Salvador Vilaregut i Julio Ville-

neau, que l'any 1907 va dirigir Adrià Gual, i que després es van disputar Enric Borràs i Enric Giménez, reis de la truculència. La versió de Jordi Coca va resultar una meravella interpretada per actors molt ben dirigits per Hermann Bonnín. I no sé què ha passat, però ara rebo invitacions per assistir a les estrenes del Tívoli, el Romea i el Principal, a part de les del Nacional. Demà, per cert, l'estrena d'en Coca farà que no pugui anar a la del Romea, on suposo que assistiran, a les millors localitats, la flor i nata dels polítics, ben asseguts al costat dels subalterns de diverses conselleries, mentre els membres de la professió teatral i els escriptors convidats es disputaran les localitats del galliner. És un dels inconvenients d'aquestes invitacions, perquè et situen dalt de tot i ho veus i sents malament. M'estic plantejant de renunciar-hi, sobretot a aquells locals que no tenen bones condicions. Ara mateix, d'aquí a mitja hora, penso anar al Teatreneu, molt reformat, a Gràcia, on tu, la Isabel i jo vam veure *Qui té por de Virginia Woolf?*, a veure –escoltar, millor dit!– Rosa Novell, que interpretarà diversos contes de Pere Calders.

No sé res de l'Antoni Serra. L'última vegada que ens vam veure, i que ens vam abraçar, commoguts, va ser a l'enterrament de Jaume Fuster. No sabia que s'hagués donat de baixa de l'AELC, però sí que ell i en Jaume s'havien distanciat una mica, darrerament, però això no va ser cap obstacle perquè agafés el primer avió i vingués a dir-li adéu. És un personatge força curiós, l'Antoni. És clar que em sembla que tots plegats ho som, oi? Però és massa arrauxat. I si primer va ser dels que deien que el mallorquí venia dels moros, després es va convertir al catalanisme més ortodox fins a arribar al radicalisme extrem. És evident que avui els radicals s'ho passen malament en el bany maria autosatisfactori d'aquest pujolisme que no té present la sàtira de l'Espriu: «som els millors!», i la sofisticació que fa del castellà un vehicle de modernitat. Ara no sé ben bé en quina posició està. El cas és que ha desaparegut de la meua vida. En realitat, des que ja no sóc de la junta de l'AELC, han desaparegut moltes altres coses i persones. Em dedico a pensar, a caminar i a fer vida de família. L'únic lloc que freqüento és, de tant en tant, la redacció de *Cavall Fort*, i, de vegades, el despatx d'alguna editorial, on cada dia costa més arribar a parlar amb els qui remenen les cireres, permanentment reunits, i amb un muntatge de filtres i secretàries que et fan la traveta. Per cert que Columna ha estat comprada o absorbida per Planeta. La notícia va saltar als dia-

ris en ple mes d'agost, quan tothom era de vacances. Quinze dies abans, l'Alzueta i en Susanna havien convocat alguns dels que hi publiquem llibres juvenils per fer-nos saber que reduirien les edicions, però que ens potenciarien perquè érem dels puntals de la casa. Jo els vaig preguntar què hi havia de cert en els rumors d'una absorció per part de Planeta, i es van riure de mi i els meus temors. I ara! Tenien tractes per millorar la distribució, i prou. Sí, sí...! Ara no sé què fer: esperar que diguin alguna cosa o esperar a veure com hauran canviat les coses. L'Alzueta hi continua com a director literari i petit accionista, però els altres –Susanna, Martí, Viñuales– ja no hi tenen res a veure.

Llegeixo les teves tribulacions de traductor, els plans i projectes. Tot plegat, però, veig amb satisfacció que te'n vas sortint. Els temps, en aquest terreny, són ben difícils per a tothom. Pensa que hi ha hagut setmanes que he rebut el certificat de defunció de tres o quatre llibres meus de cop. M'ofereixen comprar-ne uns quants amb el cinquanta per cent de descompte abans que els cremin o en facin pasta de paper... La cosa s'ha accelerat tant, que la vida dels llibres és efímera com la flama d'un llumí. Sort que veig la teva fotografia com a possible president del Barça. Això raja, noi! Vés per aquest camí, i arribaràs lluny. La llàstima és que jo, quan era jove i jugava a futbol, mai no vaig tenir traça a ensopegar la pilota. Qui tingués, ara, vint anys, i el do del xut!

Ahir es van repartir els premis de Cultura des de la sala gran del Teatre Nacional. Va ser curiós. Es va repetir la cerimònia de l'any passat. L'escenari, buit, pelat, amb dos locutors que actuen a l'estil dels Oscars, fan una gracieta i enllacen un premi amb l'altre, alternant amb alguna gravació, una música o una cançó. Llavors, s'anuncia el premi, i pel fons apareixen el guanyador del premi (ja sigui de música, teatre –enguany, Ricard Salvat, finalment!–, arts plàstiques, arquitectura, acció cívica, dansa, etc., fins a nou o deu) acompanyat pel president del jurat que ho ha decidit, cada cop una persona diferent, i, també, amb la inevitable aparició, cada una de les nou o deu vegades, del president de la Generalitat, el qual, al final, fa el seu discurs. T'asseguro que n'hi ha per riure, cada cop que el veus sortir dirigint el camí dels altres, com si tingués por que es perdis, i provocant l'aplaudiment del públic... Estic llegint *El nebot de Wittgenstein*, de Thomas Bernhard, aquell austríac antifeixista, genial i mig foll, que anava contra tot i contra tothom, principalment contra els seus, con-

tra Àustria i els austríacs –aquí en diríem un botifler, suposo–, en què l'home explica amb una lucidesa extraordinària que la major part dels actes institucionals en què un govern o una entitat atorga un premi a artistes, metges o fusters, no són altra cosa que actes pensats i fets a major glorificació de qui representa el govern o l'entitat, que acapara l'atenció dels mitjans i del públic, eclipsant els qui han estat premiats. Un altre exemple. Aquests dies, a Astúries, vam poder fer la feina amb tranquil·litat llevat de l'últim dia, que va aparèixer un director general, el discursset de cloenda del qual, baix de sostre i tòpic, va merèixer els honors d'una televisió i diversos fotògrafs de premsa.

Deixem-ho aquí, per avui, perquè en Pere Calders m'espera.

Una abraçada per a tots del vostre amic,

Joaquim Carbó

T'envio una nota sobre en Xavier Ribalta.

Bernal, 16 de desembre de 1999

Estimat Joaquim,

En primer lloc, et vull agrair la gentilesa que has tingut d'enviar-me els suplements de l'*Avui*, atenent el meu prec, tot i que, egoista de mi, potser no vaig tenir en compte que tu els guardaves. Sigui com sigui, moltes gràcies!

I ara, passo a comentar-te un fet que no és gens agradable, ja que, arran d'una anàlisi de rutina, em van descobrir una malaltia inguarible, bé que tractable, que és coneguda amb el nom de mieloma múltiple. Amb tot, després d'estudis complementaris, semblaria que es tracta d'una mena de cosina germana, però menys greu: una macroglobulinèmia de Waldenström (o una cosa així). El tractament consisteix en un compost de pastilles quimioteràpiques, que dura quatre dies, i cal esperar-ne vint-i-tants per veure quin efecte ha produït, i aleshores cal repetir-lo pràcticament durant tota la resta de la vida. La part més fotuda és, de moment, una minva de la vista, de manera que no he tingut més remei que demanar a l'Isidor Cònsul que busqui un altre traductor per acabar la primera traducció que m'encarregava Proa, després de la caiguda de l'Oriol Izquierdo, que ja és tenir mala folla, oi? Diuen que amb el tractament aniré recuperant la visió d'abans, però resulta que la novella del cas és un *best-seller* que han de treure juntament amb la versió castellana, per no perdre vendes (?). Coses del màrqueting! Davant aquesta perspectiva, no podia mantenir-los entretinguts i, després, sortir amb el ciri trencat que no la podia acabar dins el termini previst, no trobes? El fet és que fins ara encara no me n'han contestat res, si bé m'imagino que em deuen estar maleint els ossos. A més, no sé si no decidiran de fer-la fer de cap i de nou, i vés a saber si em pagaran la feina feta!

Veig que tu també practiques la marxa, tal com jo feia fins ara, durant anys i panys, en què caminava una hora diària, perquè diuen que va tan bé, però ja veus de què m'ha servit a mi! Si tan bo era, com és que ara alguna cosa ha petat a la medulla i ha començat a produir unes cèl·lules que impedeixen la producció de glòbuls rojos? De què m'ha servit fer «salut» d'aquesta manera? Oi? És clar que ja m'imagino que en aquestes

coses hi tenen molt a veure els setanta que porto a l'ala, que deu ser com una perdigonada per als pobres ocellets.

Des de primers de mes, si fa no fa, des que vam saber de què anava la cosa, que tenim aquí en Xavier, la seva dona i en Pedro, la qual cosa és com una mena de part integral del tractament, segurament –no en dubto gens– serà la més efectiva en la recuperació. Es quedaran fins a mitjan gener, aprofitant les vacances i les festes. Ho has vist molt bé: i tant com em passa la mà per la cara, ja que jo, de batuta, no n'he empomat mai cap més que la meva, i amb aquesta no he fet cantar ningú.

Vaig cursar la reclamació pertinent a l'amic Pescetti, a través de la Glòria, però no sé pas si hi ha hagut cap reacció, tot i que, per correu electrònic, el xicot es va manifestar força penedit, però que és allò de la feina, d'anar amunt i avall, de fer mil i una coses per fer bullir l'olla, per aquelles terres mexicanes on viu. En fi, així són aquestes coses... L'Isaacson, no el veig i només de tant en tant ens fem una trucadeta. Suposo que el més complidor és en Carlos Córdoba, oi? I és ben curiós, perquè també es multiplica per cent, però em sembla que sempre procura de quedar bé. Amb tot, no pateixis que no te n'enviaré cap més, d'aquests incordis, a no ser que es tracti d'una persona molt cara.

Per cert que, fa uns quinze dies, va ser per aquests verals la Margarida Aritzeta. La van invitar en un d'aquests intercanvis entre professors universitaris a fer un curs a la província de San Juan, i s'ho va fer venir bé per estar-se tres dies a Buenos Aires i així va poder venir a passar tot un diumenge a casa, on a més de cruspir-nos un *asadito*, la vam fer petar de valent. Sobretot, ella, que és una moixa vivaç i la mar de simpàtica. Jo només l'havia vist un parell de vegades amb la colla de l'Ofèlia Dracs, i justament el darrer viatge ens vam trobar per casualitat a l'escala de l'Ateneu.

Sé que en Toni ha deixat la feina. No sé ben bé si ja té alguna altra cosa endegada, però em sembla que volia agafar-se el desembre per reposar i tornar a engegar els motors al gener. Per aquesta circumstància, hem quedat desconnectats de nou, ja que el correu electrònic el tenia a la feina. El senyor gran a qui et refereixes és en Josep Font; naturalment que nosaltres som unes criatures de bolquers al seu costat, ja que deu anar pels noranta o bé ja en deu haver tombat la ratlla.

Respecte a l'Antoni Serra, vaig saber, via Aritzeta, que el «noi» es va separar de l'Aina i es va amistançar o casar amb una nana no sé quants

anys més jove que ell, la qual ja li ha donat una criatura. La Margarida m'ha passat la seva adreça del correu electrònic, a nom, com no podia ser d'altra manera, de Mosqueiro. Penso escriure-li, tot fotent una mica de conya, en el sentit de voler-li encarregar de seguir la pista de l'home de la «terra inexistent» Antoni Serra...

M'has de dispensar que no t'escrigui més llargament, però l'inconvenient de la vista em posa molt neguitós.

Et torno a demanar disculpes si vaig ser massa barrut en demanar-te que m'enviessis els suplementes de l'*Avui*. Per cert, com que alguns me n'han faltat, no ha aparegut cap comentari sobre *Memòries d'una geisha*?

Una forta abraçada i continuarem cridant allò d'«endavant les atxes!».

Jordi Arbonès

Barcelona, 2 de gener del 2000

Estimat amic,

Abans de les festes vaig rebre la teva carta del dia 18. He parlat ara mateix de tu per telèfon amb els amics Ruaix, Clapés i Bonals, amb tots els quals comparteixo la preocupació pel que m'expliques, i que ells, més o menys, ja sabien atesa la comunicació més directa que manteniu per correu electrònic.

En casos com aquest, acostumo a quedar amb cara de circumstàncies, sense saber què dir. No hi ha paraules que curin. Però sí que n'hi ha per estimular l'esperança. Ja sé que no és cap consol saber que hi ha molta més gent que es troba en la mateixa situació, però sí que ho pot ser saber que se'n surten amb medicacions com la que t'apliquen, malgrat tots els inconvenients que suposa. Un company de feina poc parlador, l'Antoni Ibáñez, que tu vas conèixer fa alguns anys quan vam dinar tots tres –tu, ell i jo– al restaurant Buj, del carrer de Provença, ja fa temps que cada cinc o sis mesos ha de sofrir una intervenció perquè li eliminin unes berugues que se li fan a la bufeta. I aquell massatgista de qui em penso que t'he parlat en més d'una ocasió, un antic professional de la lluita lliure –li deien El Príncipe Sergio quan treballava als rings del Price o de l'Iris– que em maltracta la musculatura un cop cada setmana, també se sotmet a la quimioteràpia periòdicament per eliminar un càncer de pròstata que, pel fet d'estar molt localitzat, s'ha reduït considerablement al llarg dels mesos de tractament. I no faig més llarga la llista, perquè sé que tu en podries fer una altra. I que el que et fot és que t'afecti a tu, i més en un lloc tan sensible com és la visió, que t'impedeix treballar al teu ritme certament forassenyat. Cor fort, paciència, aguantar i confiar que, realment, el teu coratge i una adequada medicació aconseguixin recuperar el màxim de normalitat possible.

És fotut constatar-ho, Jordi, però som uns ancians. A mi i a la Rosa ja ens fan descompte en alguns cinemes si hi anem a primera hora de la tarda, a les sessions de les 4 i de les 6. En una altra època, ja no hi seríem.

I ara aguantem gràcies als medicaments. No sóc un hipocondríac com en Castellet o el pintor Viladecans, que quan es troben comencen a explicar-se els nous medicaments que prenen, que fan meravelles, i que es recomanen amb la malsana intenció de comprar-los a la primera farmàcia que trobin oberta per ingerir-los tot seguit i protegir-se o guarir qualsevol indisposició, per lleugera que sigui. Però la meua salut de ferro es manté gràcies a les pastilles. M'empasso dues píndoles diàries d'Alfetim Retard per no haver d'orinar cada mitja hora per culpa de la prostatitis que arrossego de fa alguns anys. Prenc uns sobrets de Xicil per lubricar els cartílags dels genolls. I, cada matí, unes gotes de Tanakene per eliminar –cosa que només aconsegueixo parcialment– els tinitus o acúfens, uns sorollets emprenyadors que no puc deixar de sentir i que neixen a les profunditats de l'orella esquerra. I, des que vaig arrebregar un refredat de campionat una nit que vaig anar amb la Isabel, en Toni i en Matthew a presentar la primera novel·la d'aquest, a Manresa, i que es va agreujar amb una xerrada en una escola al cap de dos dies, he hagut de suprimir totes les anades a escoles i, de llavors ençà, cada vespre he de prendre un Optimin perquè, si me'n descuido, tinc permanentment una gota a punt de caure a la punta del nas. No cal dir que em vacuno contra la grip cada mes d'octubre. I cada dos per tres, he de prendre Septrin tres o quatre dies seguits, unes sulfamides que m'alleugen el mal de coll. No cal dir que sovint, quan menjo alguna cosa que els meus budells no accepten amb entusiasme i se'n volen desprendre de seguida, m'he d'empassar un comprimit de Fort-a-sec... Ja veus quin panorama, sense tenir res de res!

No sé què dir, tampoc, al fet que hagi hagut de renunciar a la traducció que feies a tota màquina per als de Proa. Ho sento, noi! Hi ha l'efecte immediatesa que s'imposa sobre tots els aspectes de la nostra vida. És cert que ara procuren publicar els llibres traduïts al català simultàniament a l'aparició de la traducció castellana. Fer-ho abans, com en els primers temps d'Edicions 62, quan els drets de la publicació en castellà els tenien les editorials sud-americanes, és impossible. Ho fan Empúries i 62 en relació amb Anagrama. I Proa no sé amb qui. Fa pocs dies que em trobava al vestíbul de la important llibreria Cinc d'Oros (a la Diagonal, tocant el passeig de Gràcia) i no em vaig poder estar de dirigir-me a la dependenta que posava en ordre uns exemplars de l'aparador. Resulta que tenen una llista amb els llibres més venuts –una mena de *hit parade*–, i que al davant

de tot hi havia *Mi siglo*, del senyor Grass, i al costat deia: «Edició en castellà i català». Més avall, però, hi havia *Una mujer difícil, Inglaterra, Inglaterra*, i d'altres llibres que també estan editats en català, però sense que aquest detall es fes constar. Li'n vaig preguntar el motiu i em va dir que així com *Mi siglo* en català es venia bé, els altres, no. I ja hi vam ser: jo, que si no feien constar que els tenien en català, encara els vendrien menys; ella, que eren molt estrictes i no es deixaven portar per la passió. Seria inútil reproduir la discussió, però no en vaig treure res i ella va tornar a l'interior convençuda que jo era una mena d'extraterrestre, un carca, que no sabia en quin món em movia. Ja veus que s'han d'espavilar a publicar els llibres en català en el mateix moment que surten en castellà, tot i que de vegades no serveix de res. En el jurat del premi Pere Calders vaig coincidir amb l'Àlex Susanna, el qual em va dir que, en alguna ocasió, el seu propi pare li comenta que ha comprat tal llibre –en castellà, *of course!*–, un text que el fill ha publicat també en català a Columna. Això, el seu pare! I és que això que ara en diuen la intermediació, o sigui, la manera d'informar del que publiquem, pinta molt malament. Un dia, parlant-ne amb un convergent conspicu, em va dir: «I això, que manem nosaltres!». Em vaig haver de mossegar la llengua per dir-li que potser en part és culpa que manin ells, que amb la seva política folklòrica, montserratina, carca i tan de dretes –ja em diràs com s'ho poden prendre, a València, el suport permanent al PP–, han apartat tota mena de progressisme de la nostra llengua. En tenen prou amb TV3 perquè els votin, i permeten que en aquesta emissora –«la teva», ens diuen, però no ens hi deixen ser–, hi passin les barroeries i totes les estrelles del panorama espanyol. La cultura, i més la nostra, se'ls en fot. Ara mateix acaben de nomenar conseller de Cultura aquest Vilajoana de qui es diu que no ha trepitjat mai un teatre ni una sala de concerts, ni ha llegit un llibre que no sigui tècnic, del seu ram: la publicitat. Era el director de TV3 i ha complert amb escriure el que li demanaven: desacreditar i barrar l'accés a l'oposició als canals catalans.

Canvi de tema! En la meua carta tan breu del 18 de novembre, escrita únicament per fer-te saber com estava l'afer del suplement de Cultura de l'*Avui*, ja t'indicava que em sabia greu que haguessis expressat, encara que fos indirectament, el meu desconcert a Luis Pescetti pel seu silenci. El noi em va trucar des de Madrid, tot compungit, disculpant-se. I això sí que no m'agrada. Ara, si un dia ens veiem –perquè em va dir que d'aquí

a uns mesos passaria per Barcelona—, no sabré com portar-me. Jo només t’ho vaig comunicar, a tall de tafaneria, no pas per retreure res a ningú. Ja t’ho deia ben clarament: «Les coses són com són», i no cal remenar-les més del compte.

No tenia ni idea que la Margarida Aritzeta hagués passat per Buenos Aires. És una mossa molt eixerida, i a qui aprecio molt. Ara gairebé no ens veiem perquè cadascú campa per les seves, però en el temps de l’Ofèlia Dracs vam poder intimar força. Té molta empena i sempre estava disposada a donar la cara. El seu home és el batlle de Valls. Recordo una nit que vam sopar tots plegats a Cornellà, a ca l’Ignasi Riera, i que el marit es va engatar fins al punt de plorar com una magdalena: l’endemà la Margarida se n’anava sis mesos al Canadà, amb una beca. L’Ofèlia ha llanguit tant que jo crec que ja no aixecarà mai més el cap. Ha desaparegut no sé on. Potser en alguna revolta a Timor, que la deu haver arreplegat desprevinguda, sempre disposada a fer algun favor a algun natiu ben plantat. Un dia que ens vam trobar a la Pedrera, per fer costat a la Maria Antònia Oliver —en Jaume havia mort feia un mes—, ella ens va dir que l’Ofèlia, si més no per a ella, havia mort quan va desaparèixer en Quim Soler. Ara ho tenim molt més negre: primer va ser en Xavier Romeu, després en Quim i més tard en Fuster. No crec que tornem a fer res de bo. Ja fa temps que em penso que et vaig parlar de publicar en un llibre els meus contes ofèlics al costat d’algun article com, potser, aquell del *Ciero* que va estar a punt de provocar un daltabaix a ca teva. Es diria *L’Ofèlia i jo*. Però em costa posar-m’hi perquè sé que em costarà molt trobar editor.

He vist la Isabel i en Toni Clapés en alguna sessió del Cafè Central. Fa poc van presentar en un pis/sala d’exposicions, del carrer de Llibreteria, controlat per la Marga Ximénez, un llibre amb poemes seus i il·lustracions de la Marga. Naturalment, els amics ens vam quedar sense comprar-lo perquè som gent de pocs recursos i cada exemplar vorejava les cinquanta mil peles.

Tampoc no sé res de l’Antoni Serra. Sé que es va distanciar molt d’en Jaume Fuster per qüestions de política, ell sempre tan intransigent, tan pur. I em sap greu que deixés de conviure amb l’Aina, que era una persona formidable; si més no, m’ho va semblar les dues ocasions en què vaig tenir ocasió de parlar-hi. No m’estranya que se n’hagi separat per anar amb una noieta que li ha fet una criatura. Hi ha precedents perillo-

sos. Què farà, ell, quan la noieta li demani guerra i ell estigui inventant proeses –literàries, només– del seu amic Mosqueiro?

T'envio un plec més de suplementes de «Cultura». En falta algun que no sé on ha anat a parar. En Jesús Bonals m'assegura que, a partir de primers d'any, trobarà la manera de fer-te arribar els del seu Col·legi. Si en el futur no és així, sempre tens el recurs de tornar-m'ho a dir, que jo els trauré del meu arxiu.

Portem una bona temporada teatral, ara, a Barcelona. Al Romea fan una temporada brillant. De moment, han representat *La presa*, una obra intimista i molt intensa, del jove britànic Conor McPherson, amb una interpretació fora de sèrie. I, ara, *Tots eren fills meus*, del nostre vell amic Arthur Miller. Això sí que és teatre de text! Al Nacional, les males crítiques, ara que no hi ha en Flotats, els cauen de totes bandes, sobretot per part dels que no hi van i no tenen ocasió de veure espectacles interessants com *La barca nova*, d'Ignasi Iglésias, o memorables com *Bernadeta Xoc*, un muntatge sobre una pista d'autos de xoc, amb música i ball a càrrec de joves actors que ballen i canten esplèndidament. O el més o menys discutible, però molt interessant, *L'estiueig*, de Goldoni. O una reposició sensacional al Lliure, *La nit de les tribades*... Per cert que el gran Flotats, que fa poc més d'un any s'espitregava recitant uns «Segadors» tan vehements que eren tota una invitació a tallar el coll dels enemics, ja fa dues temporades que representa *Arte*, a Madrid, amb un èxit fora de sèrie. S'ha despenjat amb unes declaracions dient que ha descobert que a Madrid l'estimen, que són un públic formidable, etc., etc. Una cosa que ja podia saber abans, perquè, tant de fills de puta com de persones normals, n'hi ha a tot arreu, naturalment. I, ara, tornarà a Barcelona a fer aquesta obra al Tívoli i l'estrenarà justament l'11 de setembre, en castellà. A mi, això no m'afecta en absolut, perquè en Flotats, les seves histèries i els seus himnes me la porten fluixa, però em pregunto què deuen pensar aquells milers de signants del manifest «Flotats, no te'n vagis, maco!»? A més, fixa't en una cosa: aquest *Arte* havia de ser *Art* al nostre Nacional, ara no el pot representar ningú més, aquí, fora d'ell, perquè els drets, tant en català com en castellà, eren seus, no pas del Teatre Nacional de Catalunya... Què et sembla, quina genteta? És com quan els honorables mossos d'esquadra demanen augment de sou i, en no ser atesa la seva petició, ens castiguen parlant en castellà una temporada.

Plego. Tot això no té importància quan la processó va per dins. Només he intentat distreure't una mica. Desitjo de tot cor que tinguis la força necessària per fer front a l'adversitat. Són paraules, això, només, però surten de dins. Ànim. En totes aquestes coses hi fa molt la teva disposició. Sé que ets prou fort i que pots plantar cara. No t'abandonis, Jordi! Sé que no et faltirà el suport dels que t'estimen i que tens a la vora, de la mateixa manera que tens el dels que des de lluny pensen en tu i et desitgen el millor possible.

Una abraçada ben forta del teu amic,

Joaquim Carbó

Bernal, 21 de juliol del 2000

Estimat amic,

No hi ha dret que t'escrigui al cap de gairebé sis mesos des de la teva darrera lletra, però, noi, es veu que, com menys feina fas, menys ganes tens de fer-ne. Aquesta és la realitat. Em costa d'asseure'm davant l'ordinador ni que sigui per fer una carta, ja que, si bé la vista ha millorat força, i puc llegir amb certa dificultat, encara no està del tot bé per poder traduir, i el fet d'escriure m'exigeix un esforç.

El procés de la malaltia, durant aquests mesos, ha estat favorable, o sigui que es veu que se n'ha frenat la virulència, però això no vol pas dir que hagi desaparegut. Aquest darrer mes, per exemple, l'anàlisi de control va donar un resultat d'escassetat de plaquetes i glòbuls blancs, de manera que la doctora no va poder indicar-me la medicació adient, perquè es tracta d'un medicament que fa estralls tant en les cèl·lules malignes com en les benignes. Ara veurem què passarà la setmana vinent, quan em faci la nova anàlisi. Quant a la vista, em vaig fer una electroretinografia, el resultat de la qual he de dur a l'oftalmòloga també la setmana entrant.

No cal dir que tens tota la raó: el problema és que som massa vells. Abans, la gent es moria abans i, per tant, no arribava a desenvolupar aquesta mena de malalties, com ho demostra el fet que aquesta que jo arrossego sigui poc coneguda i, relativament, poc estesa.

De fet, doncs, es podria dir que ara em dedico a fer vida contemplativa, la qual cosa em resulta una mica estranya, ja que, com bé saps, sempre he treballat com un bastaix i poques vegades he tingut tant de temps per a no fer res de res. En realitat, el que faig és llegir bastant més, ja que abans, quan acabava de traduir, ja no tenia esma per a res. També les caminades s'han reduït, sobretot ara que fa molt de fred, car aquest hivern és atípic, amb temperatures sota zero a tot el país, així com amb nevades fins i tot a les províncies del nord, on generalment hi fot una calor espantosa. Així que al matí me'n vaig fins al correu, a veure si hi ha res a la casella, torno a casa i vaig a casa de la Glòria —que viu a tres o quatre cases de distància de la nostra— i lleigeixo el correu electrònic, que m'arriba al seu ordinador, i contesto els missatges que així ho requereixen. Torno cap a casa i ja s'ha fet l'hora de dinar. Dinem, la Isabel i jo, mirem les notícies per la tele, tot

prenent un cafetonet, i després, una migdiada d'una horeta, per no perdre el costum. A la tarda, quan em llevo, a llegir, bo i escoltant música, fins a l'hora de berenar; després, una altra estona de lectura, fins que es fa l'hora de veure el telenotícies del vespre, per esperar l'hora de sopar, seguit d'algun programa televisiu i a tancar els ànecs.

El cas és que m'he proposat de tirar endavant aquella famosa novel·la que tinc començada i que no puc acabar mai, però t'asseguro que em fa una mandra tremenda de posar-m'hi. Cert és que he estat llegint documentació, però em costa de posar-me a escriure. Suposo que tot és qüestió de començar... La idea que tinc és d'avançar tant com pugui per tal de poder demanar un ajut a la ILC l'any vinent. Per cert que, enguany, vaig demanar un ajut a la traducció per una obra que ja tenia feta –*Els llibres de la meua vida*, de Henry Miller–, la qual, d'altra banda, havia pogut encolorar a Apóstrofe-Deriva, de manera que aquestes editorials em van pagar una quantitat i ara, fa pocs dies, la ILC em va dir que m'oferien 250.000 pessetes en comptes de les 500.000 que jo demanava, i com et pots imaginar les vaig acceptar de seguida. No sé si t'havia comentat que també Columna em va comprar els drets de la traducció de *Jane Eyre*, que també m'havia quedat al calaix, ja que Edhasa no la va voler publicar atès que Proa es va avançar i en va treure una altra traducció. Passa que aquesta traducció havia rebut un ajut del Ministerio de Cultura, i comportava que, si s'arribava a publicar, el Ministerio es comprometia a adquirir una quantitat d'exemplars fins a una suma determinada, la qual cosa va servir d'esquer per fer picar l'Alzueta. Alhora, aquestes editorials, tant les unes com l'altra, han demanat també un ajut a l'edició a la ILC, per poder editar ambdues obres. Quina conya, tu! Així va el món, nano. Segui com vulgui, el fet és que, entre l'ajut de CEDRO, la col·locació d'aquestes traduccions i l'ajut de la ILC, anem fent bullir l'olla, i a mi no m'agafa una depre com potser em passaria si no hagués trobat el desllorigador d'aquesta manera.

No sé pas si tornaré a tenir la visió com abans, que em permeti de tornar a fer traduccions. Amb tot, si això arribés a passar, segurament m'hauria de dedicar a traduir al castellà, ja que les editorials catalanes ja em consideren com una baieta vella, que cal llençar en un racó. És cert que l'Isidor Cònsul em va encarregar una traducció –que és la que vaig haver de retornar quan es va manifestar la malaltia–, però prou que li va costar de decidir-se i encara em va advertir que un membre del consell assessor

havia remarcat que jo tenia tendència a «literaturitzar» massa. Cony, tu, què vol dir això? Per ventura no fem literatura? És clar, del que es tracta és d'abaixar el llistó, d'emprar un nivell de llenguatge *light*, sense tenir en compte el nivell que tingui l'original, i d'aquesta manera sembla que totes les traduccions siguin fetes per la mateixa persona, i que les obres originals estiguin escrites per autors que escriuen tots igual. No recordo si et vaig dir que Apóstrofe-Deriva han publicat la primera edició sense esporgar de *Primavera negra*, per a la qual vaig fer una nota introductòria, en què vaig provar de rebatre els arguments dels senyors Periquitu i Tontaina. Si no vols comprar el llibre, digues-m'ho i t'enviaré una fotocòpia de la nota, però m'agradaria que la llegissis i me'n diguessis què te'n sembla.

Sí, amic, així és com em sento: com una baieta vella llençada en un racó, després de mes de trenta anys de dedicació a anotar obres de la literatura anglosaxona, ja que resulta que el que has fet no val ni una merda.

Respecte als suplementes de l'*Avui*, en Bonals em va enviar un paquet amb els que corresponien als quatre primers mesos de l'any, o sigui que no cal que m'enviïs els del teu arxiu. En realitat, quan te'ls vaig demanar, ho vaig fer perquè no pensava que els podies guardar. Durant molt de temps, jo també ho guardava tot, però va arribar un moment en què vaig decidir que no tenia cap sentit, ja que mai més no trobaria el moment per rellegir-ho i ni tan sols ho tenia arxivat de manera que, quan hagués de menester alguna cosa, la pogués trobar amb facilitat. Conservo encara els *Serra d'Or*, des que m'hi vaig subscriure fa no sé quants anys, fins que darrerament m'hi he esborrat, com també em vaig esborrar de la *Revista de Catalunya*, arran de la implantació de l'economia de guerra, a causa de la fotuda malaltia.

Em sap greu que t'hagis molestat per l'afer Pescetti. No ho vaig fer amb mala fe: simplement ho vaig comentar a la Glòria, i ella no va trigar a transmetre el comentari a l'interfecte. Perdona'm, que no es tornarà a repetir.

La Margarida Aritzeta em deia que està escrivint una novel·la, en la qual sortirà la família Arbonès, ja que situa la protagonista a Buenos Aires i no sé de quina manera estableix contacte amb nosaltres. Ja em comença a agradar això de ser una mica protagonista a les novel·les dels amics, com ho vaig ser a *S'ha acabat el bròquil...*

D'en Mosqueiro, en parlarem a la propera. Ara, plego, i espero que no triguis tant com jo a escriure, eh? Records de part de tots i una forta abraçada del teu

Jordi Arbonès

Castellterçol, 16 d'agost del 2000

Estimat amic,

El dia 24, quan vam parlar per telèfon, em vas dir que m'acabaves d'escriure la carta que va arribar a casa quan la Rosa i jo ja érem a Castellterçol, de vacances. Ara la tinc al davant perquè el meu fill me l'ha fet arribar per correu, en un sobre enorme, junt amb tot de papers no tan agradables com el teu: una pila de factures, sortosament liquidades, i propagandes diverses. No cal dir que la vaig llegir d'una tirada i, si no fos perquè feia tan pocs dies que havíem estat en contacte, et diria que m'ha tranquil·litzat força en relació amb la teva salut.

Certament, estem tocats pels anys, Jordi! I sobrevivim gràcies a la química. No em fa cap gràcia dependre'n, però no tinc cap més remei que agrair-li que em faci la vida més suportable i que desitgi que sigui com més llarga millor. Una de les píndoles que m'empasso cada nit –no me n'oblido mai!– és la que reté la sensació d'humitat que sentiria constantment si no me l'empassava, i que, si no em mocava sense parar, em faria viure sempre amb una d'aquelles gotes a punt de caure que havíem vist, en altres èpoques, que penjava dels nassos de tanta gent de la nostra edat.

La química, però, no m'ha tallat encara les ganes de riure'm de mi mateix. Ara t'explicaré per què ja fa uns quants anys vaig canviar de dentista. Era un home gran i tan eficient que mai, mai!, no havia pres un queixal per altre a l'hora d'arrencar-me'n algun de corcat. Afectat per alguna al·lèrgia com la meva, en els últims temps de ser client seu sempre tenia aquella goteta emprenyadora a punt de caure. De vegades, en plena actuació, se la treia refregant-se el nas amb una màniga, però en d'altres, en el moment més important de la feina, quan em tenia a mi sotmès, amb la boca un pam oberta per culpa d'uns ferros que m'impedien tancar-la, jo veia com irremissiblement se li anava formant aquella boleta líquida a la punta del nas –anava a escriure «perla» però m'he repensat perquè hauria estat una figura literària ben falsa, ja que fotia un fàstic considerable–, que en pocs segons s'havia de desprendre i caure directament dintre de la meva boca. No sé si el fet es va produir en una ocasió, o més, però, ja fos per això o perquè em feia mal, tancava els ulls i deixava fer. Sí, el vaig deixar fer, però el vaig deixar fer poc, perquè, a la tercera

sessió, en veure que aquella font no parava de rajar, vaig desaparèixer del seu consultori. D'això ja fa una colla d'anys. Vés a saber si encara hi tinc algun deute! En tot cas, una cosa va per l'altra.

Temps era temps, avui era el meu sant, però l'esbojarrat de Joan XXIII, que va restablir les coses segons una ortodòxia antiga, me'l va passar al 26 de juliol, el dia de santa Anna, que, segons diuen, era la costella de sant Joaquim –els avis de Crist. No hi ha hagut celebració, avui. I la que hi va haver el dia corresponent va consistir en un tec a casa, moderat i a to amb les circumstàncies.

Fa una calor fora de sèrie. Mentre aquí les pedres del carrer cremen, tu em dius que vosaltres us peleu de fred. Us imagino, doncs, i metafòricament, al costat del braser. És un altre d'aquells fets que han variat tant la manera de viure del nostre món, el món diguem-ne occidental, desenvolupat malgrat les clatellades dels cicles econòmics: quan jo era petit, i suposo que això també passava al teu pis del barri de Ribera, vivíem tot l'hivern al voltant d'un braser on cremava terregada i, si la brillàvem, pinyola –«orujó», en dèiem, sense que tingués res a veure amb el suc que desperta consciències i escalfa les orelles. Ja se sap: el *ying* i el *yang*, el blanc i el negre, el Barça i l'Espanyol, el català i el castellà, en Serrat i en Raimon, La Principal de La Bisbal i els Montgrins..., Pujol i Maragall!

Així que torni a Barcelona em proposo buscar la teva –i d'aquell desvergonyit de Miller– *Primavera negra*, amb ganes de llegir la nota en què plantes cara als Periquin i Tontaina, que els dic a l'estil d'en Ramon Barnils, un altre peix que es porta l'oli i que val més tenir de cara que de cul, perquè pot ser terrible, també! Se'n parla poc, ara, d'aquesta parella, com si haguessin perdut gas, o influència, o és que potser s'han situat en algun lloc de privilegi i no necessiten armar merder. Per cert que el dia abans de pujar a Castellterçol vaig portar *L'Ofèlia i jo* a Proa, on vaig trobar l'Isidor Cònsul. És un llibre que recull les sis narracions publicades en els sis llibres de l'Ofèlia, dues més per a uns llibres que no vam arribar a editar i dues o tres que vaig escriure en paral·lel a les publicades, per poder triar. També hi he inclòs, en una mena d'apèndix, tots els articles que van sortir a la premsa, entre els quals hi ha, naturalment, el que et vaig dedicar al *Ciero* i que va estar a punt de provocar un daltabaix matrimonial a Bernal... I, també, un altre que va sortir al «Quadern» d'*El País*, «Les muralles de Jericó», dedicat a aquell parell –Toutain/Pericay– que els va portar a

fer-me una carta en què m'amenaçaven que ens veuríem les cares davant la justícia. Si aconseguixo engrescar la gent de Proa, el primer exemplar travessarà l'Atlàntic amb correu urgent i el podràs llegir. Si no és així, te l'enviaré un dia que me'n recordi i no em faci mandra treure'n fotocòpia. Si no ho faig, no et perdràs gran cosa, tampoc.

És un llibre que ja fa molt de temps que sento la necessitat de publicar. En primer lloc, perquè no m'ha donat gens de feina: tot està fet! Però, per una altra banda, em fa por: els pocs crítics que són capaços d'ocupar-se de les nostres parides han ficat el dit a l'ull a la generació dels setanta i no els en deixen passar ni una. En Julià Guillamon, a *La Vanguardia*, es reserva el dret a destrossar qualsevol producte que surti de les mans de l'Albanell, la Maria Antònia Oliver, en Jordi Coca... D'en Robert Saladrigas, no, perquè és el seu superior a les pàgines de cultura del diari i encara no s'hi atreveix. I jo no sóc dels setanta, però m'hi assimilen. En diuen la generació de l'Ofèlia Dracs, i ens volen fer pagar l'èxit –quin èxit, redéu!– que vam tenir en algun moment. No paren de retreure'ns que volguéssim reivindicar els gèneres, que volguéssim demostrar que en català es podia parlar de pit i cuixa, de sèrie negra, de por morbosa, de gastronomia, de ciència-ficció o de crítica literària. Tu també saps què és que et retreguin coses com que «literaturitzes» massa... Això només t'ho podrien dir en relació amb un còmic o un text molt lleuger, però, com es poden traduir els textos d'alguns autors tan grans com Miller o Nabokov?

Pel que m'expliques, sembla que en Bonals només t'ha fet una tramesa de suplement de «Cultura». Hauré de recordar-li que va dir que se'n feia càrrec ell perquè te'n faci arribar més. A mi m'ha agafat la neuca de conservar tants documents com puguí de cara a... De cara a no res, segurament, perquè tinc tants projectes al cap, que no crec que n'arribi a portar a terme ni un. Sé que em repeteixo, però no em puc estar d'explicar-te que a casa entren cada dia tres diaris. Me'ls miro –no me'ls llegeixo!– i n'arrenco i classifico per temes els articles i notícies que em sembla que em poden ser d'utilitat. Voldria fer una cosa a l'estil d'*El meu segle*, de Günter Grass, però amb molta més modèstia, i en relació amb un període molt més curt: un mes, un any... Seria sensacional poder-ho fer en relació amb el 2000 que vivim. Però no m'hi he posat, no sé com posar-m'hi. Ho hauria d'estudiar bé, però el fet diari no m'ho permet. Ara mateix, abans de venir a Castellterçol, he passat un juliol endimoniat treballant contra

rellotge per llegir onze novel·les del premi L'Esparver, de La Magrana; he escrit un article per a *Serra d'Or* sobre el nostre Pedroló –no crec que me'l publiquin sencer ja que estic convençut que me'l censuraran: ja estaria bé, oi, tractant-se d'en Pedroló?; he escrit un altre article –llarg, també– per a una revista de la Universitat de Lleida, sobre Joan Barceló, un lleidatà que potser no et soni gens: va morir ara fa vint anys, quan només en tenia vint-i-quatre, i havia publicat llibres per a infants, molta poesia i havia deixat inèdit algun novellot per a adults (era un personatge molt especial, l'havia tractat molt i va tenir una mort tràgica: no sabem si es va matar o si va ser víctima d'una sobredosi); he escrit una mena de visió retrospectiva personal en relació amb els meus llibres per a *Arnica*, una revista de les Valls d'Àneu; he refet uns contes per a nois i noies sobre pispes i gent de mal viure –el llibre es dirà *El lladre d'idees*–, que fa quatre anys que em té Columna, però que portaré a una altra editorial perquè allà ja no em fan cas; he revisat un conte, *La gorra*, que sortirà a La Galera, escrit a partir d'una notícia de la ràdio; i ara, aquests dies, a Castellterçol, he revisat a fons, per introduir-hi molts canvis, una novel·la d'encàrrec, *En Nasi perd la por*, que vaig enllestir una setmana abans... Resulta que em van encarregar un llibre de por per a nois i noies, però m'ha sortit un llibre contra la por i, una mica, també, contra un dels èxits més escandalosos dels darrers temps: les novel·les de Harry Potter! No us ha arribat, a l'Argentina, aquest fenomen? S'acaba de publicar en anglès el quart volum, de gairebé set-centes pàgines, i hi ha hagut bufetades per comprar-lo. Aquí sembla que se'l reserven per al dia del llibre. Estic convençut que el llegeixen els adolescents i els adults: entre la gent en edat escolar d'aquest país, no crec que passin de cent els nois i les noies capaços d'empassar-se un totxo d'aquestes dimensions!

Prou! M'adono que he abusat de la teva paciència. No et convé llegir massa i cal que reservis les energies per a temes amb més substància. Ja que a Castellterçol no tinc impressora, aquesta carta, del dia 16, t'arribarà més tard del compte perquè no la podré imprimir fins que no sigui a Barcelona. Tot això que hi guanyes!

Ah, sí! Entre altres coses, i per acabar, l'afer Pescetti... No és que em vagi molestar, sinó que em va saber greu que li'n parléssiu. Era un comentari de tu a tu. Em sap greu que ell ho hagi sabut i que s'hagi vist obligat a donar-me explicacions. Tots tenim dret a empenyar-nos una mica amb

els altres, amb moderació, quan ens sembla que no ens han tractat com ens mereixem perquè, en el fons, tots tenim un rei al cos. Una de les coses que em desarmen més és que algú se senti obligat a demanar-me excuses: no sé com posar-m'hi per rebre-les! Quan el noi em va trucar per disculpar-se, no sabia quina cara fer. Ho comprens, oi?

Desitjo vivament que cada dia et trobis millor. Som d'una generació que l'ha passada tan magra, que, si no fos que seria terrible, mereixeríem ser immortals. Que sigui quan hagi de ser, però que tardi!

Una abraçada per a tots,

Joaquim Carbó

Bernal, 27 de febrer del 2001

Estimat Joaquim,

Em cau la cara de vergonya! La darrera vegada que vas tenir la gentilesa de trucar-me, et vaig prometre que t'escriuria de seguida i, ja ho veus, quants mesos han passat? Tot l'any passat, va transcórrer sense que fumés cop i es veu que això em va fer créixer l'os de l'esquena, i el fet de seure davant l'ordinador m'exigia un esforç que no em veia amb cor de fer. Després, els d'Edicions B em van encarregar una traducció al castellà, tot demostrant que tenen més sensibilitat que no pas les editorials dites catalanes, traducció que he acabat fa uns dies, i es veu que això m'ha servit per lubricar les frontisses dels dits, de manera que entre ahir i avui ja he escrit una carta a la Maria Ginés –car he sabut que ha presentat el projecte de la biografia de Pedrolo a la beca que ofereix l'Ajuntament de Tàrraga– i a en Matthew, que em va enviar el seu darrer llibre, *CAT*, i volia expressar-li la meua opinió per escrit, però no per conducte del correu electrònic, que sempre és una cosa virtual i efímera. I ara, la teva. Cal dir, però, que el correu electrònic fa que la comunicació sigui més seguida, ja que, la majoria de les vegades, només cal fer allò que mai no ha estat més ben dit: quatre ratlles.

No sabia que havies tingut una trifulga amb el Periquito i en Tontaina. M'agradaria conèixer el que vas escriure a «Les muralles de Jericó» sobre aquest parell. Per cert, fa poc, vaig rebre una carta d'una noia de Tàrraga, que es diu Alba, i que sembla que fa la tesi sobre en Pedrolo com a traductor (i també ha presentat el projecte a la beca de Tàrraga), i es veu que havia llegit *El malentès del noucentisme* i, és clar, estava esverada de veure com tractaven en Pedrolo (i a mi, naturalment). Jo li vaig dir que això del «model de llengua» és una collonada que no té ni cap ni peus, que no hi ha cap escriptor (ni traductor) que triï un «model» i hi adapti totes les seves obres, sinó que, en el cas de l'escriptor, cercarà el nivell o nivells de llenguatge que més s'adiguin al que vol fer, i, quant al traductor, no té més remei que adaptar-se al «model» de l'autor, això

sí. Suposo que aquesta mossà també es posarà en contacte amb tu, car m'ho va dir.

No m'estranya això que dius que hi ha una colla de pixavins que es dediquen a clavar garrotades als de la nostra generació i la immediata següent, però, d'altra banda, resulta que en Coca o l'Isidre Grau, per exemple, s'emporten premis importants.

Ja saps que estem projectant un viatge a Catalunya per al mes d'abril, i que pensem estar-nos-hi un parell de mesos (de mitjan abril fins a mitjan juny), ja que hem constatat que amb els diners de les pensions, que aquí no ens arriben fins a final de mes, a Barcelona podrem viure tranquil·lament, sempre que no hàgim de pagar un lloguer. És així, doncs, que en Bonals ens ha ofert un apartament que només fa servir com a estudi perquè ens hi quedem el temps que vulguem, i ho volem aprofitar. Això em permetrà de renovar el contacte amb la gent de les editorials, per mirar d'aconseguir traduccions de nou, ja que no és igual que et vegin la cara que rebre un correu, que la majoria de vegades ni tan sols es dignen a contestar. I espero que també tinguem ocasió de fer-la petar de valent.

Ara, com que l'Enciclopèdia –per fi!– va descatalogar *Pedrolo contra els límits*, vaig tenir la idea de proposar a en Vallverdú de fer-ne una reedició, ja que, en un altre moment, ell estava disposat a fer-la, però va resultar que l'Enciclopèdia deia que en tenia un gavadal als magatzems, si bé, quan un llibreter els el demanava, deien que estava esgotat, i per tant en Vallverdú ho va deixar córrer. Aquesta vegada resulta que ell ho veu amb bons ulls, però sembla que a can 62 no hi té cap pes, la seva opinió, i em va aconsellar que escrigués directament a en Xavier Folch. Així ho vaig fer, però han passat els dies i aquest senyor tampoc no s'ha dignat a contestar-me, de manera que suposo que no deuen tenir cap interès a publicar-lo, el meu llibre, al qual pensava que s'hi podria afegir el treball que va sortir a *Urc* sobre les novel·les curtes i, potser, el que vaig presentar a Lleida i que figura al llibre *Rellegir Pedrolo*. En fi...

Quant als suplementes de «Cultura», en Bonals em va dir que li havien passat un preu de franqueig molt alt per la tramesa per correu; aleshores, li vaig dir que no s'hi amoïnés. D'altra banda, sempre en pesco algun dels que arriben a l'Obra Cultural Catalana.

Ja saps que l'any passat, CEDRO em va atorgar un ajut arran d'aquesta maleïda malaltia. Doncs bé, ara la Montserrat Bayà es veu que va ser a

Madrid i va consultar si es podria repetir. En principi, sembla que donen prioritat a les persones que no n'han rebut mai cap, però això no vol dir que no ho considerin i ho tractin si torno a presentar els certificats i estudis corresponents. No cal dir que ho presentaré.

Una amiga em va enviar fotocòpia dels articles de *Serra d'Or* sobre Pedrolo, entre els quals hi ha el teu, que tu no m'has enviat.

D'en Barceló, n'havia sentit a parlar força i vaig llegir tot el que es va publicar sobre ell arran de la seva mort.

Naturalment que el fenomen Harry Potter també fa forrolla a l'Argentina, fins al punt que la meva filla i el seu noi sembla que en devoren els llibres que apareixen.

Ja veus que aquesta carta és com una mena de miscel·lània, tota descordada, però vaig mirant de contestar les coses que m'explicaves a la teva última que és del mes d'agost de l'any passat!, i alhora et vaig comentant les coses que em passen pel cap.

Finalment, vaig restablir el contacte amb l'Antoni Serra, que va canviar de dona i ara és pare d'un vailet. Vol que fem una escapada fins a Mallorca, amb la Isabel, que no coneix l'illa, i segurament ho farem. Ell també és un amargat pel tracte que rep de la nostra gent. Aquest és un altre cas de la injustícia a què sotmeten els grans escriptors els tòtils que ara s'ho volen menjar tot i que no saben res de res. En Serra és autor de diversos llibres interessants, però n'hi ha un que per ell tot sol, en unes altres latituds, seria considerat un novel·lista de colló de mico: *Rapsòdia per a una nit de Walpurguis, Nuredunna*. No comparteixes la meva opinió?

I plego, perquè no vull deixar dormir més aquesta resposta. Espero que, amb píndoles i pastilletes, vagis fent la viu-viu, com jo. Suposo que ja deu haver sortit *Els llibres de la meva vida*, que publica Deriva/Apóstrofe. Vas veure la nota a *Primavera negra*?

Una abraçada,

Jordi Arbonès

Barcelona, 19 de març del 2001

Estimat amic,

Fa pocs dies que vaig rebre la teva carta. No calia que et disculpessis per un silenci tan llarg, perquè em faig càrrec de la mandra, forçada, en part, per les circumstàncies. Avui, la meva resposta serà curta, en contrast amb la meva incontinença habitual.

Fa alguns mesos que m'he embolicat en un assumpte del qual tot just començo a veure la sortida. Ja et vaig escriure que quan em va caure a les mans *El meu segle*, de Günter Grass, se'm va ocórrer escriure una història, no del segle, sinó de l'any 2000, setmana per setmana, però no ho veia clar. Finalment, m'hi vaig posar massa tard, a mitjan octubre. Si ho hagués fet en començar l'any, tot hauria anat com una seda, i ara he de treballar contra rellotge, a part que m'he enrotllat com una persiana. Avui he acabat la primera redacció i em trobo amb 463 pàgines que, per anar bé, hauria de reduir a un màxim de 250. En vaig oferir un tast a Edicions 62 però han callat com uns morts, senyal que no els agrada el to. I m'he d'espavilar a fer la retallada abans que no sigui massa tard, que ja ho és. Quan ho tingui, penso portar-ho a La Campana, de l'Espinàs, que potser és l'únic que s'hi pot interessar. Si no pica, més endavant ho presentaré al premi Pla, sense cap esperança: en primer lloc, perquè a començament de l'any 2002 ningú no s'interessarà pel que va passar el 2000, i, en segon lloc, perquè ja fa uns quants anys que tots els premis importants s'atorguen abans de la convocatòria. Però alguna cosa o altra n'he de fer, oi, d'aquestes gairebé cinc-centes pàgines?

Per tant, t'escric només perquè tinguis notícies meves abans de mitjan abril, en què m'anuncies la teva arribada. I, ja que vindràs per una temporada, tindrem prou temps per fer petar la xerrada, epl!, després de la primera abraçada. Que tingueu un bon viatge!

T'incloc el text de «Les muralles de Jericó», que va estar a punt de costar-me un procés per part dels amics Toutain i Pericay. Ja veuràs que no n'hi havia per a tant. No sé si recordes el joc que feia l'Ofèlia, llavors: es tractava de simular la crítica d'un llibre inexistent. Una altra cosa: al meu article sobre Pedrolo publicat a *Serra d'Or* em van censurar una paraula a l'últim paràgraf. Si el tens a mà, mira-ho: on diu «I, a Catalunya, amb el

persistent triomf electoral de la dreta, aquest desig va passar a ser tan utòpic com en la situació anterior», doncs jo deia: «amb el persistent i *inquietant* triomf de la dreta». S'han menjat «inquietant» perquè a la revista no l'inquieta el triomf de la dreta. Què hi farem! Pedrolo, si ens veu des d'algun lloc o altre, es deu pixar de riure de tanta coherència: la censura ha tornat a afectar-lo, encara que no sigui en un escrit seu.

Entre la dedicació plena a l'afer que t'he comentat i l'allau tan gran de novetats en català, a part que s'ha jubilat el meu amic llibreter, aquell Gaspar Aguayo que tenia una fotografia teva quan li van cremar la llibreria, i que em permetia escorcollar totes les novetats quan li arribaven, m'ha passat per alt l'aparició d'*Els llibres de la meva vida*. T'asseguro que el buscaré ben aviat.

I prou per avui!

Ja en parlarem, de tot plegat.

Una abraçada per a tots del vostre amic,

Joaquim Carbó

Annex

1 Obres i traduccions de Jordi Arbonès

- HORNEY, Karen. *La personalitat neuròtica del nostre temps*. Barcelona: Edicions 62, 1969.
- MILLER, Henry. *Primavera negra*. Barcelona: Aymà, 1970.
- HEMINGWAY, Ernest. *Per qui toquen les campanes*. Barcelona: Proa, 1971.
- ARBONÈS, Jordi. *Teatre català de postguerra*. Barcelona: Pòrtic, 1973.
- O'FLAHERTY, Liam. *El delator*. Barcelona: Proa, 1973.
- MILLER, Henry. *El temps dels assassins*. Barcelona: Proa, 1975.
- NEWMAN, Mildred; BERKOWITZ, Bernard. *Cómo ser el mejor amigo de ti mismo. Diálogo de Jeane Owen con dos psicoanalistas*. Madrid: Ultramar, 1975.
- SALIVAROVA, Zdena. *Estiu a Praga*. Barcelona: Proa, 1975.
- NIN, Anaïs. *Escales cap al foc*. Barcelona: Aymà, 1976.
- SALIVAROVA, Zdena. *Verano en Praga*. Barcelona: Aymà, 1976.
- SPICER, Bart. *El adversario*. Barcelona: Martínez Roca, 1976.
- CALDER, Robert. *Los perros*. Barcelona: Martínez Roca, 1977.
- JAFFE, Rona. *El juego de la fama*. Barcelona: Martínez Roca, 1977.
- Los mejores relatos de ciencia ficción. La era de Campbell (1936–1945)*. Barcelona: Martínez Roca, 1977.
- MILLER, Henry. *Tròpic de Càncer*. Barcelona: Aymà, 1977.
- MITCHELL, Margaret. *Allò que el vent s'endugué*. Barcelona: Aymà, 1977.
- BARNARD, Christian; STANDER, Sigfrid. *Tiempo de nacer, tiempo de morir*. Barcelona: Martínez Roca, 1978.
- MILLER, Henry. *Tròpic de Capricorn*. Barcelona: Aymà, 1978.
- WINTER, Gerald D.; NUSS, Eugène M. *Adolescencia y aprendizaje*. Buenos Aires: Paidós, 1978.
- DICK, Philip. *Los tres estigmas de Palmer Eldritch*. Barcelona: Martínez Roca, 1979.
- HOFFMAN, Alice. *Propiedad de...* Barcelona: Martínez Roca, 1979.
- LAWRENCE, D. H. *L'amant de Lady Chatterley*. Barcelona: Proa, 1979.
- NIN, Anaïs. *Afrodisíac. Selecció de textos eròtics*. Barcelona: Proa, 1979.
- REITER, B. P. *Urgencias sábado noche*. Barcelona: Martínez Roca, 1979.

- RJNDT, Philippe van. *Hitler vuelve*. Barcelona: Martínez Roca, 1979.
- SHAFFER, Peter. *Equus*. Barcelona: Aymá, 1979.
- ARBONÈS, Jordi. *Pedrolo contra els límits*. Barcelona: Aymà, 1980.
- BISSELL, Elaine. *Justicia para tres esposas*. Barcelona: Martínez Roca, 1980.
- ARBONÈS, Jordi. *Tant se val tot... o no?* València: Prometeo, 1981.
- CHESLER, Phyllis. *Diario de una maternidad*. Barcelona: Martínez Roca, 1981.
- JAMES, Henry. *Washington Square*. Barcelona: Proa, 1981.
- KANE, Henry. *Casi una violación*. Barcelona: Martínez Roca, 1981.
- BLOCK, Thomas H. *Emergencia*. Barcelona: Círculo de Lectores, 1982.
- STEEL, Danielle. *Amando*. Barcelona: Martínez Roca, 1982.
- . *Ansia de amor*. Barcelona: Martínez Roca, 1982.
- . *El anillo*. Barcelona: Martínez Roca, 1982.
- . *Regreso al hogar*. Barcelona: Martínez Roca, 1982.
- COLLINS, Michael. *Acto de terror*. Barcelona: Bruguera, 1983.
- O'FLAHERTY, Liam. *El delator*. Barcelona: Argos Vergara, 1983.
- STEEL, Danielle. *Remembranza*. Barcelona: Martínez Roca, 1983.
- WILLIAMS, Tennessee. *Un tramvia anomenat desig*. Barcelona: Edicions del Mall, 1983.
- BLOCK, Thomas H. *Aterrizaje forzoso*. Barcelona: Martínez Roca, 1984.
- BURGESS, Anthony. *La taronja mecànica*. Barcelona: Proa, 1984.
- DURRELL, Lawrence. *Clea*. Barcelona: Proa, 1984.
- FAULKNER, William. *El brogit i la fúria*. Barcelona: Proa, 1984.
- MILLER, Henry. *En tombar la vuitantena*. Sabadell: Edicions dels Dies, 1984.
- STEEL, Danielle. *Su gran deseo*. Barcelona: Mundo Actual, 1984.
- . *Una perfecta desconocida*. Barcelona: Mundo Actual, 1984.
- THACKERAY, William. *La fira de les vanitats*. Barcelona: Edicions 62, 1984.
- FAULKNER, William. *Les palmeres salvatges*. Barcelona: Proa, 1985.
- FORSTER, E. M. *Viatge a l'Índia*. Barcelona: Proa, 1985.
- VIDAL, Gore. *Washington D. C.* Barcelona: Proa, 1985.
- MAUGHAM, W. Somerset. *De la servitud humana*. Barcelona: Proa, 1986.
- MILLER, Arthur. *Del pont estant*. Barcelona: Edicions del Mall, 1986.
- STEEL, Danielle. *Una vez en la vida*. Barcelona: Martínez Roca, 1986.
- GREELY, Andrew M. *Ángeles de septiembre*. Barcelona: Martínez Roca, 1987.
- MILLER, Henry. *El colós de Marussi*. Barcelona: Edhasa, 1987.
- NABÒKOV, Vladímir. *Ada o l'ardor*. Barcelona: Edicions 62, 1987.

- NABÒKOV, Vladímir. *L'encantador*. Barcelona: Edhasa, 1987.
- WILLIAMS, Tennessee. *La gata damunt la teulada*. Barcelona: Edicions 62, 1987.
- ANDERSON, Robert Woodruff. *Te i simpatia*. Barcelona: Institut del Teatre, 1988.
- AUSTEN, Jane. *Persuasió*. Barcelona: Edhasa, 1988.
- BIERCE, Ambrose. *Faules fantàstiques*. Vic: Eumo, 1988.
- PURDY, James. *Cambres estretes*. Barcelona: Edicions 62, 1988.
- TAYLOR, Christine. *Días de odio, días de amor*. Barcelona: Martínez Roca, 1988.
- TOLKIEN, J. R. R. *El ferrer de Wootton Major*. «La fulla» d'en Niggle. Barcelona: Edhasa, 1988.
- DURRELL, Gerald. *El jardí dels déus*. Barcelona: Edhasa, 1989.
- HEMINGWAY, Ernest. *Els primers quaranta-nou contes*. Barcelona: Edicions 62, 1989.
- BELLOW, Saul. *El llegat de Humboldt*. Barcelona: Edicions 62, 1990.
- GRAHAME, Kenneth. *El vent entre els salzes*. Barcelona: Edhasa, 1990.
- LARKIN, Philip. *Noia a l'hivern*. Vic: Eumo, 1990.
- LAWRENCE, D. H. *Dones enamorades*. Barcelona: Edhasa, 1990.
- ALBEE, Edward. *Qui té por de Virginia Woolf?* Barcelona: Institut del Teatre, 1991.
- AUSTEN, Jane. *L'abadia de Northanger*. Barcelona: Edhasa, 1991.
- DICKENS, Charles. *Una història de dues ciutats*. Barcelona: Edhasa, 1991.
- DURRELL, Gerald. *L'excursió i altres maremàgnams*. Barcelona: Edhasa, 1991.
- LEWIS, C. S. *El lleó, la bruixa i l'armari*. Barcelona: Edhasa, 1991.
- . *El nebot del mag*. Barcelona: Edhasa, 1991.
- ISHERWOOD, Christopher. *Adéu a Berlín*. Barcelona: Columna, 1992.
- LEWIS, C. S. *El cavall i el seu noi*. Barcelona: Edhasa, 1992.
- MILLER, Henry. *El gall foll*. Barcelona: Edicions 62, 1992.
- . *Sexus*. Barcelona: Edicions 62, 1992.
- BENTINE, Michael. *El templario*. Barcelona: Apóstrofe, 1993.
- KIPLING, Rudyard. *L'home que volia ser rei i altres contes*. Barcelona: Edicions 62, 1993.
- LEWIS, C. S. *El príncep Caspian*. Barcelona: Proa, 1993.
- BOWLES, Paul. *El cel protector*. Barcelona: Edicions 62, 1994.
- CHANDLER, Raymond. *Adéu, nena*. Barcelona: Edicions 62, 1994.

RINALDI, Ann. *El clamor de las brujas de Salem*. Barcelona: Martínez Roca, 1994.

RIPLEY, Alexandra. *Scarlett*. Barcelona: Edicions B, 1994.

SHAFFER, Peter. *Equus*. Barcelona: Edicions 62, 1994.

STEINBECK, John. *La perla*. Barcelona: Vicens Vives, 1994.

TAN, Amy. *El club de la bona estrella*. Barcelona: Muchnik, 1994.

WESTLAKE, Donald E. *Els mercenaris*. Barcelona: Edicions 62, 1994.

ALEXIE, Sherman. *Blues de la reserva*. Barcelona: Muchnik, 1995.

ALONSO, Pedro; SANTAMARIA, Josep. *Antologia del relat policíac*. Barcelona: Vicens Vives, 1995.

DALY, Carroll John. *El bram de la bèstia*. Barcelona: Edicions 62, 1995.

DICKENS, Charles. *Cançó de Nadal*. Barcelona: Vicens Vives, 1995.

DINENSEN, Isak. *Set contes gòtics*. Barcelona: Columna, 1995.

DURRELL, Gerald. *Mare per merèixer i altres històries*. Barcelona: Proa, 1995.

ELIOT, George. *Middlemarch*. Barcelona: Columna, 1995.

HEMINGWAY, Ernest. *Les neus del Kilimanjaro i altres contes*. Barcelona: Edicions 62, 1995.

HUNTER, Evan. *Veure'ls morir*. Barcelona: Edicions 62, 1995.

JAMES, Henry. *La copa daurada*. Barcelona: Edicions 62, 1995.

KIPLING, Rudyard. *Més enllà del límit*. Barcelona: Edicions 62, 1995.

LODGE, David. *Notícies del paradís*. Barcelona: Proa, 1995.

VOLLMAN, William T. *Historias del mariposa*. Barcelona: Muchnik, 1995.

DOCTOROW, E. L. *Poetas y presidentes*. Barcelona: Muchnik, 1996.

LE CARRÉ, John. *El talp*. Barcelona: Edicions 62, 1996.

NARAYAN, R. K. *El cuento de la abuela*. Barcelona: Muchnik, 1996.

POE, Edgar Allan. *El gat negre i altres contes*. Barcelona: Vicens Vives, 1996.

WALLER, Robert James. *Puerto Vallarta*. Barcelona: Columna, 1996.

WILLIAMS, Charles. *El biquini de diamants*. Barcelona: Edicions 62, 1996.

ALEXIE, Sherman. *Indian Killer*. Barcelona: Muchnik, 1997.

DOCTOROW, E. L. *El libro de Daniel*. Barcelona: Muchnik, 1997.

MELVILLE, Herman. *Billy Budd, el mariner*. Barcelona: Deriva, 1997.

NABÒKOV, Vladímir. *L'encantador*. Barcelona: Edhasa, 1997.

SPARKS, Nicholas. *El quadern de Noah*. Barcelona: Muchnik, 1997.

STEVENSON, Robert Louis. *L'illa del tresor*. Barcelona: Vicens Vives, 1997.

CHRISTIE, Agatha. *Assassinat al camp de golf*. Barcelona: Columna, 1998.

GIBRAN, Kahlil. *Cartes d'amor*. Barcelona: Columna, 1998.

- HUXLEY, Aldous; ISHERWOOD, Christopher. *Las manos de Jacob*. Barcelona: Muchnik, 1998.
- IRISH, William. *Aprenent de detectiu. Un robatori molt costós*. Barcelona: Vicens Vives, 1998.
- LE CARRÉ, John. *La gent de Smiley*. Barcelona: Edicions 62, 1998.
- SPARKS, Nicholas. *Missatge en una ampolla*. Barcelona: Edicions 62, 1998.
- GOLDEN, Arthur. *Memòries d'una gheisa*. Barcelona: Edicions 62, 1999.
- MACDONALD, Ross. *El cas Galton*. Barcelona: Edicions 62, 1999.
- RAWN, Melanie. *El príncepe dragón. Libro I*. Barcelona: Apóstrofe, 1999.
- ROBINSON, Jonathan. *Atajos hacia la felicidad*. Barcelona: Robinbook, 1999.
- YOLEN, Jane. *La sang del drac*. Barcelona: Apóstrofe / Deriva, 1999.
- BRADDON, Mary Elizabeth. *El secret de Lady Audley*. Barcelona: Columna, 2000.
- HAYNES, Melinda. *Mareperla*. Barcelona: Proa, 2000.
- RABB, Jonathan. *El señor del caos*. Barcelona: Ediciones B, 2000.
- WOOLRICH, Cornell. *El ojo de cristal. Charlie saldrá esta noche*. Barcelona: Vicens Vives, 2000.
- . *L'ull de vidre. Charlie sortirà aquesta nit*. Barcelona: Vicens Vives, 2000.
- BRONTË, Charlotte. *Jane Eyre*. Barcelona: Columna, 2001.
- COLLINS, Wilkie. *El riu culpable*. Barcelona: Columna, 2001.
- MARGOLIN, Phillip. *Justicia salvaje*. Barcelona: Ediciones B, 2001.
- MILLER, Henry. *Els llibres de la meua vida*. Barcelona: Apóstrofe / Deriva, 2001.
- STEWART, Fred Mustard. *Pasajeros del viento*. Barcelona: Plural, 2001.

2 Obres de Joaquim Carbó

- La sortida i l'entrada*. Barcelona: Albertí, 1962.
- Les arrels*. Palma: Moll, 1963.
- Solucions provisionals*. Barcelona: Selecta, 1965.
- Un altre tròpic*. Barcelona: Arimany, 1965.
- La casa sota la sorra*. Barcelona: Estela, 1966.
- Els orangutans*. Barcelona: Nova Terra, 1967.
- L'escapada*. Barcelona: Alfaguara, 1967.
- La casa sota la sorra*. Barcelona: Llibres Anxaneta, 1968. [Àlbum de còmic]

Amb una precisió fantàstica. Palma: Moll, 1969.
El carreró contra Còssima. Barcelona: Cadí, 1969.
La colla dels deu. Barcelona: La Galera, 1969.
I tu, què hi fas aquí? Barcelona: La Galera, 1970.
Les armes de Bagatella. Barcelona: La Galera, 1974. [Amb Jaume Batiste]
El jardí de Flaira-nas. Barcelona: La Galera, 1975.
El teatre de Cavall Fort. Barcelona: Institut del Teatre / Edicions 62, 1975.
El zoo a casa. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1975.
Els gossos salvatges. Barcelona: Grup Promotor, 1977.
L'home de Munic. Barcelona: La Galera, 1977.
L'home dels nassos. Barcelona: La Galera, 1977.
Calidoscopi de l'aigua i del sol. Barcelona: Grup Promotor, 1979.
El país d'en Fullaraca. Barcelona: Laia, 1979.
El llop i el caçador. Barcelona: La Galera, 1979.
En Felip Marlot. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1979.
El setè filtre. Barcelona: Galba, 1980.
La màgia del temps. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1980.
Som qui som (els Països Catalans i la seva gent). Barcelona: La Galera, 1980.
Els bruixots de Kibor. Barcelona: Laia, 1981.
L'ocell meravellós. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1981.
La casa sobre el gel. Barcelona: Laia, 1982.
La Laieta i el jardimòbil. Barcelona: La Galera, 1982.
El país d'en Fullaraca. Barcelona: Unicorn, 1983. [Àlbum de còmic]
Els bruixots de Kibor. Barcelona: Unicorn, 1983. [Àlbum de còmic]
La bruixa Nicotina. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Conselleria de Sanitat, 1983.
Operació Borinot. Barcelona: La Magrana, 1983.
Un altre Felip Marlot, si us plau! Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983.
Un xicot de sort. Barcelona: Pòrtic, 1983.
Els rampells d'en Ton. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Conselleria de Sanitat, 1984.
La casa sobre el gel. Barcelona: Unicorn, 1984. [Àlbum de còmic]
La casa sota la lona. Barcelona: Unicorn, 1984. [Àlbum de còmic]
El dia que en Cecili es va perdre. Barcelona: Cruïlla, 1985.
La Roser Veraç. Barcelona: Cruïlla, 1985.

En Miquel sobre l'asfalt. Barcelona: La Galera, 1986.
La casa sota el mar. Barcelona: Casals, 1986. [Àlbum de còmic]
Les dues cares de l'atur. Barcelona: L'Atzar, 1986.
L'orella del poble. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987.
S'ha acabat el bròquil! València: Eliseu Climent, 1987.
Corre, Isabel, corre! Barcelona: La Galera, 1989.
El solar de les rates. Barcelona: Pirene, 1989.
El vol del colom. Barcelona: Columna, 1989.
La calaixera dels contes. Barcelona, Casals, 1989.
La casa sota el mar. Barcelona: Laia, 1989.
Bonsais de paper. Barcelona: Cafè Central, 1990.
La ciclista Caterina. Barcelona: Cruïlla, 1990.
Felip Marlot detectiu. Barcelona: Columna, 1991. [Àlbum de còmic]
Interfase amb mosca. Barcelona: Barcanova, 1991.
L'altre barri. Barcelona: Columna, 1991.
L'honor de Fazel Madani. Barcelona: Columna, 1991.
Dues cares té el jardí. Barcelona: Edelvives, 1992.
El noi de la mare. Barcelona: La Campana, 1992.
El país de les cabres. Barcelona: Cruïlla, 1992.
El rock d'en Felip Marlot. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992.
La casa sota la lona. Barcelona: Columna, 1992.
Amors a primera vista. Barcelona: Columna, 1993.
La Serafina té gana. Barcelona: Cruïlla, 1993.
El geni d'Aladí Garcia. Barcelona: Edebé, 1994.
El jardí de Lilliput. Lleida: Pagès, 1994.
Els dos mons d'en Sergi. Barcelona: Columna / La Galera, 1994.
La mar salada. Barcelona: La Galera, 1994.
El mico xerraire. Barcelona: Baula, 1995.
La Dèlia i els ocells. Barcelona: Cruïlla, 1995.
Més clar l'aigua! Barcelona: La Galera, 1995.
Elogi de la formiga. Barcelona: Columna, 1996.
La casa sota les estrelles. Barcelona: Columna, 1996.
Un lloro de pel·lícula. València: Tàndem, 1996.
El cant de l'esperver. Barcelona: Cruïlla, 1997.
El rei de la muntanya. Barcelona: Casals, 1997.

La casa sota les estrelles. Barcelona: Casals, 1997. [Àlbum de còmic]
Bon dia, Tina! Barcelona: Edebé, 1998.
La casa sobre les mines. Barcelona: Columna, 1998.
La veïna d'en Miquelet. Barcelona: Fundació «la Caixa», 1998.
L'escarabat de l'avi Quim. Barcelona: Fundació «la Caixa», 1998.
L'home que es va aturar davant de casa. Barcelona: La Galera, 1998.
L'últim joc de mans. Barcelona: Fundació «la Caixa», 1998.
El noi que va fer anar el ranxo endavant. Barcelona: La Galera, 1999.
Nens del meu carrer. Barcelona: La Galera, 1999.
Juma i el diamant. Barcelona: Cruïlla, 2000.
La gorra. Barcelona: La Galera, 2000.
En Nasi perd la por. Barcelona: Casals, 2001.
La dona medicina. Barcelona: La Galera, 2001.
El lladre d'idees. Barcelona: Casals, 2002.
Hi ha rodes i rodes! Barcelona: Mediterrània, 2002.
L'àvia Teresa i el sol. Barcelona: La Galera, 2002.
Setanta anys, un centenar de títols, un milió d'exemplars. Barcelona: Barcanova / Casals / Columna / Cruïlla / Edebé / La Galera / La Magrana / Tàndem / Cavall Fort, 2002.
El gos del metro. Barcelona: Cruïlla, 2003.
La casa sobre les mines. Barcelona: Casals, 2003. [Àlbum de còmic]
El sarcòfag. Girona: Museu d'Art de Girona, 2004.
Felip Marlot i les joies. Barcelona: Barcanova, 2004.
La caritat explicada als joves. Barcelona: Columna, 2004.
L'Ofèlia i jo. Lleida: Pagès, 2004.
En Plora Miquel i els animals. Barcelona: La Galera, 2004.
El fantasma del Liceu. Barcelona: Cruïlla, 2005.
El gos entremaliat. Barcelona: Cruïlla, 2005.
El noi que canviava d'ofici com de camisa. Barcelona: Planeta & Oxford, 2005.
Els lleons de Morvià. Caldes d'Estrac: Edicions del Pirata, 2005.
Retrat amb negra. Catarroja: Perifèric, 2005.
Un disset de maig. Barcelona: CIM, 2005.
En Robi i els pardals. Bellaterra: Lynx, 2006.
La suor del gegant. Caldes d'Estrac: Edicions del Pirata, 2006.
Un joc molt bèstia. Àngela. Saïfores: Fundació Àngels Garriga de Mata, 2006.
 [Amb Gabriel Janer Manila]

El gos de la masia. Barcelona: Cruïlla, 2008.
L'última casa. Barcelona: Columna, 2008.
Cadàvers ben triats. Lleida: Pagès, 2010.
Contes del dret i del revés (contes d'abans i contes d'ara). Barcelona: Edicions del Pirata, 2010.
Sant Jordi mata l'aranya. Barcelona: Baula, 2010.
Jocs d'infants. Un pròleg i cent jocs. Cànoves i Salamús: Proteus, 2011.
Rates amb ales. Barcelona: Baula, 2011.
Un dia de la vida d'en Felip Marlot. Barcelona: Barcanova, 2011.
Viure amb els ulls. Catarroja: Perifèric, 2011.
La fàbrica de contes. Barcelona: Baula, 2012.
Concert de nit. Barcelona: Baula, 2013.
Les vacances d'en Felip Marlot. Barcelona: Barcanova, 2013.
Pantalons curts. Barcelona: Ara Llibres, 2013.

2.1 Llibres col·lectius d'Ofèlia Dracs

Deu pometes té el pomer. Barcelona: Tusquets, 1980.
Lovecraft, Lovecraft. Barcelona: Edicions 62, 1981.
Negra i consentida. Barcelona: Laia, 1983.
Essa Efa. Barcelona: Laia, 1985.
Bocatto di cardinali. València: Edicions 3 i 4, 1985.
Misteri de reina. València: Edicions 3 i 4, 1994.

3 Bibliografia de Joaquim Carbó sobre Jordi Arbonès

«Nota introductòria. Quan l'Atlàntic és més estret que el Vinalopó». Dins Jordi Arbonès. *Tant se val tot... o no?* València: Prometeo, 1981, p. 3–5.
 «Les cartes de Jordi Arbonès». *Serra d'Or* 505 (febrer 2002): 45–46.
 «Viure per traduir, traduir per viure». *Avui* (28 febrer 2002): 10.
 «Una narració de Jordi Arbonès, l'única, potser?». *Assaig de Teatre* 29–30–31 (2002): 229–232.
 «Jordi Arbonès i Montull a la universitat». Text llegit en la inauguració de la Càtedra Jordi Arbonés, a la Facultat de Traducció i d'Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona, el 21 de maig del 2003.

- «Arbonès-Carbó, crònica d'unes cartes». *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya* 120 (juliol 2003): 76–79.
- «La novel·la de Jordi Arbonès». *Quaderns. Revista de Traducció* 12 (2005): 11–24.

4 Correspondència publicada de Jordi Arbonès i Joaquim Carbó

- CARBÓ, Joaquim. «Del meu epistolari amb Jordi Arbonès». Dins *Homenatge dels escriptors al professor Manuel Sanchis Guarner*. València: Generalitat Valenciana, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, 1986, p. 59–62.
- «Epistolari de Jordi Arbonès a Joaquim Carbó». *Assaig de Teatre* 29–30–31 (2002): 245–258.
- «Arbonès-Carbó, crònica d'unes cartes». *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya* 120 (juliol 2003): 79–93.

Índex onomàstic

- Abad, Mercedes 835
 Abós, Álvaro 336
 Abrams, Sam 829
 Agell, Montserrat 502
 Aguayo, Gaspar 117, 177, 374, 382, 385, 393,
 399, 408, 420, 421, 532, 536, 537, 544, 569,
 672, 677, 711, 712, 719, 730, 741, 752, 776,
 820, 826, 862
 Aguinis, Marcos 637
 Agut, Joan 19, 112, 113, 126, 128, 129, 196, 389,
 559, 565, 643, 663, 674, 722, 753
 Ainaud de Lasarte, Josep M. 114, 117
 Alavedra, Macià 507, 509
 Alba, Víctor 564
 Albanell, Josep 59, 64, 75, 117, 122, 132, 137,
 144, 153, 189, 190, 192, 215, 233, 259, 263,
 275, 306, 329, 333, 385, 386, 410, 428, 449,
 506, 529, 531, 625, 643, 648, 673, 721
 Albee, Edward 304, 325, 487, 492, 541
 Albert, Albert 55
 Albert, Caterina 192
 Albert, família 50
 Albert, Roser 86
 Albertí, Santiago 458
 Albinyana, Josep Lluís 175
 Albó, Núria 338, 739
 Alcón, Alfredo 415
 Alegre, Lluís 509
 Alexie, Sherman 798
 Alfaro, Txumari 829, 832
 Alfonsín, Raúl 297, 300, 372, 380, 481
 Alibés, M. Dolors 59
 Allende, Salvador 249
 Altaió, Vicenç 145, 578
 Alterio, Héctor 265
 Alzueta, Miquel 484, 490, 494, 495, 565,
 569, 599, 602, 607, 613, 620, 634, 646, 671,
 672, 679, 711, 723, 724, 728, 733, 737, 752,
 757, 766, 802, 804, 838, 850
 Andrés Estellés, Vicent 215, 216
 Anglada, Maria Àngels 215, 779
 Anouilh, Jean 496
 Antón García, Francisco 723, 724
 Antúnez, Marcel·lí 818
 Apollinaire, Guillaume 499
 Aramon, Ramon 458, 630
 Arbonès, Alberto 676
 Arbonès, Eduardo 676
 Arbonès, família 594, 834, 851
 Arbonès, Glòria 12, 22, 196, 243, 255, 311,
 320, 336, 367, 368, 433, 455, 465, 466, 470,
 473, 479, 480, 481, 482, 482, 483, 484, 488,
 489, 500, 501, 514, 542, 551, 552, 556, 558,
 568, 572, 575, 576, 586, 589, 619, 623, 657,
 675, 677, 707, 747, 831, 841, 849, 851
 Arbonès, Miquel 676
 Arbonès, Pedro 814, 841
 Arbonès, Xavier 196, 206, 207, 252, 311, 320,
 446, 455, 464, 472, 598, 612, 623, 625, 631,
 707, 747, 813, 833, 834, 841
 Arbonès Agustí, David 670, 676
 Arbonès Aran, Núria 788, 797, 798
 Arbonès Freixas, Jordi 307, 311, 312, 676, 790
 Arenas, Carme 807
 Arenós, Maria Josep 155
 Argenté, Joan 217, 499
 Argimon, Daniel 181
 Arguiñano, Karlos 830, 832
 Arimany, Miquel 43, 44, 47, 81, 82
 Aritzeta, Margarida 19, 267, 275, 295, 325,
 330, 331, 334, 341, 346, 374, 385, 767, 769,
 841, 842, 846, 851
 Armengol, Gemma d' 283
 Armengou, Josep 114
 Arnau, Carme 215
 Arquillué, Pere 828
 Arquimbau, Concepció 233
 Artaud, Antonin 335
 Artigau, Francesc 181
 Artís, Rosa 829
 Artís-Gener, Avel·lí 19, 52, 79, 89, 92, 95, 96,
 261, 265, 268, 269, 287, 395, 422, 424, 493,

- 515, 522, 579, 602, 620, 664, 686, 691, 759,
763, 767, 769, 829
- Asimov, Isaac 363
- Astaire, Fred 510
- Aulet, Jaume 804
- Austen, Jane 402, 405, 465, 466, 500, 574, 615
- Ax, Anna d' 420
- Aymà, Jaume 28, 61, 70, 102, 113, 149, 184,
188, 217, 239, 335, 393, 481, 566, 774
- Azaña, Manuel 140, 167
- Aznar, José María 830
- Azúa, Félix de 665
- Bach, Josep-Ramon 681, 763, 809
- Bachs, Josep R. 760
- Badia, Alfred 157
- Badia i Margarit, Antoni Maria 630, 698
- Badosa, Cristina 727
- Balanyà, Josep M. 499
- Ballarín, Josep Maria 537, 554, 651, 757
- Ballester, Joan 90, 92, 137, 399, 630
- Balot, Artur 127
- Balzac, Honoré de 613
- Barbal, Maria 359, 558, 562, 651, 749
- Barceló, Damià 132
- Barceló, Joan 19, 59, 64, 67, 90, 92, 122, 132,
137, 360, 856, 860
- Barceló, Miquel 438
- Barceló, Pau 200, 688
- Barceló, Xesc 78, 143
- Bardot, Brigitte 120
- Bardoulaud, Pascale 553
- Barenys, Montserrat 498, 506
- Barnils, Ramon 477, 793, 854
- Barre, Jordi 227
- Barrera, Heribert 314, 496
- Barril, Joan 595, 783, 817
- Barrionuevo, José 361
- Bartra, Agustí 145, 159, 519
- Baseiria, Oblit 797
- Bassets, Abili 40
- Bassets, Lluís 256, 263, 349
- Bassi, Leo 53
- Bassols i Jacas, Raimundo 445
- Batiste, Jaume 365, 384
- Batllori, Toni 236
- Bats, Annie 553, 563
- Baulenas, Lluís-Anton 553, 555, 560, 780,
786
- Baum, Vicki 822
- Bayà, Montserrat 174, 191, 291, 298, 536,
755, 763, 769, 803, 859
- Beauvoir, Simone de 275, 282, 287
- Beckett, Samuel 77, 478
- Belbel, Sergi 563
- Bell, Quentin 88, 93, 126
- Bellow, Saul 464, 466, 474, 487
- Benach, Joan A. 77, 89
- Benet, Josep 202, 630
- Benet i Jorner, Josep M. 66, 234, 438, 499,
548, 563, 749, 766, 794
- Benguerel, Xavier 37, 47, 215
- Benítez, Esther 646
- Benlloch, Montserrat 465
- Bentine, Michael 677
- Bergman, Ingmar 495
- Bèria, Lavrenti 564
- Berlanga, Luís García 58
- Berlusconi, Silvio 819
- Bernhard, Thomas 838
- Bertolucci, Bernardo 369, 646
- Bertran Montserrat, Rafael 681
- Bertran, Lloïl 785
- Bertran, Mònica, 681
- Besora, Ramon 64, 128, 663, 674, 753
- Besses, Antoni 795
- Bieito, Calixte 828
- Bierce, Ambrose 443, 452, 465, 474, 534, 715
- Bismarck, Otto von 834
- Blair, Eric 208
- Blancafort, Manuel 794, 795
- Blasco, Ricard 175, 191
- Blessing, Lee 548
- Blixen, Karen 430, 668, 685, 705, 734, 739
- Boadella, Albert 203, 204, 387, 431, 508, 662
- Bohigas, Oriol 579, 649
- Bombon, Nuri 599
- Bonada, Lluís 19, 191, 464, 709, 715, 722, 723,
724, 725, 726, 727, 728, 733, 734, 744, 755
- Bonals, Jesús 13, 770, 788, 816, 843, 847, 851,
855, 859

- Bonet, Joan 374
- Bonet, Blai 143, 175, 446, 688, 694, 803
- Bonet, Maria del Mar 66, 154, 212, 371, 585
- Bonet de San Pedro v. Pere Bonet i Mir
- Bonet i Mir, Pere 112
- Bonnín, Hermann 99, 538, 563, 827, 837
- Bordas, Jordi 749
- Borges, Jorge Luis 251, 518, 699
- Borràs, Enric 630, 827, 837
- Borràs, Xavier 263, 363, 525, 529, 530, 541
- Borrell, Josep 830
- Borrell, Pere Jaume 547, 578, 829
- Bosch, germans 91
- Bosch, Ferran 86, 87
- Bosch, Lluís 86, 87
- Bosch de la Trinxeria, Carles 192
- Bosch-Gimpera, Pere 325, 340
- Bowles, Paul 646
- Bradbury, Malcolm 487, 500
- Braddon, Mary Elizabeth 705, 726
- Brahms, Johannes 742
- Brando, Marlon 234
- Brassens, Georges 800
- Brecht, Bertolt 38, 99, 355, 363, 418, 563, 819
- Broch, Àlex 87, 88, 190, 191, 444, 552, 566, 720, 749
- Brod, Max 538
- Brook, Peter 281
- Brossa, Joan 91, 216, 247, 304, 328
- Bru de Sala, Xavier 19, 65, 127, 267, 283, 364, 374, 387, 413, 420, 424, 429, 434, 437, 443, 461, 464, 465, 469, 499, 502, 508, 509, 511, 522, 570, 574, 583, 584, 744, 787
- Buck, Pearl S. 822
- Buenafuente, Andreu 829, 830
- Burgess, Anthony 184, 208, 343, 347, 348, 613
- Busquets, Joan 437
- Busquets i Grabulosa, Lluís 83, 87, 110, 113
- Bustrik, Sergio 53
- Cabero, Manuel 224
- Cabot, Just 603
- Cabré, Jaume 177, 275, 289, 295, 322, 325, 367, 444, 451, 642, 651, 750, 766, 773, 801
- Cabrer, Guillem 143
- Cagney, James 812
- Cahner, Max 68, 113, 121, 168, 179, 183, 254, 331, 409, 556, 566, 606
- Calders, Pere 44, 45, 96, 132, 192, 215, 307, 328, 437, 547, 620, 651, 691, 696, 829, 837, 839
- Caldwell, Erskine 566
- Calvet, Agustí 220
- Calvo Sotelo, Leopoldo 168, 201
- Calzada, Arcadi 509
- Cambó, Francesc 151
- Cambra, Sixte 509
- Campillo, Maria 191
- Camus, Albert 37, 256, 575, 714, 734
- Canals, Ricard 181
- Canals i Castellví, Manel 779
- Candel, Francesc 583
- Candela, Núria 59, 66
- Canela, Mercè 267, 816
- Canyameres, Ferran 19, 129
- Capella, Juli 637, 642
- Capellà, Llorenç 143, 145
- Capmany, Maria Aurèlia 30, 44, 65, 70, 76, 96, 144, 146, 149, 154, 165, 179, 192, 232, 262, 270, 279, 354, 429, 492, 499, 506, 529, 537, 544, 554, 563, 570, 575, 594, 596, 600, 606, 617, 618, 626, 630, 660, 816, 817
- Capra, Frank 510
- Capri, Joan 630
- Carbó, família 537
- Carbó, Joan 517
- Carbó, Maurici 54, 110, 116, 133, 155, 199, 222, 224, 237, 248, 262, 270, 277, 282, 296, 303, 312, 417, 649, 661, 815
- Carbonell, Jordi 630
- Cardeña, Manuel 127
- Cardona, Joaquim 387
- Cardús, Salvador 530
- Carles Bau de l'Airè* 325
- Carner, Josep 29, 37, 166, 167, 336, 780
- Carod-Rovira, Josep-Lluís 550
- Carpentier, Alejo 369
- Carrasco, Rosa M. 339
- Carrasco i Formiguera, Manuel 339
- Carrera, Anton 385

- Carreras, Joan 274, 288, 534, 535, 536, 540, 544, 646, 647, 744
- Carta, Maria 380
- Carulla, Lluís 386
- Casals, Isabel 484, 504, 553, 579, 588, 589, 631, 651, 654, 705, 721, 767, 829, 832, 836, 844, 846
- Casals, Montserrat 579, 589, 641
- Casals, Pau 159, 171, 286, 431, 585
- Casanova, Giacomo 365
- Casas, Àngel 316
- Casas, Carme 574, 579, 589
- Casas, Ramon 181
- Cassany, Daniel 663
- Castany, Oriol 702
- Castellanos, Carles 550, 769
- Castellanos, Jordi 190, 191
- Castellet, Josep M. 68, 76, 109, 117, 156, 157, 158, 191, 215, 218, 279, 328, 343, 492, 537, 579, 605, 626, 698, 701, 844
- Castelló, Gonçal 328
- Castells, Francesc 242, 244, 250, 253, 502
- Castillo, David 19, 560, 709, 749, 750, 770, 778, 791
- Castro, Enrique 119
- Cendrós, Joan Baptista 19, 59, 81, 101, 109, 125, 129, 137, 156, 160, 184, 185, 208, 217, 219, 229, 230, 237, 253, 270, 274, 392, 397, 398, 512, 525, 534, 535, 565, 657, 697, 714, 745, 832
- Cervantes, Miguel de 106, 184
- Cesc v. Francesc Vila
- Chabrol, Claude 13
- Chandler, Raymond 88, 646
- Chaplin, Charles 431
- Cirici, Alexandre 76
- Ciurana, Jaume 98
- Clapés, Antoni 18, 335, 366, 393, 399, 402, 404, 405, 406, 410, 415, 424, 425, 430, 434, 444, 454, 462, 466, 474, 476, 477, 481, 484, 489, 500, 504, 509, 511, 512, 513, 514, 520, 524, 526, 532, 534, 535, 536, 540, 541, 546, 547, 548, 550, 551, 552, 553, 555, 557, 563, 567, 572, 573, 578, 579, 587, 588, 596, 602, 607, 612, 614, 631, 632, 637, 641, 647, 651, 654, 655, 679, 681, 696, 697, 702, 705, 706, 709, 721, 725, 767, 769, 770, 772, 777, 808, 809, 813, 821, 829, 832, 836, 841, 843, 844, 846
- Clapés, família 375, 378, 537, 546, 563, 565, 572, 575, 578, 603, 623, 626, 677, 687, 692, 721, 725, 767, 772
- Clift, Monty 299
- Coca, Jordi 18, 84, 87, 88, 144, 335, 349, 357, 369, 453, 460, 499, 502, 508, 513, 514, 525, 529, 535, 544, 567, 574, 578, 624, 639, 646, 649, 650, 672, 701, 734, 749, 750, 785, 808, 836, 837, 855, 859
- Cocteau, Jean 364
- Coll, Pep 786
- Collins, Wilkie 754
- Colom, Àngel 581, 582, 760
- Colom, Cristòfor 380
- Colomer, Imma 261
- Colomer, Teresa 802
- Colomines, Joan 76
- Comadira, Narcís 67, 79, 437, 477
- Comas, Antoni 68, 709
- Company, Flàvia 835
- Company, Mercè 643
- Company, Lluís 128, 158, 315, 397, 628
- Cònsul, Isidor 366, 411, 521, 522, 523, 529, 568, 612, 749, 823, 831, 832, 840, 850, 854
- Cooper, Gary 510
- Coppola, Francis Ford 388, 531
- Corbella, Joan 651, 679
- Corbera i Pou, Jaume 424
- Córdoba, Carlos 653, 654, 655, 656, 657, 841
- Cormenzana, Enric 90
- Cornudella, Josep 466
- Corominas, Pepon 151
- Coromines, Pere 603
- Coromines, Joan 432, 458, 477, 702
- Correa, Federico 637
- Costa-Gavras v. Constantin Gavras
- Craig, Gordon 452, 563
- Crane, Stephen 369
- Créixams, Pere 127
- Cremades i Arlandis, Ferran 122
- Creus, Miquel 499, 739

- Crexell, Joan 647
 Cruyff, Jordi 742
 Cuadrado, Perfecto 18
 Cubeles, Manuel 224
 Cucurull, Fèlix 275, 281, 544
 Cullell, Josep Maria 411, 509
 Cunillé, Lluïsa 818
 Curia, Beatriz 698, 704, 836
 Curzio Malaparte v. Kurt Erich Suckert
 Cuyàs, Romà 213, 537
 Dalí, Salvador 286
 Daniel Pennac v. Daniel Pennacchioni
 Dantxenko, Vladimir Ivanovix Nemiro-
 vitx- 564
 Delgado, Josep Francesc 671, 672, 677, 679
 Delgado, Lourdes 540, 587
 Déu, Joan 323
 Díaz, Marujita 316
 Dickens, Charles 511, 685, 705, 715, 779
 Dietrich, Marlene 641
 Doctorow, Edgar Lawrence 754
 Dolç, Miquel 420
 Domingo, Xavier 586
 Dooley, David Joseph 93
 Dòria, Andreu 689, 720
 Dòria, germans 606
 Dr. Scopius v. Joan Rendé
 Dumont, Ulises 482
 Duran, Ramon 365
 Duran, Teresa 179, 385, 440, 645
 Duran i Farell, Pere 610
 Durrell, Lawrence 324, 389, 452
 Durrell, Gerald 402, 452, 542, 622, 715, 726,
 779,
 Dürrenmatt, Friedrich 827
 Ebb, Fred 785
 Eco, Umberto 496, 729
 Elies, Josep 145
 Escarrà, Consol 259
 Escarré, Aureli M. 136, 630
 Escobedo, Joana 109, 122
 Espert, Núria 167, 204, 285, 626, 799
 Espinàs, Josep Maria 37, 143, 337, 366, 367,
 429, 458, 529, 579, 595, 600, 618, 619, 632,
 651, 672, 673, 737, 861
 Esplugafreda, Raimon 503
 Espriu, Salvador 19, 37, 105, 192, 229, 328,
 354, 360, 361, 362, 366, 386, 422, 441, 461,
 492, 585, 626, 837
 Estradé, Sebastià 361
 Eurípides 77
 Evans, Mary Ann 613, 614, 638
 Fabra, Pompeu 39, 40, 432, 533, 603, 791
 Fàbregas, Xavier 178, 187, 214, 233, 239, 246,
 269, 818
 Fabregat, Josefina 528, 538, 544, 549, 641,
 653
 Fabregat, Rosa 146, 322, 323
 Fallaci, Oriana 287, 348
 Fariñas, Ignasi 146
 Farinelli, Carlo Broschi 485
 Fariza, Paulina 637
 Farreres, Ignasi 607, 608, 617
 Fassbinder, Rainer Werner 301
 Fast, Howard 144, 430
 Faulí, Josep 146, 153, 267, 394, 500, 529, 584,
 721, 736
 Faulkner, William 335, 492
 Faust, Karl 77
 Felip III 139
 Felipó, Ramon 551, 619
 Feliu, Jordi 237
 Feliu, Núria 604, 682
 Fernández Cubas, Cristina 835
 Fernández Ordóñez, Francisco 387
 Ferran de Pol, Lluís 37, 741
 Ferrater, Gabriel 827
 Ferrater Mora, Josep 714, 734
 Ferré, Ignasi P. 609
 Ferrier, Kathleen 742
 Ferrusola, Marta 200
 Fitzgerald, F. Scott 72, 390, 392
 Fitzgerald, Zelda 72
 Flaiano, Ennio 53
 Flores, Carmen 316
 Flores, Lola 316
 Flores, Lolita 316
 Flotats, Josep M. 19, 269, 364, 367, 371, 387,
 434, 461, 508, 538, 584, 585, 790, 799, 817,
 818, 827, 847

Fo, Dario 77, 78, 462
 Foix, J.V. 67, 241, 267, 282, 328, 422, 478, 693, 794
 Folch, Núria 494
 Folch, Xavier 444, 452, 497, 500, 510, 512, 746, 859
 Folch i Camarasa, Ramon 25, 27, 30, 31, 44, 86, 279, 588, 595, 600, 630
 Folch i Torres 38, 67, 548, 674
 Folk, Abel 767, 770
 Fonalleras, Josep Maria 492
 Fonda, Jane 474
 Fonoll, Celdoni 153
 Font, Jaume 695
 Font, Josep 841
 Ford, John 806
 Formosa, Feliu 99, 139, 145, 160, 287, 385, 499, 506, 563
 Fornas, Josep 146
 Fornas, Núria 146, 267
 Forster, E.M. 322, 356, 369
 Fortuny, Marià 477
 Fosalta, Raquel 831
 Fosse, Bob 102, 785
 Fraga, Manuel 360
 Franch, Vicent 76, 104, 108, 111, 120, 125, 153, 157, 178, 185, 189
 Franco, Francisco 56, 278, 397, 782, 819
 French, Marilyn 123
 Frontera, Guillem 143, 144, 145
 Fullana, Guillem 682, 722, 726, 818
 Fulquet, Josep M. 424, 434, 506
 Fuster, Jaume 19, 63, 89, 94, 95, 101, 145, 178, 191, 234, 245, 269, 270, 275, 279, 283, 295, 328, 362, 410, 429, 449, 506, 529, 544, 578, 579, 596, 625, 701, 702, 749, 750, 791, 800, 801, 803, 807, 808, 816, 817, 822, 837, 846
 Fuster, Joan 175, 183, 190, 215, 436, 626, 630
 Gabancho, Patrícia 19, 54, 56, 59, 61, 65, 70, 93, 246, 250, 280, 309, 317, 323, 418, 516
 Gavras, Constantin 249
 Gaete de Kielbowicz, Nieves del Valle 171
 Gala, Antonio 719
 Galmés, Salvador 63
 Garci, José Luis 251, 265
 Garcia, Dolors 794
 Garcia, Roc 635
 Garcia, Xavier 525, 528, 534, 540, 541, 551, 587, 597, 600, 607, 640, 646, 649, 670, 675, 695, 696, 701, 705, 709, 710, 713, 739, 821
 Garcia Grau, Joan 28, 272, 279, 286, 287, 311, 313, 321
 García Lorca, Federico 415, 451, 585
 García Márquez, Gabriel 166, 792
 Garcia-Soler, Jordi 828
 Gardel, Carlos 108, 111
 Gardella, M. Àngels 132, 673
 Gardner, Ava 241
 Garriga, Jaume 43
 Gas, Mario 526
 Gassman, Vittorio 330
 Gassol, Ventura 129, 167, 246
 Gato Pérez v. Xavier Patricio Pérez
 Gaudí, Antoni 36
 Gavín, Josep Maria 427
 Gaziel v. Agustí Calvet
 Genet, Jean 79, 499
 George, Henry 113
 George Eliot v. Mary Ann Evans
 George Orwell v. Eric Blair
 Gibran, Khalil 746
 Giffreu, Patrick 578
 Giménez, Enric 827, 837
 Giménez-Frontín, José Luis 583
 Gimferrer, Pere 160, 241, 280, 429, 475, 477, 481
 Giner, Pasqual 355
 Ginés, Maria 538, 598, 599, 613, 625, 638, 639, 641, 645, 646, 650, 653, 657, 697, 710, 713, 716, 733, 755, 760, 763, 858
 Ginesta, Montserrat 143, 210, 236
 Ginzburg, Natalia 742
 Giralt, Jesús 745, 754, 755
 Girona, Maria 181
 Gisbert, Joan Manuel 584, 643
 Goebbels, Joseph 73, 819
 Goethe, Johann Wolfgang von 319
 Golden, Seán 550
 Goldoni, Carlo 89, 571, 785, 847
 Gombrowicz, Witold 588

- Gómez, José Luis 235
 Gomila, germans 818
 Gomis, Josep 509
 Gomis, Ramon 749
 González, Felipe 610
 González Garcés, Miguel 328
 Gorbaxov, Mikhaïl 637
 Gorgues, Maria 528
 Goytisoló, Luis 166
 Goytisoló, Juan 583, 830
 Gràcia, Francesc Lorenzo 146
 Graells, Guillem-Jordi 165, 376, 431, 563, 719, 749, 800
 Grahame, Kenneth 466, 487, 779
 Granados, Joan 509
 Grass, Günter 834, 845, 855, 861
 Grau, Isidre 109, 275, 295, 302, 311, 328, 367, 383, 390, 750, 859
 Greene, Graham 774
 Grifell, Quirze 375, 377, 526, 542
 Gual i Dalmau, Adrià 154, 232
 Gual i Queralt, Adrià 181, 827, 837
 Guardiola, Carles-Jordi 294, 491, 498, 512, 529, 670, 676
 Gudiol, Montserrat 181
 Guerra, Alfonso 507
 Guerra, Juan 507
 Guillamon, Julià 19, 396, 414, 512, 574, 577, 578, 587, 588, 601, 602, 617, 709, 778, 855
 Guillem d'Efak v. Guillem Fullana
 Guimerà, Àngel 269, 603, 739, 785
 Guiral, Carles 587
 Guitart, Joan 509, 626, 637
 Guterson, David 780
 Gutiérrez Aragón, Manuel 133, 247
 Gutiérrez Mellado, Manuel 119
 Hac Mor, Carles v. Carles Hernández i Mor
 Händel, Georg Friedrich 742
 Handke, Peter 77, 79
 Havilland, Olivia de 299
 Helman, Felice 248
 Helpman, Lilien 123
 Hemingway, Ernest 19, 72, 106, 184, 356, 433, 444, 466, 487, 492, 541, 588, 613, 614, 714
 Hepburn, Katherine 562
 Hernández i Mor, Carles 87, 563, 578, 699, 808, 809
 Hitler, Adolf 397, 547, 819
 Hoffman, Dustin 102
 Homar, Lluís 363
 Hope, Bob 118
 Hösle, Johannes 191, 192
 Hout, Lidwina M. van den 775, 797, 798, 806
 Hughes, Richard 92, 402
 Huguet, Damià 143, 190, 215
 Hussein, Saddam 547, 548, 557
 Huston, John 388
 Huxley, Aldous 404, 405, 813
 Ibáñez, Albert 747
 Ibáñez, Antoni 843
 Ibáñez, Paco 336, 526, 647
 Ibáñez Escofet, Manuel 579
 Ibars, Ramon 246
 Ibarz, Mercè 309
 Iborra, Josep 191
 Ibsen, Henrik 246
 Iglesias, Ignasi 847
 Iglesias, Julio 227
 Illa, Josep M. 109, 385
 Inongo-vi-Makomè 650
 Ionesco, Eugène 77, 295
 Irish, William 813, 823, 831
 Irving, John 88
 Isaacson, José 696, 698, 704, 725, 836, 841
 Isaacson, matrimoni 703, 708, 720, 725
 Isabelita v. María Estela Martínez de Perón
 Isak Dinesen v. Karen Blixen 430
 Isern, Joan Josep 19, 776, 778, 779, 787, 788, 792, 793, 797
 Isherwood, Christopher 466, 565, 813
 Izquierdo, Oriol 19, 443, 465, 574, 647, 656, 707, 744, 745, 749, 750, 754, 755, 780, 787, 823, 840
 James, Henry 19, 299, 598, 685, 705
 Jané, Albert 128, 200, 410, 440, 508, 546, 572, 578, 607, 621, 664, 665, 681, 685, 728, 751, 791, 802, 816
 Jané, Jordi 660

Janer Manila, Gabriel 143, 643
 Jardí, Enric 101, 340
 Jarque, Joan 265
 Jarry, Alfred 499
 Jaume, Antoni 111, 112, 126, 127
 Joan XXIII 854
 Joan Carles I 118, 119, 124, 139, 316, 596
Joan Orja 515
 Joan Pau II 102, 130, 244, 596
 Joma v. Josep Maria Rius i Ortigosa
 Jorba, Manuel 637
 Jordana, Cèsar-August 19, 84, 89, 92, 420, 460, 512
 Jordi Villafañe, Maria Rosa 52, 53, 54, 56, 57, 68, 73, 75, 88, 90, 93, 96, 100, 103, 110, 116, 117, 123, 133, 134, 138, 150, 155, 162, 163, 168, 177, 180, 181, 183, 184, 189, 204, 205, 210, 220, 221, 225, 228, 231, 236, 237, 244, 248, 256, 257, 260, 261, 267, 268, 269, 280, 281, 282, 283, 286, 287, 289, 290, 293, 296, 298, 301, 304, 306, 308, 310, 312, 317, 323, 325, 326, 331, 333, 336, 337, 338, 352, 353, 354, 358, 361, 365, 370, 371, 375, 377, 383, 384, 387, 388, 390, 393, 403, 406, 416, 417, 425, 431, 432, 435, 438, 441, 446, 447, 449, 450, 455, 457, 459, 465, 466, 467, 469, 470, 471, 472, 475, 478, 482, 483, 486, 490, 495, 496, 497, 502, 515, 524, 527, 541, 542, 545, 569, 609, 613, 767, 818, 843, 853
 Joyce, James 126, 136, 142, 716, 723, 730, 788, 806, 812
 Jufresa, Conxa 646
 Junceda, Joan 815
 Jusid, Juan José 637
 Kafka, Franz 538, 699
 Kander, John 785
 Kempes 61
 Kerouac, Jack 369
 Kipling, Rudyard 512, 622, 630, 638, 651, 711, 714
 Kleberg, Lars 563
 Kleist, Heinrich Von 499
 Konigsberg, Allen Stewart 387, 531, 749
 Kortazar, Jon 328
 Kristeva, Julia 577
 Kulin, Katalin 191
 Kundera, Milan 492, 499
 Labanca, Jorge 588
 Labiche, Eugène 226
 Lamarca, Dolors 709, 720
 Landa, Mariasun 328
 Lanfang, Mei 563
 Lapointe, Anik 823
 Laporte, Josep 509
 Lara Hernández, José Manuel 79, 268, 273, 286, 429, 596, 757
 Lara, família 279, 757
 Larkin, Philip 474, 487, 500
 Lasarte, Carlos 526, 541
 Laudrup, Michael 731
 Lauzier, Gérard 296
 Lawrence, D. H. 61, 72, 102, 241, 251, 402, 423, 433, 745
 Le Carré, John 19, 88, 169, 277, 278, 705, 725, 755, 760, 763, 788, 798
 Leavitt, David 494
 Leigh, Vivien 234
 Lenin 563
 Lessing, Doris 123
 Levi, Carlo 52, 88
 Lewis, C. S. 542, 574, 598, 645, 745
 Lewis, Sinclair 84, 93, 107, 512
 Lizaran, Anna 261, 364, 388, 571, 828
 Lizaran, Lola 295
 Llach, Lluís 52, 65, 159, 273, 340, 371, 415, 436, 437, 530, 585, 630
 Llaugé, Félix 719
 Llimona, Jordi 63, 76, 179
 Llimona, Josep 445
 Llompарт, Josep M. 143, 190, 215, 328, 360
 Llor, Miquel 192
 Llorens, Mariette 181
 Llorens Artigas, Josep 181
 Lloret, Antoni 267
 Llovet, Jordi 190, 191, 601, 789, 792, 793
 Lluch, Ernest 783
 Llull, Ramon 342
 Loach, Ken 722
 Lodge, David 622, 726
 London, Jack 214

López-Llausàs, Antoni 84
 López Raimundo, Gregorio 670
 Loren, Sophia 523
 Lorenzana, Tomàs de 635
 Losey, Joseph 133
 Lovecraft, H. P. 75, 76, 81
 Lowry, Malcolm 369
 Lozano, Josep 190, 215
 Lucchetti, Francesc 232
 Lucchetti, Alfred 330, 387
 Luján, Nèstor 117, 758
 Machado, Antonio 167
 Macià, Carles 85, 189
 Macià, Francesc 158, 315
 Madorell, Josep M. 64, 85, 674
 Mag Fèlix v. Félix Llaugé
 Mahfuz, Naguib 506, 520
 Maiakovski, Vladímir 155
 Mailer, Norman 541
 Majó, Enric 204, 461, 548
 Majoral, Biel 830
 Mallafre, Joaquim 256, 499, 568, 601, 663
 Mallol, Lluïsa 829
 Mallol, Mariana 836
 Maluquer, Jordi 207, 509
 Maldonado, José María 225
 Mamet, David 828
 Managuerra, Montserrat 232
 Manent, Albert 43, 113, 121, 178, 183, 269, 366, 647
 Manent, Marià 461, 466, 474
 Mann, Thomas 143
 Manzano, Carlos 724
 Maradona, Diego Armando 61, 64, 236, 237, 245
 Maragall, Joan 132, 446, 526, 577, 587
 Maragall, Pasqual 411, 571, 582, 620, 721, 854
 Marca, Joan 98
 Mareco, Juan Carlos 335
 Marías, Julián 160
 Marín, Juan 746, 754, 798
 Marini, Giovanna 226
 Marivaux, Pierre Carlet de Chamblain 439
 Marsé, Juan 434
 Martí, Claude 89
 Martí, Isabel 736
 Martí, Octavi 579
 Martí, Ricard 570, 838
 Martí i Pol, Miquel 19, 65, 204, 282, 283, 363, 364, 459, 464, 469
 Martí Farreras, Ramon 579
 Martí Olivella, Jaume 189, 215, 256, 261
 Martín Burgos, Jaume 338
 Martín Villa, Rodolfo 167, 235
 Martínez, Damián 368, 372, 375, 381, 388, 403, 415, 418, 444, 451, 452, 455, 466, 473, 480, 489, 501, 515, 572, 594, 615, 677, 707, 747
 Martínez de Perón, María Estela 149
 Martínez Ferrando, Ernest 192
 Martínez Roca, editors 401, 443, 453, 599, 656, 831
 Martorell, Artur 420
 Martorell, Oriol 67, 764, 769
 Mas, Hermínia 671, 672, 677
 Mas, Joan 190
 Mas i Perera, Pere 40
 Masllorens, Àlvar 786, 789, 793, 832
 Masó, Xicu 827
 Mason, James 261
 Massó, Enric 66
 Mastroianni, Marcello 523
 Mata, Jordi 785
 Mata, Marta 76, 235, 253, 665
 Matalonga, Pere 587, 612
 Mateu, Jaume 180
 Mateu, Sergi 364, 767, 770
 Maugham, Somerset 357, 368, 373
 Mayo, Virgínia 118
 McCarthy, Mary 123
 McPherson, Connor 847
 Melendres, Jaume 56
 Melville, Herman 793
 Mendoza, Eduard 583, 665
 Mercadet, Lluïsa 691
 Mercouri, Melina 811
 Mérimée, Prosper 578
 Mesalles, Jordi 247, 563
 Mesquida, Biel 87, 88, 578
 Mestres, Apeles 446

- Meyerhold, Vsevolod 563, 564
 Milian, Montserrat 513
 Millà, Lluís 98
 Millás, Juan José 807
 Miller, Arthur 239, 263, 301, 392, 847
 Miller, Henry 12, 19, 56, 60, 72, 93, 106, 159, 254, 256, 258, 324, 333, 334, 335, 342, 357, 392, 393, 404, 405, 511, 534, 541, 551, 567, 572, 574, 575, 580, 586, 587, 588, 589, 597, 600, 602, 613, 615, 705, 714, 832, 850, 854, 855
 Millet, Fèlix 13
 Millet i Bel, Salvador 419, 427
 Milligan, Thomas 638
 Miquel Desclot v. Miquel Creus
 Mir, Gregori 362
 Mir, Jordi 623
 Mira, Carles 296
 Mira, Francesc 190, 215
 Miralles, Joan 144
 Miró, Joan 66, 114, 181, 286, 304, 305, 653, 794
 Miró, Pilar 265
 Miró Ardèvol, Josep 509
 Mishima, Yukio 424
 Mitchell, Margaret 566
 Mitchum, Robert 790
 Moix, Terenci 19, 44, 45, 47, 56, 151, 192, 219, 328, 343, 429, 554, 585, 605, 626, 631, 651, 716, 758, 783, 795
 Molas, Isidre 76
 Molas, Joaquim 19, 44, 45, 65, 131, 132, 190, 260, 342, 343, 419, 458, 575, 605, 626, 696, 698, 718, 740, 749, 801
 Molière v. Jean-Baptiste Poquelin
 Molins, Joaquim 509
 Moll, Francesc de B. 630
 Molons, Montserrat 623, 647, 723, 724, 726, 733, 762, 772, 777, 781, 800
 Mompou, germans 795
 Moncada, Jesús 651, 749, 785
 Monés, Jordi 79
 Monleon, Joan 296
 Montanyès, Josep 59, 66, 438, 563, 819
 Monterde, Pau 139
 Montllor, Ovidi 66, 77, 89, 99, 155, 330, 371, 469, 508, 585, 605, 722, 726, 753, 767
 Montoliu, Tete 415
 Montull, Antònia 612
 Montull, Maria 252, 253
 Monzó, Quim 67, 109, 189, 215, 275, 333, 530, 534, 541, 651, 709
 Mora, Víctor 31, 144, 145, 215, 306, 386, 636
 Morán, Paco 751
 Morató, Modest 181
 Moreno, Amparo 533, 538, 541
 Moreno, Montserrat 465
 Moretti, Giovanni 819
 Moreu-Rey, Enric 477
 Motta, Guillermina 67, 604, 605
 Moura, Beatriz de 58
 Moya, José 555
 Mozart, Johann Wolfgang Amadeus 38, 133, 363
 Muchnik, Jacobo 547
 Munné-Jordà, Antoni 68, 641, 645, 763, 817
 Munt, Sílvia 205
 Muntaner, Aina 362, 406, 841, 846
 Muntaner, Ramon 77
 Muñiz Castro, Germán 172
 Murià, Anna 185, 379
 Murià, Josep Maria 185
 Mus, Antoni 143
 Mussolini, Benito 53
 Muxart, Jaume 181
 Nabokov, Vladimir 19, 334, 389, 390, 392, 397, 401, 414, 421, 422, 855
 Nacente, germanes 185
 Nadal, Josep 749
 Nadal i Mallol, Hipòlit 29, 185, 610
 Nanni Moretti v. Giovanni Moretti
 Narayan, Rasipuram Krishnaswami 754
 Navarro, Julià 354
 Nazário de Lima, Ronaldo Luis 795
 Nel·lo, Francesc 246, 469
 Neruda, Pablo 114, 122, 204
 Neustadt, Bernardo 637
 Newman, Mary Ann 269
 Newman, Paul 234, 261, 278, 521
 NIF v. Jordi Arbonès Freixas

- Nin, Anaïs 93, 106, 725
- Nonell, Isidre 181
- Novell, Maria 32
- Novell, Rosa 374, 837
- Noy, Francesc 142
- Obiols, Miquel 584, 643
- Obiols, Josep 693
- Obiols, Raimon 249, 301, 303, 310, 316, 321,
- O'Casey, Sean 812
- O'Connell, Daniel 812
- Ofèlia Dracs* 12, 58, 74, 75, 94, 108, 109, 112, 144, 176, 177, 178, 189, 225, 233, 254, 255, 257, 258, 263, 270, 275, 288, 291, 295, 305, 309, 313, 317, 322, 323, 324, 329, 330, 333, 341, 346, 363, 367, 372, 394, 395, 396, 411, 419, 429, 437, 444, 472, 484, 513, 531, 554, 620, 642, 674, 685, 701, 738, 750, 754, 801, 841, 846, 854, 855, 861
- O'Hara, Maureen 804, 806, 812
- Olaya, Martí 33, 259
- Oleza, Joana 191
- Oliva, Salvador 780
- Olivar-Bertrand, Rafael 325, 340
- Oliver, Joan 19, 30, 44, 98, 128, 146, 270, 274, 328, 347, 357, 363, 392, 397, 398, 422, 425, 434, 481, 499, 601, 630, 694, 714, 736, 832
- Oliver, Maria Antònia 19, 89, 109, 131, 143, 144, 191, 245, 275, 287, 322, 410, 437, 449, 459, 465, 472, 506, 515, 529, 578, 579, 589, 651, 660, 749, 800, 801, 803, 828, 846, 855,
- Oliver, Sílvia 736
- Oller, Dolors 146, 309, 437, 477
- Oller, Narcís 192, 774
- Olmo, Antonio 139
- Oltra, Manuel 268
- O'Neill, Eugene Gladstone 478, 495
- Orella, Francesc 828
- Orff, Carl 735
- Orriols, M. Dolors 267
- Ors, Eugeni d' 65
- Ortiz de Landáuzuri i Busca, Guadalupe 440
- Oz, Amos 708, 820
- Padovan, Marta 232
- Pagès i Jordà, Vicenç 506, 613, 617
- Pagès, Lluís 701, 705
- Pagnol, Marcel 664
- Pahissa, Jaume 264
- Palau i Fabre, Josep 181, 328
- Palladio, Andrea 133
- Pallerola, Domènec 135
- Palol, Miquel de 486, 488, 515, 522, 637, 638, 642
- Pàmies, Anna M. 36, 127
- Pàmias, Jordi 267, 716, 717
- Pàmies, Sergi 651, 670, 709
- Pàmies, Teresa 145, 306, 307, 584
- Panagulis, Alekos 348
- Papadòpulos, Geòrgios 348
- Parcerisas, Francesc 18, 215, 393, 401, 402, 414, 423, 449, 466, 473, 477, 481, 485, 487, 488, 502, 503, 509, 511, 512, 540, 543, 546, 551, 565, 574, 579, 588, 591, 598, 613, 619, 656, 734, 749, 756, 758, 762, 769, 770, 780, 781, 787, 797, 806, 831
- Parker, Dorothy 742, 774
- Parnell, Charles Stewart 812
- Pasqual, Lluís 415, 431, 563, 571
- Pavelić, Ante 731
- Pavese 89, 742
- Pavía, Manuel 117
- Pavlov, Ivan 220
- Pedrolo, Adelais 538, 544, 549, 625, 817
- Pedrolo, Manuel de 18, 19, 30, 37, 44, 53, 65, 66, 70, 72, 74, 75, 81, 83, 86, 88, 91, 102, 109, 113, 121, 132, 144, 145, 149, 152, 153, 156, 157, 160, 179, 192, 200, 207, 214, 218, 247, 248, 256, 258, 262, 268, 309, 314, 317, 324, 328, 342, 346, 349, 357, 359, 366, 368, 383, 391, 394, 395, 404, 405, 411, 413, 414, 422, 424, 427, 428, 429, 433, 440, 458, 474, 475, 489, 492, 499, 500, 525, 528, 529, 534, 535, 537, 538, 540, 541, 542, 548, 549, 550, 551, 555, 556, 561, 562, 566, 571, 576, 578, 596, 599, 601, 603, 605, 615, 618, 622, 624, 625, 630, 633, 634, 639, 640, 641, 645, 646, 649, 650, 653, 657, 664, 668, 669, 670, 675, 676, 689, 695, 697, 701, 705, 706, 709, 710, 713, 716, 718, 745, 763, 774, 780, 783, 788, 789, 791, 797, 801, 803, 813, 816, 817, 818, 821, 822, 856, 858, 860, 861, 862

- Peixegueiro, Alfonso 328
- Pelegero i Sanchis, Ramon 41, 77, 78, 159, 176, 195, 273, 274, 340, 361, 436, 581, 585, 630, 647, 653, 682, 854
- Pena, Joaquim 420
- Pennacchioni, Daniel 729
- Peña, Felip 387
- Pere Quart v. Joan Oliver
- Peret v. Pere Pubill
- Pérez, Javier 656, 823
- Pérez, Xavier Patricio 665
- Pérez Montaner, Jaume 191
- Perejaume v. Pere Jaume Borrell
- Pérez, Neus 74
- Pericay, Xavier 19, 431, 432, 475, 477, 777, 780, 787, 793, 832, 851, 854, 858, 861
- Pericot, Iago 563
- Perucho, Joan 175, 215, 499, 506, 815, 835
- Pescetti, Luis Maria 836, 841, 845, 851, 856
- Pessarrodona, Marta 154, 279, 285, 637, 642, 749, 819
- Pharaon, Gaith 638
- Píazzolla, Astor 736
- Picasso, Pablo 181, 431
- Pi de Cabanyes, Oriol 87, 88, 145, 160, 189, 287, 522, 584, 608, 634, 738, 749
- Pi de la Serra, Francesc 226, 371, 479, 585, 605, 630
- Pi i Sunyer, August 159
- Piera, Josep 215, 328
- Piferrer, Marina 117
- Pilós, Guifré el 235
- Pineda, Joan 280
- Pinochet, Augusto 819
- Pinter, Harold 499
- Pinyol, Ramon 65, 334, 341, 373, 386
- Piqué, Ramon 622, 769
- Pirandello 37, 499
- Piscator, Erwin 563
- Pitarch, Vicent 714
- Pla, Albert 479
- Pla, Josep 44, 66, 70, 75, 83, 164, 315, 419, 420, 477, 538, 580, 626, 727, 728, 780
- Pla i Arxé, Ramon 759
- Planasdemunt, Jordi 635
- Planella, Pere 204, 563, 828
- Plaute 38
- Poch, Joan A. 132
- Poltrona, germans 53
- Poe, Edgar Allan 214, 233, 430, 685, 733, 746
- Pomar, Jaume 506
- Pons, Agustí 50, 56, 72, 91, 287, 567, 691, 721, 739, 741, 612,
- Pons, Margalida 686, 694
- Pons, Ponç 190, 215
- Pons, Ventura 151, 152
- Pont, Jaume 717
- Ponti, Ignasi 653
- Poquelin, Jean-Baptiste 38, 233
- Porcel, Baltasar 30, 44, 45, 47, 204, 205, 420, 429, 529, 530, 584, 626, 651, 762
- Porrúa, Francisco 831
- Portell, Carmina 267
- Porter i Moix, Miquel 99, 152, 630
- Posadas, Carmen 807
- Pous i Pagès, Josep 159
- Prades, Rafael 77, 89
- Prat de la Riba, Enric 224, 507, 603
- Prats, Modest 79
- Prenafeta, Lluís 507
- Prévert, Jacques 827
- Prim, Joan 166
- Proust, Marcel 334, 607
- Pubill, Pere 665
- Puenzo, Luis 474
- Puértolas, Soledad 807, 816
- Puig, Manuel 369
- Puig, Toni 418
- Puig i Ferreter, Joan 19, 129, 137, 149, 158, 165, 166, 167, 170, 246
- Puig, Montserrat 283
- Puig, Valentí 743, 780
- Puigcorbé, Juanjo 387, 431
- Puigjaner, Josep M. 176
- Puigserver, Fabià 438, 570, 571
- Pujades, Pius 322
- Pujol, Jordi 51, 56, 76, 119, 124, 128, 129, 130, 141, 168, 202, 204, 209, 235, 297, 314, 316, 330, 339, 374, 393, 399, 417, 418, 439, 440,

- 470, 471, 507, 509, 521, 560, 581, 582, 585,
586, 610, 615, 626, 633, 636, 636, 637, 638,
642, 697, 721, 760, 818, 830, 854
- Pujol i Cofan, Jordi 66, 83, 88, 92, 164
- Pujol, Valerià 215, 499
- Purdy, James 392, 444, 450, 454
- Quini v. Enrique Castro
- Quinn, Anthony 474
- Quintà, Alfons 155
- Ràfols, Elisabet 780
- Ràfols-Casamada, Albert 181
- Ragué, Maria Josep 819
- Rahola, Pere 603
- Rahola, Pilar 19, 267, 342, 349, 414, 499, 718,
760
- Raimon v. Ramon Pelegero i Sanchis
- Rakov, Nikolai 268
- Rame, Franca 462
- Rampling, Charlotte 261
- Reagan, Ronald 297
- Rebull, Teresa 636
- Redford, Robert 138
- Rendé, Joan 58, 59, 67, 79, 177, 257, 261, 263,
264, 275, 285, 286, 295, 522, 677, 695, 696,
704
- Renoir, Jean 205
- Resnais, Alain 682, 808
- Restif de la Bretonne, Nicolas-Edme 365
- Reventós, Joan 56, 76, 201
- Rey, Carme 261
- Riba, Carles 65, 105, 132, 159, 165, 420, 670,
Riba, Pau 380
- Ribalta, Ramon 478
- Ribalta, Xavier 136, 325, 335, 336, 340, 343,
446, 482, 485, 493, 526, 587, 588, 647, 839
- Ribas, Benet 76, 77
- Ribas, Jordi 578
- Ribas, Mike 526
- Ribera, Josep M. 196
- Ribó, Núria 131
- Ricci, Anna 99
- Riera, Carles 670
- Riera, Carme 79, 123, 144, 189, 190, 197, 215,
328, 396, 672, 830
- Riera, Ignasi 79, 215, 593, 736, 846
- Riera Llorca, Vicenç 159, 215, 718
- Rigetti, Désirée 717
- Rigol, Joan 331
- Rius, Maria 153, 176, 429, 470
- Rius i Ortigosa, Josep Maria 236
- Roca, Maria Mercè 651, 671
- Roca Junyent, Miquel 201, 303, 399, 509,
721, 760, 830
- Roda, Frederic 630, 819
- Rodés, Montserrat 598
- Rodón, Francisco 59
- Rodoreda, Mercè 37, 98, 99, 192, 205, 264,
272, 273, 278, 434, 579, 589, 641, 828
- Rodríguez, Armonia 79
- Rodríguez Ibarra, Juan Carlos 583
- Roig, Anna M. 306
- Roig, Montserrat 19, 85, 89, 122, 123, 279,
294, 299, 328, 445, 446, 450, 451, 453, 469,
470, 481, 489, 552, 554, 557, 567, 570, 575,
584, 588, 591, 594, 600, 626, 660
- Roig Santacana, Joan-Enric 593, 597, 599,
745, 750, 754, 755, 758, 763
- Romeu, Xavier 19, 67, 73, 84, 93, 103, 104,
109, 112, 113, 137, 145, 150, 255, 281, 285,
299, 323, 357, 360, 630, 846
- Rosenthal, David 63, 547, 619
- Rosi, Francesco 52, 53, 240
- Rossell, Benet 551, 563, 578, 681, 709, 808,
809
- Rossell, Marina 213, 331, 371, 585, 636
- Royes, Manel 509
- Royo, Martí 323
- Ruaix, Jaume 623, 647, 655, 662, 672, 723,
726, 733, 762, 769, 772, 777, 782, 785, 789,
804, 806, 813, 815, 823, 832, 843
- Rubio, Mariano 807
- Ruiz, Pedro 832
- Rushdie, Salman 517, 553, 555, 560
- Rusiñol, Santiago 154, 181, 270, 587, 785
- Russ, Joanna 363
- Ruyra, Joaquim 192
- Sábato, Ernesto 325, 336, 369, 637
- Sáenz, Dalmiro 637
- Sagarra, Joan de 19, 65, 245, 246, 269, 361,
364, 388, 434, 548, 563, 626

- Sagarra, Josep M. de 66, 245, 361, 402, 419, 420, 575, 604, 818, 828
- Saladrigas, Robert 59, 144, 145, 503, 584, 634, 749, 855
- Sala-Sanahuja, Joaquim 578, 772
- Sala-Valldaura, J.M. 145, 701
- Sales, Francesc 146
- Sales, Joan 234, 268, 278, 279, 285, 291, 298, 494, 787, 791
- Salgari, Emilio 214
- Salinger 88
- Sallas, Valentí 633
- Salomó 98
- Salvat, Ricard 14, 19, 30, 37, 68, 77, 78, 92, 113, 215, 361, 402, 409, 527, 588, 623, 630, 818, 819, 838
- Salvat-Papasseit, Joan 325
- Sanchis Guarner, Manuel 175, 630
- Sandrini, Luis 380
- Sansa, Carme 144, 462
- Santacana, Mercè 406, 476, 481, 500, 553
- Santos, Care 835
- Santpere, Mari 175
- Sanz, Viqui 553
- Sardà, Rosa M. 151, 236
- Sardà, Xavier 783
- Saroyan, William 248, 251, 430
- Sarsanedas, Jordi 30, 37, 67, 154, 192, 528, 612, 630, 634, 688, 696, 698, 738
- Sartre, Jean-Paul 37, 256, 275
- Sastre, Alfonso 38
- Sastre, Genoveva 465
- Satie, Erik 99, 795
- Saura, Carlos 241, 265, 276
- Scarlatti, Alessandro 226
- Schaffer, Peter 369, 677
- Schlesinger, John 102
- Schneider, Romy 133
- Schorer, Mark 93
- Schumann, Robert Alexander 742
- Scola, Ettore 364, 365, 478, 523
- Scorsese, Martin 531
- Seabra, Manuel de 191
- Seguí, Josep Lluís 63, 109, 153, 200, 329, 333
- Seineldín, Mohamed Alí 464
- Sellarés, Miquel 507
- Senillosa, Felipe 699
- Serafi Pitarra v. Frederic Soler
- Seras, Fivaller 35, 695
- Seras, Nuri 34, 39, 41
- Serra, Antoni 18, 143, 144, 329, 333, 340, 357, 362, 363, 367, 374, 383, 396, 405, 406, 434, 454, 466, 472, 473, 476, 480, 481, 506, 515, 686, 694, 702, 705, 748, 832, 837, 841, 842, 846, 860
- Serra, Enric 571
- Serra, germanes 78
- Serra, Joaquim 224
- Serra, Màrius 776
- Serra i Gasulla, Jaume 113
- Serrador, Pepita 234
- Serrahima, Ernest 232
- Serrahima, Maurici 280
- Serrano, Sebastià 66, 142, 190, 191, 506,
- Serrat, Joan Manuel 48, 273, 325, 340, 371, 415, 585, 682, 783, 854
- Serrats, Jaume 634
- Seva, Antoni 385
- Shakespeare, William 828
- Sharpe, Tom 495, 758
- Sierra i Fabra, Jordi 584
- Sillitoe, Alan 770
- Simó, Isabel-Clara 256, 260, 262, 328, 383, 554, 645, 651, 671, 677, 679, 767, 769, 806, 807
- Sanchis Sinisterra, José 828
- Sirera, Rodolf 439, 767, 770
- Sisa, Jaume 362
- Sjöberg, Alf 563
- Sobrequés, Jaume 119, 124
- Sobrequés, Santiago 237
- Solà, M. Lluïsa 59
- Solanas, Montserrat 157
- Soldevila, Carles 233
- Soldevila, Carlota 233, 234
- Soldevila, Ferran 135, 226
- Solé, Carme 214
- Solé, Jordi 639, 767, 770
- Solé i Sabaté, Josep Maria 526, 556
- Soler, Frederic 183, 364

- Soler, Joaquim 67, 145, 176, 189, 190, 214, 215, 233, 275, 287, 295, 333, 358, 367, 374, 554, 557, 596, 660, 661, 701, 800, 801, 803, 817, 822, 846
- Soler, Teresa 387
- Soler, Toti 508, 661, 800
- Sondheim, Stephen 785
- Sorribes, Sebastià 59, 79, 267
- Sotorra, Andreu 153
- Sparks, Nicholas 793
- Stalin 95, 563
- Stanislavski, Konstantin 563
- Stapledon, Olaf 831
- Steinbeck, John 556, 561, 566, 668, 685, 714
- Stevenson, Robert Louis 214, 233
- Stewart, James 790
- Stone, Sharon 813
- Störtebeker, Klaus 834
- Strasberg, John 269
- Strauss, Botho 773
- Strindberg, August 495
- Stroheim, Eric Von 280
- Suárez, Adolfo 56, 119
- Subirà, Antoni 507
- Suckert, Kurt Erich 731
- Sunyol, Víctor 511, 578, 699, 808, 809
- Susanna, Àlex 444, 446, 488, 494, 570, 613, 724, 728, 777, 778, 779, 838, 845
- Süskind, Patrick 472
- Tairov, Aleksandr 563
- Tan, Amy 667
- Tanner, Alain 205
- Tàpies, Antoni 105, 181
- Tarradellas, Josep 119, 129, 130, 135, 149, 155, 158, 235, 304, 315
- Tasis i Marca, Rafael 30, 128, 132, 135, 146, 630, 709, 713, 752, 758, 774
- Tasis Ferrer, Rafael 132, 146, 716
- Tavani, Giuseppe 191
- Taylor, Elisabeth 234
- Teixidor, Emili 145, 154, 259, 306, 339, 364, 386, 673
- Teixidor, Jordi 749
- Tejero, Antonio 119, 239
- Telemann, Georg Philipp 268
- Terry, Arthur 191, 500
- Thackeray, W. M. 37, 241, 405
- Tharrats, Joan-Josep 181
- Tísner v. Avel·lí Artís-Gener
- Toldrà, Eduard 67, 472, 474, 730
- Tolkien, J. R. R. 423, 444
- Tomàs, Gabriel 145
- Toresky v. Josep Torres i Vilalta
- Torras, Maria Assumpció 25, 44
- Torray, Núria 234
- Torre, Albert de la 819
- Torrent, Ferran 651, 786
- Torrent, Joan 128
- Torres, Estanislau 25, 31, 37, 43, 44, 56, 73, 74, 83, 113, 157, 190, 200, 215, 385, 626, 631, 741, 826
- Torres, Màrius 223
- Torres i Vilalta, Josep 127
- Tortell Poltrona v. Jaume Mateu
- Tortosa, Sílvia 526
- Toutain, Ferran 19, 431, 474, 475, 477, 596, 601, 777, 780, 787, 793, 832, 851, 854, 858, 861
- Tree, Matthew 13, 18, 567, 615, 623, 706, 709, 714, 717, 763, 767, 770, 779, 809, 822, 844, 858
- Tremoleda, Josep 127
- Tretiakov, Serguei 563
- Triadú, Joan 30, 59, 68, 84, 113, 205, 234, 269, 500, 535, 536, 540, 626, 630, 659, 724, 765, 776, 780, 787, 790, 791, 792, 797, 802, 821
- Triadú, Joaquim 776
- Trias de Bes, Josep Maria 509
- Trilla, Manuel 354
- Tubau, Ivan 777
- Tubert, Núria 669, 675
- Tudela, Xavier 500, 514, 587
- Tuneu, Miquel 511
- Turner, J. M. W. 256
- Turull, Toni 481, 482
- Twain, Mark 214, 474
- Txékhov, Anton 785, 799
- Úbeda, Jordi 689
- Updike, John 241,

- Urpinell, Lluís 174, 183, 272, 287, 357, 367,
 374, 383, 387, 424, 444, 488, 511, 615
 Utrilla, Lluís 409
 Utrillo, Miquel 181
 Vadim, Roger 120
 Valentin, Karl 139
 Vallbona, Rafael 560, 584
 Vallcorba, Jaume 578
 Valle-Inclán, Ramón María del 226, 330
 Vallès, Edmon 117
 Vallespinosa, Bonaventura 207, 499
 Valls, Àlvar 630
 Valls, Fernando 835
 Vallverdú, Francesc 102, 156, 157, 158, 170,
 213, 218, 229, 239, 241, 242, 288, 322, 335,
 357, 374, 402, 454, 458, 464, 466, 485, 487,
 512, 525, 534, 542, 566, 598, 639, 656, 694,
 744, 788, 859
 Vallverdú, Josep 132, 740, 741
 Valor, Enric 13
 Van Gogh, Vincent 220
 Vanel, Charles 240
 Vaner, Maria 379
 Vargas Llosa, Mario 166
 Vázquez Montalbán, Manuel 583, 585, 665,
 795, 808
 Velat, Carles 767
 Vellvé, Enric 624, 625, 630, 634, 640, 641,
 645, 647, 650, 653, 654, 657, 663, 668, 670,
 676, 689, 695, 709, 710, 713, 716, 723, 752,
 755, 758, 774
 Vendrell, Santi 371
 Ventalló, Eulàlia 259
 Ventalló, Joaquim 91
 Ventós, Dolors 613
 Ventura, Núria 305
 Venus, Brenda 405
 Vera, Jorge 563
 Verdaguer, Jacint 111, 192, 517
 Verdaguer, Antoni 801
 Verdaguer, Pere 318
 Verdi, Giuseppe 89, 361
 Vergés, Oriol 59, 177, 267, 503, 688, 707
 Verne, Jules 214, 233
 Vernet, Maria Teresa 404
 Vernet, Roser 800, 803
 Viader, Jordi 267
 Viale, Oscar 402
 Vicenç Ferrer, família 86
 Vicens, Antònia 143, 144
 Vicens, Pere 445, 453, 489
 Vicens i Vives, Jaume 445, 489
 Víctor Català v. Caterina Albert
 Vidal, Albert 66
 Vidal, Gore 40, 322, 397, 421, 424, 488, 708
 Vidal Alcover, Jaume 143, 267, 349, 506,
 600, 606
 Vidal Ferrando, Antoni 779
 Vila, Francesc 409
 Vilà, Joaquim 749
 Viladecans, Joan Pere 181, 844
 Viladot, Guillem 54, 534, 716, 717, 740
 Vilaginés, Carme 157
 Vilajoana, Jordi 845
 Vilaregut, Salvador 827, 836
 Villalonga, Llorenç 192
 Villangómez, Marià 190
 Villatoro, Vicenç 329, 333, 396, 429, 528,
 529, 620, 621, 701, 801
 Villaverde, Florentí 575
 Villaverde, Isabel 10, 12, 13, 22, 50, 54, 56, 57,
 68, 70, 72, 73, 90, 93, 99, 103, 123, 124, 126,
 134, 146, 157, 159, 161, 170, 182, 193, 229,
 230, 231, 242, 249, 255, 256, 257, 258, 263,
 265, 289, 310, 311, 320, 322, 325, 331, 382,
 385, 389, 393, 401, 403, 415, 423, 444, 445,
 447, 452, 455, 464, 466, 473, 474, 475, 482,
 489, 501, 513, 515, 527, 538, 540, 541, 542,
 547, 549, 552, 553, 556, 557, 558, 568, 572,
 575, 576, 658, 667, 675, 677, 707, 735, 747,
 837, 849, 860
 Villèlia, Moisès 181
 Villeneuve, Julio 827, 836
 Vinyes, Ramon 159
 Vinyoli, Joan 422
 Viñuales, Julián 838
 Viola, Osvaldo 351, 355, 356
 Virgili, Pere 225
 Visconti, Luchino 205
 Vives, Amadeu 739

Voight, Jon 102	Wodehouse, P. G. 494
Vollmann, William T. 705, 746	Woody Allen v. Allen Stewart Konigsberg
Wagner, Richard 460	Woolf, Virginia 88, 93, 99, 123, 126, 150, 184,
Waller, Robert James 733, 746, 788	218, 282
Waugh, Evelyn 208	Xargay, Ester 808, 809
Weill, Kurt 99	Ximénez, Marga 846
Weiss, Peter 280	Xirgu, Margarida 451, 585, 783
Welles, Orson 118	Yates, Alan 191
Wells, H. G. 214, 233, 598, 603, 613	Zedong, Mao 560
Wilde, Oscar 91, 812	Zgustová, Monika 780
Williams, Tennessee 19, 207, 234, 253, 261,	Zuviría, Rafael 237
325, 376, 492	Zweig, Stefan 822